
Published by Shree Karmajyoti Ashram, for Jyoti Dharma Prakash Sabha, Bhavanagar
Printed by Ramchandra Yashwantrao, at the Nitya-sagar Press, 23, Kolbas Lane, Bombay

॥ उपवीक्षित्येतस्य ग्रन्थो निर्ग्रन्थवर्गेन्यः कर्मग्रन्थाधिकारिन्यो
ग्रन्थजगत्सारागरेन्यश्च इत्यसाहस्यकपुरुषार्थम् ॥

॥ प्रस्तावना ॥

। श्रीन्यायांजोनिधि श्रीमद्विजयानंदसूरीश्वरांघ्रिवनकजेज्यो नमः ।

समालोकयन्तु प्रतिभावन्तः सज्जनाः, श्रीमद्भिः जिनवह्मजगणित्रिरुपमेधसां सत्त्वानां कर्मप्रकृतिपंचसंग्रहादिशा-
स्त्ररत्नाकरे प्रवेशकरणायाज्ञानांधकारचित्रज्ञानुश्रीमद्विवशर्मोदिसूरिकृतशतकादिग्रंथादुद्धृत्य, आश्वदिनकराद्यनेकग्रंथ-
कारकपूज्यपादश्रीमद्वेङ्कटसूरिशतकात् प्राक्, सूक्ष्मार्थविचारनामाऽवतरणरूपोऽयं प्रकरणग्रंथो गुंफितः । अस्योपरीयमे-
कसप्तत्यधिकैकादशशतवर्षे अणुद्विह्रपुरपत्तने स्थित्वा श्रीमद्भनेश्वरसूरिचिर्वृत्ती रचितास्ति । अस्य ग्रंथस्य उपसंहारात्मक-
चरमगाथां प्रद्विषां च वर्जयित्वान्यासां सार्धशतकपरिमाणत्वेन सार्धशतकमित्यभिधानं चक्रे ।

एतद्वंथकारः कदा जातः? इत्यारेकायामस्मिन् ग्रंथे न कोऽप्युल्लेखो दृश्यते, परमन्यान्यग्रंथानुसारेणैतज्ज्ञायते—नवाङ्गी-
वृत्तिकारकपूज्याः श्रीमदन्नयदेवसूरयः स्वविनयविनेयान् श्रीमद्वर्धमानसूरिणः स्वपट्टे निवेश्यैकोनचत्वारिंशदधिकैका-
दशशततमे समे स्वर्गं गताः, पश्चादष्टाविंशतिसमेषु गतेषु सत्सु अर्थोदिक्रमार्कसप्तषष्ठ्यधिकैकादशे समे चैत्यवासी
जिनवह्मजगणी देवजजसाहाय्येन पूज्यपादश्रीमदन्नयदेवसूरिपट्टे चित्रकूटे विराजितः । पश्चादनादिनिधनन्नवसागर-
मध्यवर्तिनां रागधेषपंचानाननपतितानां कथमपि गिरिसरिपुलन्यायेन कोटाकोल्यन्तःकृतकर्मस्थितिकानां

मोहाद्यन्तर्वरिषर्गसुदृढितचनानां सेवामिषेण सत्प्रार्थमानानां प्रव्यसिद्धिक्सत्त्वानां च श्रीप्रत्तरपद्मपिशातितमवियुधा
वासवमिनिर्धरानंदानंदतगुणानुपमेयस्वानुप्रववेद्यानवसंदोहदायकयेनाधरीकृतसुरधेनुप्रमुखपदार्थसार्थस्य चरमतीर्णकर
श्रीमध्वर्धमानस्यामिनः गर्जसंहतिनामकं पद्यं कस्याप्यकं प्रकाशितं । यदाह सार्धशतकपृथौ—“पचनादात्मना तृतीयः
सिद्धान्तयिधिना जिनयज्ञज्ञगभी बिभ्रकूटे विहृतः, तत्र वामुरन्ता प्रतिबोधिता, साधारणश्चाजस्य परिग्रहप्रमाद्यं
प्रदत्तं, श्रीमन्महावीरस्य गर्ज्जापदाराजिपं पद्यं कस्याप्यकं प्रकटितमिति” । इत्याद्युष्टेसानुसारेण वृत्तिकारकास्ते विद्य
मान एवाच्छदित्यनुमीयते । अनेन महात्मना संघपट्टक—चावशकुलक—परुशीत्याद्यनेकप्रभ्याः कृताः सन्ति । अस्य जिन
यज्ञगविनश्चरितं जिज्ञासुजिर्गस्यपरसार्धशतकोऽवलोकनीयः ।

परमत्र संहननव्याख्याधिकारे यजुक्तं—“सुप्ते ससिषिसेसो” तत्रु समयविद्धिः समाखोचनीयं, समयेष्वस्मिरचनात्म
कस्यैव स्वीकृतत्वात् । यजुक्तं विवाहप्रज्ञासिषुथौ—सुदमसूत्रमतरपदार्थसार्धवर्णनोच्चेभानाविकाससंवञ्जमिम्यात्वाधिरतक
पायाद्यन्तराराठिषर्गस्वान्तव्यापाराजितमूखककर्माष्टकमक्षमक्षापनयनदमनानाविषयमनियमम्रातोर्मियुक्चारित्रस्तुवनपू
र्णगाढतट्टुःखदसमर्षकपायतापत्रीत्यागतविंदतनमुनिपुङ्गवजीवनचरनिर्जयक्रीमोपशोभिते राज्ञान्तरसाकरे दुःपमा
रकराक्षसेन कवलीयमानमेघायुर्बलानामैश्वर्युगिजनानां प्रवेशाय सरदनवाग्मादिपृत्त्या बद्धतट्टैः विबुधेनार्चनीयक्रमकजैः
श्रीमदन्नयेधसूरिपादैः—“इह संबनने आस्मिरचनाविशेषः” । तथा—चरणसंस्पर्शरज्जोभिः पवित्रितज्जम्बुजैः श्रीमद्वेदेषज
सूरिपादैः त्रैलोक्यदीपिकावृत्तावपि तथैवात्रिधानात् । तत्पातव्यापम्—“संबन्धन्ते संबन्धितविशेष प्राप्यन्ते शरीरास्प्यधयथाः

यैस्तानि संहननानि दृढदृढतरादयः शरीरबन्धाः” । ननु तर्हि एकैज्रियाणां सेवार्त्तसंहननं जीवाज्जिगमोपांगे विबुधानां च
 वज्रर्षजनाराचं प्रज्ञापनादौ प्रोक्तमस्ति तत्र जवतां का गतिरिति चेत् न एकाक्षाणां सुधाशिनां च शक्तिमपेक्ष्यौपचारिकमुक्तं ।
 तथाहि—एकाक्षाणामत्यन्तादपीयसी शक्तिरेतत्तत्तत् शक्तिविषयश्च सेवार्त्तसंहननस्य यद्वादारिकशरीरसंबंधमात्रमपेक्ष्य द्रष्टव्यं ।
 निर्जराणामपि चक्रवर्तिन्योऽप्यत्यन्तमहती शक्तिः सा च प्रथमसंहननविषया इति । न चैतत् ग्रंथकृद्भिः सूत्रे शक्ति-
 विशेषं संहननमुक्तं, वृत्तिकृता तु तदजिप्रायः प्रकटीकृतः, तत् किमर्थं जवद्भिः समालोचनीयमुच्यत इति वाच्यं । ग्रंथकृ-
 द्भिस्तु “सुप्ते सत्तिविसेसो” इत्यनेन सूत्रे शक्तिविशेषं संहननं संस्थापितं । वृत्तिकारेणपि तदेवातिदृढीकृतं, न त्वौप-
 चारिकमुक्तं । ननूपचारोऽपि सद्यस्तुन एव क्रियते, न त्वसद्यस्तुन इति चेत्, सत्यं, परम्—“अतस्मिन् तदध्यवसायः उपचारः”
 इति वचनात् उपचारोऽप्यसत्येव सद्यस्तुनो न तु सद्यस्तुनि सद्यस्तुनः । अपि च सूत्रे शक्तिविशेषः संहननं स्यात्, तर्हि
 जीवाज्जिगमसूत्रे कथं देवनारका असंहननाः प्रोक्ताः । तथाच तद्ग्रंथः—“सुरनेरइया ढण्हं संघयणाणं असंघयणा” इति ।
 पुनः तत्रैव हेतुमद्भावेनोक्तं “नेवढी नेव सिरा नेव एहार नेव संघयणमढीत्ति” । किंच सूत्रे शक्तिविशेषः संहननं तर्हि
 गर्भजनरतिरश्चामपि ग्रंथकृदजिप्रायेण सूत्रे शक्तिविशेषः संहननमुक्तं स्यात्; तच्च कुत्रचिदागमे नोपलभ्यते इति ।
 एतच्च स्वमनीषिकया विजृम्भितं, किंतूत्पत्तिविनाशादिजीवनापूर्णेज्जवाडिधनिमज्जतस्त्वोद्धरणपोतायमानैः श्रीमन्मल्लयगिरि-
 सूरिपादैः जीवाज्जिगमाद्युपांगवृत्तिषु तथैवोद्देशो कृतः । तद्ग्रंथश्चायम्—“अस्थिनिचयात्मकं च संहननमतोऽस्थ्याद्यज्जा-
 वादसंहननानि शरीराणि । इयमत्र जावना—इह तत्त्ववृत्त्या संहननमस्थिनिचयात्मकं । यत्तु प्रागेकैज्रियाणां सेवार्त्तसंहनन-

मन्यभाषि, तदीवारिकशरीरसंश्रयमाश्रमपेक्षयौपचारिक । देवा अपि यदन्यत्र प्रज्ञापनादौ यश्र्यर्चनाराश्रसहननिनः कथ्य
 स्ते तेऽपि गौष्ठवृत्त्या । तथाहि—इह धाट्यी मनुष्यलोके चाप्रत्यर्थादिधिशिष्टयश्र्यर्चनाराश्रसहननिनः सकलशोपमनुष्य
 जनासाधारणी शक्तिः—दोसोखयसीसा सद्यबलेवं सु सकलनिवज्जमित्यादिका, ततोऽप्यधिकतरा देवानां पर्यतोत्पाटनादि
 विषया श्रूयते, न च शरीरपरिक्षेप इति । तेऽपि यश्र्यर्चनाराश्रसहननिन उक्ताः न पुनः परमार्थतस्ते सहननिनः, सतो
 नारकाश्रमस्वभावात् सहननाजायः । एतेन योऽयरिणतजगत्सिद्धांतसारो वायवूकः सिद्धांतवाडुस्यमात्मनः स्यापयश्र्ये
 प्रखलाप “सुचे सत्तिविसेसो सपमणमिहठीनिधयो सि” इति सोऽपाकर्णो दृष्टव्यः । साक्षादत्रैय सूत्रेऽस्थिनिधया-
 त्मकस्य सहननत्वाभिधानात् । अस्थ्यन्नाद्ये सहननप्रतिषेधात् इति” । एवमेव त्रैलोक्यदीपिकावृत्तावप्युल्लेखित । तत्त्व पुनः

कलहंसा जानंति ।

पुरुषीतिवमाया गामायामद्वयबहुत्यविचारे पर्याप्तसंक्षिप्तबिद्योत्कृष्टयोगादनुचरोपपातिसुधाशुभासुत्कृष्टयोगोऽसंख्ये-
 यगुण उचितः । कर्मप्रकृत्वां त्वाराध्यपादैः श्रीमद्विषयार्मसूरिभिः पर्याप्तासंश्रुत्युत्कृष्टयोगादनुचरोपपातिसुत्कृष्टो योगोऽ-
 संख्येयगुणः ततः क्रमेण प्रवेयकादिविशेषितसंक्षिप्तेयाः प्रत्यपादिपठ, परं मध्ये सक्षिसामान्यजेदो न न्यगादिपठ, तदेव
 सांप्रतं प्रतिज्ञाति । अन्यथानुत्तरसुतरादिज्ञेयानां सामान्यसंक्षिप्तेयांस्तराधितत्वेन पृथगुपन्यासो नोपयुज्यते । यस्तु देवैर्जन
 तपादर्पकज्ञैः श्रीमदेवैवजसूत्रिपादैः स्वोपस्यतकचूरी एवमेवोक्तं तदप्येतत्प्रमाणानुसारेणानुमीयते । तत्त्वं तु श्रीसीमधरो वेत्ति ।

वर्गणाप्रतिपादनावसरे यदन्यथायि जगति ये केचन परमाणवस्तेषां समुदायः परमाणुवर्गणा श्रीमन्मलयगिरिसूरिपूज्य-
पादैस्तु एकैकपरमाणवः परमाणुवर्गणा, इह परमाणुशब्दः समुदायवाची तत एकैकस्मिन् परमाणौ वर्गणाशब्दोऽनेकपर्या-
योपनिपातापेक्षया षष्ठ्यः इत्युक्तं. न्यायाचार्यश्रीमद्यशोविजयवाचकपुङ्गवैस्तु योग्यतामादाय वर्गणाशब्दोपवर्णितः । एते
त्रयोऽप्यादर्शाः समीचीनाः प्रतिजान्ति । ननु ग्रंथकुन्मते अंगुलासंख्येयत्रागावगाढक्षेत्रं इति विरुध्येत, एकैकपरमाणूनां सर्व-
लोकगतत्वादिति चेत् न एतन्मतेनौदारिकादिवर्गणानामंगुलासंख्येयत्रागावगाढक्षेत्रं षष्ठ्यं, न तु परमाणुद्वयणुकादिवर्ग-
णानामिति संभाव्यते । तत्त्वं पुनः केवलवैधसो विदन्ति ।

अत्र इह नाणदंसणइत्यादिगाथोक्तकर्माष्टकक्रममुल्लंघ्य दर्शनावरणज्ञानावरणान्तरायमोहनीयायुर्गोत्रवेदनीयनामरूपेण
व्यानशि तत् प्रतिज्ञाशालिनाम् विचित्रं प्रतिज्ञासिष्यते, परं तत् कारणपुरस्सरं वृत्तिकृद्भिः समाहितं । षष्ठ्येकपष्टितमयोः
पत्रयोः यंत्रकस्थापनायां मुद्रितशतकमवलोकनीयमिति द्वीपणिकायां न्यगादि, तत्त्वनुकमापेक्षया न तु यंत्रकन्यासापेक्षयेति ।
षड्विंशतितमे दले निरन्तरबन्धाधिकारे टीप्पणिकारेण यन्न्यगादि तन्मूलोपरि न त्रमितव्यं ।

तदेवं सूह्रमसूह्रमतरपदार्थविचारणया यथाार्थान्निधानं प्रकरणमिदं कृतं । मुद्रितं च सिद्धान्तरहस्यनिष्णातानां पंन्या-
सपदालङ्कृतानां श्रीकमलविजयगणिनं सुशिष्यस्य श्रीमोहनविजयमुनिवरस्य सद्रूपदेशेन कम्पोदवास्तव्य शाह मूलचंज्र जला-
जीप्रमुखश्रावकज्वन्यसाहाय्येन परिषदैतया । प्रतिकृति (प्रेसकोपी) अ सिद्धान्तरहस्यपरिमलवासितान्तःकरणैरनु-

योगाचार्यपदं दक्षिः पूज्यश्रीमदानंशशिष्यगणिनिः संशोधिता । अस्य मुक्तं चैतत्संसदीयशास्त्रिष्यश्रीज्येष्ठाद्यालैः संशो-
धितं । स्यात् प्रमादादिदोषमात्रुर्थादशुद्धिः सा प्रतिप्रायश्चित्तः कृपाभाषायेतत्संसदि ज्ञापनीया । ससत् सोपकार द्वितीया
धामावृष्टौ सपयोगं नेष्यति ।

दुःखादिकपूर्णकूपनिमग्नजम्बसिद्धिकसत्त्वोद्धारणाय स्वान्तःकरणस्थितराज्यान्तरहस्यविज्ञानरत्नमुपदानेन सान्न्वर्थका
निधानं विप्रबन्धुयोगाचार्योपाधिधारणपूज्यपादश्रीमदानविजयगणिशात्रुंजयमहावीर्यपूतल्लोसंस्पर्शपवित्रीक्षुतचरणक
ञ्जुगायमानेन प्रेमविश्रयाख्येन त्रिस्तुष्टौ । सप्ततमविनेयेन सकलजन्मजनसंशोहासेवितपरमपवित्रीक्षुतसिद्धेश्वरेऽश्वेस्त्रि
द्वितीयवैशालकृष्णपद्मवतीयायां ॥

॥ अथ विषयानुक्रमः ॥

पत्र०	पृष्ठ०	गाथा०	पत्र०	पृष्ठ०	गाथा०
१	२	१	२९	१	३१-३३
		मङ्गलाजिधेयसम्बन्धप्रयोज- नोदितिः ।			अध्रुवबन्धिनीनां द्वात्रिंशतः सततबन्धकालः ।
२-१ए	२	२-२२	२६-२८	२	३४
		कर्मव्युत्पत्तिः बन्धभेदा मूलो- त्तरप्रकृतिभेदाः ।			शेषबन्धकालो ध्रुवबन्धिचङ्काश्च ।
१ए-२०	२	२३-२४	२८-२९	२	३५-३६
		सप्रतिपक्षध्रुवबन्धादिद्वारषट्क- चतुर्विपाकप्रकृतिख्यानप्रतिज्ञा ।			ध्रुवोदयाः प्रकृतयो चङ्काः ।
२१	१	२१-२६	२९-३२	२	३७-४०
		येषां न या बन्धे जवप्रत्यय- तस्तज्ज्ञानम् ।			ध्रुवाध्रुवसत्ताकाः प्रकृतयः गुण- स्थानोपेक्षया काश्चन ।
२२-२४	१	२७-३०	३२-३४	२	४१-४३
		पञ्चेन्द्रियेषु यासां यावन्न बन्धस्तासां गणनम् ।			सप्रतिपक्षाः सर्वेतरधातिप्रकृ- तयः कारणं च ।
			३४-३५	२	४४-४७
			३५	१	४८
					शुभ्रेतरप्रकृतयः । अपरावर्तमानप्रकृतयः ।

पत्र०	पृष्ठ०	गाथा०	
६०	२	७७	स्थितस्थानानि योगप्रसङ्गेन ।
६१	२	७७	योगवृद्धिः ।
६१	२	७८	प्रतिस्थितियन्त्रमध्यवसायाः ।
६२-६४	२	७८-७९	शुजाशुजरसन्धे कारण्यानि प्रकृतिकर्मानं स्वरूपं च ।
६५	१	८५	प्रदेशवन्धस्वरूपम् ।
६६-६७	१	८६-८७	यर्गशास्वरूपम् ।
६७	१	८७	प्रहणपरिणामाद्यन्वनोदितिः ।
६७	२	८८	अपन्येतरप्रदेशवन्धस्वामिनः ।
६८-७१	१	१००-१०१	प्रदेशविजागः कर्मापयाभित्य सर्वपात्याद्याभित्य च
७२-७३	२	१०२-१०४	गुणभेदिनिर्बरा च ततो यथा ।

पत्र०	पृष्ठ०	गाथा०	
३६	२	४८-५०	पुञ्ज्यादिविपाकिप्रकृतयः ।
३७-४३	२	५१-६०	सप्रज्ञेदजाधास्थान जीवेषु कर्मसु गुणेषु ।
४४-४७	१	६१-६३	अजीवास्तेषु जावनिर्कर्मणं च ।
४७-५५	१	६४-७४	मूखोत्तरप्रकृतीनामुत्कृष्टतरा स्थितिः एकैस्त्रियादिविवेकेषाणि ।
५५	१	७७	अवाचाख्यातिः ।
५५	२	८८-९०	क्षुद्रकञ्जवस्वरूपम् ।
५६	१	७१	गुणस्थानेषु स्थितिः ।
५७	१	७२	पक्षेस्त्रियेषु स्थितेरक्षयवस्तुम् ।
५७	१	७३	अधन्योत्कृष्टस्थितियन्धस्वामिनः ।
५८	१	७४	स्थितेः शुजाशुजनस्य कारणं च ।
५८	२	७५-७६	योगोपादृतिः ।

पत्र० पृष्ठ० गाथा०

७३-७५	२	११७-१२०	गाध्यवसायानामसङ्ख्यत्वम् । कषायोदयेषु अशुभान्योऽनु- ज्ञागस्थानादपबहुत्वं शुचान्यश्च ।
७६-७७	२	१२१-१२२	प्रदेशरसप्रमाणम् ।
७७	२	१२३	सङ्ख्यासङ्ख्यानन्तजेदोदितिः ।
७७-१०२	१	१२४-१५१	सङ्ख्यपरित्तयुक्तासङ्ख्यासङ्ख्यप- रित्तयुक्तानन्तानन्तानां जघ- न्यमध्यमोत्कृष्टजेदभिन्नानां निरूपणम् ग्रन्थप्रशस्तिः ।
१०२	२	१५२	

पत्र० पृष्ठ० गाथा०

७४-७५	१	१०५	गुणस्थानान्तरम् ।
७६-७७	१	१०६-११०	प्रव्यक्षेत्रकालभावपुञ्जपरा- वर्तस्वरूपम् ।
७७-७८	२	१११-११२	योगप्रकृतिप्रदेशस्थितिवन्धा- ध्यवसायस्थितिस्थानानुज्ञाग- बन्धाध्यवसायानुज्ञागस्थाना- नामदपबहुत्वव्याहृतिः ।
७८-७९	१	११३	क्षेत्रकालसूक्ष्मस्थौढ्यम् ।
७९	१	११४	श्रेणिप्रतरघनलोकप्रतिपादनम् ।
७१-७३	२	११५-११७	प्रकृतिस्थितितदध्यवसायानुज्ञा-

॥ शुद्धिपत्रकम् ॥

पत्रे	पृष्ठं	वंक्तिः	शुद्धिः	पत्र पृष्ठं वंक्तिः	अशुद्धिः	शुद्धं
१	२	१०	ईरणं ईरे	२९	२	सप्तकमाहा
२	२	९	न्याना	२९	२	मित्येता
३	२	३	त्राणा	३१	२	वाऽविरत
४	२	४	सर्वेषां	३७	२	संपराये
५	२	२	केवलाना	४०	१	नारकत्रिक
६	२	०	प्रयन्ते	७०	१	चरित्र
७	२	६	अत	७१	२	तन्नाग
८	२	०	वहन्नादा	७२	१	बहु अ सि
९	२	१	सिसचरि	७२	१	ओग लं
१०	२	१०	संज्ञवसि	७२	१	काशप्रदेशप्रदेशम्
११	२	११	घरणच	७४	२	मागयण
१२	२	६	प्रकृतिचार	९१	१	

। सूक्ष्मार्थविचारसारोद्धारसार्धशतकवृत्तिः ।

ॐ नमः सर्वज्ञाय ।

यज्ज्ञानदर्पणतलप्रतिभातरूपं, कर्मप्रपञ्चमुपलभ्य विशुद्धचित्ताः ।

तद्देनेऽतिनिपुणाः प्रभवन्ति नव्याः, सन्नक्तितस्तमिह वीरजिनं प्रणम्य ॥ १ ॥

शास्त्रान्तरानुसारसूक्ष्मार्थविचारसारशास्त्रस्य । सार्धशतकस्य वृत्तिं, विदधे स्वपरोपकाराय ॥ २ ॥

इहातिगम्भीरापारसंसारपारावारविहारिजन्तुनाऽतिनिविशैवलवलयविस्फुरितान्धकारमहाह्रदविवरनिर्गतत्रीवकहृषे-
नेव करप्रसरविधुरितान्धकारतारतारकपरिक्रितकौमुदीशशाङ्कदर्शनमिवावाप्यातिदुष्प्रापं जिनधर्मोन्वितं मानुपत्वं सकल-
पुरुषार्थसारे परोपकारे यतितव्यं । स च न निखिलकल्याणकारिजिनशासनोपदेशमन्तरेण । तस्य च प्रचूततरपदार्थविप-
यत्वेऽपि प्रथमं तावत्कर्मणः सकलदुःखोपनिपातहेतुत्वेन परमारातिचूतत्वात्तत्स्वरूपप्रकाशनविषये एवासौ युक्तः, तत्प-
रिक्तामे हि सद्नुष्ठानतस्तुद्धेदमाधाय प्राणिनः परमपदसंपदं सपदि समासादयन्तीति । तत्स्वरूपप्रकाशनं च यद्यपि कर्म-
प्रकृत्यादिषु प्रचूततरग्रन्थेषु विहितमेव, तथापि तेऽतिविस्तीर्णत्वेनातिगम्भीरतया च दुरवगाहत्वाविशिष्टसंहननमेधादि-

परित्यागमिदानीं न स्याद्विधोपकारायासं, अतस्तेषामनुग्रहाय कर्मप्रकृतियष्टसंग्रहादिशाखादेवोच्यते कर्म
गतकतिचित्पदार्थानां प्रसङ्गतस्तदितरेषां च केयाश्चित्प्रत्यक्षाय सूत्रपदार्थनिष्कनिष्क(क)पणकपपट्टकसंनिजप्रसिद्धः श्रीजि
नवमन्त्राख्यः सूरिः सार्धशतकाख्यं प्रकरणं चिकीर्षुर्विभिन्नविनायकोपशान्तये शिष्टाचाराचरणाय च मङ्गलं श्रोतुञ्जनप्रवृ
त्त्यर्थमन्त्रिषेयादि च प्रतिपादयितुमिमां गाधामाह—

सयसंतारिषीरं, वंदिय वरनाणखोद्यण वीरं । बुधं जहामुश्रमदं, कम्माइविआरसारसव्वं ॥ १ ॥

भ्याख्या—सकस्मान् समस्तानान्तरानन्तर्जवानरीन् शत्रून् रागद्वेषादीन् विशेषत ईरयति गमयत्यपनयतीति यावत्
सकस्मान्तरारिषीरोऽवस्ते वन्दिष्यादन्निवाद्य स्तुत्या वा । पुनरपि कथंचित्तमित्याह—‘वरनाणखोपणं ति’ वरं स्वकीयावरण
द्वयोद्भूतत्वनाप्रतिहतत्वाच्चेष्टं ज्ञानमेव खोचनं सकलपदार्थाखोचनचतुरं बहुयस्य स तथा तं । यदिवा खोचनं दृष्टिर्द
र्शनमिति यावत्, तच्चेह सामान्यमादिबोधक्यं, ततो वरे ज्ञानखोचने ज्ञानदर्शने यस्य स तथा स । कमित्याह—‘वीर
मिति’ तत्र विशेषत ईरं परमपदं गच्छतीति पञ्चाद्यजिधानादीरः । यदिवा ईरणं ईर इति जावे घञ्, ततश्च विशिष्ट ईरो
गमनं “सर्वे गत्यर्था ज्ञानार्था” इतिवचनाग्नानं वा यस्य स वीरः । अथवा विशिष्टतपोरूपा तीर्थकरनामकर्मोदयसमुद्भू-
ताविशयस्यष्टया वा यथा ईरद्विमीलया राजते शोभत इति, अन्यतोऽपि चेति रूपस्ये वीरः । तमित्यञ्चतं वीरं वर्षमा
नवीर्णाधिपतिं वन्दिष्वेति योगः । क्तवान्तस्योत्तरक्रियासव्यपेक्षत्वेनोत्तरक्रियामाह—वर्षयेऽन्निपात्ये कर्मोदिविचारसारस-
वमिति संदर्कः । कथमित्याह—यथाश्रुतं येन प्रकारेण श्रुतमाकर्णितं स्वगुरुन्यः । अथवा श्रुतस्यागमस्यानतिक्रमेण यथा-

श्रुतं, श्रुतानुसारत इत्यर्थः, न तु स्वमनीषिकया । अहमित्यात्मनिर्देशे । कर्म वक्ष्यमाणशब्दार्थमादित्येषां पुञ्जलपरावर्तो-
दीनामर्थानां ते तथा तेषां विचारो यथावस्थितप्ररूपणं तस्य सारो नित्यन्दस्तस्य लवः शास्त्रान्तरोदितप्रचुरतरपदार्थवि-
चारापेक्षया लेशस्तं, कर्मादिविषयसूक्ष्मतरकतिचित्पदार्थात्मकमंशमित्यर्थः । इह च पूर्वार्द्धेनेष्टदेवतास्तवविधानेन मंगल-
मन्निहितं । कर्मादिविचारसारलवं वक्ष्य इति चाग्निधेयं । प्रयोजनं चानन्तरपरंपरभेदाद्विधा, पुनरेकैकं कर्तृश्रोतृभेदाद्विधैव,
तत्र कर्तुरनन्तरप्रयोजनं सत्त्वानुग्रहः, श्रोतुश्च सूक्ष्मपदार्थपरिज्ञानं, परंपरं तु द्वयोरपि सूक्ष्मार्थप्रकाशनपरिज्ञानान्यां परमप-
दप्राप्तिः । संबन्धस्त्वागमानुसारिणः प्रति गुरुपर्वक्रमलक्षणः । स च यथाश्रुतमितिवचनात्सूत्र एव निवेदितः । तर्कानुसारिणश्च
प्रति शास्त्रप्रयोजनयोः संबन्ध उपायोपेयलक्षणः । शास्त्राग्निधेययोश्च वाच्यवाचकस्वरूपः स्वत एवान्यूह्य इति गाथार्थः ॥१॥
कर्मादिविचारसारलवं वक्ष्य इत्युक्तमतः प्रथमं तावत्कर्मशब्दार्थं तस्यैव कर्मणो मूलोत्तररूपान् भेदोश्च निरूपयितुमाह—
कीरइ जिएण हेऊहिं पयइविइरसपएसउ जं तं । मुलुत्तर ठ अडवन्नसयण्पप्पेयं जवे कम्मं ॥ २ ॥

न्याख्या—क्रियतेऽञ्जनचूर्णपूर्णसमुज्जकधन्निरन्तरं पुञ्जलनिचिते लोके क्षीरनीरन्यायेन वल्लभयः पिरुवघा कर्मवर्गणापुञ्जल-
ज्वयं जीवप्रदेशानुषक्तं विधीयते यत्तत्कर्मैत्युत्तरेण संबन्धः । केन क्रियत इत्याह—जीवेन जन्तुना । कैरित्याह—हेतुभि-
र्मिथ्यात्वादितिः सामान्यरूपैः प्रत्यनीकत्वादिति विशेषप्रकारैः । तथाहि—दर्शनप्रत्यनीकतया दर्शननिह्वेन दर्शनान्तरा-
येण दर्शनप्रदेषेण दर्शनात्याशातनया दर्शनविसंवादेन दर्शनावरणीयं कर्म वध्यते । एवं ज्ञानप्रत्यनीकतया यावज्ज्ञानविसं-
वादेन ज्ञानावरणीयं कर्म वध्यते । तथा दानलाभजोगोपजोगवीर्यान्तरायविधानादान्तरायकं कर्म वध्यते । तथाऽनन्तानुव-

मृत्युत्कटतया तीव्रदर्शनमोहनीयतया प्रबलचारित्र्यमोहनीयसञ्ज्ञायान्मोहनीयं कर्म षध्यते । महारंजतया महापरिमृदतया
 पक्षेऽश्लेषधाकुण्डपादारेण च नरकायुष्कं षध्यते । मायाधितयाऽनृतवादेन कूटतुलाकूटमानव्यवहारसिर्योगायुर्वध्यते ।
 प्रकृतिविनीततया सानुक्रोशतयाऽमात्सर्योन्मनुष्यायुष्कं । सरागसंयमेन देशधिरत्या घालतपसाऽकामनिर्जरया वा देवा
 युष्कमिति । आतिशुखबलरूपतपभृतस्त्रात्रैश्वर्यभराभावाद्ब्रह्मेर्गोत्र । आत्यादिमदात्परपरियादाच्च नीचैर्गोत्रं षध्यते । तद्या
 प्राणिनामनुकंपनतयाऽभीरुनतया च सातवेदनीयं कर्म षध्यते । एतद्विपर्ययाच्चासातवेदनीयं । तद्या कायजुतया जायजु
 तया जापजुतयाऽविसंवादनयोगेन च शुचननाम षध्यते । विपर्ययाच्चागुचननामेति । इत्येते प्रत्यनीकतादयो विशेषहेतवस्त्वैव
 यत् क्रियत इति । कथमित्याह—“पयइतिइरसपयसठ सि” इह स्वब्रह्मोपे पञ्चम्युपसंख्यानमितियचनाइत्यब्रह्मोपे
 पञ्चमीयं । तव प्रकृतिस्वितिरसप्रदेशानाभित्येति प्रकृतिस्वित्यनुज्ञागप्रदेशवन्धयेत्यर्थः । तत्र स्वित्यनुज्ञागप्रदेशव-
 न्ध्याना यः समुदायाः स प्रकृतिपन्थः । अध्ययसाययिषेपगृहीतस्य च कर्मदक्षिणस्य यत् स्वितिकाखनियमनं स स्विति
 पन्थः । कर्मपुञ्जानामेव शुभोऽशुभो वा घाल्यधात्री वा यो रसः सोऽनुज्ञागवन्धः । प्रदेशानामेव कर्मपुञ्जानां यद्वदणं
 स्वितिरसनिरपेक्षं दक्षिकसंख्याप्राधान्येनैव करोति स प्रदेशवन्ध इति । तदुक्तं—“उद्विष्यु दसस्व विई, पपसपधो पप-
 सुगदक्षं अं । ताबरसो अणुजागो, तस्समुदात्तं पगइषंभो ॥ १ ॥” अन्ये तु प्रकृतिस्वित्यनुज्ञागप्रदेशानां स्वरूपं मोदक-
 रटान्तानुसारतः कर्मसो व्याचक्षते । यथा वातविनाशिज्वल्यनिप्यन्नो मोदकः प्रकृत्या वासमुपशमयति, पित्तोपशमकक-
 र्मनिपृचः पित्तं, कफापहारिद्रव्यसमुद्भूतः कफमिति, पथस्वजाया प्रकृतिः । स्वितिस्तु तस्यैव कस्यचिद्विनमेकं, अपरस्य

तु दिनघ्नं, एवं यावत्कस्यचिन्मासादिकमपि कालं भवति, ततः परं विनाशादिति । रसस्तु स्निग्धमधुरादिरूपस्तस्यैव कस्य-
चिदेकगुणोऽपरस्य विगुणोऽन्यस्य तु त्रिगुण इत्यादिकः । प्रदेशाश्च कणिकादिरूपास्तस्यैव कस्यचिदेकप्रसृतिप्रमाणा अप-
रस्य तु प्रसृतिघ्नप्रमाणा यावदन्यस्य सेतिकादिप्रमाणाः । एवं कर्मणोऽपि कस्यचिद्दर्शनाह्लादनस्वभावा प्रकृतिः, अपरस्य
ज्ञानावरणरूपा, अन्यस्य तु दानादिविघातजननस्वभावेत्यादि । स्थितिश्च तस्यैव कस्यचिन्निशत्सागरोपमकोटीकोटीरूपा,
अपरस्य तु सप्ततिसागरोपमकोटीकोटिलक्षणेत्यादि । रसस्त्वनुजागशाब्दवाच्यस्तस्यैकस्थानद्विस्थानादिरूपः । प्रदेशा
अष्टपबहुतरबहुतमादिरूपाः । एतच्च ग्रन्थकार उत्तरत्र स्वयमेव वह्यतीति प्रकृतिस्थित्यनुजागप्रदेशानाश्रित्य यत्
क्रियत इति स्थितं । यत्तल्लब्धयोश्च योजना कृतैवेति । कियन्नेदं पुनस्तत्कर्म भवतीत्याह—“मूलोत्तराष्ट्रप्रत्ययस्यप्यप्येयं ति”
इह मूलं ति मूलप्रकृतयः, ताश्च सामान्यरूपाः । उत्तरं ति उत्तरप्रकृतयः, ताश्च मूलप्रकृतिविशेषरूपा एव, ततो मूला-
श्चोत्तराश्च मूलोत्तरास्ततोऽष्टौ चाष्टपञ्चाशत्तं चाष्टाष्टपञ्चाशत्तं मूलोत्तरासु प्रकृतिषु विषयेऽष्टाष्टपञ्चाशत्तं, तत्प्रज्ञेदा
यस्य तत्तथेति भवेज्जायेत । कर्मेति साध्यपदमिति गाथार्थः ॥ २ ॥

अधुना मूलप्रकृतिभेदस्तस्यैवाष्टविधत्वमुत्तरत्र प्रकृतिभेदतोऽष्टपञ्चाशत्तभेदत्वं च दर्शयन् सनामग्राहमष्टौ मूलभे-
दानेकैकस्य च भेदस्य यस्य यावन्त उत्तरभेदास्तौश्च वक्तुमाह—

दंसणनाणवरणंतरायमोहाउगोअवेयणियं । नामं च नवपणपणठवीसचउउउवियालविहं ॥ ३ ॥
व्याख्या—दृश्यतेऽनेन दृष्टिर्वा दर्शनं सामान्यावबोधः । ज्ञायतेऽनेन ज्ञप्तिर्वा ज्ञानं सामान्यविशेषात्मकं वस्तुनि विशेषे-

पप्रक्षालमकोऽवबोध इत्यर्थः । आश्रित्यते आह्लाद्यतेऽनेन आश्रयोतीति वा आशरणं मिथ्यात्वादिसन्निधौ निवस्य पापरा
 हृतकर्मवर्गणान्तःपातिविशिष्टपुण्यसमूह इत्यर्थः । ततो दर्शनं च ज्ञानं (च) तयोरावरणे इति विग्रहः । अन्तरा
 वातप्रतिप्रादृकयोरन्तर्विघ्नहेतुवयाऽयते गृह्यतीत्यन्तरायं । मोक्षयति जानानमपि प्राणिनं विविचिताजननेनेति मोक्षः ।
 आयात्यागच्छति प्रतिबन्धकतां स्वकुतकर्मावासनरकादिकुगतेर्निष्क्रमितुमनसोऽपि अन्तोरित्यायुः । गूयते शृण्यत छाया
 ध्वैः शब्दैरात्मा यस्मात्तन्मोक्षं । वेद्यते सुखदुःखसत्ताऽनुच्यते यत्तदेदनीयं । ततश्च दर्शनज्ञानावरणे आन्तरायं चेत्यादि
 समाहारघन्कः । कर्मोप्यत इति शेषः । तथा नामयति गत्यादिविविधज्जायानुजननं प्रसिद्धीव प्रवणयति यत्तन्नाम । चः
 समुच्चये । एतत् कियत्नेदं जवतीत्याह—“नवपणपणेत्यादि” अत्र दन्वगर्जो बहुव्रीहिः । जायार्थं आर्यं—नवजेदं दर्श
 नावरणीयं, पञ्चप्रकारं ज्ञानावरणीयं, पञ्चविधमन्तरायं, अष्टाविंशतिचेदनिष्ठो मोक्षः, चतुरूपमायुः, विप्रकारं गोत्रं,
 विज्ञेदं वेदनीयं, विचत्वारिंशत्चेदचिन्तं नामेति । अत्राह पर—ननु ग्रन्थान्तरेण ज्ञानावरणादिक्रमेण कर्मजां
 निर्देशो विद्यते, इह त्वन्यथेति किमत्र कारणमित्यत्रोच्यते—इह ज्ञानदर्शनस्वतन्त्रोऽयमात्मैत्यन्तरङ्गत्वाच्चयोरारदित
 स्वदाशराष्टोपादानं वक्तव्यं । अत्र च समानेऽपि तयोरन्तरङ्गत्वे तदस्यस्य दर्शनपूर्वक एव ज्ञानोपयोग इति
 दर्शनावरणस्येह प्रथमत उपोदानं, तदनु ज्ञानावरणस्य । ततोऽपि ज्ञानावरणेन सह धर्मोदयोदीरण-
 संचाजिः प्रकृतिसंस्थया स्थितित्वेन च मुख्यत्वादन्तरायस्य । ततोऽपि घातिकर्मसाम्यान्मोक्षनीयस्य । तदनु च तद्विपक्ष-
 यत्तस्याघातिकर्मचतुष्टयस्य । तत्रापि प्रथममहस्यस्थितित्वेनायुक्तस्य । तदनु च नामः प्रस्तावेऽपि बहुवचन्यत्वात्परित्यज्य

गोत्रवेदनीययोस्तत्राप्यहस्थितिकत्वात्प्रथमं गोत्रस्य, तदनु बहुस्थितिकत्वात्केवलिनमपि यावत्सातबन्धसंज्ञेन तद्धन्ध
स्वायोगिविज्वसर्वगुणस्थानकातिव्या(नव्या)पित्वाच्च वेदनीयस्य । तदनु च सर्वस्यापि कर्मोदयस्य प्रायो गत्यादिनामकर्मो-
दयाविनाच्चावित्वात्प्रचूतवक्तव्यत्वाच्चाप्ते नाम्न उपन्यास इति गाथार्थः ॥ ३ ॥

अधुना नवपणपणेत्यादि यदुक्तं संख्यानं, तदभिधातुकाम आदौ तावन्नवधा दर्शनावरणमाह—

नथणेशरोहिर्केवलदंसणआवरणं जवे चउहा । निहापयलाहिं ठहा निहाइडुरुत्तशीणळी ॥ ४ ॥

व्याख्या—नयनं चक्षुरितरच्चाचक्षुश्चक्षुर्वर्जशेषेन्जियमनांसीत्यर्थः । ततो नयनं चेतरेच्चावधिश्च केवलं चेति धन्वः ।
तत एतैर्दर्शनानि, तेषामावरणमेवावरणकमिति समासः । दर्शनावरणशब्दश्च प्रथमार्धज्जेदेषु प्रत्येकं संबन्धनीयः, ततो
नयनदर्शनावरणमित्यादि योज्यं । जवेत्संपद्येत । चतुर्धा चतुःप्रकारं । इह तु चतुःसंख्ययाऽन्यत्र दर्शनचतुष्कग्रहणे आ-
सामेव चतसृणां ग्रहणं प्रतिपत्तव्यमिति सूचयति । एतदेव चतुरूपं निद्राप्रचलाभ्यां सह षोढा षड्भेदं जवति, षोढाग्रह-
णेन दर्शनषड्ग्रहणेऽन्यत्रैता एव षट् ग्राह्या इति सूचयति । “निहाइडुरुत्त सि” निजा आदिर्योस्तौ निजादी, “अवय-
वेन विग्रहः समुदायः समासार्थः” इतिवचनान्निद्राप्रचलाभ्यौ शब्दौ, ततो निजाद्योर्द्विरुक्तं द्विरुच्चारणं यत्र प्रकृतिष्वये
वाचकतया तन्निजादिद्विरुक्तं, तच्च सत्यानगृह्णित्वं विचक्षितोपास्त्रिजादिद्विरुक्तस्त्यानगृह्यः । किमुक्तं जवति ? निजा-
निजाप्रचलाप्रचलास्त्यानगृह्युपलक्षितं त्रिकं मन्तव्यं । एवं दर्शनावरणस्य नवोत्तरप्रकृतयस्तन्निष्पन्नं सामान्येन दर्शनाव-
रणं मूलप्रकृतिः, यथा मूलत्वकृपत्रशाखादिसमुदायनिष्पन्नो वृक्षः । एवमुत्तरत्रापि ज्ञावनीयमित्यक्षरार्थः । ज्ञावार्थस्त्व-

पुनोच्यते—इह पदुदर्शनं नाम यद्यद्गुणं रूपसामान्यप्रमाणं तस्यावरणमाधारकं कर्म चक्षुर्दर्शनावरणं चक्षुःसामान्यो
 पयोगारणमिति यावत् । अपहृन्निर्वस्तुपरिष्ठेदकतया चक्षुःसदृशः शेषेऽप्यमनोनिर्दर्शनं स्वस्वविषयसामान्यपरिष्ठे
 दोऽपहृन्निर्दर्शनं तस्यावरणमपहृन्निर्दर्शनावरणं । अथधिदर्शनमवधिना रुपिष्यव्याप्तां सामान्यप्रमाणं, तस्यावरणमवधिदर्शनं
 नावरणं । केपददर्शनं सर्वद्रव्यपर्यायाणां सामान्यावयोपरक्यं, तस्यावरणं केपददर्शनावरणं । अत्राह—ननु यथाऽमधिद
 र्शनावरणं कर्मोच्यते एवं तत्प्रत्यक्षस्य मनपर्यायज्ञानस्यापि दर्शनावरणं कर्म किमिति नोच्यते ? अत्रोच्यते—मनःप्र
 यापदानं तयापिष्यद्वयोपसमपाटयात्सर्वदा विमोपानेयं गृह्युत्पद्यते, न सामान्यं, अवस्तुदर्शनाभावात्तदावरणं कर्मोपि
 न भवति । तथा नितरां ह्यति पुष्टित्वमयिस्पष्टं गम्यति चैतन्यमनयेति निष्ठा, “करणेऽहं” सुखप्रयोधा स्वापायस्था,
 नानुष्ठोदिनामात्रेणापि यत्र प्रयोधाः सपद्यते, तद्विपाकहेतुः कर्मप्रकृतिरपि कारणे कार्योपचाराभिहेतुसुच्यते, एयमन्यत्रा-
 नुपचारो पाप्यः । उपपिष्टं ऊर्ध्वस्थितो या प्रथवत्यस्या स्वापायस्यायां निष्ठायत्किञ्चिद्गुह्यं (दृष्ट) नरूपायामिति प्रचत्वा । सा
 सुपपिष्टस्योर्ध्वस्थितस्य या धूर्णमानस्य स्पृष्टुर्नयति । तथा निष्ठातिशायिनी निष्ठा निष्ठा शाकपात्रिण्यादिदर्शनान्मस्य
 (म)गद्वोपी ममासः । सा पुनरतिशयनिष्ठा दुःखप्रयोधात्मिका स्वापायस्था । तस्या ह्यत्यर्थमस्तुटी प्रवृत्तचैतन्यजायतो
 दुःखेन प्रवृत्तैर्पोडनादिभिः प्रयोधो अन्यत इति । सुखप्रयोधनिष्ठापेक्षया चास्या अतिशयस्यापनार्थं विरुद्धारणं । प्रथ-
 व्वातिशायिनी प्रथवा प्रपञ्चामपञ्चा । सा हि चक्रमणमपि पुर्वतः स्पृष्टुर्नयति, अतः स्थानस्थितस्यमृजप्रचत्वापेक्षयाऽ-
 तिगापित्यमस्याः । स्थानाऽतिवदुत्थेन सपातमापन्ना उपचितेतिवायत् गृह्णिर्वाप्रव्यस्याप्यपसिवाभ्यसंसाधनविषयाऽपि

कांक्षा यस्यां स्वापावस्थायां सा सत्यानगृहिः । तस्या हि सत्यां जाग्रदवस्थाध्यवसितमर्थमुत्थाय साधयति । यद्वा सत्याना-
पिभीभूता क्षिप्रात्मशक्तिरूपा यस्यां सा सत्यानग्निः । तन्नावे हि स्वप्नुः केशवार्धवलसदृशी शक्तिर्ज्वलति, प्रबलरागदे-
वोदयवौश्च जन्तुर्जायते । तादृशविपाकवेद्या कर्मप्रकृतिरपि सत्यानगृह्णित्यानर्द्धिवेति गाथार्थः ॥ ४ ॥

प्ररूपितं दर्शनावरणीयं नवधाऽधुना ज्ञानावरणमन्तरायं च सप्रज्ञेदं प्ररूपयन्नाह—
नाणावरणं मशुअर्जहिमणोनाणकेवलावरणं । विग्धं दाणे लान्ने भोगुवन्नोगेसु विरिण् अ ॥ ५ ॥
व्याख्या—ज्ञानस्यावरणमावारकं कर्म ज्ञानावरणं पञ्चधा भवतीति प्रकमः । तन्नावार्थभेदादावरणस्य भेद इति कृत्वा
आवार्थभेदतो ज्ञानावरणभेदानाह—“मतीत्यादि” मतिश्च श्रुतं चेत्यादिद्वन्द्वे मतिश्रुतावधिमनोज्ञानकेवलानि तेषामा-
वरणमिति विग्रहः । इह मध्यभूतस्य ज्ञानशब्दस्यावरणशब्दस्य च प्रत्येकं संबन्धान्मतिज्ञानावरणमित्याद्याज्जलापेन
संबन्धः कार्यः । तत्र “मन ज्ञाने” मननं मतिः, मन्यते वाऽनया इन्द्रियमनोद्वारेण नियतं वस्तु परिब्रिह्यत इति मतिः,
योग्यदेशावस्थितवस्त्वपेक्ष इन्द्रियपञ्चकमनोज्ञां स्वस्वविषयपरिब्रिहदको बोधोऽवगम इतियावत् । ततो मतिश्चासौ ज्ञानं
चेति विगृह्य तस्यावरणमावारकं कर्म मतिज्ञानावरणं । श्रूयते तदिति श्रुतं शब्दमात्रं, तच्च इव्यश्रुतमेव । यत्पुनः शब्द-
माकर्णयतः स्वयं वा वदतः पुस्तकादिन्यस्तानि वाऽक्षराणि चक्षुरादिक्षिरुपलभमानस्य शेषेन्द्रियगृहीतं वार्थं विकल्प-
यतोऽक्षरारूपितविज्ञानमुपजायते तदिह ज्ञावश्रुतं श्रुतशब्देन गृह्यते, तदेव ज्ञानं, तस्यावरणं । “उहि ति” अवश-
ब्दोऽधःशब्दार्थः, ततश्चाध इत्यधस्ताद्भावति अधोऽधो विस्तृतविषयवेदकतयेति अधवधिः, ज्ञादिको भिन् । यद्वा अवेति

अथ एष धानं पातूनामनेकार्थत्वात् परिच्छेदोऽयमिति किं इति कप्रत्ययः । यच्चाऽयमधिर्मर्यादा रूपिव्येव
दृश्येपु परिच्छेदकतया प्रवृत्तिरित्येवकया तदुपलक्षितं ज्ञानमप्यथचिच्छेदय ज्ञानं तस्यावरणमवधिज्ञानावरणं । “मषोनाणं
ति” इह मनोबुद्ध्याणां पर्याया अपि चिन्तनानुगुणा मनोबुद्धेर्नोच्यन्ते, बुद्धपर्याययोः कर्मचिदनेवात्, ततो मनःसु
मनःपर्यायेषु संज्ञिनां विकल्पनहेतुषु ज्ञानं, मनोबुद्धपर्यायानेव हि मनःपर्यायज्ञानी साक्षाद्बुध्यते, न तु बाह्यान्, अनु
मानगम्यत्वात्तेषां, तद्वैवं, असीमां मनोबुद्ध्याणां एतत्परिणामान्यथानुपपत्तेरेतच्चतु चिन्तितमनेनेति । केवलमेकमकल्पे
सकलमसाधारणमनन्तमित्थनर्थान्तरं । तत्रैकं तन्नावेऽपेक्षास्यकज्ञानाभावात् । अकल्पय यथावस्थितवस्तुग्राहकत्वात् ।
सकलं संपूर्णबुद्ध्यादिज्ञेयग्राहकत्वात् । असाधारणमनन्यसदृशत्वात् । अनन्तमपर्यवसितकासायस्यायित्वात् । ततः केवलं
च तज्ज्ञानं च केवलज्ञानं तस्यावरणं केवलज्ञानावरणं । तत्र मतिज्ञानमवग्रहादिज्ञेयप्रज्ञेयसहितं, श्रुतज्ञानं चाज्ञानज्ञादि-
प्रज्ञेयज्ञानं, अवधिज्ञानं चानुगाम्यादिप्रज्ञेयं, मनःपर्यायज्ञानं च कल्पमसिद्धिपुल्लमसिद्धेदतो विज्ञेयं गन्धान्तरेषु यद्य-
प्यत्रावसरे निरूपितं, तथापि नेह प्रतन्यते ग्रन्थगौरवजयात्, तत एवायमेवं । तथा विशेषेण हन्यन्ते दानादिद्वन्द्वयो
विनाशयन्तेऽनेनेति “स्याद्यायुचिब्यचिद्विनिश्चयः क” इति कप्रत्यये विग्रहमन्तरायं कर्म । तच्च विषयज्ञेयतापक्षधेति दर्शयति—
दीपत इति दानं तत्र । खन्यत इति खात्रस्यसिन् । दृश्यते सकलपदुग्यत इति जोगः पुण्यादारादि । अयेति पुनः पुनरु-
पयुज्यमानतया दृश्यत इति उपजोगो जवनज्ञानादिः । ततो जोगबोपजोगश्च जोगोपजोगौ तयोः । प्राकृते बहुवचनेऽपि
द्विवचनव्याख्यानात् । विशेषेणैवेति वेद्यतेऽनेनेति वीर्यं । यच्चा विविचमनेकप्रकारमीरयति यस्याधिने क्रियासु तदीर्ये

सामर्थ्यं शक्तिरिति यावत् तस्मिन् । चः समुच्चये । सर्वत्र विघ्नमिति योज्यं । विषयसप्तमी चेयं सर्वत्र । ततो दानादि-
विषयभेदतो दानादिविषयं पञ्चधा विघ्नं कर्म भवतीति वाक्यार्थः । भ्रावार्थश्चायं—सत्यपि दातव्ये वस्तुनि आगते च
गुणवति पात्रे जानन्नपि दानफलं यदुदयादातुं नोत्सहते तद्दानान्तरायं । विशिष्टेऽपि दातरि विद्यमानेऽपि देयवस्तुनि
याच्चाकुशलोऽपि याचको यन्न लभते तद्भ्राजान्तरायं । सति विभवादौ संपद्यमाने चाहारमाढ्यादौ यक्षशन्न भुंक्ते तन्नो-
गान्तरायं । यस्योदयात्सदपि वस्त्रालङ्कारादि नोपभुंक्ते तदुपभोगान्तरायं । यक्षशाह्वलवान्नीरुक् वयःस्थोऽथ च तृण-
कुञ्जीकरणेऽप्यसमर्थस्तर्हीर्यान्तरायमिति गाथार्थः ॥ ५ ॥

प्ररूपिते सप्रज्ञेदे ज्ञानावरणीयान्तरायकर्मणी, संप्रति मोहायुर्गोत्रवेदनीयानि स्वस्वप्रज्ञेदयुक्तानि निरूपयितुमाह—
सोलसकसायनवनोकसायदंसणतिगं ति मोहणीयं । नयतिरिनसुराज नीलञ्चं सायमस्सायं ॥ ६ ॥

व्याख्या—भोमशसंख्याः कपायाः नवसंख्या नोकपायाः दर्शनत्रिकं चेत्येवं मोहनीयं कर्माष्टाविंशतिविधं भवतीति क्रमः ।
तत्र कथ्यन्ते हिंस्यन्ते परस्परमस्मिन् प्राणिन इति कषः संसारः, कषमयन्ति गह्वन्त्येभिर्जन्तव इति कपायाः क्रोधादयः ।
यद्वा कषस्यायो लाजो येन्यस्ते कपायाः । भोमशविधत्वं चैषां क्रोधमानमायालोचानां चतुर्णामपि प्रत्येकमनन्तानुबन्ध्य-
प्रत्याख्यान प्रत्याख्यानवरणसंज्वलनभेदतश्चातुर्विध्यात् । तत्रेह कषायनोकपायभेदतः भोमशनवसंख्याप्रकारेण पञ्चविंशति-
विधं चारित्रमोहनीयं । दर्शनत्रिकेण तु दर्शनमोहनीयं । एवं च द्विविधं मोहनीयं वर्तते । तत्र यक्षशात् श्रद्धधानोऽपि यदि
कथञ्चनानाहमेतच्चारित्रं प्रतिपद्ये इति जानन्नपि च तत्फलादि न तत्प्रतिपद्यते तच्चारित्रमोहनीयं । दर्शनमोहनीयं च तत्त्वा-

मूढबुद्धि मारी प्रिया, गप्पा मदीरे तीर । देख अन्य नर शर्मियो, कां कीना छद् परि ? ॥ १ ॥
मूढ तेह प्रति पोलियो, कीचो पढ प्रकार । जिव गयो पण रंग है, मुझ मन पढ विचार ॥ २ ॥

भाग्यरहितो यत्र गच्छति तत्रैवापदो यान्ति तत्र २३-कथा—

प्रीत्ये पधुरयो वने विवसनः प्राप्नोऽर्षिपा पीडितः, छायां वीक्ष्य गतोऽपि बिल्वसुतले तत्के फल प्राथवत् ।
सञ्चुत्वा पततीति चिन्तति तदा यामि क मग्नं शिरो, बुभुक्ष्यो गच्छति यत्र याति तदनुच्छायेव क्षीघ्रं विपत् २५

कश्चिन्मि स्वः खन्दादो निदापफले निर्वासा भानुमानुमिर्भाषे भृगुपितोऽन्योन्यान्वां वापितो माखुरपादपस्याऽवस्था-
न्यसीदत् । वदनन्तरं द्विलेख वने बिल्वफल्मधिसकाटपणत् । अथ क्त्वियामास—काऽपुना ब्रूयामि ? सखाटन्वप्राप्तेन व्रस्यो
विरपुत्रमुपागवस्वन्नान्नि फलपातेन मे शिरो मघम् । देवतकस्य मे श्रेष्ठे छायेषानुगच्छेति विषयः ॥ २५ ॥ यतश्चाकम्—

खत्वाटो दिषसेश्वरस्य शिरणैः सन्नापितो मस्तके, धान्छन् देशमनात्पं विधिवशाद् बिल्वस्य मूलं गतः ।
तस्योर्वीः पतता फलेन महता मग्नं सदाह्य शिरा, प्रायो गच्छति यत्र भाग्यरहितस्तत्रापदो राशयः ॥ १ ॥

भाग्यवता प्राणिनः स्पेष्टवस्तुनः प्राप्तिर्भवत्येव तत्राष्टोः २५ कथामकम्—

क्षिताः केन करदकेऽपि सुजगः क्षुत्पीडितोऽज्ञाशको, रात्रौ लादिमकांक्षयाऽऽशु विहरं वृत्तवोदुस्तन्मुखे ।
भक्षणोदेव तदा स्वयं निपतितस्तन्मांसतृप्तोऽभवत्, यास्तस्तेन पचा वृणो स्थिरतरं भोगीव भाग्यं भवेत् ॥ २६ ॥

कश्चिद्भारुडिकः फणिनमेकं निगृह्य करंडके न्यधात् । तस्मिंश्च ध्रुद्धाधितस्तृपार्तिश्च जीवने हताशः सन्नास्त । तस्मिन्नेव क्षणे कश्चि-
दुन्दुरागत्य खाद्यं द्रव्यं विज्ञाय करंडकं भित्त्वा प्राविशत् । प्रविष्ट एव भुजंगो दैववशात् स्वाशनमुपलभ्य तेन सुहित आखुक्रुतविवरे-
णैव निष्क्रान्तो यथेच्छं जगाम । अहिस्त्रि व्यसने पतितस्यापि स्थिरनियतेनरस्य शातमेव संपद्यते । भाग्यस्यैर्यं नाम धृतिपरि-
पालनं ॥ २६ ॥ सूक्तं केनापि—

नो कार्या पुरुषैश्चिन्ता, निगडे पतितैरपि । यद्भाले लिखितं धात्रा, भवेद् भोगीव नापरम् ॥ १ ॥

बहुसम्मतिके कार्येऽविचार्योत्तरदानेऽनादरो भवति तत्र २६-दृष्टान्तः—

नत्वा पृच्छति कार्षिको निजगुरुं वर्षा न वा वर्षति, क्षेत्रे ते निशि वाक्ति सोऽपि न परे लात्वा सशिष्यो घटान् ।
कूपार्तिसचाति कं परा हि मनुजाः श्रुत्वेति वार्तां गुरो-स्ते पृच्छन्ति तथा ब्रवीषि बहसि प्राहुर्विनेयास्तदा ॥ २७ ॥

कश्चित्कृपकः स्वगुरुं प्रणम्य पृच्छति—भगवन् ! देवो वर्षिष्यति न वाऽस्मत्क्षेत्रे सर्गमप्युप्तं धान्यं शुष्यति । गुरुस्त्वाच—भो !
अद्य ते केदारे मेघो वर्षिष्यति, परमन्येषां न विजानामि । अथो सशिष्यो गुरुर्यामिन्यां शस्यक्षेत्रे अन्धोर्जलकलशमापूर्य आरात्रं
क्षेत्रं परिपिषेच । ततः क्षेत्रपतिः स्वं केदारं सिक्तं विलोक्य तुष्टोऽभवत् । अमुमुदन्तं परे जनाः समाकर्ण्य गुर्वन्तिकमुपेत्य यथापूर्वं नतिं
प्रकल्प्य यप्रच्छुः । तदा गुरुणाऽपि तेभ्यः पूर्ववदेवाऽभिहितम्—तन्निगम्य विनेया अपि गतशर्वरीत्राऽद्यापि क्षेत्रसिञ्चनं विधातव्यमिति
विज्ञाय गुरुं गदितवन्तस्ते—यो वक्ष्यति स एव विधास्यति । नास्माकं कापि क्षतिः ॥ २७ ॥ पठ्यतेऽपि—

कार्पापिनो हि बहयो, गुस्त्रं पृच्छन्ति स्वार्थिणाः । आमर्द्धानैर्न दातव्य-मुत्तरं कोविदैर्यथा ॥ १ ॥

एक याद कहने यदा, हये न यदसी कोय । गुरु प्रति शिष्ये बोखिया, जे कहसी ते होय ॥ २ ॥

सथितोऽपि यो दानं न यच्छेत्तर्हि सत्यं नश्येत्तत्र भोजनृप-माघमुषयोः ३७-कथा-

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

भोजो यत्किं कथ्ये । मृदंगसुरस्वसार्याय धदाष्टादि सा, ज्ञानं मान्यजनैः करिष्यति यदिमारोहणं वञ्चिम तम् ।
शूलयेद्यान्तगतः किमस्तपमतोर्ध्वं घक्षयति स्फुटयत्यत्र स्रजामृतमिव शीघ्राद्यनिरूपितं भवेत् ।

एच्छा सुयो मोक्षनुयो नृस्यमकारययदानीं मूर्दगस्रष्टमाकृष्य मोक्षरास्यो मापकवि प्राह-मोः किमसौ जनति ? ततो मापकविरसि तस्योत्तरप्रदानमाश्रयद्विरसावपि यथावे। ततः द्वास्त्राणि विलोकित्वाणि, पर मूर्दगस्रष्टमार्यं नावपुष्यत । तदा श्लोकस्त्वविदमानसं मापकवि निमात्योपायतो विप्रस्यं कुम्भनिदानम्प्रासीत् । तदनु मावाः प्रोवाच-विप्रवर ! मूर्दगस्रष्टेन कोऽर्थः प्रसिदायते । तदा स श्लेविदं बलिं यत्वे मई करिष्यमारोह्य नरपतिमविवि प्रापयेत्तर्हि मूर्दगस्रष्टमार्यं श्वाले शेषयेज्जम् । पश्चात् दत्त्वा बलपुष्टमारोह्य नृपान्दिक्रमानिन्ये । तं द्विजं गङ्गाञ्जनीं विलोक्य भोजः प्राह-कोऽर्थः ? तदा माचो बभाण यवसौ ना भवन्तं मूर्दग रक्षार्यं प्रत्यापयिष्यति । तद्वचनमुररीकृत्य शनायेनानुपुक्तो पुण्योऽवादीत्-उत्तपिते ! धमयमेति च्छनि कुवाण्यो मूर्दगो भवन्तमु यदिशति-यो हि प्राज्यं राज्यमासाद्य प्रविण्णतु इदमास्ती परं कषर्दिकामपि न प्रयच्छति तद्विषयमनृतोपयमेवेति निश्चिदं जानीदि । मामेव वीक्ष्य, कस्मैषिष्टिप्राय जीर्णपादत्राणस्य विहायितेन नाणारुह्य समभवम् ॥ २८ ॥ तस्यैवतत्पुत्रम्—

उपानहौ मया दत्ते, जीर्णो कर्णविवर्जिते । तत्पुण्येन गजारूढ-स्तद्गतं यन्न दीयते ॥ १ ॥

अथ मायाविषु मायिभिर्भवितव्यं तत्र २८-कथा—

अथ मायावशु मायाभिरुपायैः ।
पर्वधन्यकविः करोत्यभिनवं भोजस्य काव्यं तदा, श्रुत्वाह्वश्च पुरातनं कविजना भूयोऽपि किं तेऽपठन् ।
राज्ञा तैश्च तिरस्कृतः प्रतिदिनं धादोऽभवच्चैकदा, कृत्वा वेधयुतं स्थिता विमनसो लक्षं च लात्वा गतः ॥२९॥
श्लोकैरुपश्लोक्याऽऽशीर्वचोभिरै-

राज्ञा तैश्च तिरस्कृतः प्रातादनं पादौ च नृपं श्लोकैरुपश्लोक्याऽऽशीर्वचोभिर-
कदाचिद् भोजराजस्य परिपदि कोऽपि नव्यः कोविदः समाययौ । स प्रत्यहं भोजराजं नृपं प्रत्याख्याय क्षिपन्ति स्म । अथ
दिधत् । परं तन्निर्मितपद्यानि कल्मषधिया संसदि निषण्णाः कालिदासादयः कवयः प्रतिघस्रं प्रत्याख्याय क्षिपन्ति स्म । तदा
च महीपतिमुक्तवन्तः—राजन् ! कवेरस्य कृतिः पूर्वकविकल्पितैव, एतत्काव्यं त्वस्माभिरपि प्रागेव स्मृतिविषयतां नीतम् । तदा
धाराधिपेन भोजेन पृष्टास्ते श्रुतधराः कालिदासादयः कवयः कण्ठतः समुदाजह्रुः । तदानीं नृपः सुकविमवमत्य बहिश्चकार,
एवं नित्यं वाक्कलहः प्रानर्तत । ततः पण्डितोऽपि स्वापमानेनाऽन्तर्दग्धो वेधयुक्तं काव्यं चक्रे । स्वकाव्योच्चारणेऽक्षमांस्तान् कालि-

दासादिकवीन् क्षीणप्रभान् कृत्वा नृपतिसकाशाल्लक्ष द्रव्यं अग्राह ॥ १९ ॥ ततः कृतं
भोजं त्वराजराजः क्षितिपातितिलको घार्मिकः सत्यवादी, पित्रा ते या गृहीता नवनवतियुता हेमकोट्यो मदीयाः॥
त्वं ता देहि त्वदीयैः सकलबुधजनैर्ज्ञायते सत्यमेतत्, नो जानन्ति त्वदीयाः सकलबुधजना देहि लक्षं तथापि॥ १॥
तदर्थः—भो भोजनृपते ! त्वं राज्ञां मध्ये स्थासक इव, धर्मिष्ठः सत्यवक्ता चाथ निजान्वयस्य सुपमाकरोऽसि, परं तव तावेन

या ये नरकोट्यो दीनारा गृहीतास्तास्त्वं प्रयच्छ । तदुदन्तं ते वरिषत्प्राप्ता अश्वेखो विशन्ति, यदि चेमां वार्तां त्व वशिद्रासो
नो जानन्ति, तथापि तथे द्रव्यं वेदि । अपमयाभिसंधि-यदि वार्य पुराणः खोक्तवर्हि नवनवविश्वोदिसौवर्णान् वेदि । ऐवानि-
हः स्याद्यथापि खदं वेदि ॥ २ ॥

अथाऽत्र भयेऽस्त्युर्णं परमयेऽपि दानं विना न मुच्यते तत्र २९-दृष्टान्तः-

मोजर्णी हि विषाय पारमयिकं तैलयालये च स्थितो, वृत्तान्तं प्रतिकुर्णं स त्वनजुष्टोर्दृष्ट्वा प्रमातेऽखिलम् ।
गत्या मोजगृहं समर्प्य सकलं भाण्डारिकानां घनं, तान्त्रोचे तद्वर्णं समोऽभ्यमधिकं दातुं न गेहे गताः ॥ ३० ॥

अथिदर्थचिन्तयामास, यदस्मिन्मये राव साव वा पराऽऽदेवं प्रवेयं च न मरिष्यतीति मत्वा तेन मोक्षप्रपात्तमुपेत्या
मिहितं, यदहमग्रे जनने तुभ्यं सकृसीदं खद्यराजवानाप्ये । यदि नियोगेभेदेयं कृत्वा समर्पयामि, इत्युक्त्वा सेतुं किन्त्यस्य राव-
नोपागारिकेभ्यो साधे विषमादाय यामिन्यां वैठिकागारे सुम्नः । तत्र निधीये वैठिकवलीयदीं मिथः सम्मापेयाम् । तयोरेकमे-
यदस्माभिः पूर्वमेव गृहीतविषमप्यार्थकं फलं वेदमस्ति । तदहं वतसो अग्नीः कृत्वा मृत्वा विमोहये, फलकोकं च सुखं प्राप्स्ये ।
तदबापर ऊने-धन्योऽस्मि त्वम्, मया तु वैठिकस्याप्यापि त्वमुद्रा प्रवेयाः सन्ति । अथ च राजा मोक्षो मे पूर्वजन्मनोऽवमर्णः ।
निद्रित एव वसिष्ठः प्रागे मोत्रानान्तिकं गत्वा गयेत् । यत्र च वारणमुकयेन साकमस्य वैठिकवलयस्य अविद्युदं मयेत् । यदि वृषो
अपेयर्हि स्वपास्मै त्वरूपरूपाणि देयानि । एवं सम्यं कृत्वा गजमुकयेन सह मां प्रविषोषयेयर्हि चित्वा तं वैठिकवलयराजवान्
यदापाऽनुजो वृत्ता प्रेत्य चेत्त दुर्भमाजनो ममामि । इमां वार्तां भुत्वा स वसिष्ठः प्रमाते त्वमुद्रा एव कायमर्णस्यानन्दो गदितमुदन्तं

यथातथमपश्यत् । तदानीं मनसि विचारयामास—प्राप्ते जनने गृहीतं स्वं देशमेवेति मतं सम्यग् निर्णीय मनसि निकषा भोजन्युपं प्राप्नो रात्रिवृत्तमामूलतः समचकथत् । अथ चान्यजन्मनि त्वदृणेनाऽऽनृण्योपायं नाऽवलोकयामि । तस्मात्स्वमर्थं प्रत्याहर, अहं तु भुतिकर्मणा स्वजठरं पूरयिष्यामि । एवं निवेद्य समाहृतं स्वं कोषाध्यक्षाय ददौ । पुनश्च करिमुख्येन सह ककुद्मन्तं योधयित्वा तैलि-
कऋणादनृणं चकार ॥ ३० ॥ उक्तं च दोहा—

इह भव देणुं दोहिलुं, परभव वली विशेष । बलद कथाने सांभली, तजिये ऋणो अशेष ॥ १ ॥

गाथा-दासत्तं देह ऋणं, अचिरा मरणं पुणो वि संपण्णे । सव्वस्स दाह मग्गी, दिंति कसाया भवमणंतं ॥ २ ॥

अथ पांशुला जीवदानादपि स्वीया नैव भवति तत्र ३०-दृष्टान्तः—

प्रीत्या तेऽपि सह त्वयाऽद्य निधने धक्ष्यामि संकेतकृत, तत्सर्वं रचितं सुरर्धेदि तदाऽर्ह्युश्च दत्तं स्त्रियै ।

मुक्त्वा सापि तमन्यपत्तनगता तस्मिन् पुरेऽसौ गत-स्तद्भार्या मिलिता तदा च कुटिला स्वार्थं विनाऽनर्थकृत् ॥ ३१ ॥

कश्चिन्मनुजः प्रेम्णा निजजायया सार्धं मिथो भाषमाणः समयमकार्षीत् । यत्तत्र निधनं मत्तः पूर्वं चेत् ज्वलने त्वामहमनुस-
रिष्यामि । तत्पश्चाद् भार्ययाऽप्यभाणि—यदहमपि त्वद्वत्ते बद्धावात्मानं होष्यामि, इत्थं परस्परं निश्चिक्वाते । तदखिलमुदन्तजातं
कश्चिद्देवः समश्रुत, ततः स देवः स्त्रियं गतासुमकरोत् । तदानीं स पुरुषः समित्समिद्धं ज्वलने प्राणान् होतुमुद्यतः, तस्मिन्नेव क्षणे
देवः प्रभृतं वर्षित्वा वह्निं निरवाप्सीत् । तदनन्तरमक्षतस्य पुरुषस्य स्त्रिया आयुषोऽर्द्धभागं ददौ । अथ तत्पत्नी सभर्तारं विसृज्य
पारेसमुद्रं विषयान्तरं जगाम । पुरुषोऽपि देशादेशं परिभ्रमन् तस्मिन्नेव नगरे निजभार्यां देवात्प्राप । तदानीं ब्रौडयाऽधोमुखी

बभूव, यदा परितस्म्य स्वामिने पठायाच्चाक्रे । तत्र स्त्रीचरित्रं प्रकटयन्त्री स्वस्वार्सासि परिच्छिद्य च पूषक्रे-यदयं नरो मम सुवीत्वं
 प्रप्सति, तमिष्यम् रात्र्यपुण्यास्वं निगते बभूव शूलमारोहयामासुः । एवं पुंभल्या तया स्वार्थमन्तरेवाज्यपादितमकारि ॥ ३१ ॥ तच्छमपि-
 षड् ऋरिये उपकार मी, योग न माने जेह । अरधुं दीधुं आखलुं, तेनी यई न तेह ॥ १ ॥

अथ यस्मिन्नितं ललातफलके नूनं तदवगमिष्येति ३१-कथा-

दादित्वापलान् सदाऽसि मगिनी सोऽपि तयन्मेऽस्ति हि, मिष्टामेच्छिकया स्वसुगृहगतो ब्राह्मण इष्योऽन्विता ।
 मुक्त्यर्थं पतिता गृहेऽपि वपलाः स्यात्स्यां तदा मुञ्चति, वत्सा स बालिके करं वदति तां रात्रौ गता येऽग्रता ॥ ३२ ॥

कचिद् दुर्गतेऽर्द्धिं वपलान् छादति स्म । एका वपलान्मनस्तस्य छर्दिरमपट, तदा सोऽपि न्यस्त-भरो ! कष्टमापन्नोऽस्मि ।
 बभूवित्वाभविष्यत्स्या प्राप्नुमिको यत्ना मयिनीनिन्दनमभ्यगात् । तत्र ब्राह्मणं वीक्ष्य ग्रीवा सा भोजयितुं वपलान् रसवत्त्वा
 धेरात्, मोहनवेलात्वां च ब्राह्मणं स्यान् परिबिषेय । तान् विभोक्त्य विषय्यो ब्राह्मणं मासे पाणि न्यस्य मगिनीमवादीत्-
 वमिन्नात्मानं मदागमनात् प्रायेव वपलास्तदुपहागमयितुं तर्हेऽग्र ॥ ३२ ॥ दोहा-

नै लीचो छे प्रहसमो, बोले लीचो रात । पथी भागो भावियो, मगिनी ! योहा लाल ॥ १ ॥

देश तजी परदेश भमे, धरे घणी मन आस । सरख्यो ते नर पाभिये, बयला पडिया पास ॥ २ ॥

या पापं विधाय पञ्चात्तापं कुर्यात्स सुखी स्यादन्यथा दुःखी तत्र राजसौधे ब्रजतोर्ध्वमीगयोः ३२-कथा-

हृम्यारोहणवारितं नृपतिना भृत्यः कथं कार्यतां?, वामं गच्छति सुख्यतामिह गतौ ग्राम्यौ तदाऽऽक्रोशितौ ।
वक्त्येकः किमु? मारितोऽपरनरो भीत्याऽऽशु मां रक्षतु, गत्वाग्रे यदि गम्यतां त्वरगतेमुक्तं सुखी सोऽभवत् ॥ ३३ ॥
केनाऽपि भ्रमृता वाटिकाया मध्ये सौधः कारितः स्वनियोज्यांश्च समादिदेश-यत्कोऽप्यस्मिन्भवने न प्रविशेत् । तदा द्राः-
स्थैः पृष्टम्-अजानन् कश्चित्प्रविशेत्, किमु तस्य विधेयं? तदानीं नृपोऽब्रवीत् सोऽपि हन्तव्य एव न तु मोक्ष्यः । तन्निशम्य दौवा-
रकाः सप्रश्रयं निवेदयामासुः-राजन् ! कठोरोऽयं दण्डः । तदनु नृपः समचकथत्-यदि प्रवेशकः प्रतीपपाद एव व्रजेत्तर्हि स
हेयः । एकदा प्रस्तावे द्वौ ग्राम्यजनौ विस्मृत्य तत्राऽऽजगमतुः । तदानीं राजपुरुषैर्निगृहीतयोस्तथोरेको वाचाटो जीवनाशं नष्टो-
परो भयभ्रान्तो मां त्रायध्वमित्यभाषत । अथ च प्रतीपगमनान्नृपानुचरैर्विस्मृष्टः स्वबान्धवेषु प्राप्तः सुखमुवास ॥ ३३ ॥ उक्तञ्चापि-

पापं कृत्वा पुनः पश्चात्, यो निन्दति नरोत्तमः । स सुखी जायते लोके, यथैको हर्म्यवीक्षकः ॥ १ ॥

अविचार्य मन्दधिषणे विश्वासवाक् न देया तत्र ३३-कयानकम्-
भूपाऽभरिष्ठते सदाभिरमतो रोदित्यभीरांगजा, वक्त्याः ! रोदिषि किं? भवद्विरहतः सत्यं धवैको हि नौ ।

भूपाऽभरिष्ठते सदाभिरमतो रोदित्यभीरांगजा, भ्रुत्वार्याश्चलद्धेतुकां वरमतो ज्ञात्वा गता स्वालये ॥ ३४ ॥
ग्राम्यागच्छसि विट्समं निशि सखे मार्गे मिलित्वा गता, भ्रुत्वार्याश्चलद्धेतुकां वरमतो ज्ञात्वा गता स्वालये ॥ ३४ ॥

एका राजकन्याऽपराऽभीरकन्या चोभे सख्यावास्ताम्, मिथः संगते चिक्रीडतुः । एकदा वाणं विमुचती साऽभीरवाला
नृपकन्यया पृष्टा-किन्निमित्तं रोदिषि? अथैनां सा वमाण-राजसञ्चनि परिणीता बहिर्निष्क्रमितुमक्षमा सती त्वं मया सह नोपस्थास्यसे,
तत्तद्वियोगपीडिता रोदिमि । तदानीं राजदुहिताऽपि तस्यै यो हि त्वद्वभर्ता ममापि स एव, इत्थं वचनं ददौ । जात्वाभीर-

वालिना केनाडवि सुत्रयेन साकं गन्तुं प्रवृत्ता, तस्येव तथा महीप्सुवाड्यादि-स्वर्गनेन सत्रा यत्र । एवास्ता प्रथमोदितवचनवा
धिता तेन सह नगराभिषेकम् । अग्रे गच्छतां देवां पटीर्यत्रास्त्रकः समुप्राप्तस्तदास्यावाप्रप्यन्तं निदम्य सुधाना मयकुमारी
स्वनिरेवनाय निबध्ने ॥ ३४ ॥

दोहा-कालुं वोंछुं मुव करी, रसका ययो अशास । तें फल दीये कवण गुण !, जो फल दिये पळाश ॥ १ ॥
सुरतरु जाणी सेविआ, तुं तो निगुण पळाश । अब तें मुख काळो कियो, तब तें छोकी आश ॥ २ ॥

अथ महतामनुकारी नीषोऽवसीदति तत्र ३४-इष्टान्तः—

क्यञ्जयेऽग्निमथादृग्रदे पतति वै सिन्धवादि प्रन्मुमजा, शान्ते वह्निमये हरिर्वदति तान् पुच्छं गृह्णाणाऽऽशु मे ।
ते दृह्णन्ति तदा हताः स्यलबरास्तद्वारितं फेदणा, पद्मासेन कृतं तयापि न हताः पुच्छं तदा श्रोतितम् ॥ ३५ ॥

कस्मिन्निदं गहनमग्नये वह्निमवात्प्रवन्तः केसरिप्रमुखाः प्राक्निोडावे सरसि निपेताः । एवाहवानो शान्ते कठोरवो मृगादीन्
व्याघ्रहार-मोः सत्रगाः ! यूपं मम शलधिं युद्धोद, सर्वानप्यहं तारयिष्यामि । तदाक्रम्य समेप्रसि तच्छाङ्गुरमयुद्धमव मृगेन्द्र
माप्तुत्पारिजान् भरिबहार । सा भार्वा केनाडपि क्रोष्टा इदि निहिता, पुनः कतिप्येरेषाहोभिर्दायसाधमासीरये अष्टान् जन्तुन्
सिंह इव बन्धुकोऽदृष्ट-म पुच्छमादत्त, युग्माभिः क्षमसिष्येऽहं । अथ बलमाधाय शबदुत्पवति, तावदेवास्य पुच्छं ममम्, अन्य
यम सर्वे मृगाः । यतोऽप्रमो वनाः स्वाधिकरीर्यमनुकुर्वन् छिन्नास्येव ॥ ३५ ॥ तथा षोडश-

आत्मवीर्यं न जानाति, दृष्ट्वा दृष्ट्वा करोति यः । स दुःखो स्याद्यथा फेरु-स्तुव्यत्पुच्छो ह्यधोऽपतत् ॥ १ ॥

अथ महतां छायापि सत्फलदा तत्राऽजापालस्य ३५-सूपनयः—

च्युत्वाऽधो न्यपतन्फलानि स ततो दृष्ट्वा तदाचितयद्, गोपो मूर्ध्नि हि खेगमस्य पतिता छाया वरा बुद्धिदा । श्लोकस्तेन कृतश्च पादरहितश्छाया गता नो पदं, तादृक् तेन हि पूरितं निजधिया दुष्कं च दुष्कं पदम् ॥ ३६ ॥

एकस्मिन्नधुमध्ये जंबूफलानि पतंति स्म, तानि दृष्ट्वा कश्चिच्छापालो व्यचिन्तयत्—यदिमानि फलानि खाद्यानि । तस्मिन्न-वसरेऽजापालस्य भालोपरि सरस्वतीविमानस्य छाया पपात । तदानीमजापालस्य बुद्धिरुत्पन्ना, तथा श्लोकस्य पादत्रयं तेन रचितं पर तत्क्षणे एवाऽपगता विमानच्छाया । ततः सहजधिया तेन चतुर्थश्चरण इत्थं निर्मितस्तन्निर्मितं पद्यमीदृक्—॥ ३६ ॥

जम्बूफलानि पक्वानि, पतन्ति विमले जले । पतितान्येव दृश्यन्ते, चतुर्थेऽन्तु दुबक् दुबक् ॥ १ ॥

छायापि फलदा पुंसां, महतान्तु विशेषतः । विमानच्छायया वाण्या, गोपोऽपि पटुतां गतः ॥ २ ॥

अथ सद्रविद्या सर्वेषां विस्मयकरी भवति तत्र ३६-कथा—

कोप्यागत्य विशारदो वदति मे विद्यां नृपं पश्य भोः !, स्त्रीं सुक्तेवैशृहे गतो हि गगने मृत्वाऽपतत्तत्समम् । सा दग्धा पुनरागतो मम वधूं त्वं देहि वार्ताऽपि सः, कूटं मा वद चानयामि हि चरं लात्वा गतो विस्मितः ॥ ३७ ॥

कश्चिद् विप्रः सखियमादाय कस्याऽपि भ्रूतो भवनमाससाद् । अत्रवीच-मम विधौ वैभवं पश्य, नृपोऽपि वरं प्रदर्शयेत्य-

विभान् । तदन्तरमन्तःपुरे निजमार्गो विसृज्य गगने च देवासुरसंग्रामो जायते, तत्राहं प्रथमीत्युक्त्वा गतः । संसृजे इतः क्लृप्त-
 वायापचयनैः सहितो भुवि न्यपतत् । तं विभोक्ष्य तस्मीमन्विनी समिद्धेऽनौ तेन सहैवात्मानं दुराव । तत्कालमेव सोऽपि पुरुष
 ऐन्द्रमालिङ्ग्यद् यस्मिमीपमागत्य जगाद-भोः पृथ्वीश ! प्रयच्छ मे दारान् । नरपरिरपि यायातध्येन सर्वमुदन्तजातमाश्रु-
 चूततो न्यपेदयत् । परं सोऽपि तदुदितं मुपा गन्वानो वमाण-मम भार्या त्वय्येह पयास्ति । अर्धेन सुपेऽव्यमापत्-ममृग्यै तव
 पत्नी वेत्समानम्, इत्युक्त्वा सोऽपि निजपत्नीमानयत् । तद्विधायां प्रभावं विभोक्ष्य सदसि निषण्णाः सर्वेऽपि विस्मयमापुः पुनः
 प्रभूतद्रव्यदानेन तं प्रमादयामासुः ॥ ३७ ॥ कथितमपि—

यिमेन दर्शिता विधा, विक्रमः सदसि स्थितः । तमीक्ष्य सुभटाः सर्वे, तदा तस्मै घनं ददुः ॥ १ ॥

अथ रूपटेन कुलटा भूतिमाप्नोति तच्च १७-कथा—

नो पुष्पाति पतिं तमाह कुलटा मेऽयं कुतस्त्वं सुर !, भुत्वेतो हविषा ततो हि हविषा पीनस्तदान्धोऽभवत् ।
 पश्चात्पोपमुपागतो घटति स परयामिनो निर्मया, सुंकेऽय्याः सह भोगमस्ति बलवान् युगमं गृहीत्वा इतम् ॥ ३८ ॥

अपि कुलटा क्वभिनी स्वपतिं न पुष्पाति, स्वयं च स्वेतिषीति स्वयमेन्द्रुरागं नाऽऽशितवती परस्मिभारन्वत् । एकदा
 सा यक्षमर्षयित्वा पूजावसाने तं प्रार्थितवती-भो यक्ष ! मे मर्ता यद्युर्विच्छो मयेदिति । यक्षमतिक्रमति कासे तद्वनोऽपि तां वातां
 भुतवान्, तदा कम्पदेवेण यक्षप्रतिमायाः पृष्ठवेक्षे निरीय स्थितः । अथ तस्मी यक्षप्रतिमासमीपमागत्य बाह्व्यार्पयते-भो यक्ष !
 मम पतिं नेत्रहीने कुरु वावत्पृष्ठमाये समुपविष्टः पुरुष-प्राद-हे अवले । यदि स्वमन्त्रं स्वमर्तारि मिष्टमिभान् घृतपूरानपूपादीन्

वनवान्धोनिर्मितान् पदार्थानाशयिष्यसि, तर्ह्यविलम्बेनैव सोऽन्धः संपत्स्यते । तन्निशम्य सा तथैवोपाचरत् । तस्याः प्राणेशोऽपि हतलोचन इव प्रणिगदति-अये सुन्दरि ! मे दृष्टौ किमपि नाऽऽपतति, किमहमधुना करवाणि, देहि मेऽवलम्बनमिति । तदानीं सा पुंश्चली निर्विशंका विटेन सह रममाणा रतिजनितसुखमन्वभूत् । तस्या हृदि शंकागन्धोऽपि नाऽऽस्पदं चकार । यदा स सद्यो निर्मिताज्यबहुलभोज्यद्रव्यैः पिन्द्वगात्रः समजायत, तदा व्यभिचारतं युगलं संनह्य यमसदनातिथिमकरोत् ॥ ३८ ॥

स सद्यो निर्मिताज्यबहुलभोज्यद्रव्यैः पिन्द्वगात्रः समजायत, तदा व्यभिचारतं युगलं संनह्य यमसदनातिथिमकरोत् ॥ ३८ ॥

उक्तञ्च-कथं हससि भो हंस !, नाहं ददुरवाहनः । कालक्षेपं करिष्यामि, धृतान्धो ब्राह्मणो यथा ॥ १ ॥

अथ गुरुः शिष्यान् परीक्ष्य निजास्पदे स्थापयेत्तत्र ३८-कथा—

शिष्यान् वक्ति गुरुस्तदाम्रफलमिच्छाम्यानय त्वं पृथक्, पारीक्षाय निवेदिताः प्रथमकोऽवगृह्यता ते गुरो ! ।

अन्यो गच्छति शब्दितस्त्वथलघुगत्वा विधिं पृच्छति, त्रैविध्यं ज्ञाविनीतकं हि गुरुणा ज्ञात्वाऽर्पितं सत्पदम् ॥ ३९ ॥

अथ कोऽपि गुरुः स्वपदे कमपि शिष्यं नियोजयितुं प्रशस्य शिष्यपरीक्षणाय प्रथमं तेषु वयसा ज्येष्ठं प्रत्याह-यत्त्वमस्मभ्यमाम्रफलमाहृत्य प्रयच्छ तदा सोऽवक्-हे गुरो ! ते मतिः क्व विलीय गता, यद् वार्धक्येऽपि रसालफलमुपभोक्तुं मनः प्रसरति । पश्चादपरं शिष्यं प्रत्याह-भोस्त्वमाम्रफलमानय । अथ सोऽप्यानेतुं प्रस्थितः, पश्चात्तमाजुहाव । पुनरित्थमेव तृतीयं कनीयांसं प्रत्यवदत् । स त्वमिवाद्य गुरुं पप्रच्छ-कृपालो गुरो ! त्रैविध्यमाम्राणां कतममहमानयानि ? । इत्थं तस्य वाक्फाटवं प्रसमीक्ष्य ज्ञानवन्तं क्रियावन्तं विनयाश्रितञ्च तं शिष्यं स्वस्थाने स्वपटे वा संन्यवेशयत् ॥ ३९ ॥ तथा चोक्तम्—

परीक्षा सर्वसाधूनां, शिष्याणां च विशेषतः । कर्तव्या सूरिणा नित्यं, त्रयाणां हि कृता यथा ॥ १ ॥

निगुणस्त्रीभिर्गृध्रलघुता भवति तद्य सखिवधधूर्ना ३९-रघुनान्तः—

लोलामात्पयशाब्धमुमुक्षुसमाः श्रुत्या घृपस्तद्वृणुहे, गत्वा परयति ताः पतिर्विवति ओ ! मौनं विधेयं तदा ।

तत्रोज्ये नृपवर्णिताः सुयटिकास्तिन्नो गिरोयुः स्वतः, दृग्भां क्रोशति तूर्यकां स हसिताः सोचे मया किं कृतम् ४०

इत्स्यापि द्रमुदः सखिवत्स बतसो योषिताः स्वस्तिवराच आसन्, तदुदन्तमाकर्ण्य रावाप्रिय चिन्तयामास—यथेप लदन्तो पितवोऽप्रितवो वेति मार्गजीव मवेति संप्रचार्य, एष्वरावसरमाप्य मन्त्रिणमुष्ठास्येनोषाच—सखिव ! कदाप्यद्यामपि त्वमेकवारमाह स्वावये न मोक्षितोऽह एकस्वस्ववृणुहे मास्तुमिच्छामीति मदाररात्सखिवेन निवन्त्रितो रावा स्वर्धन्विणो गृहं क्षमाम । तदानीं सखिवेन स्वीयाभ्यतारो दाराः संबोधिनाः, युष्माभिस्त्वर्णीययाऽयस्यावव्यमिति, तदुदीरितं तामिस्तरिकृतम् । पद्माब्राह्मनाभ्यमिति बतकृष्णां पर्यवेवपत् । अथ नृपो यदाऽनुमतिपुत्रदा स्त्रियो दासस्तुमवनिपेन प्रोक्तं—बटकाः स्वादुवमाः सम्मन्ताः । एवमिदुक्तं निश्चयेका भार्या स्ववार्ध नियन्तुं न दृढाह । तदाऽस्मिन्नितिप्रवीत्—“ ए ववियों वो मे ववियों ” एता वटिका मया वलिता । ततोऽपराज्मापत्—“ ए ववियों वो ते सखियां वो माह भार्यां सेवार्द एवार्द ” एते वटकास्तु त्वया तदा वलिता यदाहमागत्य तैलमददाम् । तदनु तृतीयाऽवदत्—“ आहियां र्दीपत इमां ” मयेषु रिगु निधितम्, एवं मुत्वा मृपालो जहास । तदानीं वसुवी विस्मयं तृतीयां प्रत्यवातुलोकं सखिवाः । साऽप्युवाच—“ मय माए धायां नर्ही, चार्यो नर्ही, चार्यो नुं काहिया वो ” हे स्वामिन् ! मयात्र क्वपि धोक्तिः प्रत्युक्तिन कृता, पुनः कथं भवता नेत्रं विस्कार्यते ? ॥ ४० ॥ मणितवयि—

गुणहीनाः सुरुपाब्ध, भवन्ति गृहमण्डनाः । स्त्रियोऽपि सवृगृहस्यामां, वटिकापात्रिका यया ॥ १ ॥

भद्रजनः सर्वत्र भद्रतामिव लभते, तत्र ४०-कथा-

यज्ञे जग्धिकरीं निरीक्ष्य हरिकेश्यन्नं तदा याचते, तस्मै ते न ददुः सकृद् विषधरं दृष्ट्वा हतस्तैर्नरैः ।
द्वाः स्थान्ते हि तथाऽवदन्त्वविषकैषास्तोऽपि नो मार्यतां, ज्ञात्वा स्वावगुणं ललौ व्रतवरं प्रोक्ता नु तेनाऽऽर्यका ॥ ४१ ॥

कस्मिंश्चिदध्वरे बह्वो ऋमिदेवा निमन्त्रिता भुञ्जते स्म । तत्र हरिकेशीनामा श्वपचो भक्तं गयाचे । परं ते तस्मै न ददुः,
प्रत्युत चुक्रुशुस्तदनन्तर एव पिलादेको भुजंगो निरियाय । तं वीक्ष्य विप्रा जम्बुहरिकेशी चाण्डालोऽपि तदपश्यत् । अथो कति-
पयैरेव क्षणैस्तत्रैका गोधा निससार तां दृष्ट्वा हरिकेशी हन्तुं प्रधावितः । तदा तत्रोपविष्टा भूसुरा व्याजहूः-अङ्ग ! अवध्यैषा
निर्विपत्वात्तदा स स्वयमेव स्वापराधं परिज्ञाय जातिस्मरणोदयाच्चारित्रव्रतं जग्राह ॥ ४१ ॥ अथ च गाथामुच्चार्योपदिदेश ।
सैषा गाथा-भवेण होइ सव्वं, भव्ं पावेइ सव्वओ भव्ं । हणिओ कण्हो सप्पो, भेरंडो तत्थ सुंच दिट्ठो ॥ १ ॥

सत्प्राणिनो वस्तुवैलक्षण्यं निरीक्ष्य विरज्यन्ते तत्र ४१-उदाहरणम्-

दृष्ट्वेशोऽप्यति सुन्दरं च वृषभं सोऽटाट्यते चैकदा, मार्गे सत्करकण्डुराह निजकान् कस्याऽयमुक्षा तदा ।
प्रोचुस्ते तव भोः ! कमिष्टवृषभं श्रुत्वेंति दीनोऽपि सन्, वैराग्यं हि विधाय राज्यमखिलं त्यक्त्वा सुनीशोऽभवत् ४२

कस्यचित्करकंडुराजस्य कमनीय उक्षाऽऽसीत् । बहुकालानन्तरमेकस्मिन् दिवसे मार्गमध्य उच्चैराक्रन्दन्तं तं दृष्ट्वा स मनुजानपृ-
च्छत्-कस्याऽयं बलीवर्द इति ? कश्चिदप्येनं न ब्रूयाति ? तत्र स्थितः कश्चिन्मानवो वक्ति-राजन् ! भवतां निकाममभिमत एष वृषः ।

मरानेष न त्रायते तदा क्षोज्याः परिपालयेत् ! भुत्वेतां प्रवृत्तिं राक्षसिते निर्देवैराम्यमुदपादि । तेन प्रवृत्तं राल्यं पुत्रकृत्या-
दिकं च परिहाय दीयतां तस्यौ । इवान्वदन्वान्सर्वविधीषिते इवाद्यो इयम इव वृणर्मगुरं वस्तुष्यत् परिहाय, संसाराप्सारा-
वोपगर्भिणीद्वीकृत्य, योगं तसु पायीयानिति इदि संप्रचार्य भुनिसृजमः समजायत ॥ ४२ ॥ क्वचिन्ना गायानि—

सेयं सुजायं सुविद्यस्तसिगं, ज्यो पास्त्रिया वसई गोकुमर्युक्ते ।

रिचिं भरिचिं समुपेक्षियाणं, कलिगराया विसमिक्ख चम्मं ॥ १ ॥

पकाकी सदा सुखी भवति, तत्र नमे राज्ञः ४२—कथा—

नर्म्यंगं तुदति ज्वरोजपि ललना धर्पन्ति ताम्रान्वनं, दार्ढ्यं भो वल्लयोग्यं सञ्चति स त्वक्त्वा समं रक्षितम् ।
पृष्टस्तेन कथं रवो भवति नो ? ताः प्रोचुरेकैकक, चिन्तामो बहुता सुखं मम तदैकाक्यस्ति जातो मुनिः ॥ ४३ ॥

एकदा नमिदुपाज्जे दाहन्ताः समुत्पन्नस्तदा सर्वाः स्त्रियश्चन्दनं निघृष्य २ सेपे चक्रुः, परं स द्धान्ति न प्राप, चन्दनं निघर्ष्य
न्त्याः भान्तास्ता वल्लवानां विञ्चिरेन दुर्मनायमानं तं गोषधिपुं मंगलप्रयोजनयेकैककं वल्लवं करे घृतवत्साः शेषान् सर्वान् निघक्रुः ।
ततो वल्लवसे दधान्ते राजाध्याधीच्छब्दः कस्मान्न जायते ? तदा योषिताः प्रोचुरा मागलिक एकेको वल्लवः पाप्मो न्यस्तोऽज्योऽजनि
प्यनिरहाः । अमुमुदन्तं निघम्य नृपमिन्तरयामास—यथेकाकिनो यावत्सुखं जायते, तावज्जनवर्गे नास्ति । यदि ज्वरः क्षाम्येचदिं दीक्षितो
भूत्वा केम्को विभतामि । एवं धर्ममनुष्यापतस्तस्म तापे दधान्ते वल्लकास्तेन प्रदग्ध्यां गृहीत्वा स वने पणने च विषरन् मुक्तोऽभवत् ॥ ४३ ॥

गाथा-यस्युपाण सक्षयं सोद्या, एगस्त्य य असक्षयं । बलयानं नमी राधा, निक्वन्तो मिहिलाहिवो ॥ १ ॥
 दोहा-चन्दन घसतां चड़िनो, अरवण शब्द न सुहाय । एक रखावी चितव्युं, बहु मलियां दुख थाय ॥ २ ॥
 राजशङ्कहि सब परिहरी, लीधो संगम भार । जब इन्दे परिखा करी, न चलयो नमी लगार ॥ ३ ॥

राजशङ्कहि सब परिहरी, लीधो संगम भार । जब इन्दे परिखा करी, न चलयो नमी लगार ॥ ३ ॥
 अथाऽविमृश्यैव परस्यानुकृतौ लब्धस्याऽपि प्रणाशः, तत्र ४३-कथा-

अथाऽविमृश्यैव परस्यानुकृतौ लब्धस्याऽपि प्रणाशः, तत्र ४३-कथा-

छिन्वन्निःस्वनरस्तरुं किल वने देवेन तद्वारितो-ऽन्नार्थं मार्गेयतीक्ष्णं देष्टुमिच्छन् तस्यास्तु सुक्तः स तम् ॥ ४४ ॥
 छिन्वन्ति जना विलोक्य धनिना पृष्टं कुतस्तानयो, प्रोचे तत्र गतः सितागृहघृतं तस्यास्तु सुक्तः स तम् ॥ ४४ ॥
 गेहेऽदन्ति जना विलोक्य धनिना पृष्टं कुतस्तत्र तरुवरं विच्छेद । तदुपरि काचिदधिष्ठातृदेवताऽन्तर्हिताऽऽसीत्तयोक्तम्-
 काश्चिदधनः कृशश्च पुरुषोऽजण्ये काष्ठमाहर्तुं गतस्तत्र तरुवरं विच्छेद । तदुपरि काचिदधिष्ठातृदेवताऽन्तर्हिताऽऽसीत्तयोक्तम्-
 मोः ! मा छिन्वि विटपमेनम् । तदा निःस्वपुरुषोऽजदत्त-बुध्दक्षितोऽस्मि, प्रयच्छ मेऽभ्यवहर्तुमिति । देव उवाच-भोः ! वरं वृणीष्व,
 यत्कामयसे तत्ते मनोरथं पूरयिष्ये, ततः स उडदजान् यथावे । देवेनापि तथाऽस्त्वित्युक्तम्, पश्चात्स गृहमागत्य माषजान् खादितुं
 प्रारभत । तत्परिवारमपि माषजान् प्रत्यहं भक्षन्तं दृष्ट्वा प्रातिवेक्षिमको व्यवहारी पप्रच्छ-यत्त्वं माषजान् सर्वदा कुत आनीय खादसि ?
 स वराकोऽब्रवीद-वने वृक्षं छिन्दतो ममोपरि देवस्तुतोय, तत्प्रसादेन प्रतिघसं माषजान्नि । तदाकर्ण्य प्रातिवेक्षिमकः कुठार-
 मादाय वने गत्वा पादपं छेतुमुद्यतः । तदानीं देवो हस्तं तथा जग्राह येन कथमपि मोचयितुं न शक्वाक । पश्चाद् गृहे संभृतं घृतं
 प्रतिवेक्षिमेने देयमिति प्रतिश्रान्य गृहाय मुमोच, । गृहे समुत्पन्ने घृते शर्करां निपात्य शृङ्खेति स्त्रिया प्रातिबोधितोऽपि देववाण्या
 नन्दोऽब्रवीद-वराको गृहस्थितमपि शर्कराघृतं भक्षितुमसमर्थः ग्रन्थिस्थितमपि जहाविति जानीहि ॥ ४४ ॥ यतः-

दोहा-दोक्त स्यातां देखिने, होँस धुई मनमाँय । छेइ कुलुहाको वनगयो, सुर थमी तस काय ॥ १ ॥

धनिता पतिखुं घीनघे, घणी तें कथपथ कीय । होकल लो पाम्या नहीँ, घरना चुका वीय ॥ २ ॥

सत्पुरुषो धीनगुणं वस्तु पुरो न न्यसेत्तत्र ४४-कथा-

एव्याज्जीकममात्पमाह नृपतिः कस्यास्ति शीर्य बले ? ज्ञात्वेभस्य तदा मृगाधिपपदे श्वाज्जरोपितः स्वामिना ।
बन्धा कृत्रिमका सदा बलमुखे संस्थापिताः श्वा शुन-स्तत्रागावृ भयतीति पृष्ठवरणाभ्यां सोऽपि नष्टोऽयमः ॥ ४५ ॥

कस्यापि वस्तुतो विषये तद्विपूर्वसमाधाने वेष्टं लुप्यिद्युमागाव । तवायानं भुक्त्वा मृषो मंत्रिभमपृच्छत्—हे मंत्रिन् ! सेन्ये
कस्याधिकं बलं भवति ? तदा सखिवेनोक्तम्—सेनायां करिबलं दुरुस्म । नृपा प्रोवाच—सिंहमेकं कृत्रिमं कृत्वा सेन्यसमर्थं स्थापय ।
इत्येवञ्छ्रुत्वा मंत्रिणा कर्मिनेकः सारमेवः कृत्रिमैकैस्तदिना सिद्धीकृत्य मर्यकालिः सेनायाः पुरः समानीतः । स वस्तुनुरस्य
बलमुखे नूतनकवचसमीलां गजयटां प्रेक्ष्य भयन् पराङ्मुखाः सन् पलाययन्ते । यथा १ सेन्यमभ्यागञ्जति, यथा २ कपुरा छेष्टे
पदानि निदधौ । तस्मात्सर्वेष्कुलो मद्रपुरुषाः कस्याप्यनुकरणं न कुर्वन्ति ॥ ४५ ॥ तथा चोक्तमपि—

आबज्जकृत्रिमछटा विफटास्यमक्ति-रारोप्यते युगपतेः पदवीं यदि श्वा ।

मत्समकुं मतवपातनलपटस्य, नार्हं करिष्यति कथं हरिणाधिपस्य ॥ १ ॥

अथ च्छिन्नार्द्धपुच्छखरीप्रहेलिकायाः ४५-कथा—

भूपः प्राह ददामि यो मम सुताप्रश्नोत्तरं दास्यति, राज्यार्धं तनयां च तस्य यदि नो शूलि च दत्ताबुभौ ।
दृष्ट्वैकेन कृता प्रहेलिकवरा मेऽर्थं कुरु त्वं प्रिये !, प्रोक्त्वा बंडखरीं विवाह्य नृपजं राज्यं च लात्वा गतः ॥४६॥

कश्चिद्राजा मनुष्यान्प्रत्युवाच—यो मम सुतायाः प्रश्नोत्तरं प्रदास्यति तस्मै राज्यार्धं स्त्रां दुहितरं च दास्ये । अथ च वादं
कुर्वन् कश्चिदुत्तरं न प्रयच्छेत्तर्हि शूलमारोपयामीति प्रतिश्रुतम् । अनेन पणवन्धेन स पुरुषयुगलं शूलमारोपयामास । अत्रान्तरे कोऽपि
राजन्यः स्वस्त्रिया द्विरागमनं कृत्वाऽऽगत, मध्येमार्गं च शूलमारोप्यमाणौ द्वौ पुरुषौ विलोक्य प्रहेलिकामेकां च समीक्ष्य स्वयं
कुमार्याः पुरो गतो विचिन्त्य च राजपुत्रीं वक्तुं प्रचक्रमे—हे राजसुते ! तव प्रहेलिकायास्त्वर्थो बंडखरीति वर्तते । परमस्मदीयां
प्रहेलिकामपि विशदीकुरुष्वेति वाक्यविन्यासेन भूपालः समबुद्धः, यदनेनास्मत्प्रहेलिका प्रतिपादितेति मत्वा स्वतनयां राज्या-
र्द्धञ्चादित । सोऽयुमे भार्ये राज्यं च लात्वा प्रस्थितः ॥ ४६ ॥ अथेदानीं नृपदुहितृवृष्टां प्रहेलिकां प्रकटयति—
दुतौ तिवारे खाजे नहीं, न हुतो तिवारे खाजे । ए हरियालीनो अर्थ कहे, तेहने कुमरी छाजे ॥ १ ॥

करी करम तो एक तेम बीजी, करी करम तो छे तेम बीजी ।

राणी कंकण शीतल थासे, कहक रंक पर कागड़ा वासे ॥ २ ॥

० आँख माहिं पांख विआई, शूली दीधुं पाणी । एहनो अर्थ बांडी गधेडी, तेहने कहे ते राणी ॥ ३ ॥

अथ पुत्र्या शशसेन सिद्ध दूरे निपातितस्तत्र ४१-श्रवा—

जीवान् दंति हरिस्तदा वनचराः प्रोचुः किमर्थं हरे !, प्रत्येकोऽप्यपरे कर्म हि शशको घमे विलम्बागतः ।
पृथोऽथगं लघु नो ! वने तव रिपुभ्यो ! शर्वायाऽऽदनिमतं, कूपेऽस्य प्रतिविम्बमीभ्य पतितस्तेनानु पुत्र्या दत्ताः ४७

वस्मिन्निव बने सिंहो बहून् प्राप्नोति हन्ति, तद् दृष्ट्वा समेदपि वनचराः प्रेक्षीष्य कंठीतं प्राप्नुयुः—मो मृगाप्यि !
वस्मन्महाराः प्राप्तिहिता नारियमेवुम्यं वयं प्रतिपद्ये श्रीशमकप्रदास्याम अथ मित्रोऽपि वृद्धवनमंगीषकार । ततस्ते नित्यशोऽ-
नुक्रमेण समन्वगच्छन् । एवञ्च कस्याऽपि वृद्धवस्य र्यायि आभीष्ट, स विरादागतस्तदा कोणफुरिसोष्टः मन् शृद्धकमरादीन्-
रे अबभ । कस्माद् तिष्ठन्मित्रेनाऽऽपाणेऽस्ति ! अथ वृद्धकोऽश्चर-रे मृगेन्द्र ! अरण्ये तव रिपुरपरः वंशास्यः समागतः, स मम
मार्गमकुरु । हरिस्त्वसीह—मोः वृद्धक ! मम शत्रुं दन्द्यं, एता वेशसिंघं बने नीत्वाऽऽबुमध्यै शत्रिपुन्रदशयत् । मित्रोऽपि स्वप्रति-
विम्बं निष्ठोक्त्य, एष एव मे रिपुरिति मन्वानः कूपे पतितश्च ममार । इत्थं वृद्धिपूर्वकार्यकरत्वेन लघुकायः वृद्धकोऽपि कंठी-
रमस्मीषित ॥ ४७ ॥ उक्तञ्चाऽपि—

वृद्धिर्पस्य बलं तस्य, निपुर्णैश्च कुतो बलम् ? । पने सिंसो मयोन्मत्ता, शशकेन निपातितः ॥ १ ॥

अथ कलिकौशलोपरि ४७-कथा—

शुभे पाति कथिः करेण वृषतिः कूर्चं घटाऽऽकर्षति, केदां तेन करे विष्ठोक्त्य कथितो निर्मोङ्ग्य ! लाभ्येककम् ।
सोऽथदि हि कुरे दद्याति तव मे आग्नं तदा श्रापते, दुष्टाः मन् प्रविणं ददौ म कवये कुर्येदाकाव्यं गताः ॥ ४८ ॥

एकस्मिन् दिने प्रभाते कश्चिद् बुधो राजपरिषदि स्वं याचितुमभ्यैत् । परमस्य नृपतेः प्रतिज्ञाऽऽसीत्-यदि कोऽप्यर्थी धनं याचितुमुपागच्छेत्तर्हि स्वकूर्चिकोपरि दक्षिणहस्तपरामर्शेन यावन्तः कचाः प्राप्ताः स्युः, तावत् एव दीनारान् प्रयच्छेयम्, इत्यस्य कोविदस्य सभासुपगते भूपतिर्हस्ते स्वकूर्चिकाया एक एव केशः संप्राप्तस्तदा राज्ञा कविं प्रत्युक्तम्-भो हतभाग्यशेखर ! गृहाण दीनारमेकमिति । प्राज्ञोऽवक्-कथम् ? महीपतिः ग्राह-यतो मम करे कूर्चिकाया एक एव कचः समागतस्तस्मादेकमेव स्वर्णमुद्रा-

दीनारमेकमिति । प्राज्ञोऽवक्-कथम् ? महीपतिः ग्राह-यतो मम करे कूर्चिकाया एक एव कचः समागतस्तस्मादेकमेव स्वर्णमुद्रा-

मादत्त्वा, यदि चास्मादधिकाः स्युस्तर्हि तुभ्यमधिका दद्याम् । तच्छ्रुत्वा कविरचकथत्-

त्वदीया दंष्ट्रिका राजन् !, मदीये चेत्करे भवेत् । तदा भाग्यमभाग्यं वा, ज्ञायेत् स्फुटमेव च ॥ १ ॥

अर्थात् तव कूर्चिका मम हस्तगता भवेत्तदाऽहं निजभाग्यं विद्यामित्येवं समयप्राप्तं वचनं निश्चय्य बुधोऽयमिति परिज्ञाय प्रीतः सन् प्रजानाथो विप्रमाहूय दानार्थं संकल्पितुं जलं जग्राह । तस्यः प्रपश्यन्नेव स भूपतिगुणवर्णनात्मकं काव्यशतं चकार । तदनन्तरं प्रभृतं द्रविणश्च नीत्वा गतः ॥ ४८ ॥ तत्काव्यानां द्वौ श्लोकौ निदर्शनरूपेण प्रदर्शयेत्-

निवसतु तव गेहे निश्चला सिन्धुपुत्री, प्रविशतु भुजदंडे चण्डिका वैरिहन्त्री ।

तव वदनसरोजे भारती भ्रातु नित्यं, न चलतु तव चित्तात्पादपद्मं सुरारिः ॥ १ ॥

यो गंगामतरत्तथैव यमुनां यो नर्मदां शर्मदां, का वार्ता सरिदम्बुलंघनविधेर्यश्चार्णवांस्तर्णिवान् ।

सोऽस्माकं सहजाऽऽश्रितोऽपि सहसा दारिद्र्यनामा सखा, त्वदानाम्बुसारित्प्रवाहलहरीमग्नश्च संभाव्यते ॥ २ ॥

ब्रगे कुत्र जटी स्थिताः प्रतिगृहस्यास्याऽऽशु मित्रां दिने, पृच्छन्त्यत्र समे जना मम सुहावायाति नो वा तदा ? ।
सोऽश्वगुप्तजना वसन्ति सरुखाः किं मे गृहाभागतं, स्वीकारे च महोदर-भरिरयं ज्ञात्वेति निष्कासिताः ॥ ४९ ॥

अस्मिन्निस्सत्त्वेने षेऽपि साधुर्ब्रगे निवसति स्म । एकदा सर्वेऽपि संपद्य पृष्ट-साधो ! कस्यापि गृहाद् मित्रा समागच्छन्ति न वा ?
सर्वे लोकाः सौख्यदायनिष्ठाः सन्ति किम् ! तदा सेनोक्तम्—मत्सर्वां दुष्टमानसा जाताः को मित्रां दद्यात् ! तदा सर्वेऽप्येकैक्यः
प्रपुं प्रारमन्त-भगवन् ! मम मेहादायाति न वा ! तदा साधुः सर्वानपि ओमित्युवाच । इत्थं मित्राव्राप्तिं स्वीकुर्वन्तं तमापू-
नमिति ज्ञात्वा, सर्वोपापद्वन्द्वं प्रयुक्क इति निर्णीय तैः स ग्रायच्छ्रिबक्त्रे ॥ ४९ ॥ अक्षितमपि—
दुःखिताः सन्ति ससारे, जीवाः संतोषपरजिताः । संतोषरहितो मर्त्यो, ब्रगाभिष्कासितो जटी ॥ १ ॥

अथ भाववर्धनोत्कृष्टत्वमधिकृत्य शाम्भुकुमारस्य ४९—कथानकम्—

कृष्णो वक्ति सुतौ ! ददामि व्रथमादौ यो जिनं वन्दते, तच्छ्रुत्वा सुतपालको जिनतटे गत्वाऽऽजये शाम्भकः ।
अथाऽऽज्ञाभिमिमं प्रदेहि मम भीः ! पृच्छे जिने नेमिना, द्रव्यान्नावफलं महद्दि दारिणा शाम्भस्य दत्तो व्रथः ॥ ५० ॥

एकस्मिन्दिने भीकृष्णः शाम्भपालको सुतौ वक्ति-योः ! यो हि शुक्रयोर्मध्ये भीनेमिनां प्रथमं गत्वाभिवन्देत् तस्मै पुत्राञ्चिनं
वदीय, वच्छ्रुत्वा पालकनामा सुतो रात्राभेय भीनेमिनां मणस्कन्तं वन्दे । शाम्भकुमारस्तु सबन्धेन विधिना भाववर्धनं चकार ।

पश्चात्पालकेनागत्य श्रीकृष्णं प्रत्युक्तं मद्यमर्षन्तं प्रयच्छ, तदा श्रीकृष्णचन्द्रेणोक्तमहं श्रीनेमिनाथं पृष्ठाऽऽप्स्ये । ततो गत्वा भगवन्तमपृच्छद्-भगवन् ! पूर्वं भवन्तः केन वन्दितास्तदा भगवतोक्तम्,—द्रव्यवन्दनं पृच्छस्युत भाववन्दनामिति तदानीं श्रीकृष्णः प्राह—यस्या आचरणेन परमश्रेयः प्राप्नुयात् तामेव पृच्छामि । अथ श्रीनेमिनाथेनाभिहितम्—यद् भाववन्दनं गरीयस्तस्मात्पूर्वं शाम्भुकुमारेण वन्दितोऽस्मि । इति तद्वचो निशम्य श्रीकृष्णः शाम्भुकुमाराय पट्टार्थं प्रायच्छत् ॥ ५० ॥

पथ्यतेऽपि-भाव एव मनुष्याणां, कारणं सुखदुःखयोः । पृष्ट्वा नेमिश्च कृष्णेन, कृतं यद्वत्स्वपुत्रयोः ॥ १॥

अथ भिन्नरुचिलोकस्तत्र ५०-कथा—

अश्वस्थं जनकं सुतं विचरतं प्रोबुर्विशोऽधो व्रजा-श्वारूढं कुरु पुत्रकं कृतमतो दृष्ट्वा च पुत्रं तथा ।
आरूढौ पथि गच्छतो जडधियौ तादर्थ्यं हि किं मार्यतां, पद्भ्यां दुग्धमयं वदति तुरगो युष्मभ्यमानर्तितवान् ॥ ५१ ॥

कौचित् पितापुत्रौ हयमादाय कंचिद् ग्रामं प्रस्थितौ, मध्येवर्त्म जनकस्तुरङ्गमारूढः सुतश्च पदातिश्रे व्रजति । तदनन्तरं सर्वेऽपि मेलकाः पान्था ब्रूवते—यदसौ स्वयं घोटकमारुह्य प्रयाति सुतं पदाति गमयति, कोदृशो निर्धृगः ? तदनन्तरं तत्पित्राऽभिहितं भोः पुत्र ! त्वमश्वमधितिष्ठ । पश्चादात्मजमर्षन्तमारूढं समीक्ष्य पथिका अब्रुवन्—दृष्टपुष्टाङ्गः सुतः सैन्यवमधिरुह्य प्रयाति स्थविरो जनकश्चरणौ निघृष्य निघृष्य भुवि गच्छति । तद्वचस्तदाकर्ण्य उभावपि वाहमध्यारुहस्तदनु पितापुत्रौ तुरङ्गमारूढौ वीक्ष्य प्रेक्षकाः प्राजल्पन्—हन्त ! वराको वाजी हन्यते । तच्छ्रुत्वा द्वावपि पद्भ्यां यातः स्म । अथो दर्शकैर्गदितमहो ! युवां मन्दधिपणशेखरी स्थः,

मनो भुवां पद्मार्थां यच्छ्रमः, सहानीगोऽप्यः किं युष्मभ्यं पयो दास्यति ? अथोपरितुनेन कृत्वा न केन प्रतीयते यस्मिन्को बहुमापी, सामाविकं हि जगतां यत्कस्मिन्निर्गमि दोषरटिर्गमति तथाप्युक्तं ज्ञाननेकान् कर्म सवोषयति सञ्जनः ॥५१॥ अतश्चोक्तम्—
सर्वथा स्वहितमाचरणीय, किं करोति हि जनो बहुजल्पः ? । विद्यते च न हि कश्चिदुपायः, सर्वलोकपरितोषकरो यः ?

अथाञ्जुताचरणेन नरकवासो नियतो भवति तनुपरि वस्तुनृपस्य ५१—प्रबन्धः—

तान्संपाठ्य परीक्षण कविचरः कृत्वा अयाणां सुतो, धावं पर्वतनारदौ च यवती राक्षः समायां गतौ ।
ज्ञात्वा सत्यदृढं वस्तुं नरपतिं माघाऽऽग्रहाव्रक्ति तौ, भिन्नं वाक्यमतो गताः स नरके सुत्वा मृगः सप्तमे ॥५२॥

पुरा धीरध्वजगहनमोपाध्याय स्वसुहृदं, द्वितीयं नारदं, तृतीयं वसुराजश्याम्य ममार । पुनर्वस्तुनामको नृपः पित्र्य
सिंहासनमाचक्राम, नारदश्च विद्याकरोऽप्यवचया प्लेताऽपि निबन्धितुर्व्यामपीठमधिराष्टौ । अथैवदा पर्वतनारदयोर्मग्ये अवशङ्क्य
मधिकृत्य वाहः समभ्रातृ । कुरुष्व तमावपि स्मनिर्भयाच्च तृतीयस्य वस्तुनृपतेः परिरपि जम्भसु, पृष्टकन्तौ वाऽऽवद्वदार्थम् ।
तवानीमुपाध्यायान्पाऽऽद्रेण मृपासो मिथवचनं बगौ—अथद्वन्द्वदामिषेयौ द्वौ, तयोरेकस्तु त्रिवर्षप्राप्तीनञ्चासिः, द्वितीयस्तु छागोऽ-
वद्वद्वद्वत्, इत्थं मिथवाभ्याम्याहरेण न मधीपतिर्देवः सिंहासनावधः पावितो मृतश्च सप्तमे नरके गतवान् ॥५२॥ मग्यतेऽपि—

परोपरोषादतिं निवृत्तं वचो, सुधजरो गच्छति नारदो पुरीम् ।

अमिन्यवस्तोऽपि शुणी जरेभरो, वस्तुर्यवाज्जादिति लोकविभृताः ॥ २ ॥

गुणिनि पुरुषे दोषोऽपि निलीयते तत्र ५२-दृष्टान्तः—
जातो माघगृहे सुतो हि हरभे पित्रा सुतः पाठितो, भोजश्रीसदने गतो निशि दूरो गृह्णन् धनं जागृतः ।

शय्याऽधो नृपतेः स्थितश्च स तथा काव्यं नृपोऽवक्तुं तदा, ज्ञात्वा गर्वयुतं हि तेन पदतुर्येणेश्वरो बोधितः ॥ ५३ ॥
माघपण्डितस्य सन्नि चौरनक्षत्रे पुत्रोऽजायत । तत्पिता चौर्यं महत्पापमिति हेतुमच्छास्त्रवचनं तं पपाठ । परं तत्पुत्रश्चौर-
भोत्पन्नत्वाच्चौर्याय भोजभूषणस्य घनगारे प्रविवेश, द्रविणं चादातुमुद्यतः, परं तदानीमेव कश्चिद् भाण्डागाररक्षको जजा-
गार । पण्डितसुतस्तं वीक्ष्य तत्रैव राज्ञः शय्याधः सुष्वाप । प्रभाते प्रबोधयितुं नृपं चारणा विरुदावलीं जगुः । तदानीं भोजः
कवितामेकां कर्तुमारभत, तन्निर्मितानि त्रीणि पदानि श्रुत्वा राजानं गर्वयुतश्च दृष्ट्वा स चतुर्यं चरणमुवाच । तच्चरणं श्रुतिगोचरी-

कृत्य राजा प्रतिबोधं प्राप, तस्मै च संतुष्य प्रसृतं धनं ददौ ॥ ५३ ॥ तत्पद्यञ्चैत्यम्—
चेतोद्वरा युवतयः स्वजनोऽनुकूलः, सदृबान्धवाः प्रणयगर्भगिरश्च भृत्याः ।
वल्गान्ति दन्तिनिवहास्तरलास्तुरङ्गाः, सम्मीलने नयनयोर्नीद्वि किंचिदस्ति ॥ १ ॥

अथ स्त्रीवशः पुरुषः किं किं न करोति तत्र ५३-दृष्टान्तः—

प्राज्ञेशप्रमदे मिथो विवदतां वश्योऽस्ति मे वल्लभो-ऽन्योन्यं दर्शयति च्छलेन च पातिः प्रोक्तोऽग्निं चेत्कथम् ? ।
जीवेऽश्वोपरि रोहणं यदि तथेशोनापि च स्वीकृतम्, तद्दृष्ट्वाऽपरया पतेः समकचा मुण्डापितास्ते तदा ॥ ५४ ॥
भोजनपस्य कालिदासपंडितस्य चोमे भार्ये मिथो धर्मभगिन्यौ बभूवतुः । एकस्मिन्दिवसे द्वे परस्परं, गदितुमारोभाते-यद-

स्वदीपो मठां मम बन्धे कर्तते । तदा पण्डितस्तस्या पृष्ट्वा राक्षी, कया रीत्या स्वदीपो मठां स्वदीपनस्तन्म पुरो विद्मदय । तदनन्तरं
 परिष्णाप्रमिहितं यथा दिश्यसे तथैव दर्शये, तदा कोविदसीमन्तिनी जगाद—यदि त्वं स्वपतिमथं परिकल्प्याऽऽकरोस्वर्हि ते पठि
 बन्धे विधाय । तत्काल एव सा भ्यानीकृत्य त्रुटिते पर्वके समसीनोविषमन्द—हा ! इदं निदीयते प्रियेऽहम् । अस्मिन्नन्तरे
 विधिपरिरम्यर्पणगत्य पप्रच्छ—कस्मादेवं गर्हितं श्रवणा क्रन्दसे ? अथ राक्षी जगाद—उदन्तो वस्तुमर्हाः । तदनन्तरं राज्ञाऽस्या-
 श्रयेण तद्वृत्तान्तं प्रष्टुं श्रयः । तदा राघुबाण—स्वमथ इह सूता मामारोहय तत्काष्ठे कद्यापिः सप्तकुत्सत्वाममिहन्त्यां ततः
 तस्या मधेवम्, ततस्तत्सर्वमपि नृपशक्रे । तत्सर्वं कश्चिदासस्त्या दष्टं प्रच्छमहास्या । पुनः राक्ष्या शुचमार्गो प्रत्युक्तं—यदि त्वं
 स्वमर्तुः अमन्त्रिणी मुष्टिवपुन्मन्त्र कारयित्वा संसदि प्रवेद्ययिष्यसि तदा त्वां मर्तमोहिनीं विधाय, तदनु तस्या आप्रदेण कश्चिदासोऽपि
 वषाग्निदेवं कृतवान् । पर्वदि तयायान्तं कविमाखोक्थ्य व्रगतिः पप्रच्छ—कस्मिंस्तीर्थे मुण्डितोऽहम् ? ॥ ५४ ॥ तदा कश्चिदासः
 पथगिरा प्रत्यमाकथ—

कश्चिदास ? कविभ्रमेष्ट !, कुत्र पर्वणि मुण्डनम् ? । अनन्था यत्र नेच्यन्ति, तत्र पर्वणि मुण्डनम् ॥ १ ॥
 किं किं नाचरते प्राह, स्त्रीवाचा प्रेरितो भरः । भव्यकपी भवेद्राजा, भंजरी मस्तकमुण्डिताः ॥ २ ॥

अथ यद्वचनस्य विश्वासो गतः स जीवन्नपि मृतो ज्ञेयस्तत्र ५४—इष्टान्तः—

इष्ट्वा काकमसिं हि मार्गति नृपो बाणं गृहीत्वा छत्रालं, पुष्पित्वा सुबलेन मुञ्चति यदा काकस्य छत्रं दृढम् ।
 प्राप्नोऽथो बलिमुक्तं तदाऽहं नृपति माहं मृतस्त्वं मृतो, वाक्यं ते नरभूषणं गतमतो चिह्नं स्वादृशां जोजितम् ॥ ५५ ॥

कश्चिद्राजा तरोरध आस्त, अत्रान्तरे कोऽपि काको द्रुमोपरि स्थितः सन् कर्कशशब्देन रटितुमारेभे । तं वीक्ष्य भृत्यमसि-
मानेतुमादिशद्राजा, स्वयं प्रच्छन्नतया च तूणीराच्छरमेकमुद्धृत्य कार्मुके समुयोज । तां वार्तां श्रुत्वा वायसो व्यचिन्तयद्—यावदसौ
खड्गं गृहीत्वा वृक्षमारुह्य हन्तुमुद्यतोऽभविष्यत्तावदेवोदडगिब्ये, इत्थं विश्वसन् स्थितः स नृपेण बाणेन हतो विह्वलश्च सम्बधो
भुवि न्यपतत् । अथ सन्निहिते मृत्यौ राजानमृचे, यदहं न त्रिये, त्वमेव त्रियसे, यतो मनुष्यस्य वाक्यमेव श्रृणुषं भवति तस्मात्त्वं
च्युतोऽसि, सत्यवचनरूपश्रृणुषणाभावे मुखानिःसृतं वचनं चार्मेणं वाद्यमिव विज्ञेयम् । यस्य वचसि जनस्य विश्वासो नास्ति तस्य
त्वादृशस्य जीवितं धिगू, किन्तु मरणमेव गरीयः । ॥ ५५ ॥ उक्तञ्च—

असारः सर्वसंसारो, वाचि सारस्तु देहिनाम् । वाचा संस्वलिता यस्य, सुकृतं तेन हारितम् ॥ १ ॥

मगियं लग्नफल्य, को उद्देसेण संधिओ बाणो ? । सयं मूओ ण काओ, सुओ ते वयणचुक्काओ ॥ २ ॥

अथ वने तृषार्तानां यक्षशापमृतप्रायाणां चतुःपाण्डवानां यक्षप्रश्नोत्तरेण जीवापने युधिष्ठिरस्यापि ५५—कथा-
सत्रे पांडुसुताः सरोऽपि तृषिता दृष्ट्वाऽब्धिसंख्या गता—स्तत्राऽद्वाऽर्पय मे ततो पिब मरिष्यस्युत्तरं नो जलम् ।
नोक्त्वार्थं च तदा सुपीतसलिला निश्चेष्टितास्तेऽभवन्, दत्त्वार्थं हि युधिष्ठिरः प्रतिसुरं जीवापयत्याहू तान् ॥ ५६ ॥

जातु विपिनमध्ये पाण्डवास्तुपार्ता अभवन्, तत्र नीरं पश्यन्तो चिरकालेन जलसंभृतं तडागमपश्यन् । तदा पञ्चानां मध्या-
वेकः पयः पातुं वारि, समानेतुञ्चाऽगमत् । तत्र गत्वा यावत्पयः पातुं प्रारेभे तावत्सरःस्थामी कश्चिदेवस्तं प्रत्याह—यदि मम

प्रमत्तोऽपरे दास्यसि, तर्हि नीरं पातुं यत्स्यधीति तदुक्तममुतमिव कृत्वा जले पयो मृतम । बहुकालं पराङ्मयागतमनवेत्याऽपरो
 गतः, इत्थं पत्नारोऽपि आदर एवैकशः कृत्वा तत्र अग्नयः । परमुत्तरस्याऽप्रदानेन तद्वत्तया निवृत्ता सुवि पेतुः । मयाऽज्ञातमनुपु
 विहितो व्यश्नितयद-यो हीनो गच्छति, स न परावर्तते, कात्र वार्ता ! तस्माद् युधिष्ठिरा स्वयं तत्राऽगमत्, चतुरो आर्तुं च त्रिवेत्
 नान्द्रादीति । त्रिवेत् चले पातुं प्रवृत्तवदा वेवताऽजवीति-मम प्रमत्तोऽपि तदास्वयेत् तर्हि चत्वारोऽपि तवानुजा अक्षीविष्यन्
 सन्निष्ठाऽप्यात्, उत्तरमदत्ता प्याः पाससि चेच्छर्हि त इव स्वयि भरिष्यसि । तच्छ्रुत्वा धर्मरावोऽजादीद-कृषव हि प्रष्टुं
 कावसे ! ततो बधराजः प्रमानदृष्ट्वा धर्मपुत्रो युधिष्ठिरा प्रमानादुत्तरं ददौ ॥ ५६ ॥ ते च सुको अवस्तना -

का वार्ता ? च किमाश्चर्यं २, का पत्न्याः ३ कस्य मोदते ? ४ । इति मे चतुरा प्रमान्, पुरयित्वा जलं पिबाम् । १ ॥
 अस्मिन्महामोहमेवे कदाहे, सूर्योऽग्निना रात्रिविधेन्वनेन । मासर्तुवर्षपरिचयनेन, मृतानि काला पचन्तीति वार्ता २
 अहन्यद्धानि मृतानि, गच्छन्ति यममन्त्रिरे । शोपा जीवितुमिच्छन्ति, किमाश्चर्यमत परम् ? ॥ ३ ॥

तर्कोऽप्यतिष्ठाः मृतयो विभिन्ना, नैको मुनियस्य धनं प्रमाणम् ।

धर्मस्य तस्य निहितं गुहायां, महापन्नो येन गताः स पत्न्या ॥ ४ ॥

पञ्चमेऽङ्कनि पठे वा, शाकं पचति यो गृही । अनृणी चाप्रवासी वै, स कारिचर । मोदते ॥ ५ ॥

इत्थं युधिष्ठिरस्य प्रमोचराणि निदम्य ग्रीवः सन् वेदो बरं ददौ, यत्ने मृता जीवन्तु चत्वारो आदर ।

अथ संसर्गेण दोषगुणा भवन्ति तत्र प्रयोः ५७-कथानकम्—

रट्दैकं मृपतिं यने निगदिताः कीरेण भिन्नास्तदा, चाकण्याड्यु गतोऽग्रके हि मुनयोऽन्येनाऽपि भात्यर्थकः।
तेऽन्यागत्य धवन्ति तिष्ठ नृपते ! वाक्यान्तराद्विस्मिता, सोऽथक् संगुणा हि तस्य पितरावेकौ मम स्तस्तथा ५८

हस्तिभिर्भार एरुदा हस्तिद्वारत्वा वक्रम्विधितवाचिनमालम्ब वर्नं गताः । तत्रान्तरे प्राप्तभिस्तुतये कोऽपि तस्करकर्मावर्धकः कीर
ब्रासीदु, स ब्रह्मार्जं प्रेक्ष्य वक्तुमारेये-मोः ! धामत वाक्ता, अयं सुष्टयैनमिति वार्य कर्मपुटीकृत्य रावा नोटकं प्रपञ्चाय्य ततः
पञ्चापचक्रे । किञ्चिदध्वानं गत्वा हस्यापि अग्रेस्वयं वर्नं प्राविष्टु, तत्रापि पञ्चगताः शुक्रो रावानमायान्तं विवोक्त्य तापसालुवाच-
मो भ्रातिर्येषां । एष नरपतिर्बुध्मदावासं प्राप्सः, ततोऽस्य धान्तस्य सत्कारेणोपकुर्व्य, तदाकर्म्यं अपरिस्तुष्टोऽभवत् । तदानीं सर्वे मुनयः
धीतोवककुम्भहस्ता विटरपायचन्दनमास्यैर्मंदिरयति समपुपुजन् । रावाऽपि विधिमपुच्छस्तस्करं विरसा परिरुष्य ब्रमाद-किंनारसंघे
कोऽपि तुल्यो मां निमाल्योचारं शुक्रोद्य, सुष्टय सुष्टयैनमिति, एष च कीष्टो मधुरवाक् शुक्र इति श्रवंस । तदुक्तं निम्बम्
कीरोऽवग-रावन् ! संसर्गं एष गुणः, ज्ञानयोः पितरावेकौ परं स तस्मिन्नात्मा मये विद्यति, ब्रह्म मुनियु निक्तामि, तस्मादिदं
संगतिस्त्वम् ॥ ५८ ॥ तदोक्तं तेन शुक्रेन—

भाताऽप्येका पिताऽप्येको, मम तस्य च पक्षिणाः । अहं मुनिभिरानीता, स च मीनो भवाशनैः ॥ १ ॥

गवाशमानां स गिरा गृणोति, अहम् राजन् ! मुनिपुङ्गवानाम् ।

प्रपक्षमेतत् भवताऽपि इष्टं, ससर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥ २ ॥

अथाऽल्पपठनेऽपि सफलपरिश्रमवतो यवमुनेः ५८—कथा—

भूपो यत्र हि गर्दभो यवमुनिं दृष्ट्वाऽऽह तं धीसखः, शत्रुस्तेऽस्ति तदा वधाय निशिगः श्रुत्वाऽऽर्यैकां तन्मुखात् ।
बुद्धोऽन्तःकरणे विचारयति राट् मे दीर्घपृष्ठोऽनृतो, ज्ञानी साधुरयं हि नो मम रिपुज्ञात्वा गतः स्वालये ॥ ५९ ॥

कस्मिंश्चिन्नगरे गर्दभसेनो नाम राजा राज्यमचीकृत । तत्पिता यवनृपो वार्धक्ये वैरागेण दीक्षं जग्राह, स च यवमुनिरपठितोऽपि
सद्वृत्तो विनयी निष्प्रमादी चाऽऽसीत् । अथैकदा केवलं मार्गे चलन् पामरजनेभ्यस्सिक्तो गाथाः श्रुतास्ताः कण्ठीकृताश्च । ततः स
साधुः स्वपुत्रादिनाऽऽत्मानं वन्दापयितुं तस्मिन्पत्तने कुम्भकारगृहमध्यतिष्ठत् । तत्काले राज्ञो दीर्घं पृष्ठनाम्ना मुख्येन सचिवेन नृपस्य
रूपवती 'अडोलिकारुणा' भगिनी निजमग्नौ संगोष्णं स्थापिता । यदा साधुरागतस्तदा मन्त्री मनसि भीतो व्यचिन्तयत्—असौ
साधुरन्तर्यामित्वादम् वार्तां राज्ञे निवेदयिष्यति, तस्मादीदृशः कश्चिदुपायो विधेयो येन भूपो विमनस्को भूत्वा साधुं हन्यान्निस्का-
सयेद्वेति विचिन्त्य भृगुलं प्रत्यवोचत्—तव पितुश्चेतः स्वधर्माच्चलितं, अतो दत्तमरीदं राज्यं पुनर्जिघृक्षति, इति श्रुत्वा गर्दभनृपश्चकोप ।
अथ स निशि परमर्षिं हन्तुं कुलालनिकेतनमायात्, तदागमनवेलायां यत्रमुनिर्विजने पूर्वश्रुतं गाथात्रयमभ्यसन्नास्ते । ता गाथाः
समाकर्ण्य परमार्थं विदित्वा राजा प्रतिबोधं प्राप, विवेद चाऽस्माकं जनकस्तु तत्तत्विद्, मम स्वान्तस्योदन्तं याथार्थ्येनाऽचकथत्,
तस्मादेव प्रधानः किंसखा । अस्या गाथायाः प्रमाणेन मदीया भगिनी स्वहर्म्ये भूमिगर्भे प्रच्छन्नीकृता तेन दुष्टेनेति ज्ञायते, अत
एव साधोर्मम पितुरपकण्ठं गन्तुं निषेधति, परमेष कथमपि रिपुर्न प्रतिभाति, मद्राज्यमपि न कामयत इत्यालोच्य स्वसीधं

सार्वर्ध । त्रितीयेऽपि मंत्रिसद्वनप्रयोगपरम्, तदन्वयेऽप्रवच्य स्वो मणिर्नी निष्कसयामास । ततो राज्ञा निर्वासितः प्रधानो महर्षि
 बधनामन्वभूत्, साधुषु तत्प्रभाषणीविशेषज्ञानमभ्यसुना ॥ ५९ ॥ यामिर्गामिस्तस्यार्षो निष्कमस्ता अपस्तना—
 आपावति पचायसि, ममं चाधि णिक्त्वसि । लक्विस्वतो ते मया भावो, जवं पत्येसि गदद्वा ! ॥ १ ॥
 इजो गया तमो गया, मगिगद्यति न दीर्साति । अहमेवं विजाणामि, अगच्छे दृढा अढोलिया ॥ २ ॥
 सुकुमाला ! मदत्ना !, रत्ति हिंणसीत्ना ॥ मयं ते जरिय मंमूला, वीचपुट्टाव ते मयं ॥ ३ ॥
 सिक्विस्वअब्धं मनुस्सेणं, अवि जारिसतारिसं । कीस मूढसिलोणण, जीविणं परिरक्खियं ॥ ४ ॥

अथ प्रत्युत्पन्नमतेः कपोः ६९-कथा—

तीरे बाम्रफलं सदा कापिवरो मीनाय दत्ते तवा, लात्वा रा स्वगृहे स्मियै वदति सा तद्वत्सकं ज्ञानय ।
 तृत्वाऽऽत्रोद्यममेत्य तं प्लुनियौ मेऽन्यद्भुता ते हृदं, वचं मूढ । नगे मया किमु कृतं ? बुद्ध्याऽऽगतो जीवितः । ६० ।

इत्रचित्समुद्रोपकम्ठे क्वचिदाम्रपत्रयोऽस्ति, तस्य मधुराणि फलानि कययः खादन्विस्म । तत्र क्वचिद्वानरस्य मत्स्येन सह
 सम्भवमभवत्, तस्मात्स ज्ञाय सुखादु रसाक्षफलं प्रपञ्छति । एवं कूर्चैकस्मिन्नदनि मीनो माकन्दफलं निवद्विवा बद्धात्,
 मन्वने माधुर्यपवा मत्स्यमवादीत्सा, यो ह्यनूनि फलानि खादति तस्य हृदयं तु मधुरत्वं यविष्यति, तस्माद् मीः स्वामिन् !
 तमवानय, तद्भूद्वयाम्भस्वरणेन मं मानसेप्सितं पूर्णं स्वात् । तदाकर्ण्य ज्ञायो हरिमयेत्याऽज्वीव—भो मित्र ! मधुगृहे चसित्वा
 नक्षपिबस्मरन्निवकौतुकं वीचस्य, मन्नार्वाऽपि तव प्रेम्णा दर्शेनसमुत्सुका विपते । अपि च म एव सुहृदरो यो ह्यन्योन्यमयचनि

गमनागमने पानाशने च करोति, परस्परमादानं ग्रदानश्च विदधाति, इत्थं कर्णामृतं तद्रचनं निशम्य झटित्येव सरलचित्तत्वेन मर्कटोऽपि गन्तुमुद्यतः । अथो मीनः कपिं स्वपृष्ठमारोप्य पयोधौ च चाल, किञ्चिद् व्रजित्वा मत्स्यः कीशमृचिवान्-सखे ! त्वं कथयेत्तर्हि तथ्यं वच्मि, हरिर्जगाद-सुखेन ब्रूहि । मत्स्य उवाच-मद्योषिते हृदयं जिघत्सति, इत्याकर्ण्य समुत्पन्नमतिः शाखामृगो जहास, तमवोचच्च-भो भ्रातः ! किमत्र दुष्करम् ? परं त्वम्मे मूढः प्रतिमासि । अरे ! प्रागेव, तत्कस्मान्न निवेदितम् ? अहन्तु तदात्रे यच्चाऽऽगतोऽस्मि, तद्वाञ्छा वेदघुनाऽप्याऽऽहरामि, झषोऽपि तथार्कर्तुमादिश्य परावर्तत । पश्चाद् वानरोऽपि तीरमासाद्योत्प्लुत्य च सहकारविट-पमारुरोह, प्रत्युत्पन्नबुद्ध्या जीवैश्च भद्रशतानि ददर्श ॥ ६० ॥ उक्तञ्च-

दोहा-मित्त ! फुड़ाफुड़ि बोलिए, न जंपीह अलिएण । मुझ महिला तो जीवशं, खाधे तुज्झ हिएण ॥ १ ॥

रे जलचर ! सुहलकूखणा, एको काज न किद्ध । घटभीतर जे कालजू, सो में आवे बद्ध ॥ २ ॥

गया कपी महिमंडले, जलचर जा निज घर । तुझ महिला जीवे नहीं, तो तूं साथे मर ॥ ३ ॥

जलचर जीव कुबुद्धिआ, एको काज न सिद्ध, । घटभीतर जे कालजू, सो किम आवे बद्ध ? ॥ ४ ॥

अथोत्तमानुत्तमैरपि शोभते समुदायस्तत्र ६०-कथा-

वक्तीशः सचिवं हि दीर्घलघुभिर्द्वगं गृहैर्भाति नो, ये पूर्णा धनमन्दिरेण च पुरे ते रक्षणीया जनाः ।

विद्यन्ते यदि पञ्च षड्वदति भोः ! शून्यं पुरं स्यात्तदा, तत्त्वं मा कुरु तं तथाऽस्तु नृपते ! तद्वद्गणे साधवः ॥ ६१ ॥

एकस्मिन्पुरे श्वेत्सि नृपः स्वकीयं सचिवं कथयति तस्मै-अस्माकं पचने क्लिप्तो रंका विराटप्याय मनुष्या निवसति, तेषु
 क्षति विधात्मनानि, सधुरम्यानि धाव्यो नगरं न दोषये, तस्मात्प्रबुद्धविषयन्तो कथाधीशः पञ्चमृमिप्रासादका एव रक्षणीयाः,
 सामान्वाय निष्कासास्वर्हि मे नगरं प्रेषणीये स्वात् । एवं नरपतिरुचनं युत्वा कुशाग्रबुद्धिर्मन्त्री व्याजहार-राजन् ! एवं कृते
 सति पंचपाण्येव गृहागवधियन्ते, कुलं च पचनं रितं मविधति, तस्मात्मेवं कुलमेति संवोचिषो यो मन्त्रीवचनानुक्रुलं
 ववाञ्चस्त्वानेव नगरिकानस्वापय । एतत् पृथग्वचनम्-प्रकृते यच्छेत् सर्वे सावरो बानक्रियाम्नां सद्धा न मन्वीति योज्य-
 कृष्टः स निष्कासनीयो न भवति, प्रत्युत तस्य यमेषुहि स्विरीच्छंभ्या, धर्मपाचयितुं संवर्धनीयव सज्जनैः ॥६१॥ तदुक्तमपि—
 नगरं सहसाः सर्वे, भवन्ति धनिनो नहि । गच्छेत्पि साधयो ज्ञान-क्रियाम्नां सहसा नहि ॥ १ ॥

अथ प्रिय एव सत्कारमेति तत्र द्वयोजोर्माधोः ६१-रुष्टान्तः—

स्वेष्टानिष्ठसमागतौ स्वसदने जामातृकावेकवा, सुवस्यर्हि निकटे स्थितौ जनितया स्यालयां तदाऽऽर्द्धैरम् ।
 भर्तुं सत्तरत्नं परस्य शिथिलं स्थूलीं विलोकयाऽस्य किं, सोऽयम् मे पविषां किमस्ति तिलकं श्वम्भू करोम्यास्यकम् ६२
 कस्मापि भेष्टिनो पूरे द्वौ बाधसरो प्राधुभिर्द्वौ युत्वा समागतौ, तयोरेकतः कस्मीप्रस्थाः प्रियतर मासीत्, द्वितीयमाञ्जमि-
 मया, यथात् दावसि मोक्तुं निकट एवोपस्थितौ । तदा तथा यथा संध्या संध्या स्यात् स्वास्यां विसेवीपावसादिकं परिवेषितमपर-
 स्मे च ययानां स्थित्तिं संरात्र्य परिवेषिता । तदा निकटयोश्चनो बाधावाडास्तत्र बाधातुः पुरो विधिष्टाभं प्रेक्ष्य प्रोवाच-हे श्वभू !

त्वं परिवेषयन्ती विसस्मर्य, उत मम भाग्यदोषैरेव श्राणापायप्रभृतीनि व्यञ्जनानि च किं स्थूलिकारूपेण संपन्नानि ? ततः श्वश्र्वाडमि-
हितं नाहं व्यस्मार्प्यम्, न चापि क्षैरेदयायगावादिः स्थूली परिणता, किन्तु चदनं वीक्ष्य स्थासकः स्थापितः, तस्मात्स्थूलीमेव जग्ध्या
सन्तोषेण सहर्षं समुत्तिष्ठ ॥ ६२ ॥ तयोरुक्तिप्रत्युक्ती यथा—

दोहा-एके भाणे लापसी, एके भाणे शूली । केतो सास्र साबकी, परसण वाली भूली ? ॥ १ ॥
तदुत्तरं-नहि है सास्र साबकी, न परसण वाली भूली । मुख देखी टीलुं किधुं, मार गटागट शूली ॥ २ ॥

स्वल्पोऽपि नियमोऽतिलाभाय संपद्यते तत्रैकश्रेष्ठिनः ६२-कथा—

शीर्षं वीक्ष्य ततोऽत्रि सदगुरुमुखादेतद् गृहीतं व्रतं, चक्री त्वेकदिने गतः स मृतिकाखन्यां वणिक् पृष्ठगः ।
द्रव्यं तत्र हि निर्गतं स च वणिक् दृष्ट्वा तद्वत् दूरतः, त्वं मा याहि गृहाण चार्धविभवं लात्वाऽलये सोऽगमत् ॥ ६३ ॥

पुरा कस्मिंश्चिन्नगरे धर्मगुरुरागत, तदा बहुभिलोऽर्च्यं गृहीतं, तेवमेकं वणिजा कुलालमस्तकं वीक्ष्यैवाहमधीति नियमो
गृहीतः, पश्चात्स निरन्तरं कुलालरूपालं विलोक्यैव भोजनं कुरुते स्म । एवं कुर्वन्नेकस्मिन्नहनि कुम्भकारो मृत्त्वामानेतुमगमत्, स
च वणिक् तद्गृहमागतस्तदानीं तद्भार्यया तदुदन्तं लब्ध्वा पुनर्मृत्खननस्यानेऽयासीत्, तस्मिन्नेव क्षणे कुलालो मृत्तिकां खनन्
द्रव्यमाण्डं प्राप । ततः कुलालमस्तकं विलोक्य श्रेष्ठी कथयामास-दृष्टं रे दृष्टं, तन्निश्चयं चक्री व्यचिन्तयदनेन द्रव्यमाण्डो विलोकिताः,
अतस्तत्रैव स्थितः सन्नाजुहान वैश्यम् । 'यदानन्दमेवानन्दं लभ्यमेव लब्धमिति ब्रुवंस्तदभिमुखं प्राधावीत्, अत्र दत्तार्धं ते वित्तमर्धं च ममेति
श्रुत्वा वणिक् परावर्त्तिष्ट द्रव्यार्धमादाय गृहमागतः । तस्माद् यादृशस्तादृशः कोऽपि नियमो नूनं फलप्रदो जायते ॥ ६३ ॥ कथितमपि-

घोडपि सोडपि मृवं प्राप्नो, नियमः पुण्यकर्मादिभिः । स्वल्पोऽप्यनस्पशमाय, यथा स्वल्पाटदर्शकः ॥ १ ॥

अयानन्तामुबिधकोपस्योपरि दन्तपातककुशिष्यस्य ॥ ३-कथा—

सज्ज्वा सर्वपशाकमाद्यु गुरुणा अगर्भं तदा कोपताः, शिष्ययश्चिन्तति पातयामि दशनानास्याद् गुरोर्मेकदा ।
हस्ता तेऽन्यान दिवं दावमुखादन्तांश्च सोऽपातयत्, मृत्वा क्रोधवशेन वैव नरकं प्राप्तोऽचिनीतो जडाः ॥ ६४ ॥

कस्मिन्मिस्त्रणे गुरुशिष्यौ विचरन्तौ समाग्नौ, तत्र शिष्यो मिद्यामटितुं गतो, मिद्यायां सर्वपक्षाकं सम्भवान् । तब गुरुमै-
क्यकिन्नेव बादितम्, शिष्याय न ददम् । ततो कथं शिष्यो व्यमुखा-ममेन मष्टं छाको नार्पितस्वस्माकूनमेवास्य रदनानुत्पादयिष्यामि
वीरवस्तु केनाप्युपायेन दशनानोदितुं न शक्यन्ते, इत्थं चिन्तयतस्वस्य दिनानि व्यतिपन्ति स्म । एकस्मिन्दिनवसे गुरुः सुषुब्धया
नष्टं कृत्वा दिवमाप्नोद् । शिष्यमन्तोऽसुरं प्राप्य केनाप्युपायेन स्वगुरोर्बन्तानत्रोदयत् । तेन कर्मणा स सुष्ठुः प्रेत्य चोरे
नरके पविताः, नकिनीवश्च लोकं चिनद्यासनइषकोऽभक्तम् । एषोऽनन्तानुबन्धी रोषोऽस्यादितकस्तस्मात्परिहरव्यः ॥ ६४ ॥ तर्कं च-
यो भवेज्जगति गर्वगर्जितो, वीरघरोपसञ्चितश्च मानवः । प्रेत्य घोरनरके भ्रजेत्तथा, दन्तपातकालुपान्मुनिर्यया ॥ १ ॥

अथ धनस्थाऽऽदरोपरि भगिनीसोदरयोः ॥ ६४-कथा—

निस्वर्गं सोदरकं निरीक्ष्य भगिनी प्राप्ता न मे सुपद्वत्, श्रुत्वा तद्वचनं धनं जनपदे लास्याऽऽयातस्तदृगुहे ।
स्यात्स्यां मुखति स्वादिमं वदति स स्वाभूषणान्यस्तमो ! किं भ्रान्तो वदसीति ? येष्टु सुकृतस्तेषामहं पूर्वगाः ॥ ६५ ॥

कश्चिद्वधनो मनुष्यः कयाचिदाशया स्वभगिनीसमीपं गतः। तत्र सा सोदरं मलिनवेषं दृष्ट्वा त्रीडिता सती भ्रमाण-नायमस्मद्भ्राता किन्त्वस्मत्पितुर्गृहे चुल्लीकृत्तद्धः। तस्या वचनं श्रुत्वा व्यग्रीक्ष्य स वित्तमुपार्जितुं विदेशे गतः। तत्र प्रचुरं धनं संचित्य गृहीत्वा च स्वसृष्टेः पुनः प्रत्यागतः। तदानीं तं धनवन्तं बुध्वा द्रव्यप्रेमवशेन साधु पर्यपूजयत्, भोजनवेलायाश्च पात्र्यां पट्टरसभोजनानि पर्यवेषयत्। तदानीं स पूर्वगतदिवसं स्मृत्वा केदारप्रभृतीनि भूषणान्युत्तार्य स्याल्याममुंचत्, तथा च वक्तुं प्रवृत्तो येन मद्भगिनी शृणुयात्। भो भूषणानि! यूयमेव पुरःस्थितं भोजनं भुङ्क्ष्व। ततः स्वमाज्जदत्-हे भ्रातः! किमु निगदसि? विचारमृढस्तु न संबृत्तः? अथ सोदरः प्रत्युवाच- नाहं विचारमृढः किन्तु यान्यवैक्ष्य त्वयैतदशनं पस्विषितं तान्येव भोजयामि। यदा प्रागागमं तव गृहे तदा त्वया स्वपितुः स्रपकृद् भायितोऽहं तस्मान्मान काञ्चनमेवाश्रयते ॥ ६५ ॥ यतः—

दोहा-गरथे आदर दीजिये, सत्कारीजे दाम। पहिले फेरे आपिओ, चुल्ली-फूंकण नाम ॥ १ ॥

अथैकान्तेनैव सुनाम्नि गुणो न भवति तत्र ठण्ठणपालस्य ६५-कया—

नाम्ना ठण्ठणपालकोऽस्ति धनवांस्तस्यांगना चिन्तति, नो तिष्ठामि गृहेऽस्य यामि धनपालस्य स्वगेहाद् गता। दृष्ट्वाऽध्वन्यमरं मृतं च धनपं ह्यन्यालये भिक्षितं, लक्ष्मीं काष्ठकविक्रयां गृहगता ज्ञात्वा शुभं ठण्ठणम् ॥ ६६ ॥

कस्मिंश्चिन्नगरे सर्वकलाकुशलः पंचाग्रगण्यो ठण्ठणपालनामा धनिको निवसति स्म। तस्य स्त्री यदा बहिर्याति तदा ठण्ठणपाल-योपिभाम्ना लोकास्तामाह्वयन्ति। ततः सा व्यचिन्तयत्-अधुना ठण्ठणपालस्य गेहे नैव स्यातव्यं, किन्तु कस्यापि धनपालस्य

जगत्पालस्य वा शुभसंज्ञस्य सपत्नि पत्नी भूत्वा निशामा भेषान्, एवं संशर्षार्थं गृहाभिषेककाम । अग्रे पयि वान्ती-अमरपालनामानं
मूर्धददर्श, तदा किंचिद्वेगस्तथा वनपालमंथं याचमानमाश्रयत्, पुनः कतिश्चित्शयानि यास्या लक्ष्मीनाम्नीभिन्वनं विक्रीष्यपीम्बालोक्ष्य ।
इत्थं सञ्चानपि स्वस्याभियापयित्वान्तराधितो विठोक्त्य निर्दिनाय-गुणेषु नागनां करणवा नास्ति, तस्मादस्माकन्तु ठंठणपालमन्त्रिरेव शुभाः ।
वयोर्क, दोहा-अमर सरन्तां मे सुना, भीखन्तां घनपाल । छछमी छाणा र्वेषती, भलो छे ठंठणपाल ॥ १ ॥

अयं गुणग्राहिणा सत्तरेण भवितव्यं तत्र कृष्णस्य ६६-कथा-

इन्द्रा संसदि वाक्यमाह नृमये कृष्णो गुणग्राहको, भूत्वा भवानमृतः सुरो निपतितो मार्गे तमालोक्तय सः ।
दन्तभ्रेगिशुभां शुनोऽपि सकलं स्पष्टथाऽशुभं दोषकं, श्रुत्वाऽमृत्युकटः सुरो विवि गतो धन्योऽसि नत्वा ह्वरिम् ॥

बभूवु इन्द्रा इतमदीत्यममास्य, यत्संमति मर्त्यलोके कृत्र्यामुत्रप्रतिमाः कोऽपि गुणको नास्ति । तद्वक्त्रं निदुम्य कोऽपि यैवः
धीकृष्णस्य गुणग्राहितं परीक्षितुं प्रवृत्तुरूपं हृत्वाऽम्बनि पयाव, तद्वत्सत्त्वं पूषिब निस्ससार । कृष्णवासुदेवस्य विठोक्तय तदोवानय
इत्य जगत्-अस्य सारमेयस्य द्विब्रह्मी श्रीरक्षी मनोरमा ? एवं मृगशुनो गुणान् जगत्, दोषोऽयं बहो । भीकृष्णस्यैव गुणग्राता
इष्टा प्रवीतो यैवः स्वस्वरूपमास्याप भीकृष्णस्य चरणौ भवन्ते । पुनस्तं संस्तुत्य यत्तद् दत्त्वा स्वावासमपासीत् । बहो भवेर्गुणो
प्राप्नो दोषस्तु हेय एव ॥ ६७ ॥ तत्कथापि-

संसारे सुखिनो जीवा, भवन्ति गुणदर्शकाः । वसमास्ते च विशेषा, दन्तपीसककृष्णवत् ॥ १ ॥

भमलस्य रसज्ञाया, भिषयोऽक्षीरनीरयोः । विविध्य पिबति क्षीरं, नोर् इंसोऽपि मुञ्चति ॥ २ ॥

असंख्याः परदोषज्ञाः, गुणज्ञाश्चापि केचन । स्वयमेव स्वदोषज्ञाः, विद्यन्ते किल पञ्चषाः ॥ ३ ॥
छीरमिव जहा हंसा, जे छुट्ठति गुरुगुणसमिद्धा । दोसे विवज्जयंतो, तं जाण सुजाणयं पुरिसं ॥ ४ ॥

अयं सम्यक्त्वधर्मदाढ्यं श्रेणिकनृपस्य ६७-कथानकम्—

सम्यक्त्वं किल वर्णितञ्च हरिणा श्रीश्रेणिकस्यामरो, भूत्वा साधुनिभस्तदा जलचरान् गृह्णाति तत्राऽऽगतः ।
दृष्ट्वा वक्ति किमाः करोषि ? हि मुने ! त्वं सदयहेतवे, दुर्मव्यस्त्वमसीति नो जिनमते कृत्वा स्वरूपं स्तुतः ॥ ६७ ॥

कदाचित्पुरन्दरपरिवर्षिदि सम्यक्त्ववार्ता समुपक्रान्ता तदानीमिन्द्रः श्रेणिकनृपतेः सम्यक्त्वं प्रशंसं । तदाकर्ण्य मिथ्यादृष्टिः
कश्चिद्देवो श्रुपं परीक्षितुं मुनिनेषथं विधाय धर्मध्वजं मुखपत्तिकां दण्डं कमलञ्चानीय सरस्ते स्थितः । तत्र मत्स्यान् ग्रहीतुं प्रवृत्त-
स्तं तथा दृष्ट्वा श्रेणिकेन राज्ञोक्तम्—साधो ! मुनिप्रतीपं कर्म कस्मादनुष्ठीयते ? मुनिवेषञ्च कथं विडम्बयसि ? तदा
कपटमुनिर्विभाषे—राजन् ! त्वं साधुधर्मविषये किं जानीषे ? अहं श्वापिण्कास्य विक्रीय च कम्बलं क्रेष्यामि, तस्माद्वर्पितो जीव-
रक्षा भविष्यति । यतो भगवता जलस्यैकस्मिन्निन्दावपरिभिता जीवा मवन्तीत्युक्तम् ते वै जीविष्यन्ति चाऽन्यथा मरिष्यन्ति । तच्छ्रुत्वा
राजाऽनोचत् त्वं दुर्मव्योऽनंतसंसारी परिदृश्यसे यत्साधुवेषी भूत्वापीदृशं कुकर्म करोषि । जैनशासने तु नैवं क्वाप्यभाणि, जैनगम-
विरुद्धमेतद् इत्थं त तिरस्कृतवान्, परमपरं मुनिं न निनिन्द । स देव इत्थं नृपं सम्यक्त्वेऽतिदृढं विदित्वा स्वरूपं प्रदर्श्य तं भृशं प्रशंसं,
स्वस्थानञ्च गतः । ॥ ६८ ॥ कथितं चापि—

क्रियाधीनं कुसायुध, दृष्ट्वा विरसं न बालयेत् । तत्सम्यक्स्वं दृढं ज्ञेयं, धर्मे भेगिजम्पद्यत् ॥ १ ॥

अथ जीवधामधिकृत्य सत्रीकस्य मूपस्य १८-कथा—

मूपाः संसादि धर्षिताः हि हरिणा देहीति देवो गतः, भुत्वाऽधक् घृणति न येसुरजनान्दन्मीति मंत्रोऽभवत् । सोपायञ्च तदा जनैर्नृशिशुकं लात्वा धपायार्पित-स्तस्थाने घृपतिः स्थितो ननु सुरस्तुष्टो नृपं स्थाचते ॥ १८ ॥

पुनः पुनन्दरेण निजपरिपदि क्वचिद् दृष्ट्वा संस्तुतः, तच्छ्रुत्वा च परीक्षितुं कथिनिष्याद्यष्टिवेन आगत्य राजानमुवाच-राजन् ! मयं नृवर्ति देहि, न प्रपच्छसि चेत्सर्गनिर्ग नगरवासिनो इन्मि । नृपेणोक्तम्-नरवत्तिवार्तां स्वप्नेऽपि कर्तुं न इक्ष्या क्व पुनस्त्वदानम् ? तदा देवो नगरमात्रीं द्विक्वा नगरोपरि प्रवेष्टुं सञ्चितोऽभवत् । तां दृष्ट्वा भीतिविह्वलाः एकनवासिनो दृषास्तद्विचिरे-भो महीपते ! एतस्य कृते बहूनां बधो भविष्यति, अत एव नृवर्ति दृष्ट्वाऽद्विषाञ्जनान् एव । तत उर्वर्षितिराह-एतत्कर्तुं मया न इक्ष्यते, यद्-माव्यं तदैव माप्ति । पुनः क्रिमस्ति कोऽपीदृशः परोपकारी यो इदो मर्तुं वाञ्छेय, येन नरेण च वेधं यजेयमिति ? इत्थं दृष्ट्वा राज्ञोऽपि निश्चम्य सर्वैः सम्मय तदानीं चिन्तितम्-कोटिमुद्राणां सर्वपुण्डिकां कोटिदीनार्यां कस्मैपिभिर्धनाय प्रयच्छामः, प्रविष्टे च तस्मात्पुण्डं गृहीमस्तर्हि देववर्ति दृष्ट्वा स्वस्यपिषा मयेम । इत्थं सर्वैर्निमित्त्य दयाकृते सति कस्मिन् निःस्वाः पुरुषाः प्रीतः पुत्रं प्राप-च्छ, तमुपरात्रं नीत्वा बतिसदने च समुपवेष्टिता । बाहो नृपं निमाम्य हसन्नुवाच, सुप्रमातमद्य मे यतः-द्राक्षिनां मृत्युधुवाः तस्मादेवेष्टेऽहं स्वद्वीरारब्धवेन सर्वानपि पतनवासिनो जनान् भीषयिष्ये । एतच्छ्रुत्वा कृपात्तः प्रयानाबस्तत्पदमध्यतिष्ठत् । ततः प्रीतो देवो महीपतिं स्तुब्धं वक्तुं बभूव-हे दवातो ! त्वं यथेन्द्रेण स्वसि धर्षितस्त्वैवासि । इत्युक्त्वा देवा स्वस्थानमगमत् । कश्चित्तद-

सोनुं शरीर देहने, ऊपर कंचन कोड़ि । आनि बाल बेसाड़ियो, बालि देवाने ठोड़ि ॥ १ ॥

नृप सासुं देखी हसे, बालक मन उल्लास । देखि दया नृप मन धरी, बंठा बालक पास ॥ २ ॥

बाल तजी सुझने भखो, जो हो बलिनुं काज । सुर संतोषे हम कहे, कर नृप अविचल राज ॥ ३ ॥

अथ पुनर्दयोपरि मेघरथनृपस्य ६९-कथा—

वज्री पर्षदि वक्ति मेघरथको भूपः कृपातत्परो, भूत्वा तौ विहगौ तदा हि नृपतेरुत्सङ्गके साध्वसात् ।
रक्ताक्षोऽपतदीश ! रक्ष शरणे तं तद्भयं मा कुरु, श्येनायाऽऽत्मपलं ददौ स च सुरो नत्वाऽऽशु नाकं ययौ ॥ ७० ॥

अथैकदा सुनासीरः सदसि मेघरथनृपं दयालुत्वे घोरत्वे च नुनाव । तां वार्तां श्रुत्वैकः कश्चिदेवः पागवतस्य परः श्येनस्य च
स्वरूपमास्थायोमी प्रस्थितौ । श्येनः पारावतमभ्यवहर्तुमभ्यधावत, पारावतो धावित्वा मृजानेरङ्गमध्यतिष्ठत, वेपमानश्च महीपालं
प्रोवाच—हे घरापते! श्येनादस्मात् त्रायस्व माम्, तदा नृपस्तं स्वाङ्गे समुपावेशयत् । तत्रान्तरे श्येन आगत्य क्षोणीपतिं वभाण—“भो
मनुजेश्वर ! त्वममुं विहगं परिहर, यतो बहुदिनेभ्यः क्षुधया पीडितोऽस्मि । न मुञ्चसि चेन्महामिथ्यपरिभाणमेव स्वमांसं देहि । तच्छ्रुत्वा
पृथ्वीपालः स्वमांसं कर्तित्वा २ दातुं प्रवृत्तः, परं देवमाथया तन्मांसं कपोतपरिमाणकं नाऽभवत् । ततो राजा सदेहस्तुलायामारूढः,
श्येनञ्चावदत्—भोः पत्रिवर ! मत्पिण्डमशान । तथा गदन्तं नृपं निभाल्य देवस्ततोऽपि व्याजहार च—गरीयसी ते सत्यसन्धतेति
तं प्रणम्य च स्वावासमुपेयाय ॥ ७० ॥ उक्तञ्च—

दयावन्त सुर साभली, हार पंखी ये रूप । एक मूप खोले पड़ा, एक दिये तस दूप ॥ १ ॥
 राजा सुरशुं इम कहे, मूक कचर पढ़ । इठ पकड़ी मूके नहीं, मूप दिये तस वेष्ट ॥ २ ॥
 भतुल पुण्य उपरात्रियो, पामे पदयुग ठोढ़ । दया प्रभावे देवता, सेव करे कर जोड़ ॥ ३ ॥

अथ हिंसानियेनोपदेशे धनपातपण्डितस्य-७०-कथा-

मुत्वाञ्जावचनं हि भोजनचरित्येके बुधात् पृच्छति, प्रोषुस्ते किममी वदन्ति ननु ? तं विश्वसिकामीश ! ते ।
 कीदृक् सा दाशु काव्यमेव कविना प्रोक्तं प्रशुद्धस्तादा, सुक्त्वा सर्वपद्मत् कृतो हि नियमो पद्मस्य धर्मे रताः ॥७१॥
 अथैव मोक्षपलायने इत्थानं छागानासवाप्राप्तं 'ते बहुयो मे मे वृद्धास्तु' । ततो नृपो धनपातपण्डितं पृच्छ, इत्थानेते छागाः क्वदाप्स्येते ? प्रोक्ष्यत्-राजन् ! एते प्रार्थयन्ते, सर्वे स्नेहा सम्पदं शृणुत । सर्वे पुनर्नृपाः पृच्छ-
 'किमेते निवेदयन्ति ! यदि जानासि तर्हि कथय ।' ततः कविः पद्यगितोवाच-

नाजहं स्वर्गफलोपभोगतृपितो नाम्पर्ययितस्त्वं मया, समुष्टस्तृणमक्षणेन सततं साधो ! न युक्तं तव ।
 स्वर्गे यान्ति यदि स्वया विमिश्रता यद्ये प्रुर्व प्राणिनाः, यद्दं किम करोषि मातृजनकैः पुत्रैस्तथा बान्धवैः ? ॥१॥

'हे नलाच ! एते कथयन्ति-यदि मे पद्मो होमेन स्वर्गं लब्धे, तवापि नो वयं स्वर्गिकाः,' यद्वाच बीशः स्वर्गं याया-
 चर्हि स्वान्पद्मान् दुता स्वर्गे कथं न प्रेषयसि ? । ततः शिष्यः पद्यगतीकसा भेषसा सुशुद्धया बोधयते नराः । नार्थं यो धननी जनकैश्चेति

च्छागा ब्रुवन्ति । एतच्छ्रुत्वा राजा प्रतिबुद्धोऽपि हितकरं मत्वा सर्वानपि च्छागान् मोचयामास । यज्ञप्रत्याख्यान-
श्चाऽकरोत्, जगत्तरणतारणप्रधाने सुधर्मे च निजमतिं स्थापयामास ॥ ७१ ॥ यतो धर्मशास्त्रे जैनधर्ममाहात्म्यमुक्तमपि—
जैनधर्मविनिर्मुक्तो, मा भूवं चक्रवर्त्यपि । स्यां चेदोऽपि दरिद्रोऽपि, जिनधर्मार्थिवासितः ॥ १ ॥

अथैकमत्ये लक्ष्मीर्वसति तत्रैकश्रेष्ठिनः ७१-कथानकम्—

सुश्रेष्ठं कमलाऽहं यामि सदनान्तं याचयेमां तदा, याचिष्ये हि वरं प्रभातसमये पृष्टः कुटुंबश्च किम् ? ।
याचे वक्ति पृथग् धनं लघुवधूः स्नेहं कुटुम्बेऽर्पय, तद्वाक्यं कथितं हि तेन च तथा त्वद्यन्त्रिता यामि नो ॥ ७२ ॥

एकस्मिन्नगरे स्वालये कश्चित्श्रेष्ठी स्वसम्पत्तिनिर्भरसुखनिम्गनेन निशि सुप्तोऽभवत् । तत्रान्तरे कमलाऽजात्य तं वदति—भोः
श्रेष्ठिन् ! संप्रत्यहं त्वद्वगेहाद् व्रजिष्यामि, त्वं कश्चिद् वरो वरणीयस्तर्हि वृणीष्व, तं ददामि तुभ्यम् । ततः श्रेष्ठी जगाद—इदानीन्तु नाहं
याचके, प्रभाते स्वपरिवारमापृच्छय नरं निवेदयिष्यामि । ततो लक्ष्मीरुवाच—साधु श्रेष्ठिन् ! ततः सोऽपि प्रभाते कलत्रादीन् प्रभुं प्रयुतस्त्वे

मिच्छति । अगस्त्येन कश्चिदपि वदति—भोः भृशुर ! अस्मत्कुलस्ये संमतिश्चिरं तिष्ठेदिति याचसा ।
ततः श्रेष्ठी वरो वरणीयस्तर्हि वृणीष्व, तं ददामि तुभ्यम् । ततः श्रेष्ठी जगाद—इदानीन्तु नाहं
याचके, प्रभाते स्वपरिवारमापृच्छय नरं निवेदयिष्यामि । ततो लक्ष्मीरुवाच—साधु श्रेष्ठिन् ! ततः सोऽपि प्रभाते कलत्रादीन् प्रभुं प्रयुतस्त्वे

प्रयच्छामः परं स्वात्मायाः

स्वमांसाऽर्पणमसंमवि लोके परेषान्तु प्रयासमन्तरण ७३ ॥

नृपः स्वात्मजगदितं वचनं युक्तियुक्तं विज्ञाय जगाद—

स्वमांसं दुर्लभं लोके, लक्ष्मणाऽपि न लभ्यते । अल्पमूल्येन लभ्येत, पलं परशरीरजम् ॥ १ ॥

तथा च-गुरवो यत्र पूज्यन्ते, यत्र विस्तं नयाऽर्जितम् । नो दन्तफलाहो यत्र, तत्र शक ! वसाम्पद्यम् ॥ २ ॥

अथ कृपणनामोच्चारणमपि विघ्नजनकं तत्र ७२-कथा—

कश्चित्पृच्छति किङ्कर एव ह्यः कुर्यादिति यस्यास्म्यहं, कस्य त्वं जयनेदितुर्मम तवेशाक्या न किं कथ्यते ? । सोऽप्यकूटैः । भुधितोऽस्मि स्यादिममिदं लाहीशगोत्रं द्रुतं, प्रोक्तं तेन तदा हयेन निहतस्तन्नाम्नास्तत्सलम् ॥ ७३ ॥

कदाचित्कश्चि यदुज्जोऽभिरूपं वाचिनमपस्वत् । ततस्तदुत्तुहकमप्राधीत्—कस्याऽयमया ! किङ्करः प्राह—यस्माञ्च किङ्करोऽस्मि, तस्यैव इयः । पुनरपि तेन पृष्ट—त्वं कस्य कर्मकरोऽसि ? सोऽबोद्धत्—यस्यैव इयः, इत्यं द्वित्रिवारं पृष्टस्त्वयैवोक्तवान् । ततो मनुजो प्राह—ने सन्द ! तव स्वामिनः काचित्संज्ञाऽस्ति न वेति मय, तंकां कुतो न ज्ञेय ! पुनः स उवाच तं प्रति मो जायै ! इदानीं इन्वधावनं न कुरु, न च सुकं, तस्माच्चस्य नामोच्चारण न भेयः । तच्छ्रुत्वा स उवाह—अरे ! त्वमनृतं वदसि, नैवद् विभ्रमि बधः, यदि त्वं निबस्वामिनो नाम शुद्धीयास्तदा तुभ्यं मिदार्थं द्रष्टुमीक्ष प्रपश्येयम् । ततः स मिदामलिप्सया स्वस्वामिनो नाम-द्रव्यायोपतोऽस्मदत्, मिष्टाभञ्च बह्वेज्जात् । तदानीमेव तुङ्गम उत्प्लुत्य क्स्व्यामतादवयम् । तेन सर्वां द्रष्टुमी मोदकञ्चेतस्ततो विकीर्णमभवत्, महद् व्यसनञ्चान्वयत् । एवं दुर्जनानां निष्पुण्यकृपणानाञ्च नास्ति जिह्वाग्रे स्थिते सस्यपि विभ्रव्यूहा अवश्यमेव संभवन्ति । तस्मादीदृशानामपमकृपणमदसुराणां नाम भोजनात्प्राग् नैव प्राप्तं स्वकस्याणमिच्छन्निर्भने ॥ ७३ ॥

तयोक्तञ्च—कृपणाभ्यां न शुद्धीय्यात्, प्रत्यूषे तु कदापि न । योक्तं लोभववायायेन, हतो घोटकलतया ॥ १ ॥

मयाऽन्यसत्त्वानां मांसमल्पमूल्येन लभ्यते तत्राऽभयकुमारस्य ७३-कथा—

भूपः पृच्छति मांसमौल्यमनुगान् प्रोचुश्च तैऽल्पं सुतो-ऽनल्पं वक्तव्यभयो निवारयति भोस्तं दर्शयामि प्रभो ॥
 गत्वा सर्वगृहे नृपाय हृदिजं तद्देहि नाऽऽप्तं पलं, ग्राह्यं लाहि धनं न तेन तदितो लात्वाऽर्पितं भूपतेः ॥७४॥

अथैकस्मिन् दिवसे श्रेणिकनृपः सदसि स्वसामन्तान् पप्रच्छ—भोः ! किमद्यश्चो हीनमूल्यं वस्तु लभ्यते ? ततस्ते प्रोचुः—
 राजन् ! मांसमल्पमूल्येन प्राप्यते । तत्क्षणे एव राजकुमारोऽभयः कथयामास—राजन् ! मांसस्य महन्मूल्यं वर्तते । ततस्त-
 त्पित्राऽभिहितं—त्वमर्मकोऽसि, मूल्यस्याऽल्पाऽनल्पत्वे किं वेत्सि ? अभयकुमारः पुनरप्युचै—नहि राजन् ! अस्य निर्णयमल्पे-
 खेव दिवसेषु प्रत्यक्षं कारयिष्यामि । पश्चादभयकुमारेण राजानं प्रत्युक्तम्—पितः ! आमयच्छलेन भवता सौध एव स्थातव्यं,
 परिधि'च नाऽऽजान्तव्यम् । ततोऽभयेनाखिलेऽपि पत्तने पटह उद्घोषितः—श्रेणिकभूयो व्याधिपीडितोऽस्ति । तदाऽभयकुमारेण युक्त्या
 सर्वसामन्तगृहे गत्वा निवेदितम्—सामन्तहन्तासं नृपोऽश्रीयात्तदा निरामयो भवेदिति भिषग्भिर्गदितमस्ति, तस्मादेवस्तन्मांस-
 मिच्छति, भवन्तश्च पलं पलं छेदं छेदं निजहन्तासं ददतु । तन्निशम्य सर्वेऽपि मिथो मुखं वीक्षमाणाः प्रोचुः—नृपाङ्गज ! यथेच्छं धनं
 ग्रयच्छामः परं स्वात्माधार मांसदानन्तु दुष्करमेव सर्वेषाम् जीवानां । पश्चादाग्रहेण तेभ्यो द्राविणं गृहीत्वा महीपतिमदर्शयदचकथच्च—
 स्वमांसाऽर्पणमसंमवि लोके परेषान्तु प्रयासमन्तरेण लभ्यमपि । तमुदन्तं श्रुत्वा समेऽपि सामन्तास्तूष्णीं भूत्वा समुपाविशन् ॥७४॥

नृपः स्वात्मजगदितं वचनं युक्तियुक्तं विज्ञाय जगद—

स्वमांसं दुर्लभं लोके, लक्ष्णेणाऽपि न लभ्यते । अल्पमूल्येन लभ्येत, पलं परशरीरजम् ॥ १ ॥

अथाऽमभ्यजीवाः श्रीतीर्थंकरस्योपदेशोनाऽपि न भियन्ते तत्र मुद्रशैलस्य ७४-कथा—

मेघं यत्किं च नारदस्तव रिपुर्मुद्राक्यशौभो मुचि, भुत्वा कुप्यति सोऽणुकस्त्वमसि तं रे ! पाप्मि मुद्राऽऽयातः ।
कोऽप्येयं मम वर्पति प्रयत्नकं भेत्तुं न मां शक्यते, वषट्ते शास्त्रमतो ह्यथदि तथाऽमभ्यो भिनैर्मापितः । ७५।

कदाचिद्भारदो मेघमुपेत्वाऽज्योत्स्न-नर्त्यलोके मुद्रशैलोऽतिरुद्धोऽस्ति मरोदतः स वक्त्रि-जगति मां मेघे कोऽपि प्रचुर्न
वियते । गर्वगर्मितं तद्वचो नारदाऽऽस्माच्चिद्वच्य नीरदोऽपि सार्धकारमाह—अरे ! तत्त्वमधुनैव श्रीर्जिगीर्णं करोमि । एषमुक्तं पयो-
दवाक्यं भुत्वा देवर्षिर्नारदो मुद्रशैलमुपेत्योवाच—रे शैल ! त्वमितो हृदिदि प्रयाहि, तयोपरि वीरूतो ह्यमङ्गभीषणः सन् त्वां
शावयितुमायति । तदाऽऽकर्ण्य मुद्राचलाः प्रविशन्तुं क्षणा—रे वेर्षे ! वराकस्य बलचरस्य मम पुरः का वृत्किर्बन्तां शावयेदहन्तु
त्रिभुलशक्तिमानसि । एतावदुक्त्वा विरट एव तस्मिन् पुष्करवर्तकायाः प्रसवपयोदाः सप्तदिनानि याक्न्मुमुक्षावारवृष्ट्या वरपुं,
परं स शैलो मनागपि नात्रमिषत्, प्रत्युव निर्बिको विरजस्कः सन् शेरजलः समब्रूयत् । तदा सर्वेऽपि हास्यतस्तदा मजुदा वारिवहं
वीरस्य बहसुः । एवमवाऽमभ्याः प्राणिनोऽपि भीरीर्बहुरस्य भवाब्धिवरिनिमेनोपवेशेनाऽपि कदाचिदपि नाऽजगुषन्ते । ७५॥
इदंशो भावो वीवरगेण श्रीजितेन्द्रेणाऽपि मन्वज्जीवानां कल्याणार्थं प्रकटितोऽस्ति । तथोक्तम्—

मुद्रशैलो मुद्रमाना, पुष्करावर्सको घनः । जम्बूद्वीपप्रमाणोऽसौ, मारवः कलिकृतयोः ॥ १ ॥

अथार्यावर्तदेशे जनि लब्ध्या यो जनो वर्म नाऽऽचरति स पशुरेव तत्र जडमेष्टिनः ७५-कथा—

केन श्रोष्ठिजेनेन हाटकमयी स्थाली गृहे कारिता, धृत्वा रूपकपीठके प्रतिदिनं तस्यां रजः क्षिप्यते । तद्वच्चार्णसुदेशजं नरवपुर्धर्मश्च लब्ध्वा जडा, मानुष्या यदि नाऽऽचरन्ति सुखदं मोक्षस्य कामे रताः ॥७६॥ अथ कश्चिज्जडः श्रेष्ठी स्वर्णस्थालं कारयामास । तद् रूपकपीठे संस्थाप्य तस्मिन्नहरहो रजोनिफरं विक्रिति स्म, एतद्विदर्शनमात्रम् प्रकृते तु यो नर आर्थावर्तविषये दुष्प्रापं जन्म प्राप्य निर्वाणपददातारं श्रीजिनमतं नाऽऽराधते, स हतभाग्य एव ज्ञेयः । यतो मानुष-जन्म सुवर्णप्रतिमं तत्प्राप्य येन धर्मो न सुविहितः स स्वर्णस्थाल्यां रजःप्रक्षेपकः श्रेष्ठीव स्वजन्म निष्फलमेव यापयति । ये कामोप-भोगलम्पटा मूढधियस्ते धर्माऽऽचरणपराङ्मुखत्वेन नरकाऽवटे मुहुर्मुहुः पतिता न जातु शर्म समुपलभन्ते ॥ ७६ ॥ दोहा-सोनाथाली मनुज-भव, पाप धूलिकण जोय । न करे ते नर जाणजो, मूर्ख शेट सम होय ॥१॥

अथ जडमतिमूर्खवैद्योपरि ७६-कथा—

मृत्वा रोगहरो गतो दिवि यदा ज्ञात्वा स्वपुत्रं जडं, दत्ता तेन सुधा तदा जमकृते गच्छन्ति रोगाः समे । पीयूषैर्विशदं कृतं निजवपू राज्ञी गदैः पीडिता, राजा वक्ति निरामयं कुरु भिषङ् नो चेत्स निःकासितः ॥७७॥

कोऽपि भिषक् शुभमध्यानेनेतः प्रेत्य व्यन्तरोऽभवत् । ततस्तस्य पुत्रो मूर्ख आसीत्, इति स व्यन्तरदेवः पुत्रस्नेहवशात् सूत्रे सुधाकलशं प्रायच्छत् । ततः स सुधाप्रयोगेण सर्वानपि गदग्निवायामास । एवमतिक्रामति काले तदात्मजः सुधया जगति विख्यातो जातः, प्रचुरं वित्तञ्चोपार्जयत् । एकस्मिन् दिवसे सुधाकृम्भं दास्याः सकाशादानाय स्वपुःसर्पथा जीमर्ष्यन्तं निरामयं कर्तुं सत्तौ ।

अथ इदापि चतुर्ग्रामस्य राजमहिषी गदग्रस्ताऽभवत् । ततो ग्रामो मियकपुत्रमाहूय पश्यच्छ-मो बौधधर ! मम महिष्या रोगापन्नयनस्य त्वयि
शक्तिमेदिपते प्रपञ्छीयस्व । तदाऽभ्युवक्ष्यन्वाहू ब्याधिनिवारणे स्वाऽद्वयिं विद्याय मदसाध्मोऽर्थ रोगस्तयाऽमृताऽप्रव्ययवृष्टान्ते
वसिते तन्मौढ्यात् सन्नेपेन रक्षा स निबन्धेऽहं बहिष्कृतः । स घाऽधिधारितकरी चिन्तिस्तद्वृत्तामभिरसहं दुःखमन्वभूत् ।
तर्धदेरममृतसवर्धं दुरापं नरत्वं प्राप्य ये वना दृष्ट्वा गमयन्ति, ते दुःखमग्निनो मवन्ति ॥ ७७ ॥ उक्तमपि—

अमृतं धङ्गो ते नरवधू, लोय अकारज ठाम । सकल जन्म ते हारिमो, मूर्खं वैप सम काम ॥ १ ॥ अपि च—
स्वर्गस्थाले क्षिपति स राजा पादद्वौषं विषसे, पीयूषेण प्रवरकरिणं बाह्वयत्यैन्धमारम् ।
चिन्तारत्नं विकिरति करारं वायसोऽश्विनार्थ, यो दुष्प्रापं गमयति शुभा मर्यजन्म प्रमत्ता ॥ १ ॥

अथ सरलजडबुद्धिशिष्योपरि ७७-कथा—

शिष्यान् धक्ति विलम्बिताः क हि गुरुः प्रोचुस्तु धीक्षामहे, तस्मात्वं हि नटस्य भो ! जिनमते नैवेक्षणीयं कदा ।
सत्यं तेऽपि तपेति सङ्गुरुतं प्राप्तातदा कालके, नद्या घाऽपि कृतं न्यपेदि तदतो नाऽप्रे स्वया इत्यताम् ॥ ७८ ॥

कस्मिन्निदिवसे गुरुः शिष्यानुवाच-युवमेवावर्तं कर्तुं काऽस्त ! हेव्येको मुख्यशिष्य उक्तवान्-भगवन् ! मर्येवर्त्तं नटा नृत्यन्ति
स, तान् प्रेक्षितुं प्रवृत्ताः । गुरुमोक्षय-अस्मन्नेनशासने नाटकारिप्रेक्षणं प्रतिषिद्धमस्ति । तदा शिष्यस्तद्वचनमुरीकृत्य नाटकवर्धनं निन्य
मिति मत्ताऽपि पुनः कश्चिपरवाऽहोमिभिर्वा मिषिहं यमाप, तत्र यिदम्मे वाते समगते च तस्मिन् ययोऽपि गुरुणा पृष्टः-कस्मादि-

रादागतोऽसि ? तदानीमपि शिष्यस्तथैवोत्तर ददौ-गुरो ! अद्य नद्याः प्रयोगं निभालयितुं स्थित आसम् । तन्निशम्य गुरुरवादीत-
 अरे मन्दबुद्धे ! मम पुरः पुरा त्वया नाटक विलोकनं परित्यक्तम्, पुनस्तत्र कथं स्थितोऽभूः ? तदा शिष्येणोक्तम्-आर्य ! मया तु नट-
 स्य नाट्यं परित्यक्तमासीत्, न तु नद्याः । तदा गुरुणा पुनः प्रतिबोधितः-नटनट्योर्नाटकावलोकनेन सांसारिकमोहोत्पत्तिः कर्मबन्धश्च
 बोध्यते । ततः शिष्योऽपि नाट्यं स्त्रैण पौस्नं वा स्यान्न द्रष्टव्यमिति तदण्डं स्वीचकार ॥ ७८ ॥ कथितमपि—
 निर्दम्भास्तु वरा मूर्खाः, साधवो ये भवन्ति ते । आलोचयन्ति गुर्वन्ते, यथा नाटकवीक्षकः ॥ १ ॥

अथ मूर्खपुत्रोपरि कस्यचित् श्रेष्ठपुत्रस्य ७८-कथा—

दातव्यं पितरौ न वत्स ! कथितः प्रत्युत्तरं वै त्वया, गेहद्वौ विगतौ तदा जडमतिद्वारं जटित्वा स्थितः ।
 माताऽऽगत्य सुतं ब्रवीति बहुशो नोद्घाटयोद्घाटति, गेहे ह्युत्तरतः कृतं किमिहरे ! सोऽवगं युवाभ्यां मतम् ७९

कदाचित्कोचिच्छ्रेष्ठिभिर्यौ स्वसुतं शिक्षयतः-भोः पुत्र ! पितृभ्यां पुरो विनयेन वर्तितव्यं, जातु प्रत्युत्तरमपि न देयम् ।
 पुत्रस्तयोर्वचनं स्वीचकार, परं स वदुर्जडमतिरासीत्, इति तद्वचनाऽभिप्रायमज्ञात्वा मनसि निदधौ । पश्चादेकस्मिन् दिवसे तज्ज-
 ननीजनकौ कार्यवशाद् बहिर्गतौ । तदा स मन्दमतिर्बालोऽभ्यन्तरतः कपाटौ पिधाय गृहे स्थितः । यदा तौ परावृत्त्याऽऽगतौ
 पुत्रमृचतुः- हे पुत्र ! कपाटमुद्घाटय २, एवं बहुकार्थितोऽपि स बालिशोऽरं नोद्घाटयन्न च प्रतिवचनमेव ददौ । ततो
 हताशौ भूत्वा छदिसुत्पाद्याऽन्तः प्रविष्टावपश्यतां हसन्तं बालकम् । ततः पितृभ्यां भाषितम्-अरे मूढ ! जानन्नपि कपाटं कथं

नोत्पादितवान् न योषरं दपवान् ! तउस्तेनाऽग्नि-पितरौ ! यवदुभ्यामव मर्षं शिवा दद्या-मातापित्रोः पुरा कदापि किञ्चिदपि न वक्तव्यम्, तस्माकेव मया मयदाहार्ममदोषमपाय प्रत्युत्तरं न ददम् ॥ ७९ ॥ एषोऽग्निनीवपुत्रस्य हृष्टान्तः । उक्तञ्च—
जबोऽपि वक्त्राधैव, यो मयेनू सुवि मानवा । स्थाप्यते नैव लोके स, पयाऽमूत् ओष्ठिनन्दनः ॥ १ ॥

अयं सुपात्रदानं निष्कलं न याति तत्र ७९-कथा—

दवाद्युर्ये पयि गच्छता अिनमुनो कृत्वाऽष्टमं पारणं, पद्मात्स्वेष्टगृहे गतो हि गृहपं ज्ञात्वा दृपं देव्यवक्त् ।
ताहि त्वं प्रचुरं न गेहचकितो छात्सोपलाभैर्भरान्, रत्नान्याशु कृतानि वीथय गृहिणी पित्रा ह्युरस्यं धृतम् ॥ ८० ॥
एकदा कश्चिन्मित्रो ब्रामाण्य स्वसुराख्ये धनछिप्सया फल्पा प्रेरितः प्रस्थितः । सोऽप्यनि मिश्रितं कृत्वाऽष्टाद्विस्तपनं साधुं निवसंसेन पारणं कारयित्वा स्वसुरगृहाऽभिमुखं चकितः । अत्राञ्जरे तत्सहस्रकुलदेव्या तस्य स्वपुत्रं प्रत्युत्तमम्—सुव ब्रामाण्य दारिद्र्यपीडितो विचार्यी त्वसूतरे समेति, परं तेन मार्गमग्नये यो धर्मो कृतस्तं तुम्ह दद्यादहि तस्मै धनं प्रयेवम् । एतावत्येव ब्रामाण्य तद्वसूतमुपागतः । तदा स्वसुरेणाऽभिरिचम्—यत्तया वर्त्मनि पुष्यं कुर्वं तन्मर्षं ग्रयच्छ, प्रविफले च धनं गृहाण । परं ब्रामाण्य तद्वर्मफलं नाऽदात्, पराहवच रिक्तकर एव निनगृहं प्रति, मार्गे सरितो मयदाहृदयं संचित्य पेटिकायां धृत्वा मस्तके संस्थाप्य स्वसूतनाऽभिमुखं प्रवस्ये । तस्यां वेलायां मुनिवपोऽधिष्ठापकत्वेन चर्कता रत्नानि चक्रे । गृहाऽऽत्रस्य तस्य पेटिकेन स्त्रिया समुपघात्र्य विमोक्षिता, बहुरत्नानि चाप्यस्तत्सा । ततः सा ब्रामण्य-स्वामिन् ! मत्पित्रा परमोपकारा कुर्वो येन तुभ्यमियद्वन्मर्षितम् ।

तदा जामात्रा रत्नानि विलोक्य ज्ञातम्-मार्गे मया यो दानधर्मः कृतः-सुभावेन साधवेऽन्नं दत्तम्, तत्पुण्यप्रकर्षेण सर्वमेतत्फलितम्.
पश्चात्कृत्स्नमपि वृत्तं याथातथ्येन स्वकलत्राय निवेदितम् ॥ ८० ॥ तस्मात्काले दत्तं सुपात्रदानं किं किं न सुते ? गदितञ्च—
धर्मथकी धन संपत्ते, धर्मे शिवसुख थाय । कंकर पण रत्न ज कियो, देवे धर्मपसाय ॥ १ ॥

धर्मेण कुलप्पसूह, धर्मेण य दिव्वरूवसंपत्ती । धर्मेण घणसमिद्धी, धर्मेण सुवित्थरा कित्ती ॥ २ ॥

अथाऽसंभवं नैव संभवति तत्र ८०-कथा—

अष्ट्यंघ्रौ यदि कंटकं हि निशितं भग्नं तदा सेवकान्, गृह्णीताह वणिक्स चर्म बहुलं धीमान् किमर्थं तदा ? ।
भूम्याच्छादनहेतवे परपदत्राणाय तं नाऽयुना, भूतं नैव भविष्यतीति किमु भोस्ते पादरक्षां कुरु ॥ ८१ ॥

कस्याऽपि मन्दमतेः श्रेष्ठिनः पादे तीक्ष्णं कण्टकं विद्धम् । तेन स दुःखीभूय सेवकानुक्त्वान्-यतस्ततो यावन्ति चर्माणि
समुपलभ्यन्ते तावन्ति सर्वाणि समानेयानि, तत्र समर्वमहार्धयोश्चिन्ता न विधेया । तच्छ्रुत्वा कश्चिद्धीमानिभ्यमवोचत्-भोः श्रेष्ठिन !
इयच्चर्म गृहीत्वा किं विधित्ससि ? निकृष्टो व्यवसाय एषः । तदा धनिना जल्पितम्-धीमन् ! मम चरणे कंटकं लग्नं भग्नञ्च तत्पीडितोऽहं
सर्वजनहिताय समस्तक्षोणीं चर्मपरिच्रुतां कारयिष्यामि, येन सर्वेऽपि कण्टकाऽऽर्तिविरहिता भवेयुः । तन्निशम्य कोविदोऽवक्-नेदृशं
कार्यं कदाचिद् भूतं भविष्यति वा, तस्मान्मौढ्यपरीतमुं विचारं जहीहि, उग्रानहं कारयित्वा चरणं परिरक्ष ॥ ८१ ॥ उक्तञ्च—

चरणे कण्टके भग्ने, श्रेष्ठिना चिन्तितं तदा । आच्छाद्या चर्मभिः पृथ्वी, सर्वरक्षणहेतवे ॥ १ ॥

दोहा-अणभुती कीजे नही, कीजे द्योय सुजाण । दोठने पण्डित थोलियो, तव समजयो ते जाण ॥ २ ॥

अथ सत्सु सतामुपदेशः शीघ्रं फलति तत्र ८१-कथा-

राज्यं धर्मरुचि ददौ न च ललौ गच्छामि पित्रा समं, मृत्वा तापसकौ गतौ यदि धनेऽभावात्सकायाभयकम् ।
ऐसक्यं नहि पत्रकादिकमृवि दद्या सुधर्मचक्रको, रक्ष्यं स्वैकदिनं च सोऽनिशमहं भुत्वा प्रभुदस्तदा ॥ ८२ ॥

छद्राधिष्ठितग्रनुनामा नृपतिः स्वकीयं राज्यं धर्मरुचिनाम्ने स्वपुत्राय ददौ, स्वस्य च तापसत्वाङ्गीकरणं प्रकटीकृतम् ।
तदा राज्यमगृह्णता पुत्रेणोक्तम्-पितरः ! अहमपि त्वया सर्वेभ्योऽगमिष्यामि, तत्र च सर्वेभ्यो वपश्चरिष्यामि । एषाव पितापुत्राबुभक्षयि
धने गत्वा तपश्चरतुः । न वै कदाऽऽभावात्सादिभस्ते ज्येष्ठेन मुनिना कनिष्ठं प्रत्युक्तम्-अद्याऽभावात्सेति पुष्पफलादिकं न त्रोटनीयम्,
तन्निद्रम्य धर्मरुचिरितरतः परिक्राममरण्ये ह्यधुमेकं ददर्श, तमभ्युपेत्य बाज्योचत-मगतम् ! अद्यामावस्येति मवान् पुष्पफ-
लादिकं न ह्येतत्स्वति किमु ? तदाऽऽकर्ण्य मुनिनाऽब्रवीत्-अहम् ! अस्माकं सर्वेभ्यो फलादित्रोटनत्वाऽनभ्यासः । तत्सदुपदेष्टुं भुत्वा
धर्मरुचिर्वातिस्मृतिं प्राप्नुवामः । तव प्रमृतिं तेन पापमीत्या धर्मरुचिर्नापि फलपुष्पादित्रोटनप्रत्याख्यानं त्रिविधेन विदधे ॥ ८२ ॥

वक्तव्य-शुरुपदेष्टातो धर्म, केचिज्ज्ञानान्ति भानया । अन्त्ये धर्मरुचिस्तुल्यं जातिस्मरणज्ञानतः ॥ १ ॥

अथ मनसः सुपरिणामेन प्राप्तकेवलज्ञानस्य प्रसन्नचन्द्रराजर्षेः ८२-कथा-

नत्वाऽपृच्छदपिर्गमिष्यति क्षुपो वीरं क मृत्वा प्रभा । सोऽवपत्तं ह्यधुनैव सप्तमद्युधो हेतोः कुतो ? ह्यव्रणात् ।
पद्मावाशु पुनः स्वरायचरमे देवाः क यान्त्युत्सवे, लब्ध तेन च केवलं जिनपथः भुत्वैति शं भेगिकः ॥ ८३ ॥

एकदा श्रेणिकनृपः श्रीमहावीरप्रभुं वन्दित्वा पप्रच्छ-भगवन् ! राजा प्रसन्नचन्द्रो दीक्षामादाय वने कायोत्सर्गध्याने सूर्याडभिमुखं
पश्यन्केन चरणेन स्थितोऽस्ति, तस्माद्यदि साग्रतं झ्रियेत, तर्हि कस्यां गतो जायेत ? भगवता प्रोक्तम्—प्रथमनरकतः सप्तमं यावद्
गमिष्यति । ततः पुनरपि श्रेणिको जगाद-प्रभो ! यद्येतादृशस्तपस्वी नरकं ब्रजेत्तदा धर्माचरणं कः करिष्यति ? एतन्निश्चयं भग-
वताऽभिहितम्—तस्य मानसिकः संग्रामस्तं नरके नेष्यति । क्षणान्तरे श्रेणिकः पुनरप्राक्षीत्—भगवन् ! यदिदानीं प्रसन्नचन्द्रराजर्षि-
झ्रियेत, तदा कां गतिं लभेत् ? भगवता पुनरप्यभाणि—प्रथमेवल्लोकदारम्य पञ्चममुत्तरविमानं यावत्तस्य गतिः स्यात् । अत्राऽ-
न्तरे भगवतः समवसरणादेवा गन्तुमुद्यता बभूवुः, तदानौ श्रेणिकोऽपृच्छद् भगवन्तम्—भगवन् ! एते देवाः कुत्र गच्छन्ति ? तदा
भगवता व्याहृतम्—प्रसन्नचन्द्रराजर्षेः केवलज्ञानमुद्धृतमारित, तदुत्सवं विधातुमेते व्रजन्ति । तदा राज्ञा मनसि ध्यातम्—अधुनेव
भगवता तस्य नरकगमनं भाषितं, पुनरिदानीं केवलज्ञानमिति विरुद्धमिवाभाति तथापि भगवतो वचनं त्वन्यथा न भवितव्यम्,
भगवता तस्य नरकगमनं भाषितं, पुनरिदानीं केवलज्ञानस्तमपनेतुं भगवन्तं पप्रच्छ । ततः प्रभुरवदत्—प्रथमं यन्मयोक्तं
विपरीतमपि न संभवत्, निराधारमपि वक्तुं न शक्यम्, इत्थं संदिधानस्तमपनेतुं भगवन्तं पप्रच्छ । ततः प्रभुरवदत्—आसीत्यसन्नचन्द्रराजर्षिस्तस्मान्नरकगमनाऽहोऽ-
यन्नरके गमिष्यति, तच्च दुर्मुखसुखनाम्नोर्द्वैतयोर्वचो निश्चय मनीषुद्धे प्रवर्तमान आसीत्यसन्नचन्द्रराजर्षिस्तस्मान्नरकगमनाऽहोऽ-
भवत्, परं स मनोयुद्धं कुर्वन् सर्वमस्त्रजातं परित्यज्य शिरोवेष्टनोच्चारणार्थं शिरसि हस्तं न्याक्षिपत्तदा लुब्धितं शिरो निर्भाल्य व्रीडितो
विचारितुं लग्नः—क एष दुर्विलासः ? अहन्तु दीक्षितोऽस्मि, क एते रजःपरिणामाः पुत्रादयः ? कः कस्य पुत्रः ? कः संग्रामः ? कः कः
दुर्मग्नः ? कस्य केन संग्रामोऽनित्यैषा क्षणभंगुरी मनोभावनाऽनिशं दुःखोदघौ निमज्जनोन्मज्जने कारयति जीवानसान्, इत्थमभेदभागे
भावयतस्तस्य कैवल्यं समुत्पन्नम् । तदेतदाश्चर्यकरमलोकसामान्यं वृत्तं थुत्वा श्रेणिकस्ततोप ॥ ८३ ॥ उक्तमपि—

सप्तमापुर्दलं कृत्वा, प्रसप्तेन्दुर्नृपो यया । संक्षिप्य तद्रूपं सया, केवलं लब्धवान् हुतम् ॥१॥ अपि च-
मन एव मनुष्याणां, कारणं पश्यमोक्षयोः । सप्तमे मरके पाति, जीवस्तन्मुलमत्स्यवत् ॥ २ ॥
मनसैव कृतं पार्यं, न शरीरकृतं कृतम् । यया बालिगिता कान्ता, तथैवाडलिगिता सुता ॥ ३ ॥

अथ सूक्तः स्ववोपं न पश्यति तत्र ८३-कथा—

क्षिप्त्योर्वी रविमर्षं पत्यविरतं कल्पेऽपला गोविदा, विश्वयुकेन किलैकदा च कुरुते नत्वाऽर्धनं वा रवेः ।
नासाञ्ज्रे करयुग्ममेत्य दिवसे दुर्गन्धमापाति सा, बाऽयं गूयमया स्रगोदय इतीडमृत्स्वाङ्गुणीऽङ्गापि नो ॥८४॥

अथ क्वाविद्योपिदरहो मोमेयेन बभिवि क्षिप्त्वा सूर्याऽभिमुखं कराञ्जलिं वशा साक्षां मातुं प्रक्रमति स । एवं प्रत्यहं कुर्वती
न्यप्रेक्षस्मिन्दिने रात्र्यवसाने गोमयस्थाने विष्टा इत्ये समुपागता, तथा गुरो संक्षिप्य दिनकरं प्रथमत्याः करो नासाप्रमुपागता
तदुर्गोपितो दुर्मनायमाना प्रमाकरमवृषत्, हा ! क्षिप्र विष्मयाः सद्युदिता यपी ? प्रत्यहं सेवितस्वाऽपि पास्त्य समक्षो दो
र्गन्धमेवाऽङ्गापि, एवं सा मातुर्मेवाऽप्यत, परं स्वाप्रागुर्न न बुबोच । इत्ये लोके मन्वा महात्मानमेव विपन्ति, स्वच्छिद्रं न
विदन्ति ॥८४॥ एवमेऽपि—कर्मणा दीयते दोषो, न दोषो दीयते स्वके यथैकया पुरा दत्ता, सूर्यस्य सूर्यमक्तया ॥१॥

अथ मीचैः सप्त प्रतिब्रुवन् महानपि नीचतामेति तत्र ८४-कथा—

कृत्योस्सर्गमलं शिलोपरि सुनिलस्यौ हि निर्णे प्रको, वक्त्यागत्य विमुञ्चतां पटशुचिं कुर्वे ततो भाषणम् ।
दूरे तेन कृतस्तवपिरग्रको लग्नी मियो माऽन्तरं, निर्धन्यस्य च तस्य देवि ! न हि मां त्वं रक्ष जाने मुमिम् ॥८५॥

अथैकदा नदीतीरे शिलोपरि कायोत्सर्गध्याने कोऽपि तपस्वी यतिः स्थित आसीत् । अत्राऽन्तरे कोऽपि राजनिर्णेजको वस्त्रप्रक्षाल-
नार्थं तत्राऽजात, साधुश्चाज्वदत्-हे मुने ! इतो दूरमपसर, अत्राऽहं नृपवासांसि प्रक्षालयिष्यामि, परं मुनिर्ध्यानलीनस्तूष्णीमेव
स्थितोऽभवत् । अथो रजको रोपेण मुनिं भ्रूमावपातयत् । ततो मुनिरपि क्रोधवशतस्तेन सह योद्धुं लग्नः । इत्थमुभावपि मियो
बाहूनाहवि चक्रतुः । तदा प्राप्ताऽभिपक्षो मुनिः शासनदेवतामधीयन्नुवाच-हे देवि ! त्रायस्व मां दुष्टादस्मात् । ततो देवताऽऽवि-
र्भयाज्वक्-कमहं त्राये ? कतरोज्जयोः साधुरिति विस्पष्टं न वेद्यि ॥ ८५ ॥ उक्तञ्च—

कुत्र याताऽसि भो देवि !, तदा देव्यवदन्मुनिम् । निर्णेजके मुनौ चापि, भेदो न ज्ञायतेऽधुना ॥ १ ॥
को यती रजकः को वा ?, संतोषः पोषवाञ्छकः । कः पूज्यो वा ह्यपूज्योऽस्ती-त्येवं भेदो न दृश्यते ॥ २ ॥

अथ बुद्धिपरीक्षाविषये राजमन्त्रिणः ८५-कथा—

भूपोऽस्मात्पमवोचदानय पुरास्त्वं त्वब्धिसंख्यानि किं?, चास्त्यस्त्यादिममस्ति नास्त्यवरकं नास्त्यस्ति नास्तीतरः ।
नास्ति श्रेष्ठिपणाङ्गने मुनिचरो व्याधो नृपं दर्शिता, -स्तान्वीध्याऽऽह किमत्र चाऽपरभवे द्रष्टव्यमेतत्त्वत्तु ॥ ८६ ॥

कश्चिद् भ्रूयालः स्वाऽस्मात्पं वक्ति-नगरमध्याचत्वारि वस्तूनि समानय । मन्त्रिणि नाम सुष्टुष्टे सति नृपः ग्रहेलिकारूपेणोवाच-
यकं वस्तु इह भवे परत्र चाऽप्यस्ति, अपरमिहैवाऽस्ति न परमवे, तृतीयमिह नाऽस्ति परत्राऽस्ति, तुरीयमिह परत्राऽपि च
नाऽस्ति । तदनन्तरं सचिवः श्रेष्ठिनं, पण्यस्त्रियं, साधुं, व्याधश्चात्नीय नृपतिं दर्शयामास । उक्तमांश्च-भवत्यश्नाऽनुसूपाणीमानि

बत्तारि बस्यन्ति ममुपस्थापितानि । राजा शृष्टं-कथम् ? यन्त्री कथयति-एषु भेष्टी इह सुखमनुभवत्येव, घमावरणात् फलोकेऽपि
मौम्यमनुभविष्यति । परा पञ्चाङ्गनाञ्च पाञ्चिष्ठविद्यामणिपूर्णां परलोकं चाऽनिष्टमागिनीं भविष्यति । तृतीयः साधुरिह क्षरीर
क्षेत्रमाप्नोति धर्माऽऽचरणात् परमये परमाऽऽनन्दमाप्स्यति । चतुर्थो व्याधस्तस्योपशमाऽऽप्सुसुखमेव विद्यते ॥ ८६ ॥ उक्तञ्च—
सखियस्य परीक्षायै, राज्ञा कायेतमानय, समस्तगयाऽत्र चत्वारि, शीघ्रं चस्तूनि मे पुरात् ॥ १ ॥ अपि च—
दोहा-मणित-सुयुद्धी समक्षिने आणी यस्तु ज चार । इह भग परभव कारणे, सुखदुख तणो विचार । २ ।

अयं कटुवचनमपि पण्यं तथ्यञ्च भवति तत्र ८१-दृष्टान्तः—

पीरान्ते परिपारपुक्तनृपतिं दृष्ट्वा सुरो जल्पति, धीर ! त्वं हि त्रियस्य जीव नृपते ! जीवाऽनय ! त्वं न वा ।
मा त्वं कालिक जीय रे ! नृप इति भुत्वा सकोपोऽभवत् धीरोऽहं क्षमतेऽनुत्तरी दिवि कृपे पापे त्वचो पास्यति ॥ ८७ ॥

एतदा भीमशर्भोत्तरमिनमभिरागं तत्पुत्रं निषण्णं भेगिरुरावं क्लोस्य सम्यक्त्वदृष्टिः क्वचिदेवो जगाद-मो
वीर ! त्वं त्रियस्य, ततः धेविस्तनृपत्वे-हे क्षप ! त्वं दीर्घायुर्मत्र, अमयकुमारस्यवदत्-त्वं वीर्य, त्रियस्य वा यथाकामस्ते, पार्श्वे
स्तिष्ठन् वापिष्ठं क्षालिकुरारियाभिधानं सौनिक्याऽशोचत्-त्वं मा त्रियस्य मा च वीर्य । एतदाऽऽकृष्य सप्तयुः भेजिको वक्तुमुपयक्तमे-
क एव मिष्यातिदेवोऽस्ति ? तदा मगवान् कथयति-एष दृढमम्यक्त्वदृष्टिदेवोऽस्ति । ततो राजा पप्रच्छ-कस्मादेव भवन्तं त्रियस्येति
इत्थिन् मापते ? ततो मगवान् विष्टयति-हे राजन् ! यन्मात्रोषत् त्रियस्येति, तस्याऽयमभिपायो यत्वं मृत्वा मोक्षसुखमा-
प्स्यमि । तौ प्रति त्वं वीरेस्तुक्तं तस्येदं कारणं त्वं मृत्वा नरेके यास्यसि, तस्माद्यावज्जीविष्यसि शत्रवेन ते हर्म । अमयकुमारमपि

पां चिन्तयामि सततं मयि सा धिरका, साध्यन्यमिच्छति जनं स जनाऽन्यसक्तः ।
अस्मद्वृत्ते च परितुष्यति काचिदप्या, चिह्नं तां च तं च मदनं च इमां च मां च ॥ १ ॥

महो ! स्वार्यपरायणः खलु संसारः, आत्ममोहनं राज्यम्, पुत्रकन्यादयो न्यायप्राविष्टव्रजन्तः, एवमनेकधा संसारासारं विमृश्य मान्यं तत्त्वं त्वत्त्वा वैराग्योदयायोगमास्याय धान्तिभास्वाऽऽत्मानं संभाव्य तपसी भृगा दुष्यं तपश्चकार ।
यदाः—मीणा मेघधितानमप्यधिलसत्सौदामिनीयज्जला, आयुर्वोयुविषदितान्नपटलीलीलाम्मुवङ्गुरम् ।
छोला यौवनलासस्तनुमृतामित्याकलय्य द्रुतं, योगे चैर्यसमाधिसिद्धिस्तुलने युद्धि विदग्धं युवाः ॥ १ ॥

अथ वुराग्रहान्मरणं भवति तदुपरि कस्यापिन्मूर्कस्य ८८—कथा—

सुफल्वाऽन्नं परमन्दिरं रसयुतञ्चाऽऽगास्तता स्थालय—मन्येपुर्निजकाभिर्नीं कथितवात्माऽपि प्रिय । तेऽन्न दम् ।
साऽवकारणमस्ति किं ? निगदितो यस्मिन्नपूषादिकं, जगत् तेन कथं च नीरसमिदं मोक्षये कश्चन ? मृताः ॥ ८९ ॥

दक्षस्मिन्पुरे कपिन्मूर्खः परगृहे स्नापक्रमोदकं दृढमिच्छति मिष्टमोन्वानि सुकस्या स्वाऽऽन्नपमाभादा पुनरागाभिनि दिवसे स्त
सधनि चेस्मरेलापां भार्यया समत्योक्तम्—रगमिन् ! सुप्यन्ना रसपती वीधं वृक्षवाप् । तवस्तेनोक्तम्—मिष्टाभं मनेषर्हि मोक्षं
प्रदानि । स्त्रियाऽगाभि—निजनिर्देवने तु सामान्यमभारं मिलिष्यति, मिष्टान्नं मोक्षये करिष्यन्ति । तेषां सेनोक्तम्—
मम तु यदा मिष्टाभं मिलिष्यति तदेवाऽस्यापि, यतो येनाऽऽस्येन सम्प्राप्तवानि सुकानि, तेन स्वधन्या कथं मोक्षये । पञ्चावस्य

दुराग्रहं ज्ञात्वा प्रातिवेशिकाः परिवाराश्च संवोधनार्थमागतास्तं सम्बोधयामासुः—यदि जीविष्यसि तदा बहुधा मिष्टान्नानि खादिष्यसि, अथ कदाग्रहाद् यद्युपवासेन जीवनं त्यक्ष्यसि, तदा कुतः परमानन्दं भोक्ष्यसे ? परमित्थं बहुबोधितोऽपि स मूढो न बुबोध चाऽन्तेऽनशनं कृत्वा पञ्चत्वं गतो दुर्गतिमाप । अत्राऽयं परमार्थः—अस्य नियमपरिपालनन्तु वरं परं तस्मिन् कदाग्रहो न हितकारकः, तथा हे भव्याः ! धर्मेऽपि कदाग्रहं मुक्तैव नियमपरिपालनं श्रेयस्करमिति चित्त ॥ ८९ ॥ तथा कथियमपि —

येनाऽऽस्येन सुमिष्टान्नं, भक्षितं मयकाऽबले ! । तस्मिंस्तु वदने भोज्यं, कथमबि रसोऽक्षितम् ? ॥ १ ॥
एवं भव्यत्वयुक्तोऽपि, कदाग्रहयुतो नरः । अन्ते संवरप्राप्तोऽपि, दुःखभागी भवेद् ध्रुवम् ॥ २ ॥

अथ हंसकाकवकसदृशेषु सायुषु ८९—कथा—

गोचर्यां क गृहे गतेन मुनिना नाऽन्नं गृहीतं ततो—ऽन्येनाऽऽनिन्दित आदिमोऽपरमुनिं पप्रच्छ किं वो वृषम् । गेहेऽशा सरला त्रिधा वदति तां हंसैकदहकहवत्, हंसाभः प्रथमः परस्तु बलिभुस्तुल्यो वकाभोऽप्यहम् ॥ ९० ॥

एकदा कश्चिन्मुनिः कस्याऽपि गृहे भिक्षितुं गतः, तद्गृहस्वामिनी गोचरीं दातुमुद्यता बभूव । तदानीं तस्या अशुचि शङ्कमानो गोचरीमगृहीत्वैव स ततः परावृत्ते । ततोऽपरः साधुर्भिक्षितुमागत, निशंकश्च भक्तमग्रहीत् । ततो भिक्षादात्री तमप्राक्षीत्—प्रथमो मुनिरभमनादायैवाऽयजत्तस्य किं कारणम् ? ततो मुनिरब्रवीत्—स वञ्चको भविष्यति, एवं तं विनिन्द्य गतः । क्षणाऽन्तरे पुनस्तृतीयः साधुः समागतस्तमपि गोचरीदानान्ते सा पृष्टवती—हे साधो ! कीदृश एष वो धर्मो यत्प्रथमो भिक्षामलात्तैव, द्वितीयस्तु भिक्षां

नीत्वा प्रथमे च निन्दित्वा अगम्य । तदस्तुवीयस्तत्कारणमन्वद-हे भद्रे ! अत्र विनशासने त्रिविधाः साधनो भवन्ति, तेषु प्रथमो ईशसन्निभः, द्वितीयो बायससभा, तृतीयोऽञ्जनु वस्त्रोकाशः स्तोत्रं गिरिरास्मि ॥ ९० ॥ शश्वेऽप्युक्तम्—

धर्म्यगतावत्यकरूपधरा विधिना, सन्त्यग्र शासनयले मुनयो बलेन ।

अन्तर्पद्मिर्विषादमावयुता मलीना, अन्तर्पद्मिर्न विषादो न सितम्भ मादक ॥ १ ॥

यो मानपो नरत्वं प्राप्य धर्मकायात्प्रमायति स पद्मासप्यते तत्र ९०-कथा—

निःस्यो जातु वृषस्य पर्यदि गतो राक्षसु तस्मै धरो, दत्तो लाहि गृहायदीच्छसि धनं गेहे गतोऽवकृ स्त्रियम् ।

तं साध्यानप स्वादयामि पुरतो ह्युयत्वा प्रसुप्तस्तदो,—स्याप्याप्रैष्यत नाव्यमैक्षत तत्तस्तस्मात्समस्ते रवौ ॥ ९१ ॥

कापि पवने कश्चिदात्रन्मरिची द्विभो राजपरिदि न्वं वाचितुं गतस्तदा राक्षसु शोऽवकृ-ब्रह्मान्मरिची विप्रोऽस्मि । तदा नृपस्वत्से सत्कथा वरं ददौ-नप ह्ययोदवात्तरन्माऽऽनृवात्स्व मदीयकोषाभारतो यावद्विषं प्रहीमुमिच्छसि तावदाहर । एवै मदीयदधनं द्रुता स वस्तिष्ठाः स्वमापौ प्रष्टुं गृहमागतः, आगत्य च राजवार्तां वत्साः पुरो न्यवेदयत् । तदा वत्सली प्राह-स्वामिन् ! द्विभेवाऽऽजीवताम्, मोऽधनोऽवद-प्रिये ! ह्युयत्वा वास्यामि यतः-द्रुतं विहाय योक्तव्यम् । ततः स्त्रिया घनछिप्त्वा द्रुतमेव रत्नवती कृता, ततोऽपि स दुर्माग्येतेतरो सुकन्वा अगाह-प्रिये ! किञ्चिद् विभक्त्य गयिष्यामि, यतः-सुप्त्वा द्रुतपदं गच्छेद्यदि द्रुत्या न सम्भवे । एवमुज्ज्वा गाढं सुप्तः, एवो योपिठाऽविप्रबोधितः प्रस्थितो मार्गे नाटकं वीक्षितुं स्थितः, तावदाञ्जनुरपि तदभाग्येन स्वरस्मीन् सप्रहर । पथास्तु रतिद्वी तत्र गतो माण्डागारिकं च बहुप्रार्थयामास तथापि समवाचिक्त्रमायेन न्यवकृतः, पथाचापमुपगतोऽपि

तत्प्राप्तुं यथा प्रशुर्नाऽभवत्तथा यो जनो दुराणं नरत्वं संग्राप्य प्रमादवशेन धर्मं नाऽऽचरति सोऽन्ते भाग्यरहितो विप्रदरिद्रीव दुःखी भवन्नतिक्लिश्यति ॥ ९१ ॥ तथाह—

नृजन्म दुर्लभं प्राप्य, ये धर्मं नाऽऽचरन्त्यथ । ते भाग्यहीनवन्मूढाः, शोकमेति भवाऽवटे ॥ १ ॥
 नृज्ञोक्तं मूढ ! लाहि त्वं, श्रीगृह्णात्स्वं तवेच्छया । नाऽऽदात्प्रमादतो मूढो, धर्मेऽप्येवंविधो मतः ॥ २ ॥
 राजा जिनेश्वरो ह्यत्र, नृभवः कमलागृहम् । द्रव्यं दानादिकं ज्ञेयं, मार्तेण्डश्रायुरेव हे ! ॥ ३ ॥
 राजा जिनेश्वरो ये सक्ता-स्तथास्मिन् कौतुकादिषु । त द्द्वारयन्ति सर्वस्वं मानवा मोहयन्त्रिताः ॥ ४ ॥
 विषयादिषु ये सक्ता-स्तथास्मिन् स्तोकोऽपि नियमः फलदो भवति तत्र वंकचूलस्य ९१—कथा—

अथ भव्यपुरुषस्य स्तोकोऽपि नियमः फलदो भवति तत्र वंकचूलस्य ९१—कथा—

क्रोधः स्याद्यदि पृष्ठसप्तकपदं देयं गृहीतं व्रतं, गेहे भूरिदिनात्समागतपतिस्तल्पे स्वपुत्रस्त्रियौ ।
 सुप्तौ वीक्ष्य वधाय पृष्ठचलितः पुत्रस्तदा बोधितो, मातर्वक्ति हि सोऽपि हन्ति वचनं श्रुत्वा प्रशान्तोऽभवत् ॥ ९२ ॥
 कदाचिद् भद्रो नृपपुत्रो वंकचूलो गुरुमुखादेशनां श्रुत्वा व्रतं जग्राह—यदा कस्याऽप्युपरि कोपः समुत्पद्येत, तदा सप्तपदानि
 पृष्ठतो गत्वा पुनरभ्येत्य मानवोपरि प्रहारः करणीयः । एवं नियम्य विदेशं जगाम, पुनश्चिरकालेन स्वदेशं परावर्तिष्ट । तत्क्षणे
 तत्पुत्रो भार्या च शय्यामधिशयानावास्ताम्, तौ वीक्ष्य सक्रोधः खड्गमादाय हन्तुमुद्यतस्तस्मिन्क्षणे गृहीतं व्रतं सस्मार । पश्चाच्च
 समाऽङ्घ्रिं प्रतिगत्य यावत्पुनः सेधति, तावदेव प्रतिबुद्धस्तत्पुत्रो वक्तुमुपक्रान्तः—मातर्मातः ! कश्चिन्मां हन्तुमभ्येति । तन्निश्चम्य
 वंकचूलस्य मन्युः शशाम । पुनस्तदाऽचिन्तयत्—वत ! अहं स्वपुत्रं सीमन्तिनीं च वेङ्कन्यां तर्हि कियत्पापं पश्चात्तापश्च भवेत् ।

भवा ! सुप्रमाणमप्य मे, येन गृहीतो नियमः क्लोषं नञ्च, षोडशि न संभावितः कस्यापि, तस्माद् मन्वेनाऽपि कृतो नियमः कदापि न्मरुतं ददात्येव ॥ ९२ ॥ उक्तम्—

पन यथाऽपि हि स्तोकाः, कालस्य नियमः कृताः । तस्याऽपि विष्कलो न स्या-रससपृष्ठकचौरवत् ॥ १ ॥

अयं पदकायद्विसां द्वातु न शाय्यमेतयापि प्रसकायस्य तु वर्जनीयं सध ९२-कथा—

भूपो पत्ति जनाग्र पानि पुरुषस्तं हन्मि योऽप्युरसवे, पद् नेग्यस्य गताः सुता हि पितरौ हन्त्यागु तान्नो सदा ।
मुयाऽऽस्थादि धनं तमादतुरमुं हयं नाय । पत्राऽब्धिकं, त्रिद्वयेकं हि सुतं विमुञ्चति तथा धर्मानुयोगे मुनिः ॥ ९३ ॥

बभिवृ धपातः पौत्रान् सुषवति-अमुत्सवं प्रक्रमामि, यो मरे संमिश्रितो न मविष्यति सं दण्डयिष्ये । इत्याऽऽङ्कर्षं सर्वं
नागरा उत्तमं द्रुमागणाः, परं तेषु कस्यापि भेष्टिना पदस्यानि नाऽऽज्या । तद्वत्त्वं प्रणिविन्यो विदित्वा धृत्रानिस्वान् पद-
सीमृत्येभ्यः संनाद्य रातपमानापयत् । तेषां विवराणि रागः पुरोऽपृष्ठपात्रे नामे स्वयत्तद् रातुं युद्धं प्रार्थयामासतु, परं क्षोणीरति
स्वद्वयनमेकमपि न स्वीचकार । पुत्राणो प्रतिक्रिडे द्रविणज्वादातुं प्रीतो नाऽभवत् । निरुतं परवर्तौ छिद्यो रथादित्रिद्वयेनादि
क्रमेणात्मजान् बर्जितुं यमौ पातं पातं निरेषामासतु, किन्तु नृपचेऽसि तद्वत्तयमासत् नो चकार । अन्ततो गत्या विधिरेरितो
निर्गुनो नृपस्तेष्वेकमत्र प्राणन्तमुत्समर्षं । अस्मादेव भीषदपासकाः सत्तापरा उपदिशन्ति-पदस्नायनीवक्षे ययानपमोस्ति, अतः
पदस्नाया रक्षणीयाः । यदि पदस्नायनीवपत्तने न संभाव्येत तथापि तस्यैकमस्तु नूनं रक्षणीय एव ॥ ९३ ॥ उक्तम्—

संपतिः पितृतुल्योऽस्ति, षड् जीवाः पुत्रसन्निभाः । आञ्जा नृपतयो ज्ञेयाः, कुटुम्बं चोत्सवाभिधम् ॥ १ ॥
 दनन्ति षट्कायकाञ्जीवान्, अञ्जावन्तः कुटुम्बिनः । षट् ते साधोः सदाच्छेद्या, रक्षकं रक्ष भो ! दन्तः ॥ २ ॥

—

अथ शुभे सर्वे सहाया अशुभे न तु कश्चन तत्र ९३-कथा—
 मुष्ट्याऽऽमन्त्रति भिक्षुमीड् यदि कणं नो लाति किं मानवं ? तं मे देहि तदहं चेभ्यसचिवेशाग्रे गृहेशोदितम् ।
 प्रोचुस्ते त्रियतां परान्हि कथितं व्याजेन नाशं गतो, दंडं तेऽस्ति तदाऽर्पिता स्वमहिला कार्यं न मेऽवक्तया ९४

कस्मिंश्चित्पुरे कस्याऽपि धनिकस्य गृहे कोऽपि भिक्षुको भिक्षितुमयासीत् । तेन धनिना तस्मै मुष्टिमितमन्नं दातुमारब्धं परं स
 नाऽगृह्णात् । ततः श्रेष्ठिनाऽभाणि-किं त्वं घातं कृत्वा जनान्नेतुमिच्छसि ? याचकोऽपि प्राह-यद्यहमाग्रहरो भवेयं तर्हि जनानपि
 नयेयम्, इत्युक्त्वा श्रीमतो गृहद्वारदेशे सुप्तः । तदा श्रेष्ठी कोट्टपाल-प्रधान-व्यावहारिक-भूषप्रभृतीन् प्रत्यवक्-असौ याचको मम
 गृहिणीं याचतेऽदत्ते द्वारि प्राणानुत्सङ्गमुद्यतो भवति । ततस्तैरुक्तम्-त्रियते चेत्तर्हि त्रियेत, एवं सर्वेषामभिप्रायं विदित्वा गृहमायातः ।
 पुनः सत्वरमेव प्रत्यागत्य सर्वेषां पुरो निवेदितं स तु ममार । तन्निशम्य सर्वे वक्तुं लग्नाः-त्वं नरहत्याऽभियोगे गृहीतो भविष्यसि,
 यत्नेनाऽपि न मुच्यसे किल्बिषादस्मात् । इत्याऽऽकर्ण्य भीतः श्रेष्ठी निजप्रियां तस्मै दातुमुद्यतः किन्तु भिक्षुकः प्रत्यभापत-नाऽर्थो
 ९४ ॥ उक्तञ्च—

शुभे कार्ये हि सर्वस्य, सर्वे सन्ति सहायकाः । अशुभे न युतः कश्चिद्, धनदश्रेष्ठिनो यथा ॥ १ ॥

अथाऽसमये प्रष्टुं चरदातुम् यत्फलं आपते तत्र ९४-कथा-

स्यगौरस्ति यत् तदा यनयति। पुच्छं गृहीत्वा गतो-ऽन्येषुः स स्वगृहे च प्रोचुरिह तं काऽस्याऽऽह भो मोदकान्
 स्पर्शामो हि समं स्यया धरमतस्तत्पलना ययु-स्तन्मार्गं किमु ? दर्शितं पयि करो विस्तार्य सर्वेऽपतन् ९५
 कस्मिंयित्वेयमप्ये सर्वेभ्यः प्रत्यहमेत्य वरति चोत्रयवित्स्वद्वर्षं न विवेद, यस्काः पशुराऽऽज्यस्य द्रव्यं खादति । यस्का
 द्युस्मपतिरपिचित्रं एतं स्थितस्तत्काले स्वर्गगा समेत्य द्रव्यं वरितुं प्रकान्तम् । यदा द्रव्यं खादित्वा दिवं गन्तुं तत्स्राज्मवपदा
 सोऽपि चोत्रेऽस्तत्पुच्छं निगृह्य स्वर्गमाकूट । पुनरपरात्रे पराहत्याऽज्यान्त्वा तथा साकमेव स धुमार्गादिवतवार, निकेवनमागता
 स्रष्टुदुग्धैः पूष्टा सर्वे वषाण-अश्मिन्पुरी गतस्वयं मोदका मयितुं सम्यग्ये, मुलेन वाऽयात्सम् । तस्मिंश्चम्य तद्वान्धवा अपि स्वगृह-
 ज्मानसि तत्र नय, यथात्सर्वेऽपि कौटुम्बिका चोत्रे गत्वा निषेधुः । यदाऽज्यस्य गोमयसि गन्तुं च प्रवृत्ता तदा सर्वे संमूय तेषु
 स्वर्गमेतन् प्रपमेत तत्पुच्छमउग्रितम्, दिवीयेन तस्य पुरुषस्य, द्रवोयेन च दिवीयस्यैवमकैस्तस्य वरण्याज्ममिवाः सर्वे दिवं
 प्रस्थितवा यन्वा तद् गमनमप्ये गतास्वया स्वर्गं प्रपमं दिवीयोऽपुच्छ-दे विषयवो । कियत्परिमाणका मोदकास्तवया
 सुकृता स्वर्गे । तस्मिन्प्रसारे स प्रमोषरादित्मया स्तुतिमेव करो प्रपार्थ मोदकप्रमाणं दर्शयितुं तद्वस्तुदानीं मुक्ते पुच्छे सर्वे
 ऽहस्ताद् हृदि पठिताश्रयितकायास्ते सर्वे सुतेन यमात्म्यं अमुः । तस्मात्कञ्चप्राप्तिमन्तरा पूष्ठा न कार्या ॥ ९५ ॥ तर्कं हि-
 येषां विचार्य पकष्यः, सन्नेहो न ययातया । स्वर्गेनोरत्र हृष्टान्ता, पुच्छलज्जा कृषीपला ॥ १ ॥
 सर्वेऽपि सोभिन्नोपद्र, मन्त्रबुद्धिं गुरुं श्रिताः । तत्र तेर्नाऽज्जुगीर्माज्यं, श्रुतीनां मौदिकं कथाम् ॥ २ ॥

अथ बुद्धिमता भवभीरुणा नरेण वित्तगर्वो न कर्तव्यस्तत्र ९५-कथा—

कश्चित्प्रादयनरो दरिद्रपुरुषं द्वाष्ट्यं च मार्गं करोतु, दत्त्वा तालपुटं निरीक्ष्य निकटे धीरस्तदा वक्ति तम् ।
किं रे ! द्रव्यमदं करोषि ? हि गुरोर्वाक्यं श्रुतं नो त्वया ? पश्य त्वं जलयन्त्रके जलघटीं तद्बद्धवे स्याद्धनम् ॥ ९६ ॥

कश्चिद्विचित्रः पुरुषः पथि प्रयान्तं कंचिन्निःस्वं जनं विलोक्य गर्वितस्तालिकां दत्त्वा जहास । तत्क्षणे कोऽपि प्राज्ञस्तन्निक-
टान्निर्गच्छन् धनगर्वितं तमुवाच-अरे ! त्वं मन्दः प्रतिभासि, अतो धनमदं करोषि । सुगुरोर्वचनान्यपि त्वया न श्रुतानि, सत्संग-
तिश्चाऽपि न कृतेति लक्ष्यते । अवहितः शृणु-घटीयन्त्रचालनेन यथा घटिका जलपूर्णा अपि च क्षणे रिक्ता भवन्ति, तद्वल्लक्ष्मीश्च-
बला चपलेव यत्र तत्र क्षणं द्योतते क्षणान्तर् एव निलीयते, तस्मान्नैषा विश्रमयोग्या । तामाश्रित्य न परेषां परिहासमाचरेत् ९६

वृत्तं केनाऽपि—आपद्गतान् हससि किं द्रविणान्ध ! मूढ !, लक्ष्मीः स्थिरा न भवतीति किमत्र चित्रम् ? ।
किं तन्न पश्यसि ? घटीजलयन्त्रचक्रं, रिक्ता भरन्ति भरिताः पुनरेव रिक्ताः ॥ १ ॥

अथ सर्वशास्त्रसारः परोपकारस्तत्र प्राज्ञपृथ्वीशयोः ९६-कथा—

भूत्वा कोऽपि कविस्तदा वृषशतेष्वंशांतिके पंचसु, संप्राप्तो यदि पृच्छतीति किमिदं तं प्राह सत्पुस्तकम् ।
श्रोतव्यं भवता क्षमो न सकलं श्रोतुं हयारोहणं, कृत्वा यामि नृपं हि वृत्तशकले यत्कोटिशस्त्रैर्मतम् ॥ ९७

एकदा कश्चित्कविः पञ्चशतेषु बलीवर्देषु पुस्तकानि धृत्वा कष्ट्यापि नृपस्यानितकं ययौ । तदानीं भूपालोऽर्जुनमारुह्य बहिर्गन्तु-

मुपत भाषीय । अय पंडितः शुभादिष दक्षा तस्यौ, उर्वीयस्त्वमपुच्छत-मो ! पञ्चशतेष्वसु किमारोहितमस्ति ? प्राज्ञेनोक्तम्-देव !
 एषु पुस्तकानि विपन्दे, तानि भवन्ते धामयितुमुपागतोऽस्मि, सावधानेन निश्चम्यताम् । यपेनोक्तम्-सांप्रतं मयाः द्वास्त्रीषाना
 कर्णयितुं मे शक्तिपादरसरोऽपि नाऽस्ति । पुषा प्राह-यदि निखिलाभिगमस्य मृणोषि, तर्हि तुरीयांशमेव ध्रुत्वाऽऽस्मान् पुनीरि ।
 विहारश्चेतुकी घोषीयतिः पुनरप्युपविशान्-अधुनाऽहं परिर्गच्छामि, तस्माथे यद्वक्तव्यं तदेवावस्थामेव वेष्टायामि आरय । ततः क्ले-
 विदोज्ज्वल-पञ्चदशपुष्पस्मिन्तुल्यैषु वा परमार्थस्य पथपदयुग्मेनाऽभिव्यक्तमिति, दत्वाऽऽधाना समाकर्मय-

स्त्रोकार्चनं प्रवक्ष्यामि, यदुक्तं ग्रन्थकोटिमिः । परोपकारः पुण्याय, पापाय परपीडनम् ॥ १ ॥

अर्थात्परोपकारः पुण्यम्, परार्थाः पापमिति कोटिग्रन्थपरमार्थः । इति कोविदभाषिऽ निदुग्ध्य प्रीतो मृद्वानिस्त्वमे कश्चनेकं
 तुष्टिदानं दत्वा विसृज्य । तस्माद् मो भव्या ! सर्वदाज्ञाने परोपकारे नागरूढस्या स्येयमिति सत्यसिद्धान्तं जानीत ॥ ९७ ॥

अय सामायिके समभावः स्यापनीयस्तत्र ९७-कथा-

युद्धं पाण्डुसुतैर्विधाय दमदन्तः सार्द्धमत्र प्रतं, तस्यौ तद्विपिने समीक्ष्य ह्यमिपं तन्नाऽऽगताः पाण्डवाः ।
 पश्चात्तौरयकास्तमरमभिकरैर्दृष्ट्वा गतास्तद्रूप - स्तत्रावः सवृक्षोऽभवत्तत्पुत्रीत्येधन्तु सामायिके ॥ ९८ ॥

एकदा पाण्डोः पञ्चपुत्रानां दमदन्तं सह युद्धमभवत् । पाण्डवास्तत्र पतारयं प्राप्य कान्दिद्वीका पश्युः । अथ दमदन्तश्चप
 निर्द्वीगयेण रीषां खलो । एकदा दमदन्तो मुनिः पाण्डुगणस्य नगरोपवनमेत्य कायोऽस्तेर्गे स्थितोऽयुष्म, अत्राऽन्तरे तत्रोपवने पाण्डवाः

क्रीडितुमागतास्तत्र मुनि तथा वीक्ष्योपलक्ष्य च तद्गुणवर्णनं कर्तुं लग्नाः । पश्चात् शतश्रातरः कौरवास्तत्राऽऽगतास्तं मुनि वीक्ष्य क्रोधकम्पितकायाः सर्वे तं पापाणशकलैस्ताडितवन्तः । तदाऽऽघातपीडितस्याऽपि मुनेस्तयोः पाण्डवकौरवयोरुपरि सममात्र एवाऽ-
तिष्ठत् । एष दृष्टान्तः सामायिकसमये शत्रुमित्रादिसर्वभूतेषु साम्यमेवोपदिशति ॥ ९८ ॥ तथा चोक्तम्—

भक्तेषु पांडुपुत्रेषु, धार्तराष्ट्रेषु हन्तृषु । समो भावोऽभवत्तस्य, स राजाविभुदाहृतः ॥ १ ॥

अथ विद्याध्ययनोपरि ९८-कथा—

स्नानार्थं जलमाहरन्निजसुतं दृष्ट्वाऽवदत्तं प्रसू-र्मूढस्त्वं कथमाह शास्त्रसकलं ज्ञात्वाऽऽगतः सा पुनः ।
नाऽधीतं यदि दृष्टिवादमखिलं श्रुत्वा कः? तत्तोशलैः, गत्वा पाठय तं मुनि मम समो भूत्वाऽभवज्ज्ञो चरः ॥ ९९ ॥

कश्चिद् ब्राह्मणो ज्योतिषादिचतुर्दशविद्याः समधीत्य गृहमागतः, स चैकदा स्नानार्थं स्वां दुहितरं जलमयाचत । तदा सा कलशमे-
कमापूर्य समानयत्, तदवलोक्य सोऽवदत्-मम स्नानं नैवं भविष्यति, किन्तु घटं भूत्वा २ मम मस्तके जलं प्रक्षिप । ततस्तन्मात्रा
भणितम्-त्वं मूर्ख एव दरीदृश्यसे, भणितः परं गुणितो नाऽसि । ततो रुष्टेन पुत्रेण गदितम्-अहं सर्वाणि शास्त्राणि सम्यगधीत्य व्यव-
हृत्य विचार्य प्रवचनीकृत्य चाऽज्ञातोऽस्मि, पुनः कथंकारमहं मूढः? तदा जनन्याऽभिहितम्-त्वया यावद् दृष्टिवादो नाऽधीतस्तावच्चद-
धीतमप्यनधीततुल्यमेव । पश्चात्स व्यचिन्तयत्-अमुं ग्रन्थं कोऽध्यापयिष्यति ? माता पुत्रस्य हार्दमभिप्रायं विज्ञाय सस्नेहमुवाच-
पुत्रक ! तोशलेराचार्यस्य सविधं त्वमुपेहि, स एव त्वां पाठयिष्यति । तत आचार्यमुपेत्य कृताञ्जलिः स प्रोवाच-भगवन् ! मां

रहिषादे पठय । तवो गुरुया व्याघ्रतम-स्वं ग्राह्यो भवेत्तदा त्वां पाठयेयम् । तदा स साधुस्तृप्तो भूत्वा पठित्वा च पुषोऽञ्जनि ।
 पञ्चापत्यमावाहसार्ं संसारं शाल्वा पारमथिकं च कल्याणमीप्सुर्नैनवर्मे दीक्षितोऽप्रवचेनादितं समीहितं सम्पन्नश्च तस्य ॥ ९९ ॥
 तच्छब्द-किं ताप वदियाप, पयकोटीए परालभूयाप । जं इत्तिथं भ नाथं, परस्त पीडा न कायब्बा ॥ १ ॥

अथ सर्वदानेष्वभयदानं प्रवरं तत्र कस्याऽपि राज्ञश्चतसृणां महिषीणां ९९-कथा--
 क्रीणामिष्टवरः कदा वृपतिना तुष्टेन दत्तश्च तं, प्रोषुस्ता हि पर इरं न जहि भो ! ज्येष्ठैकयत्नोऽर्पिताः ।
 तस्य स्वो महिमा तया कृत इतो ब्राह्म्यां च तद्व्रतता, स भ्रातोऽन्तिमया तदा कलिरमृत्स्तेनेन ता धारिताः ॥ १०० ॥

ब्राह्म कर्मिद्वारा चतसृषु स्वर्गार्थिषु तुल्येभ्यः परं च पुत्रीष्वमिति ताः प्रत्यवोचत् । तदा धृपभार्या वमापिरे-स्तयवसरे प्रार्थयि-
 व्याधः । बभैकस्यां रात्रौ कश्चिर्बौरः कुलमस्वापहारो राजशासनेन तौनिकैः क्षुल्लाऽऽगारे नीवस्व निमाल्य तासु यतस्तपु राजयो
 पितु सिद्धो महिषः पूर्णदशवरेण पौरस्वैकैकं दिकते बीजममवाक्य, राज्ञा च बधे । ततस्वास्तिस्त्राऽपि क्रमेण पानाञ्जनद्वयना
 मुन्मसुनयपपादिभिर्निकामं च सुलयाप्राप्तुः । परं निषनमयेन वराका क्षमसेष्वमपि न सिद्धान्नकार । तुरीया नृपमिया वस्य यावदा-
 दुर्गं बीजं वषार, राज्ञापि तथाऽनुमेने । तवो दिव्यमिदमे कतस्त्रोऽपि राजभार्या भिकृत्यनपरा मया बहुपट्टमित्यर्थं तारस्तरेण मियो विव
 दन्ते च । एवं परस्परमीप्सां कुर्वन्तस्ता उपरात्रमपुः । विविधवितरिणि तस्मिन्मार्गं तस्मिन् पपच्छ-मो मोषक ? मासु क्वयया तवाऽ-
 भिमता गरीबमी दिवेषिणीति बह ? स्तेना ग्राह-रात्रन् । सर्वाभामपि देवीनां ययि इत्यभाम्ये महाभुगक्रोरो वरिषदि, परं तत्राऽपि

महत्तरोपकारस्तस्यास्तुर्याया विद्यते या मम जीवनलतां स्नेहसेनाऽमिषिच्यैषयामास । तस्मात्सर्वेषु विश्रानेनैष्वमयमेवाऽनुत्तमं दानमस्ति ॥ १०० ॥ कथितमपि—

मृतेर्भीतिस्तु न ज्ञातः, सुजग्धमहिमा मया । कदन्नं भक्षितं चाद्या-ऽभयाद्धे ? चामृताधिकम् ॥ १ ॥

अथ सहसा किञ्चिदपि न कर्तव्यं तत्र नृपचकोरयोः १००-कथा—

तस्यौ हस्तचकोरभृच्च नृषितो वृक्षाश्रयेऽहेर्मुखा-त्तत्रोर्ध्वादपतद्गरं नृपतिना नीरेच्छयाऽऽत्तं करे ।

तस्यौ हस्तचकोरभृच्च नृषितो, भूपस्तत्तदनूरगश्च पतितः खेदन्तु दृष्ट्वाऽकरोत् ॥ १०१ ॥

तद्वरीकृतमभ्रगेण स परं क्रोधेन वै मारितो, कस्मिंश्चित्कानने तरोरधस्तस्थौ, तत्कालं गजा पियमापीडितोऽभ्यत । अथ दुर्मोपरिष्टात् एकदा कश्चिन्नृपचकोरकं करे कृत्वा कस्मिंश्चित्कानने तरोरधस्तस्थौ, तत्कालं गजा पियमापीडितोऽभ्यत । अथ दुर्मोपरिष्टात् कस्याऽपि महाकायस्याऽजगरध्वजंगस्याऽऽस्याद्गलं व्योतति स्म, भूपश्च भ्रान्त्या तदच्छं पयो विदित्वा पाणिसंपुटे न्यस्य वृषितः पातुं प्रवर्तते स्म । ततश्चकोरोऽपि यद्यसावेतन्नीरमपास्यचदा गतासुरमविष्यदिति विचार्य पक्षाम्यामम्भश्चिक्षेप । भूयोऽपि भूपः पत्र-पुटं वारिणा वमार, परं तदपि न्यपातयदिति कुपितो नृपोऽविचार्यैव विहगं जघान । ततोऽचिरकाल एव शशुरपरिष्टादधोऽपतत् । तं पतितं विलोक्य भूजानिर्भृशं तप्यते स्म-हन्त ! निरपराधोऽयं वराको विहगो मया हतः । बत ! अहन्तु तेन रक्षितोऽन्यथा शशु-मुखनिःसृतविषपानान्नूनं प्राणान् जह्याम् । धिक् मां यदुपकारिणं प्रति मैषोऽनुचितव्यवहारोविहितः, प्रतिफले च वराकस्य प्राणाऽप-हारः कृतः । केनोपायेनाऽऽस्याऽनृण्यं समुपेयाम् ? मयाऽविचारितमेव विहितम्, किमु कुर्याम् ? क्व गच्छानि ? कमालपानि ? कमा-श्रयाणि ? निस्त्रपोऽस्मि, यदुपकारिमपकृत्याऽपि धारयामि प्राणान्, देवि वसुन्धरे ! देहि मे प्रवेशार्थं विवरम् । एवं करुणापश्चात्ताप-

मारणानि, त च मदे न पेहती(स्ति)स मायमन्दः न प्रवति तं स एव सराका, अप्याऽहितपण्णाणो० सिलोगो॥३६॥ विसम काम
 हूतः पाशोपगोः आक्षीप्यं तं द्वारं त विसमं समं वा तेष गतः उपागतः से बदे पयपासेहि 'से' चि स मृग' वध्यते स वध्यः पद
 पाश्रपतीति पदपाश्रः स च कूटः उयगो वा, सरयेति तेहि पानादिपयि बदे, यतः घातकः घातक एषां तर्प्यत यातनामेव म करोतीति
 एत नियतमधिकं वा पतं गच्छति नियच्छति । एव तु समयणा एगे० सिलोगो॥३७॥ अथ मयधारये तुविद्येपये निर्म यन्नातिरिक्ता
 एकं न सर्वे, के च ते?, नियतिवादिन , त्व य अण्ये भाषाविधदिष्टियो, मित्यादिद्विचि विपरीतग्राहिणाः अकारियति गाभदमप्यवरित्त-
 अकारिया ते असंक्रमिज्जाइ संकृता, भाषदसप्यवरिषाइ असंकमिज्जाइ ताइ अन्ये जीवषदुत्वादिभिः परैर्नात्र वक्ष्यते अहिमा निप्या
 इयितुमिति संकृति-न नदहति, संकृताइ कुत्सवाइ ताइ असंकिणो सइति पथियति, स्यात्किं श्रुक्नीय किं नेति? उच्यते-षम्म
 पणवणा जा तु० सिलोगो॥३८॥ यावान् कथित वेयधम्मं ममयेन प्रज्ञाप्यते सा धम्मप्रज्ञापना, अइवा तुविधो धम्मो-सुतधम्मो
 चरित्तधम्मो य, दमविधो च समयधम्मो आचारमनागारिओ धम्मो, स जेण पणविज्जाइ सु धम्मपण्यणा एती, सेसं कंठयं, वञ्चपि
 दुइत्थं कज्जति, अइवा य सरहति, अइवा किमेव न चपि वा संकृति, पृथिव्यादिजीवत्वं द्रुक्कित, मूढा अमानेन-दर्शनमोहेन आर-
 माय न संकृति, दब्धारमे माधारमे य वदति कुपासीद्विज्जो, तमेव आरंभं वदु मर्गसि, अवियणा काम अब्यक्ता , नारमादिसु दोसेसु
 विसेसितवुदयः, अओविता अवियधित इत्थय', मिच्छतकहदोसेण सन्मृत विमार्थं पदय न संकृति-ण वुज्जति, स्याइ वुदि-
 यवा मृगाः पाश्रवद्वाः प्रसुग्दण्णोदकत् वननामसुत्वा व्यर्बते एव मिध्याहटय', कृतः उच्यते-स वप्यग विउक्कस्स०
 मिलोगो॥३९॥ मर्षत्रारमा यस्य स भवति सर्वात्मका, अइवा जे मावकसायदोमा तेऽपि सव्वे लोमे संभवतीति सुव्वप्यगं, उक्त व-

“लोभो सन्धविणासओ०” त्रिविधं जात्यादिभिर्मदस्थानैरात्मानं उक्कस्सत्ति, नूमं गहनमित्यर्थः, दव्वणूमं दुग्गं अप्पगासं वा भावणूमं
 माया, एए तिण्णिवि कसाया, विविधैः प्रकारै धुणिय विधुणिय, किंच अप्पत्तियं गाम रुसियव्वं तदपि अप्पत्तियं, अकम्मंसे साधो
 अकम्मंसे, एभिः सर्वैर्विधूणितं अकम्मंशो भवति, न वाऽस्य बालबुद्धिणो अप्पत्तियं—अकर्मत्वं भवति, सिद्धत्वमित्यर्थः, अहवा
 अप्पत्तिय कोहो, तेण जइया अकम्मंसे भवति, असगहणं तिण्णि २ कसाये सेसे काऊण खवेत्ति, एवं सेमाणि वि कम्माणि खवेत्ता
 जीवो अकम्मंसो भवति, तं पुण सम्मदंसण चरित्ताओ विणएहि खवेंत्ति, ण मिच्छादंसण अन्नाणऽविरतीहिं, एतस्मदं मिए च्चुत्तेत्ति जो
 मियदिट्ठतो भणितो यथा मृगः पाशं प्रत्यभिसर्पन् प्रचुरत्तणोदकगोचरात् स्वैरप्रचारात् वनसुखाद् भ्रष्टः मृत्युमुखमेति एवं ते वि
 णियतिवादिणो जे ते तं (एनं) णाभिजाणंति० सिलोगो ॥४०॥ कंठयो, णियतिवादो गतो। इदाणि अण्णाणियवादिदरिसणं—
 अण्णाणकतो कम्मोवचयो ण भवति तत्प्रतिषेधार्थमपदिश्यते—माहणा समणा एगे० सिलोगो ॥४१॥ माहणा णाम धीयारा, समणा
 समणा एव, एगे णोम ण सन्वे, जो अण्णाणियवादी, अहवा अमहंतणए मोत्तूण ते सन्वेवि अप्पणो सपक्खं पसंसंता भणंति, सव्व-
 लोगंसि जे पाणा ण ते जाणंति कंचणं अस्मान्मुत्तवा मर्वलोकेऽपि वादिनः सर्वप्राणभृतो वा येऽस्मदर्शनव्यतिरिक्ता ण ते जाणंति
 संसारं मोवखं वा, ते हि मिच्छादिट्ठिणो सद्भावबुद्ध्यापि यथा स्वान् २ कुममयान् प्ररूपयंतः ते तत्र सद्भावं वदंति, दृष्टान्तः—मिल-
 वखू अमिलक्खुरस्स० सिलोगो ॥४२॥ यथा कश्चिन्मलेच्छयुवा केनचिद् विद्वद्वर्गेणाचार्येण पथि गृहे वाऽपदीष्टः—पुत्र ! कुतः आग-
 म्यते ? ण हेतुं से वियाणात्तिचि दूवचोऽमिहितं दृष्टिमुखप्रमादादिभिराकारैः परिशुद्धाकारे ज्ञात्वा किंतु तमेव भाषितं प्रत्यनुभाषते, अथवा
 पृष्टः किंचित्तरं पृच्छतां सोऽपि तथैवाह, आर्यकुमारको वा पित्राऽपदिष्टः—भण पुत्र ! सिद्धं, एए दृष्टान्तः, एवमपणाणिया नाणं०

सिहो गो ॥४३॥ एवमवधारणे, निधयार्थो नाम यथा भावोऽत्र स्थितः तत्र आत्मादिपदार्थान् दर्शयतोऽप्यन्येषां अपि प्रकलाभिज्ञा इव
 न सद्भावावावदिति, तदेवोदाहरणमिच्छन्नुभयं अर्थो धेयः, अर्थो धिरज्ञानमित्यर्थः, स एव तेषां अण्णागियाण वीमंसा० सिहो गो
 ॥४४॥ संशय संवेदावितर्कः ओह वीमंसेत्यनर्थान्तरं, तेषां हि असर्वज्ञत्वाद् सौ वीमसा प्रत्यक्षेष्वपि, न चेत् प्रथिभ्यादिषु संधिष्वते
 किं पुनरात्मादिषु अप्रत्यक्षेषु !, तदेव सा वीमसा, इह निश्चयज्ञानेन नियच्छति-न युच्छते न घटत इत्यर्थः, स एव संदिग्धमतिस्तावदारमान
 मपि न युच्छति प्रत्यययितुं, कुतस्तर्हि परं !, संसारतो वा सद्बर्तु !, एव ते मिच्छादिष्विषो तदुपदिष्टं वा मिच्छादस्य पटिवच्छति, तदा
 हरण-वर्णे नूढो जहा जन्तु० सिहो गो ॥४५॥ अहा कोइ महति वषे विसामूढेण मण्णति-आत्ता ! क्खरस्यां दिद्धि पाटलिपुत्रमिति,
 तेनापदीश्यते अह तत्र नयामीति, ततो सो तेण सह पट्ठितो, तौ हि मूढानुगामिनौ दुइतो वि अक्खो विता, दुइतो जाम तावेव द्वौ, अथवा
 तमयावि न यार्थंति-कुतो गम्यते आगम्यते वा ! किं वा गतमवशिष्टं वा !, अक्खो विता जाम अयाणगा, तिन्न सोय वियच्छंति, तीव्र
 नाम अत्यर्थं पर्वतात्सरित्त्वरुद्रपृष्ठगुल्मलतादिना महनं, ज्वरंति तेनेति श्रोत मयद्धारमित्यर्थः, नियचमनियच वा गच्छंति निय
 पच्छति, अथवा त्वं धारणेण महासत्त्ववाहेण कोइ अग्निमदेसजो गहितो, सो य विसामूढताए अण्णतो जेइ, तस्य ते मज्झिमप-
 प्छिमा त जावंति, अग्निमगा न जायति पंथमिति, तेऽपि मूढा सुगाया, दुइतो विसामूढविहृतो ! इदानीं अंघदिहृतो मण्णति-
 अंधे अघ पइ जेस्ति० सिहो गो ॥४६॥ अहा कोइ अंधो अदाप्पट्ठाणे च कप्पि अंध मच वा समेत्य व्रवीति-अह ते अभिरुयितं
 गार्म वगरं वा जेमिप्पि तण सह पट्ठितो मण्णति दूरमट्ठारंति, नासौ जायति, यत्र बल्लभ्यं यातव्यं वा इत्यत्र तस्य तदपरिमाजमेव
 अध्वानमित्यतो दूराध्वान, अहवा जज्जो अंध जतो स एव पर्येणं परित्यज्यो वि द्धानन्तरं पादस्पर्शेन गत्वा उत्सृज्यमापद्यते यत्र विनाशं

प्राप्नुते प्रपातकंटादिश्वापदादिभ्यः, अथवा यदृच्छया पंथानमेवानुपतति, अथवा अचलएहिं बहुगे हि दिट्ठतो-वुग्गाहेतूण अच्च-
 लया पव्वयं परीयं चावेऊण अग्गिळ्ळं पच्छिळयस्स लाउं मुत्तो, तेऽवि इच्छित्तव्वं वयं भूमिं वच्चा मोत्ति तत्थेव भमंति, स मत्तं चेव
 आवज्जे उत्पधं, जंतुं धुणाक्षरवत्, एते दिट्ठता दव्वदिसामूढेण बुत्ता अणिययवुत्ती, तस्स मवतारः-एव मेगे णियायट्ठो० सिलो गो ॥ ४७ ॥
 एवमवधारणे, एगे ण सव्वे, भावदिसामूढा भववायसाः, नियतो नाम मोक्षः, नियतो नित्य इत्यर्थः, वयमेव धम्ममाराधकाः नान्ये,
 ते एवं प्रतिज्ञा अपि धम्मममावज्जेऽपिः संभावने, मूलपाठस्तु अधम्ममावज्जे, अदुगं णाम सरणार्थमेव, अप्येवं अधम्मममापद्यते,
 यथा शाक्या आरंभप्रवृत्ताः धर्मायोत्थिता अधम्ममेव आपद्यते, येऽपि च कष्टतपःप्रवृत्ताः आजीविकादयः तेऽपि धम्मं अधम्मम-
 नुबन्धनं प्राप्य पुनरपि गोशालवत्संसारार्थेव भवंति, ण ते सव्वज्जुगं वाए, सव्वज्जुगो णाम संजमो सर्वतो ऋजुः अकुटिलः निरु-
 पधः न कस्यांचिदवस्थायां अकल्पानुजानमलिनो भवतीति, पुनरपि विशेषोपलंभात् स एवार्थः उपसंह्रियते-एवमेगे वितक्काहिं०
 सिलो गो ॥ ४८ ॥ उक्तो हि सिलो गो, उक्तं हि-“पुव्वभणितं तु जं भणती तत्थ कारणं अत्थि । पडिसेहमणुणाकरणहेउविसेसोवलंभो वा
 ॥ १ ॥ अथवा द्वौ दृष्टान्तावुक्ता, उपसंहारानपि द्वावेव, एवमवधारणे, एते इति ये उक्ताः, परं तत्र तीर्थकरा वितर्का मीमांसेत्यनर्थान्तरं,
 एवं स्यादिति, ते तु नान्यं पर्युपासितवन्तः, अन्ये नाम ये छद्मस्थलोकादुत्तीर्णाः सर्वज्ञाः सर्वदर्शिनः तानुपास्य अप्पणो य वितक्काहिं
 चशब्दादन्यमतेश्च, यथा व्यासः-अमुकेन ऋषिणा एवमुक्तमिति, हासमानयंति, यथा कणादोऽपि महेश्वरं किंचिद् आराध्य तत्प्रसाद-
 पूतमनाः वैशेषिकमकरोत्, एतैरात्मवितर्कैः परोपदेशैश्च यथास्वं अयमस्मिन्मार्गः ऋजुः, अरिजुना शेषाः प्रदुष्टमतयो दुर्ममतयः ।
 एवं तक्काए साधेता० सिलो गो ॥ ४९ ॥ एवमवधारणे स्वमतिवितर्कमिः, साधयंतो योजयन्तः कल्पयन्त इत्यर्थः, धम्मो

नाम यथा द्रव्यपर्यायवस्तुभावावस्थाने, विपरीतोऽधर्म इति, अथवा कारणे कार्यवदुपचारं कृत्वापदिश्यते—संसारदुःस्वकारणमधर्मम्,
तत्र कोविदा धर्माधर्मकोविदा असंपुदा इत्यर्थः, दुःस्व चेति दुःस्व—संसारो न नातिवर्षते न उत्तरतीत्यर्थः, अथवा कारणे कार्य
वदुपचारं कृत्वाऽपदिश्यते संसारदुःस्वकारणमधर्मम्, विपरीतो सगुणिवर्गः, यथा शुक्लकोकिलामदनश्लोका द्रव्यपञ्चरं नातिवर्षते,
एवमिमे परतिरिथया दुःस्वनिमोक्तकारण मापञ्चरं नातिवर्षते, विउर्ध्वति श्रोटयंति अतिवर्षन्ते वा, त एव परतंत्रा—सर्वं सर्वं
पसस्तना० सिलोगो ॥५०॥ स्वं स्व नामात्मीय २ प्रश्नसंतः स्तुवंत स्यापपन्त इदमेवैक सत्यमिति, नान्य, न तानि गर्हन्ति, परेषां
वचनानि प्रक्रीर्णन्ति, एव ते परस्परविरुद्धद्वयना कुममयतीयकराः शुभसर्वोऽपि न संसारपञ्चरमतिवर्षते, येऽप्यन्ये सतोऽभितास्तेऽपि,
यथा अ उ तत्त्व विउर्ध्वसंति, विसेषण उर्ध्वसंति-इदमेवैक तत्त्वमिति विद्वेषेण उर्वोपोपयति गन्धेन उर्ध्वसंतीति, ते संमागतो विउर्ध्वसंति ।
अगणाजिया यादी परिसमस्ता ॥ इदानीं यत्कर्म चतुर्विधं यत् न गच्छति चि निजगुणी एव शुभ श्राव्यानां तत्प्ररूपकार्यमपदिश्यते
अथावर परिक्रवाय० सिलोगो ॥५१॥ अथेत्यय निपातः पूर्वप्रकृतापेक्षस्तेभ्यः समयेभ्य प्रकृतेभ्य अथ इदमपरं पूर्वमाख्यात
उक्त्वाय, त एव ब्रूते गंगावातुकाममा हि पुदा, ते पूर्वमेवेदमाख्यात, अथवा पुराख्यातमिति पूर्वेषु मिथ्यादर्शनप्रकृतेभ्यस्मात्स्यातं,
अथवा प्रस्यत क्रिया कर्म्मोत्पन्नान्तरं, कर्म्मवादिदधनमित्यय, धिगत भीमत्सं वा दर्शनपञ्चोपमनमित्यर्थः, कर्म्मधित्वा णाम
यथा येन यस्य येषु च इतुषु प्रवर्तमानस्य कर्म्म वक्ष्यते सतो कर्म्मचित्तातः प्रनष्टः, अथवा अतिकर्म्मामीरुत्वात् कर्म्मभिन्ना केचि-
दिद अथ वत्थायापदिष्टास्तेषां शुद्धर्शनं दुःस्वत्वमतिवर्धनं कर्म्मसमूहवर्धनमित्यर्थः, तेषां हि अधिमानोपचित इयापय स्वमतिक च
कर्म्मं वय न यातीत्यतस्ते कर्म्मचित्तापपद्धा, स्यात् कथ पुनरुपणीयते?, उच्यते, यदि सप्तम्य भवति तत्त्वसंज्ञा न संचित्य जीवितान्

व्यपरोपणं प्राणातिपातः, अत्र भङ्गाश्चत्वारः जीवो जीवसण्णा य, प्रथमे भङ्गे बंधः, त्रिष्वबन्धः, अथवा सत्त्वश्च भवति १ सत्त्वसंज्ञा वारं
संचित्य संचित्य ३ जीविताद् व्यपरोपणं, चतुसु पदेसु मोलस भंगा, षष्ठमे बंधो सेसेसु अबंधो, अथवा ज्ञाणं काएणऽणऽउट्टिं
सिलोगो ॥५२॥ जानानः सत्त्वं यदि कायेण णाउट्टति, काउट्टणं नाम जिघांसिका उत्थाणं हत्थपदादिव्यापारो, स एवमणाउट्टमाणो
जइवि हिंसति तहावि अबंधगो, अबुहो जं च हिंमतिचि माता प्रसुता पुत्रं मारयति, स्तनेन मुखमावृत्यान्यतरेण वा गात्रेण, अथवा
स एव अबुहो बालको यदा पिपीलिकादीन् सत्त्वान् घातयति, मातापितरौ किंचिदवचनं ब्रवीति, न चास्य कर्ममोचयो भवति, यद्यपि
च काश्चिद्भवति स तद्यथाऽस्माकमीर्यापथं तथा पुट्टो वेदेति, परं पुट्टो णाम स्पृष्टमात्र एव तं कर्म वेदति, मुंचतीत्यर्थः, अव्यक्तं
नाम सूक्ष्मं तंतुबंधनवत् शीघ्रमेव छिद्यते, सह अवधेन सावधं, अथवा जानंतिचि षडभिज्ञस्य बुद्धस्य हिंसतोऽपि यत् बध्यते,
काएण ण आउट्टतिचि स्वप्नान्ते घातयन्नपि सत्त्वं न कायेन आउट्टति, न समारभते इत्यर्थः, अबुहो नाम अल्पबुद्धीन्द्रियो बालः,
सो हिंसादिकर्मसु वर्त्तमानोऽपि अबंधक एव, अथवा अबुद्धो बालः अज्ञश्च पथि व्रत्ते, न च पथ्युपयुक्तः, असात्रापि अबुध्यमानो
यानि सत्त्वानि व्यापादयति, नानयोः पापोचयो भवति, पुट्टो वेदेति पर, एतानि च उरो वर्जयित्वा योऽन्यः स स्पृष्टः कर्मणा भवति,
बध्येत इत्यर्थः, तं णियमा वेदयति, चतुर्भ्यो बन्धहेतुभ्यः परत इत्यर्थः, तच्चाव्यक्तं सावधं, अमूर्त्तमित्यर्थः, अथवा व्यक्तं तेषां
त्रिकोटीशुद्धं मांसमपि मक्ष्यं अन्यथा त्वमक्ष्यमित्यतो व्यक्तं स्यात्, कथं पापं बध्यते?, उच्यते-संतिमे तयो आदाणां सिलोगो
॥५३॥ संतीति विद्यते, आदानं प्रसूतिराश्रयो वा यैः क्रियते पापं कर्म, तं च अभिक्रममाय पेसाया, अभिमुखं क्रम्य अभिक्रम्य
भ्यं घातयत्वेत्यर्थः, प्रेष्यनाम अन्यः कारयित्वा, हतं हन्यमानं वा मनसाऽनुजानंति । एते तु ततो आदानां सिलोगो ॥५४॥

पुष्पदंष्ट्र, एव मावयत्सुदीप, मावयति तां माव्यत वाऽनयति मावना, ह्युद्दिनाम नात्र विचिकित्साभुत्पादयति, किंच-एव तस्य
 मावनाभुत्पात्मनः त्रिकोटीश्वरमोक्षिनः यद्यपि कश्चित् पुष्ट पिता समारम्भः॥५५॥ अपि पदार्थसंभवने हि, उक्तं हि-
 प्राणिनः प्रियतराः पुत्राः, तेन पुत्रमपि तावत्समारम्भ, समारंभो नाम विन्दीयायामागच्छत्वात्, मासिन वा द्रव्येण वा, किमग गणपुत्र
 मूर्खं वा छगल वा !, आहारार्थं कुर्याद्भ्रूय भिक्खूण, असंश्रुतो नाम भिक्खुभ्यतिरिक्त, स पुनरुपासकोऽन्यो वा, त च भिक्षुः त्रिको
 टिश्वरं संवानो यो मेघावी कम्बुवा भोवसिष्यति, सत्रोदाहरण उपासिकायाः भिक्षु पादुपओ गतो, ताद लावगो मारेत्तम उवक्स्स-
 डिषा तस्स दिप्पो, परत्तामिपुब्बा अदो गिब्लिणि(किं)पि, तादे तेव भिक्खुणा कृतकव कृत्, मा, कप्परेण हस्वाभ्यां गृहीत्वा
 स्वेदय इमेऽगारानिति, त्वमेव दण्डसे, नाहं, एवं मत्कृते घातक एव वस्यत, नाहं, एपाभुत्तर-मणसा जे पउस्सस्ति० सिलोगो ॥५६॥
 पूर्व हि सत्त्वेषु निर्गुणतोत्पद्यते पञ्चादपदिश्यते यः परः नीववह करोति न तत्र दोषोऽस्तीति, ते हि पुण्यकामका मातुरपि स्तन छित्त्वा
 तेभ्यो हवति, अप्रदुष्टा अपि मनमा दुष्टा एव मन्तव्या, य तरेभ्यः कृतं भवते, एव ते संयमकादिषु, मरस्यायितेषु च मूर्छितानां
 ग्रामादिभ्यापारेषु च नित्यामिनिविष्टानां कुष्ठलपिष्ट न विद्यते, अशोभन चिचं व्याकुल वा, तदचिचमेव यया अशीलवति, लोकेऽपि
 दृष्ट व्याकुलपिचाप भवति अग्निपिष्टं, एव तयां सावद्ययोगेषु वर्धमानानां अणवत्त-अनय(हं)तेसि न, न इत्यतीत्यनह मास्तीत्यर्थः,
 का तर्हि मावना !, न तेषामनवद्ययोगोऽस्ति, नित्यमेव हि ते असंबुद्धचारिणो वषहेतुषु वर्यते, असंबुद्धतरात्, ते हि तत्प्रदोपनि-
 हृतमात्सर्पादिष्वाभवद्यारेषु यथास्व वर्तमानाः तदनुरूपमेव च यथापरिणाम कम्म भवति, दब्धसंबुद्धा पावसियालचौरादयः, माव
 संपुद्धा सावधः, संबुद्धचारिणो नाम संबुद्धः संयमोपक्रमः, तच्चरणशीलः संबुद्धचारी ! इवेताहि विट्ठीवि० सिलोगो ॥५७॥ इति

उपप्रदर्शने, एतादृति इहाध्याये या अपदिष्टा नियतिकाद्याः, सातागारवो नाम शरीरसुखं तत्र निःसृताः, अज्ज्ञोद्यवण्णा इत्यर्थः,
 हियंति मण्णमाणो-एवमम्माकं हितं भविष्यतीति सुखानि एव-अहितमेव सेवते, अथवा अस्मिन्नर्थेऽयं दृष्टान्तः-जहा आसाविणि
 णावं० सिलोगो ॥५८॥ आश्रवतीत्याश्रविणी अकतकेट्टा पुण्णकोट्टा वा, जात्यन्धग्रहणं नासौ नावो सुखं पृष्ठं वा जानाति, यो
 वा अवल्लकपत्रादेरुपकरणस्य यथोपयोगः, स एवमिच्छन्नापि पारं समुद्रपारं वा, अंतरा त्रिषोदति, सद्य च एव हि यते, निमज्जते वा,
 सोहणिच्छिडं पण सक्केइ वज्जिजुं तेषु, किमंग पुण मयच्छिदं, एस दिइ तो, उवसंहारो एसो-एवं तु सम्मणा एगे० सिलोगो ॥५९॥
 एवम्-अनेन प्रकारेण, तुर्विशेषणे, अस्मान् सुत्तग मिच्छादिट्ठी अणारिया णाम चरित्ताणारिया अणारियाणि वा कम्माणि कुर्वन्ति ते
 संसारपरमिच्छन्ति संसारे च अणुपरियदंति, अत्रि णाम सो जातिअंधो देवतापभावेण वा अण्णेण वा केइ उचारिज्जेज्ज, ण य मिच्छादिट्ठी
 संमारादुत्तरंति । वित्तिओ उद्देसिओ सम्मत्तो १-२॥ समययाधिकारोऽनुवर्त्तत एव, तत्र प्रथमे द्वितीये च कुट्टिदोषा अभिहिताः,
 तृतीये तेषामेवाचारदोषा अभिवीर्यते, अथ द्वितीयावसाने सूत्रं-‘पुत्तं पिता समारब्ध आहारदुमसंजते’ आचारदोष उक्तः, इहापि स
 एवाचारदोषोऽभिधीयते, इष्टिदोषाश्च तेषामेव तेरासिगवचं च भणिहिच्चि, इत्यतोऽपदिश्यते-जं किंचि उ पूतीकडं० सिलोगो ॥६०॥
 यदिति अणिहिट्ठस्म णिद्देसो, किंचिदिति यदाहारिम उवधिजातं वा, पूतिग्रहणादाधाकम्मापि गृहीतं, आधाकमिंरं एव हि पूति,
 यदपि च तदवयवोऽपि, न वर्त्तते कथं तर्हि आधाकम्मं?, तद्ग्रहणाच्च सर्वा अविशोधिकोटि गृहीता ‘एगग्रहणे गहणंतिकाउं तआति-
 याण सन्वेसि’ तिणिण विसोहिकोटीवि गहिता, श्रद्धा अस्यास्तीति श्रद्धी, आगच्छंतीत्यागंतुकाः, तैः श्रद्धैरागंतुकाननुप्रेक्ष्य-
 प्रतीत्य उवक्खडियं, अथवा सड्डिचि जे एगनो वसंति ते उदिश्य कृतं, तत् पूर्वपश्चिमानां आगंतुकोऽपि यदि सहस्रसंतकडं भुजे,

दुपपत्तं नाम पद्यो द्वौ संबत, तद्यथा—गृहित्व प्रवर्ज्या च, जर्मन्तणञ्जोवि ओ असुदं सुजति सोचि दुपक्त्वं सेवति, कर्त्तुं !, दृश्यञ्जो
तिंग मारञ्जो असंबतो, एष ते प्रवर्जिता अपि भूत्वा आधाकर्म्मोदिमोजने गृहस्था एव संपद्यते । तमेव अविजाणतो० सिलोगो
॥६१॥ तमिति पिरेद्रे, ययोदिष्टे तदर्थ, एषमनेन प्रकारेण मूलगुणे उच्यते सदुपकारं च अयार्णता, अविशुद्धमोगदोसेन
ब्रह्म 'आधाकर्म्मण्यं मते ! सुजमणे किं पकरेति किं पिणति०, विसमा नाम ब्रह्ममोक्त्वा कर्मभंभोवि विसमो, एकेन कर्ममणेन
प्यगारं अयेगेहि च पगारेहि पन्द्यते अतो विसमति, अयेपिक्त्वा असंबुदा इत्यर्थः, ते अयाजगा प्ररयुत्पन्नगृद्धाः अनामनदोपदा
र्चनाद् आधाकर्म्मोदिमिदो वै कर्मब्रह्म संसार दुःखमाप्नुवति, मच्छा वेसाक्षिया वेव विशालः समुद्रः विशाले मवाः वैशालिका
बृहत्प्रमाणा अववा विशालकाः वैशालिका, पञ्चते च 'मच्छे वेयालि ए वेव' वैताली कुलमिष्यते, लोक सिद्धमेव तदमिचानं, यथा
पूजा वैताली दक्षिणाऽप्येवेति सामुद्रकुलोद्भवो, स वैशालिको वैतालीकुलो वा मस्य' सामुद्रकैवा विप्रहारेर्मस्त्येवान्यैर्वृद्धिभ
वाच्यते स कथञ्चि देवतातो निरुपसर्गाभिषेककालममुद्रवेद्यया निवृष्टकथं यतो, रुद्र इव पुमान् परप्रयोगेन अनूद्यमानः सुदूरम
पहता उदगस्त अमिआगमेचि उदगस्त अम्यागमो नाम समुद्राभिस्तरण, केचिपु पुनः प्रवेष्टाः, स एवं क्षरीरमुत्थाय अद्यानात्,
छत्रापायात् । उदगरस्तप्यभावेन० सिलोगो ॥ ६२ ॥ अप्यभावो नाम उदगस्त अस्त्यभाव', प्रत्यावृत्ते उदगे ह्युक्त एव वास्तुका
संयुता पक्वो वा, अथवा अप्यस्वभाव' अप्यभाव, स्तोत्र इत्यर्थः, स च महाकायत्वात् न तत्र शक्नोति, न परिवर्तमानो वा नवीमुखे
लग्नयते, एवं अप्यकाञ्चो विधातयती घनधातेन वा, पारं करोतीति पतः, अकर्म च कर्मकर्तेतिकृत्वाऽपदिश्यते—स्वयमेव असौ धातार
एति प्राप्नोतीत्यर्थः, अथवा पंतो णाम मन्थु त मन्थुमेति, के ? उच्यते—इकेहि य कवेहि य० सिलोगो ॥६२॥ पच्छदं, एते वान्ये

आमिपाशिनः शृगालिपक्षिमनुष्यमार्जारादयः कल्पन्ति तत्रैव यदृच्छयावि, केचित्पुनः व्रीचीमामाद्य वर्द्धमाने चोदके समुद्रमेव
 विशन्ति, दुर्हितैस्तैस्तीक्ष्णतुण्डैः पिशिताशिमिरस्यमानास्तीव्रं दुःखमनुभवन्तो अह(इ)दुहसहा मरति, एस दिङ्गतो, एवं तु समपणा
 एगे० सिलोगो ॥६३॥ एवमनेन प्रकारेण वर्त्तमानमेव जिह्वासुखमिच्छन्ति, अण्डउत्थिया पासत्थादयो वा एगे, समुद्रमुत्तरितुं, अवि-
 सुद्धाणि आहारादीणि गवेसन्तो जहा मच्छा एगभविंयं मरणं पावन्ति एवमणेगाणि जाइतव्वमरितव्वाणि पावन्ति, एवं पासत्थादयोवि
 जोएयव्वा, इण्णमणं तु अउणाणं० मिलोगो ॥६४॥ इदमिति जं भणिहामि जहा लोको उप्पज्जति विणस्सति य, इहेति इहलोगे,
 एगेसिं, ण सव्वेसिं, अथवा एगे णाम न ज्ञानमहा, एतं क्हं?, देवउत्ते अयं लोगे० सिलोगो ॥६५॥ केइ भणन्ति-देवेहि अयं लोगो
 कओ, उप्पइत्ति वीजवत् वपितः आदिसर्गे पश्चादङ्कुरवत् निसर्पमानः क्रमशो विस्तरं गतः, देवगुत्तो देवैः पालित इत्यर्थः, देवपुत्तो
 वा देवैर्जनित इत्यर्थः, एवं बंभउत्तेवि तिणिण विकप्पा भाणितव्वा, बंभउत्तः बंभपुत्त इति वा । इस्सरेण कते लोगे० सिलोगो
 ॥६६॥ ईश ऐश्वर्ये, ईश्वरः प्रभुः, स महेश्वरोऽन्यो वाऽभिप्रेतः, तथा प्रधानादन्य इच्छन्ति, प्रधानमव्यक्त इत्यर्थः, जीवाश्चाजीवाश्च
 जीवाजीवास्तैः जीवाजीवैः संयुक्तः, सुखं च दुक्खं च सुखदुक्खे स एकीभावेन अन्वितः सुखदुःखसमन्वितः, अनुगत इत्यर्थः, तथा-
 ऽन्ये इच्छन्ति संयंभुणा कते लोगे० सिलोगो ॥६७॥ स्वयं भवतीति स्वयंभूः, स तु विष्णुरीश्वरो वा ब्रह्मा वा इति, बुचन्ति, इतिचि-
 इतिरिति उपप्रदर्शनार्थः, उक्तं कथितमित्यर्थः, महत्क्रपिनाम स एव ब्रह्मा अथवा व्यासादयो महर्षयः, यो वा यस्याभिप्रेतः
 स तं ब्रवीति महर्षिमिति, एवं यो यस्याभिप्रेतः स स तं लोककर्तारमिति । केचित्पुनस्त्रयाणामपि साधारणं कर्तृकत्वमिच्छन्ति, तद्यथा-
 'एका मूर्तिस्त्रिधा जाता, ब्रह्मा विष्णु०, कारणिका ब्रवते-विष्णुः स्वर्लोकादेकांशेनावतीर्थ इमान् लोकानसृजत्, स एव मारयतीतिकृत्वा

मारोऽपदिश्यत, ततस्त्वन मारण मारण्य ससृता माया, एकं प्रवृत्ते-यदा विष्णुणा सृष्टा लोका तदा अज्रामरणत्वात् ते सत्वा एवेव मही
 निरंतरमाकीर्णा, पश्चादसावतीवतरो क्रान्ता मही प्रक्षापतिः (मृ) उपस्थिता, नागाज्जुनीयास्तु पठति-अनिविष्टिय जीवाणं मही
 वण्णयते पसुं' वतो से मायासप्तपञ्चरसो गस्त मीत्वा तवस्तेन परिभीय स्वय मद्या निघ्नेन मा भूहोकाः सर्व एव प्रलय यास्यतीति
 भूमेरमावात्, तां च मयविह्वलां गी अणुकपता व्याधिपुरस्सरो मृत्यु सुष्ट', तवस्ते धर्मभूयिष्ठा प्रकृत्याः जीवयुक्ताः मनुष्या
 सर्व एव दवेषूपपद्यंते स्म, तत' स्वर्गोऽपि अतिगुह्यतस्मै प्रजापतिद्विपतस्मै, तवस्तेन मारेण संस्तुता माया, मारो गाम मृत्युः,
 संस्तवो नाम सांगत्य, उक्त हि-भाष्टपुष्पसंषव', मृत्युसहगता इत्यर्थ, तवस्तेन मायाबहुला मनुष्याः केचिदेकं मृत्युधर्ममनुभूय
 नरकादिषु यथा क्रमैरे-उपपद्यंते स्म, उक्त च-‘जानत' सर्वकाक्षाणि, छिन्दतः सर्वसञ्चयान् । न ते ह्यपकरिष्यंति, गच्छ स्वर्गं
 न तं मय ॥१॥' येन वा मारेण संस्तुता माया वितिया तेण तोष असासते । अत्र-माहृणा समणा एगे- सिलोगो ॥६८॥
 माहृणा धियारा, समणा सांख्यादय, एगे, ण सन्धे, अंहात् कवं प्रद्या किलाण्डमसुवत्, वतो मिथमानात् शकुनबल्लोक प्रादुर्भूताः,
 एवमेते सर्वेऽपि लोकोत्पत्तादवादिन स्व सर्वं पक्ष प्रद्वसंतो भवते-अमौ तत्तमकासी य, अयाणता मुस वदे, असाविति अत्राधिकः
 योऽस्मदमिन्नेत' विष्णुरीश्वरो वा, तच्च नाम असावेव, नान्यो, लोकमकार्षीत्, श्रेयास्तु लोकोत्पत्तादमजायंतो मुसं वदे, अथवा वय
 न्मू-तं वराक्य लोकस्वमाव अयाणता मुसं वदे, कयं?, सं ते वदति देवा मनुस्सा तिरिक्त्वा पारगा सुदिता दुर्बिच्छता रात्रा युवराजादि
 मुद्रापि वा विगाहाणि वा सुभिक्षसाणि वा दुभिक्षसाणि वा सन्धमेतत् विष्णुचूट, मे वाऽन्ये ते सर्व अयाणता मुसं वदे, किंच-अं ते
 सत्तण परिपाग्ण, लोय मूया कटे भिलोगो ॥३९॥ विधि-स्वपर्यायो नाम आत्माभिप्राय अप्यपिजो गमकः, य एव स्वेन

पर्यायेन ब्रुवते लोगस्स कडविधी, विधिर्विधानं प्रकार इत्यर्थः, तेपामुत्तर-तत्तं ते णवि जाणंति, तस्य भावस्तत्तं लोकमद्भाव इत्यर्थः, यथा उत्पद्यते पलीयते च स्वकर्ममिभिः तत्त्वं न जाणंतीति, उक्तं हि-अणंता जीवघणा उपपज्जिता णिलिज्जंति, एवं परिचावि इत्यर्थः, कर्मभिरुत्पद्यमानः प्रलीयमानश्च, संततीः प्राप्य नायं नासीत् कदाचिदपि, नित्यः दब्बट्टयाए सासओ, पज्जवट्टयाए असासओ, अथवा सब्ब एवायं उत्तरसिलोगो, तेषां कडवादीनां विप्रसृतानि निशम्य सएण परियाएण बूया लोककडे विहिंति अप्पणियाएणं परियाओ णाम वीतरागागमवक्तव्यता, बूया लोए कडे वा णविचि, ते उ सव्वे कुवादिणो, तत्तं ते णवि जाणंति-णायं णासि कयाइवि, तत्त्वं यथा भगवद्भिरुपदिष्टं?, किमुपदिष्टं, 'किमिदं भते! लोकेचि पबुच्चति?', पंच अत्थिक्काया, तत्थ दब्बओ णं लोगे ण कयाइ णासि जाव णिचे' एवं ३ भावओ जे जहा भावा-पज्जवा उपपज्जंति विणस्संति च ते पडुच्च अणिच्चो, पळ्ळते च-लोकं बूया कडेति च, चयब्बा-दरुडेचि वा, नित्य इत्यर्थः, भावं पडुच्च कडे, कि चान्यत्-ते ह्यसर्वज्ञा नैवं दुक्खं जाणंति ण च दुक्खुप्पायं नैव तं निरोधं, कथं तर्हि लोकोत्पादं ज्ञास्यंति?, कथं-अमनुष्णसमुत्पायं० सिलोगो ॥७०॥ अमणुणो णाम असंजमो, न हि कस्यचि संजमत्वं परि-णामिन्यात्मनि क्रियमाणमिष्टं इत्यतः असौ दुष्टासीविषयत् सर्वस्यैवावमन्यः असंजमः, तेषां च यत्पूर्वं नासीत् पश्चाद् ज्ञानं तत्सर्वं दुयस्वं, जंप्पि किंचि सुखसण्णितं तं पि दुक्खमेव, चंक्रमितं दुक्खं पवडुति आसितं सयं दुक्खं दुधावि वातगतणं पि दुक्खं एवमादीणि, पुब्बं णासी पश्चाज्जायंत इति दुक्खानि, तानि चेज्जरकृतानि नासाभिरिति, त एवं तस्य दुःखस्य समुत्पादमयाणंता किं णाहिंति तं वराका, तर्हि भावना-तद्विधैरात्मा, नैव पूर्वं कृतं, पश्चाद् द्वैतं, ततः तेव्वपि एकं, तद्यथा नाम कुष्यादीनि कर्माणि स्वयं कृत्वा तत्फलमुपभुजाना ब्रुवते यदस्मत्सु किंचित् कर्म विपच्यते तत्सर्वमीश्वरकृतमिति, एवं तस्स दुक्खस्म ममुत्पादमयाणंता कह-

मन्विषुषा संसारगता यामयं दास्यंति !, संसारदुःखस्वर्णस्पर्शोपाय च कर्तव्यमिति संशयं, मणिषा कर्तव्यादिजो, तेरासिइया इदानीं,
तेवि कर्तव्यादिजो चेह, तेरासिया नाम जेसिं सारं एह गीससुवाय तेरासियासुचपरिवाहीए, ते मणति-सुन्दे अपावण आया०
सिनोयो ॥७१॥ तेषां हि यथाकथमर्थविशेषेण घटमानोऽयमात्मा इह सुखाचारो भूत्वा मोक्षो, अप्या एहो मत्रति, अकर्मो इत्यर्थः,
‘इह’ति इह लोके मिथ्यादर्शनसमूहे वा स-मोक्षप्राप्तोऽपि भूत्वा कीर्तनगण्यदोसेण रजसा अवतरति, तस्य हि स्वशामनं पूज्य
मानं दृष्ट्वा अन्यदासनान्यपूज्यमानानि च कीर्त्ता मरति, मानसः प्रमोद इत्यर्थः, अपूज्यमाने वा प्रदोषः, ततोऽपि घृस्मे रागे द्वेये
वाऽनुगतान्तरात्मा ध्वनैः ध्वनैः निर्मलपट इव उपसृजमानः कृष्णमपि कर्म्ममपि पपुज्य स गौरवाचेन रजमाऽवतार्यते, ततः पुनरपि
इह संसृढो (इह संसृढे सुखी जाया) भविताण सुन्दे सिद्धीयं चिद्धति इहति इह आगत्य मानुष्ये च यः प्राप्य प्रव्रज्यामभ्युपेत्य
संज्ञतात्मा भूत्वा, जानको नाम जानक एव आत्मा, न तस्य तज्ज्ञानं प्रतिपवति, यतश्चेतव् दासन ऽगच्छति, तत एवं प्रज्वात्य किञ्चि
त्काल संसारे च स्थित्वा प्रेत्य पुनरपापको भवति, मुक्त इत्यर्थः, एव पुनरनन्तेनानन्तेन कालेन स्वदासनं पूज्यमानं वा अपूज्यमानं
वा दृष्ट्वा तत्त्व से भवत्कालि-अवराधो दाम गग दोसं वा, ततः सापराधत्वात् चोरवत् रागद्वेषोरूपैः कर्म्मभिर्बध्यते, ततः कर्म्म
गुरुत्वात् पुनरवतार्यते, तेनैव क्रमेण दासन प्रज्वात्य निर्वासि च, उक्तच-दग्धेष्वन पुनरुच्येति भव प्रमप्य, निर्वाणमप्यनवधा-
रितमीरुमिष्टम् । मुक्तः स्वयं कृतमद्यथ परार्थपुरस्वच्छासनप्रतिद्वेषिह मोहराज्य ॥१॥ यतश्चेतव-गतानुवीयि मेघाबी०सिसो गो
॥७२॥ एवं त्रेरात्रिकमते ध्वान्ये प्रागुक्ता इवादिन-तैव गच्छति स्वच्छदुद्विदिकल्पैः पूर्वापराधिष्ठितः मरी, न तु चित्त्य, छास्वे
त्वर्थः, नैवे निर्वाणायति, द्रव्यप्रपञ्चवेरं ‘न त वसे’ वसति न त रोपणा भागरेखा वा, न वा तेहि समं वसेखा, संसर्गिग वा कुर्याद्वि

ते ददाति, मा भूत् सेहमति, वृग्गाहेजा उक्तं हि-“शंका कांक्षा जुगुप्सा च०” सन्वेवि एते पुढो पात्रादिया सन्वे अवखातारो नयं, पुढो
 णाम पृथक्, यथामति चिकल्पशो वा स्वं स्वमिति स्वं स्वं सिद्धान्तं प्रशंसंति परसिद्धान्तं च निन्दंति स ए स ए उवट्टाणे० सिलोगो
 ॥७३॥ स्वं स्वे आत्मीये उपतिष्ठति तस्मिन्निति उपस्थानं, सिद्धिरिति निर्वर्णं, एवमवधारणे. नान्यथेति नान्येन प्रकारेण, मुख्यन्ते
 सर्वा, अन्येषां तु साख्यातं चरणधर्मावशेषादिहैवाष्टगुणैश्चर्यग्राप्तो भवति, तद्यथा-अणिमानं लघिमानमित्यादि, अहवा अबोधि
 होति च तमति, अचोहिनाम अबोधिज्ञानः, वशवर्त्तो नाम वशे तस्येन्द्रियाणि वर्त्तन्ते नासाविन्द्रियवशकः, सन्वकामसमप्ययो णाम
 मयं कामाः समर्पिताः तस्य यथेच्छातः उपनमन्ते इत्यर्थः, तस्य सर्वकामा अर्पिताः, सर्वकामानां वा समर्पितः॥ ‘सिद्धा य ते
 अरोगा य०’ सिलोगो ॥७४॥ ते हि सिद्धिमन्तः शरीरिणोऽपि भूत्वा सिद्धा एव भवंति, निरोगाश्च, नीरोगा णाम वातादिरोगै-
 रागतैश्च न पीड्यन्ते, ततः स्वेच्छातः शरीराणि हित्वा निर्वाति, एवं ‘सिद्धिमेव पुरो कालं स एहि गढिता णरा’ सिद्धिं पुरस्कृ-
 त्येते सिद्धा एव वयं, अनेन वाऽचारेण सिद्धिं यास्यामः पूजापुरस्कारकारणात्, हिंमादिषु गढिता णाम मूर्च्छिताः, संसक्तभावात्,
 तत एव ‘सिद्धाः’ सिद्धनादिनः ये वान्धे आश्रयगढिता वादिनः ते “असंबुद्धा० सिलोगो” ॥७५॥ अणादीयं भूमिहिति पुणो
 पुणो, एतत्कण्ठयं, ‘कप्पकालुवज्जंति ठाणा असुरकिन्विता’ कल्पपरिमाणः कालः कप्प एव वा कालः तिष्ठत्यस्मिन्निति
 स्थानं, आसुरं पूषपद्यन्ते किल्विपिकेषु च, ततो उव्वट्टा अणंतं कालं हिडंति संसारे । इच्चते कुसमये बुज्जेज्ज तिउट्टेज्ज ॥ तत्तिओ
 उट्टेसो सम्मत्तो १-३॥ उट्टेमाऽभिसंवंधो ‘किञ्चुवमा य चउत्थे’ णिज्जुत्तीए उच्चं, किञ्चेहि-कुत्थैरुपभीयंते इत्यतः कुत्थुपमाः,
 न्नस्य यत्वेण मह संबंधने मोक्षार्थमुपस्थितः आत्मनोऽपि ताव सरणं नो भवति जेण कप्पकालुवज्जंता, किमंग पुनरन्येषां?,

इत्यतोऽपदिश्यते 'पते जिता नो सरणं०' सिलोगो ॥ ७६ ॥ 'पते' इति य उरिटा, अयति तमिति शरण, 'नो' ! इति
 द्विष्यामन्नं, जिता नाम विषयरूपायैस्ते जिता, न मवंति शरणाय, दुर्बला इत्यर्थः, अथवा एते नो असरणं, परीपहजितत्वात्,
 अतश्चो य परेमि च, स्यात्-कथं अशरणाय मवति !, उच्यते, येन 'बाला पडियमाणिणो,' अथवा ययमपयावणादिआरंमविदारयण
 चण्यगोमदियसयणासणादिपरिच्छेदा, पाप्मायिचेहि दुक्खेहिं अमियूता आत्मनः सरणं मण्णंते ते क्वं अण्णेसि मरणं भविस्संति !,
 ते असरणे सरणवुदिया बाला पडितमाणिणो, संबमो य मानसरणं, अचमो य ताव परमि च तं प्रति जिता, जडिणा पुब्ब
 संयोग, के ते !, कृतितया छिगतया य, पुब्बसंयोगो णाम स्वन्नचन इत्यादि, तं च हित्वा 'सिता किचोवगा' सिता बद्धा इत्यर्थ,
 सितानां कृत्यानि सितकृत्यानि, उच्यते-पचनपाचनारंमपरीअहसीनि, उपगा नाम योग्याः, अथवा 'सितकृत्योपगा' इति सिता
 गृहस्था नित्यमेवारंमोपजीवित्वात् असुमाध्यवसिताः पापोपगा मवंति, सतथ नरस्त्रोपका इति, एतय दिहुंनो सुइवादिबोरेण,
 अंतरदीवे एकस्म मिण्णवाइणियस्स पुब्बपविट्ठस्स उच्छुद्धाइयस्स तसुअकुलावस्सरस्थाने इव सण्ण गुल्लमडियतिफ्फळम मद्ययति,
 इतरवर्धन, सक्कावे इयित करिब किंचि सुअचि सगिह वेव इच्चमागते, यतयेवं तेव 'त च मिक्खत्त्वरिण्णाय०' सिलोगो
 ॥ ७७ ॥ 'तदि' ति तेषां आरंमादि सितकृत्योपगतं चद्वद्धत्तुद्वर्धनअइअ अन्यथ छउमत्तं चतपछव चाणयापरिण्णाय परि
 जाणिया (पचद्वत्तावपरिण्णाय) पचक्कहाहु सदानारस्य विजं नाम विद्वान् संस्तुतापमंअ न मूर्च्छां तेषु कुर्यात्, यथा एतेचि
 णिण्णाय, अथवा यतेषां परीः क्रियतं च सतथ इच्छए, ममूर्च्छमान एव च 'अणुक्कसाए अणुवलीवे' अणुक्कसायो नाम तणु
 क्कमाओ, यथाऽणुत्वात्परमाणु नोपसम्यते एवमस्यापि यद्यप्यधीणाः कयायाः सथाप्यणुत्वान्नोपलभ्यन्ते, निगृहीत्वाभोदीर्यत इत्यर्थः,

पठ्यते चान्यथा सद्भिः अणुकोसे अणुवलीणे, तत्राणुकोसो णाम न जात्यादिभिर्मदस्थानैरुत्कर्षं गच्छति, अपलीयते स्म अप-
 लीनः, यो हि जात्यादिरहितः पूर्वमासीत् स नापलीयेत, न गूहयेदात्मानमित्यर्थः, तत आत्मोत्कर्षत्वापलीनत्वे वर्जयित्वा
 मज्झिमेण मुणि जावए, ण-नोत्कृष्येत् लज्जेत इत्यर्थः, अथवा रागद्वेषौ हित्वा तयोर्मध्येन मुनिर्यापयेत्, अरक्तदुष्ट इत्यर्थः,
 अथवा मध्यमिति 'सपरिगगहा य सारंभा य०' सिलोगो ॥ ७८ ॥ परिग्रहारंभावुक्तौ प्रथमोद्देशके, 'इहे'ति इहलोकं, एके
 न सर्वे, आहितं-आख्यातं, यदेषामारंभपरिग्रहौ व्याख्यातौ निर्वर्णाय अतत्त्वं, साधवस्तद्विपरीतास्तन्मध्ये अपरिग्रहे अणारंभे
 ज्ञानवान् ज्ञानी भिक्षुः पूर्वोक्तः संसृताद् व्रजेत् परित्रजेत्, स्यादेतत्-अनारंभपरिग्रहवतो अपरिचयस्य च भिक्षोः कथं शरीर-
 यापनाप्रक्रिया स्यादिति ? नैवाशरीरो धम्मो भवति, ततः उच्यते-'कडेसु घासमेसेज्जा०' सिलोगो ॥ ७९ ॥ अथवा जावएत्ति
 बुत्तं, सा चेयं यापना-कडेसु घासमेसेज्जा, तैरेवारंभपरिग्रहवद्भिः पचमानकैः अर्थाय कृतेषु प्रासुकीकृतैर्वित्यर्थः, ग्रस्यत इति
 ग्रासः, तेषु कृतवन्सु स भिक्षुर्याचित, यदुक्तमेषणीयं चरेत्, चर गतिभक्षणयोः, भुंजीतेत्यर्थः, एवमाहारउचविसेजाओवि, तदपि
 भुंजानाः अगिद्धे विप्पमुक्के य, अगिद्धो अरक्त इत्यर्थः, गायालीमदोसविप्पमुक्कं, एसणं चरेदिति गवेसणा गहणेसणा य गहिताओ,
 अगिद्धेति घासेसणा, विप्पमुक्कंति न तेष्वाहारादिषु ममीकारः कर्तव्यः, यत्र वा इष्टो आहारो लभ्यते तत्रापि कुले ग्रामे वा न
 संगः कार्य इत्यतो विप्पमुक्को य, 'उम्माणं परिवज्जिए'ति सपक्खपरपक्खउम्माणपेत्थियं च खेत्तं वज्जेतव्वं, मा भूत्-एवं दोषाः
 स्युरिति, उवहिसेज्जाहिवि जोइज्जा आदिगहणा, किञ्चुवमाहिकारो गतो, समयधिकारोऽनुवर्त्तत एव, लोकस्य च-पाखण्ड-
 लोकस्य च तदाधिकारेऽनुवर्त्तमाने इदमपदिश्यते लोगावायं णिसामेज्ज०' सिलोगो ॥ ८० ॥ लोका नाम पापंढा गृहिणश्च, लोकस्य

लोकायां वादः लोकाद्वयान् 'अनपत्यस्य लोका न सति, गात्रान्ता नरका', तथा गोभिर्हतस्य गोमस्य नास्ति लोका, तथा जेस्ति
 मुण्या उस्मा, विष्णा देवा, विष्णामहा काया, न लोगदुश्चिन्त्यो दुष्कृतमोक्त्वा विबोधितुं, तथा पुरुषं पुरुष एव, स्त्री स्त्रीत्येव,
 तथा पापंडलोरुस्यापि पृथक् सयोरिव प्रवृत्त्याः, केषांचित्सर्वगतः असर्वगतः नित्योऽनित्य अस्ति नास्ति चात्मा, तथा केष्वित्सु
 मनं परमं मिच्छति, स्मृतिदुःखेन, केष्वित् तानेन, कश्चिदाम्युदयिका घर्मपरा नैव मोक्षमिच्छति, 'इहे'ति इहलोकं आहित-
 आत्मात, पठ्यते च 'लोकाद्वाद गिमायेवा' गिमायेवा-जाणिषा य ए सदहल, लोकास्त्वमावो नाम अज्ञानित्वायत्किंचिदुमापिता,
 उक्तं च-"एव स्ममाव" एतु एष लोकः, न स्वार्थहानिः पुरुषेण कार्या ।" अथ कस्मात्त भवेया परसमया इति ? यस्मात्ते 'विप-
 रीपपण्यसंभूया' प्रयाज्यामपि ज्ञानानां विपरीतया प्रवृत्त्या संपृता, उक्तं हि-"प्रतिश्रुतविमगा विपर्ययम्" (तत्त्वा० अ० १ सू०)
 विपरीतप्रज्ञा सवाता येषां ते विपरीतपण्यसमृता, अन्योऽन्यस्य पुरतं अजुगन्धीति अप्योप्यपुहताशुगा, तत्कथं ! व्यासोऽपि
 हि इतिहास्यमानो यद् अन्यस्य बचं प्रमाणीकरोति, तथा-अमुक्त्वा अपिणा एवं दृष्टमन्येनैवमिति नान्योऽन्यस्य बचनमस्ति-
 वर्धते, प्रायेण हि वार्त्तानुवाचिको लोकः, तथा वोक्तं-"गतानुगतको लोकः," अस्यामेव लोकश्चिन्तायां केशिपाषाढा तच्छ्रावका
 धेर प्रतिपन्ना -'अणते गियते छोण०' सिलोगो ॥८१॥ अनन्तो नाम नास्ति परिमाणमस्य क्षेत्रं 'कालवोऽपीति, स्थितिरे नित्य
 इत्यथ, ननु क !, मास्म्याः, तेषां सर्वगतः क्षेत्रज्ञः, दृष्टव्यग्रहणं यथा वैद्यपिकार्णा, प्रतिपन्नाः परमाणवः, द्वाश्चतुस्त्वेऽपि सति
 नचि मागप्यति, न तेषां कश्चिद्भासो विनस्पत्युत्पन्न वा, अन्ये तु ब्रूयते 'अर्णत च गिति ए लोए' यथा पौराणिकानां सप्त द्वीपाः
 मम ममुद्राः क्षेत्रलोकरिमाण, कालवस्तु नित्य, केषांश्चिद् तत्राभित्यथ, एवमप्यथारणे, धीरो नावकः, अतिक्रम-अन्येभ्यः, मर्ष-

भ्योऽन्यतीर्थकरेभ्यो वा पश्यत्यधिपश्यति, किंचान्यत्—‘अमितं जाणति वीरे’ ॥८२॥ न मितं अमितं, का तर्हि भावना?—
केषाचित्सर्वज्ञवादिनां अनंतं ज्ञानं सर्वत्राप्रतिहतमिति, अथवा लोकेष्वेव अमितं जाणंति, अमितो नाम अपरिमाणो लोकः, तच्च
सर्वज्ञो वीरः तथैव जानाति, अन्ये पुनः सन्वत्थ सपरिमाणं इति, वीरोत्ति, ‘सर्वत्रे’ति तिर्यगूर्ध्वमधश्चेति क्षेत्रतः, कालतः केषां-
चिद् दिव्यं वर्षसहस्रं केषांचिदन्यथा, इति उपप्रदर्शनार्थः वीर उक्तः, अधिकं पश्यतीति, एवं यस्य परिमाणमिष्टं स तेनार्थोभिप्रेतेन
परिमाणेन, नानन्तलोकमिच्छन्ति, तत्र ये ब्रुवते ‘अणंते णिति ए लोए’ त एं ब्रुवते—यो हि यथा भावः स तथैवात्यन्तमविकल्पो
भवति, तद्यथा—यस्त्रसस्त्रस एव स्थावरः स्थावर एव सर्वकालं, न त्रमत्वं जहाति न स्थावरत्वं जहाति, एवं देवा देवा एव, मनुष्येणु
स्त्रीपुंनपुंसका इति, अथवा यदुक्तं ‘लोकावादं णिमामेज्ज’ ते च लोकावादा उक्ताः, अथवा स्त्री स्त्री एव, एवं त्रमस्त्रस एव, स्थावरः
स्थावर एव, भट्टारगो भणति—मिच्छा एयं, जो जहा सो तहेव, अवत्तं भणति, अयं तु स्वभावो—‘जे केडवि तसा पाणा’सिलोगो
॥८३॥ ‘जे’त्ति अणिदिट्ठे णिदेसे, केचिदिति न सर्वे, त्रसा न स्थावराः, तत्र त्रसतीति त्रमाः तिष्ठतीति स्थावराः, ‘परियाए अत्थि
से जाय’ पर्यायो नाम पर्यायः प्रकार इत्यर्थः, अथ कोऽर्थः, अस्त्यसौ कश्चित् प्रकारः येन ते त्रसा भवन्ति स्थावरा वा, तत्र तावत्
त्रसनिर्वर्त्तकानि कर्माण्युपचित्य त्रमा भवति, एवं स्थावरा अपि, नागार्जुनीयास्तु पठन्ति—त्रसनामउदयेण त्रसं न तु
स्थावरोदयनामेन, उक्तं च—‘अणिचमावासमुविति जंतवो, परलो० सोच समेच इंतयं’ तथा चोक्तं ‘ठाणी विविधा ठाणा०’ अन्य-
च्चोक्तं ‘अशाश्वतानि स्थानानि’, यो हि यथाकर्म्म स तथा भवतीति, तद्यथा—नासगो तिर्यग्मनुष्यो देवो वा, तथा स्त्री पुं नपुं-
सकं वा, न तु जातिमनुष्योऽस्ति जातिस्त्री वेल्यादि, यतथैवं तेनायमन्यः पर्यायो भवतीति वाक्यशेषः, येन ते त्रसा भवन्तीति

स्वाधरा वा, किं चान्यत्—इहैव तावदासो भूत्वा राजा भवति राजा भूत्वा द्रमकः, तथा बालकौमारयौवनमभ्यमस्याविर्याभ्य
 न्योपमर्देन प्राप्नोति, गतिस्थाननयनामनस्रमषोधादयोऽन्येऽपि विधेया वक्तव्या इति, किंचान्यत्—प्रत्यक्षेण परोक्षं साध्यते, तच्चासी
 मसत्त्वा 'उराल जगतो जोग' सिलोगो ॥ ८४ ॥ ओराल प्रागढ स्पूलं जगतो योगो, तथा—गर्भबालकौमारयौवनमभ्य
 मस्याविर्याभ्योरालाणि प्रागढानि द्रुहति विधुहति, तथा च तस्मिन्नेव वयसि कश्चिदासो भूत्वा राजा भवति, ईश्वरस्य भूत्वा
 मिर्दनो भवति, 'अस सुवि' विपरीततामेवेति विपर्यास', विपर्यासेन प्रलीयन्ते, अन्यथाभावगमयेनेत्यर्थं, चतुब्दाभ सर्वथा प्रली
 यंते, द्रव्यतो हि अवस्थिता एव, अनेन प्रत्यक्षरटेन सामान्येनानुमानेनैव साध्यन्ते, यथेह जातिभराद्वा भववो विधेया दृश्यन्ते
 एव भवान्तरगतत्वं अप्रत्यक्षा, गतिकोयेन्निर्गलितसत्त्वावररात्रुधराअईश्वराविदासमृतकद्रमकादयश्चोद्यमाया विपर्यासाः, मवा
 न्तरेष्वपि प्रत्येतव्या, एते तु प्रत्यक्षपरोक्षाः तांस्तान् पर्यायविधेयान् परिणमतः 'सर्व्वे अक्षमनुक्त्वा य' सर्व्वे इत्यपरिधेया
 कान्त' प्रिय इत्यर्थं न कान्तमकान्त दुक्त्वं अनिष्टं अक्षम अप्यय आव अभगाम दुक्त्वं, अनुकूलमपि चैतत् ज्ञायते, तथा सर्व्वे
 इहा सुमा फ्ला सुमा जाव मनामा सुमा 'अम' इति अस्मात्कारणात् अहिंसायाः, एव ज्ञात्वा सर्व्वसत्त्वान्यस्य माधोरहिमनीयानि,
 किं कारणं!, तदुच्यते—'एव सु पाणिणो सारं' सिलोगो ॥ ८५ ॥ 'एतदि'ति यदुक्तमुच्यते वा सारं विदीति वाक्यशेषः,
 यत्किं?, उच्यते, जे न हिंसति किञ्चन, किञ्चिदिति व्रसं स्वाभरं वा, अहिंसा हि ज्ञानगतस्य फल, तथा चाह—'योऽधीत्य ज्ञास्त्र
 मसिल' एव सु पाणिणो सारं जे न मासे अलियपय, एव अदृष्ट, मेहुणं, परिगाह च, सं च रागादि अज्जत्थदोसे विवजेति
 तदप्युच्यते एव सु पाणिणो सारं, स्यात्किं कारणं सत्त्वा न हिंसनीयाः, उच्यते—'अहिंसा समय केव' अहिंसासमयो नाम

तुल्यता, यथा मम दुःखमप्रियं एवं सन्वसत्त्वानां, एतां अहिंसां समतामात्मनः सर्वजीवैः एतावन्तं वियाणि या न हिंसति कंचन-
 मिति वर्तते, एतावांश्च ज्ञानविषयः यदुत सर्वत्र समया भाव्येति, तथा मृषाऽदत्तादानादिष्वपि आश्रवेषु यथासंभवाभ्यो ज्यमिति,
 उक्ता मूलगुणाः, उत्तरगुणसिद्धये व्यपदिश्यते 'बुद्धिर्न सति' वा गुद्विग्रहणात्सर्वे आकृष्टाः, 'आदाणं सारकब-
 धर्मं, विगता गुद्विरिति अलुद्धः, 'आदिरन्त्येन सहिति' अक्रुद्धः अमानः अमायावी, पठ्यते अकमायी, सदाधिगतबोधी,
 कृपायाः क्रोधाद्याः, गुद्विलोभः, एगगहणे गहणमिति 'आदिरन्त्येन महितेति' वा गुद्विग्रहणात्सर्वे आकृष्टाः, 'आदाणं सारकब-
 ध' इति आत्मानं सारकवति असंजमाओ, आदीयत इत्यादानं-ज्ञानादि, तं सारकवति मोक्स्वहेतुं, किं? - 'चरियासणसेज्जासु
 भत्तपाणे य अन्तसो' सारकवति इति वर्तते, चरियत्ति इरियासमिति गहिता, चरियाए पडिवक्खो आसणमयणे, एत्थ आदाणं
 सारकवति, अथवा चरियागहणेण समिईओ गहिताओ, आसणसयणगहणेण कायगुत्ती, एरुगगहणेणं गहणंति काळुण मणवइ-
 गुत्तीओवि गहिताओ, भत्तपाणगहणेण एसणासमिई, एवं आदाणपरिडुवणीयाई सुइयाओ, 'अन्तस' इति जाव जीवितान्तः ।
 'एतेहिं तिहिं ठाणेहिं' सिलोगो ॥ ८७ ॥ 'एतानी' ति यान्युक्तानि इरिया एगं ठाणं आसणसयणंति विइयं भत्तपाणेति तईयं,
 अहवा एतेसु चैव इरियाइगेसु मणोवयणकाएणं, अहवा इरियं मोचूण सेसेसु उगमउप्पायणेसणासु संजमेज्ज सया मुणी, सदा-
 सर्वकालं । इयाणि एतेसु संजमंतो इमानन्यानध्यात्मदोषान् परिहरेत्, तद्यथा- 'उक्कोसं जलणं णूमं' सिलोगो ॥ ८८ ॥ उक्क-
 स्यतेज्जेनेति उक्कोसो-मानः, ज्वलत्यनेनेति ज्वलनः-क्रोधः, नूमं णाम अग्रकाशं माया, अज्झत्थो णाम अभिग्रतः, स च लोभः,
 स एवं परसमयाः, न मद्भाव इति मत्वा सम्यग्दृष्टिज्ञानवान् यथोक्तेषु मूलोत्तरगुणेषु यतमानः 'समिति तु सदा साधू' सिलोगो

॥ ८८ ॥ समिते तु तेषामेवोपरगुणानां पूर्वोक्तानां परिसमानन क्रियते सदा-नित्य, तुर्विद्वेषणे, साधयतीति साधुः, पंचासयरा प्राणातिपातायाः तत्संभूतत्वाच्च पापमादये इति, स एव संभूतत्वात् सितेहि असिते भिक्खु, सिता नदा इत्यर्थ, गृहिङ्गुपापदान-दिभिर्गृहफलत्रयिन्द्रादिभिः संगे सिताः तेषु सितेष्वसिताः, अबद्ध इत्यर्थः, तैर्याज्यमानः तानाधितो वा अणसित, एव कथं?, उक्तं हि 'वज्रमन्त्रेयि वसंतो एगंतो०' आह मर्यादाभिर्विष्यो' परि समत्वात् आदिमध्यावसानेषु यावन्न मृत्युसे ताव आमोक्त्वाए परिवर्त्तनासिद्धि नेमि शिष्योपदेशो । गतः सुत्रानुगमो, इदानीं कथा-'णायम्मि गिण्हिअब्बे०' गाथा ॥ 'सब्बेसिपि णयाण०' गाथा ॥

अन्तयणामिसंबन्धो ससमयगुणे वात्सल्य परसमयदोसे य ससमए अयमावो कम्मं विदालेआसिपि वेयालियज्जयणमागत,

तत्सुवक्कमादि चचारि अपुयोगारता, अन्तयणरथाधिकारो कम्म वियालियव्वति, उदेसत्वाधिकारो पुण "पढमे संयोयि अणि वया य" गाथा ॥ ४० ॥ पढमे उदेसए वितादिता संयुज्जितव्वं अपिबता य 'दहरे बुद्धे य पासचा' एवमादि, वित्तिए उदेसए 'माणवज्जणता' माम्मो वज्जेयव्वो, 'जे यावि अणायए सिदा' एवमादि, "उदेसम्म तत्तिए" गाथा ॥ ४१ ॥ तत्तिए मिच्छादिचि- त्स कम्मस्स भववयो 'सयुद्धकम्मस्स मियसुणो' एवमादि, णामणिप्फण्णे भिक्खेवे वेयालियति तत्त्व गाथा ॥ वेयालियमि वेयालगो य वेयालय वियालणिय । तिणिणवि चउक्कगाइ वियालगो एत्थ पुण जीवो ॥ ३३ ॥ सत्थ वेताल्लिगो णामादि चतुर्विधो, णामठवणाओ उदेव, दम्भवेयालगो सो हि अ दम्भं वेयालियति रक्कहादिः, मावे णोजागमतो माववियालगो साधुः, जीवो कम्मं विदालयति कम्म वा जीव, विदालणपि णामादि चतुर्विध, सत्थ गाथा "दहरे व परसुमादी" गाथा ॥ ३७ ॥ विदा

लणमिति करणभूतं, तत्र द्रव्ये परश्चादि, ज्ञानाद्यात्मकेन भावेन भाव एव मिथ्यात्वादिरूपो विदार्यते, भावे विदारणं णाणदंसण-
चरित्ताणि, विदालणियंपि नामादि चतुर्विधं, णामउवणाओ तहेव, दव्वविदालणियं दारुणं, भावे अट्टविहं कम्मं विदारिज्जति,
वेयालियस्स गाथाए णिरुत्तं भण्णति-“वेयालियं इहं देसियंति वेयालियं नतो होति।” एतदेव करणभूतं वेयालियकमध्ययनं,
किं विदारयति?, तदेव कम्म, आह-यद्येवं सर्वाणि कर्म्मविदालणानि, विशेषो वा वक्तव्यः, उच्यते, अयं विशेषो-“वेयालियं इहं वित्त-
मत्थि तेणेव य णिवद्धं”॥३८॥ वेतालियं नाम वृत्तजाति तया वा बद्धत्वात् वैतालियं। अस्योपोद्धातः “कामं तु सासतमिणं कथितं
अट्ठावयम्मि उसमेण। अट्ठाणउतिसुताणं सोळ्ळण य तेऽवि पव्वइया ॥ ३९ ॥” भरहेण भरहवासं णिज्जिऊण अट्ठाणऊतीवि भायरो
भणिता-ममं ओलग्गय रज्जाणि वा सुयधत्ति, अट्ठावए भगवन् उसभमामी पुब्बितो, एवं भरहो भणति, किमेत्थ अम्हेहिं करणी-
यंति?, ततो भगवता तेसिं अंगारदाहगदिट्ठंतं भणिऊण इदमध्ययनं कथितं, यद्यपि चेदमध्ययनं शास्त्रतं तथापि तेन भगवता
पुत्राः संबोधिताः इतिकृत्वा स एव विशेषस्तीर्थकरैरप्यस्य उपोदधातेऽनुवर्त्तते स्म इति। एवं उवग्घातणिज्जुत्तीए ‘उहेसे निहेसे य
णिगमे’ति अक्खाणगं समोतारेयव्वं, स भगवान् तान् तत्संसारविमुमुक्षुराह-भो! ‘संबुज्झह किग्गण बुज्झह’ बुत्तं, (८९)
सम्यक् संगतं समस्तं वा बुध्यत संबुज्झह, स्यात् कहिं बुध्यते?, धर्मे, किमिति परिप्रश्ने, स्यात्किं कारणं बुध्यते?, संबोधी खलु
पेच दुल्लभा, संबोधिस्त्रिविधा-णाणदंसणचरित्ताणि, खलु विशेषणे, चारित्रसंबोधिरधिन्नियते मनुष्यत्वे, न शेषगतिस्त्रिति, अथवा
बुज्झह, किं रज्जेहिं विसएहिं कलचेहिं वा करेस्सह?, प्रसुप्तास्य संबोधिर्भवतीत्यतः सुप्ता एव वक्तव्याः, एत्थ णिज्जुत्तीगाथा-दधे
णिदावेए दरिसणणाणतवसंसजमा भावो। अधिकारो पुण भणितो णाणे तह दंसणचरित्ते॥४२॥ सुत्तो दुविहो-दवसुत्तो

मायसुषो य, तस्य दम्बसुषो द्रुविहो-उषषासुषो णिरासुषो य, उपषारसुस पतित ओदक", निद्रासुषो नाम निद्रावेदोदयाविष्टः
 ग्यपिती, पश्चानामपि विषयाणां तत्कालमात्रञ्चो, भावसुसस्तु ज्ञानादिविरहित' अज्ञानी मिथ्यादृष्टिरचारित्री च, जो दम्बसुषो
 मो भायत्रोऽपि मतित्रो, एव आगरिजोवि, द्रष्टव्यआगरिता भावसुसनेन चाधिकार'। स्यात् कथं संबोधि बुद्धमा ? उच्यते, 'माणुस्त
 दमद्वल' गाथा ॥ इतश्च संपोदक्यं घर्मे यस्मात् 'जो हृषणमति सतित्रो जो सुलभं पुणरावि जीवियं,' नष्टतिक्रान्तरा
 ग्रय पुनरुपनमत, कथं !, न हि शालरात्रयो योवनरात्रयो वाऽतिक्रम्य पुनर्यनमते, का तर्हि भावना !, न बुद्धो भूत्वा पुनरु-
 तानन्नायी धीरादारो बालको मवति, नवा शिल्पककलाग्रहणसमर्थ' कुमारको रक्तगढमसु भवति, नवामिनवश्मशुभूपिताघरोष्टक
 पोल' काममोगोन्वज्जमना पुषा मवति, अत्रोदाहरण लौकिक, मन्दः किल मृत्युदूतैराकृष्ट आह-कोटीमहं दद्यां यद्येकाह जी
 वेद्, तथापि न लब्धवान्, इत्यत जो सुलभ पुणरावि जीवितं, ग्रहणेण अतोमृदुषाकहि उक्तोसेष पुण्यकोटीप्रायुगेहि अहियारे
 उद्दिष्ट एतयतर कस्मद् उपकमो होञ्ज, न पुण निष्ण न सकृति पुणो वद्भावेतुं, मदोपक्रमोऽनियतो, तद्यथा "बहिरा बुद्धा य
 पामथा गरुभरथा य नयती माणया" (९०) मनोरपत्यानि मानवा', मानवग्रहणेन मनुष्याणां कच्यते, अथवा सर्व एव
 मानवा अपदिन्यत, 'सेष ज्ञा वद्वय हरे' 'यथ'ति येन प्रकारेण, वद्भागा नाम तिसिरवातित ईषदधिकप्रमाणा उक्ता वार्तका,
 एरमरपारणायां, आयुषः क्षय' आयु'क्षय, म तु उपक्रमादन्यथा वा 'तुष्ट'पि शुश्रूत जीव' शरीरात् वा शरीर नीवात् अथ
 मनुष्यनीयितासुद्यति स्वजनानिमित्ता, योऽपि नाम कश्चित्स्वजनप्रमणो न पुष्यते यथा मावापितरो मे बुद्धो, ताभ्यां मृताभ्यां
 पर्मं करिप्पामीति, एतदप्यकारण, कथं !, तर्हि उच्यत-'माताहि पियाहि लुप्प' वृत्तं (९१) मावम्य इति मर्ममाधुप्रामो

गृह्यते, पितृभ्य इति पितृग्रामः, लुप्यत इति छिद्यते तेषु जीवात्, स्वयं कदाचित् पूर्वतरं म्रियते, न च सैव माताऽन्यत्रापि भगति-
 पिता वा, अथैकेन्द्रियादिषु प्रक्षिप्तः नैव मातापितृसंबंधं लभते, न वा सुगतिः प्रेत्य सुलभा भवति, सुगतिर्नाम सुकुलं, प्रेत्य योनि-
 स्थितिरेव, नागार्जुनीयास्तु पठति 'माता पितरो य भायरो विलमेजसु केण पञ्चए' नारकदेवैकेन्द्रियासंज्ञिषु च, यतश्चैवं
 तेण एतानि भग्याणि वेद्विद्या एतानि यान्युक्तानि—णो हूवणमंति राइओ, पेक्खिया—देहिया पस्सिया, आरंभो नाम असंयमः
 अनुक्तमपि ज्ञायते, परिग्रहाच्च, कथं ? आरभपूर्वको परीग्रहः, स च निरारभस्य न भवती ततः आरंभग्रहणं, स्यादारंभादनिवृत्तस्य
 को दोषः ? उच्यते, 'जम्मिणं जगति पुढो जगा' वृत्तं ॥ ९२ ॥ 'यदि'ति यस्मात्कारणात् अस्मिन् जगति, पुढो नाम पृथक्,
 कर्म्ममेहिति यथाकर्म्मभिः लुप्यति नरकादिषु विविधैर्दुःखैर्लुप्यते, सर्वसुखस्थानेभ्यश्च यंत्रते, किंच—'सयमेव कडे भि(व)गाहतु' ण
 इसरादिकृतं एव, येन यथा कर्म्म कृतं असंबंधिदोषात् अष्टप्रकार आत्मनि अवगाहति, आत्मा कर्म्मसु वा, अकारलोपं कृत्वा तमेव
 अवगाहति 'णो तेण सुच्चेज्ज अपुहुवं' नासौ तेण—कर्म्मणा मुच्यतेऽस्पृष्टमस्यास्तीति, आह हि 'पावाणं च भो ! कडाणं कम्मणं'
 किंच-न केवलमिहानित्यता भवति, अन्यत्रापि एषा भवत्येव, तथा 'देवा गंधर्वक्खसा असुरा' वृत्तं (९३) अथवा मा भूत्कश्चिदेव-
 सुखेषु संगं करिष्यतीत्यतस्तदनित्यताज्ञापनार्थं अपदिश्यते 'देवा गंधर्वक्खसा' देवग्रहणात् वाणमंतरभेदो, असुराणां प्रतिपक्षः,
 सुरा वैमानिकाः, भूमिगता असुरा एव, अथवा भूमिगता भूमिजीवा एव, अथवा भूमिगताः सरिसृपा गृह्यन्ते, इहापि च 'राया णर
 सेट्ठि माहणा' राजानः—चक्रचर्याद्याः नरा-पृथग्जनाः सेट्ठिणो-णेगमाद्या, अधिपास्तु अधिकं पांतीत्यधिपाः, ते तु मंत्रिमहामंत्रिगणक-
 दौवारिकादयः, माहनग्रहणात् जातिभेदः, त एते मर्व्व एव स्वस्थानेभ्यश्च यंत्रते, दुःखिता नाम, नत्रा स्यात्कस्यचिन्मगणमिष्टं, उक्तं

च 'मरणमिति महद्गप'तदपि च कालवशेन किं !, येऽपि कामनिमित्तेनोद्यमते तान् प्रत्युपदेष्टाः, 'कामेहि य संपवेहि य' वृत्त (९४)
 एतत् इत्यादिमा अप्यमरियन्त्यादिमा मयणकामा य, अविशिष्टा वा दृग्द्रव्यः, कामोपग्राह्य स्यादयं संस्तुता वर्धन्ते, प्रथवा संस्तुता
 इति पूर्वापरसंस्तवो गृह्यते, स एव वेद्यः कामेभ्यः संस्तवेभ्यश्च 'कम्मसहि'ति कम्ममिः सह तुयतीति, कोऽर्थः !, न ते कामाः
 संस्तुताभेन गच्छन्तमनुयास्यति, 'कालेने'ति सोपक्रमेणान्यतरेण वा, चार्थत इति सन्तव, 'काले चह वषणन्धुतो' काले जातं
 काल, काल हि गुरुत्वाद् दूरपाताच्च शीघ्र पततीत्यवस्तद्धरण, कालस्यापि द्विधा पात - उपक्रमात् कालेन च, एव आउक्त्वयपि वृद्धि
 जीवोऽपि सोपक्रमेणान्यथा वा, किंच-न केवल कामेषु संस्तुतेषु च सत्त्वा गृहिण्यस्तावत् पठति, अन्येऽपि हि तथैव, संवहा-
 'जे यावि भवे यदृस्तुता घम्मिय माइण भिक्खुए' ॥८५॥ बहुस्तुया घम्मे नियुक्तो घासिका, वृहन्मना ब्राह्मणः, भिक्खु
 लमीलो भिक्खु, सुचिरिति यथावत्सवधर्मव्यवस्थितः, परित्रावको वा, 'अमिनूकरेहि सुच्छिया' नूनं नाम कर्म माया वा, अमि-
 नूत्वं नूमीकृष्वन्तीति अमिनूकरा-विषयास्तेषु मूच्छिता-गृह्णा, लोभो गृहीता, एवमाद्ये गृह्णति सेसकसायावि गहिता, कय
 च नेच्छति !, पत्यति परियञ्जति च अण्णोदि तेहि आहारादिषु कामसु सत्त्वा, इह च परत्र च तीव्रमेव तदुपचिते कम्ममिः कृत्य
 न्ते कामवन्तिरित्यर्थः, स्मात्-कृत्यं ते कम्मभिरेव कृत्यन्ते न निर्वात !, तथ्यते, 'अथ पास विवेगमुद्धिते' इत्थं ॥ ९६ ॥
 'अपे'ति प्रकृतिअपधं, अथवा कम्मविवागो यत्र, किं न पश्यसि विवेगमुद्धिते !, विवेगो नाम स्वप्नगृहादिभ्यः प्रवज्यास्वान-
 मन्यतरं, अथवा कम्मविवागो यत्र स्थिताः कम्मनिवाणायेत्यर्थः, विविच तीर्णो वितीर्णो न वितीर्णो अवितीर्णो न काममोगामाव
 तीर्णो, 'इह' मसिद्धोके, अपवा इहेति पूरणार्थः, पुन काम येन कम्मोणि विधूयन्ते, वेराग्य इत्यर्थः, चारित्रमपि, केचिन्नपति-

वयं स्वतः विरता, विरताः अपापकर्ममाणः, अथवा अपि संभावेन, तीर्णा अपि गुहादिसंग्रयं केवलं भाष्यते, न तु कुर्वन्ति, स एवं
 भावमाणः पाखंडी पाखंडगणो वा, अणंगेषु च एकादेशो भवत्येव 'णाहिसि आरं कतो परं' ज्ञाम्यति आर-गुहस्थत्वं परं-
 प्रव्रज्या, किमुक्तं भवति-न त्वं जानीये, कैः-किर्मभिः गृही भवति प्रव्रजितो वा, अजानन् कथं कुशलानि वेत्स्यसि?, अथवा
 आरमित्ययं लोकः परस्तु परलोकः, अयं सौत्रोऽर्थः-आरः-संसारः परो-मोक्षः, तदिति आरं पारं वा न ज्ञास्यति, कुतः?-कुमा-
 र्गश्रयात्, अथवा 'ण णाहिसि' चि न जानिष्यमि मोक्षमात्मानं परं वा, तत्रात्मा आरं परं पर एव, अथवा णाहिसि गिही ण पव्व-
 इओ, आरो पव्वइओ, आरो गृही परः प्रव्रजितः, वेहासं नाम अंतरालं, न गृहित्वे नापि श्रामण्ये, अंतगले वर्त्तते, ते हि आहारादिषु
 सक्ता इह परत्र च तीव्रमेव तदुपचितैः कर्मभिः कृत्यन्ते, कामजनितैरित्यर्थः, आह-एते तावदवितीर्णत्वात् मा भवन्निर्वाणाय,
 अथ ये इमे उदंडिकाः चूर्णिकादयश्च एते कथं न तन्निर्माणाय?, उच्यते, "जइवि णिणिणे क्खिसे चरे" वृत्तं ॥९७॥ यदित्य-
 भ्युपगमे णिणिणो नाम नग्नः, कृशस्तपोमिनिष्टत्वाद् आतापनादिभिः, मामो संख्यातप्रतिभाग इति कृत्वा यासस्य अंते मकु-
 बुक्तं इति मासान्तशः 'चउत्थछट्टुडमदसमदुवालममेहि' म एवं निष्टप्रशरीरोवि 'जे इह मायादि म्मिज्जति' अणिहिड्डिणिदेसा
 माया आदिर्घेपां कपायाणां, आदीयत इत्यादिः, माइ माने, कथं?, मीयते, पूर्यत इत्यर्थः, मायादीनां कपायाणां योजनं, अथवा
 मीयत इति-यथा धान्यस्य कुडो मीयते एवं मायादिभिः कपायैः म मीयते, पूर्यत इत्यर्थः, ग एव कपायाणामाकंठं मितः मर-
 णमितो 'आगंतो गब्भादणंतसो' आगमिष्यतीति आगंता, गब्भः आदिर्घस्य संसारक्रमस्य भवति स गर्भादिः, तद्यथा-
 गर्भप्रसवत्वात्कौमार्यौवनमध्यमस्थारियमणनरकदुःरान्त इति, उत्तीर्णम्य च नरकात् ग एव ध्रुवः, पुनः स एव क्रम इति,

यत्तदर्थं 'मिथ्यादर्शनोपहतं श्रुतापि न दुर्गतिनिवारकमित्यतो महश्चित्तमार्गमास्थाय "पुरुसोरम पार्वकामुणा" नृपे ॥१६॥
पुरि श्रयनात् पुरुषः, हे पुरुष ! पुरुषा वा तपस्य उबरम-उपरम पाषाणि-प्राणातिपातावीनि मिच्छादसम्पसंस्तुतापि अहुरसं तापाणि,
स्यात् काममोगजीवितनिमिष नोपरमसि इत्यथोऽपदिश्यते 'पल्लिर्यतं मणुयाण जीवितं' परि-समतात् आदियति जीवितस्य परं
वर्षयन्ते, अथवा प्रलीयं-कर्म यावदायुर्निर्वसि तत्परिष्वयान्त, अथवा यस्यान्तोऽस्ति तत्प्राप्तमेव वेदितव्यमिति, आह हि दूर
स्वर्गमपि भावित्वात् आगतमेव, तथा उदधीन्यपि विष्णुपितो, जे पुन असखमजीवितेण कसप्रादीपकावसका 'इह' मनुष्यलोके
दुर्ब्बोदिनिवयेषु 'मूर्च्छिता' अभ्युपपन्ना 'मोहं जति नरा असंबुद्धा' मोहो नाम कर्मं त अति, मोहतश्च गर्भमन्ममरणादिः
स एव संसारक्रम', असंबुद्धा हिनादिपि हिंदिपि हि ना, यतश्च तेन 'अयत्त विहराहि जोगव' वृष ॥१९॥ अययं नाम
गामे एगराईय नगरे पचराइय यत्नत', योगो नाम संयम एव योगो यस्यास्तीति स भवति योगवान्, जोगा वा जस्स वसे
वड्ढति न भवति योगवान्, पाणादीया, अथवा योगवानिति समितिगुप्तिषु नित्योपपुक्तः, स्वार्थीनयोग इत्यर्थः, यो हि अन्यत्
करोति अन्यत्र चोपपुक्त स हि तत्प्राप्तयोग प्रति अयोगवानेव भवति, लोकेऽपि च वक्तारो भवन्ति-विमना अह, तेन मया
नोपलक्षितमित्यतः स्वार्थीनयोस एव योगवान्, स्यात् किमर्थं नित्योपयोग !, उच्यते, 'अणुपाणा पथा पुरुक्षरा' अपव प्राप्ता
चतु ते इम भवन्ति अणुपाणा-मूत्सा, यदुक्त भवति तानविराषयस्मि, दुःखेन उदीर्यन्त इति दुरुक्षरा, अतः अणुपरिव पाणा
अणुपरिव वीथहरितादि, 'अणुसासणमेव परस्मै' अनुशास्यतः जेनेत्यनुशासन-यत्न तथा मन्त्रोपदेशेनानुशास्यते यथावायं-
साऽन्तरा अननुष्ठानमेव पराक्रमेः-मृश क्रमः, स्यात्केनेदमनुशासन !, उच्यते, 'वीरेति सम्म पवेत्तिन' नित्यमात्मनि-गच्छ

पुरुषेषु च बहुवचनं, तेन वीरं हि, सम्मं पवेदितं, अथवा सर्व एवाहन्तो वीरास्तै प्रवेदितं, स्यादेतत्, के वीरा इति?, उच्यते,
 'वीरा विरता हु पावका' वृत् ॥१००॥ यो विरतः स वीरः, कुतो?, पापात्, अथवा विराजमानाः विदालयंतीति वा वीराः—
 सम्यगुत्थिताः संजमसमुद्घाणेणं, स्यात्किं पापकं यतस्ते विरताः?, उच्यते, 'क्रोधकातरियादीपीमणा' कातरिया णाम माया,
 क्रोधगहणात्मानोऽपि गृहीतः, कातरियाग्रहणाहोभः, पीषणा णाम क्रोधकातरिकादयः कपायाः किं पीपयति? ज्ञानदर्शनचारि-
 त्राणि, अथवा त एव वीरा. पीषणा, पीसणा ढव्वे भावे य, ढव्वे कुंकुमादि पसत्थदन्वपीमणा, वप्पादि अप्सत्थपीसणा, भावे
 परात्थभावपीसणा य अप्सत्थभावपीसणा य, अप्सत्थभावपीसणेहिं अहिकारो, त एवं पीमणा 'पाणे ण हणंति सञ्चसो'
 सञ्चसो नाम सन्वप्पकारेण योगत्रिककरणत्रिकेण, पापं नाम कर्म, येन च हिंसादिकर्मणा तत्पापं ब्रह्मयतै तस्मिन् कारणे कार्यो-
 पचारं कृत्वाऽपदीश्यते 'पापाओ विरताभिणिब्बुडा' अभिमुखं णिब्बुडा अभिनिब्बुडा अभिप्रसन्नाः, यथोष्णमुदकं सीतं भूतं
 णिब्बुडाभित्तिपदिश्यते एवं, अथवा कपायोपशमाच्छीतीभूता अभिनिब्बुडा वुच्चंति, स्यात् तस्याभिनिर्बुत्तात्मनः माधोः परीपहो-
 पसराभाः पादुभिशः, ततस्तेन इदमालंबनं कृत्वा अहियासेतव्वं 'णत्ति ता अहमेव लुप्पण' वृत्ते ॥ १०१ ॥ नाहमेक एव
 भूतं परीपहोपमग्गेलुप्पेत्ति, अन्वेऽवि असंयता पुत्रदारभरणादिभिः कुंशेलुप्पन्ते, तथा च चौरपारदारिका-
 य परीपहोपमग्गेलुप्पन्ते, अजपराधिनोऽपि कर्पकादयः करभरनिष्ठयादिगिरुपकुंशेलुप्पन्ते, 'एवं सहिते' एवम्—अनेन प्रकारेण,
 भावः पापनाशो, पापानो वा हितः सतिः, अधिकं पृथग्जनान् पश्यति अधिपश्यति, अनिहो नाम परीपहोपसर्गेन निहन्यते,
 य परीपहोपमग्गेलुप्पन्ते, 'रो' इति णिदेशे स एव भिक्षुः, कथञ्चिन्परीपहोपमग्गः स्पृश्यते ततः सो पृष्ठोऽधिया-

सए, अकारलोपो द्रव्य, स एव परीपहसहिष्णु “धुणिगा कुलिय च लेखव” वृत् ॥१०२॥ धुणिगा गाम धुणेखा कम्म,
कर्म !, जहा करणङ्ग उमयोपासे लिच विरेण कालेण दुण्णलेव, सवत्तं लिप्पत्तं व जोग वा लेईम, उपमाने वति, ‘कसए’सि कुञ्ज
कृपन्, दिप्पत्त इति देह’ यथा इत्त लक्खणादिमि’ प्रहारे’ लेपापगमात् कशीमवति एव साधुरनञ्जनादिमिः तपोविशेषैः कृञ्जं देह
दृगति, देहे च सम्यग्ज्ञानोपमिरेव कृञ्जमाणे कर्मदेहोऽप्यपकृञ्जते एव, द्रव्यकर्मणा कुञ्जे शरीरे वा, भावकर्मणा रागद्वेषौ कर्म
यति, त एव अनञ्जनादितपोयुक्ताः रागद्वेषापकृष्टाः ‘अविहिंसामेव पञ्चए’ न विहिंसा २ अतस्तामविहिंसां पञ्चए, कर्ममहिं
सक स्यादिति, ‘अनुपम्मो’ अनु पद्माद्भावे यथाऽन्यैस्तीर्थक्षेत्रेस्तथा वर्द्धमानेनापि सुनिता प्रवेदिष्य, अनुचर्मम्—सूक्ष्मो वा धर्मः,
पुण्यम् इति, अप्यसत्यभावधुगन्धं, तमि विधुए कम्मरयो विधुत् एव भवति, स्यात्—कर्म धृत्ये !, ‘सउणी उ जह पसुगु
हिना’ वृत् ॥ १०३ ॥ सउणि—काठछी, धूलीए वा लेडितुं वृत्रवः पश्चातो धुन्यति—ध्वंसयति सित—चर्द्ध, रञ्जयतीति रत्न’, एषो
दृष्टान्त ‘एय दविओयथाणय’ दविओ रागदोसरहितो, द्रव्यमात्रमेव, उवः उपदधातीति उपधान तदस्यास्तीत्युपधानवान्,
कर्म घयति, ‘तस्मि मादणो’ सम्यग्धि वा माह्वेधि वा, अथ तं कथिव “उद्धितमणगारमेसण” वृत् ॥ १०४ ॥ उद्धितो
नाम धर्म प्रद्वज्यायां, नास्यागारं विघते अनगारः, अनगारत्वमपति, अथवा मोक्षमेव एवति, समजाणं अण्ये ठित वरिचे गाणा-
इत्तु वा, तप स्थितं तपस्मिय, पारसविह तथ, तमेव धम्मो इहपतिव “इहरा धुत्ता य पस्यण” इहिरिणि पुचनधुआदयः, तेसु
विसमनो पदो भवति, क्खान्णियं फारंतुं वद्धमाइपितिमातुलपिवृब्बादयः ‘पस्यण’सि उप्पज्जातु इच्छति, ते भावम्मएण ठिता
तण्हाए छुराण प अत्रि मुत्से न स लमेळण, अथि मरेअ गवि उप्पज्जावेतु सकेति, अनानामधर्मव्ययस्मियवपञ्चानात्त्व तान् पश्यति.

न तु खजनवत्, 'जइ कालुणियाइं से कए' दृत्तं ॥१०५॥ कालुणिया णाम 'णाह ! पिय ! कंत ! मामिय ! उद्धंषण णिप्प-
णत्त भुवणंमि । सव्वं सुणं पणंइणि पुत्ता ते पितु विधोगवेल्पा ॥१॥' सण्णा गामो गोढीं गणो व तं जत्थ होसि सण्णिहितो ।
दिप्पति सिरीए सुपुरिस ! किं पुण णियगं घरदार ! ॥ २ ॥ पुत्रकारणाइ एकमत्रि ताव कुलतंतुवद्धनं पितृपिंडदं धनगोसारं च
जनयस्व पुत्रं, ततो यास्यसि, एव कलुणाणि रुदंता 'दवियं'ति दविओ-रागदोषरहिओ, भिक्खवणशीलो भिक्खू, मम्यगुत्थितं
समुद्धितं संजमुट्ठाणेण समुद्धितं 'णो लब्भति णं'ति ण सक्केति 'सण्णवेत्तए'ति आणेतुं 'जइ णं कामेहि भा(ला)विया'दृत्तं ॥१०६॥
यदीत्यभ्युपगमे, कामा-सदादि घणाड वा 'लाविय'ति णिमंतणा, जइ कामेहिं घणेण वा बहुप्पगारं उवणिमंतंज वंधित्ता वा
घर आणंज 'तं जीवितणावकंस्विणं' तमिति-तं साधुं जीवितं-असंजमजीवितं नावकांधति नावकांधिणं 'णो लब्भंति ण सण्ण-
वित्तए' नोकारः प्रतिषेधे लब्भतित्ति ण ते लभते सण्णवेत्तए, किंच-'सेहंति अ णं ममाइणो'दृत्तं ॥१०७॥ असंजमं ममा-
यंतित्ति ममायिनः ते मातिपितिस्विपतिभायारो 'सेहंतं'त्ति रेहावेन्ति, कथं सेहावेति ? - 'पोसाहि ण पासओ तुमं' तुमं अतीव
पासओ जं अतीव पस्मसि, भोगनिरिक्खितो भवान्, जतो एक एवात्मा पायभीरु पासएत्ति प्रवचनवयणेणं, कइं अम्हेहिं दुक्खि-
ताणि ण पामतित्ति, यदि त्वं एवं दीर्घदर्शी परलोगंपि जहाहि उत्तमंति, इमो ताव त्विमो लोगो जढो, अम्हेहिं य तुज्झ निमि-
त्तेण अद्वितीए किलिस्समाणेहि अम्ह य बुद्धूत्तणे सुस्सुसाए अकीरमाणीए पुत्तदारं य अभंरिजमाणे य परलोगीवि ते ण भवि-
स्सति, उक्तं च-'या गतिः क्लेशदग्धानां, गृहेषु गृहमेधिनाम् । पुत्रदार भरतानां, ता गतिं ब्रज पुत्रक ! ॥ १ ॥' उत्तमो नाम
तव एव मातापितृशुश्रूषया उत्तमो लोको भविष्यति, अन्यथा त्वधमः, एवं तैरुपसंगैः क्रियमाणैः किञ्चिदेवं धर्मक्रातरः 'अण्णे

अण्णेहि मुच्छिता' इत्थं ॥ १८८ ॥ अन्योऽन्येषु मूर्च्छिता, तथया-कथिन्मार्गायां कथित्युत्रे कथिन्मातरि पितरि वा 'मोहं
 जनि णरा असंसुटा' सुप्ते येन स मोह-कर्म अज्ञान वा सत्कृतो वा नानायोनिगहनं संसारा, अथवा स्वजनस्नेहमोहिताः
 कृत्याकृत्य न जानति, न संशुता असंशुता-इन्द्रियनोदन्त्रियत संवरहिता 'विसमं विसमेहि गाहिया' विसमो षाम असं
 जमो तमसंजम असंयदरेव प्राहिता, 'स पावेहि पुणो य गच्छिमाता' पापानि-छेदनमेदनविग्रमनमाराणादीनि प्राप्तिवधादीनि
 वा तेषु पापेषु पर्त्तमाना पुनरपि गच्छीषया उन्मार्गमाचरतो न लभते, पुराप्यमज्ञानविषतकर्मासत्त्वादनपिशाचहस्तावमारणं, अह
 संमारस्म न वीममि, कुतश्चिदिति, तत्र यतश्च 'वधिण च समिषम्ब पडिते' इत्थं ॥ १८९ ॥ दधिक उक्त एवम्-अनेन प्रकारेण
 योऽप्यमुक्त मय्यक्त इत्थं ममीत्थ पाप-हेमादि, अन्यथा पाठस्तु 'तम्हा वधिइयम्ब पडिते' तस्मादेव ज्ञात्वा विरताणं अवि
 रताय च गुणदोस पादाओ विरता अट्टसमङ्गाणाओ सयणाओ व विरतो मवाहि, 'अमिप्पिम्बुडो' असंअमठप्पाओ सीतीभूतो 'पणता
 वीरा महाविधिं' मूढ नता प्रणता प्रणतार इत्यर्थः, कतरं?, नो इहा संयोइणमगो मणितो, वीरा उक्ता, वीही नाम मार्गो
 चरुवीधिवत् महती वीही महावीही, अथवा माववीही एव महावीही, तत्र द्रव्यवीची नगरगामादिपयाः माववीची तु सिद्धिपयाः
 'पम्राउत्तं' तिष्ठ, पाठविशेषस्तु 'प्रणता वीचीमेतमणुत्तर', एतदिति भाववीचीं च मणिहामि अणुत्तरं-अमरिसं अणुत्तरं वा
 ठाणणाणादि, सेहने मिदि, पणत इति पयाः, नयतीति नैयायिक, तिष्ठ निरोध, धुवं वा धुवो सासओ स एवं प्रणतः 'वेया
 स्थिरमग्गमागतो' इत्थं ॥ १९० ॥ वेतालिकमुक्त, अथवा विद्यालय सि वेतालिकः मगवानेय-वेतालिकस्य मार्गः वेतालिकमार्गः
 मे आगम, प्राप्त इत्यर्थ, 'मणमा वयमा कण्ण संभुहे'ति गुणो 'पिप्पा विसं च नातयो' पिप्पा नाम त्यक्त्या विसं चादमदिमनरं

च, बाह्यं गोमहिष्यादि अन्निभतर हिरण्यसुवर्णादि, अथवा अभ्यन्तर विद्याबुद्धिकौशल्यदि, शेषं बाह्यं, 'णातय'त्ति पुष्पावरसं-
स्तुता, आरंभस्तु पचनछेदनादि प्राणातिपातो वा चशब्दात् शेषा अवयवा अपि, चिच्चा अपि वर्तते, संबुडे इंदिएहिं, चरेदिति अनु-
मत्तार्थे, अथवा परिब्वइज्जामिच्चिन्नेमि ॥ देय्याल्लिण पढमो उद्देसओ सम्मत्तो २-१॥

उद्देसत्थाहिगारो माणो वज्जेतव्वो, तत्थ गाथा-तवसंजमणाणेसुवि जइ माणो वज्जिओ महेसीहिं । अत्तससमुक्कसणट्ठा
किं पुण हीलामणु अण्णेसिं ॥४३॥ महानवस्मिणा-संजसे अतीव अप्पमत्तेणं अतीव बहुस्सुतेण जइ ताव माणो वज्जिओ तेन तप-
खित्वे अप्रमत्तत्वे बहुश्रुतत्वे वा गव्वं न याति, किमग पुण नातिकृत्स्नतपोयुक्तेन प्रमादवता अल्पश्रुतेन वा गव्वो कायव्वो ? परो वा
हीलेनव्वो ? किचान्यत्-जइ ताव गिज्जरमनो पडिसिद्धो अट्टमाणमहणेहिं । अवसेसस मयट्ठाणा परिहरियवा पयत्तेणं
॥४४॥ भणिओ य उद्देसत्थाहियारो, सुत्ताभिसंबंधो पुण उक्तं प्रथमस्यान्ते-चिच्चा वित्तं च णातयो. एव वित्तं स्वजनारभं विहाय
तपसि स्थितत्वात् 'तयस व जहाइ से रं'वुत्तं ॥११॥ तया णाम कंचुओ, स्वमित्यात्मीयां, उपमाने वति उग्गवत्, 'म' इति
म पूर्वविवाक्षितः साधुः, रज्यत इति रजः, तत्केन जहानि ?-अरूपायत्वेनेति वाक्यशेषः, अरूपायस्य हि मर्षेणमगिच च हीयति रजः,
'इति संखाय सुणी ण मज्झ' इति-उपप्रदर्शने 'एवं संखाए'त्ति एवं परिगणेत्या, एवं ज्ञात्वेत्यर्थः, 'ण मज्जए'त्ति न मदं
कुर्यात्, तत्केन मज्जेते ? 'गोयणयरेण जे विए' गोत्र नाम जातिः कुलं च गृह्यते, अन्यतरग्रहणात् क्षत्रियः ब्राह्मणः इत्यादि,
अथवा अन्यतरग्रहणात् अपाण्यपि मदस्थानानि गृहीतानि भवन्ति, इत्थिणी णाम स्विमणा णिंदणा हीलगा, अन्ये वृत्तं रिकता, अथवा
गोतण्णतरेण माहणे-साधू, अहिंसगो सुन्दरो अण्णे अमोभणा, स्यात् य एषा मदानां एकेन नैकैर्वा मदस्थानैर्मत्तः पर परिभवति

तस्य वा दोषः !, उच्यते—‘जो परिमथसि पर जन’ इत्थं ॥ ११२ ॥ परो नाम आत्मव्यतिरिक्तं सपथ परपथो वा, अथवा
 पर—अस्वजनं, परिमथो नाम चात्मादिश्रेष्ठत्वं हीनत्वातिरिति, एवं कुलादिषु, नान्यत्रापि, सो अणादीण यपन्नंते अणवद्गणे
 ‘संस्मार परिगृह्णति चिर’ सर्वतो वर्धते परिवर्धते, ‘चिर’ मिति अर्धवत्काल, विसर्सेण कुस्थिता सुकृतिवता तासु जातिषु एगि-
 दियवैशदियादिषु, यतमेव तन ‘अबु इस्मिणिया तु पाथिया’ अबु इति यदुक्तकारणात् इस्मिणिका प्रागुक्ता पातयतीति पातिक्का,
 बानरपिटिक्का इह सुपरीष्टान्तं, परलोकां कोकिलकव परिमृणुत सद्गुणजो व्याजो, इति उपप्रदर्शनार्थं, ‘गृब संत्वाण’ एवं
 परिगण्य सुखी ‘ग मज्जण’ मत्रं न कुर्यात्, ‘जे यासि अणातए सिया’ इत्थं ॥ ११३ ॥ जेषि अणिदिट्ठमिदंसे नान्यो नाय
 को—स्यान्तीत्यनापक—चक्रवर्ति बलदेवो महामंडलिजो वा, बासुदेवो ण पश्यपति, निदानकृतत्वान्, तेन नाधिकारः, पसगपेसगो
 माम तमि येव चक्रिमादीन जो पडिमावाहगो यवजित स्यात्, असायपि तं चक्रवर्ति प्रव्रजितः पूर्वं दासदासं बारसावसेण
 बंदण्ण बंदति, बंदयमाणाऽपि वा ‘इद मोणपदबुद्धिप’चि इदमिति आरुढं मुने’ पदं मौनं पसवेज्जेनेति पद—मोक्षं गम्यत
 इत्यर्थः, उपेत्य म्वित उचट्टितो, न तेन पूर्वस्वामिना लज्जा कर्षण्या ब्रह्मांशं पुण्यदासदासं ब्रदाविज्जामि, इतरेणापि न गर्वं,
 अब सामिगनामिणा पूइज्जामि, ‘समन’ति अरागप्रेयकानित्यर्थः, ‘सदा’ मुख्यकाल धरेदित्यनुमत्तार्थः, स्यात्—कथं ताभ्यां लज्जा
 मदी न कर्षण्याविति !, उच्यते, ‘समयण्णपरम्मि संयमे’ इत्थं ॥ ११४ ॥ ते हि सय तच्च प्रति सुमा चेव, अथवाऽयमपि
 छंदोपस्यानीय, एव परिहारादिशुद्धिकादिषु श्रयेष्वपीति, अरिस्त मि० इत्थं, सो हि संयमत्व प्रति सुमाचेव, अथ ममेति एकस्मिन्नेव तौ
 संयमश्च गाने वर्धयेतां अण्णपर पति विमम वा छट्ठाणपठितस्म, तसु सम्यक्त्वादिव्यसंभम इति कृत्वा अन्यसरे अधिक वर्धमानं-

पूज्यः, संयतत्वादेव, अथवा जे यावि भवे अणायगे, जेविय पेंसगस्स पेंसएत्ति, एगिगो माणेऽहं उक्तः, इह तु 'समअण्णतरमि
 वा सुते समेऽवि सुएणमिमं परिचिततरंतिकाउं स माणो ण कायव्वो, लहुं वा मे अधीतंति, अण्णयरं तु एगो गणी एगो वायगो,
 पूर्वगतं वाचितं येन स वाचकः, न च वाचकेन मानः कार्यः, संशुद्धो स एव, संयमः शुद्धः यत्रासौ वर्तते, अथवा स एवं लज्जा-
 मदोसादिएहिं संशुद्धो 'समणे'त्ति सम्यक् मणे समणे वा समणो, परिसंता मव्वातियारुद्धो मव्वओ वा परिवाए परिव्वए,
 स्यात्किञ्चिद्विचिर कालं?, उच्यते 'जा आवकथा समाहिते' यावदस्य कथा प्रवर्तते देवदत्तो यज्ञदत्तो वा, दन्विओ णाम रोग-
 दोसरहिओ, स्यान्मृतस्यापि कथा प्रवर्तते तत उच्यते 'कालमक्कासि पंडिते' यावत्कालं न करोति तावन्मानादिदोपरहितेन
 भवितव्यं, स्यात्किल किमालंबन कृत्वेति यतितव्यं?, उच्यते 'दूरं अणुपस्सिमा' वृत्तं ॥१५॥ दूरं नाम दीर्घं अनुपश्यति तं धम्म-
 मणागतं, तथा धम्मः स्वभाव इत्यर्थः, वर्त्तमानो धर्मो हि कालानादित्वाद् दूरः, स तु अविरतत्त्वान्मानादिमदमत्तस्य दुक्खभूयिष्ठो-
 ऽतिक्रान्तः, किं च इमेण खलु जीवेण अतीतद्वाए उचणीयमज्झिमासु गतिसु असति उच्चगोते असति जीयगोते होत्था, तथा च
 अतीतकाले प्राप्तानि सर्वदुःखान्यनेकशः, एवमनागतधम्ममपि, अथवा दूरमणुपस्सिमात्ति दंडं पस्सिय, अथवा मोक्षं दूरं पस्सिय
 दुल्लभबोधितां पस्सिय जात्यादिमदमत्तस्य च दूरतः श्रेयः एवमणुपस्सिय इत्येवमादि अतीतानागतान् धर्मान् अनुपस्सिता 'अट्ठे
 फरुसेहि माहणे' फरुसा नाम स्नेहवियुक्तः वाचिकाः कायिकाश्चोपमर्गा क्रियन्ते, तत्र वाचिकाः आक्रोशदीलनाद्याः कायि-
 कास्तु वधबंधनताडनाङ्कनच्छेदनमाराणांताः, अथवा प्रतिलोमा फरुमा, तैरुदीर्णैः 'अवि य हण्णू' अपि हन्यमानाः अविहण्णू यथा
 खन्धकशिष्याः, न तु खन्दकः, 'समयंसि रीयति'त्ति यथा समयेऽतिदिष्टं तथा रीयते प्रसन्न इत्यर्थः, पठ्यते च 'अविहण्णू

समयापियासए' अस्यायः अविहणू अविहन्यमानः सम्यक् अहियासए, अथवा अविहणू इति हन्यमानो न हन्यात् किञ्चित्, अथवा
 धर्ममसोपदिष्टेन स कीटकधर्मक्रियक उच्यते, 'पणसमसे सया जए' इव ॥११॥ प्रव्यति तमिति प्रश्नः यावत्प्रश्नान्
 परं दृष्ट्वा तं व्यास्तु ममयं, पठ्यते च- 'पणहसमसे सदा जए' समासप्रश्न इत्यर्थः, सदाजप्यपि ज्ञानवान् अप्रमत्तश्च, अय
 तस्य हि धीरं परिचिक्लिप्तकस्येव न बन्धः प्रमाणं भवति, उक्तं हि- "अद्वितो न ठवेति परं" ममिहा गामं सम्मं धम्मं उदाह
 रेत, बदा पुण्यस्म करवति तथा तुच्छस्म क्वयति, 'सुदुमे हु सया अत्तसए' सुदुमो नाम स हि सुदुमेवपि अतिचारेण स्वसि
 ज्ञानि, क्वयतो वा स्वस्मेवपि आत्मोत्क्षेपेण पराधीनया वा स्वसिञ्जति, पूयागारवसकारहेतुं वा क्वयतो स्वसेति, अथवा सुदुमेवि
 धर्ममद्विदं क्वयत्, अक्सकस्तु स एवमनाद्यमी, न च मार्गविगपना करोति, अपरियच्छंते य परेण कुप्येज्जा, येन क्वयणकदी
 संपण्यताइ मार्गी माहणो होज्जा, अथवा क्वयतो न परं क्वेवये-अन्यतरं क्वाय गमयेत्, स एव बहुजणमणमणि संसुहे ॥११॥
 बहुजनं नामयतीति बहुजननामन, अथा नम्यते-स्वयत् इत्यर्थः, स धम्मं एव, सर्वलोको हि धम्ममेव प्रव्यतः, न
 हि कश्चित्परमाणाधिकोऽपि प्रचीति-अधम्मं करोमि, तत्रोदाहरण-सेव्विज्जो राया, तस्स अत्थाणीए धम्मजिहामायां के धम्मिया
 इति, ततो परिमददि मण्णति-दुल्लभा धम्मिया, पाय अधम्मिज्जो लोओ, अमयो मण्णति-लोगस्म मावपाएण एम पइष्णा अहा
 वय धम्मिया इति, परिमाणं अमददीए अधज्जा मण्णति-परिस्सामो, ततो रायाणुभाए सितासितापि दुबे भवणाणि कारवेति,
 पउजययया मयिया-ज सुम्मं धम्मिया त धवस गिदं पविसंत्तु, अधम्मिया असियमिति, ततो ते सुब्ब पउरवणा पवल्लगुइम
 शुपविट्ठा अविगारिमेहि पुच्छता-किं भवतो धम्मं करदिति? तस्येगो मण्णति-अथ करिस्समो, तत्र से मण्णेतेहि पण्यमण्यमेहि

धणं उवजीविज्जति, अण्णो भणति—अहं वणिज्जो, कलोपजीवि वंभणो मे णिच्चगं भुंजति, अण्णो भणति—अहं कुटुंबभरणपवित्तो
 किलेसमागी, किं बहुणा ? सोयरियादयोऽवि कुलधम्मोनुवर्तित्वाद्दयमपि धम्मिया, एवं धवलगिहमणुपविट्ठा, उक्तं च—“सोत-
 सुतघोररणसुह०” अथ तत्थ दुवे सावगा सकृदमघपाननिवृत्तिकृतभङ्गा असितभवणमणुपविट्ठा पुच्छिता भणन्ति—सुमाहुणो
 सुमावगा य धम्मिया जे सया अपमत्ता, अम्हे पुण पमादिणो स्वकृतमघपाननिवृत्तिकृतभङ्गा ण धवलगिहारुहा, अतो असित-
 भवणमणुपविट्ठा इत्येवं बहुजननमितो धम्म इति, तस्मिन् बहुजननमिते संवृतात्मा भवेदिति वाक्यशेषः, अन्ये त्वाहुः—बहुजन-
 नमनो—लोभः, सर्वो हि लोकस्तस्मिन् प्रणतः, असंयतास्तावत् सर्वे शब्दादिविषयप्रणताः, प्रमत्तसंयता अपि तेनैव केचित्प्रणताः,
 वीतकपायास्त्वप्रणताः, जे य जयणा अपमत्ता इति तेऽपि न प्रणताः, उक्तं च—‘कोधस्म उदयणिरोधा वा उदयपत्तस्म वा
 कोहस्स विहलीकरणं’ एवं योगेन्द्रियाणामपि वक्तव्यं, संयतो नाम विरतः निवृत्त इत्यर्थः, ‘संव्यट्ठेसु मदा अणिस्सिते’ति सव्वेसु
 इंदियत्थेसु यावंतो वा असंयमार्थाः अथवा ऐहिकामुष्मिकेषु अणिस्मितो नाम नाकाक्षति ‘हरदे व तुमे अणाडलो’ हरदंति,
 महासमुद्रः, स हि तत्कादिभिः महामत्स्यैः स्फुरद्भिर्गपि नाकुलजलो भवति, न क्षुब्धजल इत्यर्थः, पद्ममहापद्मादयो वा हृदाः स्वच्छ-
 प्रसन्नगंभीरजलाः गंभीरत्वादनाकुलाः, एवमसावपि पूर्वापरज्ञेयपरिशुद्धस्वच्छज्ञानवान् प्रसन्नवाङ्मनाः न च परप्रवादिभिः ज्ञयते
 विक्षोभयितु इत्यनाकुलः, कोधादीहि वा अणाडलो, अथवा अणाडल इति निरुद्धाश्रयः अनातुरो—न ग्लायति धम्मं कथयन्,
 ‘धम्मं प्रादुरकासव’ति प्रादुः प्रकाशने स भगवान् आर्यसुधम्मः अण्णतरो वा गणधरो हृद इवानाकुलः धम्मं प्रादुरकार्षीत्,
 एवमन्येऽपि स्थविराः प्रादुरकार्षीत् प्रादृक्कुर्वन्ति करिष्यन्ति च, कस्यपइयायं काश्यपः, स एवं लक्षणकं धम्मं कथयति, तं च वा

'पहवो पापा पुगो सिया०' इत्थं ॥ ११८ ॥ अथबोपदेद एवाय, यहयो प्राणा पुगो सिता, यहय इत्यनन्ताः, पृथक् पृथक् सिता
 पुगोसिता, तच्चहा-पुढाविच्छादयत्ताए०, तेषां सु प्रत्येकान्तानामप्येको धर्मः समान एव, सुखप्रियत्व 'समिय उवेहाए'पि
 समिता प्याम समता, प्रत्येकाभयेऽपि सति अमीएसुलता दुःखोद्रेगता च समानमेतत्, अथवा समिया इति समं उवेहिताः जे
 मोअपद उवट्टिए, मुनेरिद मोनं, विरमण विरति तेपामतिपातादीनां अक्कासिणि करिप्पसि, पापाहीनः पंडितः, का मावना !,
 यया तवेत इटानिटे सुलदुःखे शवं पाप्माअमवि इत्येव मत्वा विरति तेपामक्कासि पंडिते, स एव विरतात्मा 'धम्मस्स य पारए
 मुणी०' इत्थं ॥ ११९ ॥ धम्मो दुविहो-सुतधम्मो चरिणधम्मो य, तयो' पारं गच्छसीति पारग', सुवज्जनपारगतः चोदसपुब्बी, पारं
 वा क्वचित्ति, एव पारं गत क्वचित्ति वा अरुपाय, तस्य च चारित्रमधिकृत्यापदिश्यते, आरमो नाम जीवन्मयसमारंभस्तस्याति व्यव-
 स्मितो, नारमत इत्यर्थः, अ य पुण आरंभपरिगारे यहुति ममायति वा ते त परिगह गह्वविण्डुं 'सोयति य ण ममायणो'
 मलम्यमाअमपि यवेएपरिमाह सोयति ण ममाअणो, उक्तं हि-"परिमाहेवप्राप्तनेएपु काहाओको, प्राप्तेपु च रक्खणपुमणे वाड-
 हति" णो लभमति मिय परिगहति अग्नितामण्यचाए चोरतामण्यचाए पित्तओ ण मयति, अयमपरकल्पः तमिव, धम्मस्स य
 पारए मुणी, आरंभस्स य अन्तिअट्ठितं सोयति य णं ममाअणो अग्गे सुदिता, तुग्ग संतविमवोऽनि अतिदुद्धरं तवचरणं करेसि, जेणं
 ममायते तेणं ममायणो-मातापुत्रादयो णो लभमनि परिगहति, स तेषां नित्यं वक्खक आसीदिति नित्य परिग्रहः परः, तत्तत्तत्प्रत्ययि
 क्क णो लमति मिसिप परिगां, अमुमेवार्थं नागाज्जुनीया विक्कल्पयति-सोळण तय उवट्ठित केयि निही बिग्गेण उट्ठिता।
 धम्ममि इहं भणुत्तरे, तपि जिणेअ इमेण पंडिते' इह लोग पुहावद विवा परलोणे य पुह पुहावद' ॥ १२० ॥ कृपियुत

चौरादीनां इहलोके एव दुहावहं धणं, उक्तं हि—अममा जनयंति कांक्षितां, निहिता मानसचोरजं भयम् । विडंति जना हि०” पर-
 लोकेऽपि च दुहं अस्माद्धनोपार्जनदुःखात् सुमहत्तरं दुःखं समावहंतीत्यतो दुहादुहावहा, अथवा दुहादुहा वा पुनरनन्ते संसारे पर्य-
 टन्तः शरीरादिदुःखं समावहंति ‘विद्धंस्सणधम्ममेव या’ अग्गिचौराद्युपद्रवैः कालपरिणामतश्च विद्धंमणधम्ममेव या इत्येवं
 विद्वान् मत्वा को नाम आगारमावसे?, किंचान्यत्—पव्वइतेणवि न मत्कारवदणणमंमणाउ बहु मागितव्वा, उक्तं च तत्थ—‘महता
 पल्लिगोह जाणिया०’ वृत्तं ॥१२१॥ परिगोहो णाम परिश्वंगः, दव्वे परिगोहो पंको भावे अमिलापो बाह्याभ्यन्तरवस्तुषु, परस्प-
 रतः साधूनां जावि वंदणणस्सणा सावि ताव परिगोहो भवति, किमंग पुण मदादिविसयासेवणं?, अथवा प्रव्रजितस्यापि पूजा-
 सत्कारः क्रियते, किमंग पुण रायादिविभवासंसा?, ‘सुहुमे सल्ले दुरुद्धरे’ सूचनीयं सूक्ष्मं, कथं?, शक्यमाक्रोशताडनादि तिति-
 शितुं, दुःखतर तु बन्धमाने पूज्यमान वा विषयैर्वा विलोभ्यमाने निःसंगतां भावयितुं, इत्येवं सूक्ष्मं भावशल्यं दुःखमुद्धतुं हृदया-
 दिति वाक्यशेषः, इत्येवं मत्वा विद्वान् ‘पयहंज संथवं’ सम्यक् स्तवः सतो वा स्तवः संथवो, नागाज्जुनीयास्तु पठंति-पल्लिमथ
 महं विजाणिया जाविय वंदणप्रयणा मह । सुहुमं सल्लं दुरुद्धरं तं पि जिणे एण पंडि ए’ एगे चरे ठाण आसगे०’ वृत्तं
 ॥१२२॥ द्रव्ये एगल्लविहास्वान् भावे रागद्वेषरहितो वीतरागः, ठाणं—काउस्सग्गो आसणं—पीढफलग भूमिपरिगहो वा सयणति
 शुवण्णो, एगो रागद्वेषदोसरहितो, सव्वत्थ पवादिणिवादसमविसमेसु ठाणणिसीयणमयणेसु एगमावेण भवितव्वं, णाणादिसमाहितो,
 चरेदित्यणुमतार्थे, भिक्खू ‘उवहाणवीरिए’ उपधानवीर्यवानिति तपोवीर्यवान्, ‘वइगुत्ते’ति वयगुत्तिगहिता ‘अज्झप्पसंबुडे’ति
 मणोगुत्ती गहिता, पूर्वार्द्धेन तु कायगुप्तिः । उदाणि जो मो एगल्लविहारी तं दुच्चदरे य णिक्कारणेण भण्णति—‘णो पीहे ण याव-

वगुण' इव ॥१२३॥ पिहित नाम वक्ष्य, अवगुणद्वयारि सुष्णपरे वा भिन्नपरे वा, शून्यां द्वितं शून्य, शून्यं वा यन्नाऽन्यो
 न मनति पुनो न उदाहरे वयि, वचरि भामाओ सोषूण उदाहरति वयि, अवस्सं संवुज्झिमुक्कामस्स वा एगनायं एगवागरणं
 वा आप वचरि, बिंसीयणद्वये सोषूण सेसं वमपि 'ण संमुच्छति'पि न पमलति, 'यो संघटे तथे'पि न वा तणाइ संघरेति,
 किमंग पुन किंचि पोचि वा !, न एव सरिरोवस्सयादिसु अप्रतिषदः अभियतवासित्वात् 'जत्थऽस्यमिते अणाइले' इव ॥१२४॥
 जत्थ स अत्थमिति स्रो जल यल वा तत्थ वसति, अणाइलो नाम परीपदोपमंगं नकैः ममुडवत् नाकुलीक्रियत, समविसमाइ
 ठाणमयवासणाइ मुबीजधियासए, न रागेद्वयो गच्छेत्, तत्थ से अञ्जमाणस्स 'वरगा अइवावि मेरवा' वरंतीति वरका-
 पिपीलिक्रमत्कृमघृतपायिकादयः मेरवा-पिन्नाचथापदादयः सरिसृपा-अहिमृषिकादयः सुब्बे अइयासएचि, एवमन्येऽपि 'तिरि
 या मणुस्सा य दिविया' इव ॥ १२५ ॥ तिरिया चतुर्विधा उवमगा सिविहाचि सेरिया नामासेवित्वा अनुभूय 'लोमावी
 यपि ण इारित्से' लूयत इति लोमा लोमहरिसो दुषा ववति-प्रतिलोमैर्मयात् अनुलोमैः प्रहर्षेण हासतः, आविग्रहात् दृष्टिसुख
 प्रमादो दैन्य वा, 'सुभागासगतं महासुणी' स तैर्मेरैरप्युपसर्गैर्लदीर्णस्त्रिद्यमानो मार्यमाणो वा 'जो ताव मिकत्थ जीविन'
 इव ॥ १२६ ॥ अनुलोमैर्वा उर्ध्वार्धे असंक्रमजीवितं ण वा पूयासकारं पत्थेअ, तेनैव दीवितमनाकांस्यता पूजायत्कारी च, मया-
 नक वाऽऽवमये वमता 'अकमत्वमुवति मेरवा' अम्यस्ता नाम आसेविता असकट्ठ अमकुत्सहमानेन बाता उदिता आसेविता अम्यस्ता
 इत्यतः उपन्ति-उपयान्ति मयानका, पठ्यते च-'अप्पुत्थे उवेंति मेरवा' अस्या न बहव पिन्नाचथापदव्यालादयः जीविता
 न्नयिका उवेंति, जीवोष्णदध्रमनुकादयस्तु तदीणा अपि अक्याजपिपोकुमिति, अम्यस्तप्याभिरामितवारणस्येप भैरवा एव ववति,

तस्यैवं 'उचनीततरस्म ताङ्गो०' वृत्तं ॥ १२७ ॥ भिक्षोः धर्ममुपनीतः परीपहजयं वा, अयं चोपनीतः २ अयमनयोरुपनी-
ततरः ज्ञानदर्शनचारित्र्येषु यस्यात्मा उपनीततरः स भवत्युपनीततरः, त्रायतीति त्राता, स च त्रिविधः—आत्म० पर० उभयत्राता—जिन-
कल्पफार्हदृच्छवासिनः 'भयमानस्म विविचमासनं' इत्थीपसुपुण्डगविरहितं विवित्तं आसनग्रहणादुपाश्रयोऽपि गृहीतः 'सामाड्य-
माहु तस्म तं' समभावः मामाड्य आहुः तस्म तं समभाव सामाड्यं तस्सेवंगुणातिरस्म सामायिकं, कतरः, चारित्तसामाड्यं,
आहु—उक्तवानिति तित्थकरो अज्जसुहम्मो वा सिस्साण कथेति, तस्य चारित्रधर्मः, किं करोति?, यः आत्मानं भये न दर्शयति,
न क्षुभ्यत इत्यर्थः, किंचान्यत्—'उसिणोदकतत्तभोयणो०' वृत्तं ॥ १२८ ॥ उसिणग्रहणात् फालुगोदगं सोवीरगउण्होदगादीणि
गहिताणि, तप्तग्रहणात् स्वाभाविकस्यातपोदकादेः प्रतिपेधार्थः, धर्मेण यस्यार्थः स भवति धम्मट्ठो, ह्री लज्जायां, असंयमं प्रति ह्रीय-
म्यास्ति स ह्रीमान् तस्य ह्रीमतः, स हि लोके शीतोदकं पिबन् लज्जते, ह्रीयत इत्यर्थः, तस्यैवमप्रमत्तस्य आमतःसंमग्नि असाधु
'रायिहि' राजादिभिस्तस्यासाध्वी, कथं?, रिद्धि दृष्ट्वा तं मा भून्मूच्छीं कुर्यात्, मूच्छतश्च अममाधी भवति 'तधागतस्स-
वि'त्ति वैराग्यगतस्यापि, अथवा यथाऽन्ये, यथा जिनादयो गता वीतरागं तथा सोऽवि अप्रमादं प्रति गतः, इदानीं प्रमत्ता उच्यन्ते—
'अधिकरणकरस्म भिक्खुणो०' वृत्तं ॥ १२९ ॥ अधिकरणं करोतीति अधिकरणकरः, 'प्रसह्ये'ति आक्रम्य परपरिभवात् संबंध
स्नेहसंतति दारयति ततः दारुणं, 'अट्टे परिहायते ध्रुवं' अर्थो नामा मोक्षार्थः तत्कारणादीनि च ज्ञानादीनि परिहायंति, "जं अज्जियं
ममीखल्लएहिं तवणियमवममइएहि । मा हु तयं छडेहि य बहुतरयं सागपचेहि ॥ १ ॥ एतेण कारणेणं अधिकारणं ण करेज्ज संजते
स्वपक्षपरपक्षाभ्यामितिवाक्यशेषः, तस्यैव अधिकरणमकुर्वाणस्य 'सीनोदगपरिदुगुच्छिणो' वृत्तं ॥ १३० ॥ सीतोदगं णाम अवि-

गलजीः अष्टगुणं प्रती, प्रतिदुगुंछति गाम न पिवति, यो हि यद्य सवति स तत् जुगुप्सुत्येव, अहा धीयारा गोमांसमघलमुन-
 पलंद्दं दुगुंछति, न केवल धीयारा गोमांसं दुगुंछति, तदाशिनोऽपि जुगुप्सुति, अप्यदिष्णो गाम अप्रतिशः, नास्य प्रतिष्ठा भवति यथा
 मम अनन तपसा इत्यं गाम भविष्यतीति, तत्राहा-गो इहलोगदुताए तव करोति० अहा धम्मियय भवन्ता, आसयाहारउवविपू
 याणिमिष वा अप्रतिशः, तव-कर्म येन सत्कम्प भवति तत् आश्रवान् स्तोत्राप्यवसकति, तस्यैवंविधस्य 'सामायिकमाहु
 तस्म' इं तद्वदाम्य सामायिक-परियमामायिक, यत्किं !, न करोति, अ गिदिमचे असणं न भवस्सति, मा भूत् पच्चाकम्मदोसो,
 भविम्मनि नट्टे हिन धीमरित्तं, न एव मीतोदगवच स्यादिति । किं च 'ण य संस्वतमाहु जीवित्त' इत्थ ॥ १३१ ॥ गहि छिन्न
 ततुचन् इह जीवित्त पुनः दुषयत्त संस्कर्त्तुं, 'तथे'ति तन प्रकरेण, बालज्जो गाम असंयतजन , प्रगरमीभवति प्राप्तातिपातादिपु
 प्ररर्घमानो पृथो मरतीत्यर्थः, न एव बाल पापेषु कर्मसु प्रगरमीभवन् तैरव बाले पापेहि मज्जति हिसादीहि, तस्मिप्येव वा
 कर्मणा मानमदमिव मीयत्त पूर्यत्त इत्यर्थः, मायते वा संसार, 'इति संस्वाय सुणी न मज्जस्ति' इति संस्कार्यते, एव परि
 गणस्य न मज्जतिपि-न मद इर्यात्-न इय्येत्त, मानाधिकार एव अस्मिषुदेवके वर्ण्यते, तेण इति संस्वाए सुणी न मज्जति, क्रोभो
 मान(मदो)ऽपि गृहीतो, लोभस्तु 'उदेण पळेति मायया' इत्थ ॥ १३२ ॥ छदो जाम लोभः इच्चा प्रार्यना, तण छदेण प्रलीयते य
 प्रजा तासु गतिषु मृदं लीयते-गच्छति, पत्थत्त च 'उण्णेण पळेति मायया' छदेनेति उमेणोवहिणा कटतुलकटमाना
 दिभिः तथा हिमादिषु कम्मसु प्रवर्त्तते दमण्व, पलायितुमिच्छति कर्मबन्धात्, यथा मारेतोऽपि य देवस्तुवरि छुमति, महाभि
 प्रमीतोऽय माग , तथा पिण न दुषयितव्यं इति पापंदिनोऽपि द्वाकयादयः छप्पेण पलायितुमिच्छति कर्मबन्धात्, तपपा-संघ

संतगा ग्रामाः, दासीदासहिरण्यादि च ते उपासगमंता वा, भागवता ब्रुवते-सर्वं देवो करेति, यथा छण्णेण तथा लोभादिभिरपि
‘बहुमाये’ति उत्क्रंचणादि, पापंडिनोऽपि मायाबहुला कुकुडेहिं लोअ उवचरंति, उक्तं हि-कुकुडसाध्यो लोको नाकुक्कुटतः
प्रवर्त्तते किंचित् । तस्मात् लोकस्यार्थे पितर (अवि) सकुर्कुटं कुर्यात् ॥१॥’ चित्तप्रामाण्यं वर्णयन्ति, मोहो नामाज्ञानं तेन प्रावृता
छादिता इत्यर्थः, शासनाश्रितास्तु ‘वियडेण पलेति माहणे’ भावेनेति वाक्यशेषः, तेनाकुडिलेनावि अवि कुत्थितेनाजिम्हेन, कुतः
पलीयते?, संमारात्, न केवलमात्मा शुद्ध्या पलीयते, बाह्येनापि पलीयते, तद्यथा-‘सीउण्हं वयमाऽधियासए’ सीते अप्रावृताः
उण्णे आतापयति, अथवा सीता अनुलोमाः उण्णाः प्रतिलोमाः, वयसेति वाचा, यथा वयसा तथा मनमावि, एवं सेसिदियदभोवि,
किंच-जं बहुपमणं तं गेण्हाहि चिद्धते, ‘कुजए अपराजिए जह्वा०’ वृत्तं ॥१३३॥ कुच्छित्तो जयः कुजयः द्यूतेण श्रौचं विदप्पति,
यद्यपि अपराजितो अक्खेहि देवताप्रसादेन वा अक्खवहितत्तेण वा अपराजितो तथापि कुत्थित एव जयः, अक्खापासगादिषु
क्रीडाव्यवहाराः, अक्षैर्दिव्यति दिव्यं, दिव्यं चास्यास्तीति दिव्यवान्-क्रीडावान्, जह सो दिव्यं च कडमेव गहाय, णो कल्लि
णो वेत्तं णो चेव दावर, उवसहारः ‘एवं लोगंसि ताडणो०’ वृत्तं ॥ १३४ ॥ एवम्-अनेन प्रकारेण अस्मिंल्लोके पापंडलोने वा
‘ताडणो’त्ति आत्मपरोभवत्रायिणो-जिनतीर्थकरस्थविराः ‘बुद्धते’ उक्तः ‘अयं’ति इमो जडधम्मो सुतचरित्तधम्मा य ‘अनुत्तरे’
बहुफले, अतुल्ये इत्यर्थः, ‘तं गेण्ह हेतंति उत्तमं’ तमिति तं धम्मं गेण्हाहि इहलोए परलोए य हितं, इहलोए आमोमहिल-
द्धीओ परलोए सिद्धी देवलोगसुकुलपच्चायादि, ‘ते’ इति तस्य ग्रहे, कस्य निर्देशः?, उत्तमः-प्रधानः, धम्म इति वर्त्तते, कडमिव
द्यूतकरवत् सेमा तिण्णि आता, पायत्था अण्णतिथिया गिहित्था य, अवहाय-छेड्ढत्ता, को भवति?, उच्चयते, पंडितो भवति, किं

च-एषा हि शुद्धादीनां स्वर्गरीपद्म एव गरीयान् अत एवोच्यते 'उत्तरमणुयाण आहिता' वृत् ॥ १३५ ॥ उत्तरा नाम शेष-
 निरयेभ्यः ग्रामधर्म्मा एव गरीयाणि, यथा मयाऽनुश्रुतं स्वधिरैर्म्यस्तै पूर्वै श्रुत पद्मापेभ्यो मया श्रुत, उक्तं हि- 'सुखस्यातिरसः
 स्वर्ग, स्वर्गस्यातिरसः क्षिय । गवामतिरसः क्षीरं, क्षीरस्यातिरसो घृत ॥ १ ॥ सर्वं एव वा विषयग्रामधर्म्मः, अथवा उत्तराः-
 अद्भुतयो ग्रामधर्म्मा मनुष्याणां चक्रवर्तिबलवद्ब्रह्मलिङ्गानां तेषु उत्तरेषु वि 'जसि विरता समुद्रिता' बाहु इत्यगस्तु
 सम्यक् उद्धिता मनुस्थिता, 'कासवत्स अनुधम्मचरिणो' काश्यपो-चर्दमानस्वामी काश्यपवीर्णानुवरणशीलाः कासवत्स
 अशुधम्मचारिणो, अथवा श्रुतम एव काश्यप' तेन वीर्णमनुचरन्ति ययोरिष्ट 'जे एत चरेति आहित' वृत् ॥ १३६ ॥ जे इति
 अशुद्धिनिर्देशे, जे अशुधम्मचरिच कुर्वन्ति, आदितं-आस्यात, केम ? 'पाएण महता' श्रावकुलीयेन महता इति, आहृत्वेऽपि
 सति राजघट्टाना कृतज्ञानवता च, महोपासौ कपिध मरिषि, अथवा मोक्षेसिणा, ते उद्धिता, उत्थिता नाम मोक्षाय, सम्यगुत्थिता
 समुत्थिता, न जन्मातिवत्, आम्नादयोऽपि हि मोक्षार्थममुत्थिता, 'अन्योऽन्यं च सीदत सारेति धर्म्मत' इति धर्म्मं सीदत,
 अथवा धम्मियाए पट्टिचोयणाए, अथवा धर्म्मं सालित स्तलत वा धम्मियाए पट्टिचोयणाए धम्मिएण, पट्टोआरेणं, धर्म्मं सम्य
 गवस्यितव भूत्वा 'मा पद्म पुरापणामय' वृत् ॥ १३७ ॥ अमानोना' प्रतिपेवे, मा प्रेक्षस्व, पुरा नाम पूर्वकालिए पुक्खरतपुब्ब
 कीलित्तादि, प्रणामपतीति प्रणामकः दुमाति संमारं वा प्रति धर्म्मं म्मित, संक्षेपार्थस्तु पुक्खकीलित अ सुमरेत्ता, धर्म्मं वा प्रति
 प्रणामयेदात्मानं, उवधि दब्बे दिरणादि मावोवधि अट्टविच कर्म्म, अमिसुत्त कखेआसिणि अमिक्खे उवधि पुप्पिचए, मानाधिक्य
 रऽनुसरत्तमाने 'जे नृपणतेदि णो णत्ता' चे इति अपिदिह्मणिरेसे दुष्ट प्रजता' नृपनताः शाकपादय', ते हि मोक्षाय प्रवृत्ता अपि

विषयेषु प्रणता रसादिषु, नेति प्रतिषेधे, आरभपरिग्रहेषु ये न नता ते जानन्ति समाहितं, त एव ज्ञानवन्तः ये सम्यङ्मार्गाश्रिताः,
 न तु अज्ञानिनो, न वा समाधिं जाणन्ति, समाधिर्नाम रागद्वेषपरित्यागः, स एवं समाधिमार्गावस्थित, 'णो काधिऐ होजा संजते' वृत्तं
 ॥१३८॥ कथयतीति कथकाः अक्खाणगाणि गोयरग्गगतो उवस्सयगतो वा अप्रतिमानानि कथयति कथिकः, पासणीओ णाम गिहीणं
 व्यवहारेषु पणियगादिसु वा प्राश्निको, न भवति, अपाया तत्थ जो जिबति तस्स अप्पियं भवति, संपसारको नाम संप्रसारकः, तद्यथा
 इमं वरिसं किं देवो वासिस्सति णवत्ति, किं भंडं अग्घिहिति वान वा ?, उभयथापि दोषः, अधिकरणसंभवात्, अग्घिहिति ण-
 वत्ति, 'नच्चा धम्मं अनुत्तर' एवंविधेन न भाव्यं, कतकिरिओ णाम कृतं परैः कम्म पुडो अपुडो वा भणति शोभनमशोभनं वा
 एवं कर्त्तव्यमासीत् नवेति वा, मामको णाम ममीकार करोति देशे गामे कुले वा एगपुरिसे वा, किञ्च-अयं चान्यः कम्मविदा-
 लनोपायः, तद्यथा- 'छण्णं च पस्सं णो करे०' वृत्तं ॥१३९॥ द्रव्यच्छन्नं निधानादि भावच्छन्नं-माया, भृशं पसंसा-प्रार्थना लोभः
 उकोसो-मानः प्रकाशः-कोधः, स हि अन्तर्गतोऽपि नेत्रवक्त्रादिभिर्विकारैरुपलक्ष्यते, उक्तं हि- "कुद्धस्स खरा दिट्ठी" य एवं
 रुपायनिग्रहोद्यताः तेसिं सुविवेकः गृहदारादिभ्यो विवेको बाह्योऽभ्यन्तरस्तु कपायविवेकः, आहितं-आख्यानं, सुविवेगोचि वा
 सुणिकखंत वा सुपव्वज्जत्ति वा एगडं, भृशं नता प्रणताः, कुत्र नता ?, धर्मे वा 'सुज्झोसितं' ति जुषो प्रीतिसेवनयोः, धूयतेऽने-
 नेति धृतं-ज्ञानादि संयमो वा येषां सुज्झोसितं-स्वभ्यस्तं तेसिं सुविवेगमाहिते । स एवं विदालनामार्गमाश्रितः 'अणिहे स-
 हित्ते सुस्संखुहे०' वृत्तं ॥ १४० ॥ अनिहो नाम अनिहतः परीपहैस्तपःकर्मसु वा नात्मानं विंधयति, ज्ञानादिषु सम्यगाहितः
 णाणादीहि ३ आत्मनि वा हितः स्वहितः, अथवा यस्मिं गुप्तः स समाहितो, धर्मेण यस्यार्थः स भवति धम्मट्ठी तवोवधानवीरीय-

संपृक्त तवे पारमविध, म एव गुणश्रुचो 'विहरत्त समाहितं दिप' अनियतवासिस्व गृह्यते, समाहितो, निगृहीतेन्द्रियस्व च, उक्तं हि--"मरेसु य मरयपावपसु, मोतन्विमय उवगतेसु । तुष्टेण च रुद्रज च समयेन सया न होयन्व ॥१॥" एवं सेसिन्द्रियविस-
 रमुवि, स्नात्-किमप पर्वविष- प्रयरन- क्रियते अतिदु स्वध !, उच्यते, 'आवर्तिवं दुस्त्रेण लम्भते' सञ्ज्ञा- 'माणुस्सखेच जाती' गाथा ॥ स्यात्-कच अनादिमति संमारे अयमात्मा न पूर्वमेवानेन पथा प्रयात इति !, उच्यते 'गहि गूण पुरा अणुस्सुत्त०' ब्रुच ॥१४१॥ नति प्रतिपच, हि पादपरणे, नूनमनुमाने, पुरा इति क्रमात् अतिकान्तकसप्रारण, अनुगतं भुत अनुभुत, किंच तत् !, उच्यते, वच्यते हि-दुगिषा सामाद्य पद, अथवा भुगेचावि अवितह गो अविष्टिह, अवितह नाम यथाचत्, अविष्टिह नाम करणे, तदिद मुनिना सामाद्य पद आप्यात इत्यर्थ, समता सामाद्य, तच्च अनेकप्रकारं, कतरण मुनिना तदास्यात !, 'णालए ज जगमरुचदसिणा' जग सग्य पस्मति जगमव्यदती, 'गव माता(मत्ता)महन्तर०' ब्रुच ॥१४२॥ एवमचरणे, महन्तरं मत्वा-
 ज्ञात्वा, तत् कस्य कयोः केयां वा !, उच्यते, सुषस्स य असुचस्स य, विरतीए अविरतीए, मोक्खसुहस्स संसारसुहस्स य सञ्जा-
 सननयस्स मिध्यादनुनानां च, अथवा इम घम्म महत्तरं मत्वा कुप्रवचनेभ्याः, महिता नाम ज्ञानादिभिः, चहवो वना इति अणंता-
 तीतज्ज्ञाने निदा संपद च, 'गुह्यो छटाणुवचणा' गुरय-तीर्यकरादय छंद अभिप्राय विरता भूत्वा विपयकपादेभ्यः तीणा मबोध-
 तरानि च, द्रव्योप ममुद्रः माबोधस्तु समार, आहितमाख्यात कथितमित्येकोऽर्थ इति येतालीये द्वितीयोपेयकः २-२ ॥

मृयणाधिच्चर प्रस्तुते विदारणाधिच्चरोऽनुवर्तते, उक्त हि- 'उदेमगमि ततिए अण्णवपियस्स अबनयो होहि । म च सुहमा-
 तन्म न भवति, परीपहमहिप्पोभयति, म कप !, उच्यते 'समुदकम्मस्म भिक्खुणो' ब्रुच ॥१४३॥ संज्ञानि यस्य प्राप्तव

परैश्वोद्यंते तदा ब्रुवते—किमनेन स्वल्पेण दोषेण भविष्यति ?, वितथं वा दुष्पडिलेहितदुष्भासितअणाउत्तगमणादि, एवं शोवे शोवं
 पावमायरता पदे पदे विसीदमाणा सुबहून्यपि पापान्याचरति, उक्तं च—‘करोत्यादौ तावत्सष्ट्यहदयः किञ्चिदशुभं०’ दिङ्ढतो जहा
 एगस्म सुद्धे वत्थे पंको लग्गो, सो चितेति—किमेत्तिं करिस्सत्ति, तत्थेवाज्झवसितं, एवं वितियं मसिखेलसिंघाणगसिणेहादीहि
 सव्वं मइलीभूतं, अथवा मणिकोड्डिमे चेडरूवेण सण्णावोसिरिता, सा तत्थेव घट्टा, एवं खेलसिंघाणादीणि वि कताणि, किं करि-
 स्संति चि तत्थेव नत्थेव घट्टाणि जाव तं मणिकोड्डिमं सव्वं लेक्खादीहि—इलेष्मादिभिः मलिनिभूतं दुग्गंधिगं च जातं, भद्गमहि-
 सोवि एत्थ दिङ्ढतो भाणितव्वो, आच्चलक्खो राया दिङ्ढतो य, एवं पदे पदे विसीदंतो किमणेण दुब्भासितेण वा स्तोकत्वा-
 दस्य चरित्तपडस्स मलिणीभविस्समति जाव सव्वो चरित्तपडो मइलितो, अचिरेण कालेण चरित्तमणिकोड्डिमं वा ‘णवि जाणंति
 समाहिमाहितं’ ते हि णिच्छयणयतो अण्णाणिणो चेव लब्धंति, पदे पदे विसीदत्तणा जया साधम्मि एहि परेहि वा चोइता भवंति
 तदा ‘वाहेण जहा व विच्छत्ते’ वृत्तं ॥ १४७ ॥ बाहो णाम लुद्धगो तेण सरेण तालितो मृगोऽन्यो वा स तेण ताव परद्धो यावत्
 श्रान्तश्चत्वारि वि पादे विन्यस्य व्यग्रस्थितः ततो मरणं चाप्तः, अयं तु सौत्रो दृष्टान्तः, बाहेण जहा वच्छते, बाहतीति बाहः—
 शाकटिफोऽन्यो वा ‘ग्रथे’ति येन प्रकारेण तेन बाहेन विषमतीर्थश्रान्तो वा अवहन् प्रतोदेन विविधं क्षतः, अवलो नाम क्षीणबलः,
 भरोद्धनं श्रान्तो वा, गच्छतीति गौः, भृशं चोदितः, चोद्यमानोऽपि न शक्नोत्युद्धोदुं, जेण तस्य तर्हि अप्पथामता ‘तस्ये’ति तस्य
 गोः तस्मिं न्नि पांसुनिकरे विपमे वा, अप्पथामया णाम जेण अग्रहतो तात्तगप्पहारे सहति, जइ थामवं होन्तो तो ण तुत्तगप्प-
 हारे सहंतो, सव्वत्थाप्यचयंतो खलु से तीक्ष्णैः प्रतोदाग्रैः तुद्यमानो अवसीदति, अथवा से ‘अन्तए’ अन्त्यायामप्यवस्थायां अन्तशः

दृष्ट्वा क्लममोगा द्रष्टव्या, एकार्युदपरिभाववत्त्वं प्रणालेपनपद्मा, पठ्यते च—‘उद्गु निरिय अये तप्पा’ उद्गु दिव्वा कामा अवे
 मवणवाप्तिवं तिरिय तिरिस्समणुस्सज्जोविवाणमतत्ता, ते तिचिवेवि य दृष्ट्वा कामाणि रोगवत् अधिक अत्यर्थं वा, यथा रोगा
 दुस्सत्ता एव क्लमा अपि, अट्टविधक्लममरोगापत्तेः, सो भवति एन, सेमावि आसवदाराणि जोएयग्गणि, एय संघुट्ठण विरई
 च क्ख तरेस्स !, दिट्ठतो ‘अग्ग वणिपदि आणिय’ इव ॥१४५॥ यदुत्तम किंचिद्वग्ग, तद्यथा वर्णतः प्रकाश्वनः प्रभावत
 मेत्यादि, तच्च रत्नादि, तत्तु द्रव्य वणिगिरानीतं राजानो धारयति तत्प्रतिमा वा, तत्तु वस्त्रमामरणादि वा, तथैव चाम्भो इस्ती
 स्त्री पुल्लो वा, यो वा यस्मिन् थ्ये प्रधान द्रव्य धारयति, द्बुद्धादिविषयोपगतः परिसुक्त इत्यर्थः, राजस्थानीया जीवाः, जेहि
 मिच्छादि दोसे त्वविषा खयोधममाणिता वा धारसविषा वा क्लमाया ते परमाणि महत्तरयणाणि राईमोयणेवेरमणच्छुणि राजान
 इनाग्गाणि रत्नानि वणिगिरानीतानि धारयतीति अग्न प्राधान्य, पूर्वार्थेद्विवासिनामाचार्याणामयमर्थः, अपरद्विभिवासि-
 नस्तथैव कथयन्ति—ते जे विष्यवणाहि ब्वोसिता संतिण्णेहि तम विहायिता तेन तर्ब एवाय लोकः महाव्रतानि प्रतिपपत्ते, उच्यते,
 ‘अग्ग वणिपेदि आहिं’, अग्गाणि—रत्ताणि रयणाति वणिगिरानीतानि धारयति द्बुद्धतादस्वाप्यनर्थाणि वा राजान एव धारयति,
 तत्तुन्या तत्प्रतिमा वा, किपन्तो लोकस्सि वणिग्गः क्वायिक्का वा, एव परमाणि महत्तरयणाणि रत्नभूतान्यतिदुर्दराणि तेपामन्या
 एवोपदेशो धारयितारव, ‘जे इह मायाणुगा णरा’ इव ॥१४६॥ जे इति वणिगिरिदुस्स विरेसे साय अणुगज्जंतीति साया
 णुगा—इल्लोगपरलोगनिरवेक्खा, एवं इद्विरममायागारवसु ‘अज्जोववण्णा’ अधिक उपपण्णा अज्जोववण्णा तस्मिन्नेव सोत्तिदि
 यादिण इज्जामदगक्खमेसु वा भुज्जिता—गिद्धा गदिना अज्जोववण्णा, ‘किमयेण मयं पगग्गिमतो’ ते हि अदयारेसु पमज्जमाणा यदा

मानसस्तापः, निस्तननं तु वाचिकं किंचि, कायिकं च, सर्वतस्तप्यते बहिरतश्च, कायवाङ्मनोभिर्वा ब्रह्मति—अपरिमाणं
पंकोसणनागवत्, किं च 'इह जीवितमेव परसद्वा' वृत्तं ॥ ९५० ॥ 'इहे'ति इह मानुष्ये जीवति येन तत् जीवितं, एवमव-
धारणे, तरुणगो णाम असंपूर्णविद्या वा अन्यो वा कश्चित्, पठ्यते च दुर्बलं वा, वासमयं परमायुः ततो 'तिउट्टति' छिद्यते प्रत्य-
पायवहुलात्, वक्ष्यति हि—गन्धमयमितिज्जित्ति गन्धमया, 'इत्तरवास च बुज्झथा' इत्तरमिति—अल्पकालमित्यर्थः, तं बुध्यत-
अवगच्छत, एवमल्पेऽप्यायुषि बज्झपाये वा, तथापि नाम गृह्णा नरा कामेसु चिप्पित आक्रान्ता, न पुनरुत्तिष्ठति तदुल्लंघनाय, किं-
च 'जे इह आरंभणिस्सिस्ता' वृत्तं ॥ १५१ ॥ जे इति अणिहिट्ठणिहेसे, इहेति इह मनुष्यलोके, पापंडिनोऽपी भूत्वा शाक्या-
दयः आरभे हिंसादि तण्णिस्सिता परदंडप्रवृत्ता आत्मानमपि दंडयंति, अथवा ण तेसि इमो लोगो न परलोगो, तेनात्मानं दण्ड-
यंति, 'एगंतलूमगा' एगन्तहिंसगा इत्यर्थः, येऽपि स्वयं न धातयन्ति तेऽपि उद्दिश्यकृतभोजित्वाद्धनमनुमन्यन्ते, एवंविधा 'गंता
ते पावलोगयं' गंतारो नाम गमिष्यन्ति, पापानि पापो वा लोगः नरकः, 'चिरकालं'ति बहूणि पलिओवगमागरोचमाणि, आसु-
रिका दन्वे भावे य, आसुरियाणि न तत्थ सूरौ विद्यते, अथवा एगिंदियाणं णत्थि जाव तेइदिया असूरा वा भवंति, दिसन्ति
दिश्यत इति दिग् दिग्गहणादष्टादशप्रकारा भावटिक्, एवं गिहिणो विच इत्थं आरंभणिस्सिता आतदंडा एगंतलूमगा ते, न खंति या,
'ण य संखयमाहु जीवितं' वृत्तं ॥ १५२ ॥ असंस्करणीयं असंस्कृतं, उक्तं हि—'दंडकलितं करेन्ता वचंति हु राइणो य दिवसा
य। आहुं संवेहेन्ता गता य ण पुणो णियत्तिन्ति ॥ १ ॥ तहवि य णाम बालजणो हिंमादिपु पापकर्मसु प्रवर्त्तमानः प्रगल्भी-
भवति धृष्टीभवतीत्यर्थः, यदापि च पापकर्मण्याचरन् परेणोच्यते—किं परलोगस्म ण वीभेसि?, ततो भणति—'पच्चुप्पणेण का-

'वातिचण' ए मकठि, अवसो विसीदति, एवं सोधि संयमः विनिरुपमः 'एव कामेसणा विद्' इव ॥१४८॥ एवमवधारणे, उक्ता
 'कामेसणा' कामकाममार्गणा, विदुरिति विद्वान्, कामविपाकं विदभिः परत्र च कामपिशाचपीड्यमानमित्यति 'अज सुए पय
 वामि संयच' संयचो नाम पुण्यावरसंबधो तं संयचं अज च' परमो वा प्रहास्यामि, स हि त संयच उत्तिसुसुरपि सुसुसुरपि कुदुम्ब-
 मरणादिदुःस्त्रेव हि विवस्वतो गौरिच न वक्रोति उत्सुष्टुं, अपरोपदेश एवायं—'एव कामेसण विद्' इपं, एवमनेन प्रकारेण का
 म्यत इति कामा', एषा मागर्भव, विदुरिति विद्वान्, नाविद्वान्, कुदुम्बभरणे दुस्त्वान् मत्वा तत्र वा वक्रोति गौरिवाचहन्
 तुव्यत कपिपशुपात्रपादिषु च कर्मसु वर्तमानो वाच्यते, एवं बह्वपायान् कामान् मत्वा अज वा सुते वा संयचं युत्वा च संयचं
 'कामी कामे ण कामए' कर्मपीया' काम्यत वा कामा' इवमेसुवि जहा पण्डुमपुरुषरमपुरा इ माया संयोगविध्ययोगा, विमं-
 तिलमाप्यो वा जहा—इष्याए य घषेण य गिर्मतियो ओज्वर्णमि गवतिष्ठा । येळति विणीतविणयो त बहररिसि गमसामि ॥१॥
 अलदे—असंन परयेति उवच्चिचिचा थुञ्जीहामि 'कण्डु'पि क्वचित् ग्रामे वा पुरे वा, अथवा हीजोचममभ्यमे उपदेश क्रियते तेषु
 तेषु पमचस्म 'मा पच्छ असाधुता 'मचे' इव ॥१४९॥ मा सेति इयं असाधुता, ठप्स्यते नाम हिंसादिकर्मप्रवृत्ति' मरणकाले
 तप्स्यते, परत्र वा, उक्त हि—“जहा सागठिओ जाण, मुम्म हेवा महापई । विसम मग्गमोत्तिण्णे, अक्खे मग्गमि सोयते ॥१॥
 मोयए चैव चई, अपत्थ आमक मोषा, राया रजं तु हाए ।” एवं ज्ञात्वा 'अचेही अणुमास अप्पण' अतीव अतीहि अत्यन्त क्रम
 इत्यर्थः, कुत !—प्रमादाद्, आरमानमवारमना अनुज्ञास्ति, किंच 'अविय च मयापु सोयती' जहा अमाधुता सहा तहाजविगं सोयति,
 इदमपि ताव चोराती अमापूणि कम्मणि काउं गरिता मोयति, किन्तु पत्त्र !, एतन्ति च घरीरादिभिर्दुःस्त्रेर्वाप्यमाना, ओषने

विविक्तवचनं भवेत्तदेवाणं सलोगतं, किं पुण जो महन्वयाइं फासेति ? यतश्चैवं श्रावका अपि देवलोकं गच्छन्ति जिनेन्द्रवचनानु-
 शास्ताः, तेण 'सोच्चा भगवानुशासनं' वृत्तं ॥ १५६ ॥ अनुशास्यते येन तदनुशासनं श्रुतज्ञानमित्यर्थः, अथवा अनुशासनस्य-
 श्रावकधर्मस्य फले 'सच्चे तत्थ करे उवक्कम' मत्थे-अवितथे सद्भवो वा हितं सत्यं मत्थवचनं नानृतं संयमो वा, तत्र कुर्या-
 दुपक्रमं, उपक्रमो नाम यथोपदेशः, अथवा सत्यमिति सत्यं, तत्थ करेज्ज उवक्कमंति, न वितथं, 'सन्वत्थ विणीतमच्छरे'
 सर्वत्रेति सर्वाथेषु येन विनीतो मत्सरः स भवति विनीतमत्सरः, मत्थरो नामाभिमानपुरस्सरो रोपः, स चतुद्धी भवति, तंजहा-
 खेत्तं पडुच्च वत्थुं पडुच्च उवधि पडुच्च सरीर पडुच्च, एतेसु मन्वेसु उपपत्तिकारणेषु विनीतमत्सरेण भवितव्यं, तत्थ जातिलाभतपो-
 विज्ञानादिसंपन्ने च परे न मत्सरः कार्यः यथाऽयमेभिगुणैर्युक्तोऽहं नेति, तद्गुणसमाने च, दब्बुच्छं उक्खल्लखलादि भावुच्छं अज्ञा-
 तचर्या, विरुद्धं नाम उगममार्गीहि कल्पितं 'आहरे' आदद्यात्, एवं 'सन्वत्तं' वृत्तं ॥ १५७ ॥ मर्वं जेयं
 यावत् शक्तिविद्यते तावदध्ययं, ज्ञात्वा च अकृत्य न कर्त्तव्यं, कृत्यमाचरितव्यमिति, उक्तं हि- "ज्ञानागमस्य हि फलं" अधि-
 द्दुए धम्मं, पाणादीणि वा, धम्मेण जस्स अत्थो स भवति धम्मद्वी, तपोपधानगीर्यवान्, 'शुत्ते जुत्ते सदाजते' चि त्रिगुप्तः, जुत्तो
 णाम पाणादीहि तवसंजमेसु वा सदा-नित्यकालं जतेत यत्नवात् स्यात्, कुत्र यतेत ? तदिदमात्मपरं, आत्मनि परं च आत-
 परे, जो अत्ताणं अतिवातेज्ज जो परं अतिवातेज्जिति, आत्मनः परं आत्मेसु वा परं, किं तं ? आयतार्थिकत्वं, अत्थो णाम णा-
 णादि, आयतो णाम दृढग्रहः, आयतविहारकमित्यर्थः, 'वित्तं पसवो य गातयो' वृत्तं ॥ १५८ ॥ वित्तं-द्विरणादि पसवो-
 गोमहिमाजाविगादि गातयो-मातापितृसंबन्धिणो, वालजणो सरणंति मण्णती, एतान् वालजनः अरणं मन्यन्ते, एते हि मां दुःखा-

रित, को बद्धं परलोगमागतः ? प्रत्युत्पन्नेनैव सोक्षेन कार्यं, को हि एषा स्वर्गं मोक्षं वा तत्सुख वा परलोकादायातः ? कथं वा
 साक्षादक्ष्यमानः परलोकोऽस्तीत्यध्यवसेयः, उच्यते—‘अदक्स्तुव दक्स्तु आदित्’ इव ॥ १५३ ॥ न पश्यतीति अदक्स्तु अद-
 क्तुणा तुल्य अदक्स्तुवत्, दक्स्तु नाम द्रष्टा, दक्स्तुणा व्याहृत दक्षुवाहितं श्रवस्व, हे अदक्स्तुवदसणो !, योजपि कार्याकार्यानि-
 मिदो सोऽपि अत्र एव, न दक्स्तुदर्शनी, ‘इन्द्रि हि सु निरुद्धदसणे’ इतीति सप्रेषणे, हि पादपूरणे, दृश्यते येन तद्दर्शनं, निरुद्ध-
 दर्शनं यस्य स भवति निरुद्धदर्शनं, तत्केन ? मोहनीयेन कर्मणा निरुद्धं, मिच्छाविद्धी, एव चारित्रनिरोधेन चरित्चे अचरित्चे
 वा भावना, निरुद्धं तव ज्ञानं-सन्निकृष्टं, कन द्वास्त्यसि परलोके !, अथवा निरुद्धमिति ज्ञानं च, न चहुर्दर्शनं, तत्कथं परलोके ब्रह्म-
 तीति, आत्मादीनि बाज्चाष्टुपाणि, ‘बुक्स्वी मोहो पुणो पुणो’ इव ॥ १५४ ॥ इत्थं स्वमस्यास्तीति दुःखी तैस्तेर्दुःखैः पीड्यमानः
 पुनः मोहदुष्टपार्श्वयति, मुञ्कति जेव मोहजति वा स मोहः कर्मैत्यर्थः, संसारमनुपरीति, यतश्चैव ततो निर्विदेज्ज्ञं सिलोगपूयणं
 सिलोगो नाम श्लाघा यद्वाक्यमता, पूजा आरागदिभिः, दोष्यिवि पिण्डिन्देव-गरहेज्, सकारपुरकारो न प्रार्थयेदयमर्थः, ‘एवं
 सद्धिते चिपासिया’ एवमनेन प्रक्षरेण, सहितो ज्ञानं ज्ञानादिभिः, अथिय पस्सिया आयतुले पाण्हेहि भविज्जसिधि, यदा
 त्मनो नेच्छसि तत्परेपामिति, योजपि नावत् ‘गारपिअ आयसे णरे’ इव ॥ १५५ ॥ आगारस्व, अपिद्वन्द्वार्थं सम्भावने,
 किमुतानगारत्वं, आव्रमतीत्यावसे, अनुपूर्वं नाम पूर्वं भवणं ततो ज्ञानविज्ञाने संयमासंयमण, इह तु संयमासंयमो अधिकृतः
 दुवाठमविष सावगवम्मं फामितो ‘समया सबत्थ सुवते’ समयाव समता तां समतां सुवत्थ भावयमता, कइतामाएए
 हि मच्चस्य समतां भावयति, तदनु चाकृतमामायिकः, शोभनव्रतः सुव्रतः, ‘देवाण गच्छे सलोगतं’ समानलोगत सलोगतं,

विराहितसामणस्स हि दुल्लभा बोधी भवति, अवहुं पोग्गलपरियङ्गं उक्कोसेणं हिंढति, 'एवं सहितेहि पस्सिया' एव मत्वेति वाक्यशेषः, गाणातीसहितो अधिया(वा)सए परीसहे, पठ्यते च 'एवं सहिते अधिया(वा)सए' अधिया वासए अधिवासए, यदुक्तमेवमेतत्, क एवमाह—'आह जिणे इणमेव सेसगा' रिसभमामी भगवं अट्ठावए पुत्तसंबोदणत्थं एवमाह इदमेव, जे वाऽजिताद्याः जेपका जिनाः ते प्राहुः, किमतिक्रान्ता अनागताश्च जे जिनाः कथियिष्यंति च, ओमित्युच्यते 'अभविंसु पुरापि भिक्खवो' वृत्तं ॥ १६२ ॥ अभविष्यन्नतिक्रान्ताः भिक्खव इति आमन्त्रणं, 'आएसावि भविंसु सुवत्ता' आदेश इति आगमेस्सा 'एताइ गुणाइ आहिते' एते ये उक्ता इहाध्ययने अप्रमादादिगुणा सिद्धिगमणसफला काश्यपो उसभस्वामी वद्धमाणस्वामी वा अरुगतो अनुक्कलो वा अनुलोमो वा धर्मः अनुधम्मः काश्यपस्यानुचरणशीलाः, द्विधा समासः क्रियते—कासवो जं अनुधम्मं चरति जो वा कासवस्स अनुधम्मं चरति ते च गुणा उक्ताः, पुणरपि चोच्यन्ते—'तिविधेणवि पाण मा हणा' वृत्तं ॥ १६२ ॥ त्रिविधेन योगत्रयकरणत्रयेण, प्राणाः आयुःबलेन्द्रियाः प्राणाः ते मा हण आत्मनोऽहितं, अणिदाणो ण दिव्यमाणस्स एसु कामभोगेषु आसंसापयोगं करेति, इन्द्रियोइन्द्रिएसु संबुडो, 'एवं सिद्धा अणंतगा' एतं मगं अणुपालित्ता अतीतकाले अणंता सिद्धा, संपतं संखेज्जा सिज्जंति, अणागते अणंता सिज्जस्संति, अत्रे नाम ये वर्त्तमाना आगमिष्याथेति, 'एवं से उ आहु अणुत्तरणाणी अणुत्तरदंसी ॥ १६४ ॥ एवमवधारणे 'स' इति सो उसभसामी अट्ठाणउतीए सुताणं 'आह' कथितवान्, अणुत्तरणाणी अणुत्तरदंसी अणुत्तरणाणदंसणधरो, एतेण एक्कत्वं गाणदंसणाणं ख्यापितं भवति, 'अरहा णायपुत्ते' पूजादीनर्हतीत्यर्हन् नास्य रहस्यं विद्यते वा अरहा ज्ञातस्य पुत्रः, गातकुलपद्मते सिद्धत्थखत्तियसुते भगवान्—ऐश्वर्यादिद्युक्तः, 'वैसाली-

स्वरित्रास्यति इदं परं च, तं च न भवति, कथं ? इह तावत्-सयणस्मिन् मन्त्रगतो रोगामिहो किलिस्तए पृगो । सयणो वि
 य से रोमं य विरिचिपि विवेकं वासति ॥१॥ सम्बन्धयहेतुसिद्धि अप्याय खाण निच्छयेकं यथा ते मम न प्राणाय तथाऽहमपि न
 तेषां प्राणाय श्रवणं च, इतश्च न भवति श्रवणं, यत् 'अहमागमियसि वा बुद्धे' इव ॥ १५९ ॥ अमिमुत्त आगामिक प्रत्या-
 गमिग-ध्याविचिकारः, स तु चातुर्थोभावागतुको वा, उपकमाकावमित्युपक्रमिक, अनानुपूर्वार्थ इत्यर्थः, निरुपक्रमायुः करण,
 भवतो नाम मन्त्रान्ते मरपमेव, का भावना !, तदि यद्गालमरण न भवति, जराकामापुरपक्रमतो वा फलप्रपातवत्, तस्यैव विधिमृतस्य
 'पृगस्त गती च आगती' एकस्येति पञ्चश्रुतिहीनस्य, एव विदुः मत्वा न तां विषयश्रुतां च श्रवणं मन्यते, 'सर्वे सयक
 म्मकल्पिया' इव ॥ १६० ॥ सर्वे इत्यपरिश्रया, स्वैः कर्मिणि कल्पिताः प्रविमकविद्येया इत्यर्थः, तद्यथा-युधिबिक्कायिकत्वेन०,
 कृती च्छेदन, न विकृतं अन्धिमित्यर्थः, अवियसेन वा अवियच्यतेनेत्यर्थः, 'बुद्धिणे'पि दुःखिनः प्राणिनो जीवा 'हिंसति मया-
 दुला मदा' मयै आहूता मयाहूता, मयानि सप्त, मयानि वा दुःख, वेणाहूता, सदा नाम सपञ्चरये निरुपमाः दृढीभूता वा, पापक-
 र्मिणिः जीतप्रोता इत्यर्थः, 'वाहिजरा मरणेहि मिदुता' नारकतिर्यग्मनुष्येषु ध्यायिः जरा तिर्यक्मनुष्येषु मरणं चतसृष्वपि गतिषु,
 'इणामो ल्पण विगणिता' इव ॥ १६१ ॥ 'इणामो'पि इदं श्रीयत इति शब्दः, मतु मम्यचमामाहपादिचतुर्विधम्यापि, एकैका
 स चतुर्विधो स्वर्गो भवति, तत्राह-लेपलब्धो काललब्धो रिकलब्धो, एते च चारिणि जहा लोकाविजग पदमे उदेसग
 'ल्लण नाणादि पदिपि'पि सुते मणिता तथा मणितब्धा, विविच जाणिता विजाणिता, 'नो सुलमं बोधी य आदिप' बोधी जाणाति
 तिबिपो आदितामारव्याप्तं, उक्तं च "लदेष्टिय व बोधिं अकरेतोऽजागय च पत्ततो । अण्णं दाइ बोधिं छम्ममि कपपेण मोल्लेण ॥१॥"

अचंननदधोवसग्गो चेतनदन्विगं जं तिरस्खमणुआ णियगमरीरावयेण आहणति, अचेतणदन्विगं तं चेव लउडादीहि, अथवा
 अभिघातो तडिमादि उवरिं पडति, अथवा उवमग्गो दुविधो-आगंतुगो पीलाकरो य, आगंतुगो चउप्पदलउडादीहि, वातियपेत्ति-
 यादि, खेत्तोवसग्गो 'जं खेत्तं बहु ओघभवं' गाथा ॥४६॥ ओघो बहुगं उप्पणं बहूपसग्गो, जहा बहुउवसग्गो लाढावि-
 सग्गो, जहिं भट्टारगो पविट्ठो आसि छउमत्थकाले सुणगादीहि तत्थ णिद्धम्मा ख्वेति, ओहभयं भवति जहा भरहवासे, कालो-
 वसग्गो एंगंतूस्सा, सीतकाले वा सीतपरीसहो वा णिदाघउसिसिणकाले उणपरीमहो वा, एवमादि कालोवमग्गो भवति, भावोवसग्गो
 क्रमोदयो, सो पुण दुविधो-ओहतो उवकमतो वा, ओहतो जहा णाणावरणं दंसणमोहणीयं असुभणामं णियागोत्तं अन्तरायिकं
 कम्मोदयितं, उवक्कमिय जं वेदणिज्जं कम्मं उदिज्जति । 'दंडकससत्थरज्जु' गाथा 'उवक्कमिए संजमविग्घकार०' गाथा
 ॥४७॥ जे संजमा उवक्कामेन्ति उवमग्गा तेहिं अहिगारो, जेण वा दन्वेहि वा तं कम्मं उदीरिज्जति, जेण संजमाओ उवक्कमाविज्जति
 तेणवि अधियारो, ते चउन्विधा-दिन्वा तिरिस्खजोणिया माणुस्सा आयसंवेतणिया, दिन्वा चउन्विधा-हासा पदोसा वीमंसा पुढो-
 वेमाता, मणुस्सावि चउन्विधा-हामा पदोसा वीमंसा कुसीलपडिसेवणता, तिरिया चउन्विधा-भया पदोसा आहारा अवचल्लेण-
 मारक्खणता, आयसंवेतनीया चउन्विधा-घट्टणता लेमणता थंभणता पवडणता, अथवा वातिता पेत्तिया संभिया सन्निवाडया, एवं
 'एक्केको चउविट्ठो०' गाथा ॥४८॥ अट्टविट्ठो कहं होति ?, एक्केको अणुलोमो पडिलोमो य, अथवा सन्वेडवि सोलमविधा
 उवसग्गा, चत्तारि चउक्कगा सोलस भवंति, एवं उवमग्गा जाणितन्वा जाणणापरिणाए, पच्चक्खणपरिणाए अधिआसेतन्वा,
 परिहरतेण तहा तहा घडितव्वं परक्कमियव्वं जहा परीसहा णिज्जेज्जति । गतो णामणिप्फणो । सुत्ताणुगमे सुत्तमुच्चारेयव्वं, 'सुरं

न'रि गुणा प्रस्य विशाला इति वैशालीय , विशालं द्वासन वा इत्याहुवदु भवो वैशालीय , 'विशाला जननी यस्य, विशालं कुलमेव वा । विशाल [प्र]ग्वन चास्य, तेन वैशालिको जिन ॥'१॥ 'वियाहितो' व्याख्यात , इति-एव अप्रुत्वा।मिन शुद्धमग वानार्थसुपर्या कथयति-एवं से उदाहु आब वियाहितो, 'इति' परिसमाप्तो, अथवा एवमर्थः, एव इति केमि, सुषम्मयामिस्त वपणमिद, मगवता सर्वविदा उच्चदिदु अहमपि केमि, नयाः पूर्ववत् ॥ इति वैशालीयाक्य द्वितीयमर्थयनं समाप्य ॥

इदानीं उवमगपरिष्णादि अज्झयणं, तस्मिं चत्तारि अणुयोगदाता परूवेयवगा, अविचारो दुविचो-अज्झयणत्याहियारो उरमतथाविचारो य, अज्झयणग्याविचारो सम्मे उवसग्गा जाणिषा सम्म अचियासेतव्या, उरसत्थाविचारो 'पढमेमि य पडिलोमा' गाथा ॥ ४९ ॥ पढमे उदेमए पडिलोमा अहा शुद्धे दसमसएहि तवक्कसमचइवा आपपरतदुमपसमत्या उवसग्गा मण्णंति, विटिए तु मायादि अणुलोमा उवसग्गा अण्णे य रायमादी पाएअ अणुलोमे उवसग्गे उप्पायंति, तटिए उदेमए अज्झयणविसोवदमण मण्णिइति, क जावंति विटवाह ? इत्वीओ उदयाओ वा, परवादी वयणं सुद्धा समक्कप्पाओ अज्झमण्णेहि मुच्छिता परसमयिका परतित्थपमाविदा य उवसग्गा उप्पायन्ति, 'इउसरिसेहि' गाथा ॥ ५० ॥ अउत्पुरेसए हेसुसरिमा अहेत्तु मण्णिइति, अहा मववदं पाम सीलक्खलित्तुत्तिट्ठया एव परूविन्ति इत्वाभासादि, अहेतपो भूत्वा हेतुमिवात्मानमाभासयन्ति हेत्वाभावस्स 'समयप चित्तेहि' ससमयओगहि, ओ तस्मिं समया सुअमाणया णित्था मणित्ता, अथ आपरिओ मसमयपद्धितेहि णित्तेहि दिट्ठेवेहि तेस्मिं सीलक्खलित्तारं अण्णउरिययाण पण्णयणं करति चउत्थे, एवं दुविचोऽपि अरथाहियारो मणितो । इदानीं पामपिप्पणो गिक्खेवो तस्य गाथा 'उवसग्गमि य छब्ब' गाथा ॥ ४५ ॥ पामउवणाओ तइव, वहरित्थो दब्बोवसग्गो दुविचो-येतनदब्बोवसग्गो य

वा न जानीते 'जेतेण परिविच्छिते' जयतीति जेता अतस्तेन जेता, तेण जयएण, परि सव्वतो भावे समंता वाणादिभिरायु-
 धैस्तैः कृतः परिविच्छिते, सव्वतो छिण्णमित्यर्थः, 'एवं सेहेवि अप्पुट्टे' सिलोगो ॥१६७॥ अप्पुट्टो णाम अप्पुट्ठधम्मो, अस्पृष्टो
 वा परीपहैः, अदृष्टधर्मा इत्यर्थः, भिक्खुणं चरिया भिक्खुचरिया, कोविदो विपश्चित् न कोविदो अकोविदो, न तावत्परिपहो-
 पसंगैः विकोविदः, सो पव्वयंतो चित्तेह मणति य-किं पव्वजाए दुक्कर काउंति ?, किं निच्छियस्म दुक्करं ?, णणु सीहवग्घेहिंवि
 समं जुज्झज्जति, संगामे य पविसिज्जति, अग्गिपडणं च कीरड, एवं अदिट्ठपरीमहो खर मणति अप्पाणं तपःशूरं, जहा दव्व-
 सगामे कुंतासिचाणगहणेसु, युद्धे उवट्ठिते केड परव्वलमहं सोऊण चेव णमसंति, केड प्रवृत्ते प्रहताः अप्रहता वा, केड मारिज्जति,
 एवं भावसंग्रामेऽपि खर मणति अप्पाणं जाव ल्हं ण सेवएत्ति, रूक्षः-मंजम एव, रूक्षत्वात् तत्र कम्मणि न शिल्लयंति, रूक्ष-
 पटे रजोयत्, तत्र केचित् दृष्ट्व माधून् जल्लादीहिं लिप्पाज्जान् केचिदद्विकृते लोचे केचित्परिसमाप्ते केशान् उत्तखण्डुं गतास्त एव
 यांति, उक्ता ओघउपसर्गाः । इदाणि विभागशः उपदिश्यन्ते, तत्थोवसग्गा परीमहा य एगं चेव काउं उवदिस्संति 'जदा हेमं-
 तमासम्मि' सिलोगो ॥ १६८ ॥ यत्रातीव शीतं भवति वर्षवर्द्धलादयो वा तीव्रवाता भवंति, वातग्रहणात् सीववग्घविरालोपा-
 ख्यानं, यथा पोसे वा माहे वा 'तत्थ मंदा विसीदंति' तस्मिन् काले तत्र मंदा उक्ताः, विविधं सीदंति विसीदंति, अहो इमा
 सुदुक्करा पव्वजा, बहवो परीसहोवसग्गा विसधितन्वा, ते एवं चित्तेता सीयाभिभूया 'रट्ठहीणा व ग्वत्तिया' जहा परव्वलेण उच्छा-
 दिते रट्ठे हितसारे य परव्वलकंने विलुप्यमाने वा, खत्तिओ णाम राया, सो जहा सोयति, एवं सेहोऽपि णिरग्गिगे रणे गुत्ताव-
 गुत्तावसधीसु मीताभिहुतो विचिंतेति-किमेवंविधाए पव्वजाए गहियाए ?, भणिनो सीतपरीमहो, एव एवोपसर्गः, तत्पुरुषोऽयं

मप्यति अरुपाणं०'सितोपा ॥१६५॥ कश्चित्संग्राम उपस्थितो स्यामिप्रायेण धरमिष्यात्मान मन्यमानो नारिमर्दिस्कुर्वन्नुपति
मृति जाय जेय न पस्सति, त्रियति जिनाति वा, गर्जते कलमस्तावद्, पनमाधित्य निर्मयः॥ गुहान्तरविनिष्क्रान्त, यावत्सिंह
न पयति ॥१॥ तावद्भजः प्रभुनदानगढः, करोत्यकालाद्बुदगजितानि। यावत्स सिंहस्य गुहास्थलीषु, लाङ्गूलविस्फोटव वृणोति
॥२॥ विदरिण 'जुञ्जत रढे चनुर्यस्य स भवति ददवन्वा त 'सिन्धुपालो घ मङ्गरण' मधारयो-केसवो सिन्धुपालेन तुल्यं
सिन्धुपालयद्, न किञ्च माद्रीमुनः षतुर्भुजो जात', मीतया पद्मात् तया नैमषी पृष्टः-किमिदं रूप !, तेनापदिश्यते-महान्द्रुतमे
तद्, यं दृष्टाऽस्य पत्नी द्वौ भुजौ स्वामाविशौ भविष्यत' ततोऽस्य मृत्युरिति, ततः सा माद्री दारकञ्च मवदार्पिष्वनामागतानां त
दारक दमयति स्म, यथाह न पादन्वपातयत्, वासुदेवस्य पागतस्य समालोक्य तौ भुजौ नष्टौ, पद्मावस्य मात्रा वासुदेवोऽभ्य
यानिव', तेनार्पदिश्यत-अपराधदुष्टमस्य क्षमयिष्यामि, ततोऽसौ प्रष्टुद् वासुदेवं समक्ष परोक्ष वा गोपालवत्सपालाविमिराक्रोदे-
राकुष्टवान्, अत्राप्रतिगेषा, धौपराषान् कृतवान्, ततोऽपरापदते पूर्णे कश्चिदेव अभिमुखमापतत आक्रोष्टत मत्सवोऽसर्पस्व इति,
नारमयया गन्धमि, अल्पनैवापासेन चक्रमुक् सुदधनं चक्रवार्तातिपातेन द्विरभिष्टव कृतवानिति परोक्षो दृष्टान्तः, अयं तु प्रत्यक्षः
'पययात्ता सूरार रणसीसे०' इत्य ॥ १६६ ॥ मृद याताः प्रयाताः, द्रव्यति क्षय्यते वा शुद्, महत् उकिट्टिसीहणातबोलकलक-
लमद्वेष प्रयाता, रणसीसं नाम अगगावीकं, समस्त प्रास्यते प्रस्यन्ते वा तस्मिन्निति संग्रामः, उपस्थितो नाम अन्योऽन्यबलेषु संग्रा-
मायोपस्थितेषु, माता पुत्रं न याणाति, अमातापुत्री यदा संग्रामो भवति, का मावना !, तस्यामवस्थायां माता पुत्रं पृच्छ उचान
त्रय धीराहारमर्जगर्भं मयोद्भूतान्तलोपना अबादयणा न याणाति-नापेक्षते, न त्राणायोधमते, इस्तास्कीतो वा प्रस्यमानं भ्रष्टं वा

वा न जानीते 'जेतेण परिविच्छित्ते' जयतीति जेता अतस्तेन जेत्ता, तेण जयएण, परि सञ्चतो भावे समंता बाणादिभिराधु-
 धैस्तैः कृतः परिविच्छित्ते, सञ्चतो छिण्णमित्यर्थः, 'एवं सेहेवि अप्पुड्डे' सिलोगो ॥१६७॥ अपुड्डो णाम अप्पुड्डधम्मो, अस्पृष्टो-
 वा परीपहैः, अदृष्टधर्मा इत्यर्थः, भिक्खुणं चरिया भिक्खुचरिया, कोविदो विपश्चित् न कोविदो अकोविदो, न तावत्परिपहो-
 पमगैः विकोविदः, सो पव्वयंतो चित्तेह भणति य-किं पव्वजाए दुक्कर काउंति ?, किं णिच्छियस्म दुक्करं ?, णणु सीहवग्घेहिंवि
 समं जुज्झिज्जति, संगामे य पविसिज्जति, अग्गिण्डणं च कीरह, एवं अदिट्ठपरीसहो सर मण्णति अप्पाणं तपःशूरं, जहा दव्व-
 संगामे कुंतासिचाणगहणेसु, युद्धे उवड्डिते केइ परबलसहं मोऊण चेव णस्संति, केइ प्रवृत्ते प्रहताः अग्रहता वा, केइ मारिज्जति, रूक्ष-
 एवं भावसंग्रामेऽपि सर मण्णति अप्पाणं जाव ल्हं ण सेवएत्ति, रूक्षः-मंजम एव, रूक्षत्वात् तत्र कर्मणि न दिल्लयंति, रूक्ष-
 पटे रजोयत्, तत्र केचित् दट्ठैव माधून् जल्लादीहिं लिप्पान्नान् केचिदर्द्धकृते लोचे केचित्परिसमासे केशान् उत्तखण्डुं गतास्तत एव
 यांति, उक्ता ओघउपसर्गाः । इदाणि विभागशः उपदिश्यन्ते, तत्थोवसग्गा परीसहा य एगं चेव काउं उवदिस्संति 'जदा हेमं-
 तमासम्मि' सिलोगो ॥ १६८ ॥ यत्रार्ताव शीतं भवति वर्षवर्द्धलादयो वा तीव्रवाता भवति, वातग्रहणात् सीवग्घविरालोपा-
 ख्यानं, यथा पोसे वा माहे वा 'तत्थ मंदा विसीदंति' तस्मिन् काले तत्र मंदा उक्ताः, विविधं सीदंति विसीदंति, अहो इमा
 सुदुक्करा पव्वजा, बहवो परीसहोवसग्गा विसाधितन्वा, ते एवं चित्तेता सीयाभिभूया 'रट्ठहीणा व ग्वत्तिया' जहा परवलेण उच्छा-
 दिते रट्ठे हितसारे य परबलकंने विलुप्यमाने वा, खत्तिओ णाम राया, सो जहा सोयति, एवं सेहोऽपि णिरग्गिगे रण्णे गुत्ताव-
 गुत्तावसर्धीसु मीताभिहुतो विचिन्तेति-किमेवंविधाए पव्वजाए गहियाए ?, भणितो सीतपरीसहो, एय एवोपसर्गः, तत्पुरुषोऽयं

मण्णन्ति अप्पणार्णं०'सिलोगो ॥१६५॥ क्वचित्संग्रामे उपस्थितो स्वामिप्रायेण घूरमित्यारमान मन्यमानो वाग्विस्फुजश्चपति-
पुति जाव जेयं ण पस्सन्ति, क्षियति जिनाति वा, गन्ती कलमस्तावत्, घनमाश्रित्य निर्भयः। गुहान्तरविनिष्क्रान्त, यावत्सिंह
न पश्यति ॥१॥ तावद्भ्रमः प्रयुतदानगढ, करोत्यकालाभुदगन्धितानि। यावन्न सिंहस्य गुहास्थलीषु, लाङ्गूलनिस्फोटव भृणोति
॥२॥ पितरिसन्न 'बुज्जंते' ईदं धनुर्यस्य स भवति दहधन्वा त 'सिधुपालो व महारथ' मधारयो-कैसवो क्षिप्रुपालेन तुल्यं
क्षिप्रुपालवत्, स किल मारीसुतः धनुर्मुञ्जो जातः, मीतया पथात् तथा नैयसी पृष्ट -किमिदं क्व ? तेनापदिश्यते-महाद्भुतमे
तत्, ये इष्टस्य एतौ द्वौ भुवौ स्वामाविकौ भविष्यत ततोऽस्य मृत्युरिति, ततः सा माद्री दारकञ्चन्मवदपिक्खनामागतानां सं
दारकं दर्शयति स्म, यथाई च पादेष्वपातयत्, धातुदेवस्य धागतस्य तमालोक्य तौ भुजौ नटौ, पथात्तस्य मात्रा धातुदेवोऽमय
याचितः, तेनापदिश्यते-अपराचकृतमस्य क्षमयिष्यामि, ततोऽसौ प्रहृष्टं धातुदेवं समय परेषु वा गोपालवत्सपालादिभिराक्रोद्धे
राकृष्टवान्, आम्नाप्रतिषेधादीद्यौपराधान् कृतवान्, ततोऽपराचकृते पूर्णे कश्चिदेव अमिहृष्टमापत्त आक्रोष्टत मत्सयोऽसर्पस्व इति,
नाहमपवा गच्छामि, अन्येनैवापत्तेन चक्रुः सुदर्शनं चक्रुः चरातिपातेन क्षिरिच्छन्नं कृतवानिति परोधो घटान्तः, अयं तु प्रत्यधः
'पयात्ता सूरा रणसीसे' इव ॥ १६६ ॥ भृष्टं याताः प्रयाताः, क्षयति क्षय्यते वा क्षुरा, महत् उक्लिष्टसीरणावबोलकन्क
तसरेण प्रयाताः, रणसीसं नाम अग्मापीक, समस्तं प्रास्यते प्रास्यन्ते वा तस्मिन्निति संज्ञायः, उपस्थितो नाम अन्योऽन्यबलेषु संज्ञा
मायोपस्थितेषु, माता पुत्र ण यावति, अमातापुत्री यदा संग्रामो भवति, का मावना !, तस्यामवस्थायां माता पुत्रं हृकं उत्थान-
द्रय धीरहारमर्धगर्भं मयोपुद्मान्तलोचना अबादण्णा ण याणाति-नापेक्षते, न प्राणायोचमते, इस्तास्फटीतो वा मत्स्यमानं घटं वा

वा न जानीते 'जेतेण परिविच्छित्ते' जयतीति जेता अवस्तेन जेता, तेण जयएण, परि सव्वतो भावे समंता वाणादिभिरायु-
 धैस्तैः कृतः परिविच्छिते, सव्वतो छिण्णमित्यर्थः, 'एवं सेहेवि अप्पुट्टे' सिलोगो ॥ १६७॥ अप्पुट्टो णाम अप्पुट्ठम्मो, अस्पृष्टो-
 वा परीपहैः, अट्टधर्मा इत्यर्थः, भिक्खूणं चरिया भिक्खुचरिया, कोविदो विपश्चित् न कोविदो अकोविदो, न तावत्परिपहो-
 पसगैः विकोविदः, सो पव्वयंतो चित्तेह भणति य-किं पव्वजाए दुक्कर काउंति?, किं णिच्छियम्म दुक्करं?, णणु सीहवग्घेहिंवि
 समं जुल्लिज्जति, संगामे य पविसिजति, अगिण्डणं च कीरह, एवं अदिट्ठपरीमहो सूर मण्णति अप्पाणं तपःशूरं, जहा दव्व-
 सगामे कुंतासिवाणगहणेसु, युद्धे उवड्डिते केइ परबलमं मोऊण चेव णस्संति, केइ प्रवृत्ते प्रहताः अग्रहता वा, केइ मारिज्जति, रूक्ष-
 एवं भावसंग्रामेऽपि सूर मण्णति अप्पाणं जाव ल्हं ण सेवएत्ति, रूक्षः-मंजम एव, रूक्षत्वात् तत्र कर्म्मणि न शिल्लयंति, रूक्ष-
 पटे रजोयत्, तत्र केचित् दृष्ट्वैव साधून् जह्छादीहिं लिमाङ्गान् केचिदद्भुतं लोचे केचित्परिसमासे केशान् उत्त्वण्डुं गतास्त एव
 यांति, उक्ता ओघउपसर्गाः । इदाणि विभागशः उपदिश्यन्ते, तत्थोवसग्गा परीसहा य एगं चेव काउं उवदिस्संति 'जदा हेमं-
 तमासम्मि' सिलोगो ॥ १६८॥ यत्रातीव शीतं भवति वर्षवर्द्धलादयो वा तीव्रवाता भवंति, वातग्रहणात् सीधवग्घविरालोपा-
 ख्यानं, यथा पोसे वा माहे वा 'तत्थ मंदा विसीदंति' तस्मिन् काले तत्र मंदा उक्ताः, विविधं सीदंति विसीदंति, अहो इमा
 सुट्ठकरा पव्वजा, बहवो परीसहोवसग्गा विसधित्वा, ते एवं चिंतता सीयाभिभूया 'रट्टहीणा व खत्तिया' जहा परबलेण उच्छा-
 दिते रट्टे हितसारे य परबलकंने विलुप्यमाने वा, खत्तिओ णाम राया, सो जहा सोयति, एवं सेहोऽपि णिरगिगे रणे गुत्ताव-
 गुत्तावसर्धीसु मीताभिहुतो विचिंतेति-किमेवंविधाए पव्वजाए गहियाए?, भणितो सीतपरीमहो, एव एवोपसर्गः, तत्पुरुषोऽयं

समाप्त । तदिदानीं उच्छ्वसोऽप्यदिस्तति 'पुच्छो गिन्दामितायेण' सिलोगो ॥ १६९ ॥ अभिसुख तापयतीति अभितापः,
अशोभनमना' बिभनाः कूर्पूखासिलोदग कृशराशरादि वा धित्वेनो, अथवा सप प्रति विगत मनोऽस्य स मयति विगतमना , पातु
भिञ्ज पिपासा, सुदृढ पिवासितो 'मच्छा अप्पोवण जहा' तदल्पस्यादतीव सप्यन्ते बहिरुदकतापेन अतश्च मनस्तापेन तप्य
मानाः यथा सीदन्ति एवममास्यि बलमलत्वेदक्लिमगात्रो बहिरुज्ज्वामितप्तः क्षीतलान् बलाधयाद्यान् घारागृहाणि चन्दनादी-
न्मोष्यप्रतीक्षमान् अनुसरन् मृदु अनुशोचते व्याकुलचेता भवति, पुत्रो उज्ज्वलोपरीमहो । इक्षणि जातणापरीमहो - 'सदा दत्तेसणा
दुक्ख' सिलोगो ॥ १७० ॥ सदेति सज्जकालमविभाजन दणप्रज्ञात् चास्ति दण च, जाइयदणम्येसणीय च, दुक्खं सुखाति
सामिभूवेहि तं परिहरितु, दुक्ख च पडिसेविज्जति अपेमजिज्जं, सामप्रवसुत्तामिलापो पइप्पणमारिओ जीवो दितगा य रुस्सति
'जायणा दुप्पणोखिया' दु'त्त प्रमुद्यते जायणा फलदेवयत्, वणारा य भवति-कम्मवा दुग्मगा वेद० कूपीपशुपालयादिदिमिः
कम्मन्तरेणां अभिभूता इत्यर्थः, सीमिप्रजातिन्वामिनां दुग्मगा इति, आहु पृथक् पृथक् बनो विस्तरा वा बना पृथम्बनाः,
'एते सदे अच्चाअंता' सिलोगो ॥ १७१ ॥ सुन्दपते अनेनेति सुन्दः, अचायंता णाम अशुक्रुन्तः सोढु, कोदीर्यन्ते !, उज्जये,
'गामेसु नगरेसु वा' वा खेवात्रिकन्ये कम्बडदीसुनि, 'तत्थ मया विसीवति सगाममि व मीरुणो' मीरुवो हि संप्राने
प्राप्ते मरणमयाप्रिपीदति, ऊरु संभाइज्जति, खिमाचिणा भवति, 'अप्येगे खुन्निअ(जिमस)मिक्ख'सिलोगो ॥ १७२ ॥ अपि एके,
न सम्ये, खुन्निअतो णाम सुचित' पिपासुगा, त सुतस्यप्पाप्रतियोगार्थमन्त 'सुणी वसत्ती'ति सुणी वसत्तीति खपकः भक्षक
इत्यर्थः, 'तत्थ मया विसीवति' संयमोपम प्रति सीदति, दिट्ठो 'तेउपुट्ठा-अ पाणिणो' तेजोनाम अपिस्तेन दयाप्रिना

अन्यतमेन वा तेजसा शशमूषकमार्जारकोलवृक्षपलतावितानवृक्षादयो दह्यमानाः संकुचंति, प्राणिनोऽपि दह्यमाना विसीदंति ।
 'अप्येगे पडिभासंति' सिलोगो ॥ १७३ ॥ समन्ताद्वापन्ते परिभापन्ते, पथ्यतेऽनेनेति पंथाः पन्थानं प्रति योऽन्यः पन्थाः स
 प्रतिपथः प्रतिपन्था वा तेन गच्छतीति प्रातिपथिकः तं, गामानुगामं रीयंतं कैइ पाडिपंथगाः पडिभासंति, अथवा यो यस्य विलो-
 मकः स तस्य प्रातिपथिको भवति, ते, न तु सर्वे एव, कुतीर्या-सन्मार्गविलोपकाः, कथं ? अणुसोयपट्टिए चहुजणंमि, साधवो हि
 प्रतिश्रोतसा मोक्षमभि प्रस्थिताः, कुतीर्यास्त्वनुश्रोतमा, किं भापंते- 'पडियारगया एते' करणं कृतिर्वा कारः कारं प्रति योऽन्यः
 कारः प्रतिकारस्तं गताः पडियारगताः, पडियाइं कम्माइं वेदंति, एते हि अण्णाए जातीए पंथा उच्छृङ्गा तेन पिइणा हिडति, ण य
 दत्ताइं दाणाइं तेन न लभंति, लद्धेऽपि य ण गेण्हंति, ण चोदगाणि दत्ताणि तेन ताणि ण पिवंति, 'जे गत्ते एव जीविणो'त्ति
 जे एतेवं जीवणसीला, तंजहा कंजिगउसिणोदगादीहि अन्ताहारेण जीवंति, पथ्यते च- 'तद्दारवेयणिज्जे ते' जेहि चेन दारंदि
 कितं तेहिं चेव वेदिज्जतिचि तद्दारवेदणिजं, जहा अदत्तदाणा तेन ण लभंति, सेसं तेहव । 'अप्पेगे चडं जुजन्नि' ॥ १७४ ॥
 अप्येके, न सर्वे, वाचं जुजंति वाचमुदीरयन्तीत्यर्थः, अहो एते 'चरगा पिंडोलगा' पिंडेमु दीयमानेसु उच्छंति पिंडोलगा,
 अधमजातयः ब्राह्मणा उत्तमाः क्षत्रियाः वैशा मध्यमाः शूद्रा अधमाः, ब्राह्मणस्य किल मित्रा इष्टा क्षत्रिये कर्पा, अयमेगाम्नु
 अवलगन्ति-क्लेशं कुर्वन्ति तेन तत् पिण्डोलगाः, मुण्डेत्यशिष्टाः, खेदमलमत्कुणादिभिः स्वाधमाना अगुलीनसशुक्तिशलाकादीनां
 कण्डुइतमंगैः विणट्ठंगा 'उवजलंति' उवचितजल्ला मलसकटाच्छादिताङ्गत्वात्, उजायंति मा, पथ्यते च-उजाओ मृगो, नष्ट इत्यर्थः,
 उजातमृगसमाः 'असमाहितं'ति अशोभना विद्युताङ्गत्वात् अथवा अममाहिता-दुःसिता 'गुयं विप्पडिचण्णेगे' ॥ १७५ ॥

सिलोगो, एवमनेनप्रकारेण न सम्यक् प्रतिपन्ना विप्रतिपन्ना एगे मिथ्यादृष्टय , स्वयमज्ञानका न च ज्ञानवर्ता श्रूयन्ति, अज्ञान हि
 तनो, ते तसो अज्वायवमातो तमन्तरं वा याव, उक्तोसकृद्वितीयं मोहगिह्न कम्म वंचति, एवं गाणावरगिह्न दंमपावरगिह्न, एगि
 दियादयाप्रसु वा एगंवतमासु जोषीसु उववलेसि, विषयकारेसु वा वरएसु, दुशीए प्रदा मोहो-अण्णाणं पातता-छण्णा, अयवा
 मतिमवा इरिययाओ य, मददिण्णाओ स्त्रीमोहन, उक्ताः शुब्बाः। इवाणि फासा 'पुट्टो य वसमस्सगहि' सिलोगो ॥१७८॥ सिधु
 तामलिचियादिसु विसएसु अतीव दंमगा भवति, अप्राइवास्ते' मृग बाध्यमानाः क्षीतेन च अरयरणपाउरणहुताए तणाइ तेवमाजा
 तेहि विव्वाति, अचप्रया अवियामितुमिति पाप्मयेपः, इह च दु'स्समविमळते यदि नाम परः लोक स्यात्, म च 'न मे विट्ठे
 परे लोए, किं पर मरण सिया' न हि मयाज्जेन वा साक्षात्परलोको दृष्ट यमिचिह्नं सभते, ज्ञेज्जान् सहमानस्य हि
 परं मरण मिया, तदप्यनिष्टं, मरणमिहंजेत् यद्यनौ परलोक स्यादिति, संदिग्धे तु परलोके किं दु खेन तपसा कृतेनेत्ययमदर्श
 नपरीपहोपमग , किंच 'संतप्ता केसलोएण' सिलोगो ॥१७८॥ समस्तं तप्ताः छिद्यन्त एमिराकृष्टा इति ज्ञेज्जा , दु'स्समीरवो
 हि कचिद् कमलोपपगविवा विप्यदिवग्धति तेषां स एवोपमग , 'वमचेर' इरियपरीसहो तेण पराइसा-उचसग्गिता अणुवन
 गिता वा 'तत्थ मवा विसीवति मण्णा पविट्ठा व केयणे' केयणं णाम कवथकुसंठित, मण्णा पाणिए पडिवियचे उचरि
 न्जति इत्थं , सुट्टमादी, तत्थ ते पविट्ठा वरागा सोयति विमीदंति-परिपोलति मया व पाणियं विचूलितं 'आयदंइसमायारा'
 मिलोगो ॥१७८॥ आरमान ईदयिहुं क्षील येषां ते भवति आत्मदंडसमाचाराः, मिच्छएसंठिता मावणा असि ते मयंति मिच्छा-
 मंठितभावणा, ते तु कथमात्मानं दहयंति !, उच्यते, ते साधून् दृष्ट्वा इपांस्वदोषाद्याजि पिहेति जहा मो पुरोहितपुत्रः, केयिनि

ण सन्वे, लूयति अक्कोसंति पिट्ठेति य अनाया दसणादीहि । 'अप्पेगे पलियंतंमि' सिलोगो ॥ १७९ ॥ चा अपि एके, न मयें, 'पडि-
 यंनं' समंतादंतं परियन्तं, कस्य ? देशस्य, तस्मिन् २ देशपर्यन्ते केचिद्भाषते—चारिकोऽयं चारयतीति चारुकः, येषां परम्परवि-
 रोधः ते चारिकमित्येनं संवदंते, चोर वा, तं 'सुव्वयंपि' संगतं—शोभनं व्रतं, संकिता वा णिस्संक्रिया वा भूत्वा बंधन्ति मिथुयं
 बालाः, जहा गोसालो बद्धो आसीत्, 'कसायवसणेहि य' ति तत्पुरुषः ममामः दृन्दो वाऽयं, मभावत् एव केचित्साधून्
 दृष्ट्वा कसाइजंति, वसणं केसिचि भनति, कप्पडिगा पासंडिया वा हंति, णचायेंति वा, तेज्जेम पर्यन्तेषु मध्यदेशेषु वा कंनि रिय-
 मानं कथिद्दालो 'तत्थ दंडेण संवीते' सिलोगो ॥ १८० ॥ दंडो णाम खीलो दंडप्पहारो वा, मुट्ठी मुट्ठारेंच, फलं—नवेडाप्रहारः
 संवीतः—संप्रहत इत्यर्थः, 'णातीणं सरत्ती वालो' जइ णाम णातयो केयि एत्थ होत्था भातिमिन्नाटयो णाहमंविधां आर्यानि
 पावेंतो 'इत्थी वा कुद्धगामिणी' जधा सा अचंकारितभट्टा, कुद्धा गच्छतीति कुद्धगामिणी जहा मा 'एत्ते मो' करुमा
 फासा' सिलोगो ॥ १८१ ॥ फलमा नाम स्नेहवियुक्तैरुदीरिता, दुक्खं अधियाभिजंति दुरधियामगा अस्सपंचहि, ते अणधियामे-
 माणा हत्थी वा सरसंवीतः शरग्रहारैरित्यर्थः, यथा रौद्रसद्भासे हस्तिनः शरसंवीता नश्यन्ति, एवं भागमंग्रामादपि परीमहपगयिना
 क्लीवा, 'वराका' नाम परीपहं वराकाः पुनरपि गृहं गच्छंति गमिष्यंति च, पठ्यते च 'निस्सट्ठा गत्ता गिहं' ति वेमि, तीत्रं
 शब्दः तीत्रशब्द तीत्रैर्मा शब्दः तीत्रशब्दः, तीत्रः परीपहः प्रतिद्रुता ॥ इति तृतीयस्योपसर्गाध्ययनस्य उद्देशः प्रथमः ॥ ३-१ ॥

स एव उपमर्गाधियारो अणुवत्तत एव, 'अथेमे सुट्ठमा संग' मिलोगो ॥ १८२ ॥ 'अयें' त्यानन्तयें पडिलोमोममगा
 गता, इदाणि अणुलोमा, उक्तं हि—पदमस्मि य पडिलोमा णाती अणुलोमगा वितीयंमि । मुट्ठमा णाम निउणा, न प्राणन्यपरो-

पश्यत् स्वरसूर्ययः, उपायेन धर्मोक्त्यावयति, उक्तं हि-शक्यं जीवितविभक्तैरप्युपसंगच्छीर्णं माण्यरूप्यं भावयितुं, अणुलोमा पुण
 पूञ्जानकसदृशः भिन्नश्च दुरुचरा भवति, वक्ष्यति हि 'पातालवदुरुचरा' सखते यत्र स सङ्गः, संगोपि वा विग्योपि वा व्रत्सलो
 द्विचि वा एगद्वि, अत्यसत्त्वानां दुस्तरा, नतु सम्भवतां, 'अस्थ मया विसीवति' मदा उक्ता, विसेसेण सीर्यति च, चएत्ता गाम
 अमर्कित्वा अवदइएपि वा तादिसपि वा एगद्वि, 'अप्येगे गालयो विस्स'सिलोगो ॥१८३॥ अपिः पदार्थसंभावने, एकं, न
 सर्वं, श्राव्यो-मातापित्रादि पश्यतं पुण्यपवर्तं वा ददइण रुपति, किंच १, कवणकल्लाणि, 'नावपियकृतसामिय०' परिवारिया
 वव्वतो भावतो य, वय इदा कर्मासहिण्ववः तदिदानीं पोसाहि पे, आवात्थात् पुढो मदादिमि, 'पित्ता ते घेरओ तात !'सिलोगो
 ॥१८४॥ तात ! इत्यामन्त्रणं, उक्तं हि-"पिता ते भवितो तात !, वयं च गतयोवनाः । न च तत्कर्म जानामि, यजानात्यपरो जन
 ॥१॥" त्वां हि सुत्वा(गतं)अस्यां दशायां कोऽन्यः पोययिष्यति १, त तु सङ्गावतो भवे कौतुकाद्वा, अन्येष्वपि पुत्रेषु विद्यमानेषु
 प्रसीति-पोम मे तात ! पुढो सि, कस्म नाम तुम अन्दे अणाहां परिचयसि, किंच-कविद् जनैः सुइदमिवा निष्काममेवमुपदि
 द्यते-'पित्ता ते घेरनो तात !' घेरनो दहघरितग्गहत्थो अत्यन्तदशां प्राप्तः, पुक्तं त्वयि जीवमाने मल्लपिण्डमवतो १, कय च
 तव धर्मं स्यात् अस्मिन्विलम्बमाने १, स्वमा नाम ते भगिनी, सा य सुइछिया मद्र, सुइचमा कल्याणा, कोऽस्या निर्वदण करिष्यति १,
 एवमादीनि कार्यसुइसापि संतापि असनापि वा उदीरति, 'भायरो त सगा तात !' अभवतीति धत्ता-आणाउषवायवयणमिरेसे
 य विद्धति, समानोदराः सोदरा, सोदरग्रहणात् अन्येऽपि ताव एकपित्रादयो छडिच्छति सुइ, न तु सोदरा । 'मातरं पितरं'
 सिलोगो ॥ १८५ ॥ मातापितरौ हि सुभूषाहावेताविदानीं पुष्णाहि, एव लोको मयिष्यतीत्यय परच, अस्मिन्तावधः अपिसिच

भयति मङ्गलं च, उक्तं हि—‘गुरवो यत्र पूज्यन्ते, यत्र धान्यं सुसंभृतम् । अदन्तकलहो यत्र, तत्र शक्र ! वमाम्यहम् ॥ १॥’ पर-
 लोकश्च भवति गुरुश्रूषया, एते हि पदीवत्स्थिया समणगा भवंति जे मायापितर सुसुसंति, तेण तेसि गुरुपडिणियाणं कत्तो लोगो
 धम्मो वा भविस्सति ? ॥ किं चान्यत्—‘उत्तरा सुहुरुल्लावा’सिलोगो ॥ १८६॥ उत्तरा नाम प्रतिवर्षमुत्तरोत्तरजातकाः समघटञ्चि-
 न्नागाः, पठ्यते ‘इतरा मधुरोल्लावा’ इतरा णाम खुड्डुल्लागा अव्यक्तमहुरोल्लावकाः ‘पुत्ता ते तात ! खुड्डुगा’ तात इत्यामंत्रणं,
 खुड्डुगति अग्राप्तवयमः अकर्मयोग्या वा ‘भारिया ते णवा तात !’ भरणीया भार्या, नवा नाम नववधूः अप्रसूता गर्भिणी वा,
 मा सा अण्णं जणं गमेज्ज, उन्नामए वा करेज्ज, जीवंतए तुमंमि अण्णं पतिं गेण्हेज्जा, ततो तुज्झ अद्दीतीया भविस्समति, अम्हवि
 य जणे छायाघातो अवण्णओ जणे भविस्सतीति, किंच-जो जहा पुब्बमासी तस्म हि म एव उवमगो पायो भवति, येनान्यथा
 ब्रवीति, तद्यथा-यः कृष्यादिकर्मपरजितः तं दृष्ट्वा ब्रुवते ‘एहि ताव घरं जामो’ सिलोगो ॥ १८७॥ जाणामो जहा तुमं अति-
 कम्मा भीतो पव्वइतो, इदाणि वयं कम्मममत्था, कम्ममहायगा य कम्मसहायगा य कम्मसहायकत्वं प्रति भवतः,
 तदिदानीं कुमारः प्रति भण्णइ-ण चंप गोणिवि, हत्थेण मा छिवा, णित्तेण वा उक्खिवाहिति, दूरगतं च णं ददूण भणति—आसण्णं
 वा गृहमागच्छ, ‘वितियं पि तात ! पासामो जामो ताव सयं गिहं’ वितियं पि तात ! पासामो स्वे गृहे तिष्ठन्तमिति वाक्य-
 शेषः, वितियं पि ताव पेच्छामु सव्वाइं णियल्लागं । ‘गंतुं तात पुणो गच्छे’ सिलोगो ॥ १८८॥ गत्वा स्वजनपक्षं दृष्ट्वा पुन-
 रागमिष्यसि, न हि त्वं तेनाश्रमणो भविष्यसि, यस्त्वं स्वजनमवलोकयित्वा पुनरायास्यसि ‘अक्रामं ते परक्कमं’ को नाम अ-
 णिच्छिओ ‘परक्कमंतं’ति परिजायंतं अथवा यदा त्वं परं प्राप्य निष्णातो भविष्यसि भुक्तभोगत्वात् तदा अक्रामकं पराक्रमंतं

'को त धारेतुमरिहति' परेतु कथा ! । पञ्चदशम भणति—'ज किञ्चि अणगं तात ! तपि सद्य समीकृतं' उचारियंति वा
 निमोक्षित वा एगदं, हिरण्य वयसाराजो, जो वा मियगो खीणमसुखो पञ्चदशो त भणति—हिरण्य ते कृताकृत दासामो, आदि
 ग्रहणात् सुवर्णं वा मढसुखं वा दासामो जेषेव ववरिस्ससि, व्यवहारार्थं व्यवहाराय, अपि पदार्थादिषु तद्य ते दासामो, अन्यच्च
 यदस्यसि, 'इवेव न सुसिक्खत्तं' सिलोगो ॥१८९॥ साधुक्रियां सुदुःखं सुसिक्खत पाठान्तरं सुसेहिंति वा—उस्सि
 क्खत्तवेलीत्यर्थं, 'कालुण्णतो उवद्वित्त'ति कटुमाणि कृता य रूपता य पिरिक्खता य त उवसग्गेति, समुद्धिता उप्पञ्ज्यावेतु,
 न च तर्हि पाणाविषदि 'विषदो जातिसग्गेहि, ततो गार पद्दावती' गारं नाम अगारत्वं, मृदु वा घावति पधावति । किञ्चान्यत्
 'घणे जात अद्दा क्कम्भ' सिलोगो ॥१९०॥ कटथ, एवं परिचिद्ध(विदं)ति द्रव्यतो भावतच्च परिवेदय असमाधीप्यचि, त त मणति
 करेति य वेनास्साममाधिर्भवति, अथवा अमाधुताते द्रव्यतो भावतच्च न तैः कट्ठादिभिः 'वियद्वे जातिसंगेहि' इत्यपी वाक्चि
 जयवग्गदो ॥१८२॥ क्वचित्कालं दासाराञ्चकुलढाठिमिरुत्तस्य पमात् दाहारप्रहारेर्वाभ्यते, तज्ज्येन पुनर्जातमिव मन्यमाना तस्या-
 मिनदानांतस्य पिठुतो परिमप्पति, को दधान्तः ? 'सुतिगोव्व अदूरतो' यथा तदिनद्यतिक्कागृष्टिर्यत्सकस पीतधीरस्य इतयेतच्च
 परिचायतो ईपुभतवालोचिः मज्जतवीवा रमायमाणा पृपुताऽनुमप्पति, स्थित चैन उच्छिस्सति, अदूरतोऽस्यावस्थिता स्निग्धरप्या
 निरीधते, एव सधवा अप्यस उदकममीर्य चान्यत्र वा गच्छत मा णासिस्मिहिंति पिठुतो परिसप्यते, येद्वर्यं वदे, मग्गतो वेन्ति
 द्रव्यममासीन चैन स्नग्धमिवोदिरस्या प्या अदूरतो निरीधमाणा अवतिष्ठत । 'एते रसंगा मणुस्साण' मिठोगो ॥१९३॥ एते
 इति ये उरिग', मज्जते येन न संग', मनुज्जाविष्कार एव वर्षत तेन मनुज्जग्रहणं, पाताला नाम बलयासुखाद्या, सामपिस्सोऽय

दृष्टान्तः, उभयाविरुद्धस्तु पातालः समुद्र इत्यपदिश्यते, न तारिमा अतारिमा न शक्यते बाहूभ्यां तर्तुमिति, 'कीचा' कातरा जत्थ
 'विसण्णेसी विसणं एसतीति विमण्णेसी 'णातिसंगेहि मुच्छिता' विसणा वा आसंति, विमण्णेसिं णातिसंगेहि मुच्छिता,
 अथवा कीचा जत्थावकीसंति, अपक्कुयन्ते मोक्षगुणातो धम्मातो वा, किंणिमित्तं णातिसंगेहि मुच्छिता ?, 'तं च भिक्खू परि-
 णाय सवे संग्गा महासवा' सिलोगो ॥ १९४ ॥ तदिति यदेतदुक्तं अथवा तमुपसर्गणं दुविधाए परिणाए परिणाय, सवे
 इत्यपरिशेषाः, संग्गा एव महांति कर्मण्याश्रवंतीति । 'अहिमे संति आवद्धा' सिलोगो ॥ १९५ ॥ अहो दैन्यविसयामंत्रणेपु,
 अथवा इमे संति आवद्धा, अथेत्यानन्तर्ये, इमे वक्ष्यमाणाः, संतीति विद्यन्ते, द्रव्यावर्त्ता नदीपूरो, भावावर्त्ता यैः प्रकारैरावर्त्तन्ते
 संयममीरवः, कासवेण पवेइता-प्रदर्शिता इत्यर्थः, 'बुद्धा जत्थावसप्पन्ति' बुद्धा दुविधा-दब्बवे भावे य, दब्बवे णिदाबुद्धा भावे
 णाणातिबुद्धा, अवसर्पन्ति नाम अवगच्छन्ति, 'सीदंति अबुधा जहिं' ॥ किंच यः कश्चित्संयतः कस्सति रण्णो पुत्तो वा अरायवं-
 सिओवि कोऽपि रूवसंपण्णो विज्झामंतकलागुणसंपण्णो वा, तंजहा- 'रायाणो रायमच्चा य' सिलोगो ॥ १९६ ॥ रायाणो चक्क-
 वट्टिमादी, तत्थ बंभदत्तेण चित्तो निमंतिओ, रायमच्चा-इस्सरतलवरमांडंविगादि माहणा-भट्टा खत्तिया नाम गणपालगा
 गणभुत्तीए वा भट्टराज्या, जे वा अरायाणो अरायवंसिया णिमंतयंति भोगेहिं 'भिक्खुयं साधुजीविणं' ति साधुविहीए फासु-
 एण पडोआरेण जीवतिच्चि साधुजीवी, अथवा साध्विति प्रशंसायां, शोभनेन जीवनेन जीवतीति, संयमजीवितेनेत्यर्थः, के च ते
 भोगा ?, इमे, 'हत्थस्सरहजाणेहिं' सिलोगो ॥ १९७ ॥ हत्थिअस्सरहादीणि पसिद्धाणि, जाणाणि सीदासन्दमाणिगादीणि,
 तं पुण जले थले य, जले णावादि, थले सीतासंदमाणिगादी, विहारगमणा इति-उज्जाणियागमणाई, चशब्दादन्यैश्च श्रोत्रादिभिः

इन्द्रियधर्मैर्विपर्ययेष्टतः 'सुजाहिमाई भोगाई' इमानीति विद्यमानानि प्रत्यक्षाणि वा महारिसिप्ति, एवमपि असावस्मामिरन्यैर्वा
 पूजनीयम्, किंचान्यत्-तमेव विमतयति 'यत्पगधमलकार' सिलोगो ॥ १९८ ॥ वस्याणि-अयिजगादीणि गवा-कुष्टादय-
 अलक्षरा-दारादय, स्त्रिय-अह ते पूत मणिणी वा देमि, अण्ण वा न इच्छसि, सयणए अत्युत्तपञ्चुरयुताणि, चञ्चदशत् लोही-
 ठोइकडाइकुष्टुगादीणि मच्चो घरोवक्स्तरो, सहीणे जारिसो चेव मम परिच्छतो तारिसं चेव इलयामि, तेनोपचितो मुंजाहि
 माइ भोगाइ मया विधीयमानानि, आउसो ! पूजयामि ते, साम्प्रतमेमिर्ब्रह्मादिभिः पूजयामि, पूजयीष्यामस्व स्व, सर्वसत्त्ववञ्जयिता
 मरिप्पसि, किं चान्यत्-न च तवास्मामिरम्यर्थ्यमानस्व कुततप-प्रभाओ मविप्पसि, कय ! 'ओ तुमे नियमो बिज्जो' सिलोगो
 ॥ १९९ ॥ इदियणोदिण्णि पीणो-कुत' मिक्खुमावमि उचमो, मिक्खुमावो धाम पब्बजा उचमो अतरिसो, अगारमावसं
 तस्स मच्चमो चिट्ठी, तथा सविज्जत वा, न विनइयतीत्यर्थं, लोकमिदमेव समुक्कपस्स विपुल्लुण। किंचान्यत्-'चिर दूइअमा
 पारस्' सिलोगो ॥ २०० ॥ चिरं तुम पम्मो क्वो, दूइअता य ज्ञाणापगारा देसा दिट्ठा, तवोवणाणि सित्याणि य, 'दोप इदानीं
 पुत्तत्तर !' किं त्वया वीरत्व कुत पारिदारिकत्वं वा !, अथवा दोसो पाव अपम्मं इत्यर्थं स कुतस्तव !, वप्पितस्त्वया, कुत सुम-
 हसप, न य ते उप्पन्नयतस्स वयणिजं मविस्सति, किं भव कोरो परदारिगो वा !, ननु वीर्ययात्रा अपि कृत्वा पुनरपि गृहमा-
 गम्यते, एवमादिभिः इत्स्यदशयवसादिभिः निमज्जवैष ते अणियहुणा वा 'इवेव ण निमत्तेति णोयारेण व सूयर' णीयारो
 धाम कुइगादिपा, म तण षीयारण विठो घर सूयरगो अइवि न ववति मारिज्जति य एव मोउवि असारोहि विमत्तितो वा मोउ
 मारप्पणरगादियारं दूप्पमाइ पावेति ! 'जोदिता मिक्खुचरियाण' सिलोगो ॥ २१ ॥ जोदिता नाम वेचित्ता तच्चिया वाचिता

इत्यर्थः, चरणं चर्या—चक्रवालसामायारी, जवइत्तएत्ति वा लाढेत्तिएत्ति वा एगडं, 'तत्थ मंदा विसीदंति उज्जाणंसि व दुब्बला' केइ आयसमुत्थेहि केइ परससमुत्थेहि केइ उभयसमुत्थेहि, ऊद्धं यानं उधानं, तच्च नदी तीर्थस्थलं गिरिपभारो वा, तत्थ पुंगवावि य आरुभंता सातिजंति, किमंग पुण दुब्बला दुप्पदा चतुप्पदा वा ?, एवं केऽपि पव्वयंता चेव भावदुब्बला सीयंति, किं च—'अचयंता य ल्हेणं' सिलोगो ॥२०२॥ अचयंता—अशक्नुवन्तः, ल्हं दव्वे य भावे य, दव्वे आहारादि, भावल्लहं संयम एव, तवोवधाणेण तज्जिता अवहत्थिता, तत्थ मंदा विसीदंति, पंके जीर्णगोः जरद्भवत् 'एयं णिमंतणं लद्धुं' सिलोगो ॥२०३॥ एतं णिमंतणं जं हेट्ठा भणियं, लद्धुं—प्राप्तुं मुच्छिता विसएसु, गिद्धा इत्थिगासु, अज्झोववणा कामेसु, कामा—इच्छामदणकामाः, चोइजंता णाम णिवभत्थिजंता परिससहेहिं, णिमंतिज्जमाणा वा, गिहगयत्ति वेमि, पुनर्गृहं गत्वा पुनर्गृहस्थाभूत्वा इत्यर्थः, णिज्जुत्तीए बुत्तो दुविधा उवसग्गा ओहे ओवक्कमे य, अज्झत्थविसीयणा य, स च बालपव्वइतो तरुणीभूतश्चिन्तयति—चिरकालं प्रव्रज्या दुष्करा कर्तुमित्यतो विसीदंति, दृष्टान्तः 'जहा सगामकालंमि' सिलोगो ॥ २०४ ॥ येन प्रकारेण यथा, सज्जामकालो नाम सममि-चारितं युद्धं, तत्थ कोइ वचंतो भीरु पच्छतो उवेहति 'वल्लयं गहणं णूमं' वल्लयं णाम एक्कदुवारा गड्डा, परिक्खो वा वल्लयसं-द्वित्तो वल्लयं भण्णति, गृह्यते यत्तद्दहनं—दृक्षगहनं लतागुल्मवितानादि च, नूमं नामाप्रकाशं, जत्थ णूमेति अप्पाणं गड्डाए दरिए वा, 'को जाणेति पराजये'त्ति देवायत्तो हि पराजयो, 'मुहुत्ताणं मुहुत्तस्स' सिलोगो ॥ २०५ ॥ मीयतेऽनेनेति मुहूर्त्तः, बहूनां हि मुहूर्त्तानां एकः मुहूर्त्तो भवति यत्र विजयो भवति पराजयो भवति वा, जयश्चेत् इत्यतः शोभनं, पराजयश्चेदित्यतो वरं पराजयतो अवसर्पिष्यामः, अवसर्पिष्यतो इति भीरु उवेहती, एस दिट्ठतो, अयमर्थोपणयो—'एवं तु समणा एगे' सिलोगो ॥२०६॥

एवमनेन प्रकरोष 'तु' पुरो, एगे, न सन्धे, संज्ञमे तेस्ते प्रकरोः अबल प्रात्या अप्पण 'अणागय भय दिस्स' अणागत नाम
अप्पण, मा नाम एव होसिच्चि, ततः 'अवकर्प्यतिम सुतं' दव च रषणादि, अकल्पयति अशीयत इत्यर्थः, 'इमानी'ति अयोया
अनममयीनि गणियणिमिषजोइमवायसइसत्याणि, 'को जाणति बियोवाय' सिलोगो ॥२०७॥ विठवातो नाम म्मुपात , सो
उच्च इत्थीपरीमहातो भवति, प्धाणपियणादिणिमिषं उदगाओ वा, वा विकप्पे, वो वा जस्स पलिओधमादि, परिमहजिता अमुक्केण
लिंगेण क्खेट्ठवेट्ठदीहि क्खोहि अहज्जाणेण चोदिज्जता य इस्सामो, चोदिज्जता-पुच्छिज्जता, प्रायशः कुप्फलट्टोओ लोगो तमप्पे
पुच्छति, तत्थ वरस्सामो, विज्जामंते य पठंविस्सामो 'णो न अस्थि पकट्ठियय'ति न किंवि अग्नेहि पुब्बोवस्सित धणं पेइय
वा, एवं वणा पत्तसुतपसंग करेति, 'इवेव पडिलेइति' ॥२०८॥ इति एवं इवेवं, पडिलेइति नाम समीखंते-संप्रहारेति, माव
माइव मावणूमाइ पडिलेइति, 'खित्तिगिण्ठासमावण्ण'ति, किं संबग्गुणे सक्केस्सामो ण मक्केस्सामोचि, उक्तं हि- 'लुक्खम
पुब्बमगियतं कालप्रक्कतमोयण विरत्तं ।" विट्ठतो पयानं व अक्कोवितो, खहा वसितो विगलपये चित्तो अच्चति-किमयं पंयो
इच्छित भूमि जाति ? , एयसोचि न गिण्णइति, अक्कोविया अयाणगा, उक्का अप्पमत्था, इदाणि पयत्था- 'जे तु सगामका
छत्ति' सिलोगो ॥२०९॥ जेषि जप्पिइहिण्णरेसे, तु विसमये, झाला नाम प्रत्यभिज्ञाता नामत कुलत और्यतः सिधात, तथया-
वक्कणविबलदवा वासुदेवमाण्डलीकादय , प्राकृताश्च शीरपट्टगेहि बद्धगेहि सण्णद्वयवम्मियक्कपउप्पीलियसामणपडिया गरिया
उपपवरणा मम्मसियषयम्मा धरा एवं चक्रवर्त्तप्रीदीनां पुरतो गच्छति, सुरपुरगमा न ते बलयादीनि पडिलेइन्ति, ते तु संप्रहारेति
"वरितत्तया च पडिब्बिया मरियक्य वा ममर ममरथण्ण । अमरिमज्जणउच्छारया ण इ मरितत्तया ऋडे पडयपण ॥२॥ परबल जेतव्य

मरियव्यं वा, ण उ पिट्ठतो पेहंति, अपत्ते जुद्धे जुद्धमाणे वा, किं पर मरणं भवेत् ?, मरणादप्यनिष्टतमं अश्लाघ्यत्वं, मरणादपि निशिष्यते भग्नप्रतिज्जीवितं, उक्तः ग्रशस्तद्वदन्तः, तद्रूपसंहारः प्रशस्त एव । 'एवं समुद्धितं भिक्खुं' सिलोगो ॥ २१० ॥ सम्यग् उत्थितं समुत्थितं दव्वसमुत्थाणेण भावसमुत्थाणेण य, आगारवंधणं छिन्ना अज्झत्थो, अवसीतयाणं 'आरभं तिरियं कट्ठु'त्ति दव्वे भावे वाऽऽरभः, तिरियं णामादि, तिरिच्छं वोलेति, अनुलोमेहिं दुक्खमतिकाम्भंते नदीथोनोवत् परीमहोपसर्गा, णिउणो णेव्वाणज्जकंखी, अत्तत्ताए-आत्तमहिताय सर्वतो संवजेत्, सिद्धिगमनोद्यतेन मनसा, अथवा आतो-मोक्षो संजमो वा अस्सार्थः, आतत्थाए, अथवा आपस्सयात्मा आपात्मा यस्य स भवति आपात्मा इट्ठो, वीतराग इव व्रजेदित्यर्थः, अज्झत्थ-विस्मीदणत्ति गतं । इदाणिं परवादवयणं, तं अत्तट्ठाए परिव्वयंतं 'तमेगे पडिभासंति' सिलोगो ॥ २११ ॥ तमिति तं अत्तट्ठायाए संबुडं रीयमाणं, एगे ण मव्वे, ममंता भासंति परिभासंति, आजीवप्रायाः अन्यतीर्थिका, सुत्तं अणागतोभासियं च काळण वोडिगा, 'साधुजीवणं'ति णाम साधुवृत्तिः अपापजीवनमित्यर्थः, जे ते एवं भासंति 'अंतए ते समाहिने' अंतए नामानाभ्यन्तरतः-दूरतस्ते समाधिए, णाणादिमोक्खो परसमाधी, अत्यन्ते असमाधी वर्तन्ते, असमाहिए अकारलोपं कृत्वा, संसारे इत्यर्थः, किं प्रभापन्ते ? 'संबद्धसमकप्पाओ' सिलोगो ॥ २१२ ॥ समस्तं बद्धाः संबद्धा-पुत्रदारादिभिर्ग्रन्थैर्गृहस्थाः, संबद्धैः सम-कल्पाः तुल्याः इत्यर्थः, जहा गिहत्था माता मे पिता मेति एवमादिभिः संगैर्बद्धा, अणमणसमुत्थिता णाम माता पुत्ते मुच्छिता पुत्तोवि मातरि एवं भवतोऽपि शिष्याचार्यादिभिः परस्परसंबद्धाः, अन्यच्चैदं कुर्वता 'पिंडवातं गिलाणस्स, जं सारेध दलाध य' पिडस्य पातः पिडपातः भिक्षं, एवं पिडावायं गिलाणस्स आणेत्ता दद्वं, यच्च परस्परतः सारेध वारेध पडिचोदेध सेज्जातो

उद्धरेदपि, अ च गिलाणस्त आयरियपुद्दमामायसु आहारतवविषसधिमोदिएहि य उवगगह करेह 'एव तुळमे सरागत्था अण्ण मण्णमणुवसा' सिलोगो ॥ २१३ ॥ रागत्थिता सरागत्था सदोसमोहा, अन्योऽन्यस्य अनुगता वध अणुवसा 'भट्टसप्प वसत्तमावा' श्रोमतः पथा सत्यन्था ज्ञानादि, सतो वा भाव सद्भाव, सत्यवसम्भावो नाम यथार्थोपलभ, 'ससारस्स अपा- रगा' परं गच्छतीति पारगा न पारगा अपारगा' एव मत्समाणेसु 'अह ते पढिमासेज्जा' ॥ २१४ ॥ अयेत्यानन्तर्ये तान् प्रतिमाप्ते 'मिक्खन् मोक्खस्विस्सारदो' विसारदो नाम सिद्धान्तविनायकः, स किं पढिमासति !, एव तुळमेऽवमासता दुवक्ख वेव सेववा, दुक्खलो नाम संपण्डित्य कम्म मण्यति गृहस्थस्व च, किंच 'तुळमे सुजह वाणसु' सिलोगो ॥ २१५ ॥ तुळमे जेहि मिक्खामाययेहि मिक्ख गेह्व तेहि आसंगं करेह, आजीविका परातंकेसु कम्पादेसु सुंजति, आधारीवक्कणसब्बायज्झायेसु य सुञ्ज करेह, गिलाणस्स पिठवातपडियाए गतुमममत्थस्स मचमतेहि फुल्लगेव वा अण्णतरेव वा मचेहि अमिहह सुंजह, एवं तुळमेहि पादपरिमोगेहि वधोऽणुण्णाओ मवति, अन्तरा य कायवधो, सो य तुळम निमिषं आणतो मधिमतोऽवि कम्मबंधेण लिप्पति, पाणिपायपि ण कायञ्च जति पादे दोमो, स च किं तुळम देतो बट्टसप्पधम्मभाव उदाहु सप्पचि वट्टति !, अबिण्णाथा य मिगमरिमा तुळमे जेण असंकिताइ संक्ख संकितट्ठाणां ण संकयति, 'त च वीओवग 'ओस्स' चि कन्दमूलानि ताव सयं सुंजह, सीतोदग विक्ख, एवं पुढवितेउवाउवये वट्टह, ज च छक्कायवधेण णिण्ण्ण उदेसिय तं सुंजह, तुळमे वध गिहत्थसरिसा, पावतरा वा गिहत्थेहि, यन ते गृहस्था अनमिगृहीतमिध्याएयोऽपि मवति, न तु मवतः, जेण मभिग्गदिसमिच्चदिट्ठिणो सायुपरिवाय च करेह, इत्थं लिप काल मामत्थं च पुणो विपाणिना कीतकट्ठेज्जादिसुचि दोया भाणितब्बा, ते एव असंजतेहि तोऽवि पावतरा

कता समाणा महता अपत्तिं 'लित्ता तिब्वाभितावेणं सिलोगो ॥२१३॥ तिब्वाभितावो गाम तीव्रोऽमर्पः दंसणमोहणिज्ज-
 कम्मोदणं कोधमाणकसायोदण य लित्ता, उज्झिता गाम शून्या, एतदेव व्याचष्टे-अण्णा, णाणदंसणचरित्तेहिं असमाहिता,
 तेरेव विहीणा, 'णाइकंडुइयं साधु'त्ति जहा कंडुइयं साधुत्ति तं अरुक्कस अवरज्झति पच्चुयपीडाहेतुत्वात्, एवं साधुहीलणावि
 अपमत्था, अथवा 'लित्ता तिब्वाभितावेणं'ति तेण मिच्छादंसणावलेवेण लित्ता गुणेहिं शून्या बुद्ध्यादीहिं असमाहिता आतुरीभूता
 भणंति-जुत्तं गाम तुब्भेहिं अम्हे गिहत्थसरिसा काउं पापतरा वा, तेन त उच्यन्ते 'णातिकंडुइत्तं साधु' माधु गाम सुदट्टु, अरुअं
 हि रुज्झमाणं खज्जइ, तं जति ण सुदट्टु कंडुइज्जइ ततो गणातिकंडुइणो साधु अवरुज्झति अरुगस्स अरुइअगतस्स वा, अर्थात् प्राप्सं
 अतिकंडुइयंति भृशमपराध्यते, नातिरुद्वणस्य, एवं यद्यहं त्वया गणतिनिष्ठुर उक्तो भविष्यति ततोऽहमपि नातिनिष्ठुरमेवापदि-
 श्यात्, त्वया वाऽहं यत्किंचनप्रलापिनाऽसंवधसमकल्पो व्यपदिष्टः, न चाहं तैर्गुणैर्युक्तो, भवन्तस्तु कन्दमूलोदकभोजिनः उद्दि-
 श्यकृतभोजिनश्च सञ्चासनप्रत्यनीकाश्च तेन न कथं गृहस्थैः पापतरा इत्येवं 'तस्तेण अनुसट्ठा ते' मिलोगो ॥ २१७ ॥ तच्च
 तथ्यं सद्भूतं नानृतमित्यर्थः, अनुसट्ठा गाम अनुमासिता, ते इति आजोविकाः वोडियादयो ये चोद्दिश्यभोजिनः पाखण्डा, 'अप-
 डिण्णेणं'ति विमयकसायणियत्तेण जाणएण एवं बुत्ता भणंति-'ण य एस णितिए मग्गे' णितिओ गाम नित्यः अव्याहतः
 एषः 'असमीक्ष्य वन्ति किन्ती' कृतिर्नाम कुशलमतिः पौर्वापर्यसम्बन्धसवभावार्योपलम्भस्तु सर्वज्ञानात् युक्तः, अथवोपदेश
 एवायं, तत्तेण अनुसट्ठाए अपडिण्णेण जाणएत्ति, कमणुसट्ठाए?, ण एस णितिए मग्गे, न एष भगवतां नीतिको मार्गो, नीतिको नाम
 नित्यः, एष हि असमीक्ष्य भवद्भिरेव वाचा चटकरमा(भ्रा)वा वा कृतिः-कृतः। किंचान्यत् 'एरिसा जा चई एस'सिलोगो ॥२१८॥

एरिसा नाम येयमुक्ता तुन्मे सुवदसमरुप्ता वय नेति, एषा निर्वाहिका, कथं ? 'अग्निगोवेष्टुष करिसिता' वेष्टो हि मूले स्फिर-
 अग्ने कर्षित', एवमिय वाक् भवतां संकल्पस्पृला-निमयकृता न हि भवति, न संबद्धकस्या, तथा चोक्त, कद्रमुलादि, उरिदय
 मोञ्जित्वाच, यतश्चैव तेन नैय भवतां वाक्निधय सुन्दर', अथवा एरिसा आ यई एमा अग्ने वेष्टुष करिसितिचि जहा धम्मी,
 कविष्ठे वसो मूलच्छिष्यो न द्रव्यत अन्योऽन्यासंघत्वात् न प्रत्ययेऽपस्तत् उपरिष्टाद्वा कर्षितु, अयामौ वमो न मिश्रिवति,
 एव भवतामपि इयं वाक् न निर्वाहिका, तत्र अनिर्वाहिका गिरिणो अमिहिता', श्रेय भवतो हि मग्प्रतिपक्षा निर्मुक्तत्वात्सतारान्त
 करिष्याम', तस्म निवदति, कथं ? यद्भवतां ग्लायतामग्लायतां गृहस्थ' रुन्दावीनां मात्रेणानयित्वा ददाति, तत्किल मोक्तुं श्रेय',
 न तु यद्विष्णुणाऽऽनीतमिति, एषा हि वाक् भवतां न निर्वाहिका, कथं गृहस्था ईयाति श्लोचयति, प्रागच्छतो चास्य कश्चिद् व्यापाद'
 स्यात्, वज्रानुक्त एव श्रूयात् यथा 'गृहीण अमिहदं सेय, शुश्रितु ण तु भिक्षुणो' किं च--'धम्मपण्णवणा एसा' सिलो गो
 ॥ २१९ ॥ धम्मस्म पण्णवणा एसा साहिया, इदानीं धम्मपण्णवणा गिरित्यागीय सय ण पण्णवणागीतमिति 'सत्तमाग विसो
 धिया' मारमा णाम गिरत्ता तेषां णाणविश्लोषिका, न हि भवद्भयो ददतो विष्टुष्यन्ते, न तु प्रायजिताः बाणधम्मेण संयुज्यंते,
 यस्मान्नानयति तं गृहीभूत्वा यतयः पापेन संबध्यन्ते, 'ण तु एताहिं दिट्ठीहि' नेति प्रतिषेध, इष्टिनाम श्रोत्रो, ण भवद्भिरैवा
 भिरष्टिभिः पूर्वप्रकल्पितमासीत्, प्रकल्पित प्रदक्षितमित्यर्थ', का इष्टय ? यादृश किल गृहस्थानां तादृशमस्माकमपि अन्योऽन्यं
 किल सातयित्वा स्वैय, न वानुक्कपताममुभवन्तोऽपि ग्लानकृत्य गृहस्थैः कारयन्ति, अत्र तावदावयोः साम्य, येन भवन्तो गृहस्थै-
 च्छारयन्ति प्रागुक्त ग्लानस्य तत्कार्यं, मा भूत् संबधमाम्यभ्यस्या, न स्युरिति अभिधिष्यन्, इदानीं म एव ग्लानो गृहस्थैः कारयन्

तत्कृतमनुजानन्तः भवंतश्च तत्कारिणः तद्वेषिणश्च एतां दृष्टिं भावयन्तः कथं सम्बन्धममकल्पा न स्युरिति, किं चातः?, एवं 'सत्राहि
अणुजुत्तीहि' सिलोगो ॥२२०॥ योजनं युक्तिः अनुयुजत इति अनुयुक्तिः अनुगता अनुयुक्ता वा युक्तिः २ मवैः हेतुयुक्तिभिः
तर्कयुक्तिभिर्वा, अत एव अचयंता अशक्नुवन्तः 'जविस्तए'ति णिजडूमित्यनर्थान्तर, कथं ण चएति?, यथा कश्चिद्गलीवई भग्नं वा
उवमए, स च तं विचिक्रीषुः परेणोच्यते-उत्थाप्यतां तावदयं गौः, ततो यदि शक्यति तत एव ग्रहीष्यामि, स जनो नैव शक्यतीति
ब्रवीति-यदि ते रोचते एवमयं गृह्यतां, नन्वेषोऽव्यंगशरीरो निरुपहतवपुर्न दृश्यते?, एवं सामयिक आह परूको वा, समय इति
परैरुच्यते, येन परीक्षामहे ततो ब्रूते किमत्र परीक्षया?, प्रत्यक्ष एवायं दृश्यते बहुजनपरिगृहीतः, ईश्वरस्यामिनं प्रतिपन्नाः, यदि
नैवं तत्त्वं स्यात् नैवात्र बहुजनोऽतिप्रसज्यते, लोकि का अपि द्रुवते-'आज्ञासिद्धानि चत्तारि' न हन्तव्यानि हेतुभिः। भारतं
मानवा धर्म्माः, सांगो वेदश्चिकित्सितं ॥१॥ एषामुत्तरः-एरडकट्टरासी जहेह गोसीसचंदणपलस्स । मोल्लेण होज्ज सरिसे कत्तिय-
मेत्तो गणिज्जंतो? ॥१॥ तहवि णिगरातिरेगो सो रासी जह ण चंदणमरित्थो । तह णिन्विण्णणमहाजणोऽवि सोज्जे विसंवदति
॥२॥ एको सचक्खुगो जह अंधलयाणं सएहिं बहुएहि । होति पहे गहिया वा बहुगावि ण ते अपेच्छंता ॥३॥ एवं बहुगावि
मूढा ण पमाणं जे गतिं न याणंति । संसारगमणगुविलं णिउणस्स य बंधमोक्खस्स ॥४॥" 'ततो वादं णिराकिच्चा' ततः इति
ततः कारणात्, वादो णाम छलजातिनिगहस्थानवर्जितः, निराकिच्चा णाम पृष्ठतः, वादं निराकृत्वा, ते इति ते आजीविकाद्याः माम-
यिकाः मस्कराश्च त्रिविधाः प्रगब्धिता वृष्टीभूता इत्यर्थः, 'रागदोसाभिभूतप्पा' सिलोगो ॥२२१॥ रज्यते येन आत्मपक्षे स
रागः परपक्षे द्वेषः, अभिभूताः पराजिता इत्यर्थः, रागद्वेषाभ्यामभिभूतो येषामात्मा ते, मरुगा दोसाभिभूतप्पा, 'मिच्छत्तेण अभि-

दुया' अभिभूया इत्यर्थः, त एव उक्ताः रोषानललोहिताद्याः मृशममर्षोद्गमप्रसंगदिवाधरोषाः जिवा अवदातैर्हेतुभिर्निर्गन्धपुत्रैः परा-
 जिवा 'अप्सोसे मरण जति' ग्रायेण दुर्बलस्य रोषो उत्तरं भवति आक्रोशश्च, रुदितोषरा हि स्त्रियाः बालकश्च, घांत्युत्तरा साधवो,
 रथान्तः 'नृकणा इव पश्यत' टकणा नाम म्लेच्छजास्य पार्थियाः, ते हि पर्वतमाधित्य सुमहन्तमपि इत्येवमल वा अस्सफलं वा
 आगलन्ति, पराजिवास्तु ग्रीध्रं पर्वतमाश्रयति, इतीर्या पराजिताः आक्रोशयन्ति यष्टिपुष्टिभिर्भोषिष्टान्ति, न ते प्रत्याक्रोष्टव्याः इदं
 मालमन कृत्या "अग्रेमहण्यमारण्यमर्मसाण बालमुलमाण । लाभ मण्यति घीरो बहुचराण अलाममि ॥१॥" यद्गुणज्यकृत्पाइ०
 मिलोगो ॥६२३॥ गुणा एकस्मिन्वंति जेहि ताइ गुणप्यकृत्पाइ, गुणप्यकृत्पो नाम येनात्मपक्षः प्रसाध्यते, परपक्षबोभासीयते, अथवा
 मर्षपरीधक्काविरुद्धो रथान्तोऽप्यो हेतुर्वा, उक्ता हि— "लोकिरपरीधकाणां यस्मिन्नेव बुद्धिसाम्यं स दृष्टान्तः, हेतुप्रतिष्ठादय,
 अलममाहितो वचन, आत्मममाधिर्नाम दब्धं खिच काल समस्य वडप्यभो वियाभिया इति, अथवा के अय पुरुषे क व णतेस्ति,
 एव तथा यथा-ज्जननो समाधिभवति, उक्तं हि— "यदिपक्वो णायब्धो०" अथवा आत्मसमाधिर्नाम यथा परतो घातो न भवति
 वाधा या, किंच- 'जेणज्जणे ण विन्देज्ज' येन धोक्तेन अणस्स उवघातो न भवति, तथा प्रतिष्ठादयो वक्तव्याः यथा च सिद्धा
 न्तविरुद्धा न भवति, कथं विरुध्यते?, यो ज्ञयान् त एव हि कुतोदित्यभोजिस्वाद् गृहितस्या, साधयस्तु मूलोपगुणोपताः
 ग्रीर चानपक्षा, ततमातिप्रमत्तस्य लक्षणस्य निवृत्तये स्वपदिश्यते 'इमं च घम्ममायाय' सिलोगो ॥२२३॥ अथवा तैः पर
 तर्परपदिष्ट-र्यानकृत्यं हि न कर्त्तव्य, मा मूत् संवदसमकल्पः, तदेनमपदिश्यते 'इमं च घम्ममायाय' सिलोगो ॥२२३॥ अथवा तैः पर
 पक्षं, अस्माकं हि इमं च घम्ममायाय क्लामयेण पवेइय, अथवा ये त उक्ता उपसगा एते हि अम्हापहा सोइव्याः, म्हापतो हि

द्रव्यपरीपहा भवति, न ग्लायमानस्य न कर्त्तव्यं, कथं—‘इमं’ इदं च धम्ममादाय इति यद्वक्ष्यामः। तं धर्ममादाय—गृहीत्वा ‘कास-
वेण पवेदिदं’ कासवग्रहणात्तीर्थकरणैवेदं प्रवेदितं, न तु स्थविरैः, किंचान्यत् ‘कुर्यात् भिक्खु गिलाणस्स’ ग्लायते रोगेणा-
न्यतरेण वा प्रथमद्वितीयादिपरीपहादिना, अगिलाणेण—अनाहिंतेन अव्यथितेन राजाभियोगवत् ‘समाधिए’ति आत्मनः समा-
धिहेतोः कर्त्तव्यं, ग्लानस्य वा अथवा समाधीए कायव्वं, ण मणोदुक्कडेण, किंच—न केवलं उवसग्गा एव अहियासेयव्वा ज्ञात्वा
सोढव्याः ‘संखाय पेसलं धम्मं’ सिलोगो ॥२२४॥ संखा अट्ठविधा, तंजहा—णामसंखा ठवणसंखा दव्वसंखा उवम्मसंखा परि-
णामसंखा गणणासंखा जाणणासंखा भावसंखा, तत्थ जाणणासंखाए अधियारो, संख्याय—ज्ञात्वा, पेमलं दव्वे भावे य, दव्वे जं
दव्वं पीत्तिमुत्पादंति आहारादि, भावपेसलस्तु सर्ववचनीयदोषापेतो भव्यानां धम्मं एव, सो धम्मो दुविधो—सुतधम्मो चरित्त-
धम्मो य, कस्य तौ प्रीत्तिमुत्पादयेयातां?, दष्टिमानिति दष्टिमतः, सम्यग्दष्टिः परिनिर्वृत्तः सीतीभूत इत्यर्थः, उवसग्गे अधिया-
सेयव्वे उपमर्गा ये उक्ताः ये च वक्ष्यमाणाः तान् नव्वान्निधियासयन् सहनित्यर्थः, आमोक्षाय परिसमाप्तेः समन्ता ‘वयेज्जासि’
परिवयेज्जासि, मोक्षो द्विविधः—भवमोक्षो सव्वकम्ममोक्खो य, उभयहेतोरपि आमोक्षाय परिव्रजेदिति व्रवीमि । उपसर्गपरि-
ज्जायां तृतीयोद्देशकः ४-३ ॥

बुचं निज्जुत्तीए हेतुसरिसेहिं अहेउएहि, हेत्वाभासैरित्यर्थः, कथमहेतवो हेतुसदृशाः?, वक्ष्यति हि सुहेण सुहमज्जेमो० वणि-
ज्जवत्, तथा च ‘जहा गंडं पिलागं वा’ एवं सीलक्खलिया अण्णउत्थिया तब्भावुक्काश्च ‘आहंसु’रिति ॥२२५॥ आहुः, के ते?—
महापुरिसाः पहाणा पुरिसा, राजानो भूत्वा वनवासं गत्वा पच्छा णिव्वाणं गताः, ‘पुधिं तत्ततवोधणा’ पुव्वमित्यतीते काले

छविप्रतायां दायरे च, तय एव घन तपोघन ये त इमे तपतवोषणा, पचाग्रितापादि लोश्याण ते ते महापुरिसा,
 आस्माक तु यदा सामग्रं प्रतिपन्ना तदा महापुरिसा, 'मोक्षा सीतोदक सिद्धा' सीतोदग नाम अपरिणत, तेष सोय आर्यता
 'तस्य मये विस्सीवति' तत्रेति तस्मिन्नातकप्रते कस्मृगोदयपणे वरिच, तत्त्रियमे 'असुजिया गमी वेदेही एमाउत्ते य सुजिया।
 यादृग उदय मोक्षा लक्षा नारायणे रिसी ॥२२५॥ आसिले देविले खेब, दीषायणमहारिसी। पारासरा दगं मोक्षा,
 भीताणि हरित्ताणि य ॥२२६॥ 'जते पुर्वि मन्नापुरिसा' ॥२२७॥ अषानाः पुरिसा महापुरिसा आहिता-आक्याता, इह
 मयान'सि इहापि ते इति भासितेस्तु पदिप्रति, गमी ताव गमिपव्यञ्जाए सेसा सव्ये अण्ये इति भासितेस्तु, असिले देविले खेवति
 बंधाणुलोमेन गत, इतरया हि देवल आसिल इति वक्तव्य, एतसि पवेयपुद्दान वणवासे खेब वसताण वीयाणि हरिताणि य मुंज-
 ताव ज्ञानान्पुत्पन्नानि, यथा भरतस्य आवसगिहे गाणमुप्पण, तं तु तस्म मावलिग पदिवणस्स सीणचउक्कम्मस्स गिहवासे
 उप्पणमिति, ते तु कुटित्वा च जायन्ति कस्मिन् वर्णमानस्य ज्ञानमुत्पाद्यत कठरेण वा संपवणेण सिञ्चति?, अजानानास्तु ब्रुवते
 ते नमी आया महर्पय' मोक्षा सीतोदगं सिद्धा, मोक्षेति सुवाना एव, सीतोदग कन्दमुत्ताणि वा, जोई च समारंभता, 'जहमे
 तमणुस्तुर्न'सि नारदपुराणादिस्तु एव एतादि कुसुतीउवसगेहिं उवसगिज्जाण्ये, ण केवलं मरीरा एव उवमग्गा, माणसा
 अपि उपमर्गा विपते, यो भुवि सुत्था मनया विनिपातमापणते, कपं?, उच्यते 'तस्य भया विस्सीवति' ॥ २२८ ॥ तस्मि
 अिति इमुतिउपमर्गोदये मदा-अबुदयः विस्सीवति-छामुण्यमणिते छमाएस्तु अपरिहितव्येस्तु, विदुतो 'बाह्णिकण्णा च गहमा'

भारेणेत्यर्थः, स्वधेन शृणुन वा, एवं ते परसामयिका कर्मगुरुगा लुक्खमणुहमणियंतं एरिसेण ल्हूहेण अजवेत्ता अस्नानादि ताव
 संजमगुणे य गुरुए अचइत्ता वोढुं त्वरितमोक्षाध्वगानां साधूनां लघुभूतानां पीढाभ्यां परिसर्प्वतीति पीढसम्पी, संभ्रमंति तस्मि-
 न्निति संभ्रमः, जनस्यान्यस्य त्वरितमगिगमयात् णस्सितुक्कामो किल् पीढसम्पी दूरातोऽज्झितोऽपि जणं वा वच्चंतं पिट्ठतोऽणुययति,
 एवं तेऽपि किल् संसारभीरवो मोक्षप्रस्थिताः सीतोदगादिसंगाव संसार एव पडंति । इदानीं शाक्याः परामृश्यन्ते—इहमेगे तु
 मणणंते सातं सातेण विज्जती ॥२३०॥ सायं णाम सुखं श्रोतादि तं सातं सातेणेव लभ्यते, सुखं सुखेन लभ्यत इत्यर्थः,
 वयं सुखेन मोक्षसुखं गच्छामः, दृष्टांतो वणिजः, तुब्भे पुण परमदुक्खितत्वात् 'जितत्थ आयरियं मग्गं' जिता नाम दुःख-
 प्रव्रज्यां कुर्वाणा अपि न मोक्षं गच्छत, वयं सुखेनैव मोक्खसुखं गच्छामः इत्यतो भवंतो जिता, तेनासदीयार्यमार्गेण 'परमं'ति
 समाधिति मनःसमाधिः परमा, असमाधीए शरीरादिना दुःखेनेत्यर्थः । 'मा एतं अवमणणंतो' सिलो गो ॥२२९॥ अमाणोणा
 प्रतिषेधे, अथ तदुद्धप्रणीतं सुखात्मकं मार्गमवमन्यमानाः आत्मानमात्मना वंचयंते इत्यर्थः, दूरं दूरेण सुखातो, लुंपह छिन्द्य,
 दिट्ठतो 'एतस्स अमोक्खाए अयहारीव जूरथ' त एवं वदंतः प्रत्यंगिरादोपमापद्यंते, कथं ? 'इहमेगे तु मणणंता सातं साते
 ण विज्जते,' इहेति इह निश्रंथासने, सातं साते न विद्यते, का भावना ?—नहि सुखं सुखेन लभ्यते, यदि चेवमेवं तेनेह राजादि-
 नामपि सुखिनां परत्र सुखिना भाव्यं, नारकाणां तु दुःखितानां पुनर्नरकैव भाव्यं, तेन साया सोक्खस्संगे न, 'जिता नाम शिर-
 स्तुण्डमुण्डनमपि कृत्वा सम्यग्मार्गमास्थाय मोक्षं गच्छति, परमं च समाधि ता मोक्खसमाधि, इह वा जाऽसंगसमाधि, उक्तं हि-
 "नैवान्ति राजराजस्य तत्सुखं नैव देवराजस्य । यत्सुखमिहैव साधोर्लोक्क्यापारहितस्य ॥१॥" 'मा एयं अवमणणंतो' अमानोनाः

प्रतिपेदे, 'एतत्ति' एतं आरुहंतं मग्न अवमण्यता आत्मानमात्मना धनुं परिमविह्व-सुपह नहुं, को दृष्टान्तः !, 'एयस्स अमो
 पम्माण अयहारिण जरथ' कय !, जेण तुग्गे वा 'पाणातिवादे बहूता' सिलोगो ॥२३२॥ स्यात्-कथं प्राणातिपाते वर्त्ता-
 महे !, येन एवमानि पावनानि चानुश्रवानि, उत्कर्हि-पचति दीयिता यत्र, पावयत्यथवा परैः। औदक्षिकं च भुञ्जति, न स धर्मः सना-
 तनः ॥१॥" सुसावादेवि असंभवा संभवति अप्याणं मज्ज, अदधादणे च जेसि जीवाण सरिराई आहारेंति तेहिं अदधार्दं आपह,
 धेनुनां बत्सहृद्वै नियुजितुं मेयुनेऽपि प्रेम्पयोगेपद्वर्गार्था, परिगदेऽपि घनधान्यग्रामादिपरिम्रहः, एव क्लोचमाण क्षाप मिज्ज्हादस
 वसछे इति, एव ताव द्वाक्याः अन्ये च तद्विधाः कुटीयाः, 'एवमेगे तु पासत्था' सिलोगो ॥२३३॥ एवमवधारणे 'एते' इति
 द्वाक्याः अन्ये च तद्विधा, पार्श्वे विद्यन्तीति पार्श्वत्वाः, केसां !-अहिंसादीनां गुणानां जाणादीष च सम्मर्दमयस्स वा, किं ?-
 पण्यवैति विसयमिग्यते सुदेव सुदं, अथवा इम पण्यवैति दगसोयरियादयो, सुखलिकमत्रो भजितेन्द्रिया 'इत्थीणसगता बाला
 जिणसासणपरम्मुदा' किं पण्यवैति-विसयमिग्यधातवे तु कल्लमाण वरिष अधम्मो अप्पणो परस्स वा सुल्लसुत्पादयता, धम्मैव
 धर्मो भवति, नत्वधर्मः, को दृष्टान्तः !, 'अथा गह पिलाग वा' सिलोगो ॥२३४॥ बह्व कोई अप्पणो परस्स वा गंढ पिक्कागं
 पिप्पीलेषा पुम्भ पूयं सोणित वा गिस्सावेतिपि को अधम्मो !, एव जो कोई इत्थिबधरीरे शुक्रविषयनिर्वात कुर्यात् तत्र को दोषः स्यात् ?,
 'एव बिण्णवणीत्थीसु' एवमनेन प्रकारेण विज्ञापना नाम परिमोगः, एकाधिकानि आसेवना, दोषः तत्र कुतः स्यात् !, किंच
 'अहा म-पातइण णाम' सिलोगो ॥२३५॥ मंघावई णाम मेसो, सो बह्व उदग अकल्लुसेन्तो य अण्णुपई बिसीदिदु गोप्प
 एवि अलं भवदुआलेंतोपि पियति, एवमरागो विष अकल्लुसेन्तो नइ इत्थि विण्णवेति को तत्त्व दोसो ?, उत्क व- "प्राप्तानाञ्च

पभोगः शब्दस्पर्शरूपरसगन्धानाम्” किंच ‘जह्वा विहंगमा पिंगा’ सिलोगो ॥२३६॥ विहायसा गच्छंतीति विहंगमा, पिंगा
 पक्विसणी, आगासेण चरंती, उदगे अनिलीयमाना अविक्रवोभयंती तं जलं चंचूए पिबति एवं विण्णवणित्थीसु, एवमरज्जमाणो
 यदि संश्राप्तान् भोगान् भुंजीत अत्र को दोषः?, उत्तरदाणं—णणु तेसिं आसेवणा चेव संगकरणं, मेधुणभावं आसेवामिति, ‘जह
 णाम मंडलग्गेण सीसं छेत्तूण कस्सई पुरिसो । अच्छेज्ज पराहुत्तो किं णाम तत्तो ण वेप्पेज्ज ? ॥१॥ अथवा विसगंइसं कोई
 वेत्तूण णाम उण्हिक्को । अण्णेण अदीसंतो किं नाम तत्तो णवि मरेज्जा ? ॥२॥ जह वावि सिरिघरातो कोई रयणाणि णाम’ धेत्तणं ।
 अच्छेज्ज पराहुत्तो किं णाम तत्तो ण वेप्पेज्ज ? ॥३॥ ‘एवं तु समणा एगे’ सिलोगो ॥२३७॥ एवमनेन प्रकारेण, तु विसेसणे,
 नास्सदीया, परे, एकैत्ति परेयामपि न सर्वे, एके, मिथ्यादृश्यः अनार्या मिच्छादिद्विअणारिया, अथवा मिथ्याद्वित्वेऽपि कम्ममि-
 रनार्याः, अज्झोववणा कामेहिं, दुविहेहिवि कामेहिं, दिट्ठतो ‘पूअणा इव तणए’ पूयणा णाम उरणीया, तस्या अतीव तण्णे
 छावके स्नेहः, ततो जिज्ञासुभिः कतरस्यां २ जातौ प्रियतराणि स्तन्यकानि १, सर्वजनानां छावकानि अनुदके रूपे प्रक्षिप्तानि, ताश्च
 सर्वाः पशुजातयः रूपतटे स्थित्वा सच्छावकानां शब्दं श्रुत्वा रंभायमाणास्तिष्ठन्ति, नात्मानं रूपे भुंजति, तत्रैक्या पूतनया आत्मा
 मुक्तः, त एवं पूतना इव तरुणे(णए)मुच्छिता गिद्धा कामेसु ‘अणागतमपासंता’ सिलोगो ॥२३८॥ अनागतकाले किंपाकफला-
 हारवत् विषयदोषानपश्यन्तः ‘पच्चुप्पणविसयगवेसणा’ णाणाविहेहिं उवाएहिं विसयसुहं उप्पायंता ‘ते पच्छा अणुसोयंति’ यथाति-
 ते इति अण्णउत्थिया परलोकं प्राप्ता अनुशोचन्ते देवदुर्गतौ यत्र वाऽन्यत्रोपपद्यंते, दृष्टान्तः ‘स्वीणे आऊमि जोव्वणे’ यथाति-
 क्रान्तवयसः क्षीणेंद्रियशरीरबुद्धिबलपराकमाः नानाविधैः क्रीडाविशैषैः तरुणान्, वयमप्येवं क्रीडितवन्तः, तीव्रमनुशोचयन्ति,

एवं तेऽपि परलोके प्राप्यानुशोचन्ति, इह च मरणकाले, न अस्माभिर्जितन्त्रियस्त्वं भावित वैराग्यं वा, उक्तं हि—‘इत मुष्टिमिराकालं,
 तुपायां कुट्टनं कृतम् । यमया प्राप्य मानुष्य, सद्यै नादरा कृतः॥१॥ उक्तं बहु चरित्रं च, स्वार्थं न प्रहावितः । ते चैवमन्त्रोचन्त,
 यया के?, उच्यते, ‘जेहि काले परिब्रत’ सिलोगो ॥ २३९ ॥ अे इतिवा अणिरिदृषिरेसे, कालो नाम सारुण्यं मध्यमं वया,
 यो वा यस्य कालो ध्यानस्याप्ययनस्य उपसो वा, तेपामेकेषां सुकृत नाम आमण्य, त एव च भ्रमया’ त एव मोक्षाकांक्षिणस्त
 एव साधनो साधर्मिका वा ‘ते धीरा यचनुमुक्ता’ त एव धीराः त एव बंधविमुक्ता, बधन कलत्रादि कर्म्मं वा, ये किं कुर्वन्ति?,
 ‘अे जावकन्वन्ति जीवित’ पुण्यतपुश्चरिणीलितादि असंजगन्नीवित न बांछति । ‘अहं णवी वेयरणी’ सिलोगो ॥ २४० ॥
 ‘यथे’ति वेन प्रकरणेन वेगेन तस्यां वरणीति वेवरणी नाम परोक्षाः अवादिपु’ सा हि तीस्वभोतस्त्वात् विपमतटत्वाच्च दु’त्त
 मुचीर्यते इति दुस्तरा, सर्वलोकप्रवीत एवासौ, पास्वण्डिनां च कर्पाचिद्, ‘इहे’ति इह प्रबचने, वक्ष्यमाणमपि च ‘अहं त णवी
 वेवरणी’ दुष्तर एव लोगसि नारीओवि दुष्तराओ, एवमनेन प्रकारेण सर्वोपसर्गोऽनुलोमेभ्यः प्रतिलोमेभ्यश्च दुस्तरतरा नार्यः,
 ता हि नानाविधैराश्रमागविष्ठात्रैरुत्पत्तिर्पूनाभिमर्षति, वैतरण्यामिव तत्रैव तत्रैव निमज्जापयति ता हि दुस्त्व द्रव्यभावतः परिध्रियते,
 ‘अमतीमप’चि न मतिमान् अमतिमान् तेनामतिमता, ‘जेहि ते णारिसंजोगा’ सिलोगो ॥ २४१ ॥ अे इत्यनिर्दिष्टनिर्दिष्टः,
 त्रिभिश्च नार्यः, नारीभिः संयोगा नारीसंयोगा’ मैयुनसंसर्गा इत्यर्थः, ‘पूयणा विद्वतो कत’पि पूयणा नाम वज्राभ्रपानादिभिः
 स्नानाङ्गरागादिभिश्च शरीरपूजनात्, उक्तं हि “यो मायासोऽस्वपरिब्रते भवेक्षा”, अथवा त एव नारीयोगा’ पूतना पावयंति घर्म्मार्द्र
 पातयति वा चारित्र्यमिति पूतना, पूतीकुर्वन्भिस्त्वर्थः, पूततो कृता नाम उज्जिता, ‘सबमेव गिराकिवा’ सर्वमिति येऽन्ने उपसर्गाः

क्षुत्पिपासामीतोष्णादयः निरा० नाम पृष्ठे कृत्वा, अथवाऽनुलोमाः प्रतिलोमाश्च, सोभणाए समाहिण उवसग्गेहिं खोहिज्जति, किं
 च 'एते ओहं तरिस्संति' सिलोगो ॥२४२॥ एते णाम जेहिं एते इत्थिपरीसहादयः उपसर्गा जिताः, द्रव्यौघः समुद्रः भावो-
 घम्भु संसारः, तरिस्संति ते, नान्ये, न वा भावेन, दृष्टान्ते 'समुदं व्यवहारिणो' समुदतुल्यं समुद्रवत्, व्यवहरंतीति व्यवहारिणो-
 वणिजः पौतैस्तरंति, 'जत्थ पाणा विसरणेस्सी' यस्मिन्-यत्र एते पाण्डाः गृहस्थस्वभावं गताः विषयजिता विपण्णा आसंते
 गृहिणश्च, इह परत्र च 'किंचंती सह कम्मणा' कृत्यन्ते विपद्यंत इत्यर्थः, 'न च भिक्खू परिणाय' सिलोगो ॥ २४३ ॥
 दुविहाए परिणाय परिज्ञाय जाणणापरिणाय उवसग्गपरीसहे जाणिता पच्चक्खाणपरिणाय उड्डितो ते अहियासेमाणु 'सुव्वते'
 समिते चरे' समितिग्रहणात् उत्तरगुणा गृहीताः, मूलगुणा पुण इमे 'सुसावादं विवज्जेज्ज' कस्मान्मपुषावादः पूर्वमुपदिष्टः? न
 प्राणातिपात इति, उच्यते, सत्यव्रतव्रतो हि व्रतानि भवंति, नासत्यव्रतो, अनृतिको हि प्रतिज्ञालोपमपि कुर्यात्, प्रतिज्ञालोपे च सति
 किं व्रताणामवशिष्टं?, तं सुसावादं विसेसेण वज्जए विवज्जए, अदिण्णमादि च वोसिरे, अदिण्णमादि यस्याश्रवणस्य मोऽयं अदिण्णा-
 द्याश्रवणः तं अदिन्नादि विवज्जए, तं जहा-पाणादिवादादि जाव परिग्रहं, प्राणातिपातप्रसिद्धये त्वपदिश्यते 'उड्डे अहे तिरियं
 वा' सिलोगो ॥२४४॥ ऊर्ध्वमधस्तिर्यगिति क्षेत्रप्राणातिपातो गृहीतः, जे केई तमथावरा इति द्रव्यप्राणातिपातः 'सर्वत्रे'ति प्राणा-
 तिपातभावश्च सर्वावस्थासु 'विज्जं' विद्वान् सर्वत्र विरतिं विद्वान् कुर्यात् इति वाक्यशेषः, विगति एव हि 'संति निव्वाणमाहितं'
 विरतीउ वा विरतस्स वा संति निव्वाणमाहितं, शान्तिरेव निर्वाणमाख्यातं संति णेव्वाणमाख्यातं, अहवा संतिचि वा णिव्वाणंति
 वा मोक्खोचि वा कम्मखयोचि वा एगड्ढा, तेनापदिश्यते संति निव्वाणमाहितं, उक्ता उपसर्गाः, ते च सर्व एव सोढव्याः, आत्म-

संयतनीयोपसर्गाप्यादस्तु नोऽद्वरीतो घर्भो भवतीति कृत्वा 'इमं च घम्ममायाय, कासवेण पवेदित । कुज्जा भिक्खु नि
लाणस्स, अगित्ताए समाहिए ॥२४५॥ सम्भाय पेसल घम्म, विट्ठिम परिणिष्णुहे । उवसग्गे गिराकिंभा, आमो-
कम्माए परिघएज्जासि ॥२४६॥ तिबेमि उपसर्गाध्ययन समास ३॥ (ग्रन्थाग्र ३०००)

इदानीं इति पविष्ण्वि अन्त्ययण, उवक्कमादि वचनारि अणुयोगदारे परूवेकण अत्याधियारो, सो दुविघो-अज्जपयत्ता-
धियारो उदेमत्ताधियारो य, अन्त्ययणत्ताधियारो जाणयापरिष्णाए तिविवाठवि इति यागउ जाणियच्चत्ति, पक्कत्ताणपरिष्णाए
ताओ परिहरितज्जाओ, उदेसत्ताधियारो इमा गाहा 'पढ्मे संपवसंलावाइएहि' गाहा (५६) पढ्मे उदेसए यया-येन प्रका-
रेण संवाप्तसंघेण संबद्धवसचिमादीहि य दोसेहि गमणागमनमादि पुज्जाहि य उल्लाससंलावमिप्पकयाहि य इत्थीहि सद्धि
सीलक्खल्लं भवति, पढ्मुदेसे विलयणा उ लमति चोदिज्जते, चित्तिए उदेसए खल्लितो समजवम्माउ विलवया पाविज्जंस्ति लिंग-
रथओ होन्तो, न वा लिंगाओ अप्प वा लिंगं वा सपक्खपरपक्खातो य इल्लण पवति । पासपिप्फम्मे पित्थेवे इत्थि परिष्णा य
दुपद गाम, वत्तिवत्थीए 'वधामिल्लावत्थिचे' गाथा ॥५४॥ जाणगसरीरं भवियसरीरं, वत्तिरिषा दुर्वथा-मूलगुणयिच्चवया
पिप्पत्तिया य उत्तरगुणनिवत्तणानिविचिया य, मूलगुणे इत्थिसरीरं अटं वीचेणं, उत्तरगुणे कट्टकम्मादिसु, अवया दम्बित्थी
तिविधा-एगमविया वट्ठाऊ अमिद्धरणागोचा, अमिलानत्थी अहा माला माला सिद्धी इत्यादि, वेदि(विधि)रथी अवगतवेत
इत्थिद्वरीरण, व पुण छउमत्तयस्स केवलस्स वा, वेदित्थी इत्थिवेदं वेयमाणी, मावित्थी आगमतो पोआगमतो य, आगमतो इत्थि
वेदनाणओ तदुवउचो, (जोआगमतो) इत्थिवेदनामगोताद कम्माइ वेयमाणो जीवो, इत्थि भणिया । इदानीं परिष्णा, या अहा

सन्त्यपरिणाम, जहा संजतानं इत्थिपरिणाम तथा संजतीणं पुरिसपडिणाम, इत्थीपडिपक्खो पुरिसो, तेण तस्सवि णिक्खेवा भाण-
तन्वो 'णामं ठवणा दवि'गाथा ॥५५॥ णामे जहा धडो पडो कलसो, ठवणापुरिसो कट्टकम्ममादिकता जिणपडिमा वासुदेव-
पडिमा एवमादि, दन्वे जाणगसरीरादि जहा इत्थी तथा भणियन्वं, खेत्ते जो जत्थ खेत्ते पुरिसो, जहा सोरट्ठो सावगो मागधो
वा एवमादि, यस्य वा यत् क्षेत्रं प्राप्य पुंस्त्वं भवति, अन्यत्र न भवति, कालपुरुषोऽपि यावंतं कालं पुरुषो भवति, जहा "पुरि-
से णं भंदते ! पुरिसोत्ति कालओ केवइ चिरं होंति ? , जहणोणं एगं समयं उक्कोसेणं सागरोवमसयपुहुत्तं" यो वा यस्मिन् काले
पुरुषो भवति(जहा कोइ एगंमि पक्खे पुरिसो)एगम्मि पक्खे णपुंसगो, प्रजन्यते अनेनेति प्रजननं तद्यस्यास्ति, केवलमस्ति न पुंस्त्वं
स प्रजननपुरुषः, कम्मपुरुसो नाम यो हि अतिपौरुषाणि कर्माणि करोति यथा वासुदेवः स कर्मपुरुषः, भोगपुरिसो चक्कवड्डी,
गुणपुरिसो णाम यस्य पुरुषगुणा विदंते इमे, तद्यथा-व्यायामो विक्रमो वीर्यं, सत्त्वं च पौरुषा गुणाः। कान्तित्त्वं च मुदुत्त्वं वि(च)विध-
क(व)त्वं च योषितां ॥१॥ भावपुरिसो आगमतो णोआगमतो य, आगमतो पुरिसो पुरिसजाणगो तदुवउत्तो, णोआगमतो पुरिसणाम-
गोताइं कम्माइं वेदयंतो, दम एते पुरिसाणिक्खेवा इति । 'पढमे संश्रव' गाथा ॥ जेऽमिहिता पढमे संश्रवसंलावादिगेहिं पुब्बुत्तं ।
'सूरा मो मण्णंता'गाथा ॥५७॥ सूरा मो मण्णंता इत्थिहिं अपडिविरतित्ति वाक्यशेषः, कैतवं नाम माया कैतवयुक्ताः कैतविकाः,
उवधी नाम अन्येषां वशीकरणं, अधिका कृतिः निरुद्धी तत्प्रयोगात् गहिता तु अभयपल्लोतक्कूआधारा(कूलवाला)दिणो
[सूरो पज्जोतो केतवयारो तवस्सी] एवमादिणो जीवा इत्थिदोसेण इह परभवे य णाणाविधाइं दुक्खाइं पावंति हत्थपायछेदादीणि,
'तम्हा ण उ वीसंभो गंतवो णिक्खमेव इत्थीणं । पढमुद्देसे भणिता जे दोसा ते गणंतेणं ॥५८॥ सुसमत्थाविऽसम-

तथा कीरति अल्पमतिता पुरिमा । घर्म्म प्रत्ययमर्थो, अपसपिया नाम परीसहमीळ्यो, 'विस्सति सूरवादी णारीवसगा
 ण ते सूर ॥५९॥ एषद्वरवादिणोऽवि णारीवमगा दीसंति जहा ते पत्तोदादयो, को पुण खरो?, उच्यते-घम्ममि जो दढमई सो
 मरो सत्तिओ य वीरो य । ण ह घम्मि णिरूखादो पुरिसो सूरु सुवलिओवि ॥६०॥ जो घम्ममि दढो खरो सत्तिगो य, ण उ
 जो घम्मणिरूखादो घर्म्मं प्रति खरो भवति, ययपि बलवानसौ खरीरेण तथाप्यसौ दुर्बल एव, एते खेव य दोसा पुरिसपमादेऽवि
 इतिपगाणपि । तग्हा उ अल्पमादो खिरगमगमि तासिपि ॥६१॥ पुरिसोखरिओ घम्मोसिक्खाउ तेज इत्थीपरिणा बुष्ठा,
 इत्थीमपि एमा खेव विवरीता पुरिमपरिणा, गयो णामथिप्फण्यो । सुचापुगमे सुससुवरियन्व अललितादि जाव पववा विचिलद्यम
 मिदि, सुवस्म सुवेण संघो- 'आमोक्कमाय परिब्बएत्तासि' चि पहिलोमे उवसमो अवियासेन्नो 'इमे' इत्यन्ये अनुलोमाः, उपोव्धाव
 एव तम्योपदिप्यते-धूव प्रव्रवति यथादुपसर्गान् सद्वीरोऽप्यदिप्यते 'ये मातर व पितर व' इति अविदिह
 णिरेसो चन्द्रदोऽधिकवचनादिपु, आतरं मग्गिनीस्यादि, विविधं प्रचाय विप्रचाय वृणमिष पट्टकलं, पूर्वसंयोगो गृहसंयोग', अथवा
 वातः मन् यैः पमात्मह संयुज्जे म संयोग', न तु भार्याथ पुत्रदुहित्रादि, अथवा सर्व एव पूर्वपरमहसंघः पूर्वसंयोगो भवति,
 अथवा द्रव्यमावतः पूर्वसंयोगो, द्रव्ये स्वदनसंयवो नोम्वजनसंस्तवथ, स्वजने पूर्वपरसंस्तवः, नोस्वजनसंस्तवविधाः-सवितादि,
 मन्त्रिणे द्रुपदचतुष्पदापद, द्विपद दामीदासमृत्यमित्रवर्गादि, चतुष्पदे इस्तिअथगोमहिण्यादि, अपदे आरामोधानपुष्पपाळादि, अन्त्रिचे
 हिरण्मादि मित्रे साधारणालकारप्रहरणहस्त्यन्त्रादि, भावे मिच्छाचारिणिजण्णाणा 'एगे सद्धिते वरिस्सामि' एगो णाम राग-
 दोसरहितो, मदितो णाम्पादीहि, आरमनो वा हित' स्वहित', भरति-गच्छति वर्तयतेति एक्कोऽर्थः, विविक्कान्येवतीति विविचेसी

मार्गयतीत्यर्थः विविक्तानां साधूनां मार्गमेपतीति विविक्तैषी, आरतमेहुणो नाम उपरतमैथुनः, कतर आरतः ? 'विविक्तेसी'
 विविचितं द्रव्ये शून्याकारं स्त्रीपशुवर्जितं भावे तत्संफलपवर्जनता, अथवा कर्मविविक्तो मोक्खो तमेवमेपतीति विविक्तमेसी, 'सुहुमेण'
 तं परक्कम्मं' वृत्तं ॥२४८॥ सुहुमेनेति—निपुणेन, उच्यते येनेति वाक्यशेषः, 'परक्कम्म'ति पराक्रम्य अभ्यासमेत्य वंदणपूर्वकेन
 सुक्ष्मेनोपायेन 'छन्नपदेने'ति अन्यापदेशेन, पुत्तकिडगा य णतुयभातीकिडगा य पीतकिडगा य । एते जोवणकीडगा पच्छ-
 न्नपती महिलियाणं ॥१॥ अथवा 'छन्नपदेने'ति छन्नतरैरभिधानैराकारैश्चमं अभिमर्पति, तद्यथा 'काले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, मेहां-
 न्नपती महिलियाणं ॥१॥ अथवा 'छन्नपदेने'!, ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥१॥ जाणंति ता उवायं च, उपायो नाम
 धकारासु च सर्वरीपु । मिथ्या न भाषामि विशालनेने!, ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु ॥१॥ जाणंति ता उवायं च, उपायो नाम
 विविक्तविश्रंभरसो हि कामः, स तु एको आत्मद्वितीयो वा, गच्छगतस्य किं करिष्यति ?, तस्यैव देशकालं छक्कं(न्नं)च 'जह
 लिस्संति'ति येन प्रकारेण लिख्यन्ते संचध्यंत इत्यर्थः, एके, न सर्वे, अन्ये हि स्त्रीजनालिङ्गिताः अपि न ताभिः संबध्यन्ते, पवनब-
 लसमीरिता वह्निज्वाला इव चैनां मन्यन्ते, ते तूपाया इमे—यथा यथा ह्यग्निः सन्निकृष्टो भवति तथा तथा दहति, इत्येवं मत्वा
 'पासे भिसं गिस्सीयंति' वृत्तं ॥२४९॥ भृशं नाम अत्यर्थं, प्रकर्षेण उरुणा ऊरुं अकमिया, दूरगता हि नातिस्नेहमुत्पादयन्ति
 विश्रंभदा, तेण अद्वासणे गिस्सीदंति, सन्निकृष्टा वा परिभृजमाणा पुसा पुष्यन्तेऽनेनेति पोषकं तन्निमित्तं वा कामिभिर्वस्त्रान्नपानादिभिः
 पुष्यत इति पोषकं—पोसं, वत्थं णाम गिवसणं, तमभीक्ष्णं अभीक्ष्णमायासचद्धमपि शिथिलीकृत्वा परिहृति, णिविड्ढा उड्डित्ताउ
 य आसन्नगताउ य होइऊण 'कायं अधिविदंसेन्ति' जंघा दुन्निवि हूद्धक्खणे वा जणणेण ढिता वा संती णिवेयंति गुह्यमिति
 प्रकाश्य पुनर्वालमवेति, बाहु उद्धट्टु नाम उत्सृज्य कक्षां परामृशति, एवमादीनि अन्यान्यपि श्रूकटाक्षविक्षेपादीनाकारान् करोति,

किं च-‘सपणासणेहि जोगे’ इत्थं ॥५०॥ तमेकाकिन व्याकुलसत्वायं वा मत्वा सयणे निमतेति, सयण गाम उवस्सयो, सीत
 इदानीं, सादु बंदो, अतीवगिग्गे वा मत्वा सयणे निमतेति, पूलिं वा कठवरं वा उवसग्गाउ णीनेति, अण्यतरं वा संमज्जवरिसी
 यथाति उवमगपरद्धम करेति, ‘आसणेण’ति पीढण वा कट्टमण वा आसंढण निमिंतेति, ‘योग्य’मिति यस्मिन् काले हित
 निवात प्रवात वा स्यात्, किमासां मिश्रुणा प्रयोजनं ? नन्वासामन्ये कामतंत्रविदः सत्प्रयोजनिनश्च गृहस्था विद्यन्ते, उच्यते हि
 कुयोपितो विधवा विप्रवसितवचाः, तासां हि विरूपोऽपि तावद्योऽप्यथार्थिकोऽपि एकान्तलचिरपि,
 किमु य सरल मूलूपो विचक्षणः, उक्तं हि-‘मापुयं प्रमदाबने च ललितं०” ता हि सन्निरुद्धा सधवा विधवा वा, आसन्न
 गतो हि निरुद्धाभिः कुञ्जोऽन्वोऽपि च काम्यते, किमु यो स क्षेविदः, उक्तं हि-“अथ वा निर्दं वा अभ्यासगुणेण आरुभति
 पछी ।” दूरत्वं चैन मत्वा मूपात्-अग्गे हि न सकेमो सकम्मा विण्णो वदितु णमसितु वा, इमाणि अम्ह सयणाणि वा, अथवा
 योग्यप्रहणात् उबारपासयमचकमनत्त्याणज्ज्ञाणओयणभूमीओ धप्पति, सा न्ह क्कदाह सद्दी मवेखा जाणह जाह साधुओगाह ‘इत्थी
 एगता निमतेति’ एकस्मिन् काले एक्कदा, यदा यदा स एकाकी भवति व्याकुलसत्वायो वा, अथवा वरिसारणादिषु जत्थ सय
 नासणोवयोगो भवति, सयणमिति सधारगो धप्पति, उवस्सओवि, ‘एताणि चेव से जाणे पासा उ विरूवरूवाह’ एतानीति
 यान्युपदिष्टानि षयनासननिमग्गणानि स मिश्रुः पामयतीति पासा त एव हि पासा दुण्ठेया, न केवलं हावमावद्भूविभ्रमेगितादयः,
 न हि उक्कयमुल्लंघयितुं, न तु ये दानमानसत्कारा उक्कयन्ते छेत्तु, उक्तं हि-“अ इच्छसि घणु जे पुन्नि ते आमिसेण गिण्हाहि ।
 आमिमपामणिबंदो कादी कज अक्कजपि ॥१॥” ‘विविधरूपाह’ तां पुण पामाणि विरूवरूवाणि, संपधनउपगूहनप्रालिगना

दीणि, जहा ताणि परिहरणीयाणि तथा तब्भयादेव सयणासणणिमंतणादीणि परिहरितव्वाणि, ताणि पुण कहं परिहरितव्वाणि १,
 उच्यते 'णो तासि चक्खु संघेज्जा' सिलोगो ॥२५१॥ चक्षुसंधणं णाम दिट्ठिए दिट्ठिसमागमो, अकुट्टउ विकट्टओवि य तासु
 णिच्चं भवेज्जा, कार्येऽपि सति अस्निग्धया दृष्ट्या अस्थिरया अवज्ञया चैता इपन्निरिक्षते, 'साहस'मिति परदारगमनं, नद्यसाह-
 सिक्तत्करोति, संग्रामावतरणवत्, तत्र हि सद्यो मरणमपि, स्यात् हस्तादिछेदबंधघातो वा, स्वदारमपि तावहीक्षितस्य साहसं,
 किमु परदारगमनं १, अथवा साहसं-मरणं, प्राणान्तिकेऽपि न कुर्यात्, अथवा यदसौ स्त्री चापल्यात् साहसं कुर्यात्तदस्या न सम-
 नुजानीयात्, उक्तं हि-“पुरुषे विद्यते सत्त्व”मिति, 'न सज्जियं'पि विहरेज्जा नेति प्रतिषेधे, 'सज्जियं'ति ताहिं सह, गामाणु-
 गामं ण विहरेज्ज, जत्थ वा ताओ ठाणे अच्छंति तत्थ ण चिट्ठितव्वं, कयाइ पुंविं ठितस्स झत्ति एज्जा ततो णिगंतव्वं, क्षणमात्र-
 मपि न संवस्याः, 'एवमप्पा रखितु सेउ'त्ति आत्मेति सरीरमात्मा च, स इह परे च लोके अतिरक्षितो भवति, ये इह मैथुना-
 नाचारदोषास्तस्य न भविष्यंतीत्यतो निरीक्षितो भवति, पुनरिदानीं पाशाः 'आमंति य ओसविं वा' वृत्तं ॥२५२॥ काचित्
 सन्निकृष्टगृहवासीनी सेज्जायरी प्रातिवेशिकी वा अहनि विरहाद्यलंभात् ब्रूयाद्-अहं निश्यागमिष्यामि, नास्ति मेऽहनि क्षणो विरहो
 वा, तद् अस्या न समनुजानीयात्, धर्मं श्रोतुमितरप्रयोगेन वा, यदि चेत् मम भर्तुः शंक्से तत एनमहं आमन्थ्य नाम पुच्छिउं
 तत्प्रयोजना वसितं स्थापयित्वा, अथवा ब्रूयात्-असावहनि कृष्यादि कर्मपरिश्रान्तः शुक्तः सन् निपन्नमात्र एव मृतवच्छेते, भद्रक
 एवासौ, न मम रुस्सिहितित्ति, जइवि मं परपुरिसेण सह गच्छमाणिं पेच्छति तहावि नवि रूसेज्जा, अथवा संकेतेत, ननु ते भर्त्ता न
 विरूढ्येत् १, सा ब्रवीति-आमंति य ओसविणं, आमंति य ओसविं वा च तमहमागता, तुब्भे वीसत्था होह, विविक्तविश्रंभरसो हि

काम , यत्र गृच्छसि किमागताऽमि अकले इति ! तं धर्मं भोतु, मृयाद्वा ममाऽऽप्यस्य देह यन्मया कर्षव्यमिति, शुश्रूषापादयो
 पप्रध्नादि, यद्वा स्त्रियदम्भदृष्टेऽस्ति तत्सर्वमहं च भवत्संतक 'आयमा' नाम आत्मसा, अप्पण्यवि धिमतेति तुल्यं चयं इमं
 त्वरीरग, अह ते पलणोवधानकारिया, एवं मिमकहावीहिं सम्यन्ध', सम्भवनालिङ्गनउपगूहनकठवलंबणादीनि वा कुर्वती निवा
 रिता मृयात्-'इत्थ वा समान्यत्रोवयोगो, 'एतानि येव से आधि मदाणि' एतानीति यान्युरितानि 'से' इति समिद्धः, शब्दा नाम
 ये शब्दादियिपया' कथिता, न केवल गीतातो शब्दा बर्जा, आत्मनिमग्नादयो हि सुदुस्तरा शब्दा, अथवा यानि सीत्कारा
 दीनि मदाणि कञ्जति तान्यवैतानि विदि निमग्नादीनि शब्दानि, परंति च-'सदाणि विरुवरूपाणि' तासु हि पचलन्त्वया विसया
 संति निर्मासियन्मा, विविच विसिद्ध वा रूच, निरुवाणि रूपाणि जेसिं ताणिमाणि विरुवरूपाणि-'प्राह पिय कत सामिय दइत
 वसुल होसगोल ! गुणलेहि । जेण जियामि तुन्म पभवसि त मे सरीरस्स ॥१॥ इमानि चान्यानि शब्दानि 'मणयवणेहि पो' इत्थ
 ॥२५३॥ मनसो बधनानि मनोबधनानि, तानि तु गतयम निरन्तरा रूचमदा यस्मिन् कल्यमाकारतो वाक्यतम, विनीतवत् वन्दन
 पूजन पादादिसमाधन 'उपकक्षा' अछिइत्ता 'भदु मज्जुताइ भासति' मणसि ठीयते मनोऽनुकूल वा मज्जुल, मदनीय वा मज्जुल,
 भिनमपुररिहितवंपुछएहि ईमी कडक्खइमिसेहि । सविअरेहि विराग हितय पिहित मयच्छीण ॥ १ ॥ भेदकरी कथा मिण्णकडा,
 तवहा-तुममि किं वचवीवाहो पम्बइलो ण वधि, इचवीवाह इति चेत् कथं सा जीवति त्वया विनैर्वधिधरूपेनेति, कुमार इति चेत्,
 अनपत्यस्य लोका न संति, किं ते तल्लगास्स पम्बछाए !, दारिका वरिजसु, मया वा सह सुंय मोए, स्यात्कथं वैराग्य वा ? काम
 भोगपरंपराधर, सुफमोगः कुमारगो वा तत्प्रयोजनात्यन्तपरोक्षः आनम्यते, कथं ? 'सीहं जहा म कुणिमेण' इत्थ ॥२५४॥

येन प्रकारेण यथा सहस्रिकोऽपि स्कन्धावारः सिंहैकेन भजते, क्वचिच्च पन्थाः सिंहेन दुर्गाश्रेण निःसंचरः कृतः, स च तद्र-
हणोपायविद्धिः पुरुषैः ह्यलकं मारयित्वा तद्गोचरे निक्षिप्य पाशं च दद्यात्, तेन कुणिमकेन बध्यते, एकचारी नाम एक एवासौ
चरति, न तस्य सहायकृत्यमस्ति, उक्तं हि—‘न सिंहवृन्दं भुवि दृष्टपूर्वं’ एवेत्थिया बंधंति’ भावबंधेन, द्रव्यसंबुद्धौ हि समुद्र-
कूर्मो, पिहिता आश्रवा यस्य भावतः, स तु संबुद्धः भावैकचरः, द्रव्यतो भाज्याः, पाशाः कूटादयः, भावपाशास्त्वमे—गतिविश्रमे-
गिताकारहास्यादयः, यैर्भावो पाश्यते, संबुद्धोऽपि तावद्बध्यते, किं बहु योऽल्पवृत्तिरिति, ‘अहं तत्तु पुणो न मयंति’ सिलोगो॥ २५५॥
तस्मिन्निति तत्र, मूर्च्छित इति वाक्यशेषः, असंजननं पुनरनेकैरुपायैर्न मन्यन्ति यद्यदिच्छन्ति तत्कारयन्ति, यथा रथकारः नेमिकाष्ठं
तक्षन् क्रमशो, यदि स एवं नतः ‘बद्धे मिए व पासेण’ यथाऽसौ मृगः पाशेन बद्धः समुक्षुः स्पन्दमानोऽपि न मुच्यते एवम-
सावपि विषयदानैर्बद्धः कुकुटुम्बकुतचीहिं व्याप्रियमाणोऽपि पुनर्विजिहीषुरपि न शक्नोत्यवसर्पितुं क्रव्यगृह इव सिंहः, भावगाढ्यै,
कुकुटुम्बव्यापारैः कृष्यादिभिः व्याप्तः, कर्ममर्च्छिताः ‘अहं सऽनुतप्पती पच्छा’ वृत्तं ॥ २५६ ॥ यथा कश्चिज्जनो जानन्
अजानन् वा विषमिश्रं पायसं भुक्त्वा तत्परिणामे वेदनोदये भृशमनुशोचते, ‘एवं विवागमणिस्सा’ एवमिति योऽयमुक्तः विवागो
दारभरणादिपरिक्लेशः, विवेग इति चेत् भवति विवेच्यते येन भवः कर्म ना म विवेगः—संयमः एवं विवेगमातात, स्त्रीभिः संगमो
न कार्यः, काष्ठकर्मादिस्त्रीभिरपि तावत्संवासो न कल्पते, किं बहु सचेतनाभिः?, दविओ नाम रागदोसरहितो, एगतो वासः संवासः
तदासणे वा संवसतो संथवसंलावादि, दोसा असुभभावदर्शनं भिन्नकथा वा स्यात्, उक्तं हि—‘तदिन्द्रियालोचनसक्तद्रव्याः’ तन्महा
उ वज्जए इत्थी’ वृत्तं ॥ २५७॥ तस्मान्कारणान् इत्थी तिविधा, कथं वज्जए? ‘विसलित्तं कण्ठगं णच्चा’ विषेण दिग्धो विप-

दिग्धः प्रागतुना सहजेन वा, अविषदग्धोऽपि तावत् परिद्वियते, किं पुन सखिप इति, स तु मरणमयात् परिद्वियते, स्त्रियस्तु सय
 ममरणमयात्, किंच-‘ओये कुलाणि वसवसि’ ओयो प्याम रागदोसरहितो, वसे वर्धत इति वदवर्चीति, पूषाभ्युपित्वात् यदु-
 प्यते तत्कुर्वन्ति वदति वा, स्त्रियो वा येषां वधे वर्तन्ते, किं पुन सौरस्त्रीवनेषु, वज्येन्द्रियो वा य सु वदवर्ची, गुन्ध्यां वा वधे
 वर्धते इति वदवर्ची, आवाति नाम आस्थानि गत्वा २ धर्मं निष्क्रेवलानां स्त्रीणां वसहितानां पुंसां, अमावपि तावन्न निर्ग्रयो
 भवति, किन्तु यस्या निष्ककं कथयति ?, यदा पुनर्षदा सहागता पुरुषमिथा वा वन्देन वा गच्छेयु तदा स्त्रीनिन्दां विषयजु
 गुप्सां अन्यतरं वा वैराग्यकथ कथयति, कदाचिद् भूयात्-यदिवा गृहमागतु न कथयसि तो भिक्षुपण्यगगादिक्करपेज एज्जह, इष्टि
 विद्यामनामपि तावन्नां दृष्टा करिष्याम’, अपत्रपत्या हि मे त्वां शून्यमेव हृदय भवति, एवमुक्त्वा वा ‘जे एव इच्छ अनुगिदा’
 वृत्त ॥ २५८ ॥ जे इति अब्बिदिगुणिहन्नो, एतदिति यदुक्त गिदिगिसेजे, जे वा एवविषाणि इच्छति गवेसंतेत्यर्थः, अपुप्रयायते,
 एतदपि तावद्भवतु यदि रवो नास्ति समागमो वा, ‘अण्णयरा उ ते कुसीलाण’ पामत्यादीण कुलितमीला कुडीला पासत्या
 दयः एवं शय वा, एवंचि स पासत्यउमन्नकुसीलससचअहब्बा, अवचि एते य एव इमे य चचारि-आयिकः मामकः प्राभिक
 संप्राभारिकः, स्त्रीममागमाद्वा को दोषः ?, उच्यत, ‘सुतवस्तिणवि मिक्खू’ अथवा अन्यतरो वा भवति कुडीलानां सुन्दु तप
 स्मिन् सुतपस्मिन् योऽपि ताव तपोनिष्ठविग्रह स्यात् मामोपवासी वा दिमासोपवासी वा अथवा श्रुतमाश्रुतः सुतमहिज्जवो
 गणी चायगो वा, नो प्रसिपपः, विहारो नाम नक्त दिवा वा शून्यागारादि परिक्रमणे वा स्वगृहे ‘सदण’ सि देसीमासा सहेत्यर्थः,
 एव आत्वा बीसंषदा वसन्ती वर्या, कट्टचारो वधान्तः, कतरा स्त्रियो वर्या ?, उच्यते, अरसकनीया अपि तावद्वर्या, किन्तु आह

नीयाः, तद्यथा—‘अवि धूअराहिं सुण्हाहिं’ सिलोगो ॥ २५९ ॥ अवि विसेसणे धूयरो पुत्तिघा ताहिं, पुत्तवहुणो सुण्हा, जइ
नाम सुण्हा, धीयत इति धाती, दासीग्रहणं व्यापारक्लेशोवतप्ताः दास्योऽपि वज्याः, किमुत स्वतन्त्रा स्वैरसुखोवेता, ‘महल्लीहि वा
कुमारीहिं’ महल्ली वयोऽतिक्रान्ताः वृद्धाः, कुमारी हि अप्राप्तवयसा भद्रकन्यकाः, संश्रवो उल्लावसमुल्लावहास्यकन्दर्पकीडादि,
मातृभिर्भगिणीभिश्च, नरस्यासंभवो भवेत् । बलवानिन्द्रियग्रामः, पण्डितोऽप्यत्र मुह्यति ॥ १ ॥ स्यात्किमत्र ? , ‘अउ णातीणं
च सुहीणं च’ वृत्तं ॥ २६० ॥ अदुरिति अथवा णातीणं वा णातयो णाम कुलधरे वसंतीए पितृभ्रात्रादयः, अथवा स्त्री येषां दीयते
त एव तस्याः सगोत्रा भवन्ति ज्ञातकाश्च, सुहिणो णाम जे सन्नायका मित्राः, तेपामप्रियं भवति, यद्यपि प्रतिषेधयंति ‘एकदा’
कदाचित्, उभ्रामिकेयं उक्ता वा ब्रूयात्—एष पुत्रमस्तको यथा, नैतत्सत्यं, सा च तस्मिन्नर एवातिमूर्च्छिता ब्रूयात्—मा मे पुन-
रेवं वक्ष्यसि, निद्वत्ति पासत्ति वा मुच्छिएत्ति वा एगड्ढा, ब्रूयादिति वाक्यशेषः, ब्रूयात् अहो इमीसे वयं रक्खपोसणे करेमो, इमो
पुण सेसमणुओ मणुस्सकज्जं करेइ, भणिज्ज वा—हे खमण ! इमीसे रक्खणपोसणं करेहि, त्वमेवास्या मनुष्यः इति, एस तुमे सद्धि
दिवसं उल्लाविंती अच्छइ, अयमपरः कल्पः—हे खमण ! रक्खणपोसणे मणुस्सो भवति, न कहाहिं, किंच—अन्येनाप्युदरे कृते
दंडायाः सोऽपदिश्यते—तच्चमेवास्या रक्खणपोषणं कुरु, मनुष्योऽसि, राउले च ते कड्डामो, अथवा भणेज्ज—हे साधु ! एसा अम्ह-
च्चिया निद्धा सत्ता तुमंसि अम्हे णो आहाति णो परिजाणति, नरकस्त्वं, एनां रक्षणेन पोषणस्त्वमेणां, पोषणेन मनुष्यस्त्वमस्याः,
किंच—‘समणंपि दट्ठुदासीणं’ वृत्तं ॥ २६१ ॥ कदाचिदसौ तस्मिन् रूपवति साधौ गुद्धा स्वरसौष्ठवोपेते वा गुद्धा तच्चित्ता
तम्मणा अच्छेज्ज, अभिक्खणं वा अभिक्खणं तम्मि तेण दीसेज्ज पडिचोदिज्जति वा अच्छीयमाणी, तथैवाह—सयणं दट्ठुदासीणं,

तमापि तपस तपिषत् तन्मम स्वार्थाय श्रानग्रन्थपुष्पणादिसयमकरणोदासीना तितृन्तं दृष्ट्वा ज्ञानानाथ यथैषोऽस्याः निमित्तं संयम-
करणोदासीनो विवृति, तत्पथि ताव एव कृपति, मयति वा-किमेव अत्र लक्ष्यसि?, अन्यथा च पठ्यते 'समणपि ददद्दु-
दामीनि उदासीनी गाम यपामप्यमौ माया न भवति, वाचनीया अपि पदार्थादिषु सां च पोषितु, किमु यस्यासौ भार्या
वाचनीया तावगल्यती, अथवा 'उदासीन'मिति उदासीनमपि मायात् भ्रमण दृष्ट्वा क्षीसदगत एके कृप्यते, किमु सविस्कारप्रा-
यमिति 'अद्भु नोयणेहि यत्तद्वि' न्यस्तानि-उपनीतानि उपत्य नीतानीत्यर्थ, न शुद्धिषो, तस्म इत्याजो वा, सो य ब्रजग
ममणगो गिरिणीसञ्जवाही वा भिक्त्वाए आगतो, अथवा न्यस्तमिति तद्गतमनसं ददद्दु कृतो दशो न तावद् व्यञ्जन, स वाऽज्ञात-
म तत्रानिमित्रमणातुरीभृता मायातकस्याप्यस्य वा दातव्यं तं न प्रयच्छति, अन्यस्मिन् दातव्ये कर्तव्ये वा अन्यत्रयच्छति करोति
वा, निद्वयेन जहा-द्विहि गाम पदोसे बट्टे यद्गुण ताडिते मरुल कादृक् मसुरादीषु परिवेद्यती माययेषु दिव्येषु कुरमानति,
ताव य तद्गुणा इति काञ्चन रसज्ज्ञात अवसीयात, ततो जाय कुरोचिकाटं मसुरस्म उद्विष्टात, सो य आणक्सेषु तुसिणीवो,
मदरिपया सचिद्वृत्ति, पत्निषा स अम्माढतु पिद्विज्ञा, एव तपि माधुणिमिष सभत दद्रुण गृहिषु आत्मसु वा नाहतां तस्या मोठ-
काया इषीतोममकिया भवति, इषीदोसो ज्ञाम व्यभिचारिणी, स्यान्वविधाः अपि दोषा कस्यचित् दृष्टा अभूवत् भवन्ति
वा!, ओमिरपुष्पत, 'कुरुवति सपथ माहि' ब्रुत ॥२६२॥ सधवा ज्ञाम गमणागमणसंयोगेप्रेयणादिपरिषय, 'तामि'-
रिति तामि मामि, पक्कमद्वा ज्ञाम ज्ञाणदमणचरितजोगदि, जओ एते दोषा 'तम्हा ममणा उ जहाहि' तस्मात् कारणात्
भ्रमण इत्यामप्य अथवा भ्रमणस्त्वं किं तं च विवेक्यापारः?, एते गाहस्यानामेव शुद्धते, तुविशेषये, ब्रहादि, पठ्यते च 'तम्हा

समणा ण समिन्ति आत्तहिओ' न इति प्रतिषेधे, समिति समन्तात्, न समग्रमित्यर्थः, अथवा ण समेन्ति—ण समुपा-
गच्छन्ति, आत्मने हितं आत्महितं आत्मनि वा हितं आत्महितं, तासिपि अविरतियाणं तं हितं इह परलोके य, सण्णिसेज्जा णाम
निहिसेज्जा संथवसंक्थाओ य, स्यात् प्रव्रज्यामुपेत्यापि एवं कुर्यात्?, ओमित्युच्यते, 'बह्वे गिहाणि अबहदु' वृत्तं ॥२६३॥
प्रभूताः अपहृत्यापहृत्य उत्सृज्येत्यर्थः, दन्वल्लिगेण समणावि 'मिस्सीभावपणहया' मिश्रीभावो नाम द्रव्यलिङ्गमिति, न तु भावः,
अथवा पव्वजाए गिहवासेऽपि पणहता णाम गौरिव प्रस्रुता एवमेवा, कर्मभयाद्वा मिश्रीभावः, प्रियतत्त्वे कतरः पक्षः?, विसय-
सायासोक्खपडिब्धेणं भणंति—लिङ्गछेयणमेव, अवधानं चिरं, पण्होमित्तावि कंखामोहणिज्जकम्मदोसेण कयाइ अधेसत्तमीओ अ
वंधेज्ज इति, अण्णे पुण अइदुहदुसडा असमाधिगता त एवं पंडितत्तणेण धुवमग्गमेव भासिसु, धुवमग्गो णाम संजमो वेरग्गमग्गो
वा, तंजहा—बहुमोहेनि णं पुब्बं विहरित्ता अह पच्छा संबुडे कालं करेज्जा आराधए भवति, तं तेसिं वायावीरियमेव, केवलं ढक्क-
रिपुत्तणं, न तु करणवीरियं, उक्तं हि—'जो जत्थ होति भग्गो ओचासं' गाथा, वायावीरियं णाम जो भणति ण य करेति मिल-
गशकुनवत्, अथवेदं वायावीरियं 'शुद्धं रवति परिसाए' वृत्तं ॥२६४॥ सुद्धमिति वेरग्गं, अथवा शुद्धमिति शुद्धमात्मानं, ततः
पूजामत्तगारहेतोः परिपदि रीति—भाषत इत्यर्थः, 'अथ रहस्संमि दुक्कडं करेति' चि एवमुत्तवा रहस्संमि दुक्कडं करेइत्ति, दुक्कडं
णाम पावं, अथवा दुक्खं तच्छिद्गस्थैः क्रियत इति दुक्कडं, किंच 'जाणंति य णं तथावेत्ता' स हि जाणीते—न मां कश्चित्
जानाति, अथ चैनं तथावेदा जाणंति, तथा वेदयंतीति तथावेदाः, कामनञ्चविद इत्यर्थः, ते हि कामयमानं आकारविकारैर्जानंति,
उक्तं हि—“अरामिनां कामविपांडुराणि, तन्नूनि गात्राणि च कामुकाणां ।” नखदशनच्छेदनैर्वा मूच्यन्ते यथैतेऽकृत्यकारिणः, यथा-

५५ उपापपुत्सुवन् एत्यमानोऽपि पैर्मन्यते न मां कश्चित्पश्यति एवमसावपि रागद्वेषाद्यो ज्ञानीते न मां कश्चित्पश्यति, ज्ञायते च
 परीयन्, जलमृतवत्, अथवा यो यथावन्वितो भावतः तं तथावेदा—प्रत्यक्षज्ञानिनः, ते हि आवीकर्मं रोहकर्मं सम्भवं जाणति,
 ये पुनस्तु तद्विद्यां ते मृत्यो-अहो इमो मादृशो महामहो जो ज्ञान इच्छति अन्धे विपश्चिपावेष्टु, 'गवि लोभं लोणिहति न य तोपि-
 लद पय च तद्व वा । किं सहा वचतु ज्ञा अणुहयच्छाणी ? ॥१॥ 'सयपुकर अववते' वृष ॥२६५॥ एव ताम्रदसौ स्वय
 दुर्बदकारिणं आरमान न यदति यथाऽह दुर्बदकारिणि, जोऽवि य गृहायारं प्रवचनवात्मन्यात् तद्वितमिच्छन्वा चोदयति तस्यवि
 निण्वति, आहुतो नाम नोदित आघ्रातः अभिज्ञास्तो वा, कृतव स्लाधारा, मृष्टं कृतयति स्लाघत्यात्मानमित्यर्थः, अह नाम
 अमुगान्तपक्षतो अमुगो वा होतओ एवं करस्मामि !, येन मया कनकलता इव वातेरिवा मदनविसर्कपमाना मार्या परित्यक्ता
 माऽह पुनरव करिष्यामि !, 'यदि सभाग्यपापोऽमपायेनापि किं मया ! । निर्दिपस्यापि सर्पस्य, मृशमृद्विजते वनः ॥ १ ॥'
 अपाये मृयाढा-को प्रवीति ! यथाऽहमदकारिणि, न मावेन च दोषकारी, उक्त हि—'स्वेतानुमानेन परं मनुष्याः' राउले वा न
 कट्टामि, 'यदाशुबीयी कामासि' वेद वेद इव वेद तस्यानुशीवि - अनुलोमगमनं मैपुनगमनमित्यर्थः, तस्यानुलोमं मा कर्षी-
 प्रतिलोम दुरु, एव चोदितो माणुदढभाए सम्मचिद्वोऽपि च किलामिजति, म्ले इर्षधये, दैन्यमायातीत्यर्थः, किमेय मामेवं चोद
 पतीत्यय, 'उस्मिन्नावि इत्थिपोमेमि' वृष ॥२६६॥ उस्मिन्ना नाम वसिष्ठा, पोपयतीति पोपा - भगं स्त्रियो वा पुष्पतीति पोपका-
 वृक्तमोगिनः, इत्थिवेदो हि कुरुमग्रगिममाणो अविबसो, नापिस्त्वप्यति काष्ठानां, नापगानां मदोदधिः । नांतकस्तुर्वभूतानां, न
 पूर्वमां गामन्तोचना ॥१॥ त्रियो रा येन वेद्यन्त म स्त्रीवेदो मयति, वेदिकमन्त्रऽप्युक्तं 'एता इस्ति च रुदति च अयश्चनो, विष्वा

मयंति च नर न च विश्वसंति। स्त्रियः कृतार्थाः पुरुषं निरर्थकं, निष्पीलितालक्तकवत् त्यजंति ॥१॥” तथा अणो भणंति-पुरतो अणं
पासे (अणं पिष्टे) णिवज्जमाणीओ । अणं च तास हिअए जं च खमं तं करंति महिलाओ ॥१॥” प्रज्ञया समन्विताः लोकलो-
कोत्तरशास्त्रविदः उत्पन्न्यादिबुद्धियुक्ता, एकै, न सर्वे, णारीण वसं उयणमिति, दृष्टान्तो वैशिकपाठकः, एगो किल जुआणो वेसिय-
अहिज्जणणिमिच्चं गिहातो णिग्गतो, पाडलिपुत्तं गच्छंते अन्तरा एगंमि गामे एगाए इत्थीए भण्णति-सुकुमालसरीरो तुमं कत्थ
वच्चसि ?, तेण भण्णति-वेसियसत्थं सिरखंगो वच्चामि, ताए भण्णइ-अधिज्जितुं मज्जेण एज्जाधि, सो तं अधिज्जितुं तीए समीव-
मागतो, सा य संभमेण उट्ठिता, तत्प्रयोजनार्थीनि चाकाराणि दशेयति, अब्भंगुव्वलण्णहाणाणि उव्वरगे काउं जहिट्ठपाणभोयणं
भुंजावेन्ती ते आगारे करेति, तेण मं इच्छतिच्चिकाउं हत्थे गहिता, तीए धाहा कतो, जणो पुच्छितो, गताउलो, गलंतिउदगं तस्सुवरि
पक्खिविज्जण भण्णति-एस गले लग्गएणं मरणं ण गतो, पच्छा जणे गते भण्णति-किं ते अधीतं ?, को इत्थीणं भावं जाणितुं सम-
त्थोत्ति विसज्जितो गतो, ‘अटु हत्थपादछेज्जाइ’ वृत्तं ॥ २६७ ॥ अथेत्यानन्तर्ये परदारप्रसक्ता हि नरा नार्यश्च अपि तच्छेदं
‘अटुवा वद्धमंस’ति पृष्ठी वद्धानिवत्कृत्यन्ते मांसानि चोत्कृत्य काकिणीमांसानि खाधिज्जंति, ‘अउ तेयसाभितवणाइ’ तेजः-
अग्निः तेनाभितप्यन्ते, तच्छेत्तुं वासीए सत्थएण वा खारेण उस्सिच्चंति कलकलेण व ‘अउ कण्णच्छेज्जा’ वृत्तं ॥ २६८ ॥ कण्णा
छिज्जंति णासाउ छिज्जंति कंठे छिज्जंति गलच्छेदः, तितिकवंति पुरुषो वा ता वा स्त्रियः सहंत इत्यर्थः, एवं विलविज्जंतोवि,
‘इति एत्थ पावसंतत्ता’ अस्मिन् पापे संतप्ताः, पापं मैथुनं परदार वा, ‘ण य वेत्ति पुणो ण करिस्सामो’ का तर्हि भावना ?-
अपि मरणमप्युपगच्छंति न च ततः पापादिनिवर्तते, अपरः कल्पः-यदाऽसौ स्त्री केनचि उक्ता भवति त्वमेवं अकार्षीरिति पथा-

दमौ प्रीति-अउ इत्ययादछआइ इम म पाद छिदाहि, जीवितसापि, मा च म सं वयणं इहि, पण्डितद्वानि व मे उक्ताहि,
 यागणिसमानि च म स्वादि, मा य म अगच्छादं भण्णाहि, अउतेयसा ता तिण्हि कळगिण्णा च मे इहाहि उम्मुएण वा मे उंमेहि,
 भूमियाण्ण म पयादि, तज्जेउअ वा मे गातां सारण सिंहादि, कण्णं नासं कठ वा मे छिदाहि, मा एउ नितियं भण्णाहि एत्तोवि
 म रिपंगणाओ वे, नाओ या रालियतं अरमाइवखणं, वृतीयो विकल्प-अभिज्ञा वाओ ब्रयात्-इत्तो वा मे पादौ वा मे
 छिदाहि पृष्ठावद्घादि वा म उरुकुल काकीम्मिमांसणि वा मे राषय वा, अउतेयमामिस्ववणा, तयसा वा मां वणेरावेच्छ अमि
 ताएय, अरनान्यतरण वा म गात्राणि तस्मिन्ना तारेण भिच अउ कर्म्मो छेद कर्म्मोणी वा नासां वा छिन्द कण्णं वा छिन्द इति,
 'एतत् पायस्मत्ता' पाप तद्व च पादारगमन तत्राऽऽमक्ता, स्त्रियः, न य वेन्ति पुणो न काहति, अतीव हि ममासौ मनोऽनु
 कूलः, तस्य वाह, नाहं तण पिना ययमात्रमपि जीवितुमरुमहे, त पुण मे वसयसि अ ज्ञावसि त करेदि, एयेव पुरुषा अपि काम
 संतप्ता निरायमाणा भुवन 'भुगमेयमेगमि' वृत्त ॥२६९॥ श्रूयते क युवं, भुवमिति विद्वानं, लोकयुतिष्वपि तत् श्रूयते यथा
 श्रियधनस्यमाया दृग्भरा संनया अदीषप्रयिष्यो लङ्गमिच्छ गविताः, एव लोक आस्पायिक्कसु आस्थानकेषु च श्रूयते, इतिच
 वेदो नाम वैत्रिक्, तत्राप्युपादिष्टं-दुर्विषयो हि भावः प्रमदानांमिति, "दुर्ग्राहं हृदय यच्च पदन यदर्पणान्तर्गत, भावः पयंत
 मागदुर्गापिम ग्रीवा न विभ्रायन । विश्वं पुष्करपत्रतोयपल नैक्य संतिष्ठते, नायों नाम विपादुरैरिष उतादोयैः समं वदित्वा"
 ॥१॥" अपि च-"मुद्रुवि त्रिषामु मुद्रुवि पिषामु मुद्रुवि पलदपमरासु । अर्हसु मदित्तासु य वीसंभो मे प कामप्यवो ॥ १ ॥
 इरगुउरं प्रंगुति ता पुरिमा मयमि चीवलेप्रमि । कामेन्नएण सोए जण ण पच तु वेमणसं ॥२॥ अह एताण पगविया सम्बस्स

करोति वेमणस्साइं । तस्स ण करेज्ज मंतुअ जस्स अलं चेव कामेणं ॥३॥ एवंपि ता वदिताणं यदा तु प्रस्थिता निवारिया भवति भवति
 करोति वेमणस्साइं । तस्स ण करेज्ज मंतुअ जस्स अलं चेव कामेणं ॥३॥ एवंपि ता वदिताणं अह पुण कम्मुणा अवकरेति' अपकृतं नाम यथा प्रतिपन्नं प्रति-
 कार्पोः तदा न तु भूयः करिष्यामीति 'एवंपि ता वदिताणं अण्णं मणेण चिन्तेति' वृत्तं ॥२७०॥ कथं ? क्षणरागत्वात्, तद्यथा—'आचार्या
 ज्ञातं वा न कुर्वन्ति, तासा हि अयमेव स्वभावः, 'अण्णं मणेण चिन्तेति' वृत्तं ॥२७०॥ कथं ? क्षणरागत्वात्, तद्यथा—'आचार्या
 मर्कटा बालाः, स्त्रियो राजकुलानि च । मूर्खा भंडाश्च निवा(विप्रा)श्च, विज्ञेयाः क्षिप्ररागिणः ॥१॥' यतश्चैवं तम्हा णो सदहेयव्वं, यदि
 नाम हावभावादीनाकारान् कुर्यात्, वायाए वा पत्तियावेज्ज, एवमादि तासां विज्ञाप्यं श्रद्धेयं, दत्तो वैशिकः किल एकया गणिकया
 तैस्तैः प्रकारैर्निमन्त्रीयमाणोऽपि नेष्टवान् तदाऽमावुक्तवती-त्वत्कृतेऽग्निं प्रविशामीति, तदाऽसौ यद्यत्तयोज्यते तत्र तत्रोत्तरमाह—एत-
 दप्यस्ति वैशिके, तदाऽमौ पूर्वं सुरगामुखे काष्ठममूहं कृत्वा तं प्रज्वाल्य तत्रानुप्रवेश्य सुरंगया स्वगृहमागता, दत्तकोऽपि च एतदप्यस्ति
 वैशिके, एवं विलपन्नपि धूर्तैर्वार्तिकैश्चित्कायां प्रक्षिप्त एव, तम्हा तु णो सदहियव्वं 'जुवती सम्मणं ब्रूया' वृत्तं ॥२७१॥ चित्राणि
 अन्यतरवर्णोज्ज्वलानि अनेकवर्णानि वा, सा हि वस्त्राद्यङ्कारविभूषिता श्रमणसमीपमागत्य 'विरता चरिस्सऽहं ल्हं' निव्विण्णाऽहं
 समणा घरवासेणं, भर्त्ता मे न प्रशक्तः, तस्य चाहमनिष्टा, स च ममेति, तेन विरता भूत्वा चरिष्याम्यहं ल्हं, ल्हो नाम संयमः,
 तं धम्मं तावदाचक्षस्वेति, भयाच्चायतीति भयं तारः, एवं संभ. पमाणा प्रीतिविश्रंभानुत्पादयति, 'अहु, साविया पवादेण' वृत्तं
 ॥२७२॥ श्राविकासु विश्रंभ उत्पद्यन्ते, नीषिधिकयाऽनुप्रविश्य वंदित्वा विश्रामणालक्ष्येण संवाधनादि कूलवारकवत्, काइ तु
 लिंगात्थिगा सिद्धपुत्ती वा भणति—अधं साधम्मिणी तुब्भंति, स एवसापन्नवर्त्तानिभिः झिल्लयते ॥ २७३ ॥ दृष्टान्तो जतुकुम्भः,
 जतुमयः कुम्भः जतुकुम्भः, जतुलिचो वा ज्योतिपः समीपे उपजोति गलतीति वाक्यशेषः, एवं संवासेण विदुरापि सीदति, किं

पुनरविदामिति !, उक्तं हि-तज्ज्ञानं तत्र विद्यान, स(त्त्व)स्य स च निषय । सर्वमेकपदे नष्टं, सर्वथा किमपि स्त्रियः॥१॥” एष
 तारदासश्रेयः प्रतिवेष्टमकूट्रीम्यो दोषः, एतत्तु संयासे स्त्रीश्रेयस्य विनाशः, अहा अतुष्टमो ओसि उपगूढः अघात्वादितः अघि
 मप्यमितो वा समतलो मर्यामिः प्रज्वलितेनासु अतितप्तो नाक्षद्वपयति, ‘एषिस्थिगार्हि अणगारा’ आत्मपरोमयदोषैः आसु
 धारित्रतो विनश्यति, क्रिच-‘कुप्रति पाषकम्म’ ॥ २७४ ॥ पापमिति मेषुन परदारं वा, एगपुरिसे ण, संवसमितीए वा आह
 स्पुरिति आत्म्यान्ति-गार्हं करोमि पार्यति, एपा हि मम दुरिता मणिणी नचा वा, अंके सेत इति अंकशायिनी, पूर्वाभ्यासादेवैया
 ममाकं द्यते निगार्यमाणा पर्येकेन, ‘बालस्त मवप मितिय’ वृच ॥ २७५ ॥ द्वाभ्यामाकलितो बालो, मदो दम्बे य मावे य,
 दम्बे दरीरेण उपवपायवए, मायमदो मदपुदी अन्यदुदिरित्यर्बे, मदता नाम बालवैव, कोऽयं ?-तस्य बालस्य भित्तिया बालता
 यदमौ कृत्वाऽवजानान्ति-नाहमेव क्करीति, ण वा एव आणामि, दुगुणं करोति से पाव, मेषुणं पाव, भित्तियं पुणो पूयासकारणिमिच,
 अविप अवलमिति मद्धारणिमिचं, मा मे परोपता मविस्मति, विसम्भो-असंजमो समेसति विसम्भेसी ‘संलोकणिअम्मजगार’
 वृचं ॥ २७६ ॥ संलोकमिओ णाम द्रष्टव्यो दर्शनीयो वा, वत्थ कोइ मृच्छिता आतगत णाम अप्पाणएण भिमंतेति, अथवा आत्म
 गतः तस्मा अन्तुमो माय, संवंचामि ताव णं, ततो क्कहति वयणं-आइसुत्ति आहु ‘वत्थ ण तगति पात्त वा’ प्रायतीति ताती
 अण्ण वा पार्यं वा पणान्पदिअसि तत्तदहं मदेव दास्यामि इत्येव संवदो ण तरिति उक्कयितुं, भगवान् मणति-‘णीयारमेव पुज्जेअ’
 वृच ॥ २७७ ॥ निक्कणं निअर्यतं वा निक्क, यदुक्तं मणति-निस्सीर्यति गोसि चारी, अहा वा मृकस्स पण्णाकुडगं क्कहादि भिगि
 रिअति, पुढो य पहिअति, गलो वा मत्स्यस्य यथा क्रियते एवमप्यपि मनुष्यस्य रूपकः ब्रह्माविनिर्करत्वेन किमंतिजति पक्खा संय

मजीवियाश्रो वयरोडज्जति, वक्ष्यमाणान्यपि च नानाविधानि अकृत्यानि कारयंति, यतश्चैवं तेण संसारवद्धं संसारपासं च भावनिक-
रमेतत् बुद्ध्या दूरतः तद्भ्रामं णगर वा जत्थ णिमंतिज्जति तं परिहरतो 'णो इच्छेज्जा अगारमागतुं' इति अगारत्वं अथवा आगा-
रमागतं आगारमेवावर्त्तः आगारमावर्त्तः कारणे कार्यवद् उपचारात् संमारावर्त्तः, यः पुनरत्र संबध्यते, संबधो विसयदामेहिं, महि-
ममयूरादीणं वन्नादीनि दामकानि वा, नरसूकराणं तु विसयदामगाणि, दाम्यन्ते एभिरिति दामकानि, बन्धनानीत्यर्थः, तैः बद्धः,
ममयूरादीणं वन्नादीनि दामकानि वा, नरसूकराणं तु विसयदामगाणि, दाम्यन्ते एभिरिति दामकानि, बन्धनानीत्यर्थः, तैः बद्धः,
ममयूरादीणं वन्नादीनि दामकानि वा, नरसूकराणं तु विसयदामगाणि, दाम्यन्ते एभिरिति दामकानि, बन्धनानीत्यर्थः, तैः बद्धः,

‘मोहमावज्जति पुणो मंदो’ मोहः—संसारस्तमेवागच्छतीति, अथवाऽनुकम्पया मन्दः स वराको मन्दो विषयपराजितः प्राप्यापि
प्रव्रज्यां पुनरपि मोहमागच्छतीति चतुर्थे इति प्रथम उद्देशः ॥

स एवाधिकारोऽनुवर्त्तते, प्रथमोद्देशकोक्तैराकाराकृष्टा इहैव स्वलितधर्माणो णाणाविधाइं खलीकरणाइं पाविज्जंति, वक्ष्यमाणमपि
सुहिरीमणावि ते संता, संबधो हि द्विधिः, तद्यथा—अनन्तरसूत्रसम्बन्धः परम्परसूत्रसम्बन्धश्च, णीयारमन्तं बुद्धेज्जा, बुद्धः ओयाभूतो
भविज्जासिति, ओजो—विषमः यदा बद्धस्तु भोगकामी पुणो विरज्जेज्ज, परंपरसूत्रसम्बन्धस्तु संलोकणिज्जमणगारं कदाचिन्निमन्त्रयति,
तत्र यः ओजः स सदा न रज्जेज्जा, अनोज इतरस्तु कदाचित् रज्जेज्ज, द्रव्यभावसम्बन्धस्य तु इहैव वाहनताडणादयो विलंबनाप्रकारा
भवन्ति, तादृसस्य वा बन्धनादयो दोषाः कर्मबन्धाच्च नरकादिविपाकः, एवं विपाकं मत्वा ‘ओए सदा ण रज्जेज्ज’ वृत्तं ॥२७८॥
द्रव्योजो हि असहायत्वात् परमाणुः, भावोजो रागदोसरहितो, स एवमोजः रागदोसरहितः पूर्वापरसंस्तवं जहाय ण तेसु अण्णत्थ
वा पुणो रज्जेज्ज, भोगकामी पुणो विरज्जेज्ज—गिज्जेज्जा, अथवा यद्यपि भोगकामी स्यात् तथापि पुणो विरज्जेज्ज, मा भूत् अत्य-
न्तरागगान् स्यात्, ते य ‘भोगे सण्णण सुणेह’ भोगा न किलैपां ते निश्चयेन, गृहिणामपि भोगा विलचना, किमु लिंगिनां?,

ते य सुषोढ, एगे न सव्ये, एगे किल अहा सुंघते, केद् अउक्तायरियायासोस्सुषोढिवेणं लिङ्गगच्छण करेति, ण तु मोहदो
 सेणं । 'अय त तु मेवमावणण' इव ॥२७९॥ अयेत्यानन्तर्ये, तु विशेषेण, मावमेदं-चरित्रमेदभावण्य, ण तु जीवितमेद शरीर
 मेद लिङ्गमेद वा, सुच्छिद्य कामसु दग्गमिस्सु, कामेसु अतिवृद्ध-कामेसु अतिगतं कामेसु अनिवसमाण पल्लिमिन्दियाण-पट्टि
 सारेउम मए सुउज्ज अप्पा दिण्णो सर्वस्व खनधावमानिता, न इमो लोको वातो न परलोको, तुमपि श्वरं स्त्रीलगवातो, मज्जाय
 नाति वा न सारेति, अप्पय ताव अप्पएव वाणादि, कस्स वण्णस्स मए मोचूव तु कळ कत्त !, सुचसिरेण बहुमइलितंगेण दुग्ग-
 षव पिंदोलएव कक्षावधोपस्तिब्बानपूक्षावसयेन, स एव पट्टिमिण्णो तीसे चलणेषु पट्टति, तादे सा पट्टव मा मे अड्डियसुचि
 धामपादेव सुदावे पणहति, अनोयिषवोऽवि ताव तस्मिन्काले इत्येते, किं पुव उयिषवो ?, उक्त व-"व्यामिन्नकेसरबृहन्निष्ठ
 रसव सिद्धा, नागाव दानमइराविकुठ कपोलैः । मेधाविनव पुल्याः समरे व शूरा, स्त्रीसन्निधौ कचन कपुरुषा भवति ॥१॥
 कथाइ सा आगारी मयेअ पुम्भमज्जा व से वण्णा वा कायि 'जइ केसियाप मए मिक्खू' इव ॥ २८० ॥ केव्वाः अस्याः
 सन्तीति केद्विक्का, जइ मए कंसइरीए इ मिक्खू ! नो विहरेख 'सइव'ति सइ मया, कोऽप्यो ?-जइ मए सवाल्लिआए लळसि ततो
 'कसेवि जइ लुचिस्स' तरव त्वं मए सइ विहरेखासिचि, मा पुवो इम छेइल्लण अण्णत्थ विहरेखासिचि, एवमसो ताव एव वदो
 वददुरकः तीसे विरेसे चिट्ठति, ततोऽसो 'अथ ण से होति उवसदे' इव ॥२८१॥ उवसदो नाम यदैपो माम-रक्तो पिच्छु-
 र्मन्तोऽपि न वस्सइपि 'ततो ण वेसेति तदारूवेवि' तदारूवाए धाम जइ लिङ्गस्थापुरुषाव, न तु कुप्पादिक्कमर्मावि गृहस्था
 नुरूपाणि, जताउन्धेइ धाम पिप्पलगादि, जेण भिक्खुमायणस्य सुक्खं छिन्नव्रति, जेण वा विमोहउज्ज बाहिरा वा सया अनयि

उजति, वग्गुफलाणि चि वग्गु णाम वाचा तस्याः फलाणि वग्गुफलाणि, धर्मकथाफलानीत्यर्थः, तुमं दिवसं लोगस्स वोद्धेण गलएण
 धम्मं कहेसि, जेसिं च कहेसि ते ण तरसि मग्गिउणं ? अथवा जोडसकौटलवागरणफलाणि वा 'दारुगाणि अण्णपाणा या'
 वृत्तं ॥ २८२ ॥ दारुगाणि आणय, आनीत्य विक्रीणीहि, अण्णपाणाय पढममालिया वा उवक्खडिज्जइति, दोच्चगं वा परिता-
 विज्जिहति सीतलीभूतं, तेहि 'पज्जोतो वा भविस्समति रातो' भृशमुद्योतः, दीवतेल्लेपि णत्थ तेहिं उज्जोए सुहं अञ्छिहामो,
 वियावेहामो वा, पाताणि य मे रयावेहि, का मम अणिअहियाए इहं पाताणि ते, तेण तुमं चेव आलत्तगं आणेहि, अथवा पाया-
 इति भायणाहं, लेवो छादगो, एवं कस्मइ णेमि सयं छाणतरगेहि लिपावेहि ठाणं, एहि अतो मे पडि उम्माहे, पुरिछं कायं अहं
 सकेमि उवहेतुं, पिठं पुण ण तरामि, 'वत्थाणि य मे पडिलेहे' वृत्तं ॥ २८३ ॥ इमाणि वत्थाणि पेञ्च सुत्तदरिदयं गयाणि
 णिग्गियाहं जाया, अहवा किण पस्समि मइलीभूताणि तेण धोवेमि रयगस्स वा णं णेहि य, अहवा वत्थाणि मे पेहाहिचि जओ
 लमेज, अहवा एयाहं वत्थाहं वेटियाए पडिलेहेहि, मा से उगारियाहं खजेज, तहा स्वग्गवातएण वा भणेज-मम वत्थाणि पडि-
 लेहेहि, अण्णपाणं वा मे आहएहि, णाहं सकेमि हिडिउं, 'गंधं च रयोहरणं च' गंधाणि ताव कोट्टादीणि आहोहिचुण्णाणि जेण
 गायाहं भुरकुडेत्ता, पळ्वते च 'गंधं च रयोहरणं वा' ग्रन्थ इति ग्रन्थः संघाडी रयहरणं सुन्दरं मे आणेहि, कामवगं-ण्हावि-
 यमाणयाहि, ण तरामि लोयं कारवेत्तए, 'अउ अंजणि अलंकारं' वृत्तं ॥ २८४ ॥ अंजणवाणियंमि अंजियं आणेहि, अलंकारे
 हारकेशाद्यलङ्कार वा, सकेसियाण कुकुहमो णाम तवलीणा 'लोद्धं लोद्धकुसुमं च' लोत्रं कपायणिमित्त, लोद्धस्सेव कुसुमं तं तु
 गंधसंजोए उववज्जति, वेळुपलासी णाम वेळुमयी सण्हिगा कंप्पिगा, सा दंतेहि य वामहत्थेण वेत्तणं दाहिणहत्थेण य वीणा इव वाइ-

जड, पिन्डोला इत्यर्थः, एकता न ओमवदगुलिया अत्यगुलिया अगतगुलिया च 'कोट्ट तगर अगळ च' वृत्त ॥२८५॥ हिरिबेर
 नाम उत्तीरं, सेमाणि कंठाणि, एतानि हि प्रत्येकद्वयः गंधगाणि भवति, समं हिरिबेरर्णति संयोगश्च भवति, 'तेल्ल मुदमिलगाय'
 मुदममण्यं तेषु आणेदि, मिलंगायापि देसीयामाए मक्खणमेव, वेळुफलाइति—वेळुमयी संघलिच्छा संकीपेलिया करंडको वा,
 मणियायाप्यति—तत्तय सण्णिधेस्सामो क्विपि पोच वा पर्व वा ॥ २८६ ॥ णदीषुण्णं नाम जं समोद्गम उद्गमक्खणं येन तेन
 वा प्रकारेण भृश आइरादि, अथवा सुण्णां वडुमाणां, वरिसारत्ते वा गिम्मे वा छरण आणाहि उवाइयाउ वा, वाणादिपि—
 आयेदि, जतो जाप्पसि ततो, ते किं मए एतमवि चाणेत्तञ्ज जहा पत्थिपि, 'सत्थ च सुबच्छेदाए' सत्त्वं आसियगादि, छव
 नाम पत्रझाक, जेण त छिज्जति, आनीलो नाम गुलिआ सायालिया, एतेण सादिगा सुच कंबुगं वा राविदि, नीले राने वा इम
 परथ छुइरादि, अथवा इमुमगादिरागेण जापति वरयापि रावेतुं ऐष अप्पणो वा कज्ज वत्थरायं मग्गति, जेसि वा खस्सति मोल्लेज
 'सुफुणित सागपाताण' वृत्तं ॥२८७॥ फणित नाम पक्क रद्द वा, सुख फणित्त्वति अत्य सा भवति सुफणी, लाढाण जहिं
 कइति त सुफ्फणिपि शुभति, सुफ्फणी वराढजो पणुल्लजो घाली पिउढगो वा, तत्तय अप्पेणवि इंधयेण सुढं सीतङ्कुण उप्पफेइामो,
 वरपागाप्यपि धूपमादि इमुणप्पगागा सिन्निहन्ति, सुबल्लकूरो नाम हिंदवेदिवि लब्धति, आमलगा सिरिपोवपादी मक्खणार्थं
 वा, उक्तं हि—“सुसया फत्तानि भययेदु पिछामलक्खज्जानि, दग्गहणी नाम कूडो कलसिया या, दग्गपाणी असुगा अरंजरगो वा,
 वदप्पदांचेसुयतइरप्पि च, तमिं वा उदाइयाण मच्च भयग संठवणं कायव्वति तेण मच्चस्स धरोवक्खरस्स कारणा तं बड्ढेइ, सो
 य तं मच्च इट्ठुइइ करेति, 'सित्थरणिं अंजणिं सल्लार्गं'ति सिलक्खणी नाम दत्तमइया सुवण्णगादिमइया वा मा रोयणाए

अणतरेण वा जोएणं तिलगो कीड, तत्थ च्छोढुं भयुगासंगतगस्म उवरिं ठविज्जति तत्थ तिलगा उट्टेति, अथवा रोचनया तिलकः
 क्रियते, म एव तिलककरणी भवति, तिला वा जत्थ कीरति-पिस्संति वा, अजनि—अजनमेव श्रोताजनं जात्यञ्जनं कज्जलं वा,
 अंजनसलागा तु जाए अक्खि अंजिज्जंति, 'धिंसुरि'ति गिम्हासु सम घर्म्मार्त्ताया वीजनार्थं विधूयणं जाणाहि, विधूयतेऽसौ विधू-
 यते वा अनेनेति विधूवनः—तालियंटो वीयणको वा, 'संडामग च फणिगं च सेहलिपासयं च' वृत्तं ॥ २८८ ॥ संडामओ
 कप्पलक्खओ कज्जति भोवणिओ जस्स वा जारिसो विभवो, अथवा संडामगो जेण गामारोमाणि उक्खणंति, फणिगाण वाला
 जमिज्जंति उल्लिहिज्जंति जूगाओ वा उद्धरिज्जंति, सीहलिपासगो गाम कंऊणं, तं पुण जहाविभवेण सोवण्णिगंवि कीरति, गिहली
 गाम सिंहडओ, तस्स पामगो सिंहलीपासगो, आतंमगं पयच्छाहि, आयंसगं नामेके जणा पारिवेमिगघराउ वा जत्थ अस्पाणं मंडेत्ता
 मुहं पेसामि, पेच्छंती वा सुहं मुहं मंडेहामित्ति, दंतपक्खालणं वा इहेव पवेसेहि, वर मुहं साइत्तुं णिगच्छंतीहि 'प्या फलत्तंचोल्
 च' वृत्तं ॥ २८९ ॥ पूयाफलग्रहणात् पंचसोगन्धिकं गृह्यते, 'सुचि जाणाहि सुत्तगं' सुत्तगं गाम मिक्खणादोरगं, अस्पाणो कंउगो
 साडि वा सिवामि, कदाइ सा कंउगा सीविगा चेव होजा ते परेमिं, कोसे गाम मत्तओ, मुत्थत इति मोयं—कायिकी, मिह सेचने,
 मेहं मोचं च असोयं मोयं मोक्खंतं कासकोमं मोयमेहार्थं मोयमेहं, सुप्पं गाम सुप्पं, उक्खलं मुगलं च, खारं च खारगलणं
 च जाणाहि, 'चंदालगं च करगं च' ॥ २९० ॥ चंदालको नाम तंमओ करोडाओ येनार्हदादिदेवतानां अच्चाणियं करेहामि
 सा मधुराए वं(चं)दालउ वुच्चति, करकः करक एव, सो य करको मयकरको वा च करिकरको वा, वच्चयं पच्छन्नं करेहि वुचि
 चऽस्थक्खणाहि, आउसोत्ति आमन्नं हे आयुष्मन् ! मरपादगं च जा ताए मरो अनेन पात्यत इति शरपातकं, धणुदुल्लकं, जायत

इति ज्ञात - पुत्रः ज्ञातार्थं , ज्ञाताया यः मे एव पुत्रो धनुःपुत्रेण रम, गोरवगो नाम संगठिता, मेखिया पुत्रिणा, धामयस्या
 पत्य धामणरं तस्मै धामयेराय कुरु, रये सुदं, तत्प विलग्नो चेदरुवेहिं सभ रयतो, एवमादिरयकारकता भवति 'घटिकम्मेहि
 हिदिमरण' ॥२९१॥ गठिना णाम फट्टुखिणा येदरुवरमयिक्का, हिदिमगो नाम पठिहिका इमरुगो वा, वेलगोलो णाम वेळ-
 मउ गोलओ तन्तुमओ, म तेनाप्यादिश्यते किमेसो रायपुत्तो ? सा भवति—माता इता रायपुत्तस्स, एसो मम देवकुमारभूतो,
 देवतापभादेण येयाइ देवकुमारमच्छइ पुच पवता, मा इ मे एवं मयेज्जासु, 'वास इम सममियावण्ण' अभिमुख आपन्न अमि
 आरज्ज तेम विवाय गिण्णगळ च आवमइ जाणादि मया !, जेव वचरि मासा चिक्खिहळ अण्डमणा सुइ अच्छामो, उक्तं
 इ—'आमैरहरिरहा च, एवेम वयमाऽऽपुया । तत्कर्त्तव्य मनुष्येण, यस्यान्ते सुम्भयेवते ॥१॥' इषइ वा इमो आवसइो सवित
 पठितो एत संयवेरिदि । 'आसन्निदय च णयसुत्त' ॥२९२॥ आसंदिगा णाम वेसमणं, जवसुचगो जवएण सुवेण उण्णिहि
 पापेण वम्मेण वा, पाउळुगा इति कट्टपाठगाओ, ताहि सुइ चिक्खिहळे संकमिज्जति, रणि विरत्तेसु संक्रम वा कंरमि चिक्खिहळस्स
 उगरि 'मउ पुत्तवोहनट्टाण' जाइ सा गुणिणी तइयमासे दोहिलणिगा भवति तो च दासमिव आणवेति आगलफलाणि च
 मगपप्ति मच ण मे रुवइ अमुग मे आणेहि, अइ णाणेहि ता मरामि, गग्गो वा पठिदिणि, स चापि दासवत्सवं करोति आणपिय,
 जपि इह ण करिज्जति तंवि संसारे णाणाविचाई दुक्खसाइ पाविज्जति विलपणाओ य, 'जाते फळे समुत्पण्णे' इतं ॥२९३॥ फळंकिळ
 मनुष्यस्स क्षममोगा तपामपि पुत्रव म, उक्त च—'इदं तु स्नेहमर्थं, सममाढ्यदरिद्राणाम् । अपवममनोक्षिरं, इदपश्चानुलेपनम्
 ॥१॥ यमच्छपन इपुत्तं, पालेनाप्यक्षमाणिवा । हित्या मोमय च योग च, तन्मे मनसि पठते ॥२॥ ओके पुत्रसुख नाम, द्वितीयं

मुखमात्मनः। साऽथ जाहे किंचि अणता आचणमत्ता भवति नाहे भणति, दारके वा महत्थे तुमं चेव करेहिचि णिब्बंधवा, तस्स
 अणेणं भणति-एम ते गेण्हाहि व छडेहि व णं, अण्णगत्य व रोसिता भणति-एम मए णवमासे कुळीए धारितओ तं दाणिं एस ते
 गिण्हाहि व णं छडेहि वा णं, एतस्म पेयालं गहिण्णयं, एवं बुच्चमाणो एम णिब्बमत्थिजमाणो वा ण णासति 'अह पुत्तपोसिणो
 एगे' पुत्रं पोषयतीति पुत्रपोषणः, जाहे गामंतरं कयाइ गच्छति तावदंतरं उक्खरं वा वहतो 'भारवाहो भवति उड्डो व
 लट्ठित्तओ' गामतराओ धणं वा भिक्खं वा वड्डाहि करंकाहिं गोरसं वा वहतो लट्ठित्तगो भारवाहो भवति उड्डो वा, अण्णे पुण
 केइ अणंतसंसारिया तं पुरिसं साडेउं उट्ठवेउ वा अप्पसागारियं णिक्खणिउंकामा वा वहतं कामा खंधा भवंति, पूर्वं हि प्रतिपालणोक्ता,
 इदानीं तत्प्रतिक्षभूता अग्रतिपालना, एत पुण पडिपक्खेण गतं, अह पुण पोसिणो एगेत्ति, 'राओवि उट्ठिता संता' ॥२९४॥
 दारगं मण्णावेति, धावइ वा, यदा सा रतिभरश्रान्ता वा प्रसुप्ता भवति, इतरहा वा पसुत्तलक्खेण वा अच्छति, वेयेन्तिया वा गव्वेण
 लीलाए वा दारगं रुजंतंपि न ण्हाणेति ताहे सो तं दारगं अक्काविविच गणाविधेहिं उल्लावणएहिं परियंदन्तो उ सोवेति, 'सामिओ
 मे णगरस्स य णक्कउरस्म य इत्थवग्घगिरिवट्ठणसीहपुरस्स य उण्णतस्स निणस्म य कणउजआयामुहसोरियपुग्गस्म य 'सुहिरि-
 माणावि ते संता' ह्री-लजायां, लज्जालुगावि ते भूत्वा कोट्टवातिगामस्पृशिनो वा शौचवादिका गृहवासे प्रव्रज्यायां वा सुट्ठुवि
 आतड्डिया होऊण एगंतसीला वा सूयगवत्थाणि धोयमाणा वत्थधुमा भवंति, 'हंसो वा' हंसो नाम रजकः, दारुगरूवेण वाउह-
 ण्णविउहणा संमइमाणे धुवमाणो य 'एतं वड्डाहिं कडुपुवं' वृत्तं ॥ २९५ ॥ एतदिति यदुक्तं तीसे णिमित्तेण दारगणिमित्तेण वा
 तीसे णिमित्तेण जाव चंदालयं च करगं च सरपादयं च जाताएत्ति दारगणिमित्तं, तथा पुत्तस्स दोहलट्ठते, जाए फले समुप्पणे,

अहं पुचपोसिन्नो एगे, राओचि ठड्डितो संतो, सुहिरिमाणावि, एत्तं पुत्तणिमिच, अइवा सव्वपि तप्पिमिच्चमेव, 'वह्हि'ति यह्हि कूठ
पूर्वमेवन् तथा इव्वन्ति करिप्पन्ति च, ते तु के !, जे 'भोगत्थाए इत्थियाभिआवण्णा' अमिमुख आवण्णा, सो पुण जो
तासु अभिवावण्णो सो तेसि 'दासे मिए व पस्सेवा' दासवहुज्जते, सुगवण भवति, यथा मृगो यञ्जमानीत' याञ्जते मार्यते वा
मुच्यते वा, क्रेप्पते गाणाविघेसु कम्मसु, पयसूता इति पशुघत्तं वाप्नोते, न च मदाच्चन्वात् कृत्यामञ्जो भवति, पशुमृतत्वान्मुग्गमू
तत्वाच्च 'न वा केयि'सि एम्मोऽप्यसौ पापीयान् संवत्तः यस्य न केनश्चिच्चक्यते औपम्य कर्तुं, अथवा 'ण या केत्ति'विनासो
प्रव्रजितो न वा गृहस्थो जातः, नापि इल्लोक नापि फल्लोके, 'एव(य)एतु तासि वेणट्ठ(तासि वेणप्प)' वृत्तं । ॥२९६॥ एत
दिति एतान् ज्ञात्वा इल्लोगपरलोगिण् दोसे तेण संवत्तं चत्ता हि भवज्ज, संयत्तो णाम उल्लावमसुल्लावादागगाइप्पसंपयोगादी,
संयामो एगगिइ तदामन्ने वा, एतदेव तानि वेणप्प जो ताहि संवत्तो संयामो वा, संयसंवासेहि वेव इतत्तावि विष्णसी भवति,
'तज्जाइया इमे कामा' तज्जातिया णाम तन्निवज्जातिया, चतुर्विधा कामा, तज्जा-मिंगारा कलुणा रोहा वीमत्था, तिरिक्ख
जोवियाण च, पासंडीण च, एतदुक्क भवति-वीमत्तं सेवेमानानां तेषां वीमत्था एव कामा, अकारी हि विमम त चेन, अथवा
तदेव जनयन्तीति तज्जातिया मणुन ज्ञासेवत्त, तदिच्छाए च पुनर्जापन्ते, उक्तं हि-"आलस्य मैपुन निद्रा, सेवमानस्य यद्दोते ।
'यज्जकरि'सि वज्जमिति कम्म वज्जति वा पावति वा चोण्णति वा, तत्कुर्वन्तीति वल्लकरा, एवमारुपात' तीर्यको 'एव मग्गण
सेयाप' वृत्त ॥२९७॥ इल्लोकेऽपि ताण्ह मयमेतत्, कुतस्तहि परलोक !, यत्त एव च मयकरा इत्यतो धेयसे न मयति, तेन
धेय' कामेम्म' अप्याय निर्दिमिषा, इल्लोकेऽपि ताण्ह निरुय्जामच्चस्म धेयो भवति, कुतस्तहि परलोकः !, उक्तं हि-"नेवास्ति

राजराजस्य तत्सुखं नैव देवराजस्य । यत्सुखमिहैव साधोर्लोकव्यापाररहितस्य ॥ १ ॥ तणसंथारणिवण्णोऽवि मुणिवरो भग्गराग-
 मयदोसो । जं पावति मुत्तिसुहं ण चक्कण्डोवि त लभति ॥ २ ॥ स तु कथं निरुध्यते आत्मकामेभ्यः?, उच्यते, 'णो इट्ठियणो
 पसू भिक्खू' इत्थी-मणुस्सी, पस्वत्ति सन्वा एव तिरिक्खजोणीओ, 'णो सय पाणिणो णिलेज्जेज्ज'त्ति हत्थक्कम्म न कुर्यात्,
 विलंबनं नाम करणं, अथवा स्वेन पाणिना तं प्रदशमपि न लीयते, जहा पाणिसंहरिसोवि न स्यादिति, कुतस्तर्हि करणं?, 'सुवि-
 सुद्धलेस्स'वृत्तं ॥ २९८ ॥ सुविसुद्धे लेसे सुविसुद्धलेसे, सुविसुद्धलेसे नाम सुक्कलेसो, परिकिरिया नाम नो इत्थियाए आमज्जेज्ज वा
 वा पमज्जेज्ज वा संवाहणत्ति जाव छत्तमउडंति, वशब्दादात्मक्रियां च वर्जयेत्, सिया से इत्थी पाये आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा
 तहावि दोसो 'मणसा वयसा कायेण'ति ओरालिए कामभोए मणसा ण गच्छति ण गच्छावेति गच्छंतं णाणुजाणइ एवं वायाए
 काएणवि, एवं दिव्वेवि, एते अट्ठारस भेदा, एवं जहा इत्थिफासं मणसा वयसा काएणत्ति वज्जेति एवमन्येऽपि फासे सीतोसिण-
 दंसणमसगादि अधियासेज्जासि 'इच्चवमाहु से वीरे'वृत्तं ॥ २९९ ॥ इति एवं इच्चवं, एवमाहुः स भगवान् वीरः स्यादिपु रागवस्तुपु
 धूतमेवे(रए)ति धूतरागमार्गमेवाहु, सोभणो भिक्खू सभिक्खू, अथवा भिक्खुगहणे अमावपि भगवान्, न तु यथा पंडरंगाणं महे-
 श्वरः सराग आसीत् सभार्यथ, ते किल निर्दुक्ताः, उक्तं च—“क्षितौ वामः सुरेष्वाज्ञा०” यतश्चैवं 'तम्हा लज्जत्थविशुद्धे'
 अज्झत्थं णाम संकप्पतो विशुद्धं संकप्पविशुद्धं-रागद्वेषविशुक्तं समो मानावमानेषु समं दुःखसुखे पश्यति आत्मानं पर च मन्यते
 तुल्यं, तथा चोक्तम्-कस्य माता पिता चैव, स्वजनो वा कस्य जायते । न तेन कल्पयिष्यामि, ततो मे न भविष्यमि ॥ १ ॥ आमो-
 क्खाए परिवएज्जासित्ति वेमि यावन्मोक्षं न प्राप्नोपि ताव विहरेज्जासित्ति वेमि ॥ स्त्रीपरिज्ञाध्ययनं समाप्तं ४ ॥

पिरयविमचिण अज्झयणस्म चत्तारि अणुयोगदास, ते पन्त्वेअण अज्झयणत्थाहिगारो जरगावाप्तो जाणित्तो जेरइया य,
 यो जरगाम पिरयागमण, स वा उदेमत्थाभिगारो दोसुचि उदेसपसु जेरइयाओ जाणाविचाओ वेइजाओ, जामणिप्फण्यो प्पिम्बेवो
 परगस्स छच्छो, तथा चाह—‘गिरए छच्छं गाथा (६२) दब्बगिरओ तु इदेव सो तिरियमणुएसु असुदत्थणा चारगादित्थं बाकिं छुम
 टंगत्तमच्छदिच्छदीणि असुमाइ ठप्पाइ, खाओ य जरगपच्चिच्चियाओ वियणाओ दीसंति, जहा कालसोअयरिओ चारगादि मरितु
 क्कामो वेदणासमण्याओ अङ्गारसकम्मच्छन्नाओ चा चाचिरोगपरपीलणाओ वा एवमादि, अथवा कम्मदब्बजणरगो णोकम्म० वा, तस्य
 कम्मदब्बजणरगो जरगवेदमित्त कम्म चट्ठं ण ताव उदिज्जति त पुण एगमचिय चट्ठाउओ य अमिसुइणामगोय, णोकम्मदब्बजणरगो
 य, तस्य णोकम्म० नाम जे असुमा इदेव सरफरिसरसरूवगचा, खेचणरगो जरगावामा चउरासीति जरयावामसतसइत्सा, कालणरगा
 वा अत्स जेचिरे जरगेषु द्विती, भावणरगो जे जीवा जरगाउयं वेदति जरगपयोग वा अ कम्म उदिप्पं, अथवा ससचमइत्सा
 कस्सेण, जरगा वा रुवरसगघच्छमा इदेव कम्मदुयो जेरइयायोगो जहा कालमोयरियस्स इह भवे चेव ताइ कम्मइ नेरइय
 भावमवित्तारं भावनरकः, नोऊम पिरयदुक्ख तववरणे होइ अइयज्ज, उक्ता नरका। इदानीं विमची, सा जामादि छग्गिचा, तज्झा—
 जामविमची ठवजाविमची० जामविमाना कट्ठा। ठवजविमचिम्म जामावत्तगता, दब्बविमची द्रुविधा-जीवविमची अजीवविमची
 य, जीवविमची द्रुविहा तज्झा-संसारणजीवविमची असंसारत्थजीवविमची य, असंसारत्थजीववि० द्रुविधा, दब्बे काले, दब्बतो य
 तित्थसिद्धादि पच्चइ(म)मेदा कालओवि पडममयसिद्धादि, संसारत्थजीवविमची तिविधा, तज्झा-द्रुदियविमची काय० भवतो विमची,
 मा ममामतो एगिदिविमची पुडविक्रयियादि, भवतो जेरइयाविमची द्रुविधा—रुवयाजीवययिमची अरुविया० य,

रूपियाजीवविभक्ती चउज्जिघा, तंजहा-खंधा खंधदेसा खंधपएसा परमाणुपोगला, अरूवियजीवविभक्ती धम्ममत्थिकायस्स धम्म-
त्थिकाए देमो पदेसा एवं अधम्म आगास अद्धासमये दसविधा, खेचविभक्ती चउज्जिघा-ठाणाओ दिसओ दव्वओ सामित्तओ, ठाण-
ओनि लोगविभक्ती विमाणिदगणिरुंदंजंबुदीचसमुद्धकरणादिविभासा, दिसओ पूर्वस्यां दिशि०, क्षेत्रं चतुर्विधं, दव्वओ सालिखेत्तादि,
सामितो देवदत्तस्य क्षेत्रं यज्ञदत्तस्य चेति, अथवा क्षेत्रं-आयरियं अणारियं च, अणारियं सगजवणादि, आयरियं अद्धछव्वीसति-
त्रिंशं रायगिहमगादि, कालविभक्ती तीताणागतवत्तमानसुसमादिओ दिवसरत्ति युगपदयुगपत् क्षिप्रमक्षिप्रमित्यादि, अथवा
समयादि वा, समयस्स परूवणा तुष्णागदारादि, भावविभक्ती दुविधा-जीवभावविभक्ती य अजीवभावविभक्ती य, जीवभावविभक्ती
उदयगादि, तत्थोदइओ गतिकसायलिंगमिच्छादंसणऽसंजआसिद्धलेसाओ जहासंखेण चतुचतुतिणिणएकैकेकैकछमेदा, गती
णारगादि चतुर्निधा, कसाया कोहादओ, लिंगभेदा थीपुरिसणपुंसगा, लेस्सा कण्हलेस्सादि ६, सेसा एगभेदा, सो एकवीसइ-
भेदो उदइओ भावो, उवसमिओ दुविहो-उवसमिओ य उवसमणिप्फणो य, उपशमश्रेण्यादयः, ज्ञानाज्ञानदर्शनदानलब्ध्यादयश्च-
तुत्थितिपंचभेदाः सम्यत्तचचारित्रे संयमासंयमश्च, णाणं चउज्जिघं मत्तिसुतावधिमणणाणि, अणणाणं तिविहं-मत्तिसुतिअणणा-
विभंगाणि, दंसणं त्रिभेदं-चक्षुःअचक्खुओहिंदसणाणि, लद्धी पंचभेदा-दानलाभभोगोपभोगवीरियलब्धिरिति, संमत्तं चारित्तं संय-
मासंयम इति, एस अट्टारसविधो खओवममिओ भावो, जीवभव्याभव्यत्वादीनि, जीवत्वं अभव्यत्वं भव्यत्वं चेत्येते त्रयः पारिणा-
मिका भावा भवन्ति, आदिग्रहणेण अस्तित्वं अन्यत्वं च कर्तृत्वं च भोक्तृत्वं गुणवत्त्वं च असर्वगतत्वं च अनादिकर्मसंतानचद्वत्त्व-
संस्तुत्यपदेयत्वं अस्मिन्नं नित्यत्वं एवमादयोऽप्यनादिपारिणामिका जीवस्य भावा भवन्ति, संनिवातिको दुसंयोगादिओ, गता

जीवभानविमर्शी, अजीवाण मुञ्चान वण्णादि ४, अमुञ्चानं गतिठितिभवगादादि, एसाए एष छम्बिवाए विमर्शीए च अत्य जुअति
य तत्थ वोइत्थम् । केरिस तत्थ वेदण वेदंति १, उच्यते 'पुढविफासं अण्णणककस्स' गाथा ॥ ६७ ॥ केरिस पुण पुढविफासं १, से
अहा पाअए मसि विभासा, तस्सि पुढविसु येइया उस्सिपुढविफासं वेदंति, अण्णणुवक्कमो णाम मोमारमुहुडिकरकय०, अयवा
ओहितङ्गपुल्लानि छट्ठीसरणीसु पुढवीसु विठब्बति, गिरययत्ता नाम अवे अम्मरिसी वेव०, ते पुण जाव तथा पुढवी, सेसासु पुण
अनुमाववेदणा वेव वेदंति, अनुमावो णाम 'इमीसे रयण्णमाए पुढवीए जास्या केरिसय फासं पण्णुब्भवमाणा विहरति १, से
जहाणामए-असिपचेति ना, से जहाणामए अहिमहेति वा गोमदेइ वा, वण्णा काला कालोभासा, एव उत्सासे, अनुमावे सञ्जासु
पुढवीसु, गिरयवालवववन्ति बुच, ते इमे पण्णरस परमावम्मिया गिरयपाला, तं०-अवे अयरिसी वेव, सोमे सवलेत्ति या
वरे । तपोवन्तो काले य, महाकालेत्ति यावरे ॥ ६८ ॥ असिपचे घणु कुमे, वासू वेतरणीति या । स्वरस्सरे महा
घोसे, एसा पण्णरसद्धिते ॥ ६९ ॥ जो जासिसवेदणकारी सो तेण अमिघाणेण अमिषीयते, 'अंघरादीण' ति तरथ अंघर-आगासं
विठब्बति, तत्थ येइए 'घादेन्ति' गाथा ॥ ७० ॥ विधंति जस्समाये य सुरेहि गिसुमतिथि, आच दूरपतिट्ठाये अण्ण(न्ध)-
तमसे, वेइ पुब्ब सामाधिगे वेव आगासे अवरतले वा सचट्ठुल्लप्पमाणमेवाइ उच्चिहिवा पाडिन्ति अंघरिसाजो, इत्त उवइते
य णिइते० गाथा ॥ ७१ ॥ उपेत्य इत्ता-ताडिता, यिस्सण्णा नाम पूज्याविश्राभिःसंघीभूताः, मावे यिचेयणे वेव भूमितलगतै
कप्पवीहिं मममिइ कप्पेन्ति सागटिक्का वा रक्का वा जहा कुहादेहिं तच्छति, विदलको नाम विदलं जहा फोडंति दिग्गप्पउ
गच्छेण्ण कइति । 'साटणपाडणतोडण' गाथा ॥ ७२ ॥ ते अंगोवगाई माडेन्ति, संघीजो त्रोडति, तत्थण्ण तव वि. घड्ढिं विन्म

गीहि य विंधंति, रज्जेहि बंधंति, ताडेन्ति लत्ताहि लउडेहि या, करतलकोप्परपहारेहि य संभग्गमहिए करेइ, सन्नला पुण सबलगुणरूवाइं
 विउन्विऊण, विउन्वेइ वा णेरइए । 'अंतगयफिप्फिसाणि य०' गाथा ॥७३॥ कंठ्या, रुदा णाम अस्सिसत्तिकोंततोमरसूलति-
 सूलसईसु हली (चियगा)सु । पोएंति कंदमाणे णेरइए (रुइकम्मा उ नरयपाला) तहिं तहिं रुदा ॥७४॥ उवरुदा णाम
 भंजंति अंगमंगे उरुवाहुसिराणि तहय करचरणे । कप्पंति कप्पणीसु(हिं) उवरुदा पावकम्मरया ॥७५॥ सुंठीसु
 मिरा ॥७६॥ पुण कालं कालो कालोभासं अंगिग विउन्वित्ता सुंठएसु य कंइसु य पयणगेसु य पयंति कुंभीसु य लोहीसु य पयंति
 काला उ णेरइए खीलगेण णिक्खिवित्ता णेरइए मीरासु पयंति । महाकाला पुण 'कप्पेति कागिणीमंसगा' छिंदंति सीसपु-
 च्छाणि । खावेंति य णेरइए महाकाला पावकम्मरता ॥७७॥ महल्ले तवगे चुल्लीसु य दहंति, अच्छिण्णे अभिण्णे य णेरइए तत्थारुभेत्ता
 महदवग्गाविव दुधिगेव पउल्लेत्ता पच्चा कप्पणीहिं कप्पेऊण कारा(गा) णि मंमाणि खावेंति, कागिणिमंसा णाम कागिणिमेत्तं
 मंसं छेतुं पउलेउं खावेंति । असी णाम 'हत्थपादे उरू' गाथा ॥७८॥ ते असी विउन्वेत्ता तेसिं णेरइयाण हत्थपादमादीणि छिंदंति,
 असिपत्ता णाम 'कण्णोदुणास' गाथा ॥ ७९ ॥ ते असिपत्तवणं विउन्वित्ता तओ तत्थ छायाबुद्धीए पविसंति, पच्छा वातं विउ-
 वंति, पच्छा वातकंपितेहि असिपत्ते छिजंति, ण केवलं तत्थ असिसरिसाणि चेव पत्ताणि, अण्णाणिवि खुरूप्पपरसुकरुममादिसरि-
 साइ, तेसिं कन्नणासउट्टि(ओट्टे)छिन्दंति, उक्तं हि- 'छिन्नपादभुजस्सन्धाः, छिन्नकर्णोष्ठनासिकाः । भिन्नतालुशिरोमेण्डाः, भिन्ना-
 क्षिहृदयोदराः ॥१॥' कुंभी णाम 'कुंभीसु पयणेसु लोहीसु य०' गाथा ॥८०॥ ते कुंभकारोविव णाणाविहाइं कुंभिलोहिमाइं
 भायणाणि विउन्वित्ता कीलगरतओ अपुन्नेसु णेरइए पक्खिवंति । वालुगा णाम 'तडतडतडस्स भज्जंति०' गाथा ॥ ८१ ॥ ते

मरत च मत्स्य निउप्यति, केवल च वस्तुना नाम कलङ्गगुणमिव उद्दुसिताओ, सो जहा पुण्फल्ल सिगा मुग्गुरभूता, तत्थ वोसाए
 दूक्कय रुपति गाउडनाए य अंगमणेसु निवयमाणेसु मुंगुरेण व अंगमंगाइ उज्झति, पाडेऊणं च तथेव लोलाविसति । वेतरणी
 माय पूरग्गहिरफेम्मट्टि० गाथा ॥८२॥ वेगेण तरंति तामिति वेतरणी, तं अपोरपारं गमीरतरं गदिं विट्ठव्वति, तीसे पुण पाविंयं
 पूपअरुदिरं । तमरा नाम कल्पन्ति फरकरहिं० गाथा ॥८३॥ ते ज्वतेऊणं व कट्टु जहा फाहेति कप्पेति करक्कयहिंति परोप्परं
 च जुट्ठावेंति, मिम्वल्लिभं विवन्विणा तत्थारुमिऊणं कट्टति, अंछमाणेसु य खर रसंतो, महावोसा नाम भीते पलायमाणे सम
 ततो० ॥८४॥ गोत्रालवि य गारिओ विपचेति य एक्को सुचे य कट्टेति चारो य पक्खिचति, गामणिक्कण्णे गत्तो । इदाणि
 मुत्ताणुगम मुत्तमुत्तारयप्पन्ति 'पुच्छिन्नु म केवल्लिग महेत्ति' वृच ॥३०॥ सुवम्मसामी किल ज्जुसामिणा नरगे पुच्छितो,
 करिमा वरगा ? करिमण्हि वा कम्महेहि गम्माइ ? करिसाओ व तत्थ वेदवाओ ? ततो मज्जेते पुच्छिन्नुइ पृष्टवानह मगवत यथैव भवन्तो
 मां पृच्छन्ति, वरत्तमरुत्त तस्य ज्ञानमित्यत कवली अथवा कुत्तल प्रतिपूर्वं केवलमित्यर्थः, संपूष्ण ज्ञानी केवली, महरिसी तित्य
 गतो, कथमिति परिप्रल्ल अभिमूल मृत्र वा तापयन्तीति अलोपात्, भीता धा, नीयत तस्मिन् पापे कर्मणे इति न रमति वा तस्मि
 षिति नरत्त, पुरस्तादिति इह पापकृतस्त परस्ताद्भवन्ति माधनरकान् पृच्छति, द्रव्यनरकास्तु इहैव दृश्यन्ते, अविजाणतो मे मुणी
 पृदि, इ ग्रामिन् ! नाह जान-कंः कर्मणिः कथं वा नरकेषूपपद्यन्ते तथैः कर्मभिर्यथा चोपपद्यन्ते तथैवानतो भयोच्यतां 'पृथ मया
 पुटो महाणुभागे' वृत्तं ॥३०॥ एयमनन प्रकारण, पुटो नाम पुच्छितो, महानस्यानुमागः, द्रव्याणुभागो हि आदित्यस्य प्रकाशः,
 तानुभागादि यमुप्पनः अदिरुत्तञ्च अभिपानादीनि च परिहरति, मोक्षसुखं च अनुभवति, अनुमननमनुमायः, महति वा ज्ञानादीनि

भजति सेवत इत्यर्थः, इदमब्रवीत्, यद्वक्ष्यमाणः काश्यपगोत्रो भगवान्, असौ पुण्णेति न पुच्छितो चिन्तेति, आसु एव यजानीते
 प्रज्ञ एवं पृष्टो मया—पवेदइस्सं दुहमड्ठ दुग्गं सायु वेदयिष्ये प्रवेदयिष्ये, प्रदर्शयिष्यामीति इत्यर्थः, दुःखस्यार्थं दुःखमेवार्थः दुःख-
 प्रयोजने वा दुक्कडकारिणं दुःखनिमित्तो वा अर्थः दुहमड्ठं, तस्य दुःखस्य कोऽर्थः?, वेदना, शरीरादिसुखार्था हि देवलोकाः, दुःखार्था
 नरकाः, दुर्गं नाम त्रिपमं, आदीनिकं अथवा आदीन नाम पापं दुक्कडकारिणं दुःखोत्पादकानां, पुरस्तादिति अग्रतः, अथवा आदिनिकं
 दुक्कडिणं पुरत्थेति तेसि आदीणिगपापकम्मदुक्कडकारिणं पुरस्तात्पूर्वभवदुक्कडकारिणमित्यर्थः, दुक्कडंति महारभादीहिं । जे केइ
 बाला इह जीवितट्ठी' वृत्तं (३-२) 'जे'त्ति अणिद्धिण्णिदेसो, द्वाभ्यामाकालितो बालः, ये केचन बाला, इहेति तिरियमणुएसु
 असंजम नीवतट्ठी तत्प्रयोगजीवतार्थी च, कूराइं कम्ममाइं करेंति रोद्धा कूराइं हिंसादीणि रौद्राध्यवसायाः रौद्राकाराश्च रौद्राः ते
 घोररूवे तमसंधयारे कुंभी वेतरणी यत्र हण छिन्द भिन्द इत्यादिभिर्भयानकैर्धौररूपो घोररूपा वा ते नरका जत्थ सो उववज्जति,
 तमसंधकारो नाम जत्थ घोरविरूविणं पस्संति, जं किचि ओहिणो पेक्खंति तं पि कागदूसणियामणिया सरिसं पेच्छंति तैमिरिका वा,
 कण्हलेसे णं भंते ! गेरइए कण्हलेस्सं गेरइयं पणिधाय ओहिणा सन्वओ समंता समभिलोएमाणा केवतियं खेत्तं जाणति ? केवइयं खेत्तं
 पासंति ?, गोयसा ! णो बहुतरयं खेत्तं जाणइ णो बहुतरयं खेत्तं पासति, तिरियमेव खेत्तं पासति जह लेसुदेसए तिव्याणुभावेत्ति
 अनुभवमनुभावः तीव्रवेदनानुभावात्, कथमुपैति 'से जहा णामए पवगे पवमाणे' ते तु कैः कर्मभिर्यान्ति 'तिव्वंति से पाणिणो
 आवरे य' वृत्तं ॥३०३॥ तीव्राध्यावसिता जे तसथावरे पाणा हिंसंति न चानुतप्यन्ते, ये तु मन्दाध्यवसायाः त्रसस्थावराण् प्राणा
 हिंसंति ते त्रिणु नरकेषूपपद्यन्ते, अथवा तीव्रमिति तीव्राध्यवसायाः तीव्रमिथ्यादर्शनिनश्च तीव्रमिथ्याध्यवसिता संसारमोचका

यामिच्छादयथ, धात्रे पुरदाहगादि, आत्मसुखार्थं आत्मसुखं पश्य, यदपि हि परार्थं हिसति हि तथापि तेषां मनःसुखमेवेत्यद्यते
पुत्रदारे सुखिनि अप्यत्र वा, जे त्वसप होति अवच्छादारी स्वसको नाम हिसक एव, जो वा अंग पबंग भिन्दति भवति वा, अदत्तं
हरतीति अदच्छादारी, सो य विगयसंबन्धा, सिक्ता गाहणसिक्ता आसेषणासिक्ता वा न किंचिदपि आसेवते संयमठाण तस्स एग
पाणाएवि दहेष निक्खिंसो 'पगग्गि पणे बहुणमि' इव ॥३०४॥ तस्स तं कर्तुं कामस्य कृत्वा वा किञ्चन मार्गवस्तुपद्यन्ते यथा
सिंहस्य कृष्णमर्पस्य वा, बहुण वेदेति मत्स्यबन्धायाः स्वयं सुरमणमत्स्या वा येषां बाज्या वृष्टिरेव नास्ति वृषसिंहनागादीनां, त्रिम्यः
पातयती त्रिमित्रां पातयति मनोवाकायायोगैरित्यर्थः, एव परिग्रहोऽपि वक्तव्यः अणिब्बुद्धे अणुवसते आसवदारेहि स एव दाहिय
गासि गामिए अवन्मा पक्खिएसु बंधु पाचकम्म कलिकुसुसं समञ्जिणा 'से त्था गामए अयगोलेति वा' इत्थो जुए घातगत्ति
उवेत्ति यातगाभिनामिव गतिवदनागतिरित्यर्थः, घातकानां वा गतिः घंतगत्ति गच्छति, अंतकालो नाम जीवितान्त कालः निधौ गति
रघोगति' अथो भगद्भिः क्षिरोमिर्न्यग्भवद्भिः क्षिरोभिः, तत्रो त अप्रकाश अथो गच्छदन्वक्काभित्यर्थः, अन्तकालो नाम जीविता
न्तकाल' अथोक्षिरा इति, उक्तं हि अयतु वसुमती नृवैः समग्रा, व्यपगतचौरमयानुदेव ! क्षोभा । अगति विधुरवादिन' कृतान्त (अथाग्रे
३४००) तरकमवाक्षिरसः पततु द्वाक्या ॥१॥ दूरोत्पत्तने हि क्षिरसो गुरुत्वात् अवाक्षिरम पतति, स एव विचारः इहानुग
म्यते, तेषां तस्यामवस्थायां क्षिरो विद्यत एव इति, एरुसमयिकदुसमयिकगतिविगममएण वा विगगएण उववळति, अतोसुहुवेण
अशुभकर्मोदयात् क्षीराण्युत्पादयति, निख्खनादवस्रभिमानि निवपर्याप्तिभावमागताण सुब्दान् भुण्वति 'इण छिन्दध भिभवइ ण
वहइ' इव ॥३०५॥ कच्छय, ततस्त्रान् सुब्दान् भुत्वा तद्व्यासलायमानाः 'दग्गालरासि जलित सजोति

वृत्तं ॥३०६॥ जहा इंगलरासी जलितो धणधणेति एवं ते णरकाः स्वभावोष्णा एव, ण पुण तत्थ चादरो अग्गी अत्थि, विग्गह-
 गतिममावणएहिं, ते पुण उसिणपरिणता पोगलगा जंतवाडुचुल्लीओवि उसिणतरा, ततोवमं भूमि अणोक्कमन्ता तत्रायसक-
 वल्लतुल्लं ते डज्झमाणा कलुणं थंणंति, कलुणं दीणं, स्तनितं नाम प्रतवत्तासमीषकूजितं यल्लाडानां निस्तनितं, अरहस्सरा णाम
 अरहतस्वराः अनुवद्धस्सरा इत्यर्थः, चिरतेसु चिड्ढतीति चिरड्ढितीया, जहण्णेणं दस वाससहस्साइं उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं, त
 एवं प्रतिपद्यमाना न द्यां पश्यंति 'जइ ते सुत्ता वेतरणीतिदुग्गा' वृत्तं ॥३०७॥ यइ त्वया श्रुतपूर्वा वैतरणी नाम नदी, लोकेऽपि
 ह्येषा प्रतीता, वेगेन तस्यां तरतीति वैतरणी, अभिमुखं भृशं वा दुर्गाऽतिदुर्गा गम्भीरतया परमाधार्मिकैः कृता, केचिद् ब्रुवते-स्वार्भा-
 विकैवेति, खुरो जहा णिसिओ यथा खुरो निशतच्छिनत्ति एवमसावपि, जइ अंगुली चुंभेज्ज ततः सा तीक्ष्णश्रोताभिः छिद्यते, तीक्ष्णता
 वा गृह्यते यथा खुरधारा तीक्ष्णवेगा, ततस्ते दृष्णादिना प्रतप्ताङ्गारभूतां भूमिं विहाय खिन्नास्रवः पिपासवश्च तत्रावतरन्तीति, अवतीर्य
 चैना मार्गतिदुर्गां प्रतरन्ति नरकपालैरसिभिः शक्तिमिश्च पृष्ठतः प्रणुद्यमाना उत्तितीर्षवश्च ततः शक्तिमिः कुन्तैश्च तत्रैव क्षिप्यन्ते
 'कीलेहि विज्झंति असाधुकम्ममा' वृत्तं ॥३०८॥ ततो परमाधम्मि एहिं णवाउवि विउव्विताओ लोहखीलगसंकुलाओ ते ताओ
 अल्लियंता पुव्वावल्लोहिं णिरयपालेहि विज्झंति, कोलं नाम गड्डं, उक्तं हि-कोलेनानुगतं विलं, भुजंगवदसाधूनि कम्ममाणि येषां
 ते इमे असाधुकम्ममाणः, णावं उवेतिं उवळ्ळियंति तेसिं तेण पाणिण कलकलभूतेण सव्वसोत्ताणुपवेसणा सत्ति पूर्वमेव नष्टा, पुनः
 कोलैर्विद्वानां भृशतरं नश्यति, भिन्नेति सल्लाहिंति सल्लाहिं त्रिशूलिकाभिर्दीर्घाभिः अहे हेड्डतो जलस्स अधो मुखे वा, ततः
 कथंचिदेव चिरा उत्तीर्णाः सन्तः नरकपालैर्विकुर्वितां नरकभूमिमुपयन्ति, कतरियं ? 'आसूरियं णाम' वृत्तं ॥३१०॥ यत्र शूरो नास्ति

अथवा सर्व एव नरकाः अथरिकाः महन्तताव नाम कुयीपाकमदश्च महानतितायो यमिनीय समोभूत यथा ज्ञात्यघस्य अहनि
 रात्रौ च सर्वकालमेव तमाः एव तत्रापि, स तु आगाधगुहासदृशः दुःख सत्य पावेयुरिति दुस्तरं, महान्त इति विस्तीर्णा, उद्व अहे
 य तिरिय विसासु ऊर्ध्वमिति उवरिल्ले तले अवे भूमीए तिरिय कुहेसु, तस्य कालोमासी अयेय्यो अगबिकायो समाहितो
 सम्यक् आदितो समाहित एकीभूतो निरन्तरमित्यर्थः, पठ्यते च-सम्सिते जत्य अगणी क्षियाति समुसितो नाम उच्छृत मो
 पुन बं महीचुछीतो ठमिषवतो जसि 'असि गुहा जलणालियहे' इत्ये ॥३१॥ गुहाए गतो दारा विउन्विता, किन्हा गण्णा ऊळ
 यमाणी ऊज्जयमाणी विट्टति, जलबं अति अतो जलणतियहे, अविजाणतो ऊज्जसि लुत्तपण्णे अविजाणतो गाम नासौ तस्यां
 विजाणाति कुतो दारमिति, अथवाऽसौ जानाति अत्रम तसिणपरिचाण भविष्यति, इह वाऽसौ अविज्ञायक आसीद्, यस्तु द्विषानि
 कर्मण्यकरोत् तुहा प्रज्ञा यस्य न भवति लुत्तपण्णा-न जानाति कुतो निर्गन्धम्यमिति, प्रज्ञासौ वा वेदनामिर्वाऽस्य प्रज्ञा मर्वाइता,
 अथवा अदिते हि पण्णाणे इदमन्येहेदनास्यान-सदा कलुण पुण धम्मद्वाराण सदति नित्य, न कदाचिदपि तस्मिन् हर्षं प्रज्ञासो
 वा, धर्मण' स्थानं धर्मस्थान, सर्व एव हि उण्यवेदना नरका धर्मस्थानि, विशेषतस्तु विकुर्वितानि स्थानानानि दुस्त्वनिष्क्रमणप्रवेधानि
 गात उच्च दुःखोन्नति गौर्वा दुर्मोक्षणीयैः कर्ममिस्तत्रोपनीता स वा तेषामुपनीत' अथवा गाढमिति निरन्तरमित्यर्थः, गाढ
 वेण्व अतिदुस्त्वचम्मति, धर्म' स्वभाव इत्यर्थः, स्वभावप्रतप्तेषु तेषु तस्यवि 'वत्तारि अगणिओ समारमिस्ता' इत्ये ॥३१॥
 अथवा इदमेव तत् धर्मस्थानं यदुत वत्तारि अगणीओ समारमिस्ता 'वत्तारिसं अगणि, ममारमिस्ता गाय समुदीवेत्ता, अदिति यत्र
 नूनाणि कर्मणि यैः पूर्वे कृतानि दूरकमाणः नारकाः, अथवा ते दूरकर्मणोऽपि णरयपाळा जे णरयगिगतसेवि संपति तापयंति

यत एन हि मंदा नररूपाऽ मंदबुद्धय इत्यर्थः, नरकप्रायोग्यान्येव कर्माण्युपचितवन्त इति, भृशं तप्यमाना अतितप्यमाना, जीवन्ति
 मे जीवं, स एन ज्योतिषः समीपे गओ य जोतिपत्ता समीपगता भिन्ना पवने मत्स्यास्तप्यन्ते, किमंग पुण तत्ते, त एव च्छुहा
 अयोक्वच्छे वा, सीतयोनित्वाद्धि मत्स्यानां उष्णदुःखानभिज्ञत्वाच्च अतीवाथौ दुःखमुत्पद्यते इत्यतो मत्स्यग्रहणं । किंचान्यत्-संत-
 च्छणं पाम ॥३१३॥ समस्तं तच्छणं पाम जत्थ विउच्चिताणि वासिपरसुमादियाणि तं बलिओ जहा खयरकट्टं तच्छेति एवं तेवि
 नासीहिं तच्छिज्जंति, अन्ने कुहाडएहि कट्टमिव तच्छिज्जंति, महन्ति तावं पाम मंहताणिवि तत्ताणि तच्छणाणि भूमीवि तत्ता, अमा-
 धूणि कम्ममाणि जेसिं ते असाधुरुम्मी, हत्थेहि य पादेहि य बंधिऊणं, रज्जूहि य गियलेहि य अउआहि य कडिकडिगाबंधेण
 बंधिऊणं मा पलाइस्संति उडुंसेन्ति वा तथा पुरकवालफलग इव कुहाडहत्था तच्छेति, ते एवं संतच्छिता 'रुहिरे' वृत्तं ॥३१४॥
 रुहिरे पुणो चेव ममूसितं, गोरुधिरं जंते छिज्जंताणं परिगलति, पुब्बं च तेषां वर्चस्फुटितान्यंगानि ते वर्चसा आलितांगाः कुहा-
 डपहारएहिं, मण्णंति-भंगे अयक्वच्छेसु, तम्मि चेव गियए रुधिरे उव्वत्तेमाणा परियत्तेमाणा य पयंति, ण णेरइए फुरते उक्कारिगा
 च, धूवं च जहा सिलिसिलेमाणा पुरुफुरते य, सज्जो मच्छे व अयोक्वच्छेसु पयंति सज्जो मच्छेति जीवन्ते, अथवा सज्जो कमच्छे
 सज्जो हते, अध णिज्जिगाए चेव वसाए, अयोक्वच्छीणीत्ति अयोमयाणि पात्राणि, एवमपि ते छिन्नगात्रास्ताड्यमाणाः पाट्यमानाश्च
 'ते तत्थ मसी भवंति' वृत्तं ॥३१५॥ छारीभवन्ति वा, न म्रियन्ते, तिन्वा अतीववेदनानुबन्धवा न लोमं देवं गतं, इतरहा तु अति-
 ववेदणा इति, पळ्यते-कम्माणु भागं, सीतं उसिणाणु भागं वेदंति, भूयो २ वेदंती भूअणूवेदयंति, तेण दुक्खेण दुक्खंति, सोयंति
 जूरति इह दुक्कडेहिं अट्टासहिं इाणेहिं 'तेहिं पि ते लोलुअसंपगाढा' वृत्तं ॥३१६॥ तस्मिन्नपि ते पुनर्लोलुगसंपगाढे अण्ण

पगावतरं सुचं त विउम्बिपलय अगणि गाढं दृष्ट्वाण वयति, लोलति येन दुक्खेन तल्लोग, मृश गाढ प्रगाढ निरन्तरमित्यर्थः, गाढतरं
 सुदुद्धतरं गाढ सुतप, ततो विसाला विगतो नरगतसिणगाओ अधिकतरं, अथवा सा अगणिणा तप सीतवेदपिच्छावि लोलुगा तेसुचि
 पेरइया सीएण हिमकढअठवपक्खिण्णइ च सुअगा ललकारेण सीतेण लोलाविज्झति, अण्येसिं पुण नरगाणं वा, लोलुअग्गिचि प्राप्ता,
 जहा लोलुए महालोलुए, तत्थ साद लभतीति दुग्गे निरयपालो महापरणापि तावत् ण तत्थ साय लभति, उक्तं हि—‘अच्छिणिमीलि
 यमेचं प्परिच सुह किंनि कालमणुचइं०’ अतिदुग्गे वा, मृश दुग्गे वा, ण वेव तत्थ कासइ समा मूमी अरिय, अरिहिता अमिमावः
 तन्मिअपि अरिहते अभिवावो तहावि त विज्झति अयोक्कअह्मादिस्तु तेषां नरकाणां गणस्सोपरि पिटका इव ज्ञाताः ते ते स्वामाविकेन
 नरकदुक्खेण विदोपतथ नरकपालोवीरितेन पुन पुन समाइवा हन्यमाना स्वय वेदनासमुद्घातैरिव काल गमयति, तत्र पुनर्महा-
 पोपनरकपालोदीरितेस्तेषां च परस्परतो हनछिन्वभिदमारयातिकृषितल्लनिवद्वन्द्वेच ‘से सुठ्ठवती गामवचे व सइ०’ पृष्ठ ॥३१७॥
 से जहा नामए अयचातं वा गरवाए वा सर्वस्वहारे च बन्दिग्रहे वा महाणगरहाहे वा तक्किरिखवेसु वा नगरेसु गामसु वा समता
 हाहाकरा रवा अमावपुत्रा श्रूयते, एव सेव्वपि उदिप्पकम्माए पयायति गरगणा(लाव)याए नरगलोगस्स महामैरवसहो सुम्बते,
 उदिप्पकम्माण तेसिं अमातावेदणिआदिगा ओसण्ण असुमाओ कम्मपयदीओ उदिप्पणाओ, असुक्कुमाराणवि तेसिं मिज्जवहासरतीओ
 उदिप्पणाओ इत्ययमे उदिप्पकम्मा, पेरइयाण जरीराधीति वाक्ययेप , उदीर्षकर्मणोअसुराः, पुनः पुनरिति ग्रनेकअ, संथातमारणाणि
 मह हरिसेण महसिं दुक्खापपति दुदंति विहसति वा, यत्थते ‘पाणेहिं ण पाव विजोअयति’ पृष्ठ ॥३१८॥ प्राणाः क्षरीरेन्द्रिय
 वलप्राणा ते पापास्तेस्तेर्वेदनाप्रकारैः पठमेदप्रकारैश्च वियोवयति विह्लेपयन्तीत्यर्थः, स्वात्किमर्थं तेषां वेदनासुश्रीरयति ? ॥ ३१८ ॥

या ? अन्यतः 'भेऽदं पचक्खामि जहातहं'ति जहिति इहं येन प्रकारेण पावाइं कम्माइं ते तहिं तहेव वेयणाओ पाविजंति, का तहिं
 भावना ? तीव्रोपचितैस्तीव्रवेदना भवंति मन्दैर्मन्दा मध्यैर्मध्या नरकविशेषतः स्थितिविशेषतश्च, अथवा जहा तहत्ति राजत्वे वा राजा-
 मात्यत्वे चारुपालत्वे लुब्धकत्वे वा सौकरिकमत्स्थवन्धत्वे वा वधधातमांसापरोधपारदारिकयाज्ञिकसंसारमोचकमहापरिग्रहेत्येवमा-
 दयो दण्डा यैर्यथा कृतास्तान् तत्थेव दंडे तत्थ स्मारयंति-बोलंति, ते च यथाकृतैर्दण्डैः स्मारयन्ति याच्यमानाः, सरयंति चि स्मारयंति,
 न तथा छिद्यन्ते एव, मार्यन्ते वध्यन्ते सह्यते, एवं यावतो यथा दण्डप्रकाराः कृतास्तावद्भिस्तथा च स्मारयंति 'ते हम्ममाणा णरगं
 उवंति'वृत्तं ॥३१९॥ त एवं बालाः हन्यमाना इतश्चेतश्च पलायमाणा णिलुक्कणपथं मगंता नरकमेवान्यं भीमतरवेदनं प्रविशंति,
 जहा इह चारेहि चोरा चारिजंति, कडिल्लमणुप्रविशंति, तत्रापि सिंहव्याघ्राजगरादिभिः खाद्यंते, एवं ते ते बाला पलायमाणा नर-
 रुपालभयात् नरकं पतंति अण्णं पुण्णं उरुअस्स, उरूअं णाम उच्चारपामवणकइमो, से जहा णामए अहिमडित्ति वा मतकुहितवि-
 णड्डकिमीएणं, तदपि उरूअ तप्तं महत्ति, ताव तत्थ चिट्ठति उरूव भक्षयन्तीति उरूव भवखी, ते णिरयपालेहि उरूव
 खाविजंति, तुद्यत इति तुद्यमानाः कर्मभिः, कर्मावशा णाम कर्मयोग्या कर्मवशगा वा, तत्थ दूरे चेव विट्ठाकमिसंस्थाणा धिउ-
 न्निया किमिगा तेहि खज्जमाणा चिट्ठति, गुणमागा य तत्थ किञ्छाहि गच्छंति, परिसंता य तत्थेव लोलमाणा किमगेहि खज्जंति,
 छट्टमत्तमासु णं पुढवीसु णेरडया मत्तमहन्ताइं लोहितकुंथुरूवाइं विउविच्चा अण्णमणस्स काय समतुरंतेमाणाअणुखायमाणा चिट्ठति ।
 किचान्यत्-'सदा कस्सिणं पुण घम्मट्ठाणं०' वृत्तं ॥३२०॥ सदेति नित्यं, कस्सिणं णाम संपूर्ण, तत्तोणं कुंभीपागअणंतगुणा-
 धियं, जोवि तत्थ वातो सोऽवि लोहारधमणी वा अणंतगुणउत्तिणाधिको, गाढेहिं कम्मेहिं तत्तेपासुपनीतं, ते वा तत्थुवणीता अवा-

पगाद्वरं सुचं तं विउध्विप्लय अर्गाणि गाढं दृष्ट्वा वयति, लोलति येन दुस्खेन तल्लोलं, मृदु गाढ प्रगाढ निरन्तरमित्यर्थः, गाढतरं
 मृदुतरं गाढ सुतच, ततो विसाला विगतो णरगतसिणगाओ अविक्तरं, अथवा सा अगणिणा तच्च सीतवेदपिञ्जावि लोलुगा तेसुवि
 षेरइया सीएण हिमफट्टमठणपक्खिणाइ च सुज्जगा सलकारेण सीतेण लोलाविक्रति, अण्येसि पुण षरगाण वा, लोलुअग्गिणि णाम,
 जहा लोलए महालोहए, तत्थ साद समतीति दुग्गे निरयपालो महचरेष्वापि तावत् ण तत्थ साय लमति, उक्त हि—‘अच्छिणिमीलि
 यमेचं पत्तिव सुह किंचि कालमणुबद्धं’ अतिदुग्गे वा, सुखं दुग्गे वा, न वेव तत्थ कासाइ समा भूमी अत्थि, अरिहिता अमिमाव
 वम्मिअपि अरिइते अमितावो वहावि व विक्कति अयोक्खल्लविस्सु तेषां नरक्खणां गण्डस्योपरि लिट्का इव जाता ते ते स्वाभाविकेन
 नरकदुक्खेण विष्टेपत्तच्च नरकपालोदीरितेन पुन पुन समाहता इत्यमाना स्वय वेदनासमुद्घातेरिव काल गमयति, तत्र पुनर्महा-
 योपनरकपालोदीरितेस्तेषां च परस्परतो इनच्छिन्दमिदमास्यातिकृपितस्तनितद्वयेव ‘से सुख्यती गाम्बवे च सदे०’ वृत् ॥३१७॥
 से वहा नामए अयथात्त वा परयाए वा सर्वस्वहारे च वन्दिग्रह वा महाअगरढादे वा उक्किरिअत्तेसु वा पगरेसु गामेसु वा समता
 हाहाअरा रवा अमाहपुत्रा भूयते, एवं तेअपि उदिण्णकम्माए गयायति अरया(लाव)याए षरगलोगस्स महामेस्वसरो सुख्यते,
 उदिण्णकम्माण तेसि असातावदपिआदिगा ओमण्ण असुमाओ कम्मपयदीओ उदिण्णाओ, असुखुमाराणवि तेसि मिअचहासरतीओ
 उदिण्णाओ इत्यवसे उदिण्णकम्मा, जेगइयाण छरीराणीति वाक्यअप , उदीर्णकर्मणोअसुरा, पुन पुनरिति अनेकअ, सयातमाणापि
 मह हरिसेव महसिं दुक्खापयति इइति विइसंति वा, पअते ‘पाणेहि ण पाव विओजयत्ति’ वृत् ॥३१८॥ प्राणाः छरीरन्त्रिय
 वलप्राणा त पापास्तेस्तेवेदनाप्रकारे वलमेदप्रकारेव विओजयति विष्टेपयन्तीत्यर्थः, स्थातिक्रमये तेषां वेदनामुदीरयति ? कीदृशी

या ? उच्यते 'भेऽदं पचक्खामि जहत्तहं'ति जहत्ति इहं येन प्रकारेण पात्रादं कम्मादं ते तर्हि तदेव वेयणाओ पाविज्जंति, का तर्हि
 भावना ? तीव्रोपचितैस्तीव्रवेदना भवंति मन्दैर्मन्दा मध्यैर्मध्या नरकविशेषतः स्थितिविशेषतः, अथवा जहा तर्हि राजत्वे वा राजा-
 मात्यत्वे चारुपालत्वे लुब्धकत्वे वा मौक्तिकमत्स्यवन्धत्वे वा वधघातमांसापरोधपादारिकयास्त्रिकसंसारमोचकमहापरिश्रहेत्येवमा-
 दयो दण्डा यैर्यथा कृतास्तान् तत्थेव दंडे तत्थ सारयंति-बोलंति, ते च यथाकृतैर्दण्डैः स्मारयन्ति याच्यमानाः, सारयंति स्मारयंति,
 न तथा छिद्यन्ते एव, मार्यन्ते वध्यन्ते सद्यते, एवं यावन्तो यथा दण्डप्रकाराः कृतास्तावद्विस्तथा च स्मारयंति 'ते हम्ममाणा णरणं
 उव्वंति'वृत्तं ॥३१९॥ त एवं बालाः हन्यमाना इतश्चेतश्च पलायमाणा णिलुक्कणपथं मग्गंता नरकमेवान्यं भीमतरवेदनं प्रविशंति,
 जहा इह चारेहि चोरा चारिज्जंति, कडिछमणुप्रविशंति, तत्रापि सिंहव्याघ्राजगरादिभिः स्वाद्यंते, एवं ते ते बाला पलायमाणा नर-
 रुपालभयात् नरकं पतंति अण्णं पुण्णं उरुअस्स, उरुअं णाम उच्चारणानवणकइमो, से जहा णामए अहिमडिच्चि वा मतकुहितत्रि-
 णट्टकिमीएणं, तदपि उरुअं तसं महत्ति, ताव तत्थ चिट्ठंति उरुवभक्खी, उरुव भक्षयन्तीति उरुवभक्खी, ते गिरयपालेहि उरुव
 ग्वाविज्जंति, तुद्यत इति तुद्यमानाः कर्मभिः, कर्मावशा णाम कर्मयोग्या कर्मवशगा वा, तत्थ दूरे चेव विट्ठाकमिसंस्थाणा धिउ-
 विग्या किमिगा तेहि खजमाणा चिट्ठंति, गुणमारागा य तत्थ किञ्छाहि गच्छंति, परिसंता य तत्थेव लोलमाणा किमगेहि खज्जंति,
 छट्टसत्तमासु ण पुढवीसु णेरइया मत्तमहन्ताइं लोहितकुंथुरुवाइं विउविउत्ता अण्णमणस्स काय समतुरंतेमाणाअणुखायमाणा चिट्ठंति ।
 किचान्यत्- 'सदा कस्सिणं पुण घम्मट्ठाणं०' वृत्तं ॥३२०॥ सदेति नित्यं, कसिणं णाम संपूर्ण, तत्तोणं कुंभीपागअणंतगुणा-
 धिय, जोवि तत्थ वातो मोऽन्नि लोहारधमणी वा अणंतगुणउसिणाधिको, गाढेहिं कम्मेहिं तत्तेपासुपनीतं, ते वा तत्थुवणीता अवा-

पगाद्वरं सुखं तं विडम्बित्वं अगणिं गाढ दृष्ट्वा नयति, लोलति येन दुस्खेन तल्लोलग, मृदु गा प्रगाढ निरन्तरमित्यर्थः, गाढतर
 सुदृढतरं माहं सुतप, ततो विसाला विगतो जगत्सिन्धुगात्रो अधिकतरं, अथवा सा अगणिना तप सीतवेदभिस्त्रावि लोलुगा तेसुवि
 चेरया सीएण हिमकूटप्रउणपक्खिच्छाद च सुअगा ललकूरेण सीतेण लोलाविस्सति, अणोसि पुण जगगाण वा, लोलुअगिगिणि गाम,
 बहा लोलुए महालोनुए, तत्त्व साद लमतीति दुग्गे निरयपालो महत्तरेणापि तावत् न तत्त्व साय लमति, उक्त हि—‘अच्छिणिमीलि
 यमेवं भरिय सुह किंचि क्कलमपुसदं’ अतिदुग्गे वा, मृदुं दुर्गे वा, न वेव तत्त्व क्कसइ समा भूमी अत्थि, अरिदिता अग्निभावः
 तस्मिन्नपि अरिहते अग्नितावो तद्वाचि त विस्सति अयोक्कवक्खादिसु तेषां नरकाणां गण्डस्योपरि पिट्ठा इव ज्वाताः ते ते स्वामाविकेन
 नरकदुस्खेण विदोपतथ नरकपालोदीरितेन पुन पुन समाहवा अन्यमानाः स्वय वेदनासमुद्घातैरिव काल गमयति, तत्र पुनर्महा-
 घोपनरकपालोदीरितेतेषां च परस्परतो इनच्छिन्दमिदमारयातिकृपितस्तन्निवृद्धे च ‘से सुखवती गामवधे च सदे’ वृत्त ॥३१७॥
 से बहा नामए अयथाते वा गरबाए वा सर्वस्वहारे च बन्दिग्रहे वा महाणगरहादे वा ठक्किरिक्खेतेसु वा गगरेसु गामेसु वा समता
 हाहाक्करा रवा अमाहुपुत्रा भूयते, एवं तेष्वपि उदिप्पकम्माए पयायति जगपा(लाव)याए जगलोगस्स महाभैरवसदो सुख्वते,
 उदिप्पकम्माय तेसिं असातावेदणिज्जादिगा ओमप्प अमुभाओ कम्मपयदीओ उदिप्पाओ, असुरइमारयवि तेसिं मिच्छत्ताससतीओ
 उदिप्पाओ इत्यवसे उदिप्पकम्मा, योगइयाण धरीरार्थीति वाक्यत्रेयः, उदीर्णकर्मणोऽसुराः, पुनः पुनरिति अनेकद्व, संघातमारणाणि
 मह हरिसेण सहसिं दुक्खापर्यति दुहंति विहंसति वा, पळते ‘पाणेहि न पाव विजोअयति’ वृत्त ॥३१८॥ प्राप्ताः धरीरेन्निय
 बलप्राणा ते पापास्तेस्तेर्बेदनाप्रकारैः बलभेदप्रकारेभ्य विद्योद्ययति चिन्तेत्ययन्तीत्यर्थः, स्वारिकमर्थं तेषां वेदनामुदीरयति ? कीदृशी

पाकः पच्यते यस्यां सोऽयं लोहितपाकपायी, बाह्यबलस्य ह्यग्नेः अधिकस्तापो भवति, परिशुष्केन तस्याभिनवप्रज्वलितस्य, स हि अधिकं दीप्यते दहति च, तेयगुणा एत्तोवि परं अणंतगुणा, उण्हो—अग्नी, कुंभी महती कुंभप्रमाणाधिकप्रमाणा कुंभी भवति, जाहेवि चउसुवि पासेसु प्रज्वालितेनाग्निरना तप्तलोहिका तेसु, ताम्रपूर्णो दुरामयो, एवं ताओवि कुंभिकेहिं गिरियपालेहिं विउन्विताओ कुंभीओ महंति, महंतीओ पुरुषप्रमाणानीति अधियपोरुसीओ, यथाऽस्यां प्रक्षिप्तो न नारकः पश्यतीति, ण वा चक्केइ कण्णेषु अवलं विउं उत्तरितए, अदहिता—लोहितपूयमादीणं असुभाणं सरीरावयवाणं पुण्णा, अथवा कुंभी उट्टिगा, अधिया पोरिसेसु वा ऊणा कीरंति तत्थ विच्छोभणा भवति, 'पक्खिखप्प तासु' वृत्तं ॥ ३२४ ॥ अट्टस्मरेत्ति आर्तस्वरमिति, आर्तो हि यावत्प्रमाणं रसति, नासो लजां धैर्यं वा तस्मिन्काले गणयति ॥ 'अप्पेण अप्पं इह वंचइत्ता' वृत्तं ॥ ३२५ ॥ अप्पं णाम आत्मानं इहेती इह मनुष्यलोके वंचइत्ता कूडतुलादीहिं, अथवा अप्पाणं, परोवघातसुहेण अप्पाणं वंचइत्ता भवाधमो, भवाधमो णामाधर्मः अतस्तस्मिन् भवाधमे अधर्से पुषस्सेति जाव तेत्तीसं मागरोवमाइं, चिट्ठंति तत्था बहुकरकम्मा । जहाकडं कम्मम तहासिभारे वहूणि कर्माणि तथैवां भारो वोढव्यः इत्यर्थः, विभत्ती विज्जते नासो भारः, का तहिं भावना ?—यादृशेनाधयवसायेन कर्माण्युपचिनोति तथैवां वेदनाभारो भवति, उत्कृष्टस्थितिर्वा मध्यमा जघन्या वा, ठित्तिअ अणुरूवा चेव वेदना भवति, अथवा यादृशानीह कर्माणि तथैवां वेदनाभारो भवति, उत्कृष्टस्थितिर्वा मध्यमा जघन्या वा, तद्यथा—मांसादा खमांमान्येवाग्निव-
 ण्युपचिनोति तथा तत्रापि वेदनोदीर्यते तेषां स्वयं वा परतो वा उभयतो वा, उभयकरणेण, तद्यथा—मांसादा खमांमान्येवाग्नि-
 र्णानि मध्यन्ते, रसरूपाग्निनः पूरुधिर कलकलीकृतं तउतंवाणी य द्रवीकृतानि, व्याधवात्सौकरिकादस्तु तथैव विध्यन्ते मायंते

यानीह गान्धान्युपलानानि इष्टपाकादीनि तैस्तदुपमीयते, उपनीयतां च वा उपपदरिसतेति वा एगदु, अतिदु स्वभाव अतीदुःस्-
धर्म, तथावि अतिदुस्त्वधर्मो आगम परिकल्पयति, वालि इत्य कर्तुं पन्तिस्वविष्णु विद्वन्ति, विणिह्विष्णु खीतगेहि चम्ममिव ततो
वितडितसरीराण वेधेहि विधति सिराणि, तेसि वच्यत्वानानि येपु वेधेषु ते वेधा, तद्यथा अक्षिर्गर्गनासामुत्थानि, अदान्तेन्द्रियाणां
पूर्वं एव एतानि पूर्वमदान्त्वान्यभूवन्, सांप्रत इममन्यते, अथवा सीसापेदेण तावेन्ति-सीस दुस्त्वानेति, किंचान्यत्-तत्रासिपत्रा नाम
नरकपाला 'छिवन्ति पालस्स सुरेण णक्क, उट्ठेवि छिवन्ति दुवेवि कण्णे' इव ॥ ३२१ ॥ एतानि हि पूर्वमच्छिन्नदोषान्य
भूवन् अच्छिन्नदोषानि वाऽऽमन्, तस्मात्प्रत स्वयमेव छिपन्ते, विम विणिक्किस्स विहत्थियेण, एषा हि पूर्वं नसारिचनी अलीक-
मायिणी चासीत्, परस्परं विद्विष्यतेहि छिन्दति, बालस्स सुरेण नक्क तिक्त्वाहि छलाहिस्ति, लोहत्सीलगाः, ते च क्यं यावत् कका-
टिक्कतो निर्गता, निपातयतिच विधति, त एवविदा गो 'ते तिप्पमाणा तलसंपुट(ब)बा' इव ॥ ३२२ ॥ विनितप्पमाना
तिप्पमाणा पीक्यमाना हरिक्कादिपु तलसंपुलिता णाम अयतर्बणा इत्ययो कृता, यथेषां करतल चैकत्र मिलति, एव पादयोरपि,
प्रधवा करतलेन किंचि जोक्यमाना, एव तेषां च घटर्गेहि अतेहि य तलसंपुडियबा, अथा सरीरं मप्पति, रातिविद्य तत्त्य
यणति मदा रात्रिदिनप्रमाममात्र काल गिच्छन्ते अच्छति, मदा नाम मंडपुदयः, लीना वा समीरिता, सर्वतो रुधिरं गालाविता
इत्यर्थः, सर्वतश्च मांमैरवकट्टैः अनायभूमीय यरयरायतो, अण्णावकथल बगाई देहोऽपि त्वत्संढाई केसिचि काउ पळोविसवो,
सम्बन्धो पलीविष्ठा वेदुक्कण केद सारेण पणच्छिन्नंणा पासीमादीहि तच्छेत्तुं सारेण सिचति, किं च-जइ ते सुत लोहितपाग-
पायी, तयमुणा परेण यदि त्वया कदाचित् सुता, लोकेऽपि देवा भुतिः प्रतीता, तत्र कुंभीयो विजति, लोहितस्सापाकः लोहित-

उत्पन्ने 'अज्ञाचर मामनदुक्खमधम्मं' वृत्तं ॥३२७॥ अथेत्यानन्तर्ये, अपर इत्यतो विकल्पः, शास्त्रतमिति नित्यकालं यावदायुः
'अन्ध्रिणिमीलितमेतं०' गाथा, दुःसखभावं दुःसखम्मा । तं ते पच्चक्खामि भृशं विविधं प्रकारैर्वा वक्ष्यामि पवक्खामि, अथवा
आदितः इदानीं वक्ष्यामि प्रवाचयिष्यामि, यथेति येन प्रकारेण, सर्वज्ञो हि यथैवावस्थितो भावः तथैवेन पश्यति, तथा तेनैव,
नक्ति, चाला यथा दुक्खड्कम्मकारी येन प्रकारेण यथा, कुत्सितं कर्म दुक्खं, दुक्खडाइं कम्ममाइं करोति दुक्खड्कम्मकारिणः, हिंसा-
दीनि महारभादीणि च, वेदंति-अणुभवन्ति, पुरेकडाइति यन्मदुण्यत्वे त्रिविधकरणेनापि निरुचिचानि, तानि तु स्वयं वेदयन्ति
निरयपालंश्च वेदाविजन्ति, 'हत्थेहिं पादेहि य बंधिऊणं' वृत्तं ॥३२८॥ जहा इह राया रायपुरिसा वा अवकारिणो खंधे बंधित्वा
संरुद्धं विंधन्ति एवं तेवि णरयपाला खंधेसु वद्वानं पाडितानं वा हत्थपादं तडयित्ताणं उदराइं फोडेंति खुरेहि तेसिं, खुरेहिं वासेहिं
या, असिता-णिसिता तिण्हा, अथवा णिसिता मुंडा इत्यर्थः, कृष्णा वा, तेहिं मुंडेहिं दुःखाविज्जंति मारिज्जंति च, त्वया उदरनिमित्तं
हतानि मन्वानि, अथवा सुरासिगेहिं खुरेहि असिगएहि य अण्णे पुण गेविहत्तु बालरस विहरण देहं गृहीत्वेति णस्समाणं वा
गमामानयित्वा, विहणोति-विहिणित्ता सीलएहिं बज्जं पिट्ठतो उद्धरंति स्थिरा नाम अत्रोडयन्तः, पृष्ठतो नाम पण्हिगाओ आरद्धं
जाय कृगालिकातो उद्धरति-उप्पाडेंति, एवं पार्श्वतोऽपि, किचान्यत् बाहू य कत्तंति य मूलतो से' वृत्तं ॥३२९॥ बाधयति
नेनेति बाहू, मूलतो नाम उद्गमादारभ्य उक्कळगमूलतो प्रारभ्य, लोहकीलएणं चतुरंगुलप्रमाणाधिकेण धूलं मुहं विगसावेऊणं,
धूलमिति महत्, मा संमुडेंहिंति वा रडिहिनंति, आरसतोऽपि न तस्य परित्राणमस्ति, तथाप्यातुरत्वादासंति आडहंतिचि बुच्चंति,
किंच-रहंसि जुत्त सरयति बालं सरयंतिचि गच्छंति बाह्वेतीत्यर्थः, पापकर्मणि च स्मारयन्ति, त एव च बालास्तत्र युक्ता ये

च, चारकपाला अष्टादशकर्मकारिण कार्यते च, आनुतिकानि जिह्वा नश्यते श्रुत्यन्ते च, चोराणां अंगोपांगान्यपश्यति, पिण्डी
 कृत्य चैर्ना ग्रामघातेऽप्यय वधयति, पारदारिकाणां वृषणा छिद्यन्ते अग्निवर्णाधि लोहमयस्ते स्त्रियः अवगाहाविक्षति, महापरिग्र-
 हारभैष्य येन येन प्रकारेण जीवा दुःखापिताः सभिरुद्रा जोतीता अभियुक्ताश्च तथा तथा वेयणाओ पाविक्षति, क्रोधनशीलानां
 शरिद्रयत येन येन क्रोध उत्पद्यते, तेण एव रुसिञ्जति, इदानीं वा किं तत् कुप्यसे ? किं वा क्रुदः करिष्यसि ? , मागिणो हि
 रुजति, मायिणो असिपवमार्दादिं सीतलज्यायापरिसेहि य तवतवर्णहिं प्रवचिञ्जति, लोमे अहा परिगमे, एवमयेष्वपि आश्र-
 वणयोग्यमित्यत मायूक्त अहा कठे कम्मे तथा से मारयति । 'समञ्जिणिता कलुसं अणञ्जा' इव ॥३२६॥ जहा अवम्म
 पम्मे बुबिदिन्ति अधम्मिए अवम्माणुण्णि हण छिद भिद वयतएणि जाव परगतलपतिट्ठणे भवति, कलुपमिति कम्मैव, चिरस्स
 हि तत्प्रसीदति, हिमादि अणारिया कम्मा अणारिया, इष्टा द्रव्यादय , कम्मीया कान्ता , त एव विपयाः, अथवा कान्ताबंधे
 या, तैर्विपरीणा , अथवा पेटिजा, इह हि इट्ठाणि य क्कावाणि य पियाणि य तेहिं विप्यरीणा, तओ रसगघ तरुतकमे य पूरा
 वमाश्रहरिक्कम या, 'से जहा णामए अहिमहति वा' कसिप्पे-संपुण असुभमावेण स्पृशतीति स्पर्शा, चक्षब्दात् सरे रूचे रसे गंधे
 कासचि, रयणप्पमाए अणिट्ठा कामादयो, सेमासु कम्पेसु अबिहृतरा, कर्मपयोग्या, कर्मपयोग्याः, जरिमा कम्मा कया, तिविह
 ति-या, मट्ठभिमेति न कथित् तत्र मेध्यो देय , मध्ये चैव मेदब्बमाममरुहिएणुब्बाणुलेवणतकाओ, स्मितिपरिममासेः वसवीत्या
 वसंत इति प्रथमोद्देशकः ॥

म एव मानररकाविहार, यानि द्रु स्नानि प्रथमे उक्तानि द्वितीयेऽपि तावद्वापेयोक्तानि, नरकपालकृतेस्तु परस्परकृतैश्च विज्ञेय

३२१। 'अत्रापर नामनदुःखमम' इति ॥३२७॥ अथेत्यानन्तर्ये, अपर इत्यतो विरुलपः, शास्त्रतमिति नित्यकालं यावदायुः
 'विद्वन्मोक्षितमेव' गाथा, दुःखस्य भागं दुःखधम्मा । तं ते पचकवामि भृशं विविधं प्रकारैर्वा वक्ष्यामि पचकवामि, अथवा
 गाथाः उदानी वक्ष्यामि प्रयाचयिष्यामि, यथेति चेन प्रकारेण, मर्जो हि यथैवावस्थितो भावः तथैवैनं पश्यति, तथा तेनैव,
 पचि, यान्ता यथा दुःखं कर्मकारी येन प्रकारेण यथा, कृतिसतं कर्म दुःखं, दुःखडां कर्मां करोति दुःखकर्मकारिणः, हिंसा-
 नीनि नशाभावाणि च, तद्वैतिचि-अणुमंति, पुरेकडांति यन्मनुष्यत्वे विविधकरणेनापि निष्काचिचानि, तानि तु खयं वेदयंति
 निगमार्थं वेदाविजंति, 'हृत्थेहि पादेहि य वंधिऊणं' वृत्तं ॥३२८॥ जहा इह राया रायपुरिसा वा अचकारिणो खंधे बंधित्वा
 नरादि विंति एनं तेवि णग्यपाला बंधसु वद्धाणं पाडिताणं वा हत्थपादं तडयिचाणं उदराइ फोडेंति खुरेहिं तेसि, खुरेहिं वासेहिं
 गा, अनिना-णिमिना निण्हा, अयमा णिसिता मुंडा इत्यर्थः, कृष्णा चा, तेहिं मुंडेहि दुःखाविजंति मारिजंति च, त्वया उदरनिमित्तं
 दानानि मन्थानि, अथवा सुगसिगेहिं सुरेहिं असिगएहि य अणो पुण गेगिहनु बालस्स विहण्ण देहं गृहीत्वैति णस्समाणं वा
 णमनानिना, विहण्णंति-विहिणिता सीलएहि वज्जं पिट्ठतो उद्धरंति स्थिरा नाम अत्रोडयन्तः, पृष्ठतो नाम पण्हिगाओ आरद्धं
 णार म्गालिक्कतो उद्धरनि-उप्पाडेंति, एनं पार्मत्तोडपि, किचान्यत् वाहू य कत्तंति य मूलतो से' वृत्तं ॥३२९॥ बाध्यति
 भेनेति पाह, मूलतो नाम उदमादारभ्य उवक्कगमूलतो ग्राभ्य, लोहकीलएणं चतुरंगुलप्रमाणाधिकेण थूलं मुहं विगसावेऊणं,
 भुलमिनि मनन्, मा संमुंडेहि वा रडिदिन्ति, आरसतोडपि न तस्य परित्राणमस्ति, तथाप्यातुरत्वादासंति आडहंतिचि बुच्चंति,
 किच-ग्गंस्सि जुत्तं सरयन्ति बालं सरयंतिचि गच्छंति वाहेतीत्यर्थः, पापकर्मणि च सारयन्ति, त एव च बालास्तत्र युक्ता ये

चैर्ना चाहयति त्रिविधकूपेनापि ते यस्य रुचिणो, रथे सगरे वा, गुरुण विठङ्गित रथ, अवधता य तत्रैरिव आसन्न वीधति,
 आच्छा पिबति, तुदतीति तुदा-तुष्टकाः गलिबलीर्बल्युष्टे, सा य भूमी 'अय व तप्त' इव ॥३३०॥ तप्त हि किञ्चिदय कृष्ण
 मेव भवति, सा तु भूमी न्वलितलोहभूता सन्न्योतिषा सवज्जलिनेन ज्योतिषा तप्ता, न तु केवलमेपोष्णा, तज्ज्योतिषापि अणत
 गुयेहि उष्णा सा, तदस्या औपम्यं तदोपमा, अणुकमतो णाम मच्छता, ते उज्जसमाणा कलुणति त य इंगालतुल्य भूमिं पुणो
 खुदाबिबति, आगतगतपि कारविकृता य अतिमारोक्ता उज्जमाणा कलुषाणि रसति, इयुमिस्तुत्रकैश्च प्रदीप्तमूलैर्भोदिता तप्तेषु
 योगेषु युक्ता, तप्तानि वा युगानि येषां रथानां त इमे तप्तयुगाः, अतस्तेषु तप्तयुगेषु युक्ताः, त एवं 'बाला घला मूमिमणो
 कमता' इव ॥३३१॥ बाला मदा, बलादिति बलादनुकमतो, बलात्कारेण, अथवा घला घोरबला इत्यर्थ, विविचेन प्रज्जलानामपि
 स्पृलेण पूयसोष्णिपण अपुलिषा तला, विगत जल विज्वल जलेच्च, विखलाविष्टनेन जलेण एव सोयपूयसोष्णितेव, लोहमयः
 पदा लोहपदाः, यथा लोहमयपदाः तप्तः तथा सोऽपि, जत्सीऽमिषुगो यदुद्धरकस्मा बभिमृग्मा-मृच्छ दुर्गं वा, दंढलउडमादीहि
 इत्वा इत्वा, पुन पुनः प्रेष्यन्त इति प्रेस्या-दासा मृत्या च, पुरतः कुर्वन्तीति अग्रत कृत्वा वासते गोणा इव अणिच्छन्ता पिष्टि
 क्षति तुद्यन्ते च, किं च- 'ते सपगाढमि पवञ्चमाणा' इव ॥३३२॥ नानाभिर्वेदनाभिर्मृशं गाढ संप्रगाढ निरन्तरवेदनमिति,
 अपगा संभवै पय संप्रगाढः, ते अतिमारभराक्रान्ता शर्कुरापाणपय प्रपद्यमाणा 'सिलहिं इमति नितापिया(निपासि
 णी)हि' शिलाभिर्विलीयार्थमिविक्रियादिभिरभिमुखं पततीति अभिपात्यमाना, नान्यत्र पतन्तीत्यर्थः, किंच 'सतावणी नाम
 चिरद्वितीया' सर्व एव नरकाः संस्थापयन्ति, विश्वेभ्यस्तु वैक्रियाग्निर्गताकृता चिरं तिष्ठति, ते हि चिरद्वितीया अष्टमेव दस

वासमहस्माद् उक्तेषेणं तेत्तीमसागरोवमाणि संतप्पते शरीरेण मणया च, अमाधूणि कर्माणि येषा ते इमे असाधुकर्मा, तस्मिं
 चेय संतावणीसंज्ञके नरके 'कंङ्कसु पक्खिप्प पयंति बालं' वृत्तं ॥ ३३३ ॥ अयाकोट्टपिट्ठपयणमणादीसु पयणगेसु पक्खिप्प
 माला, ते च यतो भुज्जिगा इव डज्जमाणा उप्पिडंति, गेरइया पुणो पत्तोवहवं, पंचेव जोअणसयाहं, ते उड्डुकाएहिं विलुप्प-
 माणा उड्डुकाया णाम द्रोणिक्का; ते उप्पिडेन्तावि सन्तो उड्डुकाएहिं विविधेहिं अयोमुहेहि खजंति, खजमाणा भक्खितसेसा
 भूमिं संपत्ता अवरेहिं खजंति सणप्फतेहिं, न शक्यते धारयितुमित्यर्थः, सिंहव्याघ्रमृगशृगालादयः विविधाः 'ससूस्सितं णाम
 विधूमठाणं' तत्थ ते गेरइया समूसियाविजंति, ऊसवितं ऊसवितं विनाशितमित्यर्थः, विधूमोऽग्निस्थानं, विधूमो नामाग्निरेव, विधूम-
 ग्रहणाद् निरिधनोऽग्निः स्वयं प्रज्वालितः, सेन्धनस्य ह्यग्नेरवस्यमेव धूमो भवति, अथवा विधूमानां हि अंगाराणामतीव तापो भवति,
 यदि त्नापततु तं वा, यस्मिन् विकृत्यमानाश्च कलुणं थणंति, कलुणमित्यपरित्राणं निराक्रन्दमित्यर्थः, सपरित्राणा हि यद्यपि स्तनंति
 कूजंति वा तथापि तन्नातिकरुणं, अथवा यत्र उवियंता वुसमाना इत्यर्थः, अथवा जेसिं उवक्किता विविधमनेकप्रकारेण उत्क्रान्ता
 विउक्कंता, अधोसिरं कददु विगंतिऊण अधोसिर काउं केइ विगितंति, केइ विगित्तिऊणं पच्छा अधोसिरं बंधंति, अयो छग-
 लो, अयेन तुल्यं अयवत्, यथा अय इव कप्पणीकुहाडीहिं केइ कुत्तितं कथंचि चंक्कममाणं फुरुफुरेंतं वा कप्पणिकुहाडीहिं
 हत्थेहिं समूसवेति-छिदंति, एवं कुत्तितं कुत्तितं वा छिदंति, अथवा अयमिति लोहं, जहा लोहं तनेच्छयं छिजंति एवं वा । किंच
 'समूसिता तत्थ विसूणिंतंगा' वृत्तं ॥ ३३५ ॥ समूसिता नाम खंभेसु उड्डा वद्धा, तत्थ विसूणिताणि अंगाणि जेसिं तेमे
 विसूणितवेदना, त एवं सरसविसूणिंतंगा काकट्टादिभिर्भक्षयंति, संजीविणी णाम चिरद्धितीया एवं यथोपदिष्टैवेदनाप्रकारै-

मरुत्पमाणां स्वामाविकीर्तिरयपालकृतैर्वा पद्यादिभि छिन्ना कथिता वा मूर्च्छिता वा सतो वेदनासमुद्भातेन समाहता सतो
 मृतवदवतिष्ठति, यथेह मूर्च्छिता उदकेन सिक्ता पुनरुज्जीविता इत्यपदिश्यन्ते एव ते मूर्च्छिता मन्तः पुनः पुनः संजीवतीति
 संजीविनः, सर्व एव नरका संजीवनाः, चिरद्वितीया षाम जहण्णेण दमधाममहस्याणि उक्कोसेण तेतीस मागरोवमाणि, भयया
 चिरं मृता हिं (चिह्)तीति चिरद्वितीया, नरकानुमात्रात्कर्मानुमात्राव यद्यपि पिप्यन्त मरुसन्नः क्रिय(माय)न्त तथापि पुन सहन्यते,
 इच्छन्तोऽपि मृति तथापि न म्रियन्ते, पापचित्तसि पूर्वं पापयेता आसीत्, मा प्रजा मां प्रसमपि न तत्र किंचित्कुल्लचेता उत्तपयत
 यनापापपंचता मा प्रजा स्नादिति, अय वा परो यावतात्राकारः 'निक्कम्बाहिं मूलाहिं वग्गेति घाला' वृत्त ॥ ३३६ ॥ लोहमयं
 सुलैद्विशलेय यथा नामनिष्पन्ने निक्षेप वक्ष्यतीति विचति, पक्ष उपगता वज्रोपगा, प्रौकरिका इव वज्रोपगा महिषं य वक्षयंति,
 पक्वस्ते च-वज्रोपगं सापरिया(सावगय)व लवृषु, मवता-अवरा म्लच्छजातयः, ते यथा कदर्पात्कृत्कटिकमादि विधंति, गल
 गमादि वा, एव तेवि तं नेरइय छिदति सिदति, अत्र तु सौकरिकग्रहणं, ते हि तरुर्म नित्यसेवित्वात् निर्द्या भवन्तीत्यतः, ते गूल
 सिद्धा कल्लुण धणति कल्लुण नाम दीण, यणति नाम कदति, एतेनैव दुक्कल, दुप्पत्तिणि अंतो पदि च, जमकाइप्पदि नेर
 इप्पि च, न तत्र समायासो अस्ति, नित्यम्लाना इति, महाज्वरामिषृता इव निष्प्राणा निपला नित्यमेव च नारका दमविष वेदय
 वेवेति, इद चान्यत्-अमात-दुक्कलं धम्मं 'सदाजल' णाम णिह मईत' वृत्त ॥ ३३७ ॥ मदा ज्यलतीति मदाज्वल अधिक तस्य
 (तत्र नि) इत्यत इति, ज्वरो उपानग्रम्भित महदिति गभीरं विस्तीर्णं च, यस्मिन्निति यत्र, विना काष्ठैस्काष्ठो, विक्रियकालमाया अप्रय
 अवधिता पातालस्या अपःस्था, चिह्नि तत्था यद्गुकरकम्मा नरकगालैः प्रक्षिप्ता, बहुणि क्षुराणि कम्माणि जमिं त पद्गुकरकम्मा,

कूर णाम निरनुकोशं हिंसादि कर्म यत्कृत्वा, कृते च नानुताप्यते, अराहितः स्वरो येषां कृततां उत्तारयति, अन्यैश्च बहुभिर्विलाप-
 विरुपंतो अराहितस्वराः, चिर तिष्ठन्तीति चिरद्वितीया, त्रिविधेन मन्त्रिरुद्धा वेदनादिताः ताहिं ताहिं चिरद्विती, किञ्च 'चित्रा
 महतीउ समारभित्ता' वृत्तं ॥३८॥ चीयंत इति चितकाः, महतीओ नाम नारकशरीरग्रामाणाधिकमात्राः यत्र चानेकनारका
 मायन्ते, समारभन्तिच त्रिविधेणपि उज्झन्ति, सव्य एव प्रक्षिप्ताः आवहन्ति तत्थ असाधुकर्ममा, अमाधूणि कर्ममाणि जेमिं पुर
 आसीत् ते असाधुकर्ममा, मपन्ति-सर्पीयतां, यथा सर्पिः व्यूहः जोतिम्मि, णिधूमए खड्गं गालाणं खडाए भरिताए अग्निवण्णे वा
 अयोक्कवहेणं चण्तीव, सर्पिग्रहणं तु इतरोऽपि मन्चो गृह्यते मत्स्यो वा, अयमपरो यातनारूपः 'सदा कम्मिणं पुण घम्ममट्ठाणं'
 वृत्तं ॥३९॥ सम्पूर्णदुःखस्वभावेन गाढैः कर्मभिस्तत्रोपनीताः, तद्वा तेपापुपनीतं अतिदुःखस्वभावं, हत्थेहिं पादेहिं य विधि-
 ऊणं चउरकप्पादं बद्धा सत्कुमिव निर्दयं हन्यते, वशीकृतः यथा न जीवतीति न वा सुत्रियते, मा भुद्धेदनां न प्राप्स्यतीति,
 समारभन्तिचि पिड्ढेति, त एवं हन्तो णिरयपाला 'भञ्जति बालस्म वधेण पट्ठि' वृत्तं ॥ ३४० ॥ लउडाटिवातेयथा तेरन्यत्र
 भग्नानि पृष्ठानि एवं तेपामपि भञ्जति अयोधणेहं, अपि पदार्थादिपु, पट्ठिपि भञ्जति सीसंपि विधंति अन्नानवि अंगोवंगाणि संचुण्णि-
 तमोडितानि करेति, ते भिण्णदेहा फलगावतट्ठी त एव भग्नाद्भ्रत्यङ्गाः फलका इव उभयथा प्रकृष्टाः करकयमादीहि तल्लिता
 मोगरेहि पहाता शीताभिरुष्णाभिर्वा वेदनाभिरभिभूतास्तप्ताभिर्दीर्घाभिरागमिर्निध्यन्ते, उच्चिष्टोच्चिष्टेति गच्छ गच्छेति, किञ्च-
 'अभियुज्जिया रोहअसाधुकम्ममा' वृत्तं ॥३४१॥ अभियुजिता त्रिविधेणवि रौद्रादीनि कर्ममाणि अमाधूणि येषां ते रोहअया-
 धुकर्मा अभियुज्जते रौद्रैः, ते च रौद्राः पूर्वमभवन्, तत्रापि रौद्रा एव परस्परतो वेदना उदीगयन्तः, हस्तिस्तुल्यं वहन्तीति हस्ति-

वत्, इस्तिवृत्त्यं मां नदीतीत्यर्थः, इस्तिरूपं वा कृत्वा बाध्यन्ते, अथोपसृष्टादिरूपं वा, यैर्यथा वाहिता । किंच 'एव उरुहिरु
 उवेतयो वा इस्त्यादिरूपं विदुर्वित वा एव वराकं अन्यो वा, गुरुत्वादयद्वय गलिबलिषादीनि यातारो आरुह्य किं न बह
 सीति किं क्वाणो सिचि कृष्णटिक्रम्य वेधति । किंच—बाला यला भूमि अणोऽममता, वृष ॥ ३४२ ॥ बाला इत्यमनका,
 बला इति न स्तब्धा, बलादनुक्रम्यते भूमि पूषमामोषितप्रविन्बल, लोहकटश्चिंसा, महीत्यनोरपारा०, न तत्रान्या भूमिर्चि
 षते या एवंविधाया न स्यादिति । विषद्व नप्येहि अन्ये पुनरगादेपूदकेषु प्रगाहिताः पथाद्विपच्यन्ते त्रेपकेषु, त्रेप्यका नदीमुत्सेसु
 विदलकवंद्रफलीमया पिङ्गिगासंठिता कञ्जति, ताव ओसरते उदगे ऽविलते डेडाउणा, पञ्चा मच्छमा जे तेहि अकृता ते गलिते
 उदगे संयुजिता पप्पति, एवं तेऽपि बहवः प्रस्यते, तवः निष्ठिते उदके समीरिता नाम पिला कुडित्वा कल्पनीभिः खण्ड्यो
 बलिं क्रियन्ते, अथवा क्लेदु वगर्गं बुबति, पणगरबली विक्रियन्ते, किं बान्ययू ॥ ३४५ ॥ अन्तरिक्ष छिन्नमूल इत्यर्थः, आकाश
 स्फाटिक वा न इत्येते, अन्तस्कारत्वाद्वा न इत्येते, किंच—आरुमणमार्गो न इत्येते, इत्यपरिमोसकाय एव, ततस्ते नारुमति,
 आरुवद्वपथेन विक्रममाभेत्सर्वपङ्कतः संहन्यते, अन्ये पुनः मुचते—रक्षयत एवासौ, भूमिपद एव चोपलरूपते, न च संघद, ततस्तेन
 संहतीभूतेन 'इमति ततया बहुकुरकम्मा नहुनि कुराणि हिसादीनि कर्मणि अेसिं, परं महासाप्पीत्यर्थः, मुहूर्त्तस्य इत्यन्ते पुनः
 पुनः संहन्यमानेज्जेन विपुञ्जमान च, ते एव ते संहन्यमानाः 'संवाधिता खुब्बहिणो धणत्ति' वृष ॥ ३४६ ॥ संवाधिता नाम
 सृष्टा, अद्वय रात्रौ च विरदो नास्ति वेदबाण, त्रिभिस्तप्यमानाः परितप्यमाना, पर्गनकूटे णरण मद्दते, अथवा अवीणिप
 बुब्बहिणो धर्गन्ति अस्यर्धं दीर्गं २, आधीन वृन्कुलानि येषां मन्तीति ते इमे० बुब्बहिणो, ग्रहद्विस्तरं चिरं तिष्ठतीति, तस्य य

चिद्वृत्तिं चिरं सदाविता, किंच-एगंतकूडे णरए महंते एगंतकूडो णाम एकान्तविपमो, न तत्र काचित् समा भूमिविद्यते यत्र ते गच्छंतो न स्वलेयुरिति, न प्रपतेयुर्वा, महदिति क्षेत्रतः कालतश्च, खेत्ततो जहण्णेणं जंबूदीवपमाणमेत्तं उक्कोसेणं असंखिजाइं जोअणाइं, कालओ जहण्णेणं दसवाससहस्साइं उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाणि, तथावि तंमि निरयो कूडो तत्थ २ देसे २, सउत्तारेता, णिगमपवेसेसु य अइश्यानि कूटानि यत्र ते पाटथंते, मृगा इवासकृद्ध्यन्ते, तत इतरेण कप्पणिक्कुहाडिहत्थगता मृतानि वैतान् कल्पयन्ति, ये इह व्याघ्रादयो आसीरन्, विपमः स एव नरकः, यत्र वा तानि कूडानि, रयितापि उत्तारोणे(त्त)रे पथनिर्गमणपथे वाहंता इति ता । किंच-‘अण्णासिया णाम महासिलाया’ वृत्तं ॥ ३४६ ॥ तान् हि कूडैर्बद्धान् बद्धान् न असितः अनसितः क्षुधित इत्यर्थः यथा इह क्षुधिताः शृगालाः किंचित्सिंहादिशेपं मृगादिरूपं भक्षयन्ति लक्कलक्काहिं एवं तेऽपि, महानिति अतिमहच्छरीरा, इत्यर्थः यथा इह क्षुधिताः शृगालाः किंचित्सिंहादिशेपं मृगादिरूपं भक्षयन्ति लक्कलक्काहिं एवं तेऽपि, अनिवार्या अप्रतिपेध्या इत्यर्थः, पर्वाभिभता इति प्रवृष्टा, रौद्ररूपा निर्भय सदैर्भिक्षयित्वा न तृप्ता भवन्ति, सदा वा अवक्रोपा, अनिवार्या अप्रतिपेध्या इत्यर्थः, कर्पापणो अकोप्य इत्यपदिश्यते, अथवा अभोष्यन्ते कुष्पितुं इत्युक्तं भवति, स्वायंति तत्था बहुरूककम्मा बहुकूरकम्मा इत्युभयवधारणार्थं, ये च खादयन्ति ये च खाद्यन्ते, लोहसंकलावद्धा खादंति केऽपि स्वैरा प्रधावंतोऽनुधावंतो, अनुधावितुं पाटयित्वा खादंति, महाघोषा छिच्छीकरति, अण्णे सलक्खगं धारंति । किंच-‘सया जला’ वृत्तं ॥ ३४७ ॥ सयज्जला णाम णदीऽभिदुग्गा सदा जलतीति सदाज्वला, अभिसुखं भृशं दुर्गा वा अभिदुर्गा, प्रविस्तृतजला पविजला, विस्तीर्णजला उत्तानजलेत्यर्थः, न तु यथा वैतरणी गंभीरजला वेगवती च, सा हि उत्तानजला, लोहविलीनसशोदका, लोहानि पंचकाललोहादीनि जंसी दुग्गं पचज्जमाणा अभिसुखं दुग्गा भृशं दुग्गा वा अभिदुग्गा, प्रपद्यमाना गच्छंत इत्यर्थः, एकतिक्का असहा इत्युक्तं, अल्पसहाया इत्यर्थः,

अनुक्रमणीत्यनुक्रमेण । एतानि फासाणि कुसंति० वृष ॥३४८॥ एतानीति यान्युद्दिष्टानि द्वयोरप्युद्देशकयोः, कुसंतीति फासाणि,
 एरागदये गह्वरे, सहायि निरुत्तरसगफासाणीति, स्पर्शग्रहण तु ते प्रोटका दुःस्वतमाय निरन्तरमिति 'अच्छिणिमीलियमेत
 णत्थि सुह शिबमेव अनुषट्ठ । णरए णेरइयाणं अहोणिस पचमाणाणं ॥२॥' खिरट्ठितीति उक्ताः, ण हम्ममाणस्स
 तु अत्थि ताण न तत्र इत्यमानस पिड्ढमाणस्स वा किंचित् प्राणमस्ति, प्रत्युत मणति—इण छिन्द मिन्द घचि मार तेपिय पठवे
 इचि, एव यां यां क्खराणां कम्मिक्खरयनि वा तामनुवृत्तयति बुद्धु(सुत्तु) वेत्ति च, एगः मय पचणुहोति बुक्ख एक एवात्तो स्वय
 अद्भुतकर्मफलमनुभवति, अद्भु पचमन्नाये, पूर्वे वसिमिचं तदन्त्येणु मनति पयादयावनतगुण तदनुभवति, त पूर्वं कृत प्रत्यनुभवति,
 'अ जारिस्स' वृष ॥३४९॥ ज जारिसं पुबमकासि कम्म जारिमायि तिक्खमदमन्निमप्रज्जवसाएहि वइण्णमज्जिममुक्किट्ठ
 ठिठीयाणि कम्मणि कयायि त तद्वा अनुभवति, संपराणो णाम संपरा, संपरीत्यस्मिभिति संपराय', कर्मफलोदयेन वा नरग
 संपरागिज्जीतीति संपरागततः कर्मावश्यात् तिर्यङ्मनुष्येष्वपि एगतबुक्ख 'भवमज्जिणिता, कतरं मवं?, णरगभवो, पच्छा
 सो वेदेस्ति!, गोयमा! अबतच्चत्त प्रमूत, तन्ना 'एतानि सोच्चा णरगणि बीरो' वृष ॥३५०॥ एतानीति यान्युद्दिष्टानि,
 इक्षणीति वीर मुत्तोपदसात् तद्वयाव णो विसए कच्चण सवलोए किंचिदिति सव्वं, विसका हि नरकं गच्छन्तीत्यतः, सव्व
 लोकाश्च छत्तीवसिअपलोके णमएण मेवेव प्राणवचं न कुर्यात्, एगतदिट्ठी अपरिगगंहे य, एक्कान्तरट्ठिरिति इदमेव विगर्गव
 पावयण, अपरिगगहेति पचमइअयग्रहण तद्वहणात् मध्यमान्यपि गृहीतानि, बुक्खोअपि अचिच्छेज्ज, अवीत च सुप्पेज्ज, से न
 पुन्नेज्ज, 'लोभस्स वस ण गच्छेअप्ति क्कमायणिग्गो गहितो, सेसाणवि कोहादीणं वसं ण गच्छेज्ज, अट्ठारसुवि पावड्डाणां, एताद

सोऽत्रा णरगाई धीरे दुक्खाई मणुस्सेसुवि देवेसुवि 'एवं तिरिक्खेसुवि' वृत्तं ॥३५१॥ चतुरते अणंतकालं तदणुव्वियगं कर्मणां
 स सवमेवं इह वेदइत्ता 'स' इति स साधुः जो पुब्बं बुत्तो बुज्जेज्ज तिउडेज्जत्ति, सर्वमिति यैः कर्मभिः नरके गम्यते संमारो
 वा याश्च तत्र वेदनाः, सावशेषकसोद्धर्त्तनया वा पुनरपि हिंसादिप्रसंगात्नरको वेदनाश्च, एवमिदं सत्त्वं त्रैदयित्वा ज्ञात्वेत्यर्थः, अथवा
 वेदयित्वेति क्षपयित्वा नरकप्रायोग्यं कर्म कंखेज्ज कालं धुवमायरेज्जत्ति वेमि, सर्वं कर्मक्षयकालं, यो वाऽयो पण्डितमरण-
 कालः, धूयतेज्जेनति, कर्मधुता चारित्रमित्युक्तं, आचार इति क्रियायोगं आचरन् आचरते वेति कर्मचरणमिति । नरकविभक्त्य-
 ध्ययनं पंचमं समाप्तं ॥

इदानीं महावीरत्थवोत्ति अज्झयणं, तस्स चचारि अणुयोगदाराणि, एगसरंति काउं अज्झयणत्थाहिगारो, उद्देसत्थाहिगारो
 णत्थि, अज्झयणत्थाहिगारो तु महावीरवद्भमाणगुणत्थयेणेति, णामणिप्फण्णे महावीरत्थयो, महा णिक्खिवितव्वो वीरो णिक्खि-
 वियव्वो थवो निक्खिवियव्वो । 'पाहण्णे महस्सदो' गाथा ॥ ८३ ॥ महदिति प्राधान्ये बहुत्वे च, प्राधान्येनाधिकारो, तस्स
 नामादि छव्विहो णिक्खेवो, णामठवणाओ गयाओ, दव्वे वहरित्तो तिविहो-सचित्तादि ३, सचित्तो तिविहो, दुवदेसु तित्थगर-
 चक्किन्नलदेववासुदेवा, चतुष्पदेसु सीहो हत्थिरयणं अस्सरयणं, अपदेसु परोक्खेसु रुक्खेसु णाता अदुक्कडसामली, प्रत्यक्षे इहेव ये
 वर्णगन्धरमस्पर्शैरुत्कृष्टाः, वर्णे तावत्पौण्डरीकं, वक्ष्यमाणमपि च, पुप्फेसु य अरविंदं वदंति त एव च गंधतो, गोशीर्षचन्दनानि
 च, रसतः पणसादि, स्पर्शतः वालः कुमुदपत्रशरीपकुसुमादि, अचेतणेसु केरुलियादयो मणिप्रकाराः, वनस्पतिद्रव्याणि च अचे-
 तनानि वर्णगन्धरसस्पर्शैरायोज्यानि, मीसगाणं संयोगेण भवति, अथवा अलंकितविभूषितो तित्थगरो, खेत्तओ सिद्धखेत्तं, धम्म-

पराग वा प्रति महाविदेह, स्वतन्त्रसौख्यं च प्रति मनुष्येषु देवकुत्रादौ भवति, काले सुसमाधि, जहि वा काले धम्मचरणं पश्य
 तति, मागमाहं स्वाहगो माव, औदयिकमावमपि तीर्थकरादिशरीराद्यौदयिकमाधा, भावमहताडयिक्रः क्षापिकेनौदयिकेन च ।
 वीरः वीर्यमस्मास्तीति वीर्यवान्, वीरस्य पुन गिक्खेवो चतुर्विधो, धतिरिचो दन्ववीरो यथस्य द्रव्यस्य वीर्यं सचेतनस्याचेतनस्य
 वा, मिभस्य द्विपदस्य, यथा तीर्थकरस्यैव असन्नावस्वापनात्, स हि तिन्दुकमिव लोक अलोकं प्रक्षिपेत्, मन्दरं वा दह कृत्वा
 रत्नप्रमां पृथिवीं छत्रकन्दारयेत्, चक्रवर्तिस्स-दो सोछा वपीसा सव्ववलेण तु संकल्लिभिषद् । अंछति चक्रवर्तिं अगदवठमि
 य ठितं संतं ॥१॥ वेत्तुण संकल्ल सो वामगाइरयेण अंछमाणान् । मुंजेसु व ठिपेज व चक्रहरं ते न चाएन्ति ॥२॥ सोलस रायस
 इत्सा सव्ववलेण तु संकल्लभिषद् । अंछति वासुदेवं अगदवठतिय ठितं संतं ॥३॥ वेत्तुण संकल्ल सो गाया ॥४॥ ज केसवस्स
 उ वल स दुगुण हेइ चक्रवर्तिस्स । तपो वला वलवगा अपरिमितवला जिम्भवरिदा ॥५॥ सगमएणवि भगवतो कालवक्क मुक्क,
 तपि भगवता प्रारीरवीरियेण येव सोह, चठप्पदब्ब वीरिय यथा सिंहसरमाण, अपदाण पसत्थ अपसत्थं च, अपसत्थं विसमादीणं,
 पसत्थं संबन्धिअसधिमादीण, अविच खीरदधिपुताहारविसादीण य, संबोइमं अगदादीण, एवमादि जस्स वीरिय अरिय स द्रव्य
 वीरो भवति, सेचवीरो यथा यत्र स एव वीरो अणतिष्ठति वर्ण्यते वा, यथा यस्य क्षेत्रमासाध वीर्यं भवति, एव कालेवि तिणि
 पगासा, माववीरस्तु क्षापिकवीर्यवान्, माववीरः असौ, मावः क्षापिकः परीपेरुपसर्गेष्वा द्रव्यते नान्यथा कर्तुं, अथवा द्रव्यादि
 चतुर्विधो वीरो, द्रव्ये वस्तिरिचो एगमविधादि, क्षेत्रं जस्य वणिगसति तिष्ठति वा, काले यस्मिन् काले यस्मिन् काले, माववीरो
 दुधिवो-आगमतो जोआगमतो य, आगमजो खणए उवपुणो, जोआगमतो माववीरो वीरजामगुणाइ कम्मार्थं वेदयंतो सज्ज अदि

यारो, ग तु भगवानेय । धयो णामादिचतुर्विधो—आगंतुअभूसणेहिं केसलंकारादीहि, अथवा सचित्ताचित्तमीसो, सचित्ते
 पुष्पादि, अचित्ते हाराद्वहारादि, मिश्रो स्रग्दामादि, भावे सद्भूतकित्तणाए, भावेण अहियारो 'पुच्छिसु जंबुणामो अज्जसु-
 धम्मो ततो कहेसीय । एव महप्पा वीरो जतमाहु तहा जतेज्जाह ॥ ८५ ॥ णामणिप्फणो गतो । सुत्ताणुगमे सुत्त-
 मुच्चारयेन्नं जाव 'पुच्छिसु णं समणा माहणा य' वृत्तं ॥ ३५३ ॥ एतान्नरकान् श्रुत्वा भगवदार्यसुधर्मसकाशात्तहुःखोद्विग-
 मानसाः कथमेतान्न गच्छेयाम इति ते पार्यदा भगवन्तमार्यसुधर्माणं 'पुच्छिसु णं समणा माहणा य' अनेनाभिसम्बन्धेन, पदच्छे-
 दविग्रहसमामान् कृत्वा अयमर्थः—पुच्छिसु णंति—पृष्टवन्तः, पुच्छिसुत्ति वत्तवे नकारः पूरणे देसीभापतो वा, समणा जंबुणामा-
 दयः, जेसि भगवं ण दिट्ठो, दिट्ठो व ण पुच्छितो, न य ते गुणा यथार्थतः उपलब्धाः, माहणाः—श्रावकाः ब्राह्मणजातीया वा,
 अकारिणस्तु धात्रियविदग्गूद्राः, परतीर्थकाश्चरूपादयः, चग्गहणादेवाश्च, से के इमं णितियं (गेगंतहिंयं) (हितयं) धम्ममाहु
 स इति सः परोक्षनिर्देशे, कोऽसाविमं धर्ममाख्यातवान्, इममिति योऽयं भगवद्भिः कथितः यत्र च भगवान् अवस्थित इति,
 नितिकं—नित्यं सनातनमित्यर्थः, हितगं च पठ्यते, धारयतीति धर्मः, आहुरिति एकं अनेकादेशात् आत्मनि गुरुषु बहुवचनं
 वन्धानुलोमाद्वा, अथवा किमेक आहुः, एकारो यदि बहुत्वे भवति यथा के ते, एकत्वेऽपि यथा के सो, 'अनेलिस'मिति खरा-
 धरं विपर्यस्य न एलिसं अनेलिसं, अतुल्यमित्यर्थः, धर्म इति वर्तते, साधु प्रशंसायां, सम्यक् ईक्षित्वा समीक्षि(क्ष्य)केवलज्ञानेन,
 परिसदाए दरिमति—सुखसमीक्ष्यदेशकः साधुसमीक्ष्यदेशकः उत्त(अंतजः) आत्मागमादेवेदं कथयसि, आह—नन्वागमात्कथयामि,
 आत्मागमात्, आसो—भगवान् श्रीवर्द्धमानस्वामी तेन भाषितं अनुभाषयामि, ततस्ते जम्बुनामाद्याः श्रोतारः पुनरुचुः—परोक्षे नः स

मगवान्, उदुणांस्तावत्कथयस्व, कथं न जाण कथं वसण से' इति ॥३५३॥ कथं परिप्रप्ते, कथमसौ ज्ञातवान्, एवं दर्शनेनपि
कथं दर्शं(रह)ज्जानति, शीलमिति चरित्रमेतान् यथोदिशन् जाणासि न भिक्खु जहा तथा ण हे भिक्षो ! त्वया असौ एह
पामापित्तम इत्यतो यथा उदुणा कथं त्वया स्वं जानीये, जानानस्तान् अहासुत ब्रूहि जहा गिरसंत यथा निशान्तं च,
निशान्तमित्यवधारितं, किंस्मिन् श्रूयते न बोधधीयते इत्यतः अहासुत ब्रूहि जहा गिरसन् तद्यथा भवता निशुत्वा निशमित तथा
उपदिश्यतां, इति मगवान् एह' मय्यपुण्डरीकानामुत्पुज्य स सुखीभूतानां कथितवान्, स हि मगवान् 'लेस्तण्णे कुसले आसु
पपम्मे' इति ॥ ३५४ ॥ श्रेयं जानातीति क्षेत्रज्ञः, कुशलो द्रव्ये भावे, द्रव्ये इद्वान् तुवातीति द्रव्यकुशलाः एवं भावेवि, भाव
इद्वान्तु कर्म, अथवा कृत्स्नितं वतांति कृत्स्नतादा वृतांति कुशला, केवलज्ञानित्वाद् आद्यप्रज्ञो आसु एव जानीते, न चिन्तयित्वा
इत्यर्थं, महेस्सी अनन्तज्ञानीति केवलज्ञानी अनन्तदर्शनीति केवलदर्शनी जसंसिणो चकस्सुपदेहितस्त यद्य अस्मा
स्तांति यदस्सी मठेवमपुत्रासुर लोणे जमो, पम्पतेज्जेनेति चकस्सु सर्वस्मानो वगतमसु पयि स्थित', चसुर्भूत इत्यर्थं, यथा तमसि
पर्वमाना पटादयः प्रदीपेनाभिम्यन्ता रम्यन्ते, न तु तदभावे, एवं मभवता प्रदधितानर्धान् ग्रन्थाः पश्यन्ति, यच्च असौ न स्थायेन
वगतो जाल्यचल मतो अवच्छरं स्यात्, तेनावित्यवदसौ वगतो मावचसुःपय स्थितः, स्यादुक्तमपि जानीहि जानस्व, किंच
यो गर्म्म घृति' प्रेषा वा अनित्यानीत्यर्थं, धापिको चित्तिवच्चङ्गममापेक्खा केवलगण, अथवा किंचित्सुप्रपतिक्रान्त निष्ठाच
यतीतिहत्ता ते पुम्पसा भवति, असुहम्भ मगव तुमं तस्म असंसिणो चकस्सुपेसितस्त आणाहि चम्म भित्तिं प्रेषां च, पय
चारिमो तम्म मय्यलोगवत्सुपूतस्म, उक्तं च "अमपदप मगवदप" इत्यतः चसुर्भूतः, तस्म चारिमो चम्मो वा प्पिती वा पेहा

वा तं तुमं अवितहं जाणाहि, जाणमाणो कहेहिचि णं वाक्यशेषः, स च कथयत्येवं 'उड्डे अहे वा तिरियं दिसासु' वृत्तं
 ॥३५५॥ ग्रेषामूर्ध्वलोकं स्थानं यतः प्रभृति बोधो भवति एवमथः तिर्यगिति चतस्रो दिशस्तासु, दीवसमुद्रा इति अस्मिन् त्रिलो-
 केऽपि ये स्थावराः त्रिप्रकारैरेवं च त्रिसास्त्रिप्रकारा एव, से णिच्चणिच्चे य समिक्खपण्णे स इति भगवान्, नित्यानित्य इति
 भावा अपि हि केनचित् प्रकारेण नित्याः केनचिदनित्याः, कथमिति चेत् द्रव्यतो नित्या भावतोऽनित्याः, द्रव्यं प्रति नित्या-
 नित्याः, एवमन्यान्यपि द्रव्याणि यथा नित्यान्यनित्यानि च तथा सम्यक् ईक्ष्य प्रज्ञया, तथा आहेति वक्ष्यमाणान्, दीवसमो दीव-
 भूतः, दीवो दुविधो-आसासदीवो पगासदीवो य, उभयथापि जगतः आसासदीवो ताणं सरणं गतिप्रकाशकरो आदित्यः सन्वत्थ
 समं पगासयति चण्डालादिसुवि, एवं भगवान् दीवेण समो, समियाएत्ति सम्यक्, ण पूयामक्कारगारवहेतुं, 'जहा पुण्णस्स
 कत्थति तहा तुच्छस्स कत्थति, 'से सन्वदंसी अभिभूयणाणी' वृत्तं ॥३५६॥ सन्वं पासतीति सन्वदंसी, केवलदर्शनीत्युक्तं
 भवति, चत्तारि ज्ञानानि त्रीणि दर्शनानि भास्कर इव सर्वतेजास्याभिभूय केवलदर्शनेन जगत्प्रकाशयति ज्ञानीति, एवं केवलज्ञाने-
 नापि अभिभूय इति वर्त्तते, उभाभ्यामपि कृत्स्नं लोकालोकमवभासते, अथवा लौकिकानि अज्ञानान्यभिभूय केवलज्ञानदर्शनाभ्यां
 खद्योतकानिवादित्यः एकः प्रकाशते 'गिरागमगंधे धितिमं ठितप्पा' निगमोऽसौ निर्गन्धश्च, आम इति उद्गमकोटिः, धृति-
 रस्यास्तीति संयमे धृतिः, संयम एव यस्य स्थित आत्मा, धर्मे वा सोधितव्याः 'अणुत्तरं सव्वजगंसि विज्जं' नास्योत्तरं सर्व-
 लोके यः कश्चिद्विद्वानित्यतः सर्वलोकं स विद्वान् विज्जं, न मायाविद्वान्, ग्रन्थादतीतेति गंधातीते, दन्वगंधो सचिच्चादि भावे
 कोहादि, द्विधा अप्यतीतः निर्गन्ध इत्यर्थः, अथवा ग्रन्थनं ग्रन्थः स्वाध्याय इत्यर्थः तमतीतः, कोऽर्थः? नासौ श्रुतज्ञानेन जानीत

इत्यर्थः, अमय इति प्रमय करोत्यन्येषां न च स्वयं विभेति, अनायुरिति नोऽस्यागमिष्य अन्म विद्यते प्रागमिष्यायुष्कचधो वा,
 'से मृत्सिपण्ये अणिपण्यारी' इत्य ॥ ३५७ ॥ भूतिर्हि इदौ मङ्गले रक्षायां न भवति, इदौ तावत्प्रभृदप्रभः अनन्तज्ञानवा-
 नित्यर्थः, रक्षायां रक्षायुतस्य सर्वसंरक्षानां वा, मङ्गलेऽपि सर्वमंगलोपमोचमाऽस्य प्रभ्रा, अनियतं नरतीति अनियतचारी, ओषो
 द्रव्योषः समुद्रो मावौष' संसार' स नरतीति ओषतरा, विषा राखतीति धीरः, अणतचष्टुरिति अणत केवलदर्शनं तदस्य चक्षुभूतः,
 अणुचरं तजइति धर एव, न हि सूर्यादन्यः कश्चित्प्रकाशविह्वलः, एव महारकादपि नायः कश्चिद् ज्ञानाधिकः, गाणेनैव ओमा
 सति तवसि मासेति, अथवा सेसं च कर्मं तजसि, आदित्य इव सतासि तपति औपचयो वा, वैरोयणोवो वा सूचदित्तो विविच
 रुचतीति वैरुचनः अग्नि, म हि सर्वदीप्तिवतां द्रव्याणामिन्द्रयुत इत्यतो वेरो बनेन्द्रः, स यथा आन्यामिक्ताः सन् तम प्रकाशयति
 एवं भगवानप्यज्ञानतमांसि प्रकाशयति । 'अणुस्तर घटमग्निं जिज्ञाण' इत्य ॥ ३५८ ॥ नास्योचरा अन्ये कुचर्मा इत्यनुचरं,
 विज्ञानमिति अन्येषामपि विज्ञानां अयमेव घर्म अतीतानामागमिष्यतां च एष भगवतां घर्मः, अयमेव भगवाभयतीति नेता,
 द्योऽयः !, अहा ते भगवन्तो नीतवन्ताः तथा अपमपि नयति, काश्यपगोश्रः काश्यपश्रुतिः, केवलज्ञानिस्वात् आसुप्रभः आसुरेव
 प्रजानीति, न चिन्तयित्वेत्थार्थः, ईदेष देवाण महानुभागे ईदेष तुर्य इदवत्, अनुभवमनुभाषः, सौख्यं धीर्यं साहाय्यं चानु
 माताः, साहाय्यस्य नेत्राणां सहस्त्रनेत्रा, अनेकानां वा सहस्राणां नेत्रा नायक इत्यर्थः, दिवि मवा दिविनः सर्वेभ्यो दिविभ्यः
 न्यानसिद्धिस्मिपुतिस्त्रान्वादिभिर्दिशिष्यते इति विशिष्टः, किमुतान्येभ्यः ?, किंच--'से पण्णसा(या)अबल्लयसागरे वा'
 इत्य ॥ ३५९ ॥ द्वापतेज्जेनेति प्रया ज्ञानसंपत्, न तस्य द्वातयेऽस्त्वर्थे तुष्टिः परिधीयते प्रतिहन्यते वा सारी अपञ्चवसितो कालतो,

दन्वसेत्तभावेहि अणंते, दृष्टांतः स्वयम्भुरमणसागरः, एकदेशेन हि औपम्यं क्रियते, यथाऽसौ विस्तीर्णगंभीरजलो अक्षोभ्य एव-
 मस्यानन्तगुणा प्रज्ञा विशाला गंभीरा अक्षोभ्या च अणाइले से अकसाए य भिक्खू परीपहोपसर्गोदेव्यनातुरः, अकसाय
 इति क्षीणकपाय एव, न उपशान्तकपायः, निरुत्साहवत्, इह कश्चित् सत्यपि बले निरुद्यमत्वात् उपचारेण निरुत्साहो भवति,
 अन्यस्तु क्षीणविक्रमत्वाच्चिरुत्साहः, एवमसौ क्षीणकपायत्वाच्चिरुत्साहः, सत्यप्यसौ क्षीणान्तरायिकत्वे सर्वलोकपूज्यत्वे च भिक्षा-
 मात्रोपजीवित्वाद्धिभुरेव, नाक्षीणमहानसिकादिसर्वलब्धिभ्रमम्प्रजोऽपि सन् तामुपजीवतीत्यतो भिक्षुः, सक्केव देवाधिपती जुती-
 मंति द्युतिमानित्यर्थः, स हि तुल्यः स्थित्यापि सामानिकत्रायस्त्रिशकेभ्यः इन्द्रनामगोत्रस्य कर्मण उदयात् स्थानविशेषाद्वाऽधिकं
 दृश्यते 'से वीरिएणं पडिपुन्नवीरिए'वृत्तं ॥३६०॥ वीर औरस्यं धृतिः ज्ञानं वीर्यः, क्षायोपशमिकानि हि वीर्याणि अग्रतिपूर्णाणि,
 क्षायिकत्वादनन्तत्वाच्च प्रतिपूर्णं, सुदसणे वा णगसवसिडे शोभनमस्य दर्शनमिति सुदर्शनो-मेरुः सुदर्शन इत्यपदिश्यते,
 यथा असौ सुदर्शनः सर्वपर्वतेभ्यो विशिष्यते तथा भगवानपि वीर्येण सर्ववीर्येभ्यो विशिष्यते, इदानीं सर्व एव सुदर्शनो वर्ण्यते,
 यथा अस्माकं सुराणां आलयः, सुद हर्षे, सुरालयः-स्वर्गः स यथा शब्दादिविषयसुखः एवमसावपि स्वर्गतुल्यः
 सुरालए वावि सुदाकरेसु सुराणां आलयः, सुद हर्षे, सुराणां तत्र कीडति, न हि तत्र किञ्चिच्छब्दादिविषयज्ञानं यदिन्द्रियव्रतां न
 शब्दादिभिर्विशेषरूपेतः, देवा अपि हि देवलोकं मुत्तना तत्र कीडति, न हि तत्र किञ्चिच्छब्दादिभिर्गुणैरुपेतः सर्वरक्त(मुदा)करः, तस्य हि प्रभा-
 मुदं कुर्यात् इति, निविध राजते अनेकैर्वर्णगधरसस्पर्शप्रभाकान्तिद्युतिप्रमाणादिभिर्गुणैरुपेतः सर्वरक्त(मुदा)करः, तस्य हि प्रभा-
 वेण गाथा भवति-'सुंदरजणसंगगी सीलदरिदं पि कुणड सीलडुं । जह मेरुगिरिविचूढं तणं पि कणयत्तणमुवेति ॥१॥'तस्य तु प्रमाणं
 'सतं सहस्साण तु जोअणाणं'वृत्तं ॥३६१॥ त्रिः काण्डान्यस्य संतीति त्रिकंडी, तंजहा-भोमे वजे कंडे जंजुणए कंडे वेरुलिए.

इत्यर्थः, अमय इति अमय करोत्यन्येषां न च स्वयं विभेति, अनायुरिति नोऽस्यागमिष्य जन्म विधत्ते प्रागमिष्यायुष्कर्मघो वा,
 'से मृत्तिपण्णे अणिपत्तपारी' इव ॥ ३५७ ॥ मृत्तिहि इदो मङ्गले रक्षायां च भवति, इदो तावत्प्रवृद्धप्रभः अनन्तज्ञानवा-
 नित्यर्थः, रक्षायां रक्षाभूतस्य सर्वमन्त्रानां वा, मङ्गलेऽपि सर्वमंगलोत्तमोपमाऽस्य प्रज्ञा, अनियतं चरतीति अनियतचारी, ओषो
 द्रव्योपः समुद्रो माचोषः संसारः च तरसीति ओषत्तर, चिया राजतीति घीर, अबतचसुरिति अण्त्तं केवलदर्शनं तदस्य चक्षुभूत,
 अशुचरं तनइति सूर एव, न हि सूर्योदन्य कश्चित्काश्चाधिक, एव मङ्गारकादपि नान्यः कश्चिद् ज्ञानाधिकः, गाणेण चैव ओमा
 सति तवति मासेति, अयत्रा सेसं च कर्म तवति, आदित्य इव सरांसि तपति औपषयो वा, घैरोयणोदो वा रूवदित्तो विविध
 रुचतीति वैरुचन अग्नि, न हि सर्वदीप्तिवतां द्रव्याणामिन्द्रभूत इत्यतो वेरोचनेन्द्रः, स यथा आज्यामिक्तं सन् तमः प्रकाशयति
 एवं मगवानप्यज्ञानतमांसि प्रकाशयति। 'अणुत्तर मन्ममिण श्रियाणां' इव ॥ ३५८ ॥ नास्योदता अन्ये कुधर्मा इत्यनुचरं,
 विनानामिति अन्येषामपि विनानां अयमेव धर्म भतीतानामगमिष्यतां च एष मगवतां धर्म, अयमेव मगवाभयतीति नेता,
 कोऽर्थः?, जहा स मगवन्तो नीतवन्तः तथा अयमपि नयति, काश्यपगोत्रं काश्यपगुप्तिः, केवलज्ञानित्वात् आसुप्रभ आसुरेव
 प्रजानीते, न चिन्तयित्वेत्यर्थः, इदेव देवाणामहानुभागे इदेव तुर्यं ईदवत्, अनुमषनमनुमाच, सौस्य वीर्यं माहात्म्यं चानु
 मावा, सहस्रमस्य नेत्राणां महस्सनेषा, भनेकानां वा सहस्राणां नेता नायक इत्यर्था, दिवि यथा दिविनः सर्वेभ्यो दिविभ्यः
 स्थानरिद्विस्तिष्ठतिपुतिस्त्रान्तादिभिर्विशिष्यते इति विशिष्ट, किमुतान्येभ्यः?, किं च—'से पण्णसा(या)अकम्भयसागरे वा'
 इव ॥ ३५९ ॥ आपतेऽनेनेति प्रज्ञा ज्ञानसंपत्, न तस्य ज्ञातव्येऽत्यर्थे सुष्टिः परिधीयते प्रतिहन्यते वा मादी अपज्जवसितो कम्पल्लो,

तिभ्यः यशसा मर्वयशस्विभ्यः दर्शनेन सर्वपर्वतेभ्यो मन्दरः श्रेष्ठः अवशेषाणां जाह्नवन्तं प्रति 'गिरीचरे वा निसिद्धायताणं'
 वृत्तं ॥३६६॥ न कश्चित्तसादायततमो वर्षधरोऽन्यः, इह चान्येषु वा द्वीपेषु वा वेलायायताणं उरुगपव्वतो स हि, स अस्सासदीचस्स
 नहुमज्जदेमभागे माणुगुत्तर इव वट्टे वलयागारसंठिते असंखेज्जाइं जीषणाइं परिकखेवेणं, ततोवमे से जगभूतिपण्णे ताम्यां
 निपथरुक्काभ्यां औपम्यं क्रियते ततोवमे, स इति स भगवान्, जायत इति जगत्, भूता ग्रहा यस्य जगत्यसावेको भूतग्रहः,
 नान्ये कुतीर्थाः, आवेदयन्ति तेनेत्यावेदः यावद्वेधं तावद्वेदयतीत्यावेदः श्रुतज्ञानमित्यर्थः, तं उदाहु सुणीण आवेदं उदाहु,
 पण्णे प्रगतो ज्ञः प्रज्ञः 'अणुत्तरं धर्ममुदीरइत्ता'वृत्तं ॥३६७॥ नास्योत्तरा ये अन्यै कुधर्माः उदीरयित्वा-कथयित्वा प्रकाश-
 यित्वा अणुत्तरं ज्ञानवरं द्वियाति उत्पन्नज्ञानो हि भगवान् द्वे ध्याने ध्यायितवान्, यावत्सयोगी तावत्सुहुमकिरियं अणि-
 यद्धि, रुद्धयोगी तु स समुच्छिन्नकिरियं अप्पडिवादि, तत्र वर्णतः एवं प्रकारं सुसुक्कसुक्कं अप्पगंडसुक्कं सुट्ठु सुक्कं सुसुक्कं,
 यथा किं सुक्क स्यात्?, यथा अप्पगंडं, अप्पं गंडं अप्पगंडं उदक्केनवदित्यर्थः, शरन्नदीप्रपातोत्थं, अप्पेव, सखेन्दु एकांतेन
 अयदातसुक्कं संखेदुव एगंतावदातसुक्कं, अवदातं अतिपण्डुरं स्निग्धं वा निर्मलं च, पठ्यते च 'संखेदुवेगंतावदातसुक्कं' इव
 औपम्ये, संखेदुव एगंतवदातसुक्कं तदेव ध्यानं, एवंविधं ज्ञानवरं द्वियातिता, 'अणुत्तरगं परमं महेस्सी'वृत्तं ॥३६८॥ पाणेण
 सीलेण य दंसणेणं अणुत्तरं च तत् अगं च अणुत्तरगं-सर्वसुखानामग्रभूतं सर्वस्थानानां वा अणुत्तरं, अग्रे च लोकाग्रे, महोत्थासौ
 न्नापिथ महक्कापिथ, तत् केन गतः?, शीलेन पाणेण य दंसणेणं, अथवा अणुत्तरं अगगाणं-परमसुखानां सिद्धिमिति, असेसं गिर-
 वसेसं कम्मं स इति भगवान्, अथवा अट्ठविहं कम्मं खवइत्ता, विसोधत्ता, सिद्धिं गतिं साइयणंत पत्तो

कटे, पठगविजयन्ते पंढगगणेन शिखरेण चान्यपर्वतान् वनानि च विजयत इति पण्डकविजयत, से जोयणे णवणउत्ति
 सहस्से ऊर्ध्वं उत्तुबा उट्टसिते, पठ्यते च-उट्ट धिरे, तिष्ठतीति स्मिर, द्वाअरतत्त्व गुह्यते निश्चलत्वं च, अर्धे सहस्सात्रगाढो,
 'पुट्टेण ते मे चिद्वृत्ति' इति ॥३६२॥ भूमीए ट्टिए उट्टलोग च पुट्टति अट्टलोग च, एव तिष्णिवि ठोगे पुट्टति, ज मूरिया
 अनुपरियहयति, से हेमयणो हेममिति ज प्रधान सुवर्ण निष्ठज्जुनदीरुचि इत्युक्तं भवति, बहुन्यत्रामिनन्दनजनकानि शब्दादि
 विषयजातानि बहूनां वा सत्त्वानां नन्दिजनकः, महान्तो इन्द्रा महेन्द्रा -शुक्लेशानायाः, ते हि स्वचिमानानि मुक्ता तत्र रमन्ते
 'से पठ्यते सहस्रमहदपगासे' इति ॥३६३॥ मन्दरो मेरुः पर्वतराजेश्वाविभि' शब्दे' प्रकाशः-सर्वलोकप्रतीति सुरालयः तस्मि
 सरा सत्त्वलोए परिममति विरायते कथणमट्टवणो महेति 'अहे सहे लण्हे जात्र पट्टिरुवे' णो णाफुम्फासो विसमो वा
 इत्यर्थः, अनुत्तरे निरिस्तु य पठ्यवगुणे सर्वयववेम्योऽनुत्तर, दुःख गम्यत इति दुर्गः-अनतिशयवद्भिर्न शक्यते त आरोहं
 'गिरीवरे से जलिते व मोम्मे' से जहा णामए खड्डिगाराणं रतिं पञ्चलिताण अयवा अहा पासओ पञ्चलितो केवि पण्णते
 वा उट्टरचे 'महीय मक्कम्मि ठिते णर्गिदे' इति ॥३६४॥ एषमध्यभाए महीए मज्जे ठिते, प्रव्हायते नाम द्वायते सर्वलोकैत,
 अचसरीयलेस्सभूतेपि द्वायते, अविश्रुगयहेमति धरियालेस्सभूतो, यविवा मध्याह्नकालस्य भूतोऽमधिष्यत् देवदुरासओऽमधि
 प्यत्, एव सिरीए उ स भूतिपण्णे कायाधितया पर्वतधिया, भूतिवर्ण इत्यर्थः, मणोरमे मज्जिदि, अत्र मनश्चित्त रमत
 इति मणोरमे भवति अवीसहस्समालिणी एस दस विसो धोतयति, एस विट्ठो 'सुवसणस्सेस जसो गिरिस्स' इति
 ॥३६५॥ यद्वा प्रतीत', सर्वलोकप्रकाशः भुञ्ज उच्यते पणुयते, महोत्तम महन्तः गतोवमे समणे णायपुत्तो आत्माः सर्वथा

क्रियते, सिंहस्तु मृगेभ्योऽधिको ज्ञायते, सलिलाभ्यो गंगा, सलिलवद्भ्यः सलिला, गाढं गता गच्छति वा गंगा, पक्खीसु आ
 गुरुले वेणुदेवे लोकरुहोऽयं शब्दः, विनताया अपत्यं वैनतेयः, निद्याणवादीणिह पातपुत्ते श्रेष्ठ इति वर्तते, 'जोधेसु
 पाते जह वीससेणे' वृत्तं ॥३७३॥ युध्यत इति योधः विश्वा-अनेकप्रकारा सेना यस्य स भवति विश्वसेनः, हस्त्यस्वरहप-
 दात्याकुला विस्तीर्णा, स तु चक्रवर्त्ति, अहवा विश्वक्सेनः वासुदेवः, पुष्पेसु वा अरविंदमिति पद्मं सहस्रपत्रं सतसहस्रपत्रं वा,
 तद्वि वर्णगन्धादिभिः पुष्पगुणैरुपेतं न तथाऽन्यानि, स्वप्तीण सेढो क्षतात् त्रायत इति क्षत्रियः दम्यते यस्य वाक्त्रेन शत्रवः म-
 भवति दान्तवाक्यः, अनृतपिशुनपारुषकल्पादिभिः वाक्त्रयोपः संयुजते, उक्तं हि- 'मितमुंजलपलावहसित जात्र सचवयणा' इस्सीण
 सिद्धे तद्य वद्धमाणे । दाणाण सेढ अमयप्पदाणं' वृत्तं ॥ ३७४ ॥ दीयत इति दानं, 'जो देज्ज मरंतस्मा धणकोडिं०'
 गाथा, रायावि मरणभीतो० गाथा, अत्र वध्यचोरदृष्टान्तः, जहा कोई राया चउहिं पत्तीहिं परित्रतो पामादावलोअणे णगर-
 मवलोकयंतो अच्छति, एगो य चोरो रत्तं एगसाडगं पडिहितो रत्तचंदणाणुलित्तमत्तो रत्तकणवीरकण्ठेगुणो वज्रंतवज्जपडहे वहु-
 जणपरिकरितो अवउडुबंधेण बद्धो रायपुरिसेहिं पिउवणं जओ णिज्जति, ततो ताहिं राया भणिओ-को एसत्ति ? रायणा भणियं-
 एस चोरो, वहणाय णीणिज्जति, तत्थेगा भणति-महराय ! तुम्भेहिं मम पुब्बं वरो दत्तो तं देह, रणा आमंति पडिस्सुतं, ततो ताए
 सो चोरो चतुर्विधेणावि ण्हाणादिअलंकारेण अलंकितो, नितियाए सब्वकामगुणभोयणं भोयावितो, ततियाए स बहुधणादिणा भरितो,
 भणितो य-जस्स ते रोयति तस्म देहिच्चि, चउत्था तूसिणीता अच्छति, राइणा भणिता-तुमंपि वरं वरेहि, जं एतस्स दादच्चंति,
 सा भणति-णत्थि मे विभवो, जेण सि पियं करेहामिच्चि, राइणा भणिता-णणु ते सब्वं रज्जं अहं च आयत्तोच्चि, तं जं ते रोयति तमेव

तेन सिद्धिं सिद्धिगतिः सिद्धिगतिः अवलं, सादि अणवसित प्राप्तः, केण ? पाणेण शीलेन य वसणेणं
 चन्द्रदात् शीलं दुषिह तवो सज्जमो य, पाणदसणे णिग्मेदे । 'रुक्खेहि पात्ता मइच्छुडसामली' वृष ॥ ३६९ ॥ द्यायत इति
 सर्वश्रेष्ठोऽपि लोकेनापि श्रुतं, ब्रह्मा नात आहरणति य एगदु, सर्वद्वेषाणां असौ दणन्त्यभूतः, अहो अय शोभनो वृष द्यायते
 सुदर्शना ब्रह्मद्वेषाणामली वेति, रुक्खूलाज्जो ध्यामली च, यस्यां रतिं वेदयन्तीति, शोभनानि वर्णानि एषां सुवर्णानां, वर्णमिति
 पिच्छस्याल्ल्या, एव ताव लोक्कसिद्धा, अस्माकं तु शोभनवर्णा सुवर्णा, तस्य वेणुदेवो वेणुदाली पवसंति, तयोहि तत् श्रीद्वारान्,
 'वाणेसु या णन्दणमाहु सिद्धं(दु)' नन्दति तत्रेति नन्दन, सर्ववनानां हि नन्दन विशिष्यते प्रमाणत पत्रोपगान्मुपमोगतय, तथा
 मगवानपि द्वीलेनानुपपन्नेन तु भूतिग्रहः 'घणित च वासाण अनुसरे उ' वृष ॥ ३७० ॥ घणतीति यप्तिता, प्रावृद्धकाले हि
 मज्जलानां वनानां स्निग्धं गञ्जितं भवति, अग्निवज्रवृषनानां च, उक्तं च- 'सारतवणयणितगमीरयोसि' ब्रह्मे च ताराण मह्य
 शुभानो' कठय, वदय तु गोसीमचदण मलयोऽव, सेट्ठो मुणीण अत्पट्टिणमाहु भेष्टो मुनीनां तु अप्रतिष्ठः नास्येह लोक
 परलोकं वा प्रति प्रतिष्ठा विधत् इति अतिष्ठ- 'जइहा सयम् उदचीण सेट्ठे' वृष ॥ ३७१ ॥ तदपि न तस्मादन्योऽधिकं पागेसु
 वा परणमाहु न तेषां किञ्चित्कालं यत् वा अगम्यमिति नाम, 'स्वातोवप रसतो वेजयते' स्वातोदग नाम ठच्छुरमो, दगस्स-
 ममुदल, अथवा इतुरमो मधुर एव, सन्ने रसे माधुर्येण विजयत इति वेजयन्तः, तथेति तेन प्रक्षरेण, उपदधानीत्युपधान, तपो
 पधानेन हि भगवान् सर्वतपोपधानतो, विजयन्त इत्यत वेजयन्तः, सप्तसंयमोपधानं च कुणति द्युनिरिति मगगानेव विजयन्तो
 भवन्त इत्यर्थः । 'दरुपीमु पराधणमाहु णाण' वृष ॥ ३७२ ॥ सर्वद्वेषिभ्यो हि पराधणः प्रजायतेऽधिकः तेन बान्येणामुपमान

आहारादीनां भावे क्रोधादीनां, कर्म वा सन्निधिः, यत्साम्प्रसारिकं बध्नातीत्यर्थः, तरित्ता ससुखं च महाभवोद्यं यथा तीर्त्वा
 समुद्रं रुश्चिर्भिर्भयो भवति एवं स भगवान् कर्मसमुद्रमिति, अभयं करोतीति अभयङ्करः, केषां ?, सन्मानां, विराजयति विदाल-
 यतीति वा वीरः, अणंतचक्षुरिति अनन्तदर्शनवान्, 'कोहं च माणं च तद्देव मायं' वृत्तं ॥३७७॥ आध्यात्मिका ह्येते दोषाः,
 बाला गुहादयः, एतानि वन्ता अरहा महेसी एते जे उद्दिष्टा, वन्ता गाम उज्जित्वा क्षपयित्वेत्यर्थः, अर्हतीत्यर्हा, महान्श्चासौ
 रिपिः, न स्वयं पापं हिंसादि संपरायिकं वा करोति कारयति इति । किंच 'किरियाकिरियं वेणइगाणुवातं' वृत्तं ॥३७८॥
 एतेषां वादिनामुपरिष्ठात्कांश्चिद्विशेषान् वक्ष्यामः, दुयालसंगं गणपिडगं वादो सेसाणि तिणिण तिसिड्डाणि अणुवादो, थोबं वा अणु-
 वादो, से सधवादं इति वेदइत्ता स इति स भगवान्, सर्वे वादाः सर्ववादा, इहासिल्लोके, वेदयित्वा ज्ञात्वेत्यर्थः, उवाडित्ते
 सम्मस(संजम)दीहरायं उपस्थितो मोक्षाय सम्यगुपस्थितः, न तु यथाऽन्ये, उक्तं हि—'यथा परे सं(पां)कथिका विदग्धाः,
 शास्त्राणि कृत्वा लघुतामुपेताः । शिष्यैरनुज्ञामलिनोपचारैर्वकृत्वदोषस्त्वयि ते न संति ॥ १ ॥' दीहरातं गाम जावजीवाए, 'से
 चारिया इत्थि सराइभत्तं' वृत्तं ॥३७९॥ चारिया गाम वारयित्वा, प्रतिषेध्यते च, इत्थिग्रहणे तु मैथुनं गृह्यते, सराइभत्तेति
 वारयित्वेति वर्त्तते, एतच्चात्मनि वारयित्वा, न ह्यस्थिब्रः स्थापयतीति कृत्वा, पश्चात् शिक्षां धारित्तवान्, अड्डितो ण ठावते परं, उप-
 धानवानिति न केवलं निरुद्धाश्रवः, पूर्वकर्मक्षयार्थं तपोपधानवानप्यसौ अतः, स्यात्—किं निमित्तं तवोपधानवानासीत् ?, उच्यते—
 दुक्खवक्खयत्थं, लोगं विदित्ता अपरं परं च अपरो लोको मनुष्यलोकः, परस्तु नरकतिर्यग्देवलोकः, यत्स्वभावावेतौ लोकौ
 यैश्च कर्मभिः प्राप्येते इति, सर्वं पभू चारिय प्रभवतीति प्रभुः, अथवा सर्वं पाणाइवादादीनि दब्बओ, प्रभुः

वस्तु देहिषि, ताए अमयो वस्तु दणो, विविधितुणाम सावेतुं तासि षट्पदवि कृतो जातो, एवेका भवति-एस देव पुच्छिअत्त,
 ततो सो पुच्छितो भवति-अ याणमि केणवि मे किंपि दणं, सुखो यथा मे अमयो दणः, इत्यतो दाणाण सेट्ट अमयप्पदाणमिति
 'सवेसु आ अणवद्वय वदति' अणवणमिति यण्येणामनुपरोधकृत, सावय हिंसेत्यपि, गतहित, कौशिकरिपिवत्, लोकेऽपि
 पयस्वी सुती-अह किं सकेव कोसिओपि रिती विरए गिरमिगमो पढितो वधत्तपुणेणं, अण्व व 'तदेव क्खण कायेचि, पढग
 पढगचि वा । वाहिय वा विरोमिदि, वेणं बोरोचि णो वए ॥१॥' इत्यादि, सत्यमपि यद्विद, किमेवविचेण सत्येनापि यत्यरेयां
 परितापन 'तवेसु आ उत्तम वमचेर' येन तपो निरुहो, देहस्वापि मोहनीय भवति, तेन सर्वतपसां उत्तमं ब्रह्मचर्यं, अन्ये
 त्वेव सम्प्रतिपद्यते-एकरात्रोपिस्वपि, या गतिर्ब्रह्मचारिणः०' तथा सर्वलोकोपमो भगवान् 'ठितीण सिद्धा लवसत्तमा
 दा' इवं ॥३७॥ ने हि उक्कोसिए ठिठीए वद्वति अणुचरोपपातिक्का ते लवसत्तमा इत्यपदिस्वप्ये, अद्द ण तेसिं देवान एवति
 य क्खलं आउए पडुप्यंतो ता केवल पाविज्जम सिज्जता, पवण्वपि समानं समा सुवम्मा विसिद्धा, सा हि नित्यकालमेवोपपुअते,
 तस्य भाषवगमहिंस्वयपरणकोसचोपलगा, न तथा इतरस्तु नित्यकालोपयोगा, 'गिवाणसिद्धा जह सवधम्मा' निज्जाण
 भेष्ठा हि सर्वे धम्मो, निर्वाणफला निर्वाणप्रयोगेना इत्यर्थः, कुत्रावचनिक्का अपि हि निर्वाणमेव कथ्यते इति, ण णातपुत्ता पर
 मत्थि णाणी जहा वा एते सर्वे लोक्का अणुचराः एवं आतपुत्राण परोडस्ति कथित् ज्ञानी, स एव सर्वज्ञानिम्योऽधिकः,
 स एव भगवान् सर्वलोकेऽपि मूत्ता 'पुढोवमे घुणतीति विगयगेणी' इवं ॥३७॥ अहा पुढवी सम्भवत्तसहा तथा सोऽपि
 पुढीति अटप्रकारं कर्मति बाण्येण, पादम्यगरेषु वस्तुपु विगता यस्य गृही स भवति विगतगृही, सुविधानं सुविधिः पञ्चे

आहारादीनां भावे क्रोधादीनां, कर्म वा सन्निधिः, यत्साम्पराधिकं बध्नातीत्यर्थः, तरित्ता समुहं च महाभ्रवोघं यथा तीर्त्वा
 समुद्रं कश्चिन्निर्भयो भवति एवं स भगवान् कर्मसमुद्रमिति, अभयं करोतीति अभयद्वारः, केपां १, सत्त्वानां, विराजयति विदाल-
 यतीति वा वीरः, अणंतच्छुरिति अनन्तदर्शनवान्, 'कोहं न माणं च तद्देव मागं' ध्रुवं ॥३७॥ आध्यात्मिका होते दोषाः,
 बाला गुहादयः, एतानि घन्ता अरहा महेसी एते जे उदिछा, पन्ता नाग उज्जित्वा क्षपयित्वेत्यर्थः, अर्हतीत्यर्ह, मार्गाधारी
 रिषिः, न स्वयं पापं हिंसादि संपराधिकं वा करोति कारयति इति । हिंसा 'किरियाकिरिगं चेणइगणुचांतं' वृत्तं ॥३७८॥
 एतेषां वादिनामुपरिष्ठाकांश्चिद्विशेषान् वक्ष्यामः, दुष्कालसंगं मणिपिङ्गवं धानो सेयाणि तिसिङ्गाणि अणुगारो, शोभं वा अण-
 धारो, से सचवावं इति चेदहत्ता स इति स भगवां, यो वादाः सर्वाना, इवास्मिँहोके, वेदगित्वा द्वात्येहार्थ, उच्चद्विते
 सम्यक्सा संजम'क्षीहराजं उपस्थितो मोक्षाग सम्यगुपस्थितः, न त यथाह्ये, तत्तं वि--'यथा परे सं(यो)कणिका निवभ्यास,
 इत्येतानि कृत्वा लघुतासुपेतः । शिबीरमुत्तमालिनोपचारैर्गुत्ववैभारत्वायि से न सीति ॥ १ ॥ दीवरातं नाग आरती नाप, 'मे
 मारिष्या इति सराहमत्तं' वृत्तं ॥३७९॥ मारिषा नाम वारिषेता पतिषेयते च, इत्यिदमन्ते त मेयने ययते, मराययतेति
 मरायिषेते इति, इत्येतावन्ति मारयित्वा, न इत्येतावन्ति मारयित्वा, ययान् विद्यां पारिषामान्, ययितो न सारोपदे, यय-
 एतदेति इति, इत्येतावन्ति मारयित्वा, ययान् विद्यां पारिषामान्, ययितो न सारोपदे, यय-
 एतदेति इति न केवलं निरुद्धाश्चः पूर्वोक्तस्यार्थं उपोपमानेन दर्शयति यतः, सारं किं निमित्तं ततोपमानमनासीद', अन्त-
 एतदेति इति न केवलं निरुद्धाश्चः पूर्वोक्तस्यार्थं उपोपमानेन दर्शयति यतः, सारं किं निमित्तं ततोपमानमनासीद', अन्त-
 एतदेति इति न केवलं निरुद्धाश्चः पूर्वोक्तस्यार्थं उपोपमानेन दर्शयति यतः, सारं किं निमित्तं ततोपमानमनासीद', अन्त-
 एतदेति इति न केवलं निरुद्धाश्चः पूर्वोक्तस्यार्थं उपोपमानेन दर्शयति यतः, सारं किं निमित्तं ततोपमानमनासीद', अन्त-

धेय प्रति, प्रधानत्वाच्च धारितवान् शिष्यान् हिंसानुतस्तेष्वपरिशुद्धेभ्य इति, मैथुनरात्रिमर्के तु पूर्वोक्ते, सर्वसादकृत्यान् आत्मान्
 शिष्यांश्च धारितवानिति, सर्ववारी सर्वधारणशील इत्यर्थः, इदानीं सुचर्मा तीर्थक्षत्रुणान् कथयित्वा भोतृनाह—सोऽपि धर्मं
 अरुदत्तमासिय' इत्युक्तं ॥१८०॥ शुत्वेति निश्चयः, इमं धर्ममिति योज्य कथितः अर्थो वा मापितः गणधराणामित्यर्थः, सम्यक्
 आहित समाहितः सम्यगाख्यात इत्यर्थः, अर्थवन्ति पदानि, अथवाऽर्थेण पदैश्च उपेत्यष्टुद्व, त सह इत्या य तमिति योज्यष्टुप
 दिष्टः शुत्वा धदानपूर्वकमादाय, आदाय नाम गृहीत्वा च, चना नाम बहवो जनाः अनायुषः सद्गता इति वाक्येऽप्येव, सिद्धान्ती
 त्यर्थः, वे तु न सिद्ध्यति ते इवा भवति देवाधिपतय, आगमिष्येनेति आगमिस्सेण भवेण सुदुस्तुष्यपीय सिद्ध्यन्तीति ॥ महा
 वीरस्तथाव्ययन पठ समाप्तम् ॥

इदानीं कुशीलपरिमासितंति अथ कुशीला सुशीला य परिमासिच्छति, कुशीला गिरत्वा अप्पउत्थिया य पासत्वादिणो य,
 तेषां कुत्सितानि क्षीलानि अनुमतकारितादीनि परिमासिजति च्वा य संसारं परिममति, तस्स इमानि चत्वारि अनुयोगइत्तापि,
 पुब्बाजुप्पवीय सचमं, अत्थाहिगारो सीसाज कुशीलानं च सम्भाव आप्पिणा कुत्सितसीलाइं असीलां च वल्लेयव्याइ,
 जे य तेसु वट्ठति ते वल्लेयव्या, नामकिप्फण्णे सीलंति एगप्पेणामति, तत्थ गाथा 'सीले' अउक्क वल्ले पाउरणाभरणभो-
 यणादीसु भावे तु ओपसील भमिक्कण्ण भासेवणा वेव ॥७४॥ सीलं नामादि अउत्थियइ, वामठवज्जामो गयाजो, दब्बे
 वतिरिचं, दब्बसीलो यथा प्रावरणसीलो वेवदत्तः, प्रलपमाणरत्नशीलो वा, तथा नित्ययूपयशीला नित्यं मण्डनशीला ते भार्या,
 अपिच घोषते न्नीलपरी वा, तथा नित्यभोजनशीलोऽसि तथा मृष्टभोजनशीलो न बोपाजनशीलोऽसि, यो वा यस्य द्रव्यस्य

स्वभावः तद्व्यं च तच्छीलं भवति, यथा मदनशीला मदिरा, मेध्यं घृतं मुहुमां चेत्यादि, भागीलं दुविधं न०—ओदशीलं
 अभिक्खासेवणसीलं च, तस्य 'ओहे सीलं' गाथा ॥८७॥ ओहो णाम अविरोमो जहा गन्धमाजजोगचित्तो निरुवाचित्तोवि,
 एवं ता पसत्थं ओहसीलं, अप्सत्थओहसील तु तद्विधिमिमी अचिरतिः गर्वभावप्रवृत्तिरिति, अथवा भावसीलं दुविहं—पग्न्यं
 अपसत्थं च, एकेकं दुविहं—ओहसीलं अभिक्खासेवणसीलं च, प्रशस्तौघशीलो धर्मशीलो, अभिक्खासेवणाण् णाणशीलो तमशीलो,
 णाणे पंचविधे सज्जाए उवयुक्तो, अभिक्खणं २ गहणचत्ताण् अप्पाणं भावेति एग णाणमीलो, तवेसु आत्ताणअणमणाअणहिरु-
 णसीलो, एवं दुविधो वित्थरेणं, जोएतव्वमिति, अप्पमत्त भावओ ओदशीलो पावगीलो उदुशीलो एवमादि, अप्पमत्तये अभिक्ख-
 आसेवणाभावसीलो कोहसीलो एवं जाव लोभसीलो चोरणमीलो पियणमीलो पसत्तावणमीलो रुद्धशीलो इत्यादि,
 अथ कस्मात् कुमीलपरिभाषितमित्यपदिश्यते?, उच्यते, जेण एत्थ 'परिभासिता कूसीला' गाथा ॥ ८९ ॥ येनेद मपरणे
 परपक्खे य कुमीला परिभासिता, सपक्खे पासत्थादि परपक्खे अण्णउत्थिया जावन्ति अचिरता केचित्ति, मग्गे गिइया 'गीला
 एव, सुत्ति पसंसा सुरिति प्रशंसायां निपात इति यः शुद्धशील इत्यपदिश्यते, दः रुग्णायां अशुद्धशील इत्यपदिश्यते, तस्य
 कुमीला? 'अप्फासुयपडिसेवी य' ॥८९॥ जे अफामुयं रुयकारियं अणुगनं य नुंचंति ते यद्यपि ऊर्ध्वपादा अपोमनं भूमे
 पिवंति मामान्तश्च भुजते तहावि कुमीला एव, जे अफामुगाइ आहारां परिमाडीणि पडिगेति अणंमना अणंमनना अलमारता-
 दिणो पुढविहिंसगा णिगुणा अगारिममा, पिहोमचि य मदला, मापपदोमेण मदलतरा, कागं रंदिनि गोइ, जे संतमानुगोमेण
 अफामुयं परिहरंता ते फामुभोअणमीला इत्यपदिश्यते, जे पुग ते अफामुयमगोइ अमीला इमीया य ते इमे उल्ल नाम मोन-

मारादेयता' गाथा ॥९०॥ गोतमा नाम पासंहिणो मसगराच्चातीया, ते हि गोष णाणाविधेहि उवायहि दमिऊण गोसपोतणेण
 नइ गिहे गिहे पण्ण ओहारोता हिंइति, गोवन्तिगावि धीयारप्राया एव, ते च गोणा णत्थितेस्सुगा रंमायमाणा गिहे गिहे सु(गो)वेहि
 गहिंतेहि पण्ण उदारोमाणा विहरंति, अचरे चंददेवगा घरकप्राया, वारिमद्रगा प्रायेण जउसकरहत्थपादपक्खालता ध्यायंता य
 धायमंता य संअंति सु तिहिसु य य जलपियुद्धा अचंति परिव्यायगादि, अण्णे अगिहोमवादी सवमा धीयारा, धीयारा अगिगदो
 सेण सगा इचंति, जलमोय केइ इचंति, मागवता दगसोयरियादि तिप्पि तिसुद्धा पावादिगसता, जे य सल्लिगपडिक्खणा कुसीला
 अक्खसुयगपडिसेवी। मतो पामयिण्णो गिन्हेवो, सुचाणुगे सुचसुचारेयब्बं जाव 'पचइ विद्धि लक्खण'ति, इइ सुव
 'पुठवी य आऊ अगणी य चाऊ तणकम्बवीया य तत्ता य पाणा'॥३८१॥ तणकम्बवीयसि वणस्सइक्कायमेदो गहिंतो,
 णेक्को त्रिविधो, अवीबाइ वीबाइ प्रवृत्तिः, पन्नाणुण्णी वा गहिंता, अइ वणस्सतिक्कायण मेदा तइ पुढ विमादीणवि मेदो माणि
 यव्वो, तइइ 'पुठवी सक्क वत्तुगा य०' एव सेसाणवि मेदा मायियव्व्या, तमक्कायण तु इमो मेदो सुचामिहित एव, तं० जे अंइया
 जे य जरायु पाणा अंइम्यो जाता अण्णवा - पस्यादया, जरायुवा नाम जरावेदिता जायते गोमहिण्याजाविकामनुध्यादयः,
 संमेइजाः गोकरीणादिपु ठमिमयिकादयो जायन्ते अल्लामकुणलिकलादयो य, रसवा दधिसोवीरकमवा(तक्का)दिपु, रसवा इत्य
 मिधानत्वं जेहि रसवा इत्यमिधानं वा, 'एताइ कायाई पवेइताई' इत्थं ॥३८२॥ एतानि यान्धुरिणानि कयविधानानि, प्रवेदि
 तानीति प्रदक्षिणानि अइप्रमृतीनां, 'गतेसु जाण' एतेपि ये उक्ताः, जानन्तीति जानकाः प्रत्युपेक्ष्य सातं सुसमित्यर्थः, क्वं ?
 पटिमेहेति, अथ मम न विषं द्रव्यं तत्र केच ज्ञेयं पडिलेहि वा दुःखमेव न कार्यं जणण्य मेदेण, जे पुज गतेसु कागसु य

आतदण्डे कुशीलः अशीलो वा एषां कायानां आताओ दंडेइ, अथवा स एवात्मानं दंडयति य एषां दंडे गिसरति स आत्म-
 दंडः, एतेष्वेव पुनः विष्परियासुविन्ति विपर्यासो नाम जन्ममरणे, संसारो विपर्यासो भवति, अथवा सुखार्थी तानारभ्य ताने-
 वानुग्रविश्य तानि तानि दुःखान्यवामोति सुखविपर्यासभूतं दुःखमवामोति, विवरीनो भावो विपर्यासः, धर्मार्थी तानारभमाणः
 संसारमामोति, एवं सो अविरतो लोगो अवतलोकः कुशीललोकात् मनुष्यलोकात् प्रच्युतः तानेव कायान् प्राप्य 'जार्हवहं अणु-
 परियट्टमाणे' वृत्तं ॥३८३॥ जातिश्च वधश्च जातिवधो-जन्ममरणे इत्युक्तं भवति, समन्ताद्वर्त्तते अनुपरिवर्त्तते, ते पुण छत्रि काया
 समासओ दुविहा भवति, तंजहा-तसा थावरा य, थावहा तिविहा-पुढवी आऊ वणस्सई, तसा तिविहा-तेउ वाऊ ओराला य तसा,
 तेसु तसत्थावरेसु विणिग्घातमिति अधिको गियतो वा घातः निघातः त्रिविधो वा घातः शरीरमानसदुःखोदयो अट्टपगारकम्म-
 फलविवागो वा 'से जातिं जातिं परियट्टमाणे से इति स कुशीललोकः जाति जातीति वीप्सार्थः, तासु तासु जातिसुत्ति तस-
 थावरजातिसु अणिसं निरंतरं कूराणि हिसादीणि कम्माणि बहून्यस्य कूरकर्मेति बहु आरंभो विविधमंगा यद्यदकरोत्तेन कर्मणा मीयते,
 मी हिसायां वा, मार्यत इत्यर्थः, म्रियंत इत्यर्थः, मज्जे वा निमज्जत इत्यर्थः, भावमन्दस्तु कुशीललोको गहितो गिही पासंडी
 वा यत्पापं करोति तत्किमिह वेद्यते?, अनेकान्तः, 'अहिंस च लोगे अदुवा परत्थ' वृत्तं ॥३८४॥ कथं?, इहलोगे दुच्चिण्णा
 कम्मा, इहलोगो असुभफलविवागो, इहलोए दुच्चिण्णा कम्मा परलोए असुभफलविवागा, परलोके दुच्चिण्णा कम्मा परलोए असुभ-
 फलविवागा, कथं?, उच्यते-केनचित् कस्यचित् इहलोगे शिरश्छिन्नं तस्यापत्येन छिन्नं एवं इहलोगे, कथं इहलोगे न फलति?,
 णरगाइसु उववण्णस्स, परलोए कतं इहलोगे फलति, जहा दुहविवागेसु मियापुत्तस्स, परलोए फलति, दीहकालद्वितीयं कम्म

अणमि मये उचिष्यति, अथवा इहलोक इव चारकबन्धः अनैकैर्पातनाविशेषैः तदेवयति, तदन्यथा वेदित कस्यपित्परलोके, तेन
वा प्रकारेण अन्येन वा प्रकारेण विपाको भवति, तथा विपाकस्तथैवास्य शिरश्छिद्यते तत् पुनरनन्तः सदस्यो वा, अथवा असक्त
तथा सकृदन्यथा, अथवा द्रवश्छिद्यते अन्यथेति सारस्ते वा, अथवा शिरश्छिन्नानाः शिरश्छेदमवामोति हस्तच्छिद वा अन्यतराङ्ग-
छेद वा ग्रामोति, सारीरमायसेन वा दुस्सेव वेद्यते, एवं यादृशं दुःसमाय परस्योत्सादयति तत्र माप्रतः द्रवतो मात्राधिर्गं त
ग्रामोति अन्यथा वा, त एव कुडीला संसारमावणया परंपरेण संसारसागरगता इत्यर्थः, परंपरेणेति परमवे, ततश्च परतरमवे,
एव जात्र अर्णवेषु मर्कसु बज्जसि वेदंति य दुष्णिजताई दुष्टु नीतानि दुर्नितानि कुत्सितानि वा नीतानि कर्मणीत्यर्थः, एवं तादृ
ओषत उक्ताः कुडीला गुहिलयेति, इवानी पापढलोककुडीला परामृश्यन्ते, तपथा-‘जे मातर च पितर च हेवा’ इव
॥ ३८५ ॥ ‘जे’ इति अभिरिद्विरेसो, एते हि कल्लानि कुवाणा दुस्सवा इत्येवद्वरण, नेपा हि मातृमायापुत्रादयः सम्बन्धात्
पमान्नवन्ति न भवन्ति वा इत्यतो मातापितृग्रहणं, चम्रदहात् आवृमगिनी जाव सयणसंगयसंपयो धावरजगम रजं च जाव दाण
दप्रयापं परिमाप्ता, तेषु च ज ममण त हेवा, हेवा नाम हित्वा, भमन्नवतिन भमय इति वा वदति अपि चारमते, नत्वे-
कस्यान्यतमेन अन्यतमाम्ना अन्यतमैर्वा, अथाह स लोगो अणन्यधर्मे, अथ ग्रभानन्वर्पादिशु, आदेति उक्तवान्, स इति मगवान्,
लोकः कर्षं समारमते पंचाप्रितापादिभिः प्रकारैः पाकनिमित्तं च ‘मृपाई’ इव, भूताइ जे हिंससि आतसाते मृतानीति अपि
मृतानि चान्यानि अधिना वध्यते, आत्मसातनिमित्तं आत्मघातं तपथा तपनवितापनप्रकाशहेतु उज्जालिया पाणइवातयति
विवाविद्य अगणि निपातपक्षा उज्जालयन्तस्ते प्रथिष्यादीन् प्राणान् त्रिपातयन्ति, त्रिम्पा मनोवण्णयेभ्यः पातयन्ति त्रिपात-

यन्ति, आयुर्वेलेन्द्रियप्राणेभ्यो वा पातयंति तिपातयंति, उक्तं च-तणकट्टुगोमयस्सिता०, णिव्वाविधा अगणिमेव निपातयंति, उक्तं हि-“दो भंते ! पुरिसा अण्णमण्णेण सद्धि अगणिकायं समारभंति तत्थ णं एगे पुरिसे अगणिकायं उज्जालेति एगे पुरिसे अगणि-
कायं णिव्ववेइ, तेसि णं भंते ! पुरिसाणं कयरे २ पुरिसे महाकम्मतरए पणत्ते !, तत्थ णं जे से पुरिसे अगणिकायं णिव्ववेइ से पुरिसे अप्पकम्मतरए, से केणट्ठेणं !, (भंते ! एवं बुच्चइ) गोयमा ! तत्थ णं जे से पुरिसे अगणिकायं उज्जालेइ से णं पुरिसे
बहुतरागं पुढविकायं वायु आउ० वणस्सइकायं तसकायं० अप्पतरागं अगणिकायं समारभति, तत्थ णं जे से पुरिसे अगणिकायं णिव्व-
वेति से णं पुरिसे अप्पतरागं पुढविकायं समारभति जाव अप्पतरागं तमकायं समारभति बहुतरागं अगणिकायं समारभति, से
तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं बुच्चति”, अपि चोक्तं-भूताणमेस आघातो, हव्ववाहो ण संसयो” यस्माच्चैवं ‘तम्हा उ’ वृत्तं तम्हा उ
मेधावी सस्मिन्न धम्मं ण पंडिए अगणि समारभेज्जा, कंठयं, तु विसेसणे, अहिंसाधम्मं समीक्ष्य, समारंभो हि तप-
नविपातनप्रकाशहेतुर्वा स्यात्, कतरान् जीवानाघातयंति !, अस्यारभप्रवृत्ताः कुसीला उच्यन्ते, ‘पुढवीवि जीवा आज्जवि जीवा’
॥ ३८७ ॥ अपि पदार्थसंभावने, पुढवी जीमंजिता, ये च तदाश्रिताः वनस्पतित्रसादयः, एवमाज्जवि तदाश्रिताः प्राणाश्च, संपत-
न्तीति सम्पातिनः-शलभवाद्यादयः, कट्टस्स संस्सिता य, संस्वेदजाः, करीपादिष्विन्धनेषु धुणपिपीलीकाण्डादयः, एते दहे अग-
णि समारभन्ता एवं तावदग्निहोत्राधारंभा तापसाद्याः अपदिष्टाः, एके निवृत्ताश्च शाक्यादयः, इदानीं ते चान्ये च वणस्सइस-
मारंभान्विताः परामृश्यन्ते, ‘हरितानि भूतानि विलंबगानि’ वृत्तं ॥ ३८८ ॥ हरितग्रहणात् सर्व एव वनस्पतिकाया गृह्यन्ते,
नीला हरिताभा आर्द्रा इत्यर्थः, हरितादयो वा वनस्पतयः, भूतानि जंगमाणि, विलंबयंतीति विलम्बकानि भूतस्वभावं भूताकृतिं

दर्शयन्तीत्यर्थः, तद्यथा-मनुष्ये निषेकफलत्वापूर्वपेक्षिन्यहर्गर्मप्रमथबालभ्रौभारयौवनवृद्धमस्मादिवर्यान्तो मनुष्यो भवति, एव इति
 तान्यपि न्यायपादीनि, जातानि-अभिनवानि सस्यानीत्यपदिश्यन्ते, संजातरमाणि यौवनवति, परिपक्वानि-जीवन्ति, परिशुष्कानि
 मृतानीति, तथा बृधः अहुरावस्यो जात इत्यपदिश्यते, ततश्च मूलस्कन्धश्चास्त्रादिमिविद्वेषैः परिवर्द्धमानः पोषक इत्यपदिश्यते,
 ततो युवा मर्यामो जीर्णो मृतमान्ते, स इति एवंमृत विलम्बितं कुर्वति, क्लृप्तेन कार्यवदुपचारात् आहारमया हि देहा देहिनां, अन्न
 वै प्राणा, आहारमात्रे हि इष्टा शीयन्ते म्सायते द्रुष्यते च मद्फला शीनफलाश्च भवति, पुढो स्तिनाणि पृथक् २ धितानि, न
 तु य एव मूले त एव स्कन्धे, केनाचिदेकजीवो बृधः तद्वयुदासार्यं पुढोसिवाह, तान्येव-संखेजजीवितानि असंखिजजीवितानि
 अन्नवजीवितानि वा, जो पिवति मातसात पपुषु, आत्मपरोमपसुहृदुःखहेतु वा आहारसयणासम्पादितवमोगत्य, प्रागहिम
 प्राप्नो नाम निरुक्तोद्यमतिः, उपकरणद्रव्याभ्येतानि, बहुर्गति एवमपि छिदन् बहून् जीवाभिपातयति, एगपुढगीए अणेगा जीवा,
 किंच-‘जाइ च बुद्धिं च विणासयते’ इति ॥ ३८९ ॥ जातिरिति बीजं, त सुब्रह्मलोकस्वलास्यन्दि(स्यादि)मिविनाद्यन्ति
 यच्चैक्य, जातिविनाशे हि बंजुरादिविदिर्हता एव, नात्यमावे कुतो बुद्धिः, अथवा तावीयि विनसेति बीज, सुदृढं विषासेइ अंकु
 रादि, बीवादीति बीबांकुरादिक्रमो दर्शितः, पठ्याणुपुञ्जी च दशविषाण, स एव अर्तयतः आत्मानं दृष्टयति परं वा अधा
 द्दु से लोण अणश्चयम्मे अवेत्यानन्तरे आहुस्तीर्षकराः, स इति स पाण्डवी, जनार्णो वर्मो यस्य स भवति अजजचम्मो, अहा
 बादी तवाकरी न भवति, जो हि बीवादि हिंसति मात्मसातनिमिष, इत्येव तान् प्राप्तवयसो वा बुधादीन् इत्या ते कुञ्जीलाः मानु
 प्याव् प्रप्सुताः प्राप्य ‘गणभायि मिज्जति पुबच्छ(बुया बु)याणा’ इति ॥ ३९० ॥ गर्मानिति दकण्डे गर्मोदि इति यदपदिश्यते

तद्गर्भाद्यवस्थानिमित्तं, तद्यथा—निपेककललार्बुदपेक्षितः स हि मांसं गर्भाद्यवस्थानिमित्तं, तस्यामन्यतमस्यां कश्चित् प्रियते, अथवा मासिकादि, गर्भावस्थासु नवमासन्ते तेनान्यतरस्यां प्रियते, गतगर्भो विगर्भा, ते तु ब्रुवाणाश्च, ग्रन्थानुलोम्यात् पूर्व(पू) कुर्वाणाः, इतरथाऽनुपूर्वं वा ण ब्रुवाणा इतियावत्, न मातापित्रादि व्यक्त्या गिराऽभिधत्ते, ततः परं ब्रुवाणा, पंचशिखो नाम पंचमूढः कुमारः, अथवा पंचेन्द्रियाणि [शिखाभूतानि बुद्धिसमर्थानि स्वे स्वे विषये तस्मात् पञ्चशिखो, तस्मिन्नपि कदाचित् प्रियते, युवाणगा मज्झिमा येरगा य कंठयं चयंति साततो भवतो वा, यः पश्चात्प्रलीयते, यैर्यथाऽऽयुर्निर्वर्तितं यैश्च यथा जीवोपवातादिभिर- ल्पान्यायुषि निर्वर्तितानि सोपक्रमानि निरुपक्रमानि च, भणितं च—‘तीहिं ठाणेहिं जीवा अप्पाउअत्ताए कम्मं पकरेंति’ एनं पंचेदिय- तिरिएसुवि, गन्भादि मिजंति उ अबुयाणा, व्याधिभिरांगतुर्कैवेदनाप्रकारैरप्रियन्ते, एगिंदिएसुवि तहाणुरूवं भाणितव्वं, ‘बुज्झाहि जंतो इह माणवेसु’ वृत्तं ॥ ३९१ ॥ किं बोद्धव्यं ? न हि कुशीलपाखंडलोकः त्राणाय, धम्मं च बुज्झह, तं च बोधिं बुज्झा जहा—माणस्सखेत्तजाती कुलरूवारोगगसाउअं बुद्धी । समणोगह सद्धा दरिसणं च लोगम्मि दुलभाइ ॥ १ ॥ जंतोरिति हे जन्तो, इहेति इह माणवेहिं दृष्ट्वा भयानि इतश्च तस्य जातिजरा मरणादीनि नरकादिदुःखानि च, तेण दट्ठुं भयं वालिएणं अलं भे बाल- भावो हि बालकं कुशीलत्वमित्यर्थः, नयते कुशीलं अग्रतः, एगंतदुक्खे जरिए उ लोगेत्ति निच्छणयं संपडुच्च एगंतदुक्खो संसारः, तंजहा—‘जम्मं दुक्खं जरा दुक्खं, रोगा य मरणाणि य । अहो दुक्खो हु संसारी, जत्थ किस्संति जंतवो ॥ १ ॥’ तहा तण्हाति, तत्तपाणं करोति तस्स जरित्तेत्ति ‘आलित्ते णं भंते ! लोए जराए मरणेण य’ अथवा जेण सयं संतत्तं जरित्तमिव जगं कलहं गलेति, ज्वरित इव ज्वलितः, सारीरमाणसे हि दुःखादी, मणुस्से हि कपार्यैश्च नित्यप्रज्वलितवान्, ज्वरितः सकम्मुणा

विष्परिपासुर्वेस्तिपि स्वकृतेन कर्मणा, नेत्ररादिकृतेन, विष्परियासेन गरादिनानाविधैः प्रकारैर्विपरीतमायाति, तदपि चोक्त, उक्तं
 कुशीलविपाकः, पुनरपि कुशीलदर्शनान्नेषामिधीयते, 'इहेग मूढा पयवसि मोक्षम्' इति ॥ ३९२ ॥ इहेति पाखण्डिलोके मनु
 प्यसोकेऽपि, एके न सर्वे मूढा-अपान्ना स्वयं मूढाः परैश्च मोहिताः भृशं वदन्ति, आश्रिते आहारयति च तमित्याहार', पुष्ट्या
 पुर्वलादिविधुषान् आनयति-आहारयतीत्याहार', आहारसंयोज्येण रसायाहारसपद् अनयन्तीति आहारसंपन्नं च तच्छरण, अथवा
 आहारेण समं पक्वं, आहारेण हि सह पंच लवणाणि, तंजहा-सैष च सोऽपल विरं रोम मस्र इति, लवण हि सर्वसान् दीप
 यति, तच्छ हि-लवणविह्वला य रसा, चस्तुविह्वला य इदियगमा ।' तथा चोक्त-लवण रसानां तैल स्नेहानां घृतं मेघ्यानां-
 मिलादि, केच अद्गुप्य मोक्ष न परिहरति, क्वचिदपि, अथवा आहारपंचग, तपसा-मज्ज लमुषं पल्ल लीरं फलं तथैव गोमसं,
 वारिमदगा तु पणे य सीतोदगसेवणेन स्नानपानरश्चपादवातेन सीतोदगसेरण, तत्र च निगता, सीतमिति अविगत
 जीवं, अंगुष्ठमिव सं वा, परित्रादभागवतादयोऽपि क्षीतोदकं सेवंति, द्रुतेण एगे तापसादयो हि इष्टेः समिदृशतामिहैवैः, द्रुता
 न्नं तर्पयन्तो मोक्षमिच्छन्ति, तत्र कुंश्वावीन् सन्नाम गन्धयन्ति ये तत्र दहन्ते, मोक्षो सविशिष्टः सर्वविमोक्षो वा दरिद्रादि-
 दु लविमोक्षो वा, ये कुलसर्गादिफलमनाद्यस्य प्लुच्छति ते मोक्षाय, नेपास्तु अग्न्युदयाय, तेषामुत्तरं 'पायोसिणाणादिसु गस्थि
 मोक्षम्' इति ॥ ३९३ ॥ प्रात इति प्रत्युष', आदिग्रहणात् इत्तपादप्रक्षालनप्रलक्षयनानि, येन तद्गुदक सचिवं तदस्मिन् ये घट्टये
 पथा इम्मति, किंच-स्नान मददर्पकं, कार्यागं प्रथमं स्मृतम्' खारो गाम अद्गुप्यं तदस्ती'पन्यानि पंच लवणाणि तेषामनन्त
 नेन मोक्षो भवति, ते मस्र मसं लवण च 'मोक्षा ते इति कुमीला, मांसमिति गोमांसं, चाग्रहणात् पम्पइं कारम एता यमोक्षा

कथमिहान्यत्रवासं परिकल्पयन्ति मूर्खाः, अन्यत्रत्रासो नाम मोक्षत्रासो नाम यत्रेच्छति यदीप्सितं
 वा न तत्र वासं परिकल्पयन्ति, अत्रैव संसारे चैव, परिकल्पयंति नाम कुर्वन्ति, विशेषोत्तर 'उदएण जे सिद्धिमुदाहरंति'
 वृत्तं ॥३९४॥ सायंति रात्रौ, पायंति पञ्चूसे, सेसं कंठयं । किंच-यदुदकेन सिद्धिः स्यात् तेन 'मच्छा य कुम्मा य सिरीसिवा
 य' वृत्तं ॥ ३९५ ॥ मच्छा एव कुम्मा-कच्छभा, सीरीमवत्ति इह सिरीसिवा मगरा सुंमारा य, चतुष्पादत्वात् सिरीसुपा, मंगू
 णाम कामजगा, उट्टा णाम मजारपमाणा महानदीपु दश्यन्ते, उम्मज्जणिमज्जियं करेमाणा, दगरक्खसा मनुष्याकृतयो नदीपु समु-
 द्रेषु च भवंति, एवमादयोऽन्येऽपि च जलचराः मत्स्यबन्धादयश्च यद्यद्विर्मोक्षः स्यात्तेन सर्वे मोक्षमवाप्नुवन्तु, न चेदाप्नुवंति ण,
 अट्टाणमेयं कुसला वदंति अस्थानमिति अनायतनं अनादेशः अभ्युदयनिःश्रेयमयोः कुशलास्तीर्थकरास्त एवं वदंति अस्या-
 नमेतत् यदुदकेन शुद्धिर्भवति, 'उदकं जति कम्ममलं हरेज' वृत्तं ॥३९६॥ एवं पुण्यंपि, चन्दनकर्द्दमलिप्तं वा, नोचेत् ततस्ते
 इच्छामात्रमिदं, त एवं वराका जात्यन्धतुल्याः अंधं व णेतारमणुस्सरंता अन्येन तुल्यं अन्धवत् यथा जात्यन्धो जात्यन्धं णेता-
 रमणुस्सरंतो, अणुस्सरंतो णाम अणुगच्छंतो, उन्मार्गं प्राप्य विपमप्रपातादिकण्टकव्यालाग्निउपद्रवानामादयति क्लेशमिच्छन्ति न
 चेष्टां भूमिमवाप्नोति, एवं ते कुसीला अहिंसादिगुणजात्यन्धा इच्छंतीऽपि मोक्षार्थं अहिंसादीन् गुणानप्राप्नुवन्तः, स्वयं प्राणिनो
 विहेडयंति 'हेडु विबाधने' बाधन्त इत्यर्थः, ये चान्ये जीवा अनाप्यास्तानाश्रयन्ति तेऽपि तथैव प्राणिनो विहेडयित्वा अनिष्टानि
 स्थानानि अवाप्नुवंति, किंच-'पावाइं कम्माइं पकुवतो हि' वृत्तं ॥ ३९७ ॥ कंठयं 'हुतेण जे मोक्खमुदाहरंति' वृत्तं
 ॥३९८॥ ये मोक्खं उदाहरंति नाम भासंति, सायं च पायं च पायं च अगर्णि फुसंति सायं रात्रौ, पायं प्रत्युपि, अग्निं स्पृशन्ति

इति यथेष्टैर्ह्येतत्पर्यन्तं , यदि तेषामेव सिद्धिर्भवति एव सिया सिद्धि इवेज्ज कतरेषां ! अगणिं पुसन्ताण कुकम्मिणपि
 कुकर्मणो मृह्यटक्करा धूटक्करा वणदाहा वन्सरदाहकः, उक्कानि पृथकुद्धील्लदर्थनाणि, एषां तु सर्वेषामेव अयं सामान्योपालम्भः
 अपरिचक्ष्य दिट्ठं ण तु एव सिद्धि, एव्हिन्ति ते घातमयुज्जमाणा । अपरिच्छेति अपरीक्ष्य, दृष्टिरिति दर्शनं, अपरीक्षित
 दर्शनानामित्यर्थः, नैव सिद्धिर्भवतीति वाक्यशेषः, किंतु एदिति ते घातमयुज्जमाणाः, अपरिच्छेति अपरीक्ष्य, दृष्टिरिति दर्शनी,
 तैस्तेर्दु स्वविशेषैर्यस्तयतीति प्राप्तः संसारः, धम्ममयुज्जमाणाः, तत्प्रतिपक्षभूताः सम्यग्दृष्टयः, ते तु भूतेहिं जाण पडिलेह सात
 भूतानि एकेन्द्रियादीनि, जानीत इति ज्ञानकः स ज्ञानको अणोवम्मेव भूते सातं पडिलेहेति 'ब्रह्म मम ण पिप दुक्ख, जागिय
 एवमेव सन्न्यसणाणं' एव मत्वा यदारमणो न प्रिय तद्गतानां न करोति, एव संम पडिलेहणा भवसि, विज्झं नाम विद्वान्, गहा
 यचि एव गृहीत्वा अणोवमेव इच्छते सातासात एव गृहीत्वा नवकेन मेदेन तसयावरण पीड, अथवा विज्झ, विज्झा णाम ज्ञान
 स गहाय, जीए तसयावरा नवसि, उक्क च-पहम णाण तज्जो दया, एव चिह्वति सज्जसंनए । अज्जाणी किं काहिति?, किं वा
 गाहिति छेयपावग ? ॥१॥' के पुनः हिंसादिषु प्रवर्षन्ते अशीलाः कुशीलाश्च ते संसारे यणति लुप्पति इव ॥ ४०० ॥ जर
 गादिगतीसु सारीरमाप्सहिं दुःखेहिं पीड्यमाना लनन्ति, लुप्यन्त इति छिपन्ते, हन्यन्ते च, तसन्तीति नानाविधेभ्यो दुःखेभ्य
 उद्विज्जते, कर्मण्येषां संतीति कर्मिणः, यतमेव तेव पुढो जगाइ पुढो नाम पृथक् अथवा पृथु विस्तारो, सज्जजगाइ पुढो पटि
 संसाणपि परिसंणाय परिगण्येत्यर्थः 'मिहु'रिति सुसीलमिहुः तम्हा भिवू विरते आलगुत्ते तस्मादिति यस्माभिः क्षीलाः कुशी
 लाश्च संसारे परिवर्चमाना स्तनन्ति लुप्पति नसंति च तम्हा विदुः विरति कुर्यात् पंचप्रकारां अहिंसादी, आतगुणे णाम आत्मसु

गुप्तः स्वयं वा गुप्तः कायवाङ्मनस्वात्मोपचारं कृत्वा अपदिश्यते आतगुमेति, ददुं तसे य पडिसाहरेज्जा चशब्दात् स्थावररेपि, पडिसाहरेज्जि इरियासमिति गहिता, अतिकम्मे संकुचए पसारए, इदानीं स्वलिङ्गकुशीला परामृश्यते, तद्यथा—‘जे धम्मलद्धं च निघाय भुंजे’ वृत्तं ॥ ४०१ ॥ जेत्ति अणिदिट्ठणिद्देसे, लद्धं, नान्येषामुपरोधं कृत्वा लब्धमित्यर्थः, बेतालीसदोसपरिसुद्धं, वा विभापाविकल्पादिपु, असुद्धं वा लद्धं असणादि निधायेति सन्निधिं कृत्वा,, तं पुण अभत्तत्थं, दुचरित्तं भत्तसेसं वा अबभत्तड्डो वा मे अज्ज, एवमादीहिं कारणेहिं सन्निधिं काउं भुंजति, विगतेण य साहदुद्धं विगतजीवं तेनापि च साहदुद्धरिति साहरिग, फासुगे देसे जंतुवज्जिते संहृत्य यः स्नाति—प्रयत्नेनापि देशस्नानं वा सर्वस्नानं वा करोति, किं पुण अहिकडेण ?, जो धावती लूसयतीव वत्थ धावयति विभूसावडिताए, लूमयति णाम जो छिंदति, छिंदितु वा पुणो संधेति वा, पठ्यते च—लीस-एज्जावि वत्थं लीसए नाम सेवते, अथवा झूठाणां कारेति, अप्पणो वा परस्स वा तमेव कुथाणं, भङ्गारगो भणति—अधाहु से णाअणियस्स दूरे नयभावो हि णागणिगं ततो दूरे वर्त्तते, निर्ग्रन्थत्वस्येत्युक्तं भवति, उक्ताः पासत्थकुसीला । इदाणि सुसीला, ‘कम्मं परिणाय दगंसि धीरे’ वृत्तं ॥ ४०२ ॥ ण्हाणपियणादिसु कजेसु तिविधेन तु उदगसमारंभे य कम्मबंधो भवति तमेवं ज्ञात्वा संसारभीतो दुविधपरिणाय परिजाणेज्ज धीरो—जानको, यथा वा यैः प्रकारैः कर्म बध्यते तान् कर्मबन्धाश्रवान् छिदित्वा न कुर्यादिति, एवं ज्ञात्वा विद्येण जे जीवति आतिमोक्खं विगतजीवं वियडं—तंदुलोदगादि यच्चान्यदपि भोजनजातं विगतजीवं संयमजीवितानुपरोधकृत् तेन जीवेयुः, केच्चिरं कालमिति जाव आदिमोक्खो, आदिरिति संसारः स यावन्न मुक्तः, ततो वा मुक्तः, यावद्वा शरीर ध्रियते तावत्, किंच—प्रासुकोदकभोजित्वेऽपि सति ते वीनकन्दादि अंभुंजमाणाः, आदिग्रहणान्मू-

उपप्रफुल्लदीपि गृह्यन्ते, विरता सिणाणा अउ इस्थिगाओ विरता अम्यगोद्वर्चनादिपु शरीरकर्मसु, निष्पति कर्मशरीरा, सुक्खा
 सुक्खा विष्णुदिकम्मसरीरा जाय अट्टिचम्मावणदा एव तावदहिंसा गृहीता, इत्थिग्रहणतो अन्येऽपि अवागृह्यते रात्रिमत्तं च, ततोऽपि
 विरता, ये चैव विरताल्लपसि चोद्यता ते संसारं न वणति, ज्ञाता सत्र परिममन्ति, ज्ञाता कुपीलदोसेहिं जुञ्जति, पुणरपि पासत्या
 कुसीला पराम्मस्संति—‘जे मातरं च पितरं च हेखा’ इत्थं ॥४०३॥ मारं नाम बुरं पुत्रादि, पसवो हस्तभगोमहिष्यादयः, एव
 कुताकुत एवं संतं असंतं वा विहास्य प्रयजित्वात् आधाति धम्मं उदाराणुगिदो, हिंसेतो वा उपेस्य अक्कारणे वा गत्वा तन्निवेसु
 इत्थेसु दाप्यमहायसि सु अक्खातिचि वास्पाति, धम्मो, उदाराणुगदो नाम औदारिक उदरहेतुं धम्मं कहेति, उचाहु से सामणित
 ममगभावो सामणिय तस्म दूरे वदति, कुलाइ जे घाबति सादुगाइ० इत्थं ॥४०४॥ एवविधाह कुलाइ पुन्वसंयुताइ पञ्च-
 संयुताणि वा वो गच्छति सादुगाइ, स्वादनीय स्वादु स्वादु ददातीति स्वादुदामि, स्वदति वा स्वादुकानि, अक्खाइयाओ अक्खाइ,
 धम्मइयाओ वा, जाहिं वा कडाहिं रज्जते, उदाराओ गिदो पुणो, अथवा उदरग्रथिना आख्या जं बहूइ क्कठ, इतरहा तु करे
 अवि कुले बाप्पिना, से आयरियाण गुणार्थं सत्तसे आयरिया चरिधारिया तेसिं सहस्समाए सो वदति सहस्सगुणपरिहीणो
 ततो य इद्वरेण, जे सावए ‘उपम्यकार्यां वाचि’ लपतीति प्रवीति जेवि ताव अगणादिहेतुं, अण्णेण केइ लयावेति अइ परिसो
 वा, सोवि आयरियाण महस्समागे जं वदइ, किमग पुण जो समयेव लवइ !, एवं वत्तवचपूयाहेतुमवि । किंच-गिकम्मदीणे
 परिभोयण्ही० इत्थं ॥४०५॥ जो अप्प वा बहू वा उपवि च छड्ढिवा गिक्खतोऽओ सीलमास्थितः क्खामपानतांसितः अला
 मगपरीसंइण वा शीनवां प्राप्य निजिमहियवसुहो पथविधस्स जाजीनस्स अयतमेन भाहायुत्थावयति, सर्वोऽपि हि मोहत्थपर

प्रणयदीनो भवति, उक्तं हि—कण्ठविस्मरता दैन्यं, मुखे वैवर्ण्यवेषधू । यान्त्रेव प्रियमाणस्य, तानि लिङ्गानि याचिरे ॥१॥ आउ-
 दृणाहेतुं च सुहृमंगलियाओ करोति मंसत्त, एरि गो वा तुमं दमदिसिप्पमासो तच्चणिगो व जहा कंपति, उदरे हितं उदरिकं
 अन्नपानमित्यर्थः, भृशं गृद्धः प्रगृद्धः णीयारणिद्धेव महावराहे णीयारो णाम कणकुंडकमुग्गमासोदण्ण विनिकीर्यत इति
 नीकारः, वरा दारतीति वराहः, वरा भूमी, स उद्धृतविपाणोऽपि भूत्वा अन्यानुरतोऽपि हि हन्यमानान् दृष्ट्वा तत्र नीकारे गृद्धन्
 पश्यति, ततः कचिदेव प्रकृता वा, अदूरेति वा अचिरात्कालस्य प्राप्तजरो व एपति घातमेव, मरणमित्यर्थः, अथवा निकारो नाम
 यस्यानिरालकरालकमुद्गमापादीनि स आरण्यवराहः, तेषु प्रगृह्यमाण औपगेषु पतति, कर्पकेभ्यो यद् एमति घातमेव, एवमसौ
 कुशील आंहारगृद्धः असंयममरणमासाद्य णरगतिरिक्खजोणिओ पाविऊण अदूरमासु निघातमेव, स एवं कुशीलो 'अण्णस्स
 पाणस्स इधलोइअस्स' वृत्तं ॥४०६॥ इहलौकिकानि हि अन्नपाणानि हि न मोक्खाय, तेषां ऐहिकानां अन्नपाणानां हेतुरिति
 वाक्यशेषः, अनुप्रियाणि भापते, एस दारिका कीम ण दीज्जइ?, गोणे किं ण दम्मए?, एवमादि वणीमगत्तणं करेति, सेवमान इति
 वायाए सेवति, आगमणगमणादीहि य, स एवंविधं पासत्थयं चेव कुशीलतं च चशब्दात् ओसन्नतं संसत्तत्तं च, प्राप्येति
 वाक्यशेषः, केवलं लिङ्गावशेषः चारित्रगुणवंचितः णिस्सारए होइ जहा पुलए जहा धणं कीडएहि णिष्कालितं णिस्सारं
 भवति, केवलं तुयमात्रावशेषं, एवमसौ चारित्रगुणनिस्सारः पुलकधान्यत्त, इहैव बहूणं समणाणं समणीणं हीलणिजे० परलोने
 य आगच्छति हत्थछिंदणादीणि, उक्ताः कुशीलाः, तत्प्रतिपक्षे भूतं मूलोत्तरगुणेषु आयत्तत्वं, सो शीलं प्रतिपद्यते, तत्रोत्तरगुणा-
 नधिकृत्यापदिश्यते, 'अण्णायपिंढेणऽधियासएज्ज' वृत्तं ॥४०७॥ ण सयं वणीमगादीहि, अण्णातउ एसति, अधियासणा ण

प्रलभमर्गा, न पूरण तवस्ता अ, यह अणे पूयासकारणिमिच तपः कुर्यादिति, निवेहेज्ज वा, जो पूयासकारनिमिच तव करोति
 तेन सो तत्प्राप्ति वादितो भवति, तम्हा न भिव्वहेज्जा, स एवं अण्ये य पाणे य अणाणुगिदो, जो हि अण्णायपिठ एमए सो
 जियमा अण्ये य पाणे य अणाणुगिदो, अथवा अपु-पणावुमाव इति, न पुव्वसुवेसु अण्णपाणेसु अणुगिजेज्जा, एगगाइणे
 गहगति च्छा रसेसु पियतवि सहेव सन्वेसु क्कामेसु पियपि कुर्यात्, सइरुवादिसु अमज्जमाणे न राग दोसं वा गच्छे, कय !,
 'सरेसु य मएयपावप्पसु, सोतगाहणवुवगतेसु । सुठ्ठेण व रुठ्ठेण व समणेण सदा न होयव्वं ॥१॥' एव सेमिदिएसु, अइवा अपसत्तय
 इज्जस्समेसु मदनक्कामेसु य, यवैव इन्द्रियजयं करोति सहेव 'सत्ताणि संगानि अवि(इ)व चीरो' वुच ॥४०८॥ संगः प्राणि
 ववादयः त्वा मिज्जादंसयंति ताणि अभिच्छिच्छन्त्य सव्वाइ परीसहोवसगांइ इक्ख्वाइ स्वममाणे-सइमाणे, अखिलो नाम अस्सि-
 लेसु गुणेषु वसितव्यं, अथवा स्तिलमिति यत्र किंचिदपि न प्रसृते उच्छरमित्यर्थः, नैवं स्तिलभूतेन मवितव्य, यत्र क्वचिदपि गुणो
 न प्रसृते, गुणा बान्नादी, अपृदे आहारादिषु, न सिलोयक्कमी परिवएळा, सिलोक्को नाम इळावा, सर्वतो वएळ, स्साचदस्सातपिठ
 किंनिमिचमाशारयति ?, उप्पते- 'भारस्स जाता मुणी सुजमाणे' वुच ॥४०९॥ मारो नाम संयममारो, जाताएणि संयम
 जाताएणि, संयमजाता मसो-भिमिचं, सबभमारवइणुताए 'सो इ तवो क्कयव्वो जेण मणो इक्खइ ण उप्पखेळ', कलेळा य
 उपानकीळातुन्य तपो मन्यमाना कळेळा य पावविवेगं नाम भिक्खु, पाव नाम कम्म, विवेगो चिनाइ इत्यर्थः, सर्वावेवेको
 मोघ, सेसो वेसविवेयो, अथवा पापमिति क्षरीरं, कृतमत्त्वादशुचित्वाच्च तद्विवेकमाकांक्षमाणः पु-स्तेण पुठ्ठे पुतमास्सिराज्ज यदि
 पुनस्सो संयम कुर्वाणः आरीरमाब्भमे- परीणहोपसगंइ-पैतोभिभूयत सतस्सेरमिभूतः पुतमादिएसु, पुत्र-वैराग्य चारित्रं उपपन्नो वा

संजमो णाणादि वा, आदीएज्जत्ति तमादद्यात्, तेन तेपा जयं कुर्यादित्यर्थः, यथा भट्टारक एव, दमदन्तो वा संगमसीसे यथा दमितः वरो-योधः संगमशिरस्यपरान् दमयति, अभिहतीत्यर्थः, एव अद्विविहं कम्मं जिणिता परीसहे अधियासेहि, किंचान्यत्- 'अवि हम्ममाणे फलगावत्तट्ठी'वृत्तं ॥४१०॥ यद्यप्यसौ परामर्हेहन्नेत अर्जुनकवत्, अथवा फलकउदचक्रुष्टः क्षारेण लिप्येत सिच्येत वा तथापि अप्रदुष्टः अणिहम्ममाणो वा समागमं कंखति अंतगस्स सम्यक् आगमः समागमः, अन्तको नाम मोक्षः, अथवा अन्तं करोतीति अन्तकः, यथा 'नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां, नापगानां महोदधिः। नान्तकृत्सर्वभूतानां, न पुसा वामलोचनाः ॥१॥' स एवं निदूधूय कम्म-अंतकर्ममासाद्य निश्चितं निरवशेषं वा धृत्वा विधूय, किं? अष्टप्रकारं कर्म, नेति प्रतिषेधे, भृशं प्रपंचं प्रपंचं जातिजरामरणदुःखदौर्मनस्यादि नष्टवदनेकप्रकारः प्रपंचको दृष्टान्तः, अक्खक्खएव अश्नोतीत्यक्षः, अथवा न क्षयं जाती-त्यक्षः, जहा अवक्खएव सगडं समविपमदुर्गप्रपातोद्यानादिषु तेषु पुनः संखोभमिन्ति एवं स, एवं निदूधूय कर्म अचलं निर्माणमुखं प्राप्य न पुनः संसारप्रपञ्चमाप्नोति । नयास्तथैव ॥ कुसीलपरिभाषिनं ससममध्ययनं समाप्तं ॥

वीरियंति अज्झयणं, तस्स चत्तारि अणुयोगदारा, अहियारो-तिविधं वीरियं वियाणिता पंडियवीरिए जतितव्वं, गाथा 'वीरिए छक्कं' गाथा ॥९१॥ वीरियं णामादि छव्विहं, णामंठवणाओ गयाओ, वतिरित्तं दव्ववीरियं सच्चित्तादि तिविधं, सच्चित्तं दव्ववीरियं तिविधं-दुपद चउप्पद अपदं, दुपदाण वीरियं अरिहंतचक्कवड्डिचलदेववासुदेवाणं इत्थिरयणस्स य, एवमादीण वीरियं-जं जस्स जारिसं सामत्थं, चतुष्पदाणं तु अस्सरयणाईणं सीहवग्गवराहसरभादीण, सरभो किल हस्तिनमपि वृक इव औरणकं उक्खिविऊण अ बज्झति, एवमादि यस्य यच्च चतुष्पदस्य वोद्धव्यं वा सामर्थ्यं, अपदाणं गोसीसचंदणस्स उण्हकाले डाहं णासेति

तदा कनकरयणस्त सीयच्छले सीत उच्छृङ्खले उण्ड नासेति, तदा चक्रवृद्धिस्म गन्मगिह सीते उण्ड उण्डे सीत, एव पुट्टसीमादीन
वस्तु चारिसं संजोदमाण असंजोदमाण य गदागदविसेसाण य 'अचिस पुण वीरिय' गाथा ॥ ९२ ॥ अचिस दृढवीरियं
आहारादीर्णं स्नेहमह्यमोन्यादीनां, उच्छृङ्खले—'मद्यः प्राणकरं सोय०' आवरणार्णं च वम्ममादि गुडादीर्णं च चक्रयणमादीण्य
अन्वेषां च प्राप्तवृद्धिस्मकादीनां, किञ्चान्यत्—सद ओसहाण मणिं वीरिय, विवागे तं विसृष्टीकरणी पाइलेवो, मेवाकरणीउ
य जोसवीवो, विसयसीणि य दब्बाणि गवजालेवआन्वादमावात् विप नासेन्ति, सरिसिमेवाओ वा गुलियाओ वा लोसुवहे
यवामेचे खेचे विप गदो वा मग्नि, अन्य द्रव्यमाहारित मासणापि कहु(वपु)पि सुवां न करोति, न च बलप्रानिर्मवति, किञ्च
केवात्रिद्रव्यतो संयोगेण वसी आलिषा उदकेनापि दीप्यते, कसीराविषु च कान्दिकेनापि दीप्यते, योनिप्रासृतादिषु वा विभा
सियन् । खेचवीरिय देवकृन्नासीसु सर्वाण्येव द्रव्याणि वीर्यवन्ति मगन्ति, यस्य वा क्षेत्र प्राप्य बलं भवति, यत्र वा क्षेत्रे वीर्यं
भव्यते, एत वेव बरवो किन्दुवीगाबाए गदितो, 'आवरणे कवयादी च द्वावीयं च पहरणे होति । खेचस्मि जस्मि
खेचे काले जो जस्मि कालमि ॥ ९४ ॥ अलवीरिय सुसमसुममाविसु, यस्य वा यत्र काले बलमुत्पद्यते, तथया—'वयोसु लवण-
ममृतं दुरदि बल गोपयद्य हेमन्ते । शिखिरे चामलकामो घृत वसंते गुह्यो वमन्तस्यान्ते ॥ १ ॥' 'भावे जीवस्त वीरियरम'
माहा ॥ ९३ ॥ मातवीरिय जीवस्म सवीरियस्स लब्धीओ अपेगविषाओ, संवहा उरस्सबल इदिपबल अन्धप्यबल, ओरसि मने
ओरस्सं, छारीरमित्थर्यो, त पुण अपेगविष, संवहा—'मणवयणकार्य' गाथा ॥ ९५ ॥ मणे सार उरस्मवीरिय चारिसं मणपो
मग्लगाइणसामत्य वयरोमसंघातणादीण चारिसे पमसंघातये मणपोगले भवति, त पुण वुधियं—संपदे य संमन्वे य, तित्थ

गरस्स अणुत्तरोवाइयाणं च अतीपहूणि मणोदब्बाणि, संभायणीयं तु यो हि यमर्थं पटुमतिना घोव्यमानं न शक्नोति साम्प्रतं
 परिणामयितुं, संभाव्यते तु एष परिकर्ममाणं शक्षयत्यमुमर्थं परिणामयितुं, तंजहा-तवे तणुत्तए दुब्बले, विग्णाणणाण इत्यादि
 संभाव्यं, वायावीरियमवि दुविधं-संभवे य संभव्वे य, तत्थ संभवे य तित्थगरस्स जोअणनीहारिणी वाणी सव्वभासाणुगामिणी
 एतत्संभवति वाचावीर्यं तित्थकरे, येषां चान्नेपां क्षीराश्रनादिवाग्निषयः, तथा हंमकोकिलादीनां सम्भवति स्वरसेन माधुर्यवीर्यं,
 सम्भाव्ये तु इयामास्त्री गाइतव्वे, तंजहा-‘सामा गायति मधुरं काली गायति खरं च रूखवं च’एवमादि, तथा संभावयाम
 एनं श्रावकदारकं अकृतमुखमप्यक्षरेषु यथावदभिलसव्येषु, तथा संभावयामः शुक्रमदनशलाका मनुष्यवक्तव्येन त्वेनं भासे सम्भा-
 व्यते, कायवीरियं णाम औरस्यं यद्यस्य बलं, तदपि द्विविधं-सम्भवे सम्भाव्ये च, संभवे यदिवा चक्रमर्तिचलदेववासुदेवाणं यद्वा-
 ह्रुबलादि कायबलं, जहा कोडिसिला तिविट्ठुणा उक्खिता, अथवा ‘सोलस रायसहस्सा’ एवं जाय अपरिमितचला जिगवरिदा-
 संभवयुः, सम्भाव्यते तीर्थकरा लोकं अलोके प्रक्षेप्तुं, तथा मेरुं दंडमिग गुहीत्वा छत्रवद्धतुं, तथा पभू अण्णतरो इंदो जंबुदीवं तु
 वामहत्थेण छत्तं जहा धरेज करयलतो मंदर घेतुं, तथा संभाव्यते आर्यदारकः परिमर्द्धमानः शिलामेनामुद्धतुं, अनेन मल्लेन सहा-
 योद्धुमित्यादि, इंदियबलं पंचविधं सोइंदियादि, एकेकं संभवे सम्भाव्ये च, संभवे यथा श्रोतस्य वारग जोयणाणि विस्रओ, एवं
 सेसाणवि जस्स जो, संभाव्येऽपि यस्यानुपहतमिन्द्रियं श्रान्तस्य वा पिपासितस्य वा परिग्लानस्य वा साम्प्रतमग्रहणसमर्थं, यथो-
 दिष्टानामुपद्रवानां उपशमे सम्भाव्यते विषयग्रहणायेति, उक्तं इन्द्रियवीर्यं । इदानीं आध्यात्मिकं, तमनेकविधं ‘उज्जमधितिधीरत्तं,
 ॥९६॥ उज्जमो णाम परीसहोन्नसग्गाणं जये, सोडीरो णाम त्यागसंपन्नः अविसादिता, अहमा सोडीरत्तं ज्ञाने अध्वेतव्ये तथैव वा

कचम्ये, न परामियोग इव करोति, इषीयमाणः, अवश्यं मया एतत्कर्तव्यं, न विपीदन्ति चलयति वा, क्षमाभीर्यं आकुदयमानो वि
 न क्षुम्यति, गभीरो नाम परिपदैर्न क्षुम्यते, दात वा कर्त वा नो तुज्यो भवति, उक्तं च—‘क्षुस्तुलुलेति अ होइ ऊभय रिचय कण
 ऊभइ । भरियाइ ण सुम्भती सुपुरिसविष्णुणमढाइ ॥१॥’ उच्योगं सागारप्रणगरुणयोगीरिय, सागारोवयोगवीरिय अहुविहं
 पंच दानानि श्रीप्यन्नानानि, अनागारोवयोगवीरिय चतुर्विधं, येन स्वविषये उपयुक्ता यो यमर्यं जानीते द्रष्टव्यं च पश्यति, एकेकस्स
 मत्तुपयोगादैः चतुर्विधो भेदो दृग्वादि, एवं उच्योगवीरिए जाणति, योगवीरिय तिविह, मज्जमज्जप्पवीरिय अकुदलमज्जप्पिरोवो
 वा कुदलमज्जउदीरण वा मज्जस्स एगहीमावकरण वा, मज्जवीरिएण य विपठसंयता वद्धमागअवट्ठितपरिभामगा य भवन्ति, वद्धवी
 रिए नाममाणा अपुणरुण निरवद्वप च आपते वागविषयात्मोपयुक्तं, कथं वीर्यं सुममाहितयमअवदना सुमहरितपादः कूर्मवद-
 वतिष्ठते, कथं निमनोऽइ स्यां इत्यप्यवसितं, उक्तं हि—काएवि हु अअत्तप्प ते० तपोवीर्यं दादन्नअकरं यत्तद्व्यवसितः करोति,
 एवं मत्तदन्नविषे सयमेऽपि, एकत्वाप्यवसितस्स संयमवीर्यं भवति, कथमइमविचार न प्राप्नुयामिति, एवमादि अज्ज्यात्मवीर्यं, एवं
 मादि मात्ववीर्यं वीरियपुण्ये वज्जिज्जति विक्कत्तय, उक्तं च—“सग्गणदीण जा होअ वालुणा गणअमागता संती । तणो बहुतरो
 उ अत्तयो एकस्स पुब्बस्स ॥ १ ॥ सग्गसमुदाण बल जति पत्थिमित इवेअ सकलणं । तणो बहुतरो उ अत्तयो एगस्स पुब्बस्स
 ॥२॥ सर्वपि तय तिविह पठिय पाळ च पाळपठित होइ, तस्स पाळय तवा पठित च, मीसित च, मीसित च, अथवा दुविच, प्र०—अगा
 रवीरियं अज्जगास्वीरियं, तस्स पठितवीरिय अज्जयाराण, आगाराण तु दुविहं—माळ च पाळपठित चेति, तस्स पठितवीरिरियि
 पादीय सपत्तवस्सि च, पाळवीरिय जहा अत्तंअत्तम्म. विविधो सिट्ठणा, संअहा—अनाभीने अज्जजनसितं १ अज्जहारप सपत्तवस्सियं

२ सादीयं नपञ्जवसितं ३, णो चैव णं मादीयं अपञ्जवसितं, अथवा सव्यं तु वीरियं तिविहं-खड्यं उवसमियं खओवसमियंति,
खड्यं स्त्रीणकमायाणं, उवसमियं उवसंतकसायाणं, सेमाणं तु खओवसमियं, जत्थ सुत-सत्थमेगे सुस्सिकल्वंति, तत्थ गाथा
'सत्थं तु असियगादि' गाथा, मत्थं विद्याकृतं मबकृतं च, तत्थ विजा इत्थी भंतो पुरिसो, अथवा विद्या समाधगा मतो अमाहणो,
एकेकं पंचविहं-पाथिं वारुणं आग्नेयं वायव्यं मिश्रमिति, तत्थ मीसं जं दुण्हं लिह वा देवताणं, अथवा विजाए मंतेण य, एताणे
अधिदेवगणि, गतो णामणिप्फणो, सुत्ताणुगे सुत्तमुच्चारयेवं-तं चिमं सुत्तं-'दुहावेतं समक्खातं' सिलोगो ॥ ४११ ॥
दुधाधि एत, द्विप्रकार-द्विभेदं बालं पंडितं च, चः पूरणे, एतदिति यदभिप्रेतं, यद्वा इहाध्यये अधिकृतं वक्ष्यमाणं, जं वा निक्खे-
वणिज्जुत्तीनुत्त, सम्यक् आख्यातं समाख्यातं तिथगरेहिं गणहरेहिं च, विराजते येन तं वीरियं, विक्रमो वा वीरियं, पकरिसेण
बुच्चइ पबुच्चइ, भुशं साध्यादितो वा बुच्चति, किण्णु वीरस्स वीरत्तं केन वीरोत्ति बुच्चति, किमिति परिग्रहे, तु वितर्के,
वीर्यमस्यास्तीति वीरः, किं तत् वीरस्स वीर्यं?, केण वा वीरोत्ति बुच्चति, किणा वा कारणेन वीर इत्यभिधीयते?, पृच्छामः, तत्थ
वा करणं वीरियं जं पुच्छितं तदिदमपदिश्यते-'कम्ममेव परिणाय' सिलोगो ॥ ४१२ ॥ क्रिया कर्मैत्यनर्थान्तरं, क्रिया हि
वीर्यं, एवं परिणाय एवं परिजानीहि, तस्सेगद्धिया ओट्टाणंति वा कम्मंति वा वलीति वा वीरियंति वा एगडं, पठ्यते च-कम्म-
मेव प्रभासंति एवं प्रभापन्ति कर्मवीर्यं, अथवा यदिदमष्टप्रकारं कर्म तत् औदायिकभावनिष्पन्नं कर्मैत्यपदिश्यते, औदायिकोऽपि
च भावः कर्मोदयनिष्पन्न एव, बालवीरियं बुच्चति, वित्तियं अकम्मं वावि सुवता अकर्मवीर्यं तत्, तद्वि क्षयनिष्पन्नं, न वा
कर्म वध्यते, न च कर्मणि हेतुभूतं भवति, सुवताः-तीर्थकराः, प्रभापंत इति वर्चते, परिज्ञानंत इति च वर्चते, तत्तु पंडितवीर्यमपदि-

कल्प्ये, न परामियोग इव करोति, ह्यायमाणः, अवश्य मया एतत्कर्षय्य, न विपीदन्ति चलयति वा, क्षमावीर्यं आकुशयमानो वि
 न क्षुभ्यति, गंभीगे नाम परीपहेर्न क्षुभ्यते, दात वा काठं वा णो तुच्छो भवति, उक्तं च-‘पुस्तुपुणेति अ होइ ऊजय रिचय कय
 कण्ठ । मरियाणं न सुग्मती सुपु रिमविष्णाजमढाणं ॥१॥’ उच्योगाः सागारअणागाठययोगीरिय, सागारोचयोगीरिय अट्टविहं
 पंच शानानि त्रीण्यद्रानानि, अणागारोचयोगीरिय चतुर्विधं, येन स्वविषये उपयुक्तः यो यमर्थं जानीते द्रष्टव्यं च पश्यति, एकेकस्स
 मत्पुण्ययोगादेः चतुर्विधो भेदो दृष्ट्वादि, एवं उच्योगीरिय ज्ञापति, जोगवीरिय तिविह, मण्यमज्जप्पवीरिय अकुञ्जलमणगिरोचो
 वा इन्द्रजलमणउदीरण वा मणस्स एगवीमानकरण वा, मणवीरिएण य णियठसंयता वद्धमागअवट्ठितपरिगमगा य भवन्ति, वद्दी
 रिए माममाणा अपुणरुत्त निरवद्वपे च मापते वागविपयारमोपयुक्तः, काये वीर्यं सुममाहितपममभदनः सुमहरितपादः कुर्मवद
 वनिष्ठत, कथं निबलोज्जहं स्यां इत्यध्यवसित, उक्तं हि-‘काएवि हु अज्जप्प ते’ तपोवीर्यं द्वादशप्रकारं यत्तदध्यवसितः करोति,
 एवं मत्सद्वचिचे संयमेऽपि, एकत्वाध्यवसितस्स संयमवीर्यं भवति, कयमहरमतिचारं न ग्राप्नुयामिति, एवमादि अण्यारमवीर्यं, एव
 मादि मावनीर्यं वीरियपुज्ये यणिज्जति विद्वन्मया, उक्तं च-“सम्यग्गदीनं जा होज वालुपा गणगमागता संती । तथो बहुतरो
 उ अतथो एकस्स पुब्बस्स ॥ १ ॥ सम्यग्गमुद्दणं बलं जति परियमितं इवेज्ज संकलनं । तथो बहुतरो उ अतथो एगस्स पुब्बस्स
 ॥२॥ मद्यपि तय तिविह पठिय पाठं च वालपठित होइ, तस्य वालयं तथा पंढितं च, मीसितं च, अथवा दुविच, ५०-अगा-
 रीरिय अणगारपीरिय, तस्य पंढितवीरियं अणगाराण, आगाराण तु दुविह-वालं च वालपठितं वेत्ति, तस्य पंढितवीरियं
 गादीरिय सपज्जमिन्नं च, वालपीरिय अहा असंजतस्स, विविधो तिठणा, संयदा-अणादीनं अपज्जवसितं १ अणारय सपज्जवसितं

२ सादीयं यपञ्जवसितं ३, णो चेव णं मादीयं अपञ्जवसितं, अथवा सव्यं तु वीरियं तिविहं-खड्यं उवसमियं खओवसमियंति, खड्यं खीणरुमायाणं, उवसमियं उवसंतकसायाणं, सेमाणं तु खओवसमियं, जत्थ सुत-सत्थमेगे सुस्सिखंति, तत्थ गाथा 'सत्थं तु असियगादि', गाथा, सत्थं विद्याकृतं मन्नकृतं च, तत्थ विजा इत्थी भंतो पुरिसो, अथवा विद्या समाधगा मतो अमाहणो, एकेकं पंचविहं-पार्थिवं वारुणं आग्नेयं वायव्यं मिश्रमिति, तत्थ मीसं जं दुण्हस्सिण्ह वा देवताणं, अथवा विजाए मंतेण य, एताणे अधिदेवग्राणि, गतो णामणिप्फणो, सुत्ताणुगमे सुत्तमुच्चारयेव्यं-तं चिमं सुत्तं- 'दुहवेत्तं समक्खत्तं' सिलोगो ॥ ४११ ॥ दुधायि एत, द्विप्रकारं-द्विभेदं बालं पंडितं च, चः पूरणे, एतदिति यदभिप्रेतं, यद्वा इहाध्याये अधिकृतं वक्ष्यमाणं, जं वा णिकखे-वणिज्जुत्तीबुत्तं, सम्यक् आख्यातं समाख्यातं तित्थगरेहिं ण, विराजते येन तं वीरियं, विक्रमो वा वीरियं, पक्करिसेण बुच्चइ पट्टुच्चइ, भुशं साध्वादितो वा बुच्चति, किण्णु वीरस्स वीरत्तं केन वीरोत्ति बुच्चति, किमिति परिग्रहने, नु वित्तके, वीर्यमस्यास्तीति वीरः, किं तत् वीरस्स वीर्यं?, केण वा वीरेत्ति बुच्चति, किणा वा कारणेन वीर इत्यभिधीयते?, पृच्छामः, तत्थ वा करणं वीरियं जं पुच्छितं तदिदमपदिश्यते- 'कम्ममेव परिणाय' सिलोगो ॥ ४१२ ॥ क्रिया कर्मैत्यनर्थान्तरं, क्रिया हि वा करणं वीरियं जं पुच्छितं तदिदमपदिश्यते- 'कम्ममेव परिणाय' ओट्ठाणंति वा कम्मंति वा वलंति वा वीरियंति वा एगडं, पठ्यते च- कम्म-वीर्यं, एवं परिणाय एवं परिजानीहि, तस्सेगड्डिया ओट्ठाणंति वा कर्म तत् औदयिकभावनिष्पन्नं कर्मैत्यपदिश्यते, औदयिकोऽपि मेव प्रभासंति एवं प्रभाषन्ति कर्मवीर्यं, अथवा यदिदमष्टप्रकार कर्म तत् औदयिकभावनिष्पन्नं कर्मैत्यपदिश्यते, औदयिकोऽपि च भावः कर्मोदयनिष्पन्न एव, बालवीरियं बुच्चति, वितियं अकम्मं वावि सुवत्ता अकर्मवीर्यं तत्, तद्धि क्षयनिष्पन्नं, न वा कर्म बध्यते, न च कर्मणि हेतुभूतं भवति, सुवत्ताः-तीर्थकराः, प्रभाषंत इति वचने, परिजानंत इति च वचने, तत्तु पंडितवीर्यमपदि-

श्रूयते एव, एते इ स्नाने, तं कम्मवीरिय च अकम्मवीरिय च, तत्र प्रमादात् कर्म बध्यते अग्रमादात् बध्यते, अथवा द्वाविति बाल
 पंडित च, बालं असंपत्ताय पठितं संजयाण, तत्र तावत् बालवीरिय अपदिश्यते, अथवा जम्म आदिश्यते बहुमाणा भविष्या मणुस्सा,
 तत्कथं !, उच्यते-पमाव कम्ममादस्तु मिलोगो ॥४१३॥ प्रमादात् कर्म भवति एव वक्तव्यः, कारणे कार्योपचारात् प्रमादः
 कर्मस्युच्यते, न च प्रमादः तहाचि संयवे आदिश्ये पठितं सादि अपजवसितं, बाल तिविह, अनादि अपजवसित अमविषाण, अथादि
 मपजवमिह मविषाण, सादिसपजवसितं सुम्मदिद्वीण, अ त बाल कथ होज्जा !, उच्यते 'मत्थमेगे सुसिक्खत्ति' सिलेगे
 ॥४१४॥ धनुस्सपदिश्यते धनुस्सिद्धामित्यर्थः, ब्रालीह० स्नानविशेषतः, एगे असंजता, न सर्वे, अथवा सर्वकारणा अस्सदास्सणि, अथी
 यते हि भीमासुत्तन्व कोटिक्कना धर्मपाठक वंदक वाचपरि वा कलाओ सुदुद सिक्खति असुमेनाप्यवसायेन अतिवाताय
 पाणिगति एवं पुरुषस्य क्षिरं छेत्तव्य एवं धार्मी प्रत्यर्था वा इच्छयितव्यो नेत्रादिरागादिभिश्च क्वरी अक्खरी च द्वातव्यो, अमुक्कपरावे
 वाज्य इव्हो इस्तं छेदमारयेत्त्यादि, किंच-केइ मते भविज्जति अमु मते अभिचारुके अवर्णे इदयोच्छिक्कदीनि च अद्वमेव
 सर्वमेव पुरुषमेवादि च मन्त्रानवीयते, मृतमशो घातुवादः विनवादादि, बहूण पाणाण भूतानां विहरण, विषाधन इत्यर्थः, उक्त
 च-'पदुत्तानि नियुजते, पदुनां मध्यमेज्जनि । अइमेयत्त वचनात्, न्यूनानि पदुभिस्त्रिभिः ॥ १ ॥' ते तु अशुमाप्यवसिताः
 किंच-'माणओ काउ मायाओ' मिलोगो ॥ ४१५ ॥ तेन चाणक्ककोटिद्विहसत्थावी मायाओ अधिज्जंति यदा परोधंवे
 तुव्यो, तदा वाणिपगादिभो य उत्तोचवचनादीहि अत्थ यमजिज्जति लोमे तत्थ च उत्तरेति माणोदि, एव मायिणो मायाहि
 अत्थ उत्तरिज्जणति, ययेएनि सात्थयकार्याणि मावयन्ति, तत एवा कर्मवशो भवति, काममोगान् सुमाहरे कारणे कार्यवदुप

चारः, अर्थ एव कामभोगाः तत्समाहरति इति, पठ्यते च-आरंभाय तिउट्टइ आरंभा त्रिभिः कायवाहमनोभिः आउट्टती तिउ-
 ट्टति, बहवे जीवे एगिंदियादि जाव पंचिदियात्ति बुचति य एवमादि आरभ्यते पापं, तं तु मणसा वयसा कायसा, णवएण भेदेणं
 जीवे हणंतो, बंधन्तो उद्धंसेन्तो आणवेन्तो कुट्ठेन्तो अर्थोपार्जनपरो निदाय हंता गामादि छेत्ता मियपुच्छादि परुत्तिया हत्थिदंतादि
 हत्थादि वा, आतसाता मणसा 'कइया चच्चइ सत्थो' । गाथा ॥४१६॥ कायेण किलिस्संतो, पढमं मणसा, पच्छा वायाए,
 अतकाले काएण, आरतो संयं, परतो, संयं परतो, अण्णेण दुहावि, स एवं 'वेराणि कुवति वेरी' सिलो गो ॥४१७॥ स वैराणि
 कुरुते वैरी, ततो अण्णे मारेति अण्णे बंधति अण्णे दंडेति अण्णे णिव्विसए आणवेति चोरपारदारियसूयचोपगादि बहुजणं वेरेति
 जेसु वा थाणेषु रज्जति सज्जति मज्जति अज्झोववज्जति, पठ्यते च-जेहिं वेरेहिं कज्जति, ततस्ते वैरिणः इहभवे, परभवे च करकया-
 दीहिं किंचति, छिद्यन्त इत्यर्थः, जाणि वा करेति ताणि से से अहियतराणि पडिक्कंति, रामवत्, जहा रामेण खत्तिया ओच्छा-
 दिता, 'अपकारसमेन कर्मणा, न नरस्तुष्टिषुपैति शक्तिमान् । अधिकां कुरु वैरयातनां, द्विपतां जातमशेष-
 सुद्धरन् ॥१॥ सुभोमेणावि तिसत्तखुत्तो णिवंभणा पुहवी कत्ता, पापोपका य आरम्भाः पापार्हाः पापोपगाः-पापयोग्याः,
 पापानि वा उपगच्छन्त्यारंभिणः, आरभा हिंसादयः, दुःखस्पर्शा दुहावहाः दुःखोदयकरा इत्यर्थः, अन्ते इत्यर्थः, अन्ते इत्यन्तशः
 मृतस्य नरकादिषु 'पापाणं खलु भो कडाणं कम्मणं दुच्चिणाणं जाव वेदइत्ता भोक्खो, णत्थि अवेदइत्ता, तवसा वा जोसइत्ता'
 अष्टानामपि प्रकृतीना यो यादृशोऽनुभावः स तथा फलति ॥४१७॥ किंच-संपरागः तेषु वा तासु गतिषु संपराणिज्जतीति संप-
 रागः-संपारः, अथवा पर इत्यनभिमुख्येन बध्यमानमेव वेद्यते, निगच्छति-प्राप्नुवंति, आर्चा नाम विपयकपायात्ता, दुक्कडकारिणो

दुःखदृशि-हिंसादीणि पात्राणि कुर्वन्तीति दुःखदृशिरिण , किं निमित्तं ? रागदोसस्सिता बाला बालवीर्या , स एव प्रकृतिः
 षड् किर क्कणं ठिठो मोहवीर्यस्स विभासा, ततस्तेः पापैः कर्मभिः साम्परायमेव णियच्छति संसारमित्यर्थः, तत्र च नरकादिषु
 दुःखान्पनुमवन्ति । 'एत सक्कम्मवीरिय'सिलोगो ॥४१९॥ सक्कम्मवीरियति वा बालवीरियति वा एगद्धं, इदानीं अक्कम्मवीरि
 यति वा पटितवीरियंति वा एगद्धति, केरिसो पुण पठितो ?- 'वस्सिण वधणुम्मूक्के' सिलोगो ॥४२०॥ रागदोसविमुक्को दविज्जो,
 वीतराग इत्यर्थः, अब्बा वीतराग इव वीतराग , व'चनोज्ज्यो मुक्ककल्पा, पटितवीर्याचरणेभ्यः सुम्बसो छिन्नवधणेपि सिद्धस्तेन
 नाधिकार', ये पुन प्रमाददयो हिंसादयो वा तेषु कार्यवदुपचारात् उच्यन्ते-सबतो छिण्णयन्धणे, न तेषु वर्चत
 इत्यर्थः, कथायवप्पमवो वा सुः अक्कम्मवीरि, एव चेव अक्कम्मवीरिय बुवति, क्व अक्कम्मवीरिय !, यतस्तेन कम्मं न वप्पते,
 न च तत्कर्मोदयनिप्पन्न, येन कर्मव्य करोति तेन अक्कम्मवीर्यवान्, पणोह्ल पावप कम्म प्रमादादीन् पापकर्माध्वान् तान्
 प्रपुण सह्ल क्कट्टेति अप्पणो मावक्कम्मसह्ल अट्टुप्पगारं तत्कवति छिन्नवीर्यं, अन्तसोपि यावदन्तोऽस्य, निरवक्षेपमित्यर्थः,
 केन क्ववन्ति ? किं वा आदाप क्ववन्तीति !, उच्यते-धम्ममादाय, कीदृशः धम्म ! गेयाउअ सुअक्कम्माय सिलोगो ॥४२१॥
 नयनदीसो नैपायिको, कुत्र नयसि !, मोधं, सुत्तु आरुपातः सुअक्कम्माय, उपादाय-त गृहीत्वा, सम्यक् ईदते समीदते प्यानेन,
 किं प्यायते !, धम्म सुक्क च, तदालंभणाणि तु सुज्जो सुज्जो बुद्धायासं भूयो भूय इति वीप्सार्थः, अतीतानागतानि अणन्ताद्
 मवगाइणाद्, सक्कम्मवीरियदोसेण भूयो भूयो णरगादिसंसारे णाणाविषदुःखावासे सारीरादीणि दुक्कसाणि सुज्जो २ पावति, अट्टुम
 मावः अट्टुमच तद्वा तेन प्रकारेण यथा कम्मं तथा तथा शुभं फलति, अथवा अट्टुममिति अट्टुममायना गृहीत्वा, यथा शुभं

. किं ? सह कडेवर०, एवमनित्याद्याः, अशुभा अपि, द्वादश भावना गृहीता, तत्रानित्यभावना 'ठाणी विविधठाणाणि' सिलोगो
 ॥ ४२२ ॥ स्थानान्येषां सन्तीति स्थानिनः, देवलोके तावदिन्द्रसामानिकत्रायद्विशाद्याः, मनुष्येष्वपि चक्रवर्त्तिचलदेववासुदेवम-
 ण्डलिकमहामण्डलिकादि, तिर्यक्त्वेऽपि यानीष्टानिष्ठानि, विविधानीति उत्तममध्यमाधमानि, तेभ्यः स्थानेभ्यः सर्वस्थानिनः चह-
 स्संति, नात्र संशयः उक्तं हि—'अशाश्वतानि स्थानानि, सर्वाणि दिवि चेह च । देवासुरमनुष्याणां, ऋद्धयश्च सुखानि च ॥१॥' किंच—
 'अणितिए इमे वासे' जीवतोऽपि हि अनित्यः संवासो भवति, कैः?—ज्ञातिभिः, ज्ञातयो नाम मातापितृसंबंधाः, सुहृदः शेषा
 मित्रादयः, 'एवमादाय मेधावी' सिलोगो ॥४२३॥ एवमवधारणे, आदाएति एवं बुद्ध्या गृहीत्वा, यथा सर्वाणि अशाश्वतानि,
 पंडितगुणवीर्यगुणांश्च मोक्षे च शाश्वतं स्थानं आदाएत्ति, अथवा द्वादशसु भावनासु यदुक्तं तमादाय, उपधारयित्वेत्यर्थः, आत्म-
 नैव आत्मनि गृद्धिसुद्धरेत् ममीकारमित्यर्थः, तं०—हत्था मे पादा मे जीविज्जामि, जेसु वा कलत्रखजनमित्रादिषु गृद्धिरूपद्यते तेभ्य
 आत्मनैव आत्मनि गृद्धिसुद्धरेत्, किञ्च—गिद्धिसुद्धरेमाणो आयरियं उवसंपज्जेज्ज, स्वाध्यायतपादी उत्तरोत्तरगुणानुपसंपद्यमानः
 चरित्तारियं मगं उवसंपज्जेज्जा, आयरियाण वा मगं उवसंपज्जेज्ज, सर्वे धर्माः कुतीर्थिकानां ण अकोविता, अकोविता नाम ण केहिंवि
 कोविज्जति, कोवितो णाम दूषितः, कूटकार्पापणवत्, छेदो पुण ण कोविज्जह, तं कथं उवसंपज्जइ ? दोहिं ठाणेहिं, 'सहससु-
 तिआए णच्चा' सिलोगो ॥ ४२४ ॥ शोभना मतिः सन्मतिः सहजात्ममतिः सहसन्मतिः स्वा वा मतिः सन्मतिः, सह मतीए
 सहसंसमतिगं प्रत्येकबुद्धानां निसर्गसम्यग्दर्शने वा, पित्तज्वरोपशमनदृष्टान्तशामर्थ्यात् आभिणिबोहियसुयं उग्घाडेति, जहा इलाह-
 पुत्तेण, धम्मसारं सुणेत्तु वा, यथा तीर्थंरसकाशादन्यतो वा धम्म एव सारः धर्मसारः, धर्मस्य वा सारः धर्मसारः, चारित्रं

तं प्रतिपद्यते, यन्मा उ उत्तरगुणेषु परकृमति पवित्रीरिण्य पुण्यकृम्यफलयद्विगाए, एष सो वधियो, हिसादि वा वधण विमुक्तो
 अकृम्यवीरिए उचट्टिते य मेहावी पविषातपावगे धम्मे उचट्टिए अकृम्यवीरिए वा बहुमाणपरिणामे मेहया घावतीति मेघावी
 प्रत्यास्म्यन्ति हिमादि अट्टारस संयतधिरुपट्टिहत्तपक्षस्तायपावकृम्ये स एवसुत्तरगुणेषु एवदृमाणो 'अ किंचि उचकृम्य पादा'
 सिखोगो ॥ ४२५ ॥ यत्किंचिदिति उपकृमादा अवाएण वा, अहवा सिविहो उचकृमो मत्तपरिण्यमंगिवादि, आयुपः क्षेममित्या-
 रोग्य, दुरीरस्य च उफ्फवा आत्मन इत्थायमद्वीरस्य तस्सेव अंतरद्वा। तस्सेति तस्यायुधेमस्य, अन्तरद्वा इत्यन्तराल, यावन्न
 मृत्युरिति, ये बद्धा मूढा संज्ञाः, खिप्पमिति खिप्पं, संलेख्याविचि खिसेत्, सिस्त्वा दुविहा-आसेयणसिक्त्वा गहणसिक्त्वा य, ग्रहये
 तावत् ययावन्नमरविचिविद्वेय', आसेवर्नणा ज्ञात्वा आसेवितव्य ययदिच्छति मनसा, आसेयणसिक्त्वा 'अहा कुम्भो सयगाइं०'
 सिखोगो ॥ ४२६ ॥ मरककले च नित्यमेव यथा कृमं स्नान्यङ्गानि एषस्वेव वेदे समारहति नाम प्रवेक्षयति, ततः शृगालादिभ्यः
 पिश्विवादिभ्य अमिगम्यो न भवति, एष पावेदि बप्पाण, पावाभि हिसादीनि खोहादीनि च, मरणकले चाहारोपकरणसेवबव्यापासाव
 आत्मानं संहृत्य निर्व्यापार संलेखनां कुर्यात्, आत्मानमधिकृत्य यः प्रवर्तते तदव्यात्म, इयायो वैराग्यं एकाग्रता इत्यादिनाऽभ्या-
 स्मेन पापात्समादरेति, तत्र त्रयाणां मरणानामन्यतम व्यावस्यते, ईहं तु पाषोवगमणमधिकृत येनापदिदपते 'सेहरे हत्थपादे य'
 सिखोगो ॥ ४२७ ॥ इत्थपादप्रवीचारं संहृत्य निष्पन्दस्तिष्ठत्, काय च संहर उकुपनादिभ्यः, सर्वेन्द्रियाणि वा स्वे स्वे विषये संहर,
 रागद्वेषनिवृत्तिं कुरु, 'पापग च परीणाम' इत्य, निदाणादि इहलोगासंसययोग च संहर इति वर्णते, 'मासावोस च पावगमि
 वाग्नुसिण्णते, एवं मत्तपरिण्यए इगिणीपयि अपतथं साहर, अत गच्छेन्न अतं विदुन्नवि, दुर्लभं पवित्रमरबमासाय कर्मइयाव

सदोपयुक्तेन माव्यं, तत्थ णं जइ अपदिश्यते 'अणु माणं च मायं च' ॥४२८॥ अथवा मरणकाले च सर्वकालमेव अणु माणं च मायं च संपरिणणाय पंडिते, अणुरिति स्तोकोऽपि मानो न कर्त्तव्यः, किं बहु महान्?, अनुरपि च मायां न कारयेदिति पंडितः, पठ्यते च-अतिमाणं च मायं च, तं परिणणाय पंडिते अतीव मानो यथा सुभोमादि, कोऽर्थः?—यद्यपि सरागस्य मानोदयः स्यात्तथापि उदयप्राप्तस्य विफलीकरणं कार्यं, सुतं मे इहमेगेहिं, एवं वीरस्स वीरियं श्रुतं मया तीर्थकरात् स्थविरेभ्यो वा इहेति इहलोके प्रवचने वा, एकेषा न सर्वेषां, तद्वीर्यवतो वीरस्य पंडितवीरियं यदुक्तं वीरस्य वीरत्वं इति, यथा वा स्याद्ब्रह्मवसानमिति तद् व्याख्यातं, स एवं मरणकाले अमरणकाले वा पंडितवीर्यवान् महाव्रतेषूद्यतः स्यात्, तत्राहिंसा ग्रथमं, उड्डुमहे तिरियं दिमासु जे पाणा तमथानरा । सन्नत्थ विरति कुज्जा संतिनिव्वाणमाहितं, अस्य श्लोकस्य चर्चा उक्ता, किंच—'पाणे य पातिवाएज्ज अदिण्णंपि य पातिए । सातिं ण सुसं ब्रूया, एस धम्मसे बुसीमयो ॥४२९॥ एवं तावत् पाणातिवायं वजेज्ज, ण वा अदिण्णादाणं आदिएज्जा, सादियं णाम माया, सादिना योगः, सह सातिमा सातियं, न हि मृपावादो मायामंतरेण भवति, स चोत्कंचणकूडतुलादिसु भवति, सातियोगमहितो मुसावादो भवति, स च प्रतिपिध्यते, अन्यथा तु न मृगान् पश्यामि ण य वल्लिक्राइयेसु समुद्दिस्सामो एवमादि ब्रूयात्, येनात्र परो वंच्यते तत्प्रतिपिध्यते, कोहमाणा मायालोभसहितं वचः, धम्मः योऽयं उक्त स्वभावः, बुसिमतां वस्सनि ज्ञानादीनि । अयं भारवए णिच्चं भवे भिक्खू कण्ठचं, 'अतिक्कमंति वाचाए मण-सावि ण पत्थए' ॥४३०॥ अतिरिति अतिक्रमणे, येनातिक्रम्यन्ते एतानि पञ्च महाव्रतानि सोऽतिक्रमः, तत्र प्राणातिपातमधिकृत्यापदिश्यते—तिपाद एव त्रिस्यः पातयतीति तिपातः तन्मनसापि न ग्रार्थयेत्, किं नु वचसा कर्मणा वा?, न न केन भेदेन, एवं शेषा-

नामपि जाव परिहर, एव तावत्त्वय न करोति व्रतातिचारं, योऽपि तदुद्दिष्टान्यै प्राणातिपातं कृतं क्रियते वा तत्राप्ययमु
 पदेशः 'कृष्ट च कीरमाण च' सिलोगो ॥ ४३१ ॥ अदाकम्यादि कृष्ट अगेण्डेमाणो गाणुजाणाति, कीरमाणमवि ज जाणति
 ममद्वाए त गिवातेति, गो सलु मम अद्वाए किञ्चिवि करणिअ, एवं जोवि आत्मनिमिअ असज्जमस्ते कृतं तद्यथा-द्विओः द्विर
 स्थिअ छियते वा बध्यो इतो इत्यते वा मांसाद्योपकानि ससगानि तानि इत्यते वा तमपि कृष्ट च कज्जमाण च पाणुजाणाति,
 आगमिस्सं च पायगति जइण कोइ मणिआ-अइ ते आउसंतो ममणा ! अमणं वा ४ उवक्खंडेमि तपि गिगरेति, गो सलु
 मम अद्वाए किञ्चि करणिअ, एव असंजतोवि जो ज इतिकामे तपि आगमिस्स पावग मवर त गाणुजाणति, मवमिति तनिमित्त
 वा कय कज्जमाण वा नवगेण मेठेण पाणुजाणति पढिया, आत्मनि आत्मसु वा गुप्ता जितेन्द्रिया जीइन्दो नगियत्ता, अयवा मरं
 मिति आहारोपकरणदि सेक्काओऽवि बायालीसदोसपरिसुद्धाओ धेप्पति, एव ते मगवन्तं संयमवीरियावम्बिता नवकेन मेदेन
 तदाऽतिचारमकवन्तु, ये तु तद्विचर्मिण बालवीर्यावम्बिता अपि दुहेम्योऽपि निःसुता सन्तः जे यावुद्धा महाभागा ॥ ४३२ ॥
 जे (इति) अणिरिद्धुनिर्मो अद्वादा चादिण, अथवा न पुद्दा अद्वादा, बालगीयागम्बिता मकम्मवीरिए वडुति, तद्वा पाण न यवति
 महाभागाः विक्काए बलेण वा, यथा बुद्ध तपस्वि, निमित्तबलेन वा यथा गोशाला, रायपज्जइगा वा बहुवज्जनतारः बहुज्जेना
 भियन्ते, पूयामकारणिमित्तं विक्काओ विमित्तानि य पयुजमाण तर्पाणि च प्रक्राशानि प्रकुर्वन्ति तेषां बालानां यत्किञ्चिदपि परा-
 क्रान्त तदद्वाद भावोपहतत्वात्, नवकेनापि मेठेन अज्ञानदोषाच्च, एवमादिभिर्बोपरिगुदं तेमि परक्कन्त, अद्वाद नाम ययोक्तेदपि,
 पराक्रान्त चरित वेष्टितमित्यर्थ, इवेचचिक्किस्मायत्, सफल इति सयसो फल प्राप्त क्रम्मबधो, तच्चत्तर्मेन च प्रति यफलं भवति,

सर्वश इति सर्वाः क्रियास्तेषां कर्मवन्धाय भवन्ति, कथं ? सर्वे हि कटुकविपाकं सुचरितमपि पुद्गलस्य मिथ्यादृष्टेः, निर्वाणं वा प्रत्यमफलं भवति, सर्वशः सर्वाः क्रियास्तद्विपरीताः सञ्छायनप्रतिपन्नाः, जे तु बुद्धा महाभागा सिलोगो ॥४२३॥ सयं बुद्धास्तीर्थक्राद्यास्तच्छिष्या वा बुद्धबोधिता गणधरादयः, महाभागा इति, चउरासीइ उसमपामिणो सिस्ससहससाणि, उसभसेणस्म वत्तीसं समणसाहस्सीओ गणो आसी, एवं जाव वद्धमाणसामी, तत्संधस्स चतुर्विथस्म परिमाणं भासितव्यं, प्रत्येरुदुद्धाः पुनः साम्प्रतं न महाभागाः, केचित्तु पूर्वमासीत्, ये चान्ये राजादयः पूर्वं महाभागाः आसीत्पश्चाद्वा जातास्ते वीरा इति—अरुम्मवीरिए वट्टमाणा सराणा वीतरागा वा वीरा, तपसि णाणादीहि वा वीराजंतीति वीरा, विदारयन्तीति वा कम्माणि, सम्मं पस्संतीति सम्म-त्तदंसिणो, तेसिं भगवंताणं शुद्धं तेसिं परिक्कंतं शुद्धं णाम णिरुवरोधं सल्लगारवकसायादिदोसपरिशुद्धं अनुपरोधकृत् भूतानां तव्विउपासणाविधे संजमे च पराक्रान्तिः अफलं होति सन्वसो फलं णाम कर्मवन्धनं तं प्रत्यफलं, कथं ? संजमे अण्हयकले तवे वोदाणफले, उक्तं च—निरासस्साइं निस्सुखदुःखं कल्पनं धर्मसु, वाचा निष्फलं, मोक्षणं वा प्रति सकलं, एवं पूर्वं पश्चाद्वा महा-जननेतृणां महाजनविज्ञानानां च तेसिं तु तवो सुद्धो सिलोगो ॥४२४॥ तेषामिति जे जहुत्तकारिणो, जेति ता णिदिट्ठा, महं प्राधान्ये कुलं ईश्वारकुलादि, केचिद्वा ज्ञातकुलीया अपि भूत्वा विद्यया तपसा मौर्याइ विस्तीर्णा भवन्ति नन्दकुलवत्, एत्थ चउ-भंगो, किंचि कुलतोवि महन्तं जणओवि एवं चउभंगो, एत्तो एगतराओवि णिक्खंतो महाकुलतो, महद्वा कुलमेपां महाकुलाः, भगवानेव छउमत्थो, छउमत्थकाले अत्रमाणते परेणं तु, ण सिलोगं वयंति ते मिलोगो नाम इलाधा, अमुक राजा वा आसी-दिति इभ्यो वा शालिभद्रादि तत्पूजासत्कारइलाधादिनिमित्तं कुलं न कीर्तयितव्यं कुलादिकार्यनिमित्तं वा न कीर्त्तत । किं वा—

‘अप्यपिष्टासि पाणामी’ सिलोगो ॥४३५॥ संयमेऽपीयमेव वर्ण्यते, तेण अप्यपिष्टासि अप्यं पिष्टमन्नातीति अप्यपिष्टासी, अतपुण्य वा, एवं पाणपि, अट्टट्टुट्टिद्वंद्वगणपणमिषे कवले आहारमाहारेमाणे अप्याहारे, दुबालस अद्रोमोदरिया, सोलस दुमागपच, चउदीसं ओमोदरिया, तीसं पमाणपचे वचीसं कवला संपुण्याहारे, एषो एकेणावि उम्य आव एक्कगस्सेण एगसित्थेण वा, एव उवकरणोमोदरिया, अप्य मासेअचि अनयंददठकदां न कुर्यात्, क्खरिषेऽपि च नोदो, मणिता दग्गोमोदरिया, मावे तु ‘वत्तेऽभिणिच्चुहे व ते’ अक्रोधन सान्ति, अभिणिच्चुटो नाम निव्वीभूत वीतीभूतो, अयंहीलो अयेपु ब्रानादिपुघट’, दंत इति दतेन्द्रिया, तवसा य विगते गेहाणि दायादिसु गेहिविप्पुठे य व पहप्यण्येसु रखति, ण य क्खामोह करेइ, ‘झाणयोगं ममाइदुइ’ सिलोगो ॥४३६॥ ध्यानेन योगो ध्यानयोग’ प्रमत्तस्त्वनयोग सम्यक् इदि आइत्य चोवृष्ट्य ‘काय वोसिअ सन्धम्मो’ मर्वद इति आहारक्रियामप्यस्य न करोति, स्वेदजलमल्लपहरणादीव धासक्रिया, तितित्थस्य परम णब्बा तितिसा णाम परीपहोचमर्गाधियामव, तितिसणमेय परं मोक्षण मोक्षसाधन वेत्तेव च झत्वा आमोक्षाय परिवर्तति आमोक्षयेति यागमोक्षगमन ता परिव्यएल्लासिचि, वरीरमोक्षो वा, परि समता सव्यजो वएल्लासि, मगवानाह-एवमह वरीमि, न परोपदेवा दित्यर्थ । णयाल्लथेर ॥ वीर्यस्त्रियमष्टममध्ययन समाप्त ॥

वग्गोनि अन्धपणस्य चणारि अणुयोगदाता, धम्मो अत्थादिकारो, ठक उपक्रमः, णामणिण्हण्ये धम्मो सो पुण ‘धम्मो पुण्डुपिटो’ ॥९९॥ धम्मट्ठकामाण, त चेय य इहापि परूवेयव्यो, इइ तु मागधम्मेषेव अद्विक्कारो, एय एव धम्मः, एय एव माव ममाधि, एय एव च मागमार्ग । तस्य धम्मस्य निस्सेतो-णाग ठवणा धम्मो० गाथा ॥१००॥ पतिरिचो दद्वग्गधम्मो सिद्धिमे

सचिचादि, तत्थ सचिचस्स जहा चेतना धर्मः, चेतना स्वभाव इत्यर्थः, अचित्ताण जहा धम्ममत्थिकायस्स जा जस्स धम्मता, जहा
‘गतिलक्खणो तु धम्मो, अधम्मो टाणलक्खणो । भायणं सद्यदघाणं, भणितं अवगाहलक्खणं ॥१॥’ पोगलत्थि-
कायो गहणलक्खणो, मिससगणं दव्वाणं जा जस्स भावना, यथा क्षीरोदकं सीतलं धातुरक्तवर्द्रकं काशायी यावन्न परिणमत्तुदकं
तावन्मिश्रं भवति, गृहस्थानां च यः कुलग्रासादिनगरधर्मः, दानधम्मोत्ति यो हि येन दत्तेन धर्मो भवति स तस्मिन् देयद्रव्ये कार्यवहु-
पचारादानधर्मो भवति, यथा-अन्नं पानं च वस्त्रं च, आलयः शयनाशनम् । शुश्रूषा वन्दनं तुष्टिः, पुण्यं नवविधं स्मृतं ॥१॥ ‘लोइय
लोउत्तरिओ’ गाथा ॥१०१॥ भावधम्मो दुविहो-लोइओ लोउत्तरिओ य, लोइओ दुविहो-गिहत्थाणं कुपासंढीणं च, लोउत्त-
रिओ तिविहो-णाणं दंसणं चरित्तं च, णाणे आभिणिबोधिगादिना दंसणे उवमामगादिना, चरित्ते पंचविहो सामायगादिना
पाणिवधेवमणादिना वा, चतुर्विधो वा चाउज्जामो, रातीभोयणवेरमणछडो वा छविहो, पासड्ढभावधम्ममड्डितेहि पासत्थो, अण्णा-
दीहि दाणग्रहणं ण कायव्वं, संसग्गी वा, तत्थ पामत्थोसण्णकुशीलसंथवो, एत्थ अत्थे गाथा ‘पासत्थोसण्णकुशीलसंथवो
ण किर चट्ठे काउं । सूयकडे अज्झयणे धम्ममम्मि णिकाइयं एयं ॥ १०२ ॥ गामणिप्फणो गतो । सुत्ताणुगमे सुत्त-
मुच्चारयेव्वं, ‘कत्तरे धम्ममे आघाते’ सिलोगो ॥४३७॥ कत्तरे केरिसो वा, आघात इत्यारूपातो, माहन इति भगवानेव, समणेत्ति
वा माइणेत्ति वा एगड्ढं, मन्यते अनयेति मतिः-केवलमिति, मतिरस्यास्तीति मतिमान्, अतस्तेन मतिमता, एवं जंबुणामेण पुच्छिओ
सुधम्मो आह-‘अज्जुधम्मो जहा तहा’अजुरिति आर्जवयुक्तः, न दंभकव्वादिभिरुपदिश्येत, ते कुशीलाः बालवीर्यवन्तः, ते नार्ज-
वानि ब्रूवते, ब्रूवते वा न वयं परिग्रहवन्तः आरमिणो वा, एतत्तद्धस्य बुद्धस्य उपासकानां वा इति, भागवतास्तु नारायणः करोति

इति ददति या, उक्तं हि—यस्य बुद्धिर्न लिप्येत, इत्वा सर्वमिव जगत् । आकाशमिव पट्टेन, न स पापेन लिप्यते ॥१॥ नैव भगवता
 अनात्रयुक्तो धर्मः प्रर्यीत, भगवता तु यो यथावस्थितस्तं तथैव यत्वा निरुपधो धर्मोपदिष्टः, न लोफपत्तिनिमित्तं, ग्लानायुप-
 धिना वा द्विचित्तावयवमार्तेन धर्मस्यमित्युपदिष्ट, विनानामिति पृष्ठी, विनानां संतर्कं तीतानागतानां, पठ्यते च 'जणगा स सुणेह
 म' यथोरिष्टधर्मप्रतिपक्षभूतस्त्यधर्मस्तत्र चामी वर्धन्त । 'माहणा क्षयिया वेस्सा' सिलोमो ॥ ४३८ ॥ माहणा मरुता सावगा
 या, स्वधिया उग्गा भोगा राहणा इक्खलागा, राजानः तदाधयिणध, अथवा क्षेत्रेण जीवन्त इति क्षत्रियाः, वैश्या सुवर्णकारादयः, ते हि
 इयनादिभि क्रियामिधर्ममिच्छन्ति, चण्डाला अपि बुद्धते—ययमपि धर्मावस्थिताः कृष्यादिक्रियां न कुर्मः, बोक्सा वाम संवोग
 जातिः, नदा वमयेण सुरीए जातो म्मिमादोचि बुद्धति, धर्मयेण वेस्साए जातो अम्बहो बुद्धति, तत्थ पिसापण अंबहणीए जातो
 मा बोक्को बुद्धति, एसिया वेस्सिया एपणीति एपिक्का—भुगतुम्बका इस्तितापसाध मांसहेतोर्मृगान् इस्तिनय एपति, मूलकन्द
 पत्तानि च, य वा पर पाण्डा नानाविधेरुपायेः मिश्रामयति, यथेष्टानि चान्यानि विषयमाचनानि, अथवैपिका वणिजः, तेजपि
 द्वित कालोपजीवित्यादम्मे किल कुर्वते, अथवा वैश्या स्त्रियो वैशिका, ता अपि किल सया विद्येपाद्वैश्यधर्मे वर्तमाना धर्मे कुर्वन्ति,
 अत्रा अपि इदुम्भमरणादीनि कुर्वतो धर्ममेव कुर्वते, उक्तं हि—'या गति' हेअदग्धानां, गृहेषु गृहमेधिनान् । पुत्रदारं संरतानां,
 नाद्वति वज पुत्रक ! ॥१॥ ये अनुविष्टा व्हेदनमेदनपथनादि दग्धे, प्राप्ते आरमे गिस्सिता गियतं सिवा विस्मिता, 'परि
 गग्गे गिस्सिट्ठाण मिहोमो ॥४३९॥ परिगग्गे मयिसादि रे, दय्यादियतुविधो पा, तेमि माहणादिक्कुदीलापं परिगग्गे गिनि
 द्वापति उरयिर्मणाप्य मारवताण य जह्विषह च मोणन्ताण, तेमि पाज पवहुति आउअजजाउ मत्त कम्मपगगीओ विट्ठिल्लयं चण

नद्वाओ धणियबंधणवद्वाउ करेत्ति, एतेपां आरभसंबुत्ता कामा, हिंसादिआरभेन संबुत्ता, आरंभसंबुत्ता कामा अथवा संमतता
 नाम आरम्भ एपां संमतः, कथं आरभि णिस्सिया तिष्ठन्ति, तालिसं, उक्तं हि—आरभारंभकर्मणि, श्रान्तः श्रान्तः पुनः पुनः। तथा
 न ते प्राणैरपि परिरक्षिता जराव्याध्युदये दुःखोदये वा मृतौ वा प्राप्ते तस्मान्दुःखान्मोचयन्ति, न च नरकादिषु प्राप्तस्य
 ततो नरकादिषु दुःखाद्विमोचयन्ति। 'आघातं किच्चमाधेतुं' सिलोगो ॥४४०॥ आहन्यतेऽनेनेति आघाएत्ति, मरणमित्यर्थः, आघाते
 आघातस्य वा कृत्यं मरणकृत्यमित्यर्थः, आघाते शरीरं संस्कारयित्वा दहति मृतकृत्यानि चास्य पितृपिंडादीनि आघाएत्ति तमाध्याय
 कुर्वन्ति, महिषच्छागाद्याश्च वध्यन्ते, करकतभक्तानि कुर्वन्ति, उक्तं हि—'अवहत्थेण य पिंडं परिपिंडेऊण पत्थरेंतस्स ।' इत्यादि
 मरणकृत्यं, अथवा आधेतुं—काऊण तं पणिधाय, ये तस्य भ्रातृपुत्रादयो दायादाद्या जीवन्ति शब्दादिविषयैपिणो तेन मृतधनेन
 वयं भोगान् भोक्ष्यामहे, अज्ञातयोऽपि दासभृत्यमित्रादयः तत् च्युतं धनं तर्कयन्ति, अपुत्राणां च मृतकूटं राजा गृह्णाति, एवं वै
 राज्यादिसामन्यं, अण्णे हरन्ति तं वित्तं अन्य इति अन्य एव दायादाद्याः भृत्यराजचोरादयः, हरति वा विभयंति वा णामेति
 वा एगडं, उक्तं च—'ततस्तेनार्जितैर्द्रव्यैर्दारैश्च परिरक्षितैः । क्रीडन्त्यनेन राजानः (न्ये नरा राजन्) हृष्टुत्ता हलंकृताः ॥ १ ॥'
 कर्म अस्यास्तीति कर्म्मो, तत्कर्म्मोय स्वर्कर्मनिर्वर्त्तितां गतिं प्राप्य, तत्कर्म्मफलमन्वेपति। 'माता पिता पहुसा भाता' सिलोगो
 ॥४४१॥ उरसि भवा औरसाः औरसा अपि ताव तर्के न त्राणाय, कि क्षेत्रजातादयः?, 'णालं ते मम ताणाण' यथैव मात्रा-
 दयो न त्राणाय सम्बन्धेन तथैवारम्भपरिग्रहावपि न त्राणाय, विषयाश्च णालं भवते मम ताणाए, लुप्यमानस्येति शरीरमानसै-
 दुःखैर्दोर्मनस्सु इहभवेऽपि न तावत्राणाय किमुत परमत्र इति, कालसोअरिअपुत्तो सुलसो अभयकुमारसत्त्वा श्रावक-

वारको, श्रावकभासौ वारकम्, दृष्टान्त 'पुतमद्व सपेक्षाए' मिलोगो ॥४४२॥ अर्थमिति योऽप्यमुक्तोऽर्थः, न तद्यथमिच्छाणामिह
 परत्र वा लोके द्रष्टव्यमस्तीति, ज्ञान वा, सम्म पेक्षाए, परम अर्थ परमार्थः मोक्ष इत्यर्थः, तं परमार्थं अनुगच्छन्ति परमद्वेषुगामी,
 यथोरिष्टेषु मात्रादिषु वैराग्यमनुगच्छन्ति, ज्ञानादयो वा परमार्थानुगामिकाः, स एव मायु 'णिग्ममे गिरहकारे' नास्य कलत्र
 मिश्रविषादिषु बाधाम्यन्तरेषु वस्तुषु यमता विद्यते इति निर्ममः, न चादकारः पूर्वद्वयज्ञात्यादिषु च मग्न्यामेवपि च तपश्चा
 स्यायादिषु, चरेदित्यनुमतार्थः, जिज्ञासित ज्ञास्यात्, मार्गमित्यर्थः, चारित्र तपो वैराग्य वा, त एव मात्रादयो नाम मन्त्र
 चिनः न ज्ञानावेति इत्यतः 'वेद्या पुते य मिते य' मिलोगो ॥४४३॥ पुत्रे ष्वचिरु स्नेहः तेनादौ ग्रहण क्रियते, मिना तिविहा-
 सहजातकादयः, सहजातका पूर्वापरमभ्याचिनः, परिगगदो हिरण्यादि, वेद्याणा अस्तग सोत त्यस्य चेद्याण आत्मनि भव आत्मक
 तत्र मित्रज्जातयः परिव्रज्याभेद पादिरय मोर्त, मिच्छतं कमाया अभ्याण अदिरती य एत अस्तग सोच, भोतद्वारमित्यर्थः, पठ्यते
 च-वेद्याणा अंतग सोत अभ्यासा अभाषादिरती मिच्छतपज्जा, उभयमपि वा, गिरवेकस्यो परिवर्ण औच्युग घग्ममणुपालेन्तो
 न पुत्रदारादीनि पुनरपवते, उक्त हि- 'छलिता अवयकत्वंता थिरवेक्त्वा गता मोक्त्वं म एव प्रवक्षितः स्वरुचिनाऽनस्यितात्मा
 अहिमादिषु व्रतषु प्रयतेत, तत्राहिमाप्रमिदये जीवा अपदिश्यन्ते-पुत्रवी उ अगणि वाऊ' मिलोगो ॥४४४॥ कट्यं, मर्वेयां
 मदी वक्तव्यः, अपयार्थ परिवर्तु इत्यतो मेदः, गतेहि छहि काणहि० मिलोगो ॥४४५॥ ण्तेहिंति ज उद्विह्वा छकाया, पिआमेति
 द्विप्यनिद्वेदः, विप्रसिद्धि विद्वान्, म ण्य क्षिप्या निद्विश्यते तद्विद्वान्, परिआणिषा परिव्राप्तिउ, परिष्माए द्रुविषाए, मनसा
 कायनक्षेण पारंभी ण परिगगदी एक्के फये णयो मेदो, न च परिगगद कुर्यात्, परिगगदनिमित्तो हि मा ब्रुकायारग्मा,

एवं सेमाणि विव्याणि पालेजा, अण्णहा 'मुसावातं वहिद्धं च' सिलोगो ॥ ४४६ ॥ वहिद्धं मिथुनपरिग्रहो गृह्यते, तत्र वर्त्तमानोऽतीव धर्माद्बहिर्भवतीति वहिद्धं, उग्गहं जमजाइयमिति अदत्तादानं, एताणि सत्थादाणाणि लोगंसि शस्यते अनेनेति शस्त्रं, शस्त्रस्य आदानानि शस्त्रादानानि, ल्हयंत इत्यर्थः, कस्य शस्त्रस्य ?, असंयमस्य, तदेतद् भिद्धन्परीजानीहि, अथग उपदेशो भवति, तदेतद् विद्वान् परिजानीयात् । इदानीं उत्तरगुणः—पलिउंचणं च भयणं च' मिलोगो ॥ ४४७ ॥ सर्वतः कुंचनं पलिउंचणं माया, भंजणं भजते वाऽसाविति असंयतैर्भञ्जनः लोभः, स्थण्डिलास्थानीयं करोति, क्रोध एव स्थण्डिलः वपुर्वैवण्यदि च, उच्छूयनमुच्छूयः उच्छूयणादिति, बहुवचनं जात्यादीनि अष्टौ मदस्थानानि 'धुत्तादानानि लोगंसि' धूर्त्तस्यायतनानि कर्मपसुतय इत्यर्थः, एवं यद्यदा वर्जयितव्यं तत्सर्वमिह श्रमणधर्मे वर्ण्यमानेऽपदिश्यते, उत्तरगुणाधिरारे च पठ्यते 'धावणं रयणं चेव' सिलोगो ॥ ४४८ ॥ धावणं वस्त्राणां, रयणं तेपामेव दन्तनखादीनां च, वमणं च विरेयणं, मुखवर्णसौरूप्यार्थं च वमनं करोति, विरेचनमपि बलाशिवर्णप्रासादार्थं, वत्थिकम्मं सिरवेध, तं विजं परिजाणिया, वत्थिकम्मं अणुमासणाणि महा वा, तत्थ पल्लिमंथो संजमस्स, 'गंधमल्लसिणाणं च' सिलोगो ॥ ४४९ ॥ गन्धाश्चूर्णादयो, मल्लं गंधमादी, सिणाणं देसे सन्वे, दंतपक्खालणं दंतधोवणं जहा कुंचकुंचावेति, परिग्गहं हत्थकम्म च, परिग्गहो सचित्तादि, इत्थी तिविहाओ, कम्मं हत्थकम्मं, स्यात्पूर्वं वहिद्धावर्जनमुपदिष्टं इत्यतः पुनरुक्तं, उच्यते, तद्धेददर्शनात् पुनरुक्तं, 'उइसियं कीतकडं' ॥ ४५० ॥ कंठो सिलोगो 'आस्सुणियं' ॥ ४५१ ॥ आस्तनिकं णाम इलाघा येन परैः स्तूयमानः सुज्झति यावत्थुगोति यावद्वाऽनुमरति तावत्सुज्झति मानेनेति इत्यास्तूनिकं, अथवा जेण आहारेण आहरितेण सुणी होति, बलवन्तं भवति, व्यायामस्नेहपानमायनादिभिर्वा अक्षिरागं अंजनं गृद्धिचहोऽभ्यन्तरे वा वस्तुनि, उपोद्घा-

तन्म नाम परोपधात् तच्च करोतीत्याह, जातिवो कर्मणा सीलेण वा परं उच्यते, उच्छेदल्लेख च इत्ययादयस्तादीनां, कुर्वकेन अद्
गमादिषा इत्यपद्यदुपत्वगशाधि उच्येतेति न विद्वान्परिजाणिषा 'संपसारी क्तकिरिण' सिलोगो ॥४५२॥ संपसारगो षाम
असंदतानं असंवमकृजेसु सामर्थ्य देति ठवेदेसं वा, कयकिरिओ णाम जो हि असज्याण किंचिदारम्भं कृत प्रथमति, तद्यथा-साधु
गृह कृत, माधुबाय सहज संयोग, पात्राणियो णाम यः प्रजन छेदति, तद्यथा-व्यवहारेषु मिथ्याश्लाघगतसंश्रयिके व्यवहारे ताव
येषेष व्रीति तत्प्रमाणं, श्राद्धेषूपि लौकिकश्लाघाणां व्याख्यान व्रीति, भावछेके वा साहिति सागरियपिठयद्, विज्ञ परिजा
पिया कठय । 'अट्टापव ण सिक्खेल्लेखा' सिलोगो ॥४५२॥ अट्टापद नाम धूतक्रीडा, न भवत्यराजपुत्राणं, तमष्टापद न द्विसेत्,
पूर्वाभिहितं वा न कुर्यात्, वैषा नाम धूत तच्च समुचितगे, रुधिर जतठिज्झति च, इत्थकम्म विवाह च इत्यकम्मं इत्थकम्मं
इत् 'इस्से खण्ड०' गाथा, विवादो विग्रह' कल्ल इत्यनर्यान्तरं, म तु स्वपक्षपरपक्षाभ्यां विज्ञं विद्वान्, परिजानीहि । 'उवाहणाड
छत्त च' सिलोगो ॥४५३॥ उपानहो पादुकै च वक्ष्यितव्ये, छत्रमपि आतपकर्पपरिश्राभावं न वार्ये, नालिका नाम नालिकाक्रीडा
कुडुवाकोढचि, फकिरिया अभ्यमण्य च, परकिरिया भाम बो अभ्यमण्यस्म पादे आमञ्ज वा पमञ्ज वा जहा। छेट्टे सप्तिष्ठते,
अध्यमण्यकिरिया भाम इमोवि इमस्स पादे आयञ्जति वा रयद्, इमोवि इमस्स, 'उच्चार पासयण' मिलोगो ॥४५५॥ कठय
विगटं नाम विगतजीव, विगतजीवेणापि तावच्छन्दूलोदगादिना न एत कल्पते आययितुं, किमु अनगगतजीवेण, एवमन्यथापि,
अयं गिडे पटिसिदं, नाहदुदुरिति विगतजीव ग्राहरिऊग शाधि वा हरिताणि साहरितुण । 'परमस्ते अरणपाण हु' ॥४५६॥
परस्स पात्र गृहिमात्र इत्यर्था, अधरा पटिग्गहधारिस्म पात्रिपात्र परपात्र पाणिपरिग्राहियस्मपि पटिग्गहो परपात्रो मनसि, पर

वर्यं न अचेलति एवि परस्य वस्त्रं गृह्णित्वमित्यर्थः, तत्तावत्सचेलो वर्जयेन्, मा भूत्पश्चात्कर्मदोषः हुते दोषश्च, यद्यप्यचेलकः स्यात्,
 एवं तावत्सचेलकस्य, यः पुनरचेलकस्यात्मीयमपि वस्त्रं तत् परवस्त्रमेव, न हि तस्य तदनुज्ञातं, स्वयं चोत्सृष्टत्वादित्यतः परवस्त्रं
 'आसंदी पलियंकं' सिलोगो ॥४५७॥ आसंदीत्यासंदिक्ता सर्वा आसनविधिः, अन्यत्र काष्ठपीठकेन, पलियंकेन, पलियंकः पर्यंक
 एव, 'गंभीरविजया एते०' इत्यादयो दोषाः, गिहंतरे गिसेज्जं ण वाहेज्ज 'अगुची बभवेरस्स, पाणाणं च वधे वध' इत्यादयो
 दोषाः, 'संपुच्छणं च सरणं वा' संपुच्छणं णाम किं तत्कृतं न कृतं वा स पुच्छावेति अण्णे, केरिसाणि मम अच्छीणि सोभंते ण
 वेति एवमादि, ग्लानं वा पुच्छति-किं ते वट्टति ? ण वट्टइ वा ?, सरणं पुव्वरत्तपुव्वकीलियागं तं विद्वान् परिजानीहि । जसं किंत्ति
 सिलोगं च' सिलोगो ॥४५७॥ दानबुद्ध्यादिपूर्वं यशः तपःपूजामत्कारादि पश्चाद्यशः, यशः एव कीर्तनं जसकिंती, सिलोगो
 णाम श्लाघा नीतितपोचाहुश्रुत्यादिभिरात्मानं श्लाघेत, वंदणपूयाउवि ण कामए, ण वा कज्जमाणसु रागं गच्छेज्जा, सबलोगंसि
 जे कामा कामा दुविहा इच्छामदनभेदात् पञ्चविधा वा, किंच-'जेणेहं गिवहे भिक्खू' सिलोगो ॥४५९॥ जेणेति जेण धम्म-
 कहाए वा संधवेण वा, आजीववणीमगत्तेण वा, अन्नतरेण वा उवघातणादोसेणं, अण्णहेतुं वा पाणहेतुं वा पयुंजमाणेण इमा ओवम्मा,
 णिव्वहति नाम निर्गच्छति, तन्न कुर्यादिति, अथवा जे णिहं णिव्वाहेति येनास्य इहलौकिकं किंचित्कार्यं निष्पद्यते मित्रकार्यं,
 प्रति दास्यति वा मे किंचित्, परित्रास्यति वा, धरिस्मइ वा मे किंचित् उवगरणजातं, एवमादिकं किंचिदिहलोकिककार्यं निर्वाहकं
 साधकमित्यर्थः, तं पडुच्च अण्णं पाणं वा, सीलमंते सुसीलो वा, न पुनः परमार्थेन, शीलवन्तः साधुः तस्स मुधेव णिजराए दायव्वं,
 नत्विहलोकिकं किंचिन्निर्याहकं प्रतीत्य दायव्वं, अथवा शीलवानिति श्रावकः, अशीला नाम मिथ्यादृष्टयः, तस्मिन् शीलवति वा

दास विवर्ज्यः । 'एवं उवाच गिरगीये' सिलोगो ॥४६०॥ एवमवधारणे, उदाहृतान् उदाहृतान्, नास्य ग्रन्थो विद्यत इति निग्रन्थाः
 महावीर, न एव च महापुनि, किं मह ! यदसौ मनुते, अणतं गाणदमन च, धर्मं देखितवान्, सुतमिति कम्मतरं, धर्मं
 अनेन सुतधर्मेण चारित्रधर्मादिधर्मैव सुतधर्मणापदिश्यते 'मासमाणो न भासेज्ज' सिलोगो ॥४६१॥ अथवा तेन मगधता
 मापाममितेनाय धर्मं उरिष्ट योऽप्यन्य कथयति सोऽप्येवमेव कथयतु, मासमाणो न भासेज्ज, यो हि मापाममिताः सो हि मापा-
 माणोऽप्यभापक एव लभ्यते, उक्तं च 'वयणविमसीइ कुसलो वयोगत बहुविध विपारणतो । दिवसंसि जपमाणो
 सोवि ह्नु वइगुत्तत पत्तो ॥१॥' बहविवीए परिहरमाणो मचेलोवि अवेठ एवापदिश्यते, जहा वा आरुइ ग्रगो य गिट्टुमगो
 य, अबवा माममाणे न भासेज्ज, न रातिवियस्स अंतरं मासं करेज्ज, ओमरातिवियस्स वा, गो य वफेज्ज मंमय वफेति
 वाम देसीए मासाए उल्लओ वुचति, तदपि च अयार्थक अस्तित्थोक्त बहुवा व वंफेतिवि वुचति, अबवा न वंफेज्ज मम्मयति,
 कर्ष ? वातिइवीलववेहि मर्मकत् मवतीति मर्मक, मायाठाण न सेविज्ज माया वाम गूढाचारतो कृत्वाऽपि निह्वः, करिप्प
 मानच न तथा दर्शयत्तात्मान, यदा वक्कुआमो मवति तदा पूर्वपरोऽनुधिस्स वारे । किंच, 'सस्तिमा तच्चिया भासा'
 सिलोगो ॥४६२॥ सन्तीति विपन्ने, तविका नाम सद्गता इत्यर्थः, भाष्यत इति भाषा, अनेके एकादेखात् न वदिस्ताऽणुतप्पसि
 स्वयमेव वीर' अथः वामस्तथा रात्रविरुद्ध वा लोकाविरुद्ध वा एव वा इणमकासी, अनुपातो वि दोपं प्राप्य वा वधयातादि मवति
 अग्रस्तस्य परं वा सागर्स निरागर्स वा दोप प्रापयित्वा चानुतापो मवति, किंच- 'ज छणण न न वस्तअ' छण हिंसायां यद्विहि-
 मक तम वक्तव्यं, तदप्या-न्यतां केदारः पुञ्जनी अकन्तामि गोर्बप्यतां निप्रियन्तां दारका इति, एसा आणाः विपठिया

बाबा नाम उपदेशः. निर्यंटा इति निर्णयः, एषा माता निर्यंटाण वा, एषा आज्ञा उपदिष्टा, किंच ॥४६४॥ होला इति देसी भाषातः,
 मन्त्राया नामन्थते यथा 'लायनं मोड रे हेल'ति, गहीमादमिति सखेति, सोलवादो प्रियभाष इव, गोत्रावादो वा पठ्यते,
 यथा किं गो! ब्राह्मण क्षत्रिय शूद्राद्यगोत्र इत्यादि, तुमं तुमंति अपष्टिणो जो अ तुमंकारमिजे, वृद्धो वा प्रभविष्णुर्वा स
 न पन्तः, अपष्टिणो नाम माभूरव, गव्यमो तं न उत्तम-मर्वशस्तन्न दूयात् । किंच-यदुक्तं निज्जुत्तीए- 'पामत्थोमणकुसील-
 मंधो न किं र'ति' तदिदं- 'अरुशीले मदा भिक्खू' सिलोगो ॥ ४६४ ॥ कुस्मित शीलं यस्य स भवति कुशीलः, स तु
 पामत्थादीनं एवं, ततो पंचण्हवि, तन्न तावत् स्वयं कुशीलेन भाव्यं, णो य संमग्गिगं भये न च तैः संमग्गी कुर्यात्, संम-
 ज्जनं संमग्गिः, आगमणदणग्रहणसंप्रयोगान्मा भूत् 'अंयस्म य णिंयस्म य'त्ति तं न संमग्गिं तैर्भजेत् संमग्गिस्तद्भवं गमयति-कथं?—
 सुत्तरव्या नत्थुवस्मग्गा म्खरूपा नाम सुखस्पर्शाः, तद्यथा को फासुगपाणीएण पादेहिं पक्खालिज्जमाणेहिं दोसो?, तहा दंत-
 पाम्वाल्लणे, उच्चद्रुणे, एवं लोके अण्णो न भवति, अहवा सुख इति संयमः, संयमानुरूपा हि तत्रोपमर्गा भवन्ति, मणे वइ, त्रिवि-
 धनापि करणेन गातिं मनुते, णणु को आहाकम्मे दोमो?, ण वा मरीरोऽधम्मो भवति, तेण शरीरसंधारणत्थं उपाहणसन्निधिगादिसु
 हो दोमो?, उक्तं हि- 'अपंन वट्ठमसेजा, एतं पंडितलक्खणं।' संपयं हि अप्पाइं संघयणाइं धितिओ य तेण एवमादिसु रूवेसु
 उपासगेषु पडिमुज्जेज, तेवि हू पडिबुज्जेज णाम जाणेजा, जाणिता ण संमग्गि कुजा, यदापि नाम स्यात् यदृच्छया तैः संमग्गी
 नामापि पामादि सुह्रूवे उवसग्गे पडिबुज्जेज, तेवि हू पडिबुज्जेज, यथाशक्तितथ अभिहन्यात् । किंच-भिक्खा-
 दिनिमित्तं न गुरुपतिमनुपविश्य तत्र 'नन्नत्थ अन्तग्गयेण' सिलोगो ॥४६५॥ अंतरागं 'जराए अभिमुतो वा, वाहितो तपस्वी'

इत्यादि, ग्रामकुमारीय किङ्, ग्रामधर्मः श्रीढा, कुमारक्रीडा च ग्रामकुमारीय, किं तत्र ? , ग्रामक्रीडा हास्यच्छन्दःपदस्तस्पर्धनालिंग
 नादि तामि सार्दं, एवं वा स्त्रीमिः क्रीडते इति, पुमिसिति सार्दं, कुमारकानां क्रीडा कुमारक्रीडा, तद् तदुगआदालिंगादि, त हु
 तुङ्गेति सार्दं गिहृत्वरूप्यद्वेर्गेति वा मईतेहि वा सव्यकेली न कायव्या, नचातीत्य वेलां इसे मुष्ठी, वेला मेरा सीमा मझायचि
 वा एगदु, नतीत्य मार्यादां इसे मुष्ठी, 'जीवे वं मते ! इममाणे वा उस्तुयमाणे वा कर कम्मपगहीओ वघइ ? , गोयमा ! सच
 गिहृत्वरूप वा अहुविद्वधए वा' इह इमतां सपाइमवायुवो । किंच - 'अणुस्तुओ' सिलोगो ॥४६६॥ अपिस्ति(पुस्तु)ए उरालेहि,
 उराला नाम उदारा शोमना इत्यर्थः, तेषु चक्रवर्त्यादीनां सम्यग्धिषु छन्दोविषु कामभोगेषु अन्यैर्जन्यवस्त्रामरणगीतगाधर्वयान
 वादनादिषु इह च परलोके वा जनिःसृतो अपमत्तो परिघए, अन्येषु वा आहारादिषु, चरियाए अप्यमचो, चरिया निस्तुचरिया
 वस्यामप्रमचः स्याद्, यदि नाम तस्यामप्रमचः परीपद्दोपसर्गे सृजेत् ततो समाधिमधियासए । 'इम्ममाणो न कुप्पेज्ज' सिलोगो
 ॥ ४६७ ॥ बुधमाणो असिलोगो नाम असुस्सस्समाणो निदिलमाणो वा पिम्मरियज्जमाणो वा न संजले, न हि विदितः क्रोच
 पोस वा करेल, राजसंपमारिय वा । किंच - 'लुट्ठे कामे ण पत्थेज्जा' सिलोगो ॥४६८॥ लुट्ठा जाम अइ ण कोइ वत्थगवअ
 सस्सइत्थीसुयणामणादीहि बिम्भनेल तत्थ ण गिण्ठेज्ज, नओ धावितो, अचरा लुट्ठे कामे तयोउदीओ आगासगममनिपुतादीओ
 अङ्गुणमहाभसिगादीओ य ण दाग उवजीवेज्ज, ण य अण्णागते इहलोकिके एता एव वत्थगंधादीए, परलोगिगे वा, अइा भम्म
 पत्तो तदा ण परयेज्ज, ज्जं ताप पियेगे माप्पणो मज्जति । ईत्थं - अप्पारियाणं सेवेज्ज आचरणीयाणि आपरियक्कणाणि बुद्धिणा

एवि सिक्खाए, केसामंतिगं ?—सुबुद्धाणं, सुट्ठु बुद्धा सुबुद्धा गणधराद्याः यथा यदा काले (द्वा ये यदा काले) आचार्या भवन्ति । किंच—‘सुरस्सुमाणो उवेहेज्ज’ सिलोगो ॥ ४६९॥ श्रोतुमिच्छा शुश्रूषा, कोऽर्थः ? पूर्वमुक्तं आयरियाइं सिक्खेज्ज सुबुद्धाणं, तेषां सकाशादिदानीं तदर्थसुश्रूषा तथैव, उपासित, सुपत्थं शोभनप्रज्ञं, सुप्रज्ञं—गीतार्थं प्रज्ञावन्तं, सुट्ठु तवस्सितं सुतवस्सितं, यदि चेत्संविग्ग इत्यर्थः, तत्र केवंचिधाचार्याः शरणं ? वीरा जे अत्तपण्णेसी वीराजन्त इति वीरा, आत्मप्रज्ञमेपन्तीति आत्मप्रज्ञैषिणः, आत्मज्ञानमित्यर्थः, कथं ? येनात्मा ज्ञायते येन वाऽस्य निस्सरणोपायः संयमवृत्तिव्यवस्थित इति, पुरुषादानीयाः सेव्यंत इत्यर्थः, राजानो राजामात्यादिकाश्च पंडिता धर्मलिप्सवो वा, पुरुषादानीया यदा संवृता भवन्ति इत्यतः प्रव्रजंति, प्रव्रजितास्तु ‘ते वीरा बंधणुम्मुक्का’ ॥ ४७०॥ अहवा पूर्वं गृहवासे द्विविधमपि भावद्वीपं अट्टएवन्तः प्रव्रजामुपेत्य पुरुषादानीयाः यदा संवृता भवन्ति धर्मं लिप्सुभिः पुरुषैरादानीयाः, अथवा ग्राह्याः पुरुषा इत्यादानीयाः, अथवाऽऽदानीय इत्यादानार्थिकः साधुः पुरुषश्चासौ आदानीयश्च पुरुषादानीयः, ते धीरा इति आदानीयाः, वीराजन्त इति वीराः, बन्धनानि कालादीनि तेभ्यो मुक्ता बंधणुम्मुक्का, न तदसंजमजीवितं पुनरवगृह्यते विषयकृपायादिजीवितं वा, जं तं कपायादिजीवितं पासत्थादिजीवितं तदिदं । तंजहा—‘अग्निद्धे सहफासेसु’ सिलोगो ॥ ४७१॥ मणुण्णेषु सहेसु फासेसु य अग्निद्धेण भवितव्वं, रुवेसु अमुच्छित्तेण भवितव्वं, एवं गंधरसेसु, अमणुण्णेषु य सव्वेसु देसो न कायव्वो, णिगमणमिदाणिं अपदिश्यते ‘सव्वं तं समयातीयं’ सव्वमिति यदिदं धर्मं प्रति इह मयाऽध्ययनेऽपदिष्टं, समय आरुहत एव, आदियंति भक्षणं, सामाभ्यन्तरकरणमात्रं, अद भक्षणे, समयेण अतीतं ममाभ्यन्तरं ण, समयेनावद्धमित्यर्थः, अथवा ये वा परे कुममयास्तान् कुममयान् तदतीतं, अज्ञानदोषाद्विषयलाभस्यावनैराचर्यत

रीय किं, ग्रामधर्म-श्रीढा, कुमारश्रीढा च ग्रामकुमारीय, किं तत्र ? ग्रामश्रीढा हासकन्दर्पस्तस्पर्शनलिंग
 , एव वा ग्रीमि श्रीढते इति, पुनिरिति सार्धं, कुमारकानां श्रीढा कुमारश्रीढा, तद् तदुगत्रादालिंगादि, त तु

रुद्रग । इत्थंरुद्रगदि वा महेनेहि वा सन्नेकेली न कायगा, नचातीत्य वेलां हसे मुणी, वेला मेरा सीमा मजायचि
 वा गमदं, नातीत्य मायादां हसे मुणी, 'जीवे न मते ! हममाणो वा उस्तुयमाणे वा फर कम्मपगडीओ वषइ ? गोयमा ! सच
 रिदपणम वा अट्टरिदपण वा' इह इमतां सपाशमयायुग्धो । किंच- 'अणुस्तुओ' सिलोगो ॥४६६॥ अमिस्सि(णुस्तु)ए उरलेहि,
 उगता नाम उदारा दोमना इत्थं , तेषु चक्रणर्यादीनां सम्यग्धिषु शब्दादिषु कामभोगेषु अन्यैर्ज्यवक्षामरणगीतगाधर्वयान
 शादनादिषु इह च परलोके वा अग्नि-सुतो अयमस्तो परिश्वर, अन्येषु वा आहारादिषु, चरियाए वप्पमत्तो, चरिया मिकसुचरिया
 नग्गामप्रमत्त' स्याद्, यदि नाम तस्यामप्रमच परीषदोपमर्गे स्पृशेत् ततो समाधिमधियासए 'हम्ममाणो न कुप्पेच्च' सिलोगो
 ॥ ४६७॥ उगमाणो अमित्तोगो नाम अमुस्सस्ममाणो निदिअमाणो वा निष्मत्तियअमाणो वा न संजले, न हि विदितः कोच
 मानाग्गामिपननर वार्दि संजले, त गूण मम्मो अडियासेअ, मुमणो नाम रागदोसरहितो, ण च कोलाहल' करे च उक्कट्टि
 पोत वा ऊरअ, तजसंयमारिय वा । किंच- 'लन्दे कामे ण पत्थेअ' सिलोगो ॥४६८॥ लद्धा वाम अइ ण कोइ वत्थगघअ
 लत्तरग्गधीमपणामजादीहि निमतअ तत्थ ण गिण्णअ, अओ वावितो, अथवा लद्धे कामे तयोळदीओ आगासगमणविमुत्तादीओ
 अक्खणीमहाणमिणादीओ य ण दाव उवजीवेअ, ण य अणागते इहलौकिक एता एव वत्थगघादीण, परलोकिगे वा, अहा यम
 दत्तो मदा च पग्गअ, ण नार विवेगो जान्यातो भवति, किंच-आपरियाणं सेवेअ आपरणीयाणि आयरियग्ग्याणि द्रुविषा

एवि सिवखाए, केसामंतिगं?—सुबुद्धाणं, सुदुदु बुद्धा सुबुद्धा गणधराद्याः यथा यदा काले (द्वा ये यदा काले) आचार्या भवन्ति ।
 किंच—‘सुस्सुसुमाणो उवेहेज्ज’ सिलोगो ॥ ४६९॥ श्रोतुमिच्छा शुश्रूषा, कोऽर्थः?, पूर्वमुक्तं आयरियाइं सिक्खेज्ज सुबुद्धाणं,
 तेषां सकाशादिदानीं तदर्थशुश्रूषा तथैव, उपासित, सुपत्यं शोभनप्रज्ञं, सुप्रज्ञं—गीतार्थं प्रज्ञावन्तं, सुदुदु तवस्सितं सुतवस्सितं, यदि
 चेत्संविग्ग इत्यर्थः, तत्र केचंविधाचार्याः शरणं?, वीरा जे अत्तपण्णेसी वीराजन्त इति वीरा, आत्मप्रज्ञमेपन्तीति आत्मप्र-
 ज्ञैपिणः, आत्मज्ञानमित्यर्थः, कथं?, येनात्मा ज्ञायते येन वाऽस्य निस्सरणोपायः संयमवृत्तिव्यवस्थित इति, पुरुषादानीयाः सेव्यं त
 इत्यर्थः, राजानो राजामात्यादिकाश्च पंडिता धर्मलिप्सवो वा, पुरुषादानीया यदा संवृता भवन्ति इत्यतः प्रव्रजितास्तु
 ‘ते वीरा बंधणुम्मुक्का’ ॥ ४७०॥ अहवा पूर्वं गृहवासे द्विविधमपि भावद्वीपं अदृष्टवन्तः प्रव्रजामुपेत्य पुरुषादानीयाः यदा संवृता
 भवन्ति धर्मं लिप्सुमिः पुरुषैरादानीयाः, अथवा ग्राह्याः पुरुषा इत्यादानीयाः, अथवाऽऽदानीय इत्यादानार्थिकः साधुः पुरुष-
 श्चासौ आदानीयश्च पुरुषादानीयः, ते धीरा इति आदानीयाः, वीराजन्त इति वीराः, बन्धनानि कालादीनि तेभ्यो मुक्ता बंधणु-
 म्मुक्का, न तदसंजमजीवितं पुनरवकाङ्क्षते विपयकपायादिजीवितं वा, जं तं कपायादिजीवितं पामत्थादिजीवितं तदिदं । तंजहा-
 ‘अगिद्धे सहफासेसु’ सिलोगो ॥ ४७१॥ मणुणोसु सदेसु फासेसु य अगिद्धेण भवितव्यं, रुवेसु अमुच्छित्तेण भवितव्यं, एवं
 गंधरसेसु, अमणुणोसु य सन्वेसु देसो न कायव्वो, णिगमणमिदाणि अपदिश्यते ‘सव्वं तं समयातीयं’ सव्वमिति यदिदं
 धर्मं प्रति इह मयाऽध्ययनेऽपदिष्टं, समय आरुहत एव, आदियंति भक्षणं, मामाभ्यन्तरकरणमात्रं, अद भक्षणे, समयेण अतीतं सम-
 याभ्यन्तरं ण, समयेनावद्धमित्यर्थः, अथवा ये वा परे कुममयास्तान् कुममयान् तदतीतं, अज्ञानदोषाद्विषयलाभस्यावनतैराचर्यत

इत्यर्थं, किं तत् ? यद्विद लविष बह्व, लविष नाम कथितमित्यर्थः, किंच-उक्तावशेषमिदमपदिश्यते 'अतिमाणा य माय क'
 सिलोरो ॥४७२॥ अतिरतिक्रमणादिषु, अतिशयेन मानं अतिमानं, एव मायामपि, चन्द्रदात् क्रोचलोभानपि, कोऽर्थः ? यदपि च
 वेत् क्रोचोदयः साधवापि तस निवृहः कार्यः न तु माफक्त्यं, एव श्रेयानामपि अज्ज्ञवसेया, यवपि मानाहोन्मासायार्थादिषु प्रवृत्तो
 मानः क्रियते सारागत्वात् तथापि समतीत्य योऽन्यो ज्ञात्यादिमानः त परिष्णाय-त द्रविद्यागवि परिष्णाए परिष्णाय परिष्णायेज्ज,
 श्रेयस्यपि प्रयोजयितव्य, गारवाणि य सवाणि इन्दीगारवादीणि, परिष्णयेति वर्तते, निष्णाण सन्ननं नुणि गिन्वाणमिति
 संयम एव, त संयम अन्विष्यसंधनाए ताव संवेदि ज्ञान परं संयमद्वान संचित, अथवा निर्माणमिति मोक्ष संचित इति ॥ अथवा
 इत्ययम नयम समाप्त ॥

समाधिचि अज्ज्ञयवस्म पचारि अनुयोगदारा, अद्विद्यते से समधीन, एमो य ज्ञापितु फासेतव्यो मामविष्कृण्यो,
 'आवाणपदेणाय गोण्ण णाम' गाथा (१०३) यन्मादादौ व्यपदिश्यते 'आधति मतिम प्रणुवीति धम्म' इतरथा त्वय्ययनस्य
 समाधिरिति संज्ञा, तेनैवार्थाधिकार, जहा असंस्तयस्स आदाणपदेण असंस्तवंति णाम, सं पुण पमायापमादचि अज्ज्ञयनं पुचति,
 जेण तरय पमादो अप्पमादो य वणिज्जति, तदेव लोगसारविजयो अज्ज्ञयण, आवाणपदेण पुण आनंतिचि गुपति, एवमादीणि
 अज्ज्ञयणाणि आदाणपदेण पुचति, गुणयिष्ण्वेण पुणाई णामेण तेमि निष्सेवो भवति, एयस्स पुण गुणयिष्ण्वं णाम ममाधि,
 मा य पइविचा मनसि, 'णाम ठवणावणि' गाथा (१०४) तत्त्व दृश्यममाधी न 'पचसुखि य विसएसु' गाथा (१०५)
 भोत्रादीनां पंचानामपि इन्द्रियाणां यथास्य द्रव्यादिभिर्मनोवैयर्थ्यां तुष्टिरुपपद्यते मा द्रव्यममाधिः, अथवा दवं जेण तु दवेण

समाधी, साधितं च जं दवं सोमणवणादि सा दन्वसमाधिः, क्षीरगुडादीणां च समाधि अविरोध इत्यर्थः, दन्वेण समाधिरिति, जहा उपजुत्ताण परिणामिगममाधिरित्यादि, आहितं विच्यं ददति, जहा तु लोए आहितंति समं भवति, एमा दन्वसमाधिः, खेत्ततो समाहि खेत्तसमाही, जहा दुब्भिवखहताणं सुभिवखदेसं पाविऊण समाधी, तथेव चिरप्रवसितानां खगृहं प्राप्य, जत्थ वा खेत्ते समाधी वणिज्जति, कालसमाधी णाम जस्स जत्थ काले समाधी भवति, प्रशस्तावद्धानसंतानां वर्षासु नक्तमूलूकानां अहनि बलि-भोजनानां वायमानां शरदि गत्तां, जस्स वा जच्चिंरं कालं समाधी, 'भावसमाधी चतु०' ॥१०६॥ तंजहा-णाणसमाही दंसण-समाही चरिचममाही तवममाही, णाणसमाही जहा जहा सुयमधिज्जति तथा तथाऽस्यातीव समाधिरुत्पद्यते, ज्ञानोपयुक्तो हि आहार-मपि न कांक्षते, न वा दुःखस्योद्विजते, ज्ञेयार्थानलंघने चास्यातीव ममाधिरुत्पद्यते, दर्शनसमाधिरपि जिनवचननिविष्टबुद्धिरिह निर्वातमरणप्रदीपवन्न कुमतिभिभ्राम्यते, चारित्रसमाधिरपि विषयसुखनिःसंगत्वात्परा समाधिमामोति, उक्तं च- "नैवास्ति राज-राजस्य तत् सुख०" तपःसमाधिरपि नासौ तहा भावितत्वात् कायक्लेशधुत्वृष्णापरीपहेभ्य उद्विजते, तथैवाभ्यन्तरतपोयुक्तः ध्याना-श्रितमना निर्वाणस्य इव न सुखदुःखाभ्यां बाध्यते, गतो णामगिप्फणो । सुत्ताणुगमे सुचमुच्चारेयवं जात्र 'आद्यं मतिमं अति-वीय धम्मं' वृत्तं ॥ ४७३ ॥ सम्बन्धः अञ्चिन्नं निर्वाणं, संघनेति वर्त्तते, स एवं भगवान् तस्यामञ्चिन्ननिर्वाणसन्धनायां वर्त्त-मान आद्य मतिमं अणुचीयि धम्मं आद्यंति आख्यातवान्, मतिमानिति केवलज्ञानी, अणुवीयिचित्ति अनुविनित्य कथयति, ग्राहकं ब्रवीति जहा 'णिउणे णिउणं अत्थं थूलत्थं थूलबुद्धिणो कथए' सुणेल्हगावि चित्तेति-मम भावमनुविचिन्त्य कथयन्ति, तिरि-यायवि चित्तयति-अम्हं भगवान् कथयति, आहाराद्या द्रव्यसमाधयः प्ररूप्य प्रशस्तभावसमाधिः अंजुमिति उज्जुगं न यथा ज्ञाक्या

इषं स्वयं न छिंदंति, मिथ आनीहि, तं छिदानं ब्रुवते तथा कार्यपणं न स्पृशति, क्रयविक्रयं तु कुर्वते, इत्येवमादीनिः अंततो विक्र
 पितव्य, अपरिण्ये मिक्स् म समाधिप्रत्येकः समाधिप्राप्त योऽप्रतिष्ठाः इहपरलोकेषु कामेषु अप्रतिष्ठाः अमूर्च्छित इत्यर्थ, अद्रिष्टो
 वा, मिक्स् एववर्णितः तुर्विद्वेषे भावमिक्स् विसेसिस्त्विति भावसमाधिरेव प्राप्तनिबन्धने न निदानभूत, अनिदानभूतो नाम अना
 भयभूत सर्वतो ब्रजेत् परिचय, अथवा अधिदानभूतेषु परिचयत्वा, अथवा निदान हेतुनिमित्तमित्यनर्पान्तरं, न च कस्यचिदपि दु स्तनिदानभूतो, ब्रह्मा
 न तथा परिवणत्वा, क्वापि पुन बिदानद्वानापि !, पावकपादीणि, तस्य पावकपातो चठमिहो, तं ब्रह्म-द्वन्वओ स्थिपओ कालओ
 भावओ, तत्र क्षेत्रप्राणातिपातप्रतिपेवे प्रतिपादनार्थमपदिश्यते 'उङ्गे अहे या तिरिय विसास्तु' इव ॥ ४७४ ॥ सव्वओ पाणाह
 वातो कज्जमानो पण्यवगादि संपइच्च तङ्गे अहे य तिरियं वा कज्जति, तत्रोच्चमिति अण्णओ यद्दमिति यदच' शिरसः, अचः इति
 अव' पादतलाभ्यां, नच तिर्यक्, तत्रोच्चं संपातिमरत्तोवण्यकप्रदीप्तगृहादीनि वायुइच्चपयिमधिक्राः ये वाज्ये इच्चगृहायाधिता', एव-
 मचन्तिर्यक् विभापितव्या', द्रव्यप्राणातिपातस्तु तसा य जे पाणा, भावप्राणातिपातस्तु इत्थेहि पादेहि य असज्जमतो, चसब्बात्
 अपि उच्छ्रामनिद्वातसक्तसितवायुनिसर्गादिषु सर्वत्र संयमति, एव समाधिर्मवति, एव मायं माण च संयमेत्ता, तथैव अविण्य ण
 गहिइच्चति ततिय वत, एवं सेमाणिपि अत्यतो पक्येयव्वाणि, ज्ञानवर्धनसमाधिसिद्धये त्विदमपदिश्यते 'सुयक्खायचम्ममे
 चित्तिगिच्छतिण्णे' इव ॥ ४७५ ॥ सुष्ठु आख्यातो धर्मः सम्भवति सुअक्खायचम्मये द्विविधो, चित्तिगिच्छतिण्णोपि दर्शनसमाधि
 गिरिता, निस्सक्किय निक्खसिप गाथा, जेण केण्णर फसुगेण ठाहवीति लाहः सुचरयतइमयेहि विचिचेहि किसेवि वेहे अपरितते

लाढेचि, आयतुले पयासुत्ति प्रजायन्त इति प्रजाः पृथिव्यादयस्तासु यथाऽऽत्मानि तथा प्रयतितव्यं, न हिंसितव्या इत्यर्थः, आत्म-
 तुल्या इति 'जह मम ण पियं दुक्खं' एवं सुमावादेऽवि, जहा मम अब्भाइक्खिजंतस्स अप्पियं एवमन्नस्यापि, एवमन्येज्वपि
 आश्रवद्वारेण आत्मतुल्यत्वं विभाषितव्यं, आयं ण कुज्जा इह जीवितट्ठी आयो नाम आगमः तमायं न इहलोकजीवितस्यार्थे
 कुर्यात्, अण्णपाणवत्थमयणपूयासक्कारहेउं वा चयं ण कुज्जा, चयो णाम सन्निचयं न कुर्याद्, अन्यत्र धर्मोपकरणं, शेषमाहारादि,
 वस्तुसञ्चयः सर्वः प्रतिषिध्यते, हिरण्यधान्यादिसंचयोऽपि प्रतिषिध्यते, येनानागते काले जीवन्ना स्यादिति, तं प्रतीत्य भावसंचयो
 भवति, कर्मसंचय इत्यर्थः, तेण चयं ण कुज्जा सुतवस्सी-भिव्वु । किंच 'सर्व्विदिया(याभि)णिब्बुडे पयासु'वृत्तं ॥४७६॥
 सर्व्वेन्द्रियनिवृत्तो जितेन्द्रिय इत्यर्थः, प्रजायत इति प्रजाः-स्त्रियः, तासु हि पंचलक्षणा विपया विद्यन्ते, शब्दास्तावत्फलानि वाक्यानि
 विलासिनीनां, रूपेऽपि 'गतानि सव्यं व्यवलोकितानि, स्मितानि वाक्यानि च सुन्दरीणां'रसा अपि चूंचनादयः, यत्र रमस्तत्र
 गन्धोऽपि विद्यते, स्पर्शाः सम्बन्धकुचोरुवदनसंसर्गादय इत्यतः सर्व्वेदिया णिब्बुडो पयासु, मव्वओ विप्रमुक्त इति चरेत्, सर्व्व-
 समाधिविप्रमुक्तः सर्व्वबन्धनविप्रमुक्तः, किंच-स एवं विप्रमुक्तबन्धनः पासाहि पाणे य, पुढो णाम पृथक् २ अथवा पुढोत्ति बहुणे
 पाणे विविहेहि दुक्खेहि सण्णा विसण्णेहि, विसंतो वा विसंतीति प्रविशंति संसार नगरं परलोकं च, अथवा अयमाजंजंजविभावो
 ज्ञायत एव, अट्ठविहकर्मोदयदुःखेन अट्टेति आत्तो, अथवा दुक्खट्टिता. अट्टत्ति आर्तध्यानोपगताः, मनोवाक्कायैः परितप्यमानो,
 'एतेसु बाले तु पकुवमाणे' वृत्तं ॥४७७॥ एतेष्विति जे ते पुढो विसन्ना ये प्रकुर्वन्ते हिंसादीनि एतेष्वेव आवर्त्यते-कर्मणि
 पावकैः बध्यते च एवं बालो एवमित्यवधारने एवं हि बालः चौर्यपारदारिकादीनि इहैव हस्तादिच्छेदान् बन्धनधादींश्च प्राप्नोति,

पदं स्वयं न छिदति, मित्र आनीहि, व छिदान भुवत तथा कार्यपणं न स्पृशति, कयविश्रय तु कुर्वते, इत्येवमादीनिः अंततो विक-
 स्पितन्य, अपदिष्टम्य मिक्त्वं न समाधिप्रत्येकः समाधिप्राप्तः योजप्रतिष्ठः इष्टपरलोकेषु कामेषु अप्रतिष्ठः अमूर्च्छित इत्यर्थः, अद्विष्टो
 वा, मिक्त्वं एववर्णितः तुर्विद्रेपये भावमिक्त्वं विसेसिजति भावसमाधिरेव प्राप्तमिक्त्वं न निदानभूतः, अनिदानभूतो नाम अना-
 भयभूतः भवतो प्रजेत् परिह्वय, अथवा अनिदानभूतेषु परिह्वयत्वा, अथवा निदान हेतुनिमित्तमित्यनर्बान्तरं, न च कस्यचिदपि दुःखनिदानभूतो, अहा
 न तहा परिह्वयत्वा, कस्मि पुन निदानभूताणि !, पात्रबंधादीनि, तत्र पाणाश्वातो वज्रिहो, संवहा-दम्बजो खिचजो कालजो
 भावजो, तत्र वज्रप्राणातिपातप्रतिषेधे प्रतिपादनार्थमपदिश्यते 'उद्धे अहे या तिरिय विसास्तु' इत्वं ॥ ४७४ ॥ सम्बो पाणाद्
 वान्तो कज्जमानो पण्यवगादि संपद्दुव उद्धे अहे य तिरियं वा कज्जति, तत्रोर्ध्वमिति अप्पणो यवूर्धमिति यदवः शिरसः, अवः इति
 अवः पादतलाम्यां, त्रय तिर्यक्, तत्रोर्ध्वं संपातिमरजोवर्णोन्काद्रदीप्तगृहादीनि वायुवृषपश्चिमश्चिक्का वे वाज्ये वृक्षगृहायाधिता, एव
 मचनियक् विभापितव्या, द्रव्यप्राणातिपातस्तु तसा य जे पाणा, मासप्राणातिपातस्तु इत्येहि पादेहि य असंजमवो, चक्षब्दाव
 अपि उच्छ्रामनि-गामकसितबापुनिसर्गादिषु सर्वत्र संयमति, एव समाधिर्मवति, एव माय च संजमेला, तथैव अदिष्टम्य न
 गणितव्यंति ततिय वत, एवं सेमाणिपि अत्यन्तो परूवेयव्याणि, ज्ञानदर्शनमभाधिप्रसिद्धये स्थिरमपदिश्यते 'सुयक्खायधम्ममे
 विस्तिगिच्छतिण्णे' इत्वं ॥ ४७५ ॥ सुप्प आस्पातो धर्मः सम्भवति सुअस्पायधम्मो द्विधिपो, विविगिच्छातिण्णेपि दर्शनसुमाधि
 गिदिता, निरम्मकिय निह्रिरिय गाया, जेण केणद् फलसुगेणं लभतीति लल्लः सुचस्यतत्तुमयेहिं विधिपेहिं किसेवि मेहे अपरितते

विसुद्धलेमासु टितो सो 'स्रष्टुं जगं तु' वृत्तं ॥ ४७९ ॥ जायत इति जगत्, समता नाम 'जह मम ण पियं दुक्खं' 'णत्थि य
 सि कोइ वेसो पिओ व०' अथवा अन्यस्य प्रियं करोति अन्यस्याप्रियमित्यतः, कोऽर्थो?—नान्यान् वातयित्वा अन्येषां प्रियं करोति,
 मूषकैः मार्जारपौपवत्, अथवा प्रियमिति सुखं सर्वमन्त्रानां, तदेषा प्रियं न कुर्यात्, न कस्यचिदप्रियं, मध्यस्थ एव स्यादित्यतः
 सम्पूर्णसमाधिभुक्तो भवति, कश्चित्तु समाधि संधाय 'उट्ठाय दीणे तु पुणो विसरणो' उत्थायेति समाधिममुत्थानेन, दीन
 इत्यूर्जितो भोगाभिलाषी, सर्वो हि तर्कुको दीनो भवति, ईप्सितलभे च दीनेतरः, पुणो विमचेति गिहन्थीभूतो वा पासत्थभूतो
 वा, अयं तु पार्श्वोऽधिकृतः, पूयासकाराभिलाषी वल्लपात्रादिभिः पूजनं च इच्छति, मिलोगो णाम इलाघा यश इत्यर्थः, सो दुह
 सेजाए वड्ढति, अभिलक्षमाणो असमाधिद्विजो भवति, किमय पुण पूयामिलोगकामी?, भणितं च—जाति निपीय पज्ज जति०
 'अहाकण्डं चेव' वृत्तं ॥ ४८० ॥ आहाय कण्डं आधाकण्डं आधाकर्मत्वर्थः, अथवा अन्यानपि जाणि माधुमाधाय कीडकडादीणि
 क्रियते ताणि आधाकडाणि भवन्ति, अधिक कामयते—प्रार्थयतीत्यर्थः, अथवा नियमं निमित्तं, जां तं नियामण गेण्हति मो
 णियायमाणे, जो पुण अहाकम्मदीणि कम्माइ मरति—सुमरइति निगच्छति गवेप(य)तीत्यर्थः, स पासत्थोमण्णकुशीलाणं विम-
 ण्णाणं समयमोद्धोते मार्गं गवेपति, विषीदति ना, येन समारि विमणो भवत्यसयम इति, विमणमेपतीति विषण्णेपी, तहा तहा
 दीणभाव गच्छति सुक्कपटपरिभोगवत्, परिभुजमाणा सुक्कपटवत् मलिनीभवत्यमो, इत्थं हि मत्ते य पुट्ठां य बाले मक्का रक्ता
 गृद्धा, पुट्ठा इति पृथक् बहवः, स्त्रीनिमित्तमेव च परिग्रह समायमाणा, चतुर्विधपरिग्रहनिमित्तमेव 'आरंभसत्ता' वृत्तं ॥ ४८१ ॥
 आरभसत्ता, आरभो दब्बं भावे य, तत्र सत्ताः असमाधि पत्ता निचयं करंति, हिण्णसुण्णादी दब्बणिचय, दब्बणिचयो-

एष तु एवमनेन सामान्यतो दृष्टेनानुमन्ये यथा इह हिंसानृतचौर्याप्रहणपरिग्राहान् प्रकुर्वन् दोषान् प्राप्नोति एवमेव परत्रापि नरका-
दिसु दुःखानि प्राप्नोतीत्यत आउडुत्ति, आउडुत्ती नाम निवर्त्तते, यत्कारोऽपि च भवति-आउडु समाउडुतो समाउडुत्तु तु, इदाम्पि
शला हि दृष्टापायाः प्रायसो निवर्त्तते, अपायोद्वेजिनो बालानां भीरुणां अपदिश्यते, तस्मात् कानि पापानि येभ्योऽसौ निवर्त्तते?,
भक्तिबालो कीरति अतिपवनमतिपाव प्राणतिपाव इत्यर्थः, जेणं अप्पाव वा परं वा जीविताजो खरोवेति, नियत युजते नियु-
जते, यथा रागादिभिर्मृत्यादयः युदाचिक्रबाध्यधादिषु तेषु निर्दुजते, एव यावन्मध्यादर्थनादीनि, किञ्-तिष्ठन्तु तावद्येऽतिपाव
हवन्ति, ये च मृत्युलज्जुत्या वा तेषु तेषु कर्मसु निर्दुजते अन्येऽपि पापं कुर्वति, तद्यथा-‘भावीणभोईत्ति’ इव ॥ ४७८ ॥
यावदेन्यं तावदीन’, कोऽर्थः? -दीनकिण्णवभीमगादि पाव करोति, उक्तं हि-‘पिडोळोवि दुस्सळि, नरगाजो न सुवति’ आदीण-
तयेव ईजतीति आदीणभोजी, सो पुन कपप्प अत्तम्ममाणो असमाविपणो अवे सत्तमाएपि उववजेज्जा, जहा सो राग्यगिह-
च्छणपिडोळगो वेमारगिरिस्सिहाए पड्डिहो ‘भत्ता तु एव’ मत्वा एगत्तसमाहिमाडुः, इत्थसमाचयो हि स्पन्नादिसुत्तोत्था
दक्का’ अयैकान्तिकप मचन्ति, कथं?, अन्यथा सेवनात्तममापि कुर्वते, उक्तं हि-‘तवेव होति दुक्कत्ता पुणोवि क्खलंत्तरवसेम्म’
ज्ञानायास्तु भावसमाचयः एकान्तेनैव सुल्लसुत्ताएयन्ति हि, परत्तवः-एवं मत्वा संपूर्णं समाधिमाडुत्तोयक्का’, स एवं बुद्धे सत्ता
पियरते पुद इति ज्ञानको, भावममाचीय रते, इद इति ज्ञानको भावममाची एव चतुर्विधा पड्डिहो, दच्चविचेणो प्राहारादि,
अडुइडुदिउदगप्पमाजमेचक्कत्तेण०, एगे वत्थे एगे पादे, भावविचेणो क्कमायसंसारक्कम्मणं, दुप्पिधं विरतो विवेगो एवमस्य
समाधिर्मपति, पप्पातिपावाजो भवएण मेदेषाधिरमणा प्रथिरति, तेवणा सिवठा पस्याधिः स भवति ठितत्ता, प्रवहितेउत्थ इत्यर्थः,

पासं' जं चेव एत एरुत्तं एम चेव पमोक्खो, कारणे सायापचारारेण एव मोक्षः, भुगो मोक्षो पमोक्खो. नत्थथायं. अथा
 ज्ञानादिममाधि प्रमोक्षं, अनुसंति एतदपत्ते, तदसन्नममाधिरेव प्रमोक्षः. यमुत्ते पत्तनुत्तः. अयं या पमोक्खो इति, अक्रोयने,
 न केवलमक्रोधनः, एव अथभणे अयस्सो यत्तुचभणे ज्ञा पमिच्छादंयजो, नत्थो जाय मंयमोत्तुने ॥ मनेरनः नत्थान, मत्तो
 नाम संयमस्तम्भिन, तपस्सपस्वी दुरुत्तरगुणाः. एते हि सुजोत्तरगुणा विविधा मनेर आरुपाः. तजोत्तरगुणा दग्गिनाः. मूलगु-
 णास्तु 'उत्तयोस्तु या अरत्तमेहुणे या' वृत् ॥ ४८५ ॥ निरिदक्षता दग्गिनायां. तमा. ततः विम्व इत्थयः. पस्सिगहं वेप
 अमायमाने एयं मेवापि अहिमादयो मूलगुणाः. चउत्तरयंनमयान तु एयां माराना-उत्तरपत्ति अनेत्तमसायाः अत्तदग्गः.
 अथवा उच्चा इति उक्कृष्टाः. अथवा चयन्याः. तेषा मयमा. चायन इति या ॥. पि नेताया. नेन नयिपममानाः. यमयममान
 एव च विपयान् मिश्रुः ममापिप्राप्ता भवति. इहेर 'नवाग्नि राजराजः' नन मूलं' परं मोक्ष इति, न पर ममापिप्राप्तः
 'अरतिं रतिं च अभिमृय' वृत् ॥ ४८६ ॥ तेष १. मवातेण. पत्तनादिक्तामस्ति, पत्तनागदनेन तदुत्तमत्तनत्तत्ता य,
 ममाधिममाओगे द्वियाओ नत्थ तणेहि पित्तमांते ॥ अन्धमांते ॥ नन्म र्थपायति, मोयं मोयपसमता. नेत्त उत्तजपति-
 मढो. तणादिक्तामगहणेण दमनमगादियमेवता गतिता. मन्नात्तेज मन्ने पमोमात्तेजरागिगयपि गतिह ॥. मुत्तिवदुत्तमगदुत्तेज
 इट्ठाणिद्विवयया गतिता. किंच-'मुत्ते चउत्त म ममापिपत्ता' वृत् ॥ ४८७ ॥ मोक्षो ॥ पत्तिरा ॥ भागे. मारनमापिपत्ते
 भवति, लेस समाददुत्तु तिजिज लेम्माओ आददुत्तु तिजिज पत्तियाये ॥ ४८८ ॥ नयानो पनेन पतिरात्तु. तिजिज-मिंणा
 च्छाण गवि च्छादपत्ता उग्ग एव पत्तवत्तिदयः स्यात्. ममिम्म मार पत्तायाः पत्ताः पित्तः. पत्ता नो पत्ता यत्ताः—

सर्व बहुविधकर्मणिचय करोति, इहलोक एव च असमाधिगुण जानान समाधिधर्म वा समीक्ष्य चरोदित्यनुमत्यर्थ, सर्वेभ्यो
ज्यमाधिमानस्यो विप्रमुक्त आरभपरिग्रहादिव्यं अणिस्सितमात्रविहारेण विहरमाणो । छदे ण कुञ्जा वित्त(इह)जीवितद्वी
इह ॥ ४८२ ॥ छन्दः प्रार्थना अभिलाष इत्यनयत्तरं, पठ्यते च 'आयण कुञ्जा' आय गच्छतीत्यादयो हिरण्यादि सहायी या,
इहजीवितं नाम काममागादय यद्यकीर्तिरित्यादि, असयमजोविताधिभारेषु तद्गृहकलत्रादिषु अमजमाचो य परिवर्णजा,
क्रिच-णिसम्मभासी य विणीनगेपी णिसंमभासी णाम पूषापरममीक्ष्यभापी, अहाअकम्ममोणी, स्वज्जनादिषु गिदी विनीता
यस्य स भवति विनीतगिदी, हिमया अन्विता कथयति इति कथा, कथ हिमान्वितः, तस्मादभीत विवत् स्वादत् मोदत् इतता
निश्चिनत् छिन्दत् प्रहरत् पचत्ति, आङ्काङ्क वा न निकामगज ॥ ४८३ ॥ आङ्काङ्क-ओदक्षिकमित्यर्थः, ण अधिकामेवा ये
तान् च कामयन्ति न ते' पार्श्वव्यादिभिरागमनगमादि तत्प्रश्रमादिसंस्तव च कुर्यात्, किं वा एवं ममाविपुक्त धुने उराल तु
अकल्ममाणो उराल नाम ओदारिकश्चरीरं तत्तपमा पुनीदि, धुननं कृद्धीकरणमित्यर्थः तस्मिन्ध धूयमाने कमापि धयतेऽनयेष्व
माय इति, नाहं दूर्बल इतिकृत्वा तपो न कर्षेभ्य, दूर्बलो वा भविष्यामीति, याचितोपष्कारमिव व्यापारयेदिति, तत्र विशेषान्
अनपेक्षमाण वक्ष्याय अममाधि, धनतीति श्रोतस्तदिदं गृहकलत्रचनादि प्राप्तातिपातादीनि वा श्रोतामि, तान्यनपेक्षमाण धुनी
दीति वर्धते, श्रोतास्यप्यनपेक्षमाणः, स एव ननु अमजप्रमाण इत्यर्थः, किंच-यस्य न प्रार्थये तपो 'तदास्तेमेव अमिपत्यगज्जा'
इह ॥ ४८४ ॥ एकमात्र पक्षस्य, नाहं कस्यपिन् ममापि न कश्चिदिति, 'एकं स मामग्रा अप्पा, णाणदमणसंस्तुतो । सेसा मे
वाहिरा भावा, मज्जे संजागन्धसुणा ॥ १ ॥' एवं पैराग्य अनुपर्यञ्च, अय किमालभन कृत्वा ? 'एव पमोक्कले ण सुसंति

पासं' जं चेव एतं एकत्वं एव चेव पमोक्त्वो, कारणे कार्योपचारादप्य एव मोक्षः, भुजो मोक्षो पमोक्त्वो, मत्यश्चायं, अथवा
ज्ञानादेवमाधि प्रमोक्ष, अमुसंति एतदपत्ते, तदकान्तममाधिरेव प्रमोक्षः, अमुसंति अननृतः, अयं वा परमोक्षरु इति, अक्रोयने,
न केवलमक्रोधनः, एव अथभणे अवरुणो अलुब्धणे जाव अमिच्छादमणो, मत्योणाम संयमोऽनृतं वा, मत्ये रतः मत्यरत, मत्यो
नाम संयमस्तस्मिन्, तपस्तपस्वी दुरुत्तरगुणाः, एतं हि मूलोत्तरगुणा विचित्रा मगिर श्रोकृताः, तत्रोत्तरगुणा दर्शिताः, मूलगु-
णास्तु 'इत्थीसु या अरतमेहुणे या' वृत्तं ॥ ४८५ ॥ तिचिहाओ इन्धिगाओ, न रतः अगतः विरत इत्यर्थः, परिमगहं केव
अमायमाणे एवं सेमावि अहिमादयो मूलगुणाः, चउत्थपंचमयाण तु वयाण भावणा-उच्चावपहि अनेकरुपकाराः अन्नादयः,
अथवा उच्चा इति उत्कृष्टाः, अवचा जघन्याः, शेपा मध्यमा, त्रायत इति त्राता, थि सेगायां, ने न सथियमानाः, अमंथयमान
एव च विपयान भिक्षुः ममाधिप्राप्तो भवति, इहेव 'नैवास्ति राजराजस्य नत् सुन्व' परं मोक्ष इति, न एवं ममाधिप्राप्तः
'अरतिं रतिं च अभिभूय' वृत्त ॥ ४८६ ॥ केण ? ममाधीण, पतनान्द्रिकामंति, तणकामग्रहणेण कट्टमंथागडरुडा य,
समाधिममाओगे हियाओ नत्थ तणेहि विज्झमाणे वा अन्धुरमाणे वा मम्म अधियासति, सीतं सीतपरीमहो, नेऊ उत्तिणपरी-
महो, तणादिफामग्रहणेण दंसगममगादिपरीमहा गहिता, मद्दमग्रहणेण मब्बे अहोयादिग्रहपरीमहावि गहिता, मुन्निभदुन्निभग्रहणेण
इडाणिह्विमया गहिता, किच-'गुत्ते चईण य ममाधिपत्ते' वृत्त ॥ ४८७ ॥ मोनी वा ममिने वा भापत्ते, भायममाधिपत्ते
भवति, लेम समाहट्टु तिणिण लेम्माओ अवहट्टु तिणिण पमत्थाओ उपहट्टु. मव्वतो व्रजेव परिवण्ण, किंच-गिहंण
च्छाण णवि छादाएज्जा उग एव परकृतनिसयः स्यात्, मंमिस्मभाच प्रजायतः प्रजाः-मियः, अथवा मयं एव प्रजाः—

गृहस्था' वे तैः सन्निधीमाव पल्लहे, संमिस्सिमावो नाम एगडो बाल', भागमण्यगमणादसथवो स्नहो वा, एव चारित्र्यममाधिः परि
 समाप्तः ॥ इदानीं दर्शनमावममाधि - 'जे केइ लोगमि तु अकिरिया य' इव ॥ ४८८ ॥ जेति अणिदिट्ठपिरेसो, अशोमन
 क्रियावादिन पारतन्ध्या अक्रियावादिन क्रियालो धक्रिया वाऽऽत्मा यपां, निमित्तमेव अक्रियात्मान' अन्येन केनचित्पुष्टा -
 कीदृशो वा धर्म !, घृत आश्रयस्तिष्ठि घृतबादिनो, घृत नाम वैराग्य, घृतमादियति - घृत पससेति, एव त घृतमपि आरम्भी
 कुर्वतः आरम्भस्तथा यथा शक्या द्वादत्र घृतगुणा भुवो, अथवा पचनान्द्रिग्यारम्भमपि मक्ता गमाधिवम्भन' जानति, विमो
 घस्त इह विमोघहेतु' तमेव नममुग्रदिसिनि, 'तेसिं पुढोछन्दा' इव ॥ ४८९ ॥ पुढोछन्दाण माणवाण पृथक् पृथक् छद्वा
 नानाछन्दा इत्यर्थ, केचित् शूरस्वभावा केचिन्मृदुस्वभावास्तथा कर्माचिन्मंसं केचिन्मामयाग्निन' तथा केचित् गीतनृत्यदसित
 म्रिया क्वचित्परम्यमनस्ताः क्वचिन्मध्यस्ता इत्यादि, तथा इष्टिमदमिति, प्रतिक्रियाण वा, पुढो वा त, यथैव हि नानाछन्दा
 कर्मण्यादिषु लोकिका तथैव हि किरिया अकिरियाण वा पुणो पथाव उपादीयत इत्युपादा गृहा इत्यर्थ, अथवा उपवादो
 इष्टि, तद्यथा-कर्पाचिदत्माऽस्ति कर्पाचिद्वान्ति, एव सर्वगत' नित्य अनित्य कर्पा अकर्पा मूर्ध अमूर्ध क्रियायश्चिद्विक्रयो
 वा, तथा क्वचित् सुतेन बर्ममिच्छन्ति क्वचित् दुःखेन क्वचित् सोवेन क्वचिदन्यथा केचिदरमेण, क्वचिन्निधेयसमिच्छन्ति क्वचि
 दम्पुन्यमिच्छति, एकस्मिन्मपि तावच्छास्तरि अन्य अन्यथा प्रज्ञापयति, तथा-शून्यता, अतिशुगले, णो मणमि णरियाधि
 पोगल, अपि मणमि तपि न मणायीत्यवर्धनीय, भववर्धनीय एव अवर्धनीय, द्रव्यमश्रममिति, वेदोपिद्विज्ञानमपि, अन्येषां न,
 त्रय्याणि नवैव, अन्येषां न्यद दशैव मास्थानामपि, अन्येषां इन्द्रियाणि सर्वगतानि, एव तेषां मिथ्यादर्शनप्रत्ययिक अनुममय

मेव कर्म बध्यते, दृष्टान्तो-जातस्स बालस्स पकुबदेह जातस्येति गर्भत्वेनोत्पन्नस्य, तद्यथा-निपेक्षात्प्रभृतिरारंभः शरीर-
 वृद्धेर्भगति, यात्रद्रर्भाजिस्तुतः, आद्याल्याच्च प्रवृद्धते यावत्प्रमाणस्थो, जातशरीरवृद्धिरिह कालक्षेत्रवाह्योपकरणात्ममानिधाययत्तयतः
 अत उच्यते-प्रकुर्व इव प्रकुर्वन्, यथा तस्यानुमामयिकी शरीरवृद्धिः एवं तेषामपि मिथ्यादर्शनप्रतिपत्तिकालादारभ्य तत्प्रत्ययिकं
 वैर-प्रवृद्धते कर्म, वैराजातं वैर, यथा वैर दुःखोत्पादकं वैरिणा एवं कर्मापि, यद्यप्याकाशो निश्चल उपतिष्ठति अविरतस्तथा
 अप्यस्य कर्म बध्यत एव, पृथ्वे च-जाताण बालस्स पगवभजाए, जातानामिति गर्भपाकान्निस्तुतानां, प्रगल्भं नाम घ्राष्ट्यं,
 हिमादिकर्मस्वभितिरनिवेशोऽभिसगिता वा, इत्यतः पवद्धते वेरमसंजतस्स 'आयुक्त्वयं चेव अबुद्धमानो' वृत्तं ॥४९०॥
 स एवं हिमादिकर्मसु पमज्जमानः कामभोगे तृषितः छिन्नहृदमत्स्यवदुक्तपरिक्षये आयुषः क्षयं न बुध्यते, उज्जेणीए वाणिज्यो
 एगो रयणाणि कथ पत्रिसिस्सामित्ति रजनिक्षयं न बुध्यते स्म, अततो व्यग्रतया यावदुदिते सवितरि राज्ञा गृहीतः, यथा वा दिवि
 देवाः, दांगुंदुगा इव देवा गतापि कालं न जायंति, ममाई तद्यथा-मे माता मम पिता मम भ्रातेत्यादि सहस्साहं हिंसादीनि
 करोति मन्दमिति मन्दः, अहो य रान्तो परितप्पमानो सर्वतस्तप्पमानः परितप्पमानः मम्मणवणिग्वत्, कायेण कि-
 स्संतो वायाए मणेण य आर्त्तध्यानोपगतः आर्त्तः द्रव्यात्तं चप्पडिजंति शकटवत्तं द्रव्यात्तं वा, भावद्धो रागदोसेहिं, सुद्रु सुदे
 समूढो, सव्वत्थ वाणियगदिद्धंतो वक्तव्यः, 'अजरामरवद्धालः, क्लिश्यते धनकारणात् । शाश्वतं जीवितं चैव, मन्यमानो धनानि
 च ॥ १ ॥' एवमेतद्धनः मत्याऽ(नमत्य)जित्वा राजचौराग्निदायकाद्यविशेषं, अप्यं च बहुं वा 'जहाय वित्तं पसवो य बंधवं' वृत्तं
 ॥४९१॥ जघायति त्यक्त्वा, वित्तं-धनं पशवो-गोमहिष्यादयः, बान्धवाः पूर्वापरसंबद्धाः, मित्राः सहजातकादयः, लालप्यती

प्रत्ययं सधति पुन पुनर्वां लवतीति लालप्यत, हा मात हा पितः हा विभवाः हा जीवलोक अष्टदुष्टद्विसहा इतीर्यिकाः
 राजादयध अपि, रूपवानपि कोणद्वरीकपौणद्वरीकसरिसो, धनवाभंदसरिसो, धान्यवान् सिलगसेट्टिसरिसो, वेडवि सभवे साल
 प्यपता घतमुवेति, यन्त-संसारः, एव सं यथा कर्मनिष्पन्ना प्रेत्य ममाधि न प्राप्नुवन्ति, यद्य तज्जाश्वतकारित्वेनाजामरयेव ग्रह
 न्यहनि उत्पद्यमानेन घनमुपाधित तदप्यस्माद्राजादयोऽपहरेति, एवं मत्वा पापाणि कर्माणि वर्जयेत् तप्यरेत्, कथं!-सीह जहा
 पुनर्मिया भरता' इव ॥४९२॥ धुत्राः मृगाः धुद्रमृगा, व्याघ्रबुद्धीयिकादयः, मृगा रोहितादयश्च, अथवा स एव धुद्रमृगाः
 दुरपति अर्धनेनागन्धन वा तदेवपरित्यागेन च, अपि वातकम्पितम्" वृणेभ्योऽपि सिंहा भयादुद्विग्राहयन्ति, एव तु मेघाश्चि
 मस्मिन्ध्व घम्म एव-अनेन प्रक्षारण मेघया घावतीति मेघावी सम्यक् ईक्षित्वा ममीस्य शाल्वेत्यर्थः, असमाधिकर्मन्मि च पावापि
 दुराव विवक्ष्यज्ञा । 'संपुष्टमाणो' इत्वं ॥४९३॥ संपुष्टमाणो य, किं संपुष्टमाणो !, समाधिघम्म, मस्तिरस्तास्तीति मतिमान्
 बद्धमायपरिणामा हिमादिपापत आत्मनो निवृत्ति कुर्यात्, निवृत्तेः क्षरामित्यर्थः, स्यात्-किं पायात्०!, हिंसापश्रुतायि दुहाणि मया,
 हिंसाल प्रभृताणि हिमापश्रुतायि जातिक्षयमरणाप्रियसंभामादीनि नरकादिदुःखानि च अहविषकम्मादयनिष्कम्भाणि, असमाधि प्रस-
 यतीति गिरव्वाणामृते च परिरुक्कृत्वा, निर्वाणभूतः सर्वभूतानां निर्मुषिकरणमित्यर्थः, द्रव्यवलयं द्रव्यकः भाववलय माया, यथा
 या निवृत्ताऽप्याभाषमुत्तमास्तिसृषति एव भगवानपि अभ्यापाषमुत्तानिस्तंगो, अनिष्टोऽपि निवृत्तभूतः, सर्वतो ब्रजेत् परिवपञ्चा ।
 मृदगुष्पाधिकार प्रस्तुत 'मुस ण धूया' इव ॥४९४॥ आत्मनिःधेयमकामी एवं विषाणममाधिमवति, कस्मिन् इति सम्पूर्णा,
 संमारिच्चानि हि यानि क्षनिचित् स्नानपानादीनि निषाणानि तान्यसंपूर्णत्वात् नैकान्विकानि नास्त्यसिक्कानि च, वक्तारोऽपि च मवति-

णच्चा णिण्हि लद्धा० एवमन्येषामपि व्रतानामतीचार सयं ण कुञ्जा, ण य कारवेज्जा, करतमण्णंपि य णाणुजाणेज्जा, एवं योगत्रिक-
 करणत्रिकेन । इदानीं उत्तरगुणसमाधि- 'सुद्धे सेयो जायणंत सज्ज' (सुद्धे सिया जाइयमेसणिज्जं) वृत्तं ॥ ४९५ ॥ सुद्धे सिया
 जाइउ लद्धं एसणिज्ज च, अथवा सुद्धं अलेवकडं, एसणिज्जं आहाणा(अणाहा)दीणं गल्लं पासएज्जा, अमुच्छित्तो अणज्झोववण्णो
 गवेसणघासेसणासु विइंगालवीइधूमं, धितिमं विप्पमुक्के सुसंजमे धृतिमान् आगारबंधणविप्पमुक्के, ण पूजासङ्कारट्ठी सिलो-
 गोत्ति जसो णाणतवमादीहि सिलोगो ण कामएज्ज 'निक्खंम' वृत्तं णिक्खम्म गेहातो णिरावकंखी अप्पं वा बहं वा उपधि विहाय
 निष्कांतो मिच्छत्तदोमादीहिं गृहकलत्रकामभोगेसु णिरावकंखो, दव्वतो भावतो य कायं विसेसेण उत्तुडय विउसज्जा, दव्वणिदाणं
 मयणधणादि भावणिदाणं कम्मं, णो जीवितं णो मरणाभिक्कंखी, वलय वक्कमित्यर्थः, द्रव्यवलयं शङ्कः भाववलयं अष्टप्रकारं कम्मं,
 येन पुनः पुनर्वलति संसारे, वलयशब्दो हि वक्कतायां भवति च गतो, वक्कतायां यथा वलितस्तन्तुर्वलिता रज्जुरित्यादि गतो च,
 वलति मर्थ इत्यादि, वलयविमुक्त इति कर्मवन्धनविमुक्तः, अथवा वलय इति भाया तथा च मुक्तः, एवं क्रोधादिमाणविमुक्ताः
 इति ॥ दशममध्ययनं समाप्तम् ॥

मग्गोत्तिअज्झयणस्म चत्तारि अणुयोगदाराणि, अधियारो मग्गपरूवणाए, पसत्थभावमग्गोयरणाए य, णामणिप्फण्णे
 मग्गो, 'णामंठवणादविए' गाहा ॥ १०७ ॥ वतिरिचो दव्वमग्गो अणेगविधो 'फल्लग लत्ता अंदोलग' गाथा ॥ १०८ ॥ फल-
 लेहि जहा दइसोमाणेहिं, जहा फल्लेण गम्मति वियरगादिसु, चिक्खल्ले वा, जहा वेत्तलत्ताहिं गंगमादी संतरति, जहा चारुदत्तो
 वेत्तवत्तिं वेत्तेहि उल्लंघिऊण परकूलवेत्तेहिं आलाविऊण अण्णाए उत्तिण्णो, अंदोलएण अंदोलारूढो एत्तिया, जं वा रुक्खसालं

अत्यथ सवति पुनः पुनर्वां सवतीति छालप्यते, हा मातः हा पितः हा विभवाः हा जीवतोः अष्टपुष्टविसहा इतीषिकाः
 राजादयश्च अपि, रूपवानपि कोण्टरीकपौण्डरीकसरिसो, घनवाग्भंदसरिसो, धान्यवान् तिलगसेष्टिसरिसो, वेडवि सम्बे छाल
 प्ययथा घतमुर्वेति, घन्तः-संसारा, एवं ते यथा कर्मनिष्पन्ना प्रेत्य ममाधि न प्राप्नुवन्ति, यथ तज्जगज्जसकारित्वेनाजराभरणेव अह
 न्यहनि उत्पद्यमानेन घनमुपाकृत तदप्यस्यात्र राक्षदयोऽप्यहंरति, एव मत्वा पापाणि कर्माणि वक्ष्येत् तपत्ररेत्, कथं!-सीह जहा
 खुड्मिया भरता' इव ॥४९२॥ भुद्राः मृगाः भुद्रमृगा, व्याघ्रकूडीपिकादयः, मृगा रोहितदयश्च, अथवा स एव भुद्रमृगः
 दूरेषेति अर्दयनेनायचन वा तरेद्वपरित्यागेन च, अपि वातकम्पितेभ्यः मृगेभ्योऽपि सिंहा मयादुद्विप्राभरन्ति, एव तु मेघावि
 ममियन्व घम्मे एव-अनेन प्रक्षरण मेषया घावतीति मेघावी सग्यक ईशित्वा समीप्य ज्ञात्वेत्यर्थः, असमाधिकर्तृषि च दावापि
 दूरप विवद्वपञ्जा । 'संयुक्तमाणो' इव ॥४९३॥ संयुक्तमाणो य, किं संयुक्तमाणो !, समाधिघम्मे, मत्तिरस्वास्तीति सतिमान्
 नृमावपरिणामा हिमादिपापत आत्मनो निवृत्तिं कुर्यात्, निवृत्ते करणमित्यर्थः, स्यात्-किं पापात्०! हिमापन्नतामि दुहाणि मया,
 हिमातः प्रवृत्तानि हिमापन्नतापि वातिजराभरणप्रियसंवासादीनि नरकादिदु खानि च अहुविषकम्मादयनिष्कम्पाणि, असुमाधि प्रस-
 वर्तानि निरुच्चाणमृतं च परिद्वगञ्जा, निर्वाणमृतः सर्वभूतानां निर्मुक्तिकरणमित्यर्थः, द्रव्यवलयं द्रव्यकः भावबलयं माया, यथा
 या निवृत्तोऽप्यापाधसुखप्राप्तस्तिष्ठति एव मगवानपि अभ्याषापसुखानिस्तस्यो, अनिशुचोऽपि निर्मुचभूतः, सर्वतो द्रवेत् परिवपञ्जा ।
 मृतगुणाधिकार प्रस्तुत 'मृतं न भूया' इव ॥४९४॥ आत्मनि धेयसकामी एवं विर्वाणममाधिर्मवति, कसिच इति सम्पूर्णः,
 संमारिकानि दि यानि कानिचित् स्नानपानादीनि निवाणानि तान्यसंपूर्णत्वात् नैकस्मिन्कानि नात्यधिकानि च, यत्करोऽपि च मर्चति-

पञ्चा णिण्हि लद्धा० एवमन्येषामपि व्रतानामतीचार संयं ण कुञ्जा, ण य कारवेज्जा, करतमण्णंपि य णाणुजाणेज्जा, एवं योगत्रिक-
करणत्रिकेन । इदानीं उत्तरगुणसमाधि—‘सुद्धे सेयो जायणंत सज्ज’ (सुद्धे सिया जाइयमेसणिज्जं) वृत्तं ॥ ४९५ ॥ सुद्धे सिया
जाइउ लद्धं एसणिज्ज च, अथवा सुद्धं अलेवकडं, एसणिज्जं आदाणा(अणाहा)दीणं गल्लं पासएज्जा, अमुच्छित्तो अणज्झोववण्णो
गवेसणघासेसणासु विङ्गालवीइधूमं, धितिमं विप्पमुक्के सुसंजमे धृतिमान् आगारबंधणविप्पमुक्के, ण पूजासक्कारट्ठी सिलो-
गोत्ति जसो णाणतवमादीहि सिलोगो ण कामएज्ज ‘निक्खलंम’ वृत्तं णिक्खम्म गेहातो णिरावकंखी अप्पं वा बहं वा उपधि विहाय
निष्क्रांतो मिच्छत्तदोमादीहिं गृहकलत्रकामभोगेसु णिरावकंखो, दव्वतो भावतो य कायं विसेसेण उत्तुज्य विउमज्जा, दव्वणिदाणं
मयणधणादि भावणिदाणं कम्मं, णो जीवितं णो मरणाभिक्कंखी, वलय वक्रमित्यर्थः, द्रव्यवलयं शङ्खकः माववलयं अष्टप्रकारं कम्मं,
येन पुनः पुनर्वलति संसारे, वलयशब्दो हि वक्रतायां भवति च गतौ, वक्रतायां यथा वलितस्तन्तुर्वलिता रज्जुरित्यादि गतौ च,
वलति मर्थ इत्यादि, वलयविमुक्त इति कर्मबन्धनविमुक्तः, अथवा वलय इति माया तथा च मुक्तः, एवं क्रोधादिमाणविमुक्ताः
इति ॥ दशममध्ययनं समाप्तम् ॥

मग्गोत्तिअज्झयणस्स चत्तारि अणुयोगदाराणि, अधियारो मग्गपरूवणाए, पसत्थभावमग्गोयरणाए य, णामणिप्फण्णे
मग्गो, ‘णामठवणादविए’ गाहा ॥ १०७ ॥ वतिरिचो दव्वमग्गो अणेगविधो ‘फल्लग लत्ता अंदोलग’ गाथा ॥ १०८ ॥ फल-
लेहि जहा दक्षसोमाणेहिं, जहा फल्लगेण गम्मति वियरगादिसु, चिक्खल्ले वा, जहा वेत्तलताहिं गंगमादी संतरति, जहा चारुदत्तो
वेत्तवति वेत्तेहिं उल्लंघिऊण परकूलवेत्तेहिं आलाविऊण अण्णाए उत्तिण्णो, अंदोलएण अंदोलारूढो एत्तिया, जं वा रुक्खसालं

अदीलिरज्ज्य अप्याप परतो वसति, अहा लता तदा वेचेधि, अथवा लतापि आकपिड्गं, अथाए लताए लतापि रज्जुहि गगो उच
 रति, दगं गदी, वायव्य निड दीवनेहि पविसति, रज्जु वा कटिप वचिड्ग पञ्चा रज्जुं अनुसरंति कचिद् रसकृपिकादौ महत्य
 पकर, पुणो पिरगच्छति गच्छति, स वेव पाममग्गो सीलगहि रुमाविसए बालुगाम्मीए पक्कमति केषिद्, रणुप्रचुरे प्रदेद्रे
 सीलिच्छनुसारण गम्यते, अन्यथा पपप्रंथा, अय पयो सोइवदः सुवण्णयूमीए एतव पक्कसीणीति, अहा बालुदवो गतो, छवरा
 मग्गो छवणेण वरिअमावेण गच्छति उपप्रवमयात्, अहा गणिगो पावातो, अहमग्गो पानाहि, आगासमग्गो चारणविज्ञा
 इराण, 'खेत्तमि जमि खेत्ते' माथा ॥१०९॥ अमि खेत्ते मग्गो, अमिगोअण मग्गीए मग्गो, देवाणे आगासे, खेत्तरविन्ना
 इराणं उमये, अथवा खेत्तस मग्गो अहा सो खेत्तमग्गो एवमादि, ग्राममार्गो नगरमार्ग इत्यादि, ययेय पथा विदर्भाया' अय
 गच्छति इस्तिनागपुर, अहमग्गो जो अमि काले मग्गो वसति यथा वर्षारात्रे उदगपूर्णानि सरांसि परियेण गम्यते, ब्याशु
 ककरमानि शिद्धिरे, ग्रीष्म वा, उज्जुमगण यस्मिन् वा काल गम्यते यथा ग्रीष्मे रात्रौ सुख गम्यते, इमतेज्जनि, अचिरेण वा
 मममति यथा याजनिस्त्री संध्या, मावमग्गो दुविचो क्कम्यो अपम्यो य, दुविहमिचि तिगमेवो माथा ॥११०॥ अपसत्थमाव
 मग्गो सिविचो, अवाहा-मिच्छए अचिरति अण्णाण २, पसरथमानमग्गो सिविहो, अवाहा-सम्मणाणं सम्मदसुण सम्मचारिअ २, तस्स
 पुण दुविहस्सादि मग्गस्स दुविहो पिपिच्छयो, विनिमया फल काय निष्ठेयनर्णान्तरं, पसत्यो सुगतिफलो, अप्पसत्यो दुगतिफले,
 सुगतिफलेनाभिक्कर, अप्पमरथमग्गद्धितानं पुण दुगतिगामुगाण दुग्गमतिफलघातीण ॥१११॥ तिब्बि तिम्महा पायादियमता,
 दण्णमग्गो पुण चतुर्विचो खम नामगे क्खेमकय दोम नामगे अक्खेमरूपे अक्खेमे नामगे खेमरूपे अक्खेमे अक्खेमरूपेवि, अदुग्गं बिबोरे

खेमे खेमरूवे च, एवं चउसुवि मग्गेसु योजयित्तव्यं, भावमग्गे एवमेव चउभंगो, पढमभग्गे भावदव्वल्लिगजुत्तो साधू, अवखेम-
 रूवे कारणिओ दव्वल्लिगरहितो साधू, अवखेमा खेमरूविगा णिण्णगा, अण्णउत्थिय गिहत्था चरिमभंगे, संमप्पणीतमग्गो०
 गाथा ॥११२॥ जो सो पमत्थभावमग्गो सो तिविधो-णाणं तह दंसणं चरित्तं, तित्थगरगणधरेहिं साधूहि यं अणुचिण्णो, तव्वि-
 वरीओ पुण मिच्छत्तमग्गो, सो चरगपरिवायगादीहि अनुचिण्णो मिच्छत्तमग्गो, येऽपि मत्थामन्नं प्रतिपन्नाः इड्डिरससानगुरुगा०
 गाथा ॥ २१३ ॥ इड्डिरसगारवेहिं वा धम्मं उवदिसंति तेऽवि ताव कुमग्गमग्गस्मिता, किमंगं पुण परउत्थिगा तिगारवगुरुगा,
 छज्जीवकायवधरता जे उवदिसंति धम्मं संघभत्ताणि करेमाणा एवमादि कुमग्गमग्गस्मिता जणा, जे पुण तवसंयमप्पहाणा० गाथा
 ॥११४॥ सीलुणुणधारी जे वदंति, सब्भावं णाम जहा वादी तहा कारी सब्वजगजीवहितं यं तमाद्दु संनप्पणीतं, अवि तस्म
 पुण एगड्डियाणि णामाणि भवंति, तंजहा-पथो णाओ मग्गो० गाथा ॥११५॥ सब्वा, णामणिक्कण्णो गतो । सुत्ताणुगमे सुत्त-
 मुच्चारयेव्व, अज्जसुधम्मं जंबू पुच्छति- 'कतरे मग्गे अक्खत्ति०' सिलोगो ॥११७॥ आघात इति आख्यातः, माहणेत्ति वा मम-
 णेत्ति वा एगड्डं, भगवानेवापदिश्यते, मतिरस्यास्तीति मतिमान् तेन मतिमता, तन्न ताव द्रव्यमार्गो वा अप्रशस्तभावमार्गो वा
 तेनाख्यातः, अवश्यं तु प्रशस्तभावमार्गः पमत्थो आख्यातः, किं तेहि १, तेण दिट्ठो उज्जुगो य तं मे अक्खवाहि जं मग्गं उज्जु-
 पवज्जित्ता ओधो द्रव्यौघः समुद्रः भावे समारोधं तरति । 'त मग्गं पुत्तरं सुद्धं' मिलोगो ॥११८॥ तमोघतरं महापोतभूतं
 नास्योत्तरा, अन्ये कूमाग्गः शाक्यादयः, शुद्ध इति एक एव निरुपहृत्वाच्चैवं, अथवा पूर्वापगव्याहृतनया, वध्यदोपापगमा बुद्धाः, सब-
 बुक्खविमोक्खणं अन्येऽपि ग्रामादिमार्गाश्चैरक्षापदभयोपद्रुता दुःखावहा भवंति, भूत्वा च न भवंति उदकाद्युपप्लवैः, अप्पगासे

भाभागा अपि नु पारहा एव न, मग्गपद्दञ्जनानतपोमयस्तु प्रअस्नभाषभाग, शुद्धः मर्षदुःखविमोक्षणः, तमेवविष जाणेहि
 ण जहा भियस्सु यधेति येन प्रक्षारेण, भिखुरिति मगवानेन, यथा स भिखुर्दानवान् तथाभूत त्वमपि जानीये तमेव जानीते,
 यथा हे मित्रो! तमेव ब्रूहि महासुणी, हे महासुने, स्वास्मिर्मर्षमहं वृज्यामि!, तत्त उच्यते-‘जइ मे केइ पुच्छेज्जा०’सिलोगो
 । ४९९॥ दवाधतुप्पझरा एते प्रच्छाषमा मयति, तिरिया मणुस्मा, उत्तरगुबलद्दि वा पटुव तिय अपि, क्कधित् गिरा षवि
 पयमावि पुच्छेज्ज तेस्सि तु कत्तर मग्ग तपामजानक्कनां स्वयमजानकं कत्तरं मार्गं कय वा! कययिव्यामि, अक्यावाचसुत्वादीनि
 आरतीति सुत्वावद, अषवाऽऽम्पुइयक निधयसं च, इति पृष्ट आर्यसुषम्मा बम्बूस्वाम्यायान् माधून् प्रणिवाय मदवमणुआसुरं
 च परितं गिस्माण क्कडति ‘जइ वो केइ०’पुण ॥५००॥ जइ वा क्क पुच्छजा, जतिचि अणिरिद्धविसेस, संमारत्रांतिनिठिण्णा
 दरा अदुय माणुस्मा। तेस्सि तु इम मग्ग आइयस्सेज्ज मुणेव मे, पअते च तेस्सि तु पडिबो(मा)हेज्जा मग्गसार सुणेह
 मे, माहितं प्रति अन्यपां माइति-क्कधितं मन् पडिमाहजा, मार्गणां मार मार्गमार’। अणुपुठवण०’मिलोगो ॥५०१॥ कथ माग
 प्रतिपच्चिरव तावद्गरति?, उच्यत अणुपुठवण महापोरं, अणुपुठ्वेज्जति ‘माणुस्स खेत्त जानी०’गाथा, अथवा ‘चत्तारि पर
 मगाणि’ मिलोगो, यथा ‘पहमिल्लुगाण उवये’ गाथाओ तिब्बि, एव ‘कम्मक्कम्बयाणुपुठि०’गाथा, जाय ‘चारमविधे०’
 दूरत्तरान् महापाग अणुपुंभि दूरत्तरं, महापुरिमा सुषोरमपि ठरति, घोसंभ्रामप्रवेअवत्, कासंबेण प्रवेदित प्रदयितमित्यर्थः,
 ‘आमादाय इतो पुव व आपाय इति यमनुचरित्वा, इत इति इतस्तीयादयाक्क, अघतनादा दिरमादिति, ममूद्वेण तुश्य समुद्रवत्,
 व्यधरतीनि प्यगराणिः वयिज, यथा तेऽतिक्रान्ते काल मयुटं ‘अमरिस्सु०’ सिनेगो ॥५०३॥ अतरिप्पन् वरंति वरिप्पन्ति

च, तद्वत्सम्यग्मार्गमनुचर्य तीतद्वा ए अणंता जीवा समारौघमतर्हिषु सख्येयाः तरति माम्प्रतं अणता तरिम्सति णागतति, तं मोक्षा, तमह श्रुत्वा भवदादीन् श्रोतृन् प्रति वक्ष्यामि, जायति जन्तवः, जम्बूस्वाम्यादीनां आमन्त्रणं हे जन्तवः !, तं सुणेह मे चरित्तमग्नं आडक्खिस्समामि, नन्दन(ज्ञानदर्शन)मार्गाविपि तदन्तर्गतावेव, जेषु तज्जमिज्जति ते डमे, तंजहा-‘पुहवी जीवा पुहो सत्ता’ सिलोगो ॥५०३॥ पृथक् इति प्रत्येकशरीरत्वात्, आउजीवा तहा अगणी पुहो मत्ता इति वर्तते, तेण रुक्खगगह-जेणं भेदो दरिसिते ‘अहावरे’ मिलोगो ॥५०४॥ अहारे तमा पाणा, एव छक्काय आहिपा, एतावता जीवकाए, न हि अमन्भूतो विद्यते जीवः, कायाः एते, ‘सत्तासि अणुजुत्तीहि’ मिलोगो ॥५०५॥ अनुरूपा युक्तिः, जहा ‘पुहवीण णिक्खेवो पख्ख-वणा लक्खण परीमाणं। उवतोण सत्थे वेदणा य चवणा णियत्ती य ॥१॥’ किञ्च-अङ्गुवजीवत्वं पार्थिवानां विदु-मलवणोपलादयः स्वस्माश्रयावस्थाः मचेतनाः, कुतः?, समानजातीयाकुरमद्भावात्, अशौविकागङ्गुधन्, ‘भूमिक्खयस(भा-वियसम्भवतो दहुर जलमुत्तं। अथवा मच्छो व मभावोमसंभूतपातातो ॥१॥ मात्मकं तोय भौम, कुतः?, ममानजातीयस्व-भावमम्भवात् दहुरवत्, अथवा अन्तरीक्ष्यमपि अध्रादिविकारस्वभावसंभूतपातान् मत्स्यवत्, ग्रहणवाक्य, इतरसंयोगात्तेजसा, तेजः-मात्मकं आहारोपादाना उद्भूतविशेषालब्धेः हृद्विकारदर्शनाद् पुरुषवत्, ग्रहणवाक्यं, गतिमत्त्वाद् वायुर्जीविः प्रयन्नगतेः, यस्मादय-मधिक्रम इय पुमान् तीव्रमन्दमभ्यान् गतिविशेषान् स्वेन महिम्ना अयतीति, वेगवचनाच्च वृक्षादीन् उन्मूलयति, इत्यतो गतिमत्त्वा-द्वायुर्जीवः, मात्मकाश्च वनस्पतयः जन्मजराजीरणमरणवद्भावा खीवन्, आह-नन्वयमनैकान्तिको जाताद्याख्यायाः विपक्षेऽपि दर्श-नात्, तद्यथा-जातं दधि जीर्णं वासः संजीवितं विष मृतं कुसुं मरुमित्यादि, उच्यते, न, वनस्पतौ ममस्तल्लिङ्गोपलब्धेः, दध्यादाव-

समस्तदन्तनादुपचारतः आवमिति, इत्थं सात्मका यनस्पतय, धतसरोहणादाहरोपादानदौहदसद्भावात् रोगविफ्रित्तासुसद्भावात्
(अद्रोका)भ्रौ मम्मवः दुग्माण्ड्यादीनां विशेषपथ, विशेषभासौ यस्मिन् विशेषपथ, कर्षव्य, 'छिन्नापरोहता छिन्नेषुसस्त्रोअतो कुलिङ्गो
न । आमयसंचारतो जाणसु गच्छीरिताप्पाइ ॥१॥' सत्तिमकाः स्पृष्टप्ररोहिकादयः स्पृष्टाचुचनत्कीटवत् आधयानिसंमर्पणाद्वत्स्या
दयः 'मम्मादीया मावप्पणोइसंकोपणादितोऽभिमतता । बजलादयो य सदादिविसयच्छलोबलंभातो ॥१॥' सम्यादयः स्वायप्रयोध
संकोपणादिसद्भावात्, दाब्बादिविषयोपलम्भात् बहुलामार(बो)कादयो देवदचवत्, एवमाद्यामिस्त्रसानुरूपामिः सुयुक्तिमि एगिदिए
पडिलहिय जयेति नीवहिसोसति कार्या स्वकामत अज्जोवगामेयाजोवकमियाओ वेदभाओ भविसन्वाओ, तत्तय मणुस्सपयें
दियतिरियाय य दुविधा, सेसाण उवकमिया, एव मत्तिम पडिलेहिता सख्ये अकत्तवुक्खा य सरीरमाणसं अथवा सख्वेसि
मज्झिं अकत्त अपियं दुक्ख अत इत्यन्तास्सरणान् नबकेण मेदन अहिमबीया अहिमका 'एन खु णाणिणो सार०' सिलोगो
॥५०६॥ न हि ज्ञानी ज्ञानत्तर्यान्तरभूत इति कृत्वाऽपदिश्यत-एत खु णाणिणो सारति, कोऽर्थः ? एव हि ज्ञानस सारः ज ण
हिंमन्ति कचण कचनमिति केनपदवि मेदन, अहिमा समयति समता 'बइ मम ण पियं दुक्खं०' गाथा, अथवा यथा हिंमि-
तस्य दुःखसुखवत् मम एवमग्न्याख्यातस्यापि, चोरियातो वाऽस्य दुःखसुखवत्ते, एवमन्येयामपि इत्यतो अहिंसाममय वेव, अथवा
दकजो खेपजो कलजो भावजो हिंसा भवति, एवं खेपान्यपि, एतावतीयेय ज्ञानविषयः यदुत हिंसायाभनदरोपरतः, येनप्राणा-
तिपात तु प्रतीत्यापत्रिश्यत, 'उट्टमइ तिरिय ५०' सिलोगो ॥ ५०७ ॥ प्रज्जापक प्रतीत्य उट्टं अहं तिरिय ५० पूर्ववत्, सखत्थ
विरदिं कुञ्जा इहापि तावत् निष्ठापं भवति, कच ?, अहिमकोऽय न हि हिंमरु इव मर्षस्योदेवको भवति, उपयान्तवैरत्ताव न कच

चिदगि विगति, किंच-तणसं-यागणिचण्णोऽवि सुणिचरो भट्टगगमयदोसो । किम् १, मोक्खो, एवं निर्वाण भवतीत्याख्यातं,
 'पनु दोसं गिराकिच्चा' सिलो गो ॥ ५०८ ॥ प्रभवतीति प्रभुः, वक्त्रेन्द्रिय इत्यर्थः, न वा संयमावरणानां कर्मणां वशे वर्त्तते,
 अथा स्वतन्त्रत्वात् जीव एव प्रभुः, शरीर हि परतन्त्रं, मोक्षमार्गे वाऽनुपलायितव्या प्रभुदोषाः कोधादयः, निरा इति पृष्ठतः कृत्वा,
 न विरुज्जेज्ज केणड न विरुध्येत केनचिदिति, अपि पूर्वशत्रूणामपि, अपि हास्येनापि विरोधे विग्रहः घत इत्यर्थः, यद्वा यस्य
 प्रतिकूलं, मणसा वयसा चैवत्ति नवकेन भेदेन अन्तश्च इति यावज्जीवितान्तः, उक्ता मूलगुणाः । उत्तरगुणप्रसिद्धये त्वपदि-
 श्यते 'संबुडे य महापण्णे' विलो गो ॥ ५०९ ॥ हिमाद्याश्रवसंवृत्तः इंदियमावसंबुडो वा, महती प्रज्ञा यस्य स भवति महा-
 प्रज्ञः, धीर्बुद्धिरित्यनर्थान्तर, आहारउवधिसेजाउ याचितद्रव्यं एषणीयं च चरति-गच्छति तं, चर्यत इत्येकोऽर्थः, एस्सणास-
 मित्ते णिच्च तिविधा एमणा-गवेमणा गहणेमणा दासेमणा, एवं सेमाओवि समिईओ, तत्राथाकर्म सर्वगुरुअनेपणादोपः आद्यश्चेति
 तेन तन्निषेधार्थमपदिश्यते- 'भूतानि समारभ' बिलो गो ॥ ५१० ॥ भूतानि तमथाचराणि, कथमिति १, साधू निर्दिश्योपकल्पितं,
 तारिस तु ण गेण्हज्जा, एवं ओधिपि, इत्येव सर्वमार्गप्रतिपन्नो भवति, किंच- 'पूतिकम्मं ण सेविज्जा' ॥ ५११ ॥ एस
 धम्मं खुसीमतोति, बुद्धिमानिति सयमवान्, बुद्धिं च ज किंचि अभिसंकेज्जा सबसो त ण भत्तए यदिति आहार उगधि
 सेजा अथवा यदिति यत्किंचिन् दोषं, अभिसकन पणमीमाए अण्णपर किमेतं एमणिज्ज अगेमणिज्जं १, सर्वश इति, यद्यपि प्राणा-
 त्ययः स्यात्, इदाणि वायाममिती 'ठाणाड' सिलो गो ॥ ५१२ ॥ ठागाणि संति सड्डीणं, यद्वावन्त आद्धिनः, गांभेसु नगरेसु
 वा जाव राविवेसेसु वा सम्मदिड्डीणं मिच्छादिड्डीणं च, तेहि सड्डीहि पुंनिं णाम पुच्छगतो, परेणावि मिच्छादिड्डीणा, मरुयरा-

इष तथगिणादिसङ्गेण वा, हेडाऽघो, अमिदो अग्ने वाह्येन मिधुं वा तर्पयामो, तत्र कविद्रुमं च मगधितो मगधियद् एवं
 पुट्टो अत्यि घम्मोचि वदन्ति ।, 'अत्यि या' सिलोगो ॥ ५१३ ॥ अथवा गत्यि पुण्णति, स्याद्-अनुज्ञायां को दोपः प्रतिषेधे
 वा ? उच्यते- 'वाणट्टनाए जे सत्ता इम्मति ससथावरा' ॥ ५१४ ॥ तज्ज्ञा-वणणिरिप्चा कट्टुगोमयमिस्मिता संसेतया
 वना यावरा य इम्मने तेसिं सिलोगो तेसिं सारखस्वणट्टाए अत्यि पुण्णन्ति गो यदे मिच्छवथिरीकरण च, तेणादारेण
 परिवृद्धा करस्सति असंयमं अप्पाण परं वा बहदि भावेति तदनुज्ञात भवति, परिसेधेवि जेदिं त उपकप्पेति अण्ण पाण
 तथाविध । तेसिं लामतरायन्ति, तज्ज्ञा गत्यिसिं गो चदे ॥ कठं, तत्र का प्रतिपत्ति ? तुसिणीएहि अच्छित्तव्य, निब्यवे
 वा वचीति-अग्ने आवाकम्मादिवायालीसदोसपडिसुदो पिदो पमत्थो, ख व पुच्छसि किमत्रास्ति पुण्यमित्यत्रास्माक अय्यापार',
 कय !, उभयया दोपोपपत्तिः, कय !, 'जे य वाण पससंति, वधमिच्छति पाणिण । जे य ण पडिसेधेति, विच्छिछेत् करेति
 ते' ॥ ५१६ ॥ महामद्धारकट्टान्त', मवे जलचरे स्वलचरेण प्रतिशेषित, अनुज्ञायामननुज्ञायां चोभययापि दोप', अथवा 'प्रम
 त्यको मुञ्चत्वञ्चो, दावेतो नरक गतो' एवमुभयत्रापि दोप एष्ट 'बुद्धओ' सिलोगो ॥ ५१७ ॥ दुइतोवि जे ण भासंति अत्यि
 गत्यि ना पुप्पा त भगवन्तः, अय रयस्मा एतीत्यायम रव इति रवइत्, रजसः आगम हिया गिघाणति ते इत्येव वाक्य
 ममितिरुक्ता, तद्ग्रहणात् समाचि ममितीओ घप्पति, एव वा गिघ्याण भवतीति, भगवत्तथ 'गिघ्याणपरमा बुद्धा' सिलोगो
 ॥ ५१८ ॥ गिघ्याणं परम वेसिं त इमे विन्नाणपरमा एत बुद्धा अगहन्त' तच्छिष्या बुद्धोचिताः, परम निर्गणमित्यथोऽन्यतुल्यं,
 नास्स मांमारिकानि सानि तानि वेदनाप्रतीक्षराणि निर्वाणानि, अनन्तभागेऽपि तिष्ठन्तीति उच्यन्तः मोक्ष एव, मन्त्रकलाण च बंदि-

मान श्रय यांतीति नञ्त्राणि तेभ्यः कान्त्या सौम्यत्वेन प्रमाणेन काशेन परमश्वन्द्रमाः नक्षत्रग्रहताकेभ्यः, एवं संसारसुखेभ्यो-
 ऽधिकं निर्माणसुखमिति, तम्हा सदा जते दन्ते मोक्षमार्गे पडिवण्णे उत्तरगुणेहिं चद्धमाणेहिं अच्छिण्णं संघणाए णिव्वाणं
 संघेडा, स एवं मिच्छत्तासंघनया निर्वाण संघमाणः उभयत्रापि 'बुद्धिमाणाण पाणाणं' सिलोगो ॥५१९॥ संसारनदीश्रो-
 तोमिरुमानाना म्वक्रमोदयेन, ये उच्छुभं तीर्थंकरत्वनाम तस्य कर्मण उदयात् अकल्वति साधु तं दीवं अक्खाति भगवानेन
 श्रोमनमाख्याति साधुगख्यातं, एतावता समणे वा माहणे वा जावड्यड्युत्तरीए, दीपयतीति दीपः, द्विवा पिबति वा द्वीपः, स
 तु आद्यासे प्रकाशे च, इहाद्यासदीपोऽधिद्धतः, यस्मादाह-उह्यमानानां श्रोतमा दीवो ताणं सरणं गति पतिट्ठा य भवति, एत-
 दादममदीपं प्राप्य समारिणा प्रतिष्ठा भवति, इतरथा हि संसारसागरे जन्ममृत्युजलोर्मिरुह्यमानः नैव प्रतिष्ठां लभते, जं व भग्गं
 श्रणुपालेतस्य अट्टविधं कम्मं, प्रतिष्ठा गच्छन्ति, निष्ठामित्यर्थः, यथाऽऽख्याति तथाऽनुचरति सयं, अणुगहितवालविरतो जेण जीओ
 हिंतो प्रतिष्ठां लभते, एष प्रशस्तभावमार्गः इति लभ्यते, केरिमो पुण पत्तथभाग्मग्गामी प्रतिष्ठां लभते ? कीदृशो वा भावा-
 द्यामदीपो भवति ? 'आयगुत्ते सदादंते' सिलोगो ॥५२०॥ आत्मनि आत्मसु वा गुप्त आत्मगुप्तः इंदियनोइंदियगुप्त इत्यर्थः,
 न तु यस्य गृहादीनि गुप्तादीनि, हिमादीनि श्रोतांसि छिन्नानि यस्य स भवति छिन्नसोते, छिन्नश्रोतस्त्वादेव निराश्राः, जे धम्मं
 सुद्धमचन्वाति य एवंविधे आश्नासद्धीपे स्थितः प्रकाशद्वीपः अन्येषा धर्ममुपदिश्यति, प्रतिपूर्णमिदं सर्वसत्त्वाना हितं सुहं
 मर्वाविशेष्यं निरुपधं निर्वाहिकं मोक्षं नैयायिकं इत्यतः प्रतिपूर्णं, अथवा सर्वैर्दयादमध्यानादिभिर्धर्मकारणैः प्रतिपूर्णमिति, अनन्य-
 'जस्सेन अविजानंता' ॥५२१॥ तमिति तद्विविधं प्रदीपभूतं धम्मं न बुद्धि-

पुद्गलादिनम्य पुद्गमन्याधारमानं वृद्धा मोक्षि य मद्यता अण्णाणिणो अविरया तिणि नेसद्धा पावाइयसया एयमभाक मोक्षममा-
 चिमविष्यतीति, 'दृग्मस्ते समाधिरे', कथमिह लोकादिपि तावन् अनेकाग्रत्वात्ममाधि न लभते, कुतस्तर्हि परमसमाधिः, मोक्ष,
 तथा-द्याम्या' अबुद्धा पुद्गलादिन' सुखेन सुखमिच्छति, इहलोकादिपि तावद् ग्रामव्यापारार्न सुखमास्वादयति, कुतस्तर्हि परमस-
 नाचिमुत्तमिति ?, उक्तं हि 'तत्रैकाग्र्यं कृतो ध्यान, यत्राध्यान यत्रारमपरिग्रह'मिति, इत्यतस्तत् चतुर्विधाए भावणाए दूरत , इतश्च
 दूरत 'तं य वीर्योदग चेव' मिलोगो ॥ ५२२ ॥ वीर्याणि मयेतणाणि, आन्यादीनां, सुतमिति बोदक सचेतनमेव, इन्द्रिया
 कन्दोदकवन्, तन्मृदिश्य च कुत उपामकादिभि स्वय च पाचयति पयचीरिकादयाः, तेषां हि पञ्चे चारिका भवति, अनुवाते च
 गुपक सुमृष्टमिति, जीवेषु च अजीववृद्धय अतश्च तन्मृदय' धराकास्तकारिणस्तद्वपिणश्च संघभक्तानि गणयतोऽस्तीतानागतानि
 च प्राथयन्त' ज्ञाता नाम क्षियायन्ति नाम एतोद्यस्तवाविषु तदपि नाम यदि व्यायति, को हि नाम न ध्यान स्यायति 'ग्राम
 यत्रगृहादीनां, गर्भैः स्यजनस्य च। यत्रप्रतिग्रहो दृष्टो, ध्यान तत्र कुत शुभं १'॥१॥ इति, मन्त्रिचक्रमा य तस्मिं आवमहा, विहार
 कृद्वागनि, मार्तं करिरक इत्यपदिपते, दासी उ कल्पया रीउये, यथा बब्वरण मांसस्य प्रत्यास्याः अद्वन्द्ववता तमनुप्रासयितु
 भामिति संघारुता मयित, किममो तदुच्छय निर्दिष्टको भवति ?, कृता या क्षीतलिकाभिधाननमिलप्यमाना किम मारयति ?,
 एत तपो न संजान्तरि परिहन्तितास्त आरंभा निमाणाय भवति, न च वैराग्यकृता भवति, येऽपि तावद्विधादारा भवति तदपि
 नविभ्राग्भीरूपमपिचकर्मसु लेनपु वसति तथापि तावत्कृतो ॥ ध्यान ?, किमग पुन' करिरकरीभ्यापारयन्तः पचनराचना
 प्रवृत्ता , ता तनुमर वानुप्रेवमाणानां कुतो ध्यान ?, न हि मोक्षमागम्य ध्यानस्य च द्रवस्य अस्तेस्तगगा अजागता, अम

माहिता णामासंयुता, मनोज्ञेषु पानभोजनाच्छादनादिषु नित्याध्यवसिताः, कोऽस्थ संघभक्तं करेज्ज ? कोऽस्थ परिक्रवार देज्ज वस्त्राणि
 इत्थेवं नित्यमेवात्तं ध्यायंति 'जहा ढंका' सिलोगो ॥ ५२३ ॥ जहा ढंका य कंका य पिलजा जलचरपक्षजाति खे मग्गुकाः
 काकमंगुवद् शिखी च जलचराः, एवं एते हि न तुणाहाराः, केयलोदकाहारवत् ते नित्यकालमेव मच्छेसणं धियायंति निथ-
 लास्तिष्ठंति जलमग्ग्वे उदगमक्खोमेन्ता मा भूमत्स्यादयो नक्षयंति उक्कसिष्यंते वा 'एवं तु समणा एगे'सिलोगो ॥ ५२४ ॥
 एवंपि नाम श्रवणा वयं इति ब्रुवन्तः एकेन सर्वे पचनादिषु आरभेपु अशुभाध्यवसायेनैव वर्त्तमाना मिध्यादृष्टयः चरित्तअणारीया
 आहार परपूजासत्कारांश्च ध्यायंति सन्मार्गाजानकाः कुमार्गाश्रिताः मोक्षमिच्छंति, अपि संसारमागर एव निमज्जतो दृश्यन्ते
 'जहा आसाविणी णावं'सिलोगो ॥ ५२६ ॥ आश्रवतीत्याश्राविनी-सदाश्रवा शतच्छिद्रा, नयति नीयते वास्तो, जाति य, एव
 जाल्यन्धः पूर्वापरदक्षिणोत्तराणां दिशामार्गाणां गतेः गन्तव्यस्यानभिज्ञः एतावद् गन्तव्यं इच्छेज्जा पारमागंतु-
 अंतरा एव नदीमुखे पर्वते वा प्रतिमग्ने निमग्ने वा पोते अंतरा इति अग्राप्त एव पारं विसीदंति, एष दृष्टान्तोऽयमर्थोपनयः-
 'एवं तु समणा एगे'सिलोगो ॥ ५२७ ॥ एगे, ण सव्वे, अण्णाणमिच्छत्ततमपडलमोहजातपडिच्छन्ना, अणारियाणाम अणारिय-
 चरित्ता, सोतं कसिणमाचण्णा, श्रवतीति श्रोतः आश्राविनीनौ शानीय कुचरिकश्रोतमास्थाय कसिणमिति सम्पूर्णं कर्म ततो
 भवति, तदभावे तु न शेयाः आश्रवाः, यद्वाऽपि भवंति तथापि न सर्वा उत्तरप्रकृतयो वध्यन्ते, न वा सम्पूर्णाः, यस्मादुक्तं
 'सम्मदिट्ठी जीवो', अथवा कसिणद्रव्यश्रोतः प्रावृषि वर्षासु वा नदीशूरः, एनं मिच्छत्तसहगता जोगा कसाया वा संपुणभाव-
 सोतं भवति, त एवं सोतमाचण्णा आगंतारो महव्वभयमिति संसारथ जातिजराभरणबहुलो, तजहा-गन्धभातो गन्धं जम्मतो

जम्म मारओ मारं दुस्त्वओ दुस्त्व, एव मवसाहसायं पर्यापारित बहून्यपि, पमत्यं चेव पमत्यमावमगो वण्णिज्जमाणो, पुब्बं
 बुच ज्जिक्खि अमिसंक्खिज्ज सव्वसंगेण ण भोएए एस उस्सग्गमग्गो इत्यादि, अतिप्रमत्त लक्षण निवार्यते, सर्वस्योत्स
 र्गापवादः, यथा वोत्सर्गः क्खय्येन प्रणीत तयाऽपवाद इत्यतोऽपवादगूत्र प्रारभ्यते, प्रत्ययश्च क्षिप्याणां भविष्यति यथाऽस्स्यप
 वादोऽपीति तेन समाचरतो नामाचारमात्मानं मस्यते, तच्च द्वास्त्रमेव न भवति यत्रोत्सर्गापवादो न स्तः तेनापदिश्यते—‘इमं च
 धम्ममादाय’सिलोगो ॥५२८॥ धर्ममादाय धर्मं फलं च तीर्थं च क्खय्येण सु एवं भगवान् किं प्रवेदितवान् !—कुञ्जा भियस्सु
 गिलाणस्त पूरुवत्, किंच-संख्याय पेसल धम्मं संख्यायेति ज्ञात्वा, पेसल इति सम्पूर्णे, द्रव्यपेमल धम्मं यद् द्विमेद सुन्दरं
 मांसं, मावपेद्वलस्तु ज्ञानदयादिभिः सर्वधर्मस्वरूपैः सम्पूर्णे धर्म एव, उ ज्ञात्वा इष्टिमानिति सम्यग्दृष्टिः, संख्याग्रहणा धर्म-
 ग्रहणा(ज्ञानं धर्मग्रहणाचारित्र्य) इष्टिग्रहणात्मव्यन्दर्शन, एवं ग्रीण्यपि सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्याणि गृहीतानि भवन्ति, तरे सोत महा
 योर मार्ग एवानुवर्षते, तरादि सोत महायोरं, भवन्तीति धोत्रं, द्रव्ये मावे च सासिज्जगमरणाप्रियसंवासादिभिर्महायोरं भाव
 भोटः संसार अल्लताण्णिवि अणावं तरंगो परित्त्वण्ण्णासि तमेव तरति ‘धिरते गामधम्ममेहि’ सिलोगो ॥ ५२९॥ ग्राम
 धर्माः द्रव्यादयो, जे केइ जगती जगसि जायत इति जगत् तस्मिन् जगति चिद्यन्ते ये, जायन्त इति वा अगाः—जन्तवः, तेसिं
 अणुत्रमाणेण तेषां आरमोपमानेन—आरमोपम्येन, कोऽर्थः ? ‘महा मम ण पियं दुस्सं०’धीम कुन्व परिघण्’धि संपमधारियं
 भवति ‘अतिमाणा च’सिलोगो ॥५३०॥ अब्धा संयमवीरियस्स इमे विग्गक्का मयंति, तज्जहा—अतिक्रोवो अतिमाणो अतिमाया
 अविस्सोमो इत्यतः अतिमानं च मायां च, अतिक्राम्यते येन चारित्रं सोऽतिमाण, अग्रयस्त इत्यर्थः, अग्रस्तोऽपि न कार्यः, किंतु सत्क्रि

यार्थमेव क्रियते, रजककूपखातकदृष्टान्तसामर्थ्यात्, यथा रजको मलदिग्धानि वस्त्राणि प्रक्षालयन् शुद्ध्यर्थं अन्यदपि मल औष-
 धादिकं समादत्ते, एवं साधुरपि, कूरेऽप्येवं, न च नामावीतरागस्य मानादयो नोत्पद्यन्ते, ते त्वग्रशस्ताः, तेवि नरेण न कार्याः,
 एवं शेषा अपीति । दुविधाए परिणाए परिजाणाहि, किंच-ये केचित् क्रोधमानमायालोभाद्यन्यदपि दोषजातं सबभेत्तं निरा-
 किचा, सत्त्वं निरवशेषं तं, एतदिति यदुद्दिष्टं, निरमिति स्पष्टं, निव्याणं अच्छिन्नसंधणाए संधए, किंच-‘संधए साधुधम्मं
 वा’ मिलोगो ॥५३१॥ दमविहो चरित्तधम्मो णाणदंसणचरित्ताणि वा तं अच्छिन्नसंधणाए, णाणे अपुव्वगहणं पुव्वगधीतं च
 गुणाति, दंसणे णिस्संकितादि, चरित्ते अखंडितमूलगुणो, पठ्यते च-‘सद्दहे साधुधम्मं च’ पावधम्मो अण्णाणअविरतिमिच्छ-
 ताणि, अथवा पावाणं धम्मो, पापा मिथ्यादृष्टयः सर्वे गृहिणोऽन्यतीर्थिकाश्च, तेसिं धम्मं-समावं, निराकुर्यादिति पृष्ठतः कुर्यात्,
 तत्केन कुर्यात् को वा कुर्यादिति?, उच्यते, उवधानवीरिए भिक्खू उपधानवीर्यवान् भिक्खू
 क्रोधं माणं न पत्थये न कुड्धेत न माद्येत, न क्रोधमिच्छेदित्यर्थः, अक्रोधं तु प्रार्थयेत्, एवं शेषेष्वपि, स्वात् किमेवं वर्द्धमा-
 मानस्वामी एतन्मार्गमुपदिष्टवान् उतान्येऽपि तीर्थकराः?, उच्यते, ‘जे य बुद्धा असिक्कंता’ मिलोगो ॥५३२॥ अतिकंता अती-
 तद्वाए अणंता, एतन्मार्गमुपादिश्यंत, आचार्या वा मोक्षमिताः, साम्प्रतं पचदशसु कर्मभूमीषु संख्येया, अणागतद्वाए जे य बुद्धा
 अणागता संतिचि संति पत्तिट्ठाणं गमनं शान्तिश्चारित्रमार्ग इत्यर्थः, एषा शान्तिः तेषां प्रतिष्ठा नामाधारः आश्रय इत्यर्थः
 प्रतिष्ठानं प्रतिष्ठा निर्वाणं वा शान्तिः तेषां प्रतिष्ठानि, को दृष्टान्तः?—भूयाणं जगई जहा जगतीनाम पृथिवी, यथा सर्वेषां
 स्थावरजज्जमानां जगती प्रतिष्ठानं तथा सर्वतीर्थकराणामपि एष एव शान्तिमार्गः प्रतिष्ठानं प्रतिष्ठा, ‘गहणं च तमावण्णं’

मिलोगो ॥५३३॥ अथ पुनस्तु प्रज्ञानि आपण्य चारित्र्यमार्गप्रयातमित्यर्थः, पृथक्ते-अथेन मेवमावर्ण्य भावभेदो हि संयम
 एव, कस्माप्तिं भिनवीति मेव' फासा सीतवसिणद्वयमश्रद्धयः उवाचषा अनेकप्रकाराः परीपहोपमर्गाः स्पृशेत् ण तेहि
 विणिहम्ममेत्ता ण तेहि उदिण्येहि वि णाणद्वयणवरिसेसु वणाओ मगाओ विणिहण्येत्ता, पुष्पीए जिणेवा संयमवीरियं उपादे
 जामिसि, जहा ते गुरुगावि उदिण्णा लहुगा मवन्ति, दृष्टान्त—आमीरपुवचि, जातमेत्तं वच्छग दुष्णि वेलाए उक्खिक्खि
 विक्खामेति, पीतं वैत पुन प्रवेदयति, तमेव क्रमदो वर्द्धमान अहरर्द्धय कुर्वता जाव चउहायअपि उक्खिक्खति, एव दृष्टान्तो
 ज्यमर्योपनय -एव मायुरपि सन्मागाद् क्रमदो जयति उदीर्णयपि परीपहेर्न विहन्यते, वातेण च महाभिरिरिति मन्दरः संयुदे
 सि महापण्णे' सिलोगो ॥५३४॥ स एव संवरसंहृतः प्रधानप्रश्न विस्तीर्णप्रश्नो वा, दधति पुच्छादीन् गुणानिति बुद्धा, पाठ्य
 न्तरं घीट, दत्त एमणं चरेत्तासिचि दधेमज वर, अथवा दधमेपमीय च यधरति स मवति दधेयवचरः, निब्बुदे कालमा
 कस्सी दान्तममिवो निब्बुट' ग्रीतभूत इत्यर्थः, बाल काधवीति कालकस्सी, मरणकालमित्यर्थ, कोडर्थः!—तावदनेन सन्मार्गेण
 अविश्राम गन्तव्यं यावन्मरणकाल', एव केवळिणो मतसि, ज तुमे अज्जवद् पुच्छेते 'कवरे मग्गे' तदेतस्य केवलिनो मार्गो
 मिशान अयितमननगमास्पातमिति ॥ इति मार्गोपपन्न ॥

समोमरणमिति अ-स्यमस्य चचारि अशुभोगदारा, अभियातो किरियायादिमादीहि चउहि समोमरणोहि, जामप्पिक्कण्ये
 विपतवो गाथा 'समोमरणमिचि छण' गाथा ॥१२६॥ वहरिण दब्बसमोमरण सम्यक् ममत्तं वा अवमरण, तं तिविचं—
 मणिप द्रुपदादि यथैकत्र बहवो द्विपदाः वा बहवो मनुष्या ममवमरसि तं सविच दन्वसमोमरण द्रुपदममोमरण, जहा मापुममो

मरणं, चतुष्पदाना निर्वाणादिषु गत्वादीना समोसरणं, अपदानां नास्ति स्वय समोसरणं, गत्यभावात्, महजानां वा स्वयमपि भवति
वृक्षादीनां समोसरणं, अचेतनानां अभ्रादीना, खेत्तसमोसरणं जमि खेत्ते समोसरति द्रव्याणि, जहा साधुणो आणंदपुरे समो-
सरति, कालसमोसरणं वैसाहमासे जत्ताए समोसरति, वामासु वा जत्थ ममोसरति, तहा पक्खिणो दिवाचरा वन-
संडमासाय समवसरति । 'भावसमोसरणं पुण०' गाथा ॥११७॥ तिण्णि तिमडा पावादियमयाणि णिगंगे मोत्तूण मिच्छा-
दिट्ठिणोत्तिकाऊण उदहए भावे समोसरन्ति, इंदियादि पडुच्च खओवसमिए भावे समोसरति, पारिणामि जीवत्तं, एतेसु चैव तीसु
भावेसु तेगि सन्निवातिओ भावो जोएत्त्वओ, सम्मदिट्ठीकिरियावादी तु छसुवि भावेसु, उदहए भावे अण्णाणमिच्छत्तगज्जासु अट्ट-
सुवि कम्मगतीसु समोसरति, एवं चरित्तचरिती य जोएयव्वा, उवसमिएवि भावे समोसरति, उवसामंगं पडुच्च उपसममङ्गीकृत्य,
यदुक्तं भवति-अस्मिन्नेव भंगद्वये भवति, खओवसमिएवि भावे समोसरति अट्टारसविधे खओवसमिए भावे, तद्यथा-ज्ञानाज्ञान-
दर्शनदानलब्ध्यादयत्तुस्त्रिपञ्चभेदाः मम्यत्तचार्त्तसंयमासंयमाश्च, णाणं चउव्विहं-मत्तिमुतओहिमणपज्जाणि, अण्णाणं मत्ति-
अण्णाण सुतअण्णाणं विभंगणाणं, ज्ञानाज्ञानमित्यत्राज्ञानमिति यदुक्तं तदेकभावापकर्षमङ्गीकृत्य, यद्वा सामान्येऽन्ये च, केवलिनो वा
वदंति, दरिणं तिविध-चक्खु अचक्खु अवधिदंमणमिति, लब्धिः पञ्चविधा-दानलाभभोगोपभोगरीरियलद्धी इति, संमत्तं चरित्तं
संयमासयम इत्येतं षट्पाद क्षायोपशमिका भावा भवति, णवविधे खाइगे भावे समोसरति, तद्यथा-ज्ञानदर्शनलाभभोगोपभोगरीर्याणि
च, णाणं-केवलणाणं, दंमणं केवलदंसणं, दाणलाभभोगोपभोगरीर्यमित्येतानि सम्यत्तचार्त्तत्रे च नव क्षायिका भावा भवन्ति,
परिणामिएऽवि अणातियपरिणामियगे भावे समोसरति, एवं सन्नियातिगेवि मणिणकासो ओदयिकादयो द्विकादिधारणिकाः। अथवा

मानममोरण चतुर्विधं, तंजहा-किरियावादी अकिरियावादी अणामीयवादि वेणइवादी, 'अरिथसि किरियावादी' गाया ॥ २७७ ॥ तत्थ किरियावादी अत्थी आयादि खाव सुचिप्पाण कम्मण फलविवागो, उत्थावि ते मिच्छादिद्वी चेय, जैन ज्ञासन अनवमाणा, तद्विधर्मवादिनो अकिरियावादिणो, तंजहा-अरिथ मातादि खाव णो सुचिप्पाण कम्मणं सुचिप्पा फलविवागा भवति, अणामीवादिधि किं पाणेन पढितेण ? सीले उच्चमित्तव्यं, ज्ञानस्य हि अयमेव मार, वं झीलसंवरः, सीलेन हि तपमा च स्वर्गमोक्षे लभ्येते, वेणइपवादिषो मणति-ए कस्सवि पारसंढिणोऽस्स गिरहयस्स वा गिदा कायन्ना, मज्झमेर विणीयविणयेण होयव्व 'असियसय किरियाण' गाथा ॥ ११९ ॥ तंजहा- 'णत्थि ण निबो ण कुणइ कन ण वेदेइ णत्थि निवाण' सांलय वेदपिक्क ईदरकारणादि अकिरियवादी, चउरासीइ तवणिगादि, एणमगगादित्वाहु एणवादिण, अणामीयवादीणि सचट्ठी, तं तु मृगचारिकाया, वेणइपवादीण छवीसा दाणामपाणमादिप्रवन्था, तेसि मत्ताणुमतेण पणवणा वणिणत्ता इइज्झ यणे । सन्नाभणिच्छयत्थ समोसरण आहु तेणति ॥ १२० ॥ तेषां क्रियावापादीनां यदस्य मतं यस्यानुमतं तेषां मम-वागेन त्रीणि त्रिपष्टानि प्रात्रादुक्कटवानि भवति, तवथा-आस्तिकमतमात्रमाया नित्यानित्यात्मिका नव सं(मभ)ति । कालनिघतित्व मावेस्वरान्तमकृतितः स्वपरसंस्था ॥ १ ॥ १८०, एव असीत किरियायादिसत्, एयसु पदेसु णविति नय, जीर अजीवा आसय पथा पुण्य तदेव पारंति । संवत्तिजजरमोक्खा सव्भूतपदा नव इति ॥ १ ॥ इमो सो चारणोवाओ-अरिथ जीव सयतो नित्य-कल्लतः १, अरिथ जीवो सता अणिबो कल्लतो २, अरिथ जीओ परतो निबो कल्लओ ३, अरिथ जीवो परतो अविषो कल्लओ ४ अरिथ जीवो मतो विबो णियसितो ५, एव विरयित्तो सग्गावतो इधरत् आत्मनः एते पण चउका वीसं, एव अजीवादिसुवि

वीसं वीसं, एताओ णव वीसाओ आसीतं किरियावादिसतं भवति । इदाणि अकिरियावादि-कालयदृच्छानियतिसभवेइवरात्म-
 नथतुरशीतिः । नास्तिकवादिगणमतं न संति सप्त स्वपरसंस्थाः ॥१॥ इमेनोपायेन-णत्थि जीवो सतो कालओ १, णत्थि जीवो
 परतो कालओ २, एवं यदृच्छाएवि दो २ णियतीएवि दो २ स्वभावतोऽपि दो २, सर्वेऽपि बारम, जीमादिसु
 मत्तसु गुणिता चतुरसीति भवति । इदाणि अण्णाण्य-अज्ञानिकवादिमतं नव जीवादीन् सदादिमत्तविधान् । भावोत्पत्तिः सदसत्
 द्वेधाऽत्राव्यं च को वेत्ति ? ॥१॥ ६७, इमे सत्तद्धिविधाणा-सन् जीवः को वेत्ति ? किं वा णातेण ? १, अमन् जीवः को वेत्ति ? किं
 वा तेण णातेण ? २ सदसन् जीवः को वेत्ति किं वा तेण णातेण ? ३ अवचनीयो जीवः को वेत्ति किं वा तेण णातेण ? ४ एवं
 सत् अवचनीयः ५ असत् अवचनीयः ६ सदमत् अवचनीयः ७, अजीवेऽपि ७, आश्रवेऽपि ७ संबंधेऽपि ७ पुण्णेऽपि ७ पावेऽपि
 ७ संवरेऽपि ७ णिज्जराएवि ७ मोक्खेऽपि ७, एवमेते सत्त णवगा सत्तद्धी, इमेहिं संजुत्ता सत्तसद्धी हवन्ति, तंजहा-सन्ती भावो
 त्पत्तिः को वेत्ति ? किं वा ताए णाताए ? अमती १ भावोत्पत्तिः को वेत्ति ? किं वा ताए णाताए ? २ सदमती भावोत्पत्तिः को
 वेत्ति ? किं वा ताए णाताए ? ३ अवचनीया भावोत्पत्तिः को वेत्ति ? किं वा ताए णाताए ? ४, उक्ता अज्ञानिकाः । इदाणि चैन-
 यिको-वैनयिकमतं विनयश्चेतोवाकायदानतः कार्यः । सुरुपतियतिज्ञातिनृत्थविगमात्तुपित्तु मदा ॥१॥ सुराणां विनयः कायव्वो,
 तंजहा-मणेणं वायाए काएणं दाणेणं, एवं रायाणं ४ जतीणं ४ णाणी(ती)णं ४ थ्रेराणं ४ किवणाणं ४ मातुः ४ पितुः ४,
 एवमेते अहु चउक्का बचींसं, सव्वेवि मेळिया तिण्णि तिमह्हा पावादिगसता भवन्ति, एतेसिं भगवता गणधरेहि य सन्भावतो निश्च-
 यार्थं इहाध्ययनेऽपदिश्यते, अत एवाध्ययनं समवमरणमित्यपदिश्यते, ते पुण तिण्णि तिसह्हा पावादिगसता इमेसु दोसु टाणेसु

समोसराविजति, गृहहा-समवाद य मिच्छावादे य, सत्य गाथा 'सम्मदिट्ठी किरियावादी' गाथा ॥ १२१ ॥ तत्र किरिया
वादिचेऽपि मति सम्मदिट्ठीयो चेव एगे मम्मदिट्ठीवादी, अवसेसा चचारिणि समोसराणा मिच्छावादिजो, अप्पाजी अविरता पर
स्परं विरुद्धदृष्टयः, तेण मोक्षेण अकिरियावाद संमावादं तवूषण विरतिं च अप्पमादो कायनो बहा कुंदसपेहिं ण छल्लिखसि,
तेण धम्मो भावममाधीय भावमग्गे अ चरित्तवमिति, णामपिस्सेवो गतो, सुषाणुगमे सुत्त, अभिसंबधो अज्झयणं अन्धपयेण
तेण जिम्बुदेव पसत्यभावमग्गो आमरणन्ताए अणुपालतब्धो, संमग्गे अप्पा भावेतन्तो, कुमग्गसिता य नागिडं पडिहयेतब्धा,
अवो चचारि समोसराणाणि, अथवा णामणिप्फण्ये बुत्तानि समोसराणाणि इमानीति वक्क्यमाणानि, प्रवदतीति प्रवादिनो ते इमेपि,
'यत्तारि सम्मोसरणाणि'सिलोगो ॥५३५॥ चचारिणि सत्ता परवादिपडिसेवत्य अंत चउण्ह गहणं, समवसरंति जेसु दरिसणापि
दिट्ठीओ वा तापि समोसरणाणि, प्रवदतीति प्रावादिका, पिचपिच वदति पुंरो वदति, तद्वा-किरिय अकिरिय विणाय अ
ग्गणाणमाइसु चउत्तपमेव, तस्य किरियापार्दाण अरिथचे सति केसिचि इयायाकूतन्दुलमात्रं केसिचि द्वियाचिहुणो पदी-
वसिहो धम्मो(वमोव्रीवो)द्विरियावादी कम्म कम्मफल च अस्थिचि मणति, अकिरियावादीण कइ जणिय किरिया फल त्वल्लि,
केसिचि फलमवि जणिय, त हुं बहा पचमहाभूतिया चउत्तमूतिया त्वमेथिया सुब्बवादिजो लोगाइतिगा य वादि अकिरियावादिजो,
अप्पानिया मणंति-अ दिर जणए प्राणंति त चेव तण्णुववजति, कि णापेण तवेण चरि तंमु भिगधारियादयो अबवीए पुण्फ
फलमक्खिस्सो इवादि अप्पानिया, वण्णया तु आ(दा)णामपयामादिया कुपासंदा, तस्य पुब्बं-अग्गणाणिया ताव कुसल्लाभि
मत्ता' वृत्त ॥५३६॥ अकुल्ल पव धम्मोवायस्म, असेयुता पाव ण लोइयपरिस्सगाण मम्मता, मब्बमत्थवादिता सुक्का, भित्ति

निगिच्छिणवि वित्तिगिच्छा गाम मीमांसा, तिण्णत्ति तीर्णा, णत्थिच्ति तेस्सि वित्तिगिच्छा अण्णाणिच्त्तणेणं, अथवा ससमएवि
 ताव केसिन्धि वित्तिगिच्छा उपपज्जति, किं तर्हि परममये, तं कतरेण उवदेसेण करेस्संति विचिक्खित्ताऽभावं, जोडवि तेस्सि तित्थगरो
 तस्मयि सुत्तं, ण अत्थविचारणा, अथ अत्थि समयहाणीत्, एवं अकोविता, ण तं संयं अकोविदा, अकोविदानामेव कथयंति,
 को हि णाम विपश्चित् तान् अब्रवीत् जहा अण्णाणमेव संयं अब्रुं कंमं च, अण्णाणुवीइत्ति अपूर्वापरतो विचिन्त्य यत्किंचिदेवा-
 मर्वज्जप्रणीतत्वात् बालवत् सुसं वदंति, शाक्या अत्रि प्रायशः अज्ञानिका एव तेषामज्ञानोपचितं कर्म नास्ति, जेस्सि च बालमत्त-
 सुत्ता अरुम्मवद्दगा ते सब्व एव अण्णाणिया, सत्थधम्मतासा तेसि जह चैव ठितेह्णगा तह चैव उवदिसंति, जहा अण्णाणेणं
 वंधो णत्थि, तह चैव ताणि सत्थाणि निवद्धानि 'सच्चं' (५३७) सच्चं मोसं इति चितयंता असाधुं साधुत्ति उदाहरंता सच्चं पि
 कताइ मोसं होज्जत्ति, एवं ते चितयंता सच्चं पि ण जाणंति, कथं, साधू दट्ठूण ण साधुत्ति भणंति, कयाइ सो साधु होज्ज कताइ
 असाधू, कयाइ चाउव्वओ कयाइ पावंचितो, चोरो वा कदाचि चोरः स्यात् कदाचिदचौरः, एवं स्त्रीपुरुषेवपि वैक्रियः स्यात्
 वेसक्करणा वा योजडतव्वं, गवादिषु च यथामम्भवात्स्थानु पुरुषादिषु च इत्येवं सर्वाभिशंकितत्वात् तदसाधुदर्शनं साधुत्ति ब्रुवते,
 साधुदर्शनं चासाध्विति, अथवा सच्चं सुसंति इति भासयंता, जो जिणपणत्तो मग्गो समाधिमग्गो तमेते अण्णाणिया सच्चमपि संतं
 असच्चंति भणंति, अथवा सच्चो संयमो तं सत्तदसप्पगारा य असच्चं भणंति असंयममित्यर्थः, जहा ते किल भणंति तहा सच्चं
 भणंति, अनुवातो सच्चं, तं च कुदंसणमण्णाणवादं साधुत्ति भणंति, असाधू अण्णाणियं साधुत्ति भणंति, तच्छासनप्रतिपन्नांश्च
 असाधून् साधून् ब्रुवते, वुत्ता अण्णाणिया । इदानीं वेणइयवादि, जेमे जणा वेणइया अणेगे, पुट्ठावि भावं विणियं-

सु णामा ज्ञेति अणिदिट्ठणिरेसे, अन्ना इति पृथग्जना, विनये नियुक्ताः वैनयिष्ठाः, अनेगे इति वचीसं वेणइयथादिमेदा,
 ते पुट्ठा परेण अपिठ्ठम्याद् अपुट्ठापि विणयियिस्तु भार्यति भावो नाम यथाचोपलभं विवर्णितु, तथा वा स्यात् अन्यथा वा,
 एव ताप तेनो मतय मधिप्यति, अथवा पुट्ठा वा-कीइओ वा धर्मः ? इत्युक्ता भुवते-सर्वथा परिगण्यमानः परीक्ष्यमाणः मीमां
 समानो वा अयमस्माक धर्मः, विणययसूलेण आरुइयधम्मगेण अणो जाधियो, कइ ? , जेण वयमपि विणयमूलमेव धम्म पण्यवेमो,
 कथंचिचे, नेन वय मवांविरोधेन सर्वविनयविनीता मित्रारिसमा, सबप्रव्रवितानां सर्वदेवानां च पुण्य सत्कुम्मं, न च यथाज्ज्ने
 वादिन परस्परविद्वाल्ताया वयमपि, अगइ पुण पण्यइए समाणे च चहा पासति इदं वा त्वं वा आव उक्कं पासति ठव पणामं
 करेति वीयं पामति वीय पणाम करेति, ठवमिति त्वानत ऐश्वर्यतः तस्यैव रायानं अप्पतरं वा इस्सरं ददह्मं प्रणाममात्र कुम्मं,
 वीयस्म तु सावस्म वा पाणस्स वा वीय पणामं करेति, भूमितल्लगणेण सिरसा प्रह्णा प्रणाममहे, त एव तालिन्नाः 'अणोप
 सस्मा इति ते उदाहु'इय (५३८) संखाइति ज्ञाप, संत्ताए समीवे ठपसखा, अणउपसम्भा अज्ञाना इत्यर्थः, अनोपसंत्तया त
 एवमाहुः उदाहरैतस्म तदाहु अहे स ओभासति, अयो नाम सत्त्ववचनार्थः, ओभासति उद्विचि प्रगासति, एवं वेत्तसि
 न प्रक्कअयतीत्यर्थः, एवं च ममीइत्यमाणं सत्त्ववचन स्याद्, अन्यथा तु तथा धान्यथा च भवति, अथवा अहे स नो भासतिति
 मधो नाम धर्मोऽयं एव वेत्तमि नाः प्रगासयति एव च प्रक्कअयति एव इत्यपते युज्यमानः, आइतधम्मो ज, किं ज्ञानमासितेण
 तु सेसेहि अण्णावियकिरियावादिहिं चइते, कइ ? , जेण ते जाल्यादिरागेपाभिपूठा तेण ण तुल्लोअभासति, भणिता विणइया ।
 इदाम्पि अक्रियवादीदरिसव 'सुखावसकी य भणागतेहिं' सबमिति कर्म, वयं हि लघात् कर्मवन्त्वाद् अबसक्कामो-फिड्ढामो

अवमराम इत्यर्थः, संववहारबंधेणावि ण बज्जामो, किं पुण णिच्छयतो, उपचारमात्रं तु तद्यथा 'बद्धा मुक्ताश्च कथ्यन्ते, मुष्टि-
 ग्रन्थिकचोतकाः । न चान्ये द्रव्यतः संति, मुष्टिग्रन्थिकचोतकाः ॥ १ ॥' ते हि वानूलिकाः शाक्यादयः आत्मानमेव नेच्छति, किं
 पुनस्तद्वधं इति, अणागतेत्ति कालग्रहणात् अनागतेऽपि काले न बध्यन्ते, चग्रहणाच्चातिक्रान्तवर्तमानयोः, अथवा विसृज्यति
 क्षणलवमुहूर्तअहोरत्तपक्षमासवर्त्यनसंत्तरादिलक्षणे काले सर्वत्र कर्मबन्धादवशक्नुमः, लवः कालः, वर्तमानादवसक्कामो, एवम-
 नागतादपि, एतदर्शनः मिच्छत्तकिरियामाहंसु-आख्यातवतः, के ते?, अकिरियओ आता जेसिंते इमे अकिरियाता, ते नापि
 कारकमिच्छंति नापि करणानि, येषामपि करणानि किंतीणि आत्माकर्ता, तेऽपि अक्रियावादिनः, उक्तं हि- 'कः कंटकानां प्रका-
 रोति तैक्ष्ण्यं, विचित्रभावं मृगपक्षिणां वा । स्वभावतः सर्वमिदं प्रवृत्तं, न कामचारात् स्ववशो हि लोकः ॥ १ ॥ तेसामुत्तरं-गंता
 च नास्ति कश्चिद् गतयः षड् बुद्धशासनप्रोक्ताः । गम्यत इति च गतिः स्यात् श्रुतिः कथं शोभना बह्वी? ॥ १ ॥ क्रिया कर्म
 कृतं न वास्ति, असति कारके कुतः कर्म? कथं च षड् गतयः, अंतराभावे वा, यथाऽस्माकं 'विग्रहगतौ कर्मयोगः' एवं
 तेषामपि अन्तराभावः, एवं ते पुट्टा वा अपुट्टा वा सम्मिस्सभावं व्रजते, अबंधानि च कर्माणि पण्णवंति, एवं जातकशतान्यु-
 पदिशति बुद्धस्य, तानि शून्यत्वे न युज्यंते, तथा- 'मातापितरौ हत्वा बुद्धशरीरे च रुधिरमुत्पाद्य । अर्हद्वधं च कृत्वा स्तूपं
 भिन्ना च पञ्चैते ॥ १ ॥ आविहिं नरकं याति, एतच्च न युज्यते, जातिजरामरणानि च न स्युः, उत्तमाधममध्यमत्वं न स्यात्,
 मनुष्यतिर्यग्योनीनां स्वयमेव कर्माविपाको, जीवस्य कर्माविद्धं च कथयंति, चौरादीनां च कर्मणामिहैव विपाकं दृष्ट्वा
 सामान्यतोदृष्टेनानुमीयते कृतकर्त्ताऽयमात्मा, येनास्य गर्भगतस्यैव व्याधयः प्रादुर्भवन्ति मृत्युश्च, तथा च सामान्यतोदृष्टेनानु-

मानेन, संमिथमात्रो नाम असतिस्त्वमपि प्रतिपद्यमानाः अस्तित्वमेव दर्शयति, तमेव सन्मिथमात्रं यया गिरया गृह्यते,
निगृह्यन्त इत्यर्थः, तन्मत्तवादं वदति, तद्यथा-कश्चिद्गुप्तं स्वामाविकं प्रवीति चेष्टते वा, कश्चिदन्यथा, अथो वाऽध्वानं व्रजेत्
कश्चित् अपथा गच्छति, एव तेऽपि गन्धर्वनगरतुरयाः मायास्वमोपनतघनसदृशाः मृगशृङ्गानिद्रामदप्रनर्तितालातचक्रसुमा एव
मपि निधयामावात्, मात्रानुज्वा पद्माजातिस्मरणानि जातकान् निरन्वयाभय निर्वाणं च प्रतिपद्यन्ते, एवं हे समिधमाववादिनः
मिथ्यादर्शनान्धकाराः जातकानेतत्सा गिरि गृहीता, यदि शून्यं कथं जातकानि?, कथं स्मरणं? कथं शून्यता?, किंच-यदि शून्य
स्तव पक्षो मत्पक्षनिवारणं कथं भवति?। अथ मन्यसे न शून्यस्तथापि मत्पक्ष एवासी ॥१॥ अस्तित्वात् तस्य, किंच-केन शून्यता
देमिता? किमर्थं दद्विता स्यान्निष्पयोचना शून्यता इत्यादिभिः कर्कशहेतुभिर्धोदिता कच्छावरपरियाद आहतियाए एलमृगो
वा मम्मणमृगो वा, जहा मृगुपति, को एक अण्डेक वा पक्ष्म अणुवदति अस्ति नास्ति वा, यद्यप्यष्टौ व्याकरणानि पठति,
ते पुन अकिरियावादिषो द्विविध घम्म पञ्चवेति, तज्जहा-इम दुक्कल इम एगपक्खं तावत्, अविज्ञानोपचित? परिज्ञानोपचित? २
इयापय ३ स्वप्नान्तिकं ४ च चतुर्विधं कर्म ५ च चतुर्विधं कर्म ५ च चतुर्विधं कर्म ५ च चतुर्विधं कर्म ५ च चतुर्विधं कर्म ५ च चतुर्विधं कर्म ५
मव, न तु चयोऽस्ति, न च प्रतीत्याविकल्प इत्यर्थः, एगपक्खियं दुपक्खियं तु, यदि तत्त्वमव भवति सत्त्वसंज्ञा च संस्मर्यैव
जीविताद् व्यपरोपणं प्राप्नोति ॥, एतत् इह च परत्र चानुभूयते इत्यतो दुपक्खियं यथा चौरादयः, इह दुक्खमात्रामनुभूय श्रेय
नरकादिष्वनुभवति, किंच-आइसु उलायतणं च कम्म पढायतनपिपि पद् आयतनानि यस्य तदिदं आधवद्वारमित्यर्थः,
तद्यथा-भोतापतनं यानमनआपतनं, 'त पृथममकम्बन्ति' दूतं ॥५४०॥ अक्रियाशृङ्गानिआयमाव अनुत्समाणा इह मिच्छन्तप

लोच्छणा अप्पाणं पर वा तदुभयं वा बुग्गाहेमाणा विरुवरूवाणि दरिसणाणि, कथं?, दाणेण महाभोगा देहिनां सुरगतिश्च
 शीलेन। भावनया च विमुक्तिरित्यादि, किच-यश्च वेदान्तश्च के ब्राह्मणे दधात्, यो वा विहारं कारयति, किच—'एगपुप्फ-
 पदाणेण, आसीति: कल्पकोटयः। सुखिनस्तिष्ठति, एवमकिरिओ आता जेसि ते होति अकिरियाता, जमादितित्ता मणुस्सा
 जमित्थानिदिष्टस्य निर्देशः, आदिइत्ता गृहित्वा, स्वयं अन्याश्च गाहित्वापि अणादीय अणवदगं संसारं भमंति, किञ्चान्यत्, यदि
 सर्वमक्रियं तेन कथमादित्यः उचिष्ठति? अस्त वा गच्छति?, कथं वा चन्द्रमा वर्द्धते हीयते च?, न वा सरितः प्रस्पन्देरन्, न वा
 वायवो वायेयुः, सर्वसंव्यवहारोच्छेदः स्यात्, एवमुक्ताः ब्रुवते—'णातिच्चो उट्टेति ण अत्थमेई'ति वृत्तं ॥ ५४१ ॥ आदित्य
 एव नास्ति, कुतस्तर्हि तदुत्थानमस्तमन वा?, मृगवृष्णिकासदृशं तु एतदिति लोहितमर्कमडलमवभासते, एवं चन्द्रमापि नास्ति,
 कुतस्तर्हि वृद्धिहासोत्थानास्तमनानि?, किंच-संघातो मरीची उट्टेति, उट्टो णासेणं इमं लोग तिरियं करेति, करेत्ता सेणं इमं लोगं
 उज्जोवेति पभामति, न सरितोऽपि ण संदंति, न च न वायवः, ततः कथं न संदिष्यते वास्थंति वा?, स्याद् बुद्धिः—उत्तिष्ठन्नादित्यो
 दृश्यते अस्तं च गच्छन्, यतः पूर्वस्यां दिशि दृष्टः अपरस्या दिशि दृश्यते, तेन क्रियावान्, देवदत्तस्य हि गतिपूर्विका देशान्तर-
 प्राप्ति दृष्ट्वा चन्द्रादित्यावनुमीयेते, सरितश्च स्यन्दमाना दृश्यन्ते, वायवश्च घृक्षाग्रकंदादिभिरनुमीयते क्रियावंत इति, तच्चासत्,
 कथं?, गतं न गम्यते तावत्, अगत नैव गम्यते। गतागतविनिर्मुक्तं, गम्यमानं न गम्यते ॥१॥ एवमयं बंध्यो लोकः, बंध्यो नाम
 शून्यः, अथवा बन्ध्यावत् अप्रसवत्वाद्वन्ध्यो, लोकायतानां हि न मृतः पुनरुत्पद्यते, एतावानेप पग्मात्मा, त एवं दर्शनं भाव-
 यति, गलागत्यमपि कुर्वाणा नोद्विजन्ते, मातर भगिनी वा गत्वा नानुत्पद्यते, येषां बंधाभाव एव ते कथं पापेभ्यो निर्वर्त्त्यन्ते?

निवृत्तिमूल वा धर्मं देख्यन्तः?, एवं आकष्या अपि एव वक्ष्या, नितिओ गाम नित्यकालमेव शून्यः, शून्य वा न चोच्छि-
 ष्यते, कसिणो नाम गृहनगरपर्वतद्विषयचतुष्पथादि सर्वो वक्ष्यः, त एवं विद्यमानमपि लोक न पश्यति, दृष्टान्तः—‘जहा य
 अये सद ओत्तिणावि’ इति ॥५४२॥ यथेति येन प्रक्षरेण, घोतयतीति घोतिः आदित्यश्च चन्द्रमा प्रदीपो वा, घोतिना मह
 सहघोति नानादिरूपाणि बहादीनि, न पश्यन्ति, जहातोऽपि वर्तमानानि स्वर्श्वमपि न तेषां वर्णादिविक्षेप पश्यन्ति, नयतीति
 नेच इति यस्य नेत्रे स भवति हीननत्र, उच्छेत्ते उपहते वा सत तु ते एव अकिरियाता सुतमिति विद्यमान, तु पूरये, अकि-
 रियात्वाप्रा, अकिरिओ भिच्छोदयाचक्रात् जीवादीन् पदार्थान् जानति, अथवा किरिय न ते पस्सत्तिच्चि क्रियावचा
 द्रव्याणां आगमनगमनाद्याः क्रिया पश्यन्तोऽपि न पश्यन्ति, स्वय क्रियासु वर्तते उंचवत्, न चैताः न पश्यन्ति, निरुद्धा येषां
 प्रज्ञा ते भवन्ति निरुद्धपक्षा जाणावरजोदेवेन, अथवा ते वराका कथं ज्ञास्यति ये आगमज्ञानपरोधा एव?, जे पुण न निरुद्धपक्षा
 ते प्रत्यक्षण वा आगमेन परोक्षण जीवादीन् पदार्थान् यथावज्जानति, तत्रावधिमन पर्यायिकेतलानि प्रत्यक्ष, मतिः धुतिः परोक्षं,
 प्रत्यक्षज्ञानिनस्त्वात् जीवादीन् पदार्थान् करतलामलकत् पश्यन्ति, ममचसुतणाणिणोचि तद्वणेण, अट्टगमहानिमित्तपारगा अयं
 च माधवो जाणति विमिचण, ‘सचच्छर सुमिण लक्खण च’ इति ॥५४३॥ संबत्तरमिमिणे इमे एगद्धिया, त०-संबच्छरोचि
 वा ओत्तिसेचि वा, सुमिण सुविण ज्ञाया च, लक्खण सारीरं, एतेण येण सेसयाइपि छहताइ, तच्चहा-भोम १ उप्पात २ सुमिण ३
 संबत्तरिस्स ४ अंग ५ मरं ६ रक्खण ७ घज्जण ८, बवमस्स पुब्बस्स तठियातो आयावरयुतो एत जीणीत, एत बहवे अचिञ्जिता,
 एव अट्टमं जिञ्जिच बहवे समणा अचिञ्जिमाण ‘मच्चल्लोगमि जाणति अणागताइ’ अतिक्रान्तवर्तमानानि च, कच्चल्लिबदा

ऋरति तथा गताणिचि, तथा भूताणिचि यथावस्थितानीत्यर्थः, अंगवर्जाना अनुष्ठुभेन छन्दसा अर्द्धत्रयोदशशतानि सूत्रं तावदेव
 शतमहस्याणि परिपातिका, अङ्गस्य तु अर्द्धत्रयोदशमहस्याणि सूत्रं, तावदेव सयसहस्राणि दृत्तं, अपरिमितं वार्तिकं, एवं निमित्त-
 मप्यधीत्य न सर्वं तुल्याः, परस्परतः पदस्थानपतिताः, चोदसपुन्वीवि छट्टाणपडिता, एवं आयरधराणि छट्टाणवडिया, यतश्चैवं
 तंनापटिश्यन्ते 'केई निमित्ता तधिया भवन्ति' वृत्तं ॥५४॥ केचिदिति न सर्वे, अभिन्नदसपुन्विणो हेष्टेण एतं अट्टगं पि
 महाणिमित्त अधितुं गुणितुं वा, अधीत्य एवमेव केचित् परिणामयन्ति, ते पडुच्च ते णिमित्ता तधिया भवन्ति, केई पुण निमि-
 त्तद्वित्यात् विशुद्धिणेमित्तकेहितो छण्हं ठाणाण अण्णतर ठाणं परिहीणा अविशुद्धस्वयोवममा 'विष्पडिएन्ति णाणं' विपर्या-
 सेन एति विष्पडिएन्ति, 'इक् स्मरणे' 'इड् अध्ययने' 'इण् गतो' एषा त्रयाणामपि इगिडीणां परिपूर्वाणां अप्रत्ययान्तानां विप-
 र्यय इति पूर्वरूपं भवति, विपर्ययेण एति विष्पडिएति, को अर्थः?—विपर्ययज्ञानं भवति, असम्यगुपलब्धिरित्यर्थः, सपरिभवम-
 प्यङ्गमधीत्य, अवभषडलदिद्वंतेणं, यथा श्लक्षाभ्रपडले कश्चिद्वेत्ति एकमेवेदं अभ्रपडलं यावत्तत्रान्यदप्यस्ति सूक्ष्ममिति नोपलभ्यते,
 सजतावि केई विष्पडिएन्ति णाणं, किमंग पुण अण्णउत्थिया दगसोयरिया तव्वणिगादयो, ते विज्जभासं अण्णधिज्जमाणा
 अण्णधिज्जमाणेचि अधीतेन निमित्तेण दुरधीतेन वितथं दट्ठा निमित्तं वदन्ति, णिमित्तमेव णत्थि, तद्यथा—कचित् क्षुते त्वरितत्वात्
 सद्धित एव गतः, तस्य चान्यः शुभः शकुन उत्थितः येनास्य तव् क्षुतं प्रतिहतं, स चेत् न तं शकुनं वेद शकुनोऽपि वा न लक्षितः स
 तु मन्यते व्यलीकमेव निमित्तं, येनाशकुनेऽपि सिद्धिर्जाता इति, एवं शोभनमपि शकुनं उत्थितमन्येनाशोभनेन प्रतिहतमनवबुद्ध्य-
 मानः कार्यसिद्धिनिमित्तमेव नास्तीति मन्येत, अपरिणामयन्, विजाहरि(भा)से णाम यथाथोपलम्भः, विद्यया स्पृश्यते विद्यया-

कडं पाणकड च दुक्ख संयं कडं णाम स्वय कृत संयं कड, सव्वमेव हि कम्मं दुक्खं, प्रतीकारात्पुण्यमपि दुक्ख, उक्तं हि-
 'तौ सव्वकालदुक्खौ' त तु स्वयं कृतमेव, नान्यकृतं, न वाऽकृतं, आहसु विज्जा चरणं पमोक्खं विज्जाया चरणेण वा
 मोक्खो भवन्ति, न तु यथा सांख्या ज्ञानैवैकेन, अज्ञानिकाश्च शीलैवैकेन, उक्तं हि- 'क्रियां च सज्ज्ञानवियोगनिष्फलां,
 क्रियाविहीनां च निबोधसंपदं । निरस्यता क्लेशममूहशान्तये, त्वया शिवायालिखितेव पद्धतिः ॥ १ ॥' 'ते चक्खुभोग-
 धस्मिया(भूया उ सुहं पयाणं)गायगा' वृत्तं ५४६॥ चक्षुर्भूता लोकास्य, प्रदीपभूता इत्यर्थः, देशका गायकाः पगढगाः, मग्ग
 णातिहितं सुहं प्रजानां, तु विसेसणे, सन्मार्गगुणोश्च दर्शयति कुमार्गदोषांश्च, अथवा तु विशेषणे, अहितमार्गनिवृत्तिं च, प्रजा-
 यंतीति प्रजाः, तथा तथा सासयमाहु लोको तथा तथेति येन येन प्रकारेण शाश्वतो लोको भवति पञ्चास्तिकायात्मकः अथवा
 यथाऽस्यात्मनः अन्यवच्छिन्नकर्मसंततिर्भवति यथाप्रकारा च तथा तथा सासतमाहु लोको, तथा 'चउहिं ठाणेहि जीवा णेरइयाउ-
 यत्ताए कम्मं पकरेंति' तावत्संसारो नोच्छिद्यते यावन्मिथ्यादर्शनं, तीर्थकराहारकवर्जाः सर्वे एव कर्म्मविन्धाः सम्भाव्यन्ते,
 उपलक्षणत्वादस्यान्यदपि यदन्नं संभवति तत् द्रष्टव्यं, एवं रागद्वेषावपि संसारकरौ इति कृत्वा तथा तथा वदति-संसारमाहुः, अहवा
 अतथा तथत्ति जस्म जारिसी सत्ता तथा तस्स उवचयो होति मिच्छा, अहवा मिच्छत्तअविरतिअण्णाणि जहा २ तथा २ संसारः,
 अथवा पाणवहादी जहा २ तथा २, अहवा कमायादयो जहा तथा, कायवाङ्मनोयोगा जहा २ तथा २ संसारो, सर्वत्र यात्रा
 परिमाणं वक्तव्यं, 'जंसी पया' यस्मिन्निति यत्र, प्रजायंते इति प्रजाः, सर्वे एव सत्ता मानवा इत्यपदिश्यन्ते, मानवानां
 प्रजा मानवप्रजा, अथवा माणवा इति हे मानवाः!, संप्रसृताः संप्रगाढा ओगाढा विगाढा मग्गगाढा इत्यर्थः, एवं आश्रवलोके

कथयति, आध्वनलोकानुरूपमेव च लोकं विधति 'जे रक्खवसा जे जमलोइया या' वृत्त ॥ ५४७ ॥ केषांचित् भवनपत्यादि
 देवा द्वाधता तेण रक्खमगइण, अथवा व्यन्तरा प्रहीता राधमगइणात्, जमलोइयग्रहणादेरमानिका छचिताः, गाधवर्वा व्यन्तरा
 एण तेण जमदनद्वन्द्वेया विविधा, गर्वे ते जम्मस्स महारायस्स आणाउववातनयणणिदेसे विव्वति, असुरग्रहणेन भवनवासिन
 ध्वचिता, गाथया व्यन्तरा एव, ज्योतिष्का इउयन्त एव, सत्ता आगासगामी य पुओसिता य देवपक्खिस्ववातादय आगा
 मगामी, पुब्बयपुननस्पतय द्वित्रिचतुरिन्द्रियाध स्थलचरा चलचराय, एते पुओसिता, पुनः पुन विपर्यासमेनि विपर्यासो
 नाम जम्मनि मृत्यु, मय एन संसारे विपर्यासः, जेण 'पुओविधयमइगओ उओसं जीयो तु संवसे' 'जमाहु ओइ सलिल
 अपारग' वृत्त, ॥ ५४८ ॥ यत् इत्यनिदिष्टस्य निर्देन जाइ भगवानेव, द्रव्यौघ स्वपम्भुरमण, स एषौघः मल्लिः, ओघसलिलेन
 तुन्य औपगलिलं तस्यापारं, चलचरा स्थलचरा वा न दृक्कुवन्ति गतु णण्यत्थ देयण महद्दिपण इत्यतः अपारगः, आणाहि ण
 जहा त्रिर्नरुपदिष्ट आगमग्रामाप्यन् प्रत्यक्षतश्च उपलक्ष्यत मनुष्यादिसंसारः, चतुर्थिच मयगइण २, कव्विदयमित्यर्थः, चउरासिति
 जोगिणमइगयमइस्मगइणो अत्थ अबोरयारपनिट्ठो मवग्गदाएवि ण मुचति मिच्छादिट्ठी लोको, लोकाएतमुष्णवादिगादि लोकिरु
 इत्यादि, इमोच्चति मिच्छतमातगुरुत्वन च ण तरंति अणुपलेत्तए, जेवि अस्थिवादिणो किमग पुण नास्तिक्काः, जहा ताणि चस्तारि
 सायममहत्स्माणि ज्ञातागुण्यसत्थेण छक्काययचगाइं आताइं, 'जंसी चिसण्णा चिसयगणादी' यत्र समारे यत्र वा
 नादागचर्मे ममाथौ कुमार्गे पा अयत्तममरणेपु, पंचसु था विमणसु विसभा, सुगरियान् स्पद्धी, तेज्वप्यगना, तासु दि पच्च विपया
 नियन्त, तथथा- 'पुक्कफलाण च रम' इत्यतः अगणागाइण, दृढतोच्चिति द्विविधनापि प्रमादन लोकं अमुं संचरंति, सज्जहा-

लिङ्गयोगेनान्तराणि अतिगतीन् य. अथवा आरभपरिग्रहाभ्या रागद्वेषाभ्या वा त्रयस्थावरलोगाभ्या इम लोगं परलोगं वा, त एव
 मित्यानादिभिदापंगभिभूताः अमन्यमवगमरात्रिस्थिताः 'ण कम्मुणा कम्म खवेति वाला' वृत्तं ॥५४९॥ न इति प्रतिषेधे,
 नि. यान्नादिषु कर्मव्ययैस्तुषु वर्तमानाः न कर्माणि क्षपयन्ति वालाः—कुतीर्थाः, यस्यैव हि ते भीतास्तमेवाविशंति, कर्मभीताः
 कर्मण्येव पश्यन्ति, न निदानमेव गेगस्य चिकित्सा, यथा कश्चिन्मूढधीर्निदानैरेव रोगचिकित्सां करोति, स हि तस्य वृद्धिमाप्नोति,
 त्रकर्मणा नु आश्रयनिरायेन कर्मणि क्षपयति धीराः विधिक्रियाभिरिवामयान् वेद्याः, मेधाविणो लोभमयं मेरा (मेहया)
 गाविणो, लोभमतीताः, नीतगगा इत्यर्थः, एवं मायामतीता र वा संतोसिजोति अलोभाः, स्याद् बुद्धिः अलोभाः संतोषिणश्च
 तद्वागिति कृन्वातेन पुनरुक्तं, उच्यते, अर्थविशेषात् न पुनरुक्तं, लोभातीतः इति लोभमतिक्रान्तोऽलोभो वीतरागः, संतोषिण इति
 नियतपरमा अतीतरागा अपि वीतरागाः, णो पकरेति पावं संतोसिणो पयणुयं पकरेति, तदभववेदजिज्जमेव, यत एव लोभा
 इया एत एव संतोसिणः, एवं अमातिनः स्तोक्रगायिनः, त एव भगवन्तः अनिरुद्धपणा 'ते तीअउत्पन्नअणागताइ' वृत्त
 ॥५५०॥ त इति तीर्थक्रादयः प्रदीपभूताः, तीताणि लाभालाभसुखदुःखादीनि एवं पडुपन्नअणागताइ, जेहिं वा कम्मेहिं पुब्ब-
 वनेहिं इडायातो जोणिवास पदं करेति जं न भविस्सति इत्यतः तीतपच्चुप्पणअणागताइ, तथा भूताइ तहागताणि अवितहाणिचि
 गणितं होति, न विभंगजानिवत् विपरीतं पश्यन्ति, 'अणगारे णं भंते ! मायामिच्छादिद्वी रायगिहे नयरे समोहए' तेनावधिविभं-
 गोपयणेन, रायगिहे गतयं च वाणाग्सीए णयरीए रूवाड जाणति जात्र से संदंमणविचवासो भवति' ते भगवन्तः प्रत्यक्षज्ञानिनः, परोक्षे
 वा पूर्वविदः, जेनारो अज्जेमि अणवण्णेता—णयंतीति नेतारः अन्येषां भव्यानां सर्वेषां नेतार इति, न अन्यस्तेषां नेता

विपत, एतच्च तात्र समयेन वा घम्मे अपक्खात इत्यतो अभिष्यणता, पुदा म्ययपुदा उदयोधिता ग गणघराद्या, अंत कुव
न्तीत्यन्तकरा भवन्तं कर्मान्त वा, यं वात्र भगन्त्य न कुर्वन्ति तावत् 'ते णेव कुन्ध्यन्ति ण कारयेन्ति' वृत्त ॥ ५५१ ॥ स्वय
न कुर्वन्ति न कारयन्त्यन्यैर्नानुमन्यन्त, किं सत् !, पाणाइवाल, अनुक्तमपि विज्ञायते प्राणातिपात, यनादिदपत मूनाभिम्मकाण
वुगुष्ठमाणा भूतानि तमयावराणि चाणि यतो भिसं संकृति सा भूताभितंका भवति, हिसत्यय, तां भूताभिसंका तं कारिण्य
शुगुप्तमाना उद्विजमाना इत्यर्थः, पाणातिपातमिति वाक्यश्रुप, लोकोऽपि हि मत्स्यबन्ध्यादीन् हिमच्छन् जुगुप्सत, एर त ण आमन्ति,
ण मापावैति सुमावाव, एव बाध भिच्छादमण ण पल्लवैती णो सहरति णवण्य मेदण, स एवमप्याण परं तदुमय च सज्जममाणा
सर्वेति सर्वकाल प्रव्रज्याच्छलादारम्य यावसीव ज्ञानादिषु णिविच प्रणमति पराक्रमत इत्यय, विदितु दारा विज्ञाय घीग
भवन्ति, ज्ञानादिमिवा राजन्तीति वीरा, एक न सर्वे, पठ्यत च-विण्णस्ति वीरा य भवति तत्के, विप्रतिमात्रा वीरा एरंके
भवन्ति, ग तु करववीरा, स्यान् केः करणभूतानि येषां संक्रितव्यः, उच्यते- 'उहर य पाणे' वृत्त ॥ ५५२ ॥ उहरा सुग्मा
कुन्ध्यादयः सुहुमकपिक्का वा, पुदा महामरीरा बादरा वा, तं उहर य पाण बुद्धे य पाणे जे आततो पस्सति मन्यल्लेगे
आरमना तुल्य वात्मयत् यत्प्रमाणो वा मम आत्मा एतावत्प्रमाणः कुयोरपि इस्तिनोऽपीति, अथवा 'उद्ध मम ग पिय दुक्ख'
एव सव्यजीवार्थ, उहराण वा महात्माण वा 'पुबबिक्काए ण मते ! अकृते ममाणे करिमय वेदण वदयति ?,' मुचालागो इत्यत
स्तऽपि ण अकमिहन्वा ण संभेदयन्वा, ये एवं पदयन्ति 'उवेद्वती लोगमिमं महत्त' वृत्त, उवेद्वता उपपद्यते, पन्पतीत्यर्थः,
उपेक्षां करोति, सर्वत्र माध्यस्थ्यमित्यर्थः, महान्त इति छन्धीयस्त्रयाकुल अटविषयस्त्रयाकुलं वा, बलिपिंदोबमाण महान्तो लोगो,

अथवा कालतो महंते अनादिनिधनः, अस्ति एकं भव्या अपि ये सर्वकालेनापि न सेत्स्यन्ति, अथवा द्रव्यतः क्षेत्रतश्च भावतश्च नान्तः,
 बुद्धो नाम धर्मे ममाधौ मार्गसमोसरणेसु च, अप्रमत्तः कार्येषु जयणाए य, अथवा अप्रमत्तेषु असंजतेषु परिवण्णसिञ्चि वेमि,
 अथवा बुद्धे अप्रमत्ते सुदुह परिव्वए । 'जे आतयो परतो यावि णच्चा' वृत्तं ॥ ५५३ ॥ आत्मनः स्वयं तीर्थकरा जाणंति
 जीवादीन्, परतो गणधरादयः, अलं पर्याप्त्यादिषु, स द्विधाऽपि जानकः अलमात्मान पराश्चेति, अकृत्यात् वा प्रतिपेधे यतितव्ये,
 इत्येवं त ज्योतिर्भूतं तमिति त उभयत्रातारं ज्योतयतीति ज्योतिः आदित्यश्चन्द्रमाः मणिः प्रदीपो वा, यथा प्रदीपो द्योतयति
 एवमसौ लोकालोकं ज्योततीति ज्योतिस्तुल्यः इत्यर्थः, सतत आवसे(सेवि)जासिञ्चि जावजीवाए से(वे)जा तित्थगरं गणधरे वा
 यो यस्मिन् काले ज्योतिर्भूतः जे 'पादुकुज्जा' य इत्यनिर्दिष्टः, प्रादुः प्रकाशकं, ये प्रादुर्गुर्वन्ति धर्मं पूर्वापरतोऽनुचिन्त्य, करत-
 लमलकवत् लोकं दृष्टु इत्यर्थः, अथवा अणुवीयिणितुं परसमयं दर्शयति, धर्मं ममाधिमार्गं समोसरणानि च, कीदृशाः पुनस्ते
 विधारितज्ञानिनः त्रैलोक्यदर्शिनः, उच्यते—'अत्ताण जे जाणति जे य लोगं' वृत्तं ॥ ५५४ ॥ आत्मानं यो वेत्ति यथाऽ-
 हममातोति संसारी च, अथवा स आत्मज्ञानी भवति य आत्महितेऽपि प्रवर्तते, अथवा त्रैलोक्य (काल्य) कार्योपदेशादात्मा
 प्रत्यक्ष इति, कृतवानित्यादि, येनात्मा ज्ञातो भवति तेन प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपो लोको ज्ञात एव भवति, आत्मौपम्येन यथा ममेष्टानि,
 दृष्टवर्थेषु प्रवृत्तिनिवृत्तिभावतः यथाऽस्तीति, अथवा आत्मौपम्येन परेष्वहिमकः। किञ्च 'जे आगतिं जाणड पागमिं च' जे
 आगति जाणंति, कुतो मनुष्या आगच्छंति? सत्तममहिणेण्डया०, कैर्वा कर्मभिः कुत्र वा गच्छति?, तव्वेण, कुतोऽहमागवः गमि-
 ष्यामि वा? अनागतितरिति सिद्धिः सार्दीया अपज्जवसिता, जे साभत जाणड अमाभयं वा' सर्वदृग्वाणां जाणतत्तं द्रव्यतः

ब्रह्माश्रयत्वं पर्यायतः, चन्द्रब्दाच्च शाश्वताश्रयत्वं वा, तज्ज्ञा-भेदस्या दृग्बहुताए सासता भाषट्ताए असासता, अथवा निर्वाण
 शाश्वत, समारिष्यन्तु संसारं प्रतीत्य ब्रह्माश्रयता, जातिमरण च जाणीते, औदारिकनौदारिकानां सत्त्वानां जातिः, एतय ज्ञोषी
 संग्रहो मायितृभ्यो, षडविधोऽपि तज्ज्ञा-“सचिचक्षीतसंज्ञा मिश्राद्यैकशस्त्रयोनेयः,” सचिताचिचसीतोष्णसंपृषविष्टता एताम
 सेतरा, ओरासिष्यन् वेव मरण, बधनुलोभ्याच्च यतोऽप्यर्थादं, इतरथा तु पूर्वः उपपातो वक्तव्य, स तु नारकदेवानां, वयण तु
 ज्योतिसिष्यदेसाधियानं, उज्ज्वलणा मयबवासियानं वतराण नेरय्याण च, ‘अघोवि सत्ताण विउवहण च’ इत्थं ॥ ५५५ ॥
 ज्ञा ज्ञा गुत्थपि कर्म्मणि तदा २ अघो चिदरति, विविधं उरति विउरति जातते मियत इत्यर्थः, सर्वार्यसिद्धादारम्य यावद
 दोससम्पन्नां तावदघो वर्तन्ते, तत्रापि ये गुत्तरकमाण ते अप्रसिद्धाने ज्ञेयेषु चोत्कृष्टस्थितयः, जो आसव जाणति आभवान्
 रागादीन् श्राप्पवर्चादीन् पञ्च आरंभपरिगाहो च इत्याद्याभवास्तद्विषयानां संवरः सयम इत्यर्थ, जाव निरुद्धजोगिति, ‘यया प्रच्छराः
 यावन्तः, संसारवर्गदेववः । सावन्तस्तद्विपर्यासा, निर्वाणावेदेव’ ॥ १ ॥ इत्थं च जो जाणति निज्जर वा दुप्पलमिति
 कर्म्मवचं प्रकृतिस्थित्यनुमानप्रदेशात्मकः तदुदयश्च, निर्जरा नाम वचापनयः द्वादशप्रकारं तपो निर्जरा, सो वम्म समाधिमग
 समोत्तराणि य आरुप्यातुमर्हति, पठ्यते च-आइक्खेत्तुमरुहति सो फिरियावाव एतानि भिष्यादध्नममोसुरणानि समारक
 राणिणि ज्ञात्वा क्रियावादी सम्पगृह्णित्वास्त्रिवान् ‘सदेसु सदेसु असुच्छमाणो’ इव ॥ ५५६ ॥ रागो गरितो एव जाव
 फ़ासेसु, रसेहि गचेहि अबुत्तसमाणो वेप गृहीत’, एव ज्ञेयेष्वपि इन्त्रियेषु ‘सदेसु आमरुप्यापसु अ’ णो जीवित णो
 मरण विपत्थण असंभमजीविषं, जणपविषं पत्थए विपत्थए, न वा परीमहपराइय मरण, णो विपत्थए, अथवा मा इ बुद्धि-

उजासि जीवामि चिर, मरामि च लहुं, वलयं कुडिलमित्यर्थः, तत्र द्रव्यवलयं नदीवलयं वा संखवलयं वा, भाववलयं तु कर्मो-
चउसमोसरणं, कुडिलं तु मिच्छतं, वलयत्तएण मुक्को वलयादिविमुक्को हि, पठ्यते च-मायादिविमुक्को इत्यर्थः॥ इति समवसर-
णाध्ययनं द्वादशं समाप्तं ।

आहयधियंति अज्झयणस्स चत्तारि अणुओगदाराणि, अधिकारो सीसगुणदीवणाए, अण्णंपि जं धम्मसमाधिमगं समोसरणेसु
जं जत्थ अणुवादी तं च अवितत्थं भणिहिति, एतेसिं चउण्हवि धम्मादीणं विपरीतं वितहं, अत्र चायं न्यायः-यदुत उपसर्ग-
प्रत्ययविमुक्ता प्रकृतिर्निक्षिप्यते, यतः 'णामतह'मित्यादि ॥ १२२ ॥ णामणिण्फणो आयतधिज्जं, तं चतुर्विधं अत्तं, जहा णाम-
तहं ठवणतहं दधतहं० गाथा ॥ १२२ ॥ तं च व्रतिरित्तं दव्यतहं तिविधं सचित्तादि, सचित्तं जहा सर्व एव जीवः उपयोग-
स्वभावः, अथवा जो जस्स दव्यस्स सभावोत्ति, कठिनलक्षणा पृथ्वी द्रवलक्षणा आप इत्यादि, अथवा दारुणस्वभावः मृदुस्वभावो
वा, जो जस्स वा अचित्ताणं गोसीसचंदणकंबलरयणमादीणं, जहा—'उण्णे करेती शीतं स.ए उण्हत्तणं पुणरुवेति' मीसगणं
तंदुलोदगमादीणं जाव ण ता परिणतं, भावतहं पुण णियमा० गाथा ॥ १२३ ॥ भावतहं, तत्थ छवियधो भावो, तंजहा-
उदइयभावतहं, उपसमणमेव औपशमिकः अनुदयलक्षण इत्यर्थः, क्षयाज्जातः क्षायिकः, किञ्चित्क्षीणं किञ्चिदुपशान्तं क्षायोपश-
मिकः, तौस्तान् भावान् परिणमतीति पारिणामिकः, एवं समवायलक्षणः सान्निपातिकः, अथवा भावतहं चउव्विधं-दंसणं णाणं
चरित्तं विणय इति, णाणं पंचविधं स्वे स्वे विषये अवितहोपलम्भः, एवं तु विधिः, दंसणे चअबुदंसणादि, चरित्ते तवे संयमे य,
तवे दुग्गलमविधे संजमे सत्तरसविधे, विणयस्स वा बायाकीसतीविधस्स, ज्ञानदर्शनचरित्ते जो वा जस्स जहा जदा य पउंजियव्वो,

अथवा चित्तम्, एष्य भावमितरेण अधिपारो, अथवा भावतद् एतत्त्व अपमस्यं च, एतत्त्वणाधिपारो, 'जह सुस्त तद् अत्यो' माया ॥१२४॥ यदि यथा सद्य तथैवार्थो भवति तथा दर्शयति तद्विधि, किं मणितं होति?, जं मत्त सोमणिनि च, जं संत संसार नित्वारणाय प्रथम्यते त पमस्यभावतद्, जं पुण विद्यमानमपि दुगुष्ठितं त समारकारणमितिकृत्वा अन्धोमन आसीदित्यपदिश्यते, प्रथोमनमित्यर्थः, जो पुण एत पमस्यभावतद् आयरियपरपरेण आगत जो उ छेयबुद्धीम् । कोवेति न्छेयबुद्धी-दूपयति जमाखिणास व नासिद्धिः ॥१२५॥ जो एय आयरियपरपरेण आगत कोवेति सो-ण कुजेति कुक्कम्भमोक्कम्भ उज्ज ममाणोज्जि सयमपदेसु । तम्हा अनुकरिस्सो वज्जेयवो जज्जणेण ॥१२६॥ नामभिक्कम्भो गतो । सुत्ताणुगम सुत्त उचारेयम्भ, अणतरसुत्ते वलयाविसुवति बुत्त, इहापि वलयादी अवितद्द्वीलेन प्रयतितव्य वलयविनिर्मुक्केन, मानवलय माया, शिन्ध्य दोषाम झोक्का, वसुक्करिसदीया भावणेया वज्जयम्भ्या, इत्यत 'आधातविज्झं तु पवेडयस्सं' वुत्त ॥५५७॥ अ यथा मिद्दया, आहवधिय याथावृथ्य, झीलव्रतानीन्द्रियसंवरसमितिगुप्तिकापनिम्रह सवमवितद् यथा तद्, ते अनावरतां च दोषान् यस्याम', अबवा व्रतममिक्तिकायाया धारणालयवादि, नित्याम्भ्यो (निग्रहादिक) तुविद्वेषणे, ये च वितपमाधरंति तांश्च वस्यामः, भूत मावेदयिप्यति, नानावर्त्तनमावे पुरिमवातिमिति, केचिद्विषयवमाण, कयि अवाछन्दाः, मरपुरुषत्रीलगुणांभोपदेस्याम, समोमरणे तु अणउत्थियगिहत्वाण इट्ठो दश्चिताः इत्यतो नानापगार पुरिसस्स जात तिष्ठन्तु तावन्नानाप्रकारा गृहस्थाः, अन्यतीर्थिका यामत्थादयो सन्निगा य पाणापमाता पुरिमवाता पाणाछन्दा इत्यथ, अथवा किं पित्तं यदि नानाविधा पुरुषा नानात्रीला एव मरन्ति?, एक एव हि पुरुषस्तानि तानि परिणामतत्वाणि परिणमत, पाणापमाता पुरिरावाता मरति, तद्वद्वा-कदाचितीवपरिणाम

कदाचिन्मन्दस्वभावः कदाचिन्निर्धर्म एव भवतीति, कृत्वा च कृत्य कश्चिन्नित्तने कश्चिन्सुतरा प्रवर्त्तते, अन्यस्य
 चान्यः परीपहो दुर्विपहो भवति अथवा दारुणादारुणस्वभावत्वाच्च नानाप्रकार पुरुषजातं भवति, 'सतो य धम्म असतो य असीलं'
 मतिरिति शोभनस्वस्य सतः धर्मो भवति, यथार्थः, एवं समाधिर्मार्गश्च, असदिति अभावे जुगुप्साया च, अभावे तावत् अशीला
 एव गुहस्थाः, जुगुप्सायां अशीलानारीनत् नासौ न शीला किन्तु अशोभनशीलत्वात् अशीला इत्यपदिश्यते, दुर्गुण्यां पासत्थादयो,
 अणउत्थिया पामत्था य कुसीला, सर्वाशुभनिवृत्तिः शान्तिः सर्वभूतशान्तिकरत्वात्, सर्वाशुभानिवृत्तिः अज्ञानितः, तथा च परमा
 शान्तिर्निर्वाण भवति, अज्ञान्तिरशीलः आत्मनः परेषां च, इह वा शान्तिर्भवत्यमुत्र च तां कम्मनिर्जरणशान्ति, प्रादुः करिव्यामि
 प्रमाशयिष्यामीत्यर्थः, कर्मबन्धकरणं चाऽज्ञान्तिः, इह परत्र शिष्यदोषगुणांश्च प्रादुः करिव्यामि, तत्र तावन्छिद्यदोषाः । 'अहो
 य राओ अ समुट्ठिपहि' वृत्तं ॥ ५५८ ॥ सम्यक् उत्थिताः २, सम्यग्गहणात् समुत्थितेभ्यः मयमगुणस्थितेभ्यश्च द्विविधां
 शिक्षां गृहीत्वा तीर्थग्रादिभ्यः 'तथागतेभ्यः' संभारनिस्सरणोपायस्तावत् प्रतिलभ्यते, प्रतिलभ्य ज्ञानदर्शनचारित्रवन्तः धम्म
 प्रतिलभ्य तीर्थकरोपदेशात् जमालिचदान्मोत्कर्षदोषाद्विनश्यन्ति, गोष्ठामाहिलावसानाः सर्वे निह्नुवाः आत्मोत्कर्षाद्विनष्टाः
 धोटिकाश्च, एवमात्मा समाहिमाघातमजोसयंता भावसमाधिर्व्याख्यातः, तीर्थकैः जुपी नीतिसेवनायोः, तं 'अजोमयंता'
 कम्मोदयदोसेणं केयि दुवियडुबुद्धयः अमदहंता केचिन् श्रद्धतोऽपि धृतौ अपि दुर्गलाः, यावज्जीवमशुक्रंतो यथागेपितमनुपालयितुं
 जेहि चेव णिक्कारणवच्छलेहिं पुत्रवत् संगृहीताः ते चेव कहिचि दुक्खलित्तादौ, मणो अणुत्तरं वा साधुं पडिचोदेति—मा एव करेहिहि,
 नैव शाम्तारोपदेश इति, सत्थारमेवं फरसं वदंति सो हि न ज्ञातवान्, किं वा तस्स उवोदिस्संतस्सन्नि पारक्कस्स छिज्जति?,

शुद्ध परायण्यहि इत्येहि इंगाडा कट्टिअति, अथवा य आस्ति से वास्ता-आचार्य एव, तयि चोदति, अशीलो वा, असंतिभावे य
 परमाणो, असत्पुरुषाः सुधीकं दुःशीलं ववति, दुःशीलं सुसीलं च ॥ किञ्च-‘वित्तोधिग वा (ते) अणुकोवयसे (अणुका
 इर्यते) इव ॥ ५५९ ॥ वित्तोधिक्कं वित्तोधिगं सुसत्त्वो वा, अनु पञ्चाङ्गावे, कथितमाचार्ये अनु कथयन्त्यन्येषां,
 तथाऽऽचार्यपरंपरागतं प्राप चरिच वा जमालिपमिती य आतमावेण वियागरेति, मावो नाम ज्ञान अमिप्रायो वा, उस्तुच
 पचवेति, यैर्वा वैयेणाश्रुतः परिणामयितु वित्त कथयति, आचार्यसमीपे गोष्ठामाहिलवत्, निगता वा जमालिवत्,
 एवं न युज्यते, ययोदितमेव संयुज्यते, इत्येवमावमेव वियागरेति, केचित् कथ्यमानमपि ब्रुवते नैवदेवं युज्यते यथा भवानाह,
 स्यादेन तु युज्यते, न एव स्वच्छन्दः अट्टाणि ए होइ यद्गुणाणा वनापतन असम्भव अनाचारः अस्थानमित्यनर्थान्तरं गुणा
 ‘सुस्त्वमति पटिपुच्छति सुवेति गेज्जति य ईइए भावि । तवो अपोइए वा घारेइ करेइ वा सम्म ॥ १॥’ एवेहि सुस्त्वमजादीर्णं
 गुणार्थं अत्याम भवति, धैनयिकमन्योऽन्यसाधारणवैयाघ्रयादीनां, च अथवा ‘सवये गाणे’ पट्टते च—‘अट्टाणि ए होति
 यद्गुणिवसो’ अस्थानिको गुणार्तां, दोषार्तां तु यद्गुणिवेयो भवति, नियतं वेद्यो निवेद्योऽन्ययिकादीनां दोषार्तां, जे पाणसकाए
 सुसं भवन्ति गाणे सक्का पाणसका तं सु तेसु पाणतरसु एवमेतव युज्यते अथवा संकलितमन्यार्थाः, जे ज्ञानवन्तमात्मानं मन्य
 मानाः असं भवति अमयमावे छन्दसा पियमा वेव सुसं वदति जमालिवत्, जमि अणुवादी अभिप्रेतिवेसेभ भवति तदपि मुपा भवति,
 ‘जे आधि पुट्टा पल्लिकथयति’ इव ॥ ५६० ॥ य इत्यनिर्दिष्टनिर्देशः, कलविज्जीत कस्यचित् मक्कायात् नात्यादियरियेह-
 वस्य, म च एव केनचित्-कस्य मक्कायात् भवताज्जीतमिति १, म तस्मात्तार्थार्थाङ्गाव्यादिमिगामानमस्त्वं इत्युपमानः अस्मात्

यमपलपत्तं, प्रकृत्यातमन्यमुदिमति, योऽपि तावद् यथा वैरस्वामी पदानुमरणलङ्घिमम्पन्नः, आयरिआओ अधिकतर पणवेति, तेनापि न निरुचितव्यः आचार्यः, किमंग पुनर्ये ममानो न्यूनतरो वा, जे पुढा भणति अतुक्कसेण-मया चैवैतद्विस्तरतो विकल्पितं अर्थपदं, सुत्र वा विमोचितं, मो णिण्हगो असंतिभावद्धितो, यस्य वा मकाशात् केनचिदधीतं ग्रहणशक्तितया वा तेनान्यतोऽधिक-मधीतं शब्दच्छन्दहेतुन कर्त्तादि गृहवासे वा तेन शब्दादीन्यधितानि, परेण चोदितः-त्वया असुकाचार्यस्य मकाशात् अधीतमिति?, स कि जानीते वराको मृत्पिण्डः? यस्योष्ठावपि न सम्यक्, यतः अभ्युत्थानादिविनयभीतानि भ्रुवति, एवं णणे पलिउंचणा, दंसणे य, चरिते तु कोइ कोइ पामत्थादि पुढविकाडयादि समारभते, कप्पाक्कप्पविधिण्णुणा सावगादिणा पुड्डो-फिह तुज्झं एतं कप्पती?, उदउल्लादि मेण्हंतो वा अमुगो ण एवं मेण्हति तुमं कह एतं मेण्हमि?, तुज्झं वा एतं एवं आगतेल्लगं?, एवं पुड्डो इह लोगं कथेती, नइतु इमं लोयं जोणिधम्म, मो पलिउंचेति, सोऽथ किं जाणति? तुमं वा कि जाणसि?, चीर्णव्रता वयं, पलिउंचंता आदाण-मट्ठ ग्वल्लु आदानं ज्ञानादीनि, आदीयत इत्यादान असाधुमाधुमानीनः साधुगुणवाह्यास्ते असाधव एव साधुमानिनः, अणोऽसग्वाए य ते माधुवादं वदन्ति, सः असाधुः साधुमाणी, दुगुणं करोति म पावंपि, वीया बालस्म मंदया, एवं शुद्धवर्तिपरिचाए द्वितीयं पापमासेवंतो, एवं मायान्निताः एहिति ते अणंतसंमारियं, दुःबोधियलाभियं कम्मं वंधित्ता अणाइयं जाइतव्वमरितव्याइं घातमेहिति, एवं माणलोभादोसेऽवि, कोवे तु मव्व एव प्रतिपेधः क्रियते?, 'जो कोहणे होति जगद्ध-भासी' इत्तं ॥ ५६१ ॥ जगतः अट्टा जगतट्टा, जे जगति भापन्ते, जगति २ तावत् खरफरुमणिट्ठुराणं असयतार्थं इत्यर्थः, न पुनराचार्यादीन् माधून् गृहिणो वा खरफरुमणिट्ठुराणि भणति, कक्कमकुलगादीणि वा, अथवा जगदर्थं छिन्दि भिंदी वध मार-

सूर परापर्यदि हस्तेहि इंगाला कट्टिअति, अथवा य अस्ति से आस्ता-आचार्य एव, संपि षोदति, अशीलो वा, असंतिभावे य
 वरमाणो, असत्पुरुषाः सुशीलं दुःशीलं वदति, दुःशीलं सुशीलं च ॥ किञ्च--'विसोविषय वा (ते) अणुकोदयते (अणुका
 इयते) इव ॥ ५५९ ॥ विसोविषयं विसोविषय, वम्मकया सुवत्तो वा, अनु पमाझावे, कथितमाचार्यः अनु कथयन्त्यन्येषां,
 तथाऽऽचार्यपररायतं भाव परिच वा जमालिपमिती य आतमावेन वियागरेति, भावो नाम दान अभिप्रायो वा, उस्तुप
 पव्वरेति, पैर्षा वैयेणाश्चक्रुन्त' वरिण्यामयितु वितर कथयति, आचार्यसमीपे गोष्ठामाहिलवत्, निगता वा जमालिवत्,
 एवं न युज्यते, यवोदितमेव संपुज्यते, इत्येवमावमावेन वियागरेति, केचित् कथ्यमानमपि प्रुषते नैतदेव युज्यते यथा मवानाह,
 त्यादेन तु युज्यते, स एव स्वच्छन्दः अट्टाणिण होइ बहूयुणाण अनायतन असम्भव अनाचारः अस्थानमित्यनधान्तरं गुणा
 'सुस्वमति पढिपुच्छति सुपेति गेण्ठति य ईइए आवि । ततो अपोइए वा वारोइ करेइ वा सम्म ॥ १॥' एतेसि सुस्वमपादीर्घ
 गुणार्थं अत्थायं भवति, वैतयिकमन्योऽन्यसाधारणवैयाख्यादीनां, 'च अब्बा 'सवणे गाण्ये' पठ्यते च--' अट्टाणिण होति
 पहरणिवेत्तो' अस्यामिको गुणानां, दोषाणां तु बहूनिवेशो भवति, नियतं वेक्षो निवेशोऽन्ययिकादीनां दोषाणां, जे पाणसकाए
 सुसं वदन्ति बाबे संझ पाणसंझ तंसु तंसु गाणतरसु एउमसव युज्यते अथवा संकतितमान्यायोः, जे श्रानवन्तमारमान मन्य
 मानाः अंसं लवति अमयमावे छन्दता थियमा खेव सुसं वदति जमालिवत्, अमि अणुवादी अभिगिक्सेण मवति तदपि मया भवति,
 'जे आरवि पुष्ठा पलिकथयमि' वृत् ॥ ५६० ॥ य इत्यनिर्दिष्टनिर्दिष्टः, फनविज्जीव कस्यचित् मकाशात् आत्मादिपरिते-
 पस्य, म च एउ केनचित्-कस्य मकाशात् सज्जताऽधीनमिति, स वत्सादाचार्याऽऽस्थादिभिरात्मानपुरःकरं मन्त्यमान वत्सादा

र्यमपलपते, प्रख्यातमन्यमुदिमति, योऽपि तावद् यथा वैरस्वामी पदानुसरणलविवम्पन्नः, आयरिआओ अधिकतरं पणवेति,
 तेनापि न निह्वितव्यः आचार्यः, किमंग पुनर्ये समानो न्यूनतरो वा, जे पुढा भणति अलुक्स्सेण-मया चैवैतद्विस्तरतो विकल्पितं
 अर्थपदं, सूत्रं वा विमोचितं, सो णिण्हगो असंतिभावाद्धितो, यस्य वा मकाशात् केनचिदधीतं ग्रहणशक्तिया वा तेनान्यतोऽधिक-
 मधीतं शब्दच्छन्दहेतुतर्कादि गृहवासे वा तेन शब्दादीन्यधितानि, परेण चोदितः-त्वया अमुकाचार्यस्य मकाशात् अधीतमिति?,
 स किं जानीते वराको मृत्पिण्डः? यस्योष्ठावपि न सम्यक्, यतः अभ्युत्थानादिविनयभीतानि ब्रुवति, एवं णणे पलिउंचणा, दंसणे य,
 चरिते तु कोइ कोइ पामत्थादि पुहविकाड्यादि समारभते, कप्पाकप्पविधिणुणा सात्रगादिणा पुड्डो-किह तुज्झं एतं कप्पती?,
 उदउल्लादि गेण्हंतो वा अमुगो ण एवं गेण्हति तुमं कदं एतं गेण्हमि?, तुज्झं वा एतं एवं आगतेल्लगं?, एवं पुड्डो इह लोगं कथेती,
 नइतुं इमं लोयं जोणिधम्म, सो पलिउंचेति, सोऽथ किं जाणति? तुम वा किं जाणसि?, चीर्णव्रता वयं, पलिउंचंता आदाण-
 मट्ठं न्वल्लु आदानं ज्ञानादीनि, आदीयत इत्यादान आदातव्यमित्यर्थः, असाधुमाधुमानीनः साधुगुणवाह्यास्ते असाधव एव
 साधुमानिनः, अणोत्रसखाए य ते साधुवादं वदन्ति, सः असाधुः साधुमाणी, दुगुणं करोति म पावंपि, वीया बालस्म मंदया, एवं
 शुद्धस्वतिपरिचाए द्वितीयं पापमासेवंतो, एवं मायान्निताः एहिति ते अणंतसंभारियं, दुःबोधियलाभियं कम्मं वंधित्ता अणाइयं
 जाइतव्वमरित्तव्वाइं वातमेहिति, एवं माणलोभादोसेऽवि, कोवे तु मव्व एव प्रतिपेधः क्रियते?, 'जो कोहणे होति जगद्ध-
 भासी' वृत्तं ॥ ५६१ ॥ जगतः अह्वा जगतडा, जे जगति भापन्ते, जगति २ तागत् खरफरुमणिट्ठुराणं असयतार्थ इत्यर्थः, न
 पुनराचार्यादीन् साधून् गृहिणो वा खरफरुमणिट्ठुराणि भणति, कक्कमकलुगादीणि वा, अथवा जगदर्थं छिन्दि भिदीवव मार-

यत् नातिषादं वा क्खनकुट्टादिषादं वा पुढंराणि वा, जगद्धमासी य, पळते ण-येन तेन प्रकारेणात्मा वयमिच्छति, विउसित वा
पुणो, थिसेसेण उमविवं विउसितं, खामितमित्यर्थ, त सपक्ख परपक्ख वा सामयित्वा पुनरुदीरयति। अथे व से वडपद्द
गहाय, दडपदे नाम एरूपहाए, महापय इत्यर्थ, सम च उदमतो गृहीत्वा गर्वायां भुज्य विपमे कूपे वा पतति, पापाणकंठका
अन्यदिग्धापदेभ्यो वा दोषमवामोति, अविउसितो नाम अधितपाहुडो दडगत्याभीप केवलमेव लिङ्ग गृहीत्वा गर्वायां घृटे
विपमे कूपे वा पतति पापाणादिचिच्छिद्वदितु वा, ठणणुयेसु मूलगुणेषु वा विमुद्धिमपाणतो कुर्वन् भावाच्च एव लभ्यते, घात्मति
साररमाणसहिं दुक्खेहिंति, सीसगुणदोमाहियारे अनुवर्णमाने तरोपदर्शनार्थ-‘जे खिगगहीप (अस्सायन्मासी)’ वृत्तं ॥५६२॥
विब्रहो वाम कळहः, विग्रहशीलो विग्रहिक्कः, यद्यपि प्रत्युपेक्षणादिभेरा नाटुपालयति, नात्यामापी अत्यामापी गुर्वविसेवी प्रतिकूलमापी
न मो ममो भवति, समो नाम मध्यस्थः, न रक्तो न द्विष्टः, सप्ताणाम कळहः, प्राप्तः, अथवा नामौ समो भवति सप्ताप्राप्तस्तु
गृहिभिः ममो भवति जेन तनैवंविधेन न माभ्यं क्षिप्पण, पुनरपि पळते च ‘जे कोहणे होति उज्जायमासी’ एव ममे भवति,
तनैवविधेन न माभ्यं द्विप्येण, अद्वैतापत्ते, किंच-ओवायकारी य, यथोद्दिदोपरहितः आवातकारी, चदुदो यत्र दोषनिवृत्तये
द्रष्टव्यः, उवालो वाम आचार्यादिनिर्दिष्टाः तद् वाच्यं कुरु मा चैव कुरु, तस्य गच्छतेति वा, अथवा सुत्रोपदेयः उवायः, श्रीः
उवा संयम इत्यनवन्तरं, ईमान् संयमवानित्यर्थ, उवाते च आचार्यादीनां अनाचारं कुर्वन् लोगपथ, एगमदिद्वी य एगंत
वदिद्वी नाम मम्मदिद्वि अमहायी अमायकपी नाम न उवातः धम्मं गुर्वोदीक्षीपचरति। ‘से पसखे’ वृत्तं ॥५७॥ ऐसलो नाम
पममवाक्कपः, अथवा विनयादिभिः द्विप्यो गुणैः प्रीतिमुत्पादयति पेयळः, सुद्धो णाम मुद्धम मापने भयपद्द च अयिषुवं नोदेः

पुरुषजात इति से पेसलवाक्यः, अथवा विनयादिभिः शिष्यगुणैः प्रीतिमुत्पादयति, पेशलः स्रक्ष्मः, म जात्याऽन्वितः, से उज्जु,
 उज्जुगो णाम समयमो, ज वा पुव्वस्सईति तं उज्जुगमेव करेति, ण विलोमेति, सकारो दीपनार्थे द्रष्टव्यः, सपेशलः स्रक्ष्मः सः
 अमोहः पुरुषो जातः स जात्यादिगुणान्वितः म उज्जुकारी बहूपि अनुमासिते, यद्यपि कचित्प्रमादात् स्खलितो बह्वप्यनुशास्यते
 तथाप्यसौ तथाऽर्चिरेव भवति, अर्चिरिति लेख्या, तथेति यथा पूर्वलेख्या तथा लेख्या एव भवति, पूर्वमसौ विशुद्धलेख्य आसीत्
 अनुशास्यमानोऽपि तथैव भवत्यतो, तथा च न क्रोधाद्वा मानाद्वा अविशुद्धलेख्यो भवति, समो नाम तुल्यः, असौ हि समो भवत्य-
 ज्ञंक्षप्राप्तेर्वीतरागो ऋजुरित्यर्थः, इदाणि माणदोसा सिस्सस्सवि आयरियस्सवि 'जे आवि अप्पं बुस्सिंति णच्चा (मत्ता)' वृत्तं
 ॥५६४॥ य इत्यनिर्दिष्टनिर्देशः, बुस्सिमं संयतमात्मानं बुस्सिमति णच्चा, वृत्तं मत्वा, अहं सप्तदशप्रकारैः संयमवान्, मत्वा नाम
 ज्ञात्वा, संख्या इति ज्ञानं, ज्ञानवन्तमात्मानं मत्वा, वदनं वादः, किं वदति?, कोऽन्यो समाद्यकाले संयमे मद्दशः सामाचारी ए
 वा?, अपरिक्खं णाम अपरीक्ष्य भणति, रोमपडिणिवेम अकयणुताए वा, अथवा माणदोपानपरीक्ष्य वदति, माणदोमा णाम
 जं जं मदं करेति तं तं उव्वहणति, तेणेव वादं अहितेत्ति णच्चा, बलादीनां तपसां कोऽन्यो भया मद्दशो भवतामोदनमुण्डानां,
 विम्वभूतमिति मनुष्याकृतिमान्, द्रव्यमेव च केवलं पश्यति, न तु विज्ञादि मनुष्यगुणानन्यत्र प्रतिमन्यते, अथवा चिंधमिति
 लिङ्गमात्रमेवान्यत्र पश्यति, न तु श्रमणगुणान् उदकचन्द्रवत् कूटकार्पापणवच्चेत्यादि, त एवंविधाः शिष्याः गुणहीनाः अशीले
 अशान्तौ च वर्तन्ते, सच्छीला वा गलीयन्ते, केण?—एगंतकूडेण उ पेसले (से पलेइ)' वृत्तं ॥५६५॥ संयमाओ पलेऊण
 पुनर्जन्मकुटिले संसारे पुनः पुनर्लीयन्ते, यतश्चैवं तेण ण विज्जति मोणपयंसि गोत्ते, पदं नाम स्थानं, गुतेः पदं मौनं, पदं संय-

मस्यानमित्यर्थः, गोचेचि गौरव, संयमस्यानं प्राप्य तत्र कार्यं इति, अथवा गोत्रमिति अथादनुशीलान्नमहस्साणि तत्रामो गोत्रेण
विपद्यते, किंच-जे माणणट्टे ण चिउक्कसेत्ता मान एवार्थं माननिमिष इत्यर्थः, विविध उत्कर्षं करोति, वसुभि संयमेन विउ
कसति अप्याप्त, अप्यतरेण वा, प्रज्ञानेन अन्यतरेण वा, प्रज्ञान ध्यान नान, व्यग्रमर्थं उभय वा, ममाहिं कट्ठोदुरिप्पमुक्क निगुद
मुत्तं अर्थप्रवणपाटव विस्तरतभतान् कथयामि, लोकसिद्धान्तो वज्झाह, किमन्येर्जनैर्नृणास्तन्य चरेति चट्ठमथस्यादा प्रमन्ति अयु
ल्लमाप्यपि आरमोत्कर्षं दोष । किंच-जे माहणे वृत्त ॥५६६॥ माहण इति आपुरेव जो वा मुनीं प्राद्वज्जातिरामीन् यत्रियो-राजा
तन्कुलीयोऽन्यतरो वा उग्र इति लेच्छइ च सत्रियाणामेव गोत्रमाय, अन्ये वा कृत्रिजिवायाः प्रयजिता एवमादि जातिविसुद्धा
जे पव्वंदए परदण्णोहं, चइसाय रत्त रट्ट च पव्वइतो, अथवा यण वा वडु वा चइण पव्वइतो परतो य ये च दगनपणीय च
मुंके, इपैरन्यै सर्वेगपि संयमगुणै युक्त अमावणि तागव् जो गोचेणत्थादिना स्वरूपतो जो कोइ हरिणस्य लच्छपीया मेतच्च
हयाणीउ वा अन्यतरं वा एवविष ब्रमकाविप्रजित निन्दति, अथवा ने माहणा स्वचिय अहवा उगगपुवा अइ लेच्छपी या जे
पव्वइया, प्रमजिता अपि मूत्वा थिरसुवमुडन कृत्वा परगृहाणि मिधार्यमन्त मान कुर्मन्तोत्यवीर इास्य, काम मानोऽपि क्रियते
ययसौ भेयसे स्यात् 'ण तस्स जाती व कुल व ताण ०' वृत्त ॥५६७॥ जातिकुलयोर्विभाषा, मावगमुत्योत्पत्त्यादि, प्राणमिति
न संसारपरिषाप्त, कर्मनिर्बिरत्यर्था, नान्यथेति, विद्याग्रहणात् ज्ञानदर्शने गृहीत, वरणप्रवणत्वं संयमतमो, गिर्यग्रम रेत मेय
तिजगारिकम्म स इति जातिकुलविकृत्यन, अकारिणां कर्म अकारिकर्म, तथया-अहं ज्ञात्यादिमुद्धो, न ममानिनि, ममज्जतो
वा इत्यादि गारिकर्म, नासौ पारको भवति धर्मसमाधियार्गणां विमोक्षस्य वा, अथवा नास्त्यनः परतो वा तात्को भवति क्रिय

जिणेण उत्तं 'गिणिगिविया (गिक्किंचणे) भिक्खु सुट्ठहजीवी ॥ ५६८ ॥ गिणिणो नाम द्रव्याचेलः, ल्हो संयमः, तेन
 जीयति अन्तग्रान्तेन, ल्हिते वा, जेनैव रुद्धजीवीतेन गर्वितो भवति, न च समो भवति, अरुक्कद्विरेरिति, न वा अङ्गझाप्रप्तैः समो
 भवति, आजीवमेतं तु अबुज्झमाणो 'जातीकुलगणक्रमे सिप्पे आजीवणा तु पंचविधा', जाल्या संपवोऽहमिति मानं करोति,
 प्रकाशयति चात्मानं स्वपक्षे तथाचैनं कश्चित्पूजयति, एषा हि आजीविका च भवति मददोषश्च, आजंजवं पुणो चाउरते संसार-
 कंतारे, विपर्यासो नाम जातिमरणे, किमंग पुण जो सव्वसो चेव मुक्कधुरो लिङ्गमात्रावशेषः नानन्तकालमटति ?, जमेते दोसा
 समाधिव्याघातमदसुमत्ताणं आयरियपरिहावीणं तस्मादिमैः शिष्यगुणैर्भाविंयं, तंजहा - 'जे भासवं' वृत्तं ॥ ५६९ ॥ सत्यभाषा-
 वान् धर्मकथालब्धियुक्तो वा भाषावान्, सुष्ठु साधु वदति सुसाधुवादी, मृष्टाभिधानो वा, क्षीरमध्वाश्रवादिप्रणिधानवति 'सेकालं
 जोवलंभो तथा के' यं च णए पुरिसे, आक्षिप्तः षडिभणति - उत्तर भाषते, प्रतिभणतीति प्रतिभाणवं, उत्पत्तिकयादिवुद्धियुक्तः सन्न
 प्रतिभाषितवान्, अर्थग्रहणसमर्थो विशारदः, प्रियकथनो वा, कश्चिद्धर्मकथी अपि वादी अत्यर्थमागाढप्रज्ञः, विशेपिकादिहेतुशा-
 स्त्राणि, तैरस्य भावितः आत्मा स भवति भावितात्मा, अण्णं जणं अण्णमिति यो न भाषावान् संस्कृतभाषी वा असाधुवादी
 न स्पृष्टवाक् संप्रतिषत्तिकुशलो न, न च लोकलोकोत्तरशास्त्रेषु आगाढप्रेज्ञेन सुभाषितात्मा, स एवंविधः कश्चिद् पणजसा णान
 प्रज्ञया परिभवति न वामनार्हः उच्यते - 'एवं ण से होइ' वृत्तं ॥ ५७० ॥ एवं न से होति समाधिपत्ते एवमेनेन प्रकारेण
 समाधिप्राप्तः चतुर्विधसमाधिप्राप्तः, यः प्रज्ञया मिशुरात्मानं विउक्कस्सति - अहं श्रेष्ठो नान्य इति, अथवाऽपि जे ताव मदेण
 मत्ते (मयावल्लिचे) अहं वत्थपडिग्गहपीठफलगसेज्जासंथांगमादी अण्णमवि उप्पावेजं सत्तो, किमंग पुण अण्णो उप्पादेतुं तुमं

सो वा ? स अण्पापणमवि ण लमसि, एव सो अण्ण अण म्विससि पालपुणे (पण्णे) न इतरेऽपि, पट्यते च-अण्णेऽवि
 लो जातिमयेण मत्तो अण्ण जण स्खिससि नालपण्णे, एव अण्णेवि मदा अजुषावि भाणितन्वा, एतान् दोषान् मत्वा तेण 'पण्ण'
 इत्त ॥ ५७१ ॥ पण्णामय खेय तवोमय च, प्रज्ञायदो नाम अह प्रज्ञासपथ अह तपस्वी, नान्ये इत्यत परं परिभगति,
 तदेतो दावपि मदौ निच्छित्ति निधित्ति वा नामयेन् निश्चित्ति निष्णामयेदित्यथ, एव गोत्रमदमपि, चण्डान् अन्यायमपि आजी
 मित खेय चउत्थमाहु आजीय्यतेऽनेनेति आजीविक मद इति वाक्यण, मदेन जीवतीत्यर्थ, तपथा जातिमदन जीवति,
 नाम नातीत्य वचते एव इति, स इति स पण्डित स्वकर्मभिः, पूर्यते गलति चेति पुद्गलाः, म पण्डितश्चोत्तमपुद्गलश्च उत्तमजीव इत्यर्थः,
 अथवा वो सोमणो लाढाण सो पुद्गलो बुधति, जहा पुग्गलश्चमा पुद्गलजीवती । एतानि मवाणि विगिण्य घीरा ॥ ५७२ ॥
 इत्त, एतानि यान्पुरिषानि, विगिण्यणि उज्झत्ता, अहमित्रानी जात्यादिमदस्थानानि हित्वा प्रयजित, घी—घृदि, ण ताणि
 सेवेज, किमुक्क !—न जात्यादिमिरात्मान उत्कर्षेत्, यथा पूर्वस्तादीनि न स्मर्यन्ते तथा तान्यपि, न या पद्मासातर्पयुनादिभिर्ग
 त्मान उत्कर्षेत्, सुसुधीरधम्मणिः ज्ञानधर्मिणो गीताथा, आसविषा जे सव्वगोसाधगया महेम्मी 'ते' इति धीरधम्माणः,
 सर्वगोत्राभि मवं वा कर्म गुप्पन्ते यन तासु २ गतिपु स्वकर्मोपगाः, अत कर्मय गोत्र भवति, उच नाम इदेव मयलोकोत्तमानां
 प्राप्प लोकाग्र निर्वणिजसन्नं अगोत्रस्थानं ग्रामोति स एव मवमदस्थानपरिहितः भिक्खू सुतथा(णे) इत्त ॥ ५७३ ॥ अचयन्ति
 तां विविधैराहारैर्वस्त्रापलङ्कारैश्चत्थया, मृता इव यस्याचा म मयति मृताथः, मृतो हि न नृणोति न पश्यतीत्यथ, एव भिहुरपि
 धृन्वमपि न नृणोति, पश्यमपि न पश्यतीत्यादि, इत्यतो मृता, संयम वा मृगमुच्यते, अथेति हेइया, म मृतलेइयो मृतयो, विसु

द्वाओ संमत्ताओ अविसुद्धाओ असंमत्ताओ, कचिद् सुत्रे वाऽर्थे च दृष्टधर्मा, दृष्टमारो दृष्टधर्मा, इत्यर्थः कचिद् ग्रामे नगरे वा अनुप्रविश्य गच्छासी निगतो वा से एमणं जाणमणेसणं च स एमणा वायालीमदोमविसुद्धा तन्वित्रीता अणेमणा, अथवा एसणा जिनकप्पियाणं पंचविधा अलेवाडादि हेड्डिलातो अणेसणा, अथवा जा अभिगगहिताणं सा एमणा, सेसा अणेसणा, जो पुण अणपाणे य अणाणुगिद्धे, सया सक्केति परिहरितु सो चेव य जाणगो, किंच-अरतिं रतिं च अभिभूय भिक्खू ॥५७८॥ अरतिं सयमे रतिं असंयमेत्ति, अभिभूय णाम अक्कमिऊणं, बहुजणमज्झमि गच्छवासी, एगचारित्ति एगल्लविहारपडिचणगा, अर- तिग्रहणात् परीसहगहणं, एगंनमोणेणं तु एगंतसंयमेणं, एकान्तेनैव संजमवलम्बमानः पृष्ठो वा किञ्चिद्वाकरोति, न तु यथा मौनोपरोधो भवति, संयमोपरोध इत्यर्थः, तद्यथा-‘जा य भामा पाविका सावजा मकिरिया’, किंच से वागरेति?, उच्यते, एगस्स जंतो गतिरागती य, एक एव च परभवं यात्यात्मा, एक एव चागच्छति, उक्तं हि-‘एकः प्रकुरुते कम्मं, भुनक्त्येकं च तत्फलम् । जायत्येको मृत्यत्येको, एको याति भवान्तरं ॥ ९ ॥’ पत्तयं पत्तयं जाति पत्तयं मरति । धम्मं रुधिरुविशेषस्तु ‘सय समेच्चा’ वृत्तं ॥५७९॥ स्वयं समेत्येति स्वयं ज्ञात्वा तीर्थकरः अन्यः सुचा भासेज्ज धम्मं हिययं पयाणं हितं इहलोकं परलोकं य, किंच जे गरहिता सणिदाणप्पयोगा गरहिता निन्दिता ‘णिदाण् वंधणे’ सह णिदाणेण प्रदुजत इति प्रयोगा- त्रिविधाः, अथवा कम्मं, कथा अधिकृता, तेन ये चाक्यशेषाः प्रयोगा गरहिताः, तद्यथा-शास्त्रं सपरिगहं कम्मं प्रज्ञापयंतः कुतीथिनो न प्रशंसति, एतेऽपि हि काय- क्लेशादीन् कुर्वन्ते, सावज्जदानं वा प्रशंसन्ति, न वा तथाप्रकार कथं कहेजा जेण परो अक्कोसेज्ज वहेत एवमादी वाग्दोषां धर्मजीवितो- परोधकत्वेन च सेवन्ते सुधीरधर्माणः कथयाः। किंच-‘केसिंचि तक्काए(इ)अबुज्झभानं’ ॥५७६॥ खरफरुसाइ मणेजा, मा भूत्,

रौद्रमपि गच्छति, श्रुद्धमानाः रौद्र वर्मतः आउस्स कालाह्वारं घातं यावदनायुष्कालोऽतिवर्तितः स तस्यायुः कालः अति
 वरणातिचारः आयुःकालस्य अतिवरणे वरणोपघातं होला, पालक इव स्वन्दकस्य, येन चान्योपपातो भवति, अथवा अन्धो
 अन्तर्गतं मनो गृह्यते, सज्जहा—‘कस्य पुरिसः ? किं वा हरिमण अभिष्यमणो ? किं चास्य प्रियमप्रियं वा ? यदिदं रुध्यत’ इति एव
 लब्धानुमानः परेषु कथयन् येनात्महितं भवति परहितं च इह परत्र च, अथवा—‘यमय’ ‘कर्म च छंदश्च विगिनश्च धीरो (रे)
 ॥५७७॥ इति, यन कर्मणा जीवति न तेनैव परिभाषेत, यथा होका(अन्ध), न चैनं तन कर्ममा निन्दयेत् इति, यथा चमकरो मवान्
 रेण इतरणं वा, तथा—किंच अयं पुरिसे कश्चा हरिमणमभिल्ले ? एष आत्मा विणपञ्च तु सर्वतो आतमान् आतमायो गाम
 मिष्यात् अविरो वा, ततो अग्रदस्तादात्ममावान् सर्वतो विनयेत्, एष कालण्ये मायण्ये, जे न कसेअण्ये, तज्जहा स्वदेहिं लु
 प्यति रूपं सर्वप्रधानं विषयाणां तथाऽत्रापि स्त्रीरूपादि तेज्ज्वेव मूर्च्छालुप्यत इहापि तावत् जडा ‘सरे गजो’ गाथा, किमु परलोए ?
 एवमेतानिन्द्रियापायान् इष्टा विजति विद्यां गृहीत्वा ज्ञात्वेत्यर्थं, गृहीतविद्याः मन् अमस्याग्ररक्षणं धम्मं कथयति, ते इष्टेण कदंसा
 किन्ती यथाज्जन तुल्यं श्रद्धाविस्तरं कथको, मृण्यान्वय इत्यादि, प्रियश्च न कुर्यादसंयतानां अन्यतरेण माययोपकारणं वा, अप्रिय,
 अथवा ममायं प्रिय अयं दाडप्रिय इति, अथवा या यत्थ प्रियः मन् तस्य पिशुनाननविद्रपणादि न कुर्याद् धर्मं कवी । किंच—

‘सर्वे अण्डे’ अशोभना अर्थाः अनर्थाः, संयमोपरोधकृत् अर्थोऽनर्थः अनर्थदण्ड इत्यर्थः, अणाउलो णाम अनातुरः क्षुदादिभिः परीपहेः, अक्रपायशीलः अक्रपायी, ‘आहृत्तहीय समुपेहमाणे’ ॥५७९॥ वृत्तं, आधत्तहियं धम्मं मग्गं ममाधिं समोसरणाणि य यथावद् वच्चानि, सम्यक् उप इक्षमाणः, सन्वेहिं पाणेहिं णिस्विप्प दडं दंडो नाम घातः, णो जीविय णो मरणास्मि-
 क्रुखी असज्जजीवित परीपहोदयाद्वा मरण, चरेज्ज मेधावी वलयाविमुक्कोत्ति वलया माया, एवं उक्तं एवं ब्रवीमि ॥ यथा-
 तथं त्रयोदशमध्ययन समाप्तं ॥

अज्झयणामिसंवंधो-वलयाविमुक्कोत्ति भाग्यं विमुक्कोत्ति अभिहितः, सो पुण गंधो इह वणिज्जति एम संवंधो, तस्स चत्तारि
 अनुओगदाराणि, अत्थाहिगारो गथो, जाणिऊण विप्पहियन्वे, पसत्थभावगंधो य गच्छेयन्वो, णामणिप्फण्णे गंधो, तत्थ ‘गंधो
 पुब्बुद्धिहो ॥१२७॥ गाथा, दुविधो गथो दन्वे भावे य, जहा खुहुगणियंठिजे भावगंधो पुब्बुद्धिहो, तं पुण गंधो जो सिक्खइह
 सो सिक्खउत्ति वा सेहोत्ति वा सीसोत्ति वा बुच्चति, सो पुण दिविधो—सहत्थपव्वावितो सिक्खवितो, तत्थ सिक्खावणासिस्सेण
 अधियारो, सो सिक्खवगो तु दुविधो गहणे आसेवणे य बोद्धवो। गहणंमि होइ तिविहो सुत्ते अत्थे तदुभए य
 ॥१२८॥ आसेवणाय दुविहो मूलगुणे चैव उत्तरगुणे य। मूलगुणे पंचविहो उत्तरगुण बारसविहो उ ॥१२९॥

मूलगुणो पंचविधो—पाणाइवायवेरमणादि, प्राणातिपातविरमणं ज्ञात्वा तमेव आसेवते करोतीत्यर्थः, एवं उत्तरगुणेषुवि, ते य
 द्वादसविधमासेवते, एप हि शिष्यः आचार्यं प्रति भवति, तेनाचार्योऽपि द्विविधः, आयरिओ पुण द्विविधो ॥१३०॥ गाथा,
 पव्वावंतो य सिक्खावंतो य, पव्वावंतो णाम जो दिक्खेति, सिक्खावंतो दुविधो-गहणे आसेवणे च ‘आधेत्तो(गाहावेत्तो)वि

फरिष्यसि ! ।' फाल्गुनेऽपि गुरौ असहायेन गीतार्थेन धान्यत्र गन्तव्यं, सात्त्वो दोषः !, अनधिकारिणोऽपि तस्य 'अ
 पोस्तिण णनकरिति णघा' ए उपनिः गुरुभूलेहि अनुपितः न भवसातकरो भवति, बालुभूषणान्तः, गुरुयमीये तु स्त्वलि
 तो-पि पुनरिमोप्यत, कया !, मेरया वासे, 'ओमासमाणे दधियस्स' इव ॥१८५॥ ओमासितु काम रागेऽपरहितत्वात् तीर्थ-
 क्का एव मतरान्, ज्ञानवना हि गावश्च इतिकृत्वा, विष ज्ञानमेव, ज्ञानदर्शनचारित्राणि वा, अथवा तु दधिगविच प्रकाशयति,
 वादी वा पम्मकयी वा विसुदचारित्रो वा तपस्वी वा, तदावदाचार्यममीप विद्यते ताव ए णिकसे षडिपा, असावयि तावद्वद्वको
 गुणमपि(द्वय)जीमति, आचार्यवन् गुर्वंशुश्रो गोविदसजा, ततो वा षडिता ए णिकसे, विपक्वायाम्यो वा हीरमाणमात्मान अत्र
 मामन अनुद्यामतीत्यर्थः, मा एव कुरु यावदित्यर्थः, निवार्यमाण चात्मानमिच्छन्ति गुवादिभिः, आमुयात्र इति धियग्रहः, धणलव
 सुहर्न इति युद्धगानना, तथा 'किं मे कठ किममकिं सस' प्रमाद च गत्वा आमु प्रति नेरचते किं, सप्रमादं वा सत्र
 व्यय प्रमादनिवृत्तय इत्यपदिश्यत । महाड(णि)सोबा अमु मेरयाड(णि)इवं ॥५८५॥ तथया-वन्दनस्तुत्यानीर्वावनिमन्त्रणा
 दीन् तथोपसवनादीनि, येनादिग्रहण करोति तन ज्ञापते यथेतानि सुत्यादीनि शब्दजालानीह सतीति, मय दुर्वन्तीति मेवाभि,
 तथया-स्तरकलमपिदूरभस्वादीनि मशण्णि, मोना वाक्यश्रयादिति ज्ञाप्यते, वाशब्दादभेदान्, अथवा अभेरयाणि, अनाधयो
 नाम प्रनाभय तपु मयेत्, अथवा प्राभय इति ज्ञान रागेऽपाथय इत्यर्थः, अनुभूतेषु वा, एव जाव करुमापि कुमिषा अमु मेर
 याणि अपि फलरूपरामगंधेहि, एते इदियरमाददोषा इहय, निद्राप्रमादनिवृत्तये तु णिह ए भिकस्स न पमादकजा (यमाय कजा)
 त्रिमनो ए विहायति, तन्निषि नेष्णि जामे विषरूपी एका-तं विनष्टमिदो मरीरणरणाय स्वपिति मित्रा हि परम

विधायकं, चशब्दात्कपायकयामत्रप्रमादा अपि गृह्यन्ते, कथं कथमपीति किमहं पव्वज्जं ण गित्थरेज्ज ? समाधिमरणं ण लभेज्जा ?
 अथवा कथं कथमिति गम्यन् अनुचीर्णस्यास्य किं फलमस्ति नास्तीति एवं चित्तिगिच्छा तरेज्ज, न कुर्यादित्यर्थः, धर्मकथां वा
 कथयन् चित्तिगिच्छामप्यजो तरेज्ज, 'तमेव सच्च निससंक्रं जं जिणेहि पवेदित ।' अण्णेषि च तहा कहेज्ज जहा चित्तिगिच्छा ण भवति,
 उत्तरशिक्षाधिकारे तु (ऽनु)वर्त्तमाने 'जे ठाणओ सयणासणे य'वृत्त ॥५८४॥ स्थानेन साधु भवति पडिलेहिच्चा पमज्जित्ता, जहा
 ठाणसत्तिक्कण, सयणं सुवतो साधू साधुरेव भवति, स जागरो सुवति जहा ओहणिज्जुत्तीए, आमणे निसीयंतो पडिलेहणादि
 करेति, पीढगादि वा जहिं काले आमण गेण्हेतव्वं जहा परिभुंजियव्वं, पलिंक्रादीओ य पंच णिसिज्जाओ आचरतो साधुरेव न भवति,
 परमेरियासमित्तवान् साधुरेव भवति, समितीसु अ सुत्तीसु अ समिती हरियासमिती मुक्का सेमाओ, गुत्तीओवि काय-
 गुत्ति मोत्तुं, ठाणमयणासणगहणेणं कायगुत्तीरुक्ता, आगता प्रज्ञा यस्य स भवति आगतप्रज्ञः, समिती गुप्तिश्च आसेविते विया-
 गरंतिच्चि, म एवं समितात्मा गुप्तश्च यदा वा करोति धम्मं तदा सुखं प्रज्ञापयति, पुढो विस्तरशः कथयति, तस्य हि उद्यममानस्य
 ग्राह्यं वचो भवति, विसुद्धं भवति, स्थानादिषु वा यो हि चिर स्वलतीत्यर्थः, तं पुढो वदेज्जा पतिचोदिज्ज स्वयं यथा ते हि
 सुखं परिचारयंति, अथवा पुढोत्ति परस्पर चोदयंति, न गौरवेन, मभैते वदया अभियोज्या वा, सो पुण चोदंतो दुविधो समानवयोऽम-
 मानवयो य, सर्वस्यापि योढव्यमिति, तद्यथा 'डहरेण'वृत्तं ॥५८६॥ डहरो जन्मपर्यायाभ्यां, बुढो वयसा, अनुशासितः कचित्
 चुक्कस्वलिते पडिचोदितः रायणिए आयरिओ परियाएण वा पव्वत्तगाईण वा पंचानामन्यतमेन समवयोपरियाएण वयसा वा
 एवमादीना वचनं समं तगं थिरतो वेदति चोदनावचनं, थिरं नाम जं अपुणक्काग्याए अब्भुड्ढेति, न नाभिगच्छति, न गहंति न,

य तिविहो' गाथा ॥ १३१ ॥ गद्ये तिविहो-सुख गाहेति अथ गाहेति उभय गाहेति, आसेवणाए द्विविहो-मूलगुणे उपर
 गुणे य, मूले पंच, तत्रहा-याबाह्यायवेरमण सेहाषति, क्करयतीत्यर्थः, उचरगुणे तत्र दुबालमविधं आसेयाविधि, गामणिष्फण्यो
 गतो । सुषाजुमये सुखमुच्चारेतन्व, स एवमावयधिए धम्मो कृतो 'गय विहाए इह सियस्समाणो ॥ ५८० ॥ पुण, सारअ
 द्रव्यं ग्रन्थ प्रम्यातिपाठादि मिध्यात्वादि अप्सत्यभाषण्यं च विसेसेव हित्वा रिषाय, पसत्यभावगय तु गाणदमुणवरिचाइ
 आदाय, खओवसमियं णाणं कस्सइ पुन्नादच भवति, किंच आदाय?, पण्यजाति आदानार्थ, खाइगस्स तु गियमादाय, दग्धन
 त्रिविध, तस्यापि कस्यचिदादानाय, केनचित्पूर्वेनादयेन सायोपद्यमिकेन एवगुरीवस्स तु आदानार्थं दृढ्ययेस्स, चरित्रस्य तु त्रिवि
 पस्याप्यादानाय, प्रवृत्तमावग्रन्थो आदानीवेत्यर्थ, तेन चात्मानं ग्रन्थयति, इहेति इह प्रवचने, इति च पठ्यते उपप्रदर्शनार्थ,
 एव द्विविधाए सिक्खमाणो उत्थायेति प्रब्रज्य सोमन पमवेरं वसेज्जा सुधारित्रमित्यथा, गुत्तिपरिसुद वा मैयुनवमचेरं
 बुबुद्धि, गुरुपादमूल जावडीवाए आब बग्गुखयविहारं ण पडिबळति ताव वसे, उवायकरी-जिहेदुक्करी, ज अ पुयति त मिक्ख
 न्ति यइवसिक्खाए, सुट्ठुवि सिक्खित्त च भासेवणसिक्खाय अपडिक्क्रेति, जे छेय विप्पमाय ण कुज्जा, यच्छेक्क स विप्र
 माइ, प्रमादो नाम अनुपमः यपोक्ताकरण, यथाऽऽतुरा सम्यक् वैद्ये उपपातकरी धान्ति लभते एव साधुगपि साधयप्र-यपरिहारी
 पापकर्ममेपज्जस्थानीयेन प्रवृत्तभावप्र-वेन कर्माभयद्वान्ति लभते, सो पुण एगल्लविहारपटिमाए अप्पज्जनो, गच्छति कयि पुरिसे
 अविदिष्ण विगच्छति, अविठीरंभुतमहोदवी अविद्यानसो तीर्थक्याविमिषिपूतः, तस्स दुज्जदारी दोसा भवति, इमे चान्ये, यथम्-
 जहा दिया ॥ ५८१ ॥ पुत्तं, पोतमपत्तजात सावासगा पयित्त मज्जमाण । स्वयामगात् गर्भोद्बन्धाद्वा, दिवो जातो द्विज',

पततीति पोतः, पतन्तं त्रायन्तीति पतत्राणि पिच्छानीत्यर्थः, नास्य पत्राणि जातानि अपत्रजातः, सावसगा पवितुं प्रपलातु, तम-
 चाई तरुपक्वगं वा सावामगातो उल्लीणं पुणो उहेतुमसकेन्तं, दणकः पक्खी, दंकः आदिर्येपा ते भवति दंकादिणो अन्यतरा, अव्य-
 क्तगम इति अपर्याप्तः, हरेज वा, पिपीलिकाउ व णं खाएजा मारेज वा णं चेडरूवाणि धाडेज वा, अपि काकेनावि हियते, एप
 दृष्टान्तः, सूत्रेणैवोपसंहारः। एवं तु सिद्धिचि (सेहंपि) अपुट्टधम्मो (अपुट्टधम्मं) ॥ ५८२ ॥ वृत्तं, न स्पृष्टो येन धम्मः स
 भवति अपुट्टधम्मो, अगीतार्थ इत्यर्थः, निस्सारियमिति इहलोकसुहं निस्मारं, बुसिमं णाम चारित्रं, निस्मारं मणमाणो, परं सो
 असुहं चाणिस्सार मणमाणो, दियस्य छायं स एव द्विजः पक्षी वरिकादीनामन्यतमः, छायगं नाम पिह्णगं, अपत्रजातं, हरिसु
 हरिति हरिस्संति वा, त्रैकाल्यदर्शनार्थमतीतकालग्रहणं, येषा धम्मः मिथ्यादर्शनं अविरतिश्च तेऽप्यधम्मो, भिक्षुकादीनी तिणि
 तिमङ्गाणि पात्रादियस्याणि विप्परिणामेऊण हरति, तद्यथा-जीवाकुलत्वात् दुःमाध्या अहिमा, दुःखेन वा धर्मः, इह तु सुखेन,
 शुचिवाटिनोऽपि द्विपंति, आमिसमुत्तरिवदित्येवं कुप्रवचनजालेन विनश्यन्ति, रायादिणो णियह्णगा वा णं विसएहिं णिमंतेन्ति, इत्थी
 वा इत्यादि, अनेक इति बहवः, पापडिनो गृहिणश्च, यतश्चैते दोषाः अगृहीतग्रन्थस्य तेन तद्ग्रहणार्थं गुरुपाठमूले 'ओसाणमिच्छे'
 ॥ ५८३ ॥ वृत्तं, ओसाणमित्यवमानं जीवितावमानमित्यर्थः, अथवा ओसाणमिति स्थानमेव, गुरुपाठमूले, उक्तं हि — 'आमवप-
 दमोसाणं गह्लिस्स' 'मणोरमा चेया' मनुष्य इतियावन्मनुष्यत्वं च अस्य तावदिवान्ते वसिओ, अगिलाए समाधि मणमाणोऽनव-
 बुद्धो नवग्रहवत्, समाधिरुक्तः, तमाचार्यसंज्ञादिच्छति, अन्यत्रापि हि वसन् जो गुरुणिदेशं वहति स गुरुकुलवासमेव
 वसति, अनिर्देशवर्त्ति तु सन्निकृष्टोऽपि दूरस्थ एव, लोकेऽपि सिद्धा प्रत्यक्षपरोक्षसेवा, 'कामक्रोधावनिर्जित्य, किमरण्ये

करिष्यसि !' फालगसेऽपि शुरौ असहायेन गीतार्थेन धान्यञ्च गन्तव्यं, स्नात्को दोषः, अनधिकारिणोऽपि तस्य 'अ
 णोसि' णतकरिति पाद्या' ण उषिा गुरुभूलेहि अनुपितः न भवस्यांतकरो भगति, बाहुरुचैषदृष्टान्तः, गुरुमभीप तु स्मलि
 षोऽपि पुनर्यिसोष्यते, कथाः, मेरया वासे, 'ओभासमाणे द्रवियस्स' पुन ॥५८५॥ ओभासित णाम रागद्वेपरहितत्वात् तीर्थं
 कर एव मगवान्, ज्ञानवना हि नावत् इतिरुत्वा, विष ज्ञानमेव, ज्ञानदर्शनपारित्राणि या, अयत्ता तु दविगविष प्रज्ञाश्रयति,
 वादी वा बम्मरुयी वा विसुदचारित्रो वा उपसरी वा, तयावदाचार्यमभीपे विपते ताव न निरुसे यद्विद्या, अज्ञावपि तावद्विज्ञो
 गुरुमपि(मुप)जीयति, आचार्यवत् गुर्वंशुशतो निरुसजा, ततो वा पदिता न निरुसे, विषयकतायाभ्यां वा हीरमाणमा मान अत्र
 मामत अनुज्ञामतीत्यर्थः, मा एव कुरु यावदित्यर्थः, निगार्यमाण चात्मानमिच्छन्ति गुणादिभि, प्राप्तुमात्र इति द्विप्रश्नः, धगलत्र
 दृष्टेर्न प्रति बुद्धमानता, तथा 'किं मे कठ क्रियमकिय सेस०' प्रमाद च गत्वा यागु प्रतिनेरवत क्रिड, सुप्रमाद वा तत्र
 स्वय प्रमादनिवृत्तये इत्यपदिश्यते । सदा(णि)सोद्या अबु मेरवाइ(णि)इष ॥५८५॥ तपथा-यन्दनस्तुत्यादीयादनिमज्जगा-
 दीन् तयोपसेवनादीनि, येनादिग्रहण करोति तन क्षायते यथैतानि सुत्यादीनि शब्दज्वालादीह सतीति, मय कृवन्तीति मैत्र्याभि,
 तपथा-सरस्वरमिददूरमैरवादीनि मदाणि, मोक्षा वाक्यश्रुणादिति क्षाप्यते, वाशब्दादभैरवान्, अथवा अभैरवाणि, अनाथयो
 नाम अनाथय तेषु-भवेत्, अथवा आधय इति न्यान रागद्वेषाभय इत्यर्थः, अनुभूतेषु वा, एव माव फलमपि फुमिषा अद् मेर
 वाणि अपि फासरुचरमगंवेहि, एते इन्द्रियपमाददोषा ईहेव, नित्राप्रमादनिवृत्तये तु निरुद्य भिचस्सू न पमादकृत्वा (पमाप कृत्वा)
 दिवमन्ता ण विहायति, रविषि दोषिष्व बायं जिणरुप्पी, एकान्तं पिणण्हणितो, मरीरधारणा इत्यपिति, नित्रा दि परम

चिश्चामणं, दशब्दात्कृपायकथामद्यप्रमादा अपि गृह्यन्ते, कथ कथमपीति किमहं पव्वज्जं ण गित्थरेज्ज ? समाधिमरणं ण लभेज्जा ?
 अथवा कथ कथमिति सम्यक् अनुचीर्णस्यास्य कि फलमस्ति नास्तीति एवं विततिगिच्छा तरेज्ज, न कुर्यादित्यर्थः, धर्मकथां वा
 कथयन् विततिगिच्छामपणो तरेज्ज, 'तमेव सच्चं निससंकं जं जिणेहि पवेदित ।' अण्णेप्पि च तथा कहेज्ज जहा विततिगिच्छा ण भवति,
 उत्तरशिक्षाधिकारे तु (इत्तु) वर्त्तमाने 'जे ठाणओ सयणासणे य'वृत्तं ॥५८४॥ स्थानेन साधु भवति पडिलेहिचा पमज्जिता, जहा
 ठाणसत्तिक्कए, सयणं सुवतो साधू साधुरेव भवति, स जागरो सुवति जहा ओहणिज्जुत्तीए, आसणे निसीयंतो पडिलेहणादि
 करोति, पीढगादि वा जहिं काले आमणं गेण्हेतव्वं जहा परिभुंजियव्वं, पलित्थंकादीओ यं पंच गिमिज्जाओ आचरतो साधुरेव न भवति,
 परमेरियासमित्तियान् साधुरेव भवति, समितीसु अ गुत्तीसु अ समिती इरियासमिती मुक्का सेमाओ, गुत्तीओवि काय-
 गुत्ति मोत्तुं, ठाणमयणासणगहणेणं कायगुत्तीरुक्ता, आगता प्रज्ञा यस्य न भवति आगतप्रज्ञः, समिती गुत्तिश्च आसेविते विया-
 गरेत्तिचि, स एवं समितात्मा गुप्पथ यदा वा करोति धम्मं तदा सुखं प्रज्ञापयति, पुढो विस्तरजः कथयति, तस्य हि उद्यममानस्य
 ग्राह्यं वचो भवति, विसुद्ध भवति, स्थानादिषु वा यो हि चिर स्खलतीत्यर्थः, तं पुढो वदेज्जा पतिचोदिज्ज स्मयं यथा ते हि
 सुखं परिचारयति, अथवा पुहोत्ति परस्पर चोदयति, न गौरवेन, ममैते वदथा अभियोज्याचा, मो पुण चोदंतो दुविधो समानवयोऽम-
 मानवयो य, सर्वस्यापि षोढव्यमिति, तद्यथा 'डहरेण०'वृत्तं ॥५८६॥ डहरो जन्मपर्यायाभ्या, बुडो चयसा, अनुजामितः कच्चित्
 चुक्कस्खलिते पडिचोदितः रायणिए आयरिओ परियाएण वा पव्वत्तगाईण ना पंचानामन्यतमेन समवयोपरियाएण वयसा वा
 एवमादीनां वचनं सम्मं तगं थिरतो वेदंति चोदनावचनं, थिरं नाम जं अपुणक्कागयाए अब्भुडेति, न नाभिगच्छति, न गर्हाति न,

मिच्छादुःखं करति, दुष्कारमिच्छादुःखं न करति, चोदितो वा न पश्चिचोदति, निश्च्यतए वाधि अपारए से यया नदीपूरेण द्विय
मायः कनचिदुक्त इदं तुरक्यष्ट अवलम्बस्व, इदं यत्र वृक्षशाला वा शुद्धमात्र वा आत्मान धारय इत्युक्तो रुप्यति न वा करोति, यदु
न्यते स हि अपारगे मयति, यारं न गच्छतीति अयारगः, एव समिधोऽयि, अथवा निमग्नप्राप्तिवातुरः न राग परं गच्छन्ति, अथवा
णिन्त्रवरायि इति पिन्त्रवततो, स हि आचार्यमोक्ष प्रति नीयमानोऽपि सम्यगुपदेष्टे पश्चिचोअणाद्वि य न पारं गच्छति ससारस्य
छपायवत्रान्, अहं अप्यमुपेहि य, एमा ताव सपरस्वचोदणा । इदानीं सपरस्वे परपस्वे य—‘विउट्टितेण समयाणुसवे(सिद्धे)
वृत्तं ॥५८७॥ विउट्टितो नाम विन्नुतो, यथा व्युत्थितोऽस्स विमवः, संपत् नुत्थितः, संयमप्रतिपन्न इत्यर्थः, पाठ्यत्वादीनाम
न्यतमन वा कचित्प्रमादाच्च क्येयं वा त्वरित गच्छन् अहा तुल्य न वदति तुरित गतु, क्व ? कीदृगादीनि न हिंसय, हिंसितु
वा, एव मूलगुणसु वा उचरगुणेषु वा विराधणाए अन्वतरेण वा समये वाऽनुप्रास न तुल्यं वदति एवं काठं, जे अंतरपलोय
नेण होयन्, ते तु बहरस्य वा महेतेण वाऽनुप्रासः, अन्वुट्टित्वाए वददासीए वा, अतीव उस्थिता अन्वुट्टिता, कुत्रोरिचिता ? दौ -
दीन्ये, वददासीग्रहण तीसधि ताव गोदिन्वतो न रुस्सियन्व, किं पुन जो तणुआपिधि सीलाणि वरेति ? अपया अन्वुट्टिता
मा दटयट्टिता सुयगीव पमचमेति रुद्धाण भवेति तुल्य वदति एवं काठं ? अपया अन्वुट्टितेति पश्चिचस्वययेण गत, चन्द्गुस
म्भीयस् पुरुषः, तयया-ठायशमी, पतितभ्योऽपि पतितस्यावि चोदती, न वक्तव्या, स वाधि ताव तुम क्वेसि मम चोदेतु,
प्रागारिखंति स्त्रीपुनर्युमक वा, आह कन ? अन्यतरण वा एव चोदितो ‘न कुप्पज्जा’पुनं ॥५८८॥ कोपो नाम मनप्रद्रेप, पश्ये
त पचवद्वन्ना फट्टलोद्वहन्नादीनि, न वा फरुस वदेज्ज, अहा मरुओ, रक्कयवग जाग मसन्वोयवक्काओ मुहकडुम्भी, मोडवि वा यत्थेण

णासिओ लोगो ण किर जाणति जेण तुज्झोचदिद्धं, किमंग पुणं तुमं सपक्खेण वा ओसणेण चोदितो, भणति—को तुममहे वा
 चोदंतु भमति ? तद्वा करिस्सति, सपक्खे मिच्छामिदुकडं, पगक्खे ममैव तच्छेयः, एवं पडियुणेज्जा, न च प्रमादं कुर्यात्,
 येन पुनथोद्यते यत्तुल्यगं तस्स पूया कायव्वा । 'वणस्सि मूहस्स' ० वृत्तं ॥ ५८९ ॥ वनमरणं तत्र दिग्मूढस्य उत्पथप्रतिपन्नस्य वा
 अमूढः कश्चित्पुमान् अन्यो ग्रागो वा अदिस्सं गच्छतो मार्गं कथयति, यथा कथयामि तथा तथाऽयं मार्गं इप्सितां भुवं गच्छति,
 अनुगांसंतो यदि उन्मार्गापायान् दर्शयित्वा ब्रवीति—अयं ते मग्गे हितः क्षेमोऽकुटिलत्वादितः फलोद्यगादिदृक्षजलोपेतत्वाच्च, प्रजा-
 यंते इति प्रजाः—मनुष्याः, प्रयान्ति वा येन तत्प्रयानं भवति मार्गं एव, तेणैवमेव सेयं, तेणावि मूढेण अमूढयस्स तेण मज्झ
 य चेन एतं मे सेयं ज बुद्धा समणुसास्सयंति, जं मे एते बुद्धा मग्गविदू सम्मं उज्जगं, न वा द्वेषेण, अनुशामना नाम धी,
 सम्ममणुमागयंति, बुद्धा बुद्धा आचार्याः पुत्रस्येवोपदिशंति, न द्वेषेण पक्षरागेण वा, स्खलितेषु अणुशामति, एष दृष्टान्तः, उपसं-
 हारः ततस्तेन मूढेनेश्वरेण वा ० वृत्तं ॥ ५९० ॥ अमूहस्येति देशिकस्य, यद्यपि चण्डालः पुलिन्दिगन्दगोपालादि च तस्यापि विस्तीर्ण
 वता नरेण सता शक्तयनुरूपा कायव्वा, पूया भत्तिसजुत्ता, अहमनेन दुर्गात् स्वापदभयात् दोषेभ्यो मोक्षित इत्यतोऽस्य कृतज्ञत्वात्
 प्रतिपूजां करोमि, विगेषयुक्ता नाम यावती मे तेन पूजा कृता अतो अस्याधिकं करोमि, तद्यथा—यस्त्वान्नपालनभोगप्रदानं राजा
 दद्यात्, उक्तो दृष्टान्तः 'एनोवमं तत्थ उदाहु वीरे' तस्मिन्निति तस्मिन्मार्गोपदेयक उदाहरति स्म उदाहुः, धीराः, अणु-
 गस्म अत्थंति अणुगमेण अणुगम्य उपनयंति, तेनापि गिड्यात्ववचनात् उत्तारनेन अभ्युत्थानादि सविशेषा पूजा कर्तव्या, यद्य-
 द्यसौ चक्रवर्ती लिष्कान्तः आचार्यश्च द्रमककुलादिजातः, द्रव्यपूजा आहारादि, भावे भक्तिः वर्णवादश्च, वार्त्तास्त्रिन्येऽपि दृष्टान्ताः,

तपसा-‘गदमि अगिगजालाउलमि जइ णाम ठब्बमार्णमि । जो बोइइ सुयत सो तस्स ज्जणो परमबधू ॥१॥ जइ वा वित्तसंजुणं
यन निदमिइ भोणुच्चमस्स । जो विमदोसं माइइ सो तस्स ज्जणो परमबधू ॥२॥ अयमन्य सौत्र ‘जेता जइ अंधकारसि
रानो’ इण ॥५०१॥ नयतीति नीयते वा नना, अंध करोतीति अंधकारं मधाधकारं अचन्द्रा वा रात्रि अहवीसा गत्तापापाण
दरीइधदूगमा स तस्यां पूर्णरश्मिं दण्डकण्ठं न पश्यति, कुतोऽमार्गः?, सो सूरियस्स अणुगुग्गमेण स एव सूर्यप्रकाशमि
ध्यक्त्वसुर्वानकं मग्गं विगगणानि पगगसितमि प्रकाशितमिति जगति षडुपि वा, ‘एवं तु सेहं’ इण ॥५९२॥ सेहो पुम्बुवो
दुविधो-‘गहण आसवणं य, अणुदुबम्मो णाम अरएधम्मा, धम्मं न जानाति, प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षणं धम्मं जानाति, प्राजातिपातादिपु
ययासंसेय, अथवा चित्रधम्मं अप्रमादादिधम्मं वा से कोविनो जिणवयणेण पच्छा कोविता णाम विपश्चित्’ गहणसिक्खाए
कोविनो, आसवित्तं च गहणद्विधया ज्ञायते सूरवेण पासति चक्खुणेच वड्ढिकोऽपि च पय, अकृत्यादावर्यं कृत्ये प्रवर्त्तते,
गुरुकृत्यामगुणस्त्रमादाप्रमादो मूलोत्तरगुणो च पश्यति, मूलगुणेषु तावत् अहिमापयमपदिदपते ‘उङ्ग अहेय तिरिय दित्तासु’
इण ॥५९३॥ उङ्गं प्रहयति तेत्तपाणातिवातो, जे थावरा जे य तत्ता दग्गपाणातिवातो, सत्ताज्जतोपि कालप्राणातिपातः,
तस्स परदमतो मणप्पमोस अधिक्कपमाणोपि भावपाणातिवातो योगत्रयकरणत्रयेण, एव सीताल मगमत पचसु महब्बयसु,
दग्धादिचतुक्कं च मामान्यन मग्धासु बोएयग्घा, मणप्पमोसं, पदोमेण वा विविधं कम्पयति २, एव उत्तरगुणेषु विदुविधा सिक्खा
बोएग्घा, यस्मादेव गुरुकृत्यामगुणा तत्रावमन् ज्ञानमधीत्य कसलामलफणल्लोकं पश्यति व्रतेषु च स्थितो भवति, ज्ञानगुणात्,
तन तज्जाल ‘कालेण पुच्छं ममिग पयासु’ इण ॥५९४॥ ‘कालेने’ति ‘काले विणए षडुमाणे’णाणापारो वयियति, मम्य

गिति निविधाए पञ्जुवासणाए, प्रजायन्त इति प्रजाः सम्यग्रजाभ्यः आङ्गवमाणं (णो) 'जहा पुण्णस्स कत्थइ तथा तुच्छ-
 स्म कत्थइ' यथा ईश्वरनिकान्तस्य तथा पेलवनिक्कान्तस्यापि कथ्यते, दविओ णाम दोहिनि रागदोसेहि रहितो भावात् तस्य
 तज्ज्ञानं, ज्ञानधनानां हि माधूना किमन्यत् वित्तं स्यात्?, स तु गीतत्थो पुच्छियव्वो, इतरो उ अतच्चं पि देसेज्ज, तं सोयका-
 रीय तमिति यत्कथ्यते श्रोतमि करोतीति श्रोतकारी, गृहीत्वेत्यर्थः, गृह्णाति, अथवा श्रोत्रेण गृहीत्वा हृदि करोतीति श्रोतः-
 कारी, श्रुत्वा वा करोतीति श्रोतकारी, पुढोपवेसेत्ति पृथक् पुणो २ वा पवेसे हृदयं पुढो पवेसे, 'सहस्रगुणिता विद्याः, शतशः
 परिपत्तिताः', पत्तेयं वा पत्तेयं पवेमो पुढोपवेमो, तंजहा-उस्सग्गे उस्सग्गं अववाते अववातं, एवं ससमए सममयं परसमए पर-
 ममयं वा, अतिक्रान्ते अतिक्रान्तकालं, संख्यायतेऽनेनेति संख्यानं, केवलिन इदं कैवलिकं समाधिरुक्ता, 'अस्सिंस्स सुठिच्चा०'
 वृत्तं ॥५९५॥ अस्मिन्निति यद्गुरुकुलवासे वसता श्रुतं गुणितं च, सुदुट्टुट्टिच्चा सुठिच्चा, दुविधाए सिक्खाए अप्पमादे समितिगुत्तीसु
 अ एमकालं यथा साम्प्रतं तथैष्यकालमपि यावदायुः, एत्तेसुत्ति एतेष्वेव समितिगुह्यप्रमादेषु धम्मसमाधिमार्गेषु च वर्त्तमानस्य
 शान्तिः-इहान्यत्र च मौग्यमित्यर्थः, सर्वकर्मशान्तिर्वा, शान्तस्य च सतः सर्वकर्मनिरोधो भवति, अनाश्रव इत्यर्थः, अथवा समि-
 त्यादिषु अप्रमादस्थानेषु यानि चिह्नान्युक्तानि तेसु वर्त्तमानस्य कर्मोपनिरोधो भवति, क एवमाख्याति?, उच्यते, ते एवमक्खंति
 'ते' इति ते तीर्थकराः ज्ञानदर्शनचारित्राख्यांस्त्रीन् लोकान् पश्यन्तीति त्रिलोक्कदर्शिनः, ऊर्ध्वादि वा त्रिलोकं पश्यति, तस्मा-
 द्गुरुकुलवासे वसतः समितिगुप्तिगुप्तस्य प्रमादरहितस्य शान्तिर्भवति कर्मनिरोधश्च, तेन न भूयः पतंति प्रमादसंगं, एतदिति यदुक्तं,
 असमितित्वमगुप्तत्वं च, प्रमाद एव सङ्गः, संगो वा शोचक्खो मोक्खमग्गस्स, एवं गुरुकुलवासे दवियस्स वित्तं । 'णिसम्म से

तथा-‘गहमि अगिगजालाउलमि जह णाम दन्तमार्गमि । जो बोद्धे सुयंत सो तस्स ज्जो परमवधू ॥१॥ जह वा विससंजुव
मम निदमिह भोत्तद्धमस्त । जो विसदोसं माह्व सो तस्स ज्जो परमवधू ॥२॥ अयमन्य सोत्र ‘जेता जहा अधकारसि
रातो’ इव ॥५९१॥ नयतीति नीयते वा नना, अथ करोतीति अधकारं मवाधकारं अचन्द्रा वा रात्रि अहवीसा गवापापाण
दरीइसदुगमा स तस्यां पूर्वएवमपि दण्डकपथ न पश्यति, इतोऽमार्ग !, सो सूरीयस्स अब्भुगग्गेण स एव सूर्यप्रकाशमि
व्यक्तवसुवार्नक मग्ग विद्यापाति पगस्सितति प्रकाशितमिति जगति क्खुपि वा, ‘एवं तु सेवे’ इव ॥५९२॥ सेहो पुब्बुत्तो
दुविषो-गहमे आसेवणे य, अपुद्धम्मो णाम अएवम्मो, धम्मं न जानाति, प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षण धम्मं ज्ञानादि, प्राप्तातिपातादिपु
यथासंख्य, अथवा पिप्रधम्मं अप्रमादादिधम्मं वा से कोवितो जिणवयणेण पच्छा कोविता गाम विपश्चितः गहमसिक्खाए
कोवितो, आसवित्तव च गहवद्विषया ज्ञायते सरोवर प्यासति चम्बुणेव दक्षिणोऽपि च पथ, अकृत्यादावर्ष्य कृत्ये प्रवर्षते,
गुरुलक्ष्मणगुणात्प्रमादाप्रमादौ मूलोत्तरगुणौ च पश्यति, मूलगुणेषु तावत् अहिंसापथमपदिश्यते ‘उद्द अहेय तिरिय विसासु’
इव ॥५९३॥ उद्द अहयति खेत्तपायाविवातो, जे पाथरा जे य तसा दण्यपाणातिवातो, सदाजतोचि कालप्राप्तातिपातः,
तस्स परद्धमनो मणप्पओस अद्रिकपमाणोचि मावपाणातिवातो योगत्रयकरणत्रयेण, एव सीताल मगमत पथसु माहव्यपसु,
दन्वादिचतुष्क च मामान्यन सण्यासु वोण्यम्भा, मणप्पेओस, पदोसण वा विविधं कम्पयति २, एव उत्तरगुणेषुवि दुविधा सिक्खा
मोएग्गा, यस्माच्चैव गुरुलक्ष्मणगुणाः तत्रावमन् ज्ञानमपीत्य करतलामलक्यलोक पश्यति वतपु च सिरो मवति, ज्ञानगुणाव,
तन तज्जातं ‘कांखेण पुच्छे सम्मिय पयासु’ इव ॥५९४॥ ‘कांखेमे’ति ‘काले विणए यद्दुमाणे’-‘भाणापारो छयिपि, मम्य

गिति निविधाए पञ्जुचासणताए, प्रजायन्त इति प्रजाः सम्यग्रप्रजाभ्यः आइवग्वमाणं (णो) 'जहा पुणस्स कत्थइ तथा तुच्छ-
 स्म कत्थइ' यथा ईश्वरानिक्रान्तस्य तथा पेलचनिक्कान्तस्यापि कथ्यते, दविओ णाम दोहिवि रागदोसेहिं रहितो भावात् तस्य
 तज्ज्ञानं, ज्ञानधनानां हि माधूना किमन्यत् वित्तं स्यात्?, स तु गीतत्थो पुच्छियव्वो, इतरो उ अतच्चं पि देसेज्ज, तं सोयका-
 रीय तमिति यत्कथ्यते श्रोतमि करोतीति श्रोतकारी, गृहीत्वेत्यर्थः, गृह्णाति, अथवा श्रोत्रेण गृहीत्वा हृदि करोतीति श्रोतः-
 कारी, श्रुत्वा वा करोतीति श्रोतकारी, पुढोपवेसेत्ति पृथक् पुणो २ वा पवेसे हृदयं पुढो पवेसे, 'सहस्रगुणिता विद्याः, शतशः
 परिपत्तिताः', पत्तेयं वा पत्तेयं पवेसो पुढोपवेसो, तंजहा-उस्सग्गे उस्सग्गं अववाते अववातं, एवं ससमए ससमयं परसमए पर-
 ममयं वा, अतिक्रान्ते अतिक्रान्तकालं, संख्यायतेऽनेनेति संख्यानं, केवलिन इदं कैवलिकं समाधिरुक्ता, 'अस्सिं सुठिच्चा०'
 वृत्तं ॥५९५॥ अस्मिन्निति यहुरुकुलवासो वमता श्रुतं गुणितं च, सुदट्ठु द्विच्चा सुठिच्चा, दुविधाए सिक्खाए अप्पमादे समितिगुत्तीसु
 अ एमकालं यथा साम्प्रतं तथैवकालमपि यावदायुः, एत्तेसुत्ति एतेष्वेव ममितिगुह्यप्रमादेषु धर्मसमाधिमार्गेषु च वर्तमानस्य
 शान्तिः-इहान्यत्र च मौख्यमित्यर्थः, सर्वकर्मशान्तिर्वा, शान्तस्य च सतः सर्वकर्मनिरोधो भवति, अनाश्रव इत्यर्थः, अथवा समि-
 त्यादिषु अप्रमादस्थानेषु यानि चिह्नान्युक्तानि तेषु वर्तमानस्य कर्मोपनिरोधो भवति, क एवमाख्याति?, उच्यते, ते एवमक्खन्ति
 'ते' इति ते तीर्थकराः ज्ञानदर्शनचारित्राख्यास्त्रीन् लोकान् पश्यन्तीति त्रिलोक्कदक्षिणः, ऊर्ध्वादि वा त्रिलोकं पश्यति, तस्मा-
 दुरुकुलवासे वसतः समितिगुप्तिगुप्तस्य प्रमादरहितस्य शान्तिर्भवति कर्मनिरोधश्च, तेन न भूयः पतंति प्रमादसंगं, एतदिति यदुक्तं,
 असमितित्वमगुप्तत्वं च, प्रमाद एव सङ्गः, संगो वा थोवक्खो मोक्खमग्गस्स, एवं गुरुकुलवासे दवियस्स वित्तं । 'णिसम्म से

मियत्तु समीहमट्ट (समीक्षियट्ट)०'बृष ॥५९६॥ निवृम्यति गृहीत्वा गुणयित्वा निवृम्य वा, सम्यक् पूर्वोपर्येण वा समीक्ष्य,
 अयमिति सुतार्थं मोक्षार्थं वा, ताल्लान् प्रति अर्चान् मातीति प्रतिमा, धोतृष्णां संखयच्छेष्टा, विश्वारदः स्वसिद्धान्तज्ञानरू., आत्मा
 णमट्टी आदीपत इत्यादानं, शानादीन्यादानानि, आदानेन यस्वार्थं स आदानार्थी, बोदान विदारण तप', मौन-सयमः, आदान-
 नार्थी बोदान मौन च, उपेत्येति प्राप्य, दुविधाए सिक्स्याए गुरुकुलवासी प्रमादराहितः शुद्धेति निरुपघेन सम्यग्दर्शनाधिष्ठितेन
 बोदानेन प्रतिपेवेन, उवेति, मार मरत्यस्मिन्मिति मार—संसारः, उकोसेन वा सप्तद्व मवगाहयाइ मरेख, एव सो बहुस्तुत्रो
 जातो जो पुत्रो अस्मि सुद्विधा, यत्त्व पठित-गिसम्म से भिक्खु समीक्षियट्ट, दशदर्शन कुर्वन् अन्तुअयमगतं प्रतिपत्तुक्कमेय
 वा गुरुणा भाचार्यत्वेन स्थापितः समीक्षितो वा, एक अनेआदेखात् अमिबीपते 'संस्वाइ धम्म व विपागरति०'बृष ॥५९७॥
 संस्वाएवि धम्म आत्वा युतं धम्मं वा कषयति सिरुपटिच्छगाण धर्मरुर्वा च कषयति, अथा 'सम्भाए'वि खेव काल परितं
 सामत्थं बडप्फ्फो नियमिवा परिकषयति, अथवा 'के अय गुरिते ! कं व णए !' अथवा 'संस्मावे'ति एतदमात्रस्याय युतस्य योग्य',
 अतः परं दक्षिणीस्ति, सत्यां वा द्वाको अवियं प्रचरन्ति तस्यि गहिय, एव संसयाय 'अवोच्छिदि०' एवमादिभिः प्रकारैः संस्याय
 धम्म वागारयता पुद्गबोचितास् आचार्याः, कम्मान अंत करेतीति अंतकरा, अन्याय करयंति, यत् पारगा ते पारगा बोणइवि
 मोपणाए त इति संस्याय धम्मं व्याकरयन्तः, पारं गच्छतीति पारगा, जातमन परस्व च, दोणइवि मोयणाए, पारं गच्छति
 मोचनाः, करे ते !, ज ससोधिगा पणइमुदाहरति सम्यक् ममस्तं वा सोधिगा ससोधिगा, पुच्छति तमिति प्रश्न, पूर्वा-
 परण समीक्षित आत्मपरदक्षि च दात्ता द्रव्यादीनि च तथा केज्जं गुरिसेवि परिचितं च सुत कएण भायरिया देमाधारितेण

अत्येण सरितेणं तो संघमज्झयारे ववहरितुं जे सुहं होंति, अच्छिदपसिगवागरणा अकेवली केमची वा रयणकरडसमाणा, कुत्ति-
 यावणभृता कथा, चोहमदसणवपुब्धी जाव दमकालियंति, संमोयितुं अविच्छिन्नोच्छित्तिं करेति, तं पुण कहेतो—‘णो छादणं’
 वृत्तं ॥५९८॥ मत्तमरित्वेनार्थे नाछादयेत् पात्रस्य, धर्मस्य कथां कथयन्न सद्भूतगुणान् छादयेत्, न वा वायणारियं छादयेत्, लूसितं
 भयमित्यर्थः, लूसित्ता णाम अवसिद्धांतं कथयति भिद्धान्तविरुद्धं वा, माणं ण सेवन्ति प्रज्ञामानमाचार्यमानं वा, संशयानात्मनः
 परस्य वा छेपुं न मढं कुर्यात्, न वा प्रकाशयेदात्मानं यथाऽऽमाचार्यः, णयावि पण्णे परिहास कुञ्जति प्रज्ञावान् प्राज्ञः, न
 चेदृशीं कथां कथयेत् येन श्रोतुमात्मनो वा हास्यमुत्पद्यते, अपरियच्छंते वा परे अण्णाहा वा अवुज्झमाणे न प्रज्ञामडेन परिहासं
 कुर्यात्, यथा ‘राजा तथा प्रजे’तिरुक्त्वा न सर्वत्रैव परिहासः, ण याऽऽसियावायंति ‘अंमु म्भुतो’ तस्याशीर्भवति स्तुतिवाद-
 मित्यर्थः, न तद्वानवन्दनादिभिस्तोषितो ब्रूयात्—आरोग्यमस्तु, ते दीवं चायुः, तथा सुभगा भवाष्टपुत्रा इत्येवमादीनि न व्याक-
 रेत, एवं वाक्कसमितिः स्यात्, किनिमित्तमाशीर्वादो न वक्तव्यः, उच्यते, ‘भूताभिसंकाण(ड)दुगुंछमाणा(णे)०’ ॥५९९॥
 वृत्तं, भूतानि अभिमङ्गेषुः मानद्याभिधायिनः अत इदमपठिष्यते, भूतानि यस्य मायद्यमचनस्य शङ्कते न तेन वचनेन णिञ्महे,
 संयमे निर्गच्छेदित्यर्थः, न चानेन वचनेन णिञ्महे, मयमं निर्गालयेदित्यर्थः, मन्ध्यन इति मन्त्रः—वचनं, मन्त्र एव पदं मन्त्रपदं,
 अथवा मन्त्रा इति विद्यामन्त्रादयो गृह्यन्ते, तेन मन्त्रपदेन निब्वहे, गुप्य(गूय)त इति गोत्रं—मयमः मसदश्विधः अष्टादश च सीलं-
 गमहस्साणि इत्यस्मादोत्रान्न तद्विधवचो ब्रूयात् यन्न निर्वहेत्, पदक्राया वा गोत्र यत्र गुप्यते ता न निर्वहेत्. गोत्रात् जीवितादि-
 त्यर्थः, तच्च गोत्रमाचरेत्, कहेन्तो वा ण किञ्चि मिच्छे ण कित्तिवणमदसिलोगदुताए कदिज धम्म, मनुष्य इति स पदकथकः,

प्रजायत इति प्रजा यामो ऋच्यते, तामु प्रप्रासु, स्त्रियो वा प्रजा, न कीर्तिमिच्छत्, असाधूनां घमा २ तान् अमाधुधर्मान् न संव
 प्जा, ने च दर्पमशहस्रादयः, अथवा न तरुणयेत् येन अमाधुधर्माणां मधुघ्नान मवति, पवनपाचनादीनां, असंयतदानादि
 या, न कुतीर्थिहान् वा प्रयत्नसति, किंच-‘हामपि गो सधत्ति०’ ॥६०॥ पृथ, हास्येनापि नो पारधम संचयत्, यथेदं छिद्रत
 सिद्धत वा राट् माय वा, अधवा हास्येनापि न प्रयत्नयत् कुप्रवचनानि, ह्यास्यं भुवन्-अहो तुज्ज सुदिह् अं वरचोह्मा वदति, सुह
 वेव धम्म तुज्ज करह, यद्यपि मोक्षत तथापि न वक्तव्यं, मा भूदयेषां पात्रपुष्टिः स्यात्, गोमट स्वअति गोचम्मेसु बध, जायेचि
 रागद्वेपरहित, न विगतब्ध मदूत, फलसं अतिजावति, रागद्वेषधनभावात्, परुषः-संयम-कर्मणामनाधय इत्यर्थ, तथ्य-संयमं,
 अभिमुत्त ज्ञानाति यथा नो वाग्दोषात्र विगच्छते यथा वाऽऽचार्यते तथा च कथयति, अथवा कथयन् कथां लङ्घिगर्वितो न मवति,
 नरायकं पद, किं, लब्ध्या गर्विता मवति, अहा तुज्जस्स कवेति-तज्जहारगस्सवि तहा रायस्स, अहा अहा तुज्जस्स तहा तहा राज्ञोऽपि,
 प्रकथयना नाम ना धर्मकथित्वनान्यन वा आत्मान कथयति श्लापयतीत्यर्थ, अपरिच्छत वा नावकस्सेति, वमदपतीत्यर्थ, तत्र
 न अन्यपामपि संयतानाहुर्मुम्मी, अथवा न तुच्छए आत्मान मोनपन्न प्रकथयति, यथाऽऽमीहदो अनन्यमददो वा अणान्छेपि
 न धम ददुमानो, न आतुरा भवति, मन्यादिनो वाऽऽह्ल-न्याह्लो मवति, अपरियच्छन्त वा परे, मिदताविकृतानि सेयन्ते इत्य
 विकृतसुत्री, न च विरुद्धत तन मह यस्य कथयति। किंच-‘सकेज्ज याऽम्मकित भाव भिरुत्थु०’ ॥६०१॥ वृत्तं, यत्र अस्मितमस्य
 धानादिषु तम कथयति, अष्टप पुण वा अंफल अग्रङ्कितभावः, एव तावत् क्षायम, अतः परं जिना जानति, भावो नाम ज्ञान, मङ्गि
 तज्ञानमित्यर्थ, न च तद्वत्तन कथयति वा येनान्यस्य द्रष्टा मवति, विमज्ज्यत्वादो नाम भवनीयराट्, तत्र अद्रिते मज्जमीय

वाद् एव वक्तव्यः—अहं तां देवं मन्ये, अतः परमन्यत्रापि पुच्छेज्जासि, अथवा विमज्जवादी नाम अनेकान्तवादः स यत्र २ यथा
 युज्यते तथा २ वक्तव्यः, तद्यथा—नित्यानित्यत्वमस्तित्वं वा प्रतीत्यादि, किं कथयति? केन वा कथयति? सत्या असत्यामृषा च
 भाषादुगं, संमससुद्धितेहिं पदमचरिमाओ दुवे भासाओ, मम ससुद्धिते, ण मिच्छोवद्धिते, जहा उदाइमारगो, चोदकबुद्ध्या
 वा वैतण्डिका वा करेज्जा, स नीपत्ति सम्यक् आशुप्रजः उक्तः। किंच—‘अणुगच्छमाणे धितहं विजाणे०’ ॥६०२॥ वृत्तं,
 तस्यैव कथयति कश्चिद् ग्रहणधारणासंपन्नः यथोक्तमेवावितहं गृह्णाति, कश्चित्तु मन्दमेधात्री वितथं हि जाणनि, तक्रं मंदमेघसं तथा
 २ तेन प्रकारेण हेतुदृष्टान्तोपसंहारः, यथा २ प्रतिबुध्यते तथा साधु सुष्ठु प्रतिबोधयेत्, न चैनं कर्कशाभिगिराभिरभिहन्येत्,
 धिग् मूर्ख! किं त्वार्थेन? स्थूलबुद्धे!, एवं वाचा अककस, कार्येनापि न कुद्धमुखः, हस्तवक्रौष्ठविकारैः वा, मनस्तु नेत्रवक्रविका-
 रेण अनादरेण गृह्यते, सर्वथा अकर्कशे, किंच-तत् कुत्रचिद्भावं कचित् स्वसमये परममये वा तथोत्सर्गापवादयोः ज्ञानादिषु द्रव्या-
 दिप्रज्ञापनायां वा न कुत्रचिद्भावा विहिसेत्, तस्य वाऽबुद्ध्यमानस्य श्रोतुर्न कुत्रचिद्भावां विहिसेत्, अहो
 भंगा लक्ष्यन्ते, न निन्देदित्यर्थः, निरुद्धगं चार्थमर्थाख्यानं वा न दीर्घं कुर्यात् अधिकार्थैः, ‘सो अत्थो वत्तव्वो जो अत्थो अक्खेहि
 आरूढो’ ‘अप्पक्खर महत्थं०’ च उभंगो जहा जहा परुविज्जा० इति महता चङ्गरत्तणेण अत्थं कथा हणति ॥१॥ किंच—‘समाल्लवेज्जा’
 ॥६०३॥ वृत्तं, सो भणं समय वा कधेज्जा, पडिपुन्नभासी अड्डेहिं अक्खरेहिं अहीनं अक्खलियं अमिलितं निमाप्पियं जहा गुरुमगासे
 निशान्तं समीक्षितं वा बहुशः तथा समयगर्थदर्शी कथयति, समिया नाम मम्यक्, यथा गुरुमकाशादुपधारितं सम्यक् अर्थं पश्यन्ति
 समिया अड्डंमी नाहमाचार्य इतिकृत्वा, संति वा श्रोतारः यत्किञ्चित् कथयितव्यं तेण हि, आणाइ सुद्धं वयणं आज्जा, यथा गुरु-

ज्योतिषादिषु तत्त्वैरोपदेष्टव्य, आत्रासिद्ध नाम यद्योपधारित, तात्पर्यादिकल्पितं वचनमिति सुषमरथो वा, विविधं वैधं जुजेद्धा, कथं !, उभयगं उस्सग्ग अवधाए अवधात्, एव मममए सुममय परममए परममय, तदेव पुन्यमानं कल्लेज्जया पायवियेग मियस्सु, कथं मम वाचयत पापविदेहः स्यात् !, न च पूजाभक्तारगौरवादिकारणादावयति, किंच- 'अहानुइयाई सुसिक्खएज्जा' इति ॥६०४॥ यथोक्तानि अहापूयाणि सुदृढ सिक्खमात्रं यन्मार्गपदानि दुर्बिधाए सिक्खाए अपज्जसुति चोहेज्जु पटिकमिज्जसु भासेव नाए सिक्खाए, अतिप्रक्रमलक्षणावयवेषु व्यपदिश्यते- 'यातिवेत्तं वएज्जा, वेत्ता नाम यो यस्य सुदृष्ट्यार्यस्य धर्मदेवनाया वा काल, वेत्ता मरा, तां वेत्ता नातीत्थ ज्ञयादित्थं', एव गुणजातीयं 'से विट्ठिमं स इति स यथाकालवादी यथाकालचारी च इष्टिमा निति मय्यगइष्टिः, उपक्खे परपक्खे वा कथां कथयन् तत्कथयेत् अप्य दारिसण ण खसिज्ज, कुटीर्यप्रशंमामिः अपसिद्धान्तदेवना उपादेष्टुं ज्ञानादिममाधिधर्ममार्गं, वारिअं व जानीते स', एव 'अल्लसए ण य पच्छल्लमासी' ॥६०५॥ इत्थं, अल्लमज्जः सिद्धा- न्तावायाः, प्रक्रमत्र कथयति, न तु प्रक्रमत्रचनैस्सामर्थं गोपयति, अपरिणत वा योत्तारं प्राप्य न प्रच्छन्नमुद्वाटयति, अपवाट मित्थं, मा भूत् 'मामे चोहे गिद्धिस्स' किंच-अणुरूपाए ण विज्जति, न सुदृष्टमन्यत् प्रोक्षेण करोत्यपवा वा, अहा रण्यो भवसि वा उज्ज्वलप्रज्ञो नामार्थं तमपि नान्यथा कुर्यात्, अहा 'आवती क जावती-एके यावती तं लोगो विप्परासंति' सुत्र सर्वैवान्यथा न कथंभ्य, अर्थविकल्पस्तु स्वासिद्धान्ताविरुद्धो भविरुद्धः स्यात्, किमन्यथा क्रियते !, उच्यते, सत्थारमत्तीए द्वासतीति द्वास्ता द्वास्तरि भक्तिं सुत्थारमत्तीः स भवति मत्थारभक्ति, अनुविहण तु अणुविहणं तु अणुविहणं, यदंनं वाद', तदनु विविन्त्यं यदेत् तच्च सुत्था

मम्यन् अन्येभ्यः रिणपरिमोखाए वाएज्जा, तदिदं परिवादयेत् पडिवाएज्जा, सूत्रमर्थं धर्मकथां वा, म एव गुर्वाराधनायां वर्त्तमानः खुद्धसुत्तं उचहाणवं च ॥६०६॥ वृत्तं, स इति ग्रन्थवान्, सुद्धं परिचितं अविच्चाभेलितं च० उपधानवानिति तपोपधानं वा धम्मं यावज्जीवेदिति, तत्तु आज्ञा ग्राह्या, आगमेनैव प्रज्ञापयितव्याः, दाष्टान्तिक्कोऽपि हेतूदाहरणोपसंहारैः, अथवा तत्र इति स्वसमये परसमये वा, तथा ज्ञानादिषु द्रव्यादिषु वा उत्सर्गापवादयोर्वा यत्र २ तत्तथा द्योतयितव्यं आहेज्जचक्के आहेयवाक्य इति ग्राह्या प्रत्यक्षा परोक्षज्ञानी वा, खेदणो कुसले पंडिते स एव अर्हता भाषितुं समाधिं, सनाधिरुक्तः धर्मो मार्गश्चेति ॥ इति ग्रंथाध्ययनं चतुर्दशं समाप्तम् ॥

आयाणिज्जङ्गयणस्स चत्तारि अणु भोगदारा, अधियारो आयाणवरित्ते, णामणिफण्णे दुविधं णाम-आयाणिज्जंति वा संकलितजङ्गयणंति वा बुच्चति, तत्थ गाथा-‘आदाने’ ॥१३२॥ गाथा, एते तु आदाणगहणे किमेकार्थे स्यातां उत नानार्थे?, उच्यते अभिधानं प्रति नानार्थे शक्केन्द्रवत्, अर्थं तु प्रति एकार्थो, तदेवादानं तदेव च ग्रहणं, यथा पुत्रमादाय गच्छति पुत्रं गृहीत्वा गच्छतीति नार्थो व्यतिरिच्यते आदानग्रहणयोः, एकैकं चतुर्विधं-नामादानं०, उच्यते तावत् वित्तमेवादानं तेन भृत्या गृह्यन्ते, तदेव वा आदीयते, प्रशस्तभावादानमेवाध्ययनं, द्रव्यग्रहणेऽपि गलो मत्स्यस्य ग्रहणं, पाशकूटो मृगस्येति, भावग्रहणं तु यो येन भावेन गृह्यते प्रशस्तेनाप्रशस्तेन वा सिंहो मृगान् गृह्णाति, प्रशस्तेन साधुः शिष्यान् गृह्णाति, यो वा येन भावेन गृह्यते यथा दास्योः परस्परं चोरभावेन, उपशमभावेन शिष्यो गृह्यते, आदानमुक्तं । इदाणि संकलिका, सावि णामादि चतुर्विधा-द्रव्यसंकला कुंडगमादीया २ च द्वा संकलिता बुज्झंति, भावसंकला इणमेव अज्जयणं-जं पढमस्संतिमए विति यस्स उ तं हवेज्ज आदिम्मि । एतेणा-

(ण उ आ)दिष्व एमो अक्षोऽपि पञ्चाओ ॥१३३॥ कर्हिचि सुचेण सकला भवति, कर्हिचि अत्थेण, कर्हिचि उभयेणवि, एतच्चैवं
 तेण आदि शिस्मिन्वियद्वा, स च यामावी ठवणावी गाथा ॥१३४॥ द्वावी नाम जो अस्स दग्गस्स भावो होति, उत्थाव इत्यर्थः,
 धीरे दि धीरमात्राद् परिणमते दधित्येन, य एव धीरनाशः स एव दधि द्रव्य, यस्मिन् २ काले आत्मभाष प्रतिपद्यते तस्य द्रव्य
 स्मादिर्मयति, उक्ता द्रव्यादिः। भावादस्तु आगमणोआगमतो ॥१३५॥ गाथा, षोआगमजो भावावी पचण्ण महब्बयाण
 जो पदमनाए पडिवज्जणकालो, आगमजो पुण आवी गणियिद्वग ॥१३६॥ गाथा, सुअस्स सुअणागस्स आदी सामाइयं, तस्म
 य करेमिनि पदमादी, तस्मवि ककरो आवी, दुबालसंगस्स आयारो, तस्मवि सस्यपरिणा, तीएवि पडमुदेसजो, तस्मवि 'सुव
 मे आउत्तं ! तेण' तस्मवि सुअरो, इमस्मवि सुअस्वचस्स समयो, तस्मवि पडमुदेसजो, तस्मवि सिलोगो पादो पद अक्खरति,
 जामणिण्णज्जो गतो। सुचाजुगमे सुचसुअरेयग्गं, स एव गुरुकुलरासी गयति सिक्खमाळो सिद्धापाद केवलज्ञानमुत्पाद्य-जम्मतीत
 पदुप्पण ॥६०७॥ सिलोगो, यदिति द्रव्यादीनि चत्तारि, त अतीतदाए दग्गादिषट्ठक मव्व जामति, कवल नाण सम्ममावे
 पामति केवली, एव पडिपुब्ब अणागतेवि भावे ज्ञानं, तस्मान्नामतो जानीते सब मण्णति मेवावी 'सर्व'मिति सर्वं द्रव्यादि
 भत्तुक पुगपत्थाले वा सर्वं, मेराए चावतीति मेवावी, कस्मादेतोः जानीते?, उच्यते, 'दस्सणवरणतए' वउण्ण घातिकम्माअ,
 दर्शनप्रदणान् ज्ञानस्य प्रदणं, स एयं-अतए चित्तिगिच्छाए' ॥६०८॥ सिलोगो, अत्रोमयेनापि सङ्गलिक, चित्तिगिच्छा णाम
 संदेदज्ञानं, ससु य जानतरेसु०चि, तस्यान्तए, चित्तिगिच्छाए, समस ज्ञानाति संवाणति, न ईद्व अणेत्तिंसं, अतुरयमित्यर्थः,
 तस्मैवविषय अणेलिमस्य-अतुरयस्यास्यणा दुर्लभाः। तदि तदि सुयक्कमाय ॥६०९॥ सिलोगो, ससु २ पारागादिगत्तिसु

तत्र तत्रेति सूत्रार्थः, स्वसमयोत्सर्गद्रव्यादिषु वा, अथवा तर्हि २ चि न तस्य तासु णरगादिगतिसु सुलभो भवति, यच्च सो व्याख्याति से अ सच्चे अणोलिसो-अवितहो सच्चे, कथं ?—‘वीतरागा हि सर्वज्ञा, मिथ्या न ब्रुते वचः । यस्मात्तस्माद्वचस्तेषां, तथ्यं भूतार्थदर्शनं ॥१॥’ सयमो वा सत्यं, सदा सच्चेण संपण्णो वचनेन तपः संयमज्ञानं सत्यं संयमः येन यथा वादिनः तथा कारिणो भवति, यथोद्दिष्टं चास्य सत्यं भवति, स एवं सत्यवान् मिच्छिं भूतेसु कप्पए करोतीत्यर्थः, आत्मवत्सर्वभूतेषु यतते । सा चैवं भवति भूतेसु (हि) न विरुज्झेज्जा ॥६१०॥ सिलोगो, भूताणि तसथावराणि तेन विरुध्यते, विरोधो-विग्रहः तदुपधातो ‘एस धम्ममे बुसीमओ’ बुसीमोश्च भगवान्, तस्यायं धम्मः, साधुर्वा बुसीमान् ‘जगं परिणगाय’ दुविधाए परिणए न एकस्मिन्निति ‘अस्सि’ धर्मे आजीवितादात्मानं भावयति पणवीमाए भावणाहि बारसहिं वा । किंच-‘भावणाजोगसुद्धप्पा’ ॥६११॥ सिलोगो, भावनाभियोगेन शुद्ध आत्मा यस्य स भवति भावणाजोगसुद्धप्पा, अथवा भावनासु योगेषु च यस्य सुद्धात्मा, यथा जलान्तर्नैर्गच्छति तिष्ठति वा न निमज्जति, स एवं हि णावा वतीरसपत्ता यथाऽसौ निर्यामिकाऽधिष्ठिता मारुतवशात्तीर प्राप्नोति उपायात्, यथा तथा जिनचारित्रवान् जीवपोतः तपःसंयममारुतवशात् सज्ज्ञानकर्णधाराधितुतः संसारतीरमाप्य सर्वकर्मभ्यो तिउट्टन्ति-छिद्यते इत्यर्थः, किंच-‘तिउट्टई उ मेधावी’ ॥ ६१२ ॥ सिलोगो, अतीव ब्रुह्यति अतिबुद्धिं, अतीत्य वा उट्टति अतिउट्टति, जाणमाणो असंजमलोगस्स पावगं यथा, पठ्यते कर्मा, तस्य पापानि जानानस्य तपःस्थितस्य खिज्जति, पावं पूर्वकर्माणि-पूर्वबद्धानि, संयमतो निरुद्धाश्रमस्य सतः, नवानि कर्माणि अकुर्वतस्तस्यैवोपरतस्य अकुर्वतो णवं णत्थि ॥६१३॥ सिलोगो, अकुर्वतो णवं कर्म, निरुद्धेसु आपवदारेसु नाम परोक्षस्तवादिषु, कर्मणामकुर्वतः, अकुर्वतः कर्मणां णवानामपि

गस्थि, विज्ञानतो हि कर्मकर्मनिष्कर्षोपायाश्च कुतो गन्धः स्यात् !, एव कर्मं तत्फलं सर्वं निष्क्रियोपायाश्च गच्छाण से महा
 धीर इति आयतचारित्री महावीर्यवान्, सर्वकर्मसुखे मति न पुनरायाति, न वा मज्जते संसारोदधौ, न वा कर्मं निर्णीयते, आभ
 पदरीर्वाऽस्याश्रयशरणो यो न मज्जते 'न मिज्जई' ॥ ६१४ ॥ सिलोगो, अत्र ब्रह्माणाः, तदेव दुष्परत्वात्पदिश्यते, वायु जाल
 अयेति, यथा वायुः दीपजालो अयेति-कथयति ज्योत्स्नीत्यर्थः, एवं स भगवान्, प्रिया लोकस्य स्त्रियः, अचेतिषि वा प्रामितिचि
 वा एगद्व, न ताभिरिच्छते, एता स्त्रियो नासेव्याः, किंच-इत्थिभ्यो जे न सेवति ॥ ६१५ ॥ सिलोगो, स्त्रियोऽपि त्रिविचक्षण
 योगेनापि न सेवन्त, आदिमग्नयत्नमानसु आयतचारिणमतपरिणता, ते अणा पचणुम्मुष्ठा ते ज्ञाना इति स साधवो महावीरा
 कम्ममादिवचनातो दुष्का पावकम्बन्ति जीवित अंसयमकमायादि जीवितं, अन्नवर्कस्वमाणो भणागतमसंयमवीवित वट्टमानं चिह्नं-
 मिषा अपमर्तित वपि वृत्तीकिंचा अंसयमं जीवितं, अंतं पावेति सर्वकर्मणितां, कदं !, जेन कम्मणा समूही-मृतो येनासौ कर्मवि
 कस्य क्षपनाय संमुसीमृतः, न एतद्भुत्सः, जेन इमं भाषंसंनचरिषत्तसंसुपं भग्गमणुमासस्ति अन्वेति च कथयति आत्मानं
 चानुध्यामत अनुमासण पुढो पाणी (णे) ॥ ६१६ ॥ सिलोगो, अनुध्यासं-करोतो पुढ विस्तारे, पुढ इति पुढो विस्तरेण पुनः
 पुनर्वा, पापे अनुध्यामति आयतचारिणभावो, वसुधं पूयणं पासंमति-न पश्येति, किंच-अणास्स ए जण वते अनाधयो अना-
 धयो वा, पुनरपि पश्यते-अणासवे सदावते सदा नित्यकाले दते इदियणोइदियहि दते, मूलवणुण्येण मूलगुणधारी गरीय
 स्त्वाण्ण गृहन्ते 'आरतमेहुणं' उपतमेहुणं इत्यर्थः, णीवारं च न लीयन्ता ॥ ६१७ ॥ सिलोगो, यिक्खन् दण्ड-दण्डस्सान
 मतन् व्यदमानं च धनम्बान च इत्यत एव स्थानं न लीयते-विकारिणां न लभेय, उज्जम्भोण मोत प्राणातिपादादीन्द्रियाणि वा

रागादयश्च 'अणाइले'ति, अणातुरेण छिन्दियव्वं, पुणरपि उच्यते च 'अणाइले' स एवमनाकुलः सदा दान्तः, संध्यते सन्धिः, भावसंधिमनुष्यं कर्मसन्धिः कर्मविवरः ज्ञानादीनि च, भावसन्धिः प्राप्तः अणेलिसं योगत्रयकरणत्रयेण 'अतरा' इति यावत्कर्मतो भवन्तो वा, एवंविधो वा से हु चक्खु लोगस्सिह ॥६२०॥ सिलोगो, स भव्यमनुष्याणां चक्षुर्भूतः, यः किं करोति ?, जे कंखाय करेति अंतगं, कांक्षानाम प्रार्थना कामभोगयोः, अंताणि च सेवंति, स्यात्को गुगः ? इत्यतः पुनः पठ्यते—अंतेण खुरो वहत्ती, अंतेनेति धारया, नान्यतः, चक्कं अंतेण लुट्ठति, चक्रमप्यन्तेन लोट्ठति, इयमर्थसंकलिक्का, अंताइ आरामोद्यानानि वसत्यर्थं अंतप्रान्तभूतानि, आहारार्थं कर्माश्रित्यर्थं न सेवन्ते, न तेषु वर्तन्ते इत्यर्थः, तेनैव प्रांतसेवित्वेनायतचरित्कर्माऽन्तकरा भवन्ति, इह धर्मे, स्यादिदं—धर्मान्तमासाद्य कुत्रान्तकरा भवन्ति ?, उच्यते, इह माणुस्सट्ठाणे मनुष्यभवे, अथवा स्थानग्रहणात्कर्मभूमिः गब्भवकन्तियसंखेज्जवासाउयचं च गृह्यते, धर्ममाराधका नाम अंतधर्मं च आराधयति तमाराध्य । णिट्ठियट्ठा व देवा वा ॥६२२॥ सिलोगो, 'ऋ गता' वित्यस्यार्थो भवति, संसारार्थः कर्मार्थः विषयार्थ इत्यादि, णिट्ठियट्ठा, निष्ठानं च येषां ज्ञानादयोऽर्थागताः ते भवंति णिट्ठियट्ठा, सिद्धयन्त इति, तदभावे देवा, उत्तरीयं तित्थगरसगासाओ तच्चत्थो योच्यते, इदं चान्यत् 'सुयं च मएमेगेसि' च अनुकर्षणे, एवं मया श्रुतं, यदुक्तं साधवः सिध्यन्ति, अणुत्तरा वा भवन्ति, इदं च श्रुतं 'अमाणुस्सेसु णो तहा' अमनुष्या तिस्रो गतयः न तास्वन्तं कुर्वन्ति यथा मनुष्येषु, शाक्या वा ब्रुवंति 'अनागामिनो देवा भवन्ति, ते हि देवा अनागत्यान्तं कुर्वन्ति, अस्माकं तु नो अनागत्यान्तं कुर्वन्ति इत्यतः तद्व्युदामार्थं अमणुस्सेसु नो तहा यथा अन्येपामिति वाक्यशेषः, अथ न यथाऽमनुष्येषु सर्वनिर्जरा भवति नो तहा अमाणुस्सेसु तेषु देवणिजरा न भवति, उक्तं हि—सर्वोऽपि संसा-

रान्तं स्यात्, किं तद् ? वं अमणुस्सेसु णो त्वा मवति, उच्यते-अतः करति युज्यन्वाण ॥ ६०३ ॥ सिलोगो, अमनमन्त,
 दुःस्त्रानि कर्ममि, इहेति इ प्रवचने, एकेषां न सर्वेषां, अस्माकमेव हि समाख्यात, किंच आद्यान् पुण गगेति आघातमा
 स्यात्, पुनर्धिदेष्ये, नान्तेषां, एके वयमेव, किमाख्यातः, बुद्धमेव समुत्स्य सप्तद्वीपे इति समुत्स्य - त्रयी, समुत्स्य
 तानि वा हानादीनि, किंच-इतो विदुसमाणास्त अतः करति युज्यन्वाण मिलोगो, अतः इति इतो मनुष्यान्, विदुसमाणे
 विदुत्वे, धर्मादि विदुसमाणास्त उक्तोऽपि अवगृह्य पोगलपरियोगेण बोधी लभति, माणुस्संति उक्तोऽपि असत्वेन्द्रा पोगलपरि
 यद्वा, आबलियाए असत्वेन्द्रागणेन, किंच-बुद्धमाओ तद्वाओ अर्चा लेखा, तदेति तेन प्रकारेण तथा अवा येषां त
 इमे तथा वा तीर्थकरा विदुदार्चा, अथवा यथा प्रतिपत्तौ लेखा वात्यन्तं भवति, बुद्धमा बुद्धमाणपरिणामा अवहितपरिणामा वा
 इत्ययं, धर्म एवार्चः परं शोभन, तथा मोक्षो मोक्षमाचनानि च, अपरमोक्षोऽनं मिथ्यादर्शनाविरत्यज्ञानादि, धर्मोऽयस्य विदित
 परापरं ये ते दुर्लभा धम्मही विदितपरा, के ते ?-जे धम्म सुद्धमकम्बति ॥ ६२५ ॥ मिलोगो, सुद्ध निरुद्ध आत्म्याति चानु
 चरंति च, पळिपुण्ण नाम सर्वतो विरत पळिपुण्णं ज्ञास्यात चारिच, अपेलित अतुरय, न कुवमंजानादिमिस्तुरय तमनेलितं,
 आत्म्यान्ति चानुचरन्ति च तस्मात्तुन्याचारस कुतो बन्मकथा भवति !, धातो वेति, अथवा कथास्तपि तस्यां जन्मकथा नास्ति,
 अत एवोच्यते-कओ कथाइ मेधावी ॥ ६२६ ॥ सिलोगो, इत इति कुस्तम्य अनिघनसावीचाकुरवत् कदाचिदिति मग्गमना
 गतल उप्पज्जतिपि न पुनरुच्यते मनुष्यत्वेनान्यतरेण वा जन्मना, तथा(हा)गता अयाम्पातीभूता, मोक्षगता वा क तथा
 गता ? उच्यते-सयामता ये (ग्रन्थार्थ ६४००) अप्पडिण्णा तीर्थकरा, चप्रदण्णात् केवलिणो गम्भराथ, अप्रतिज्ञा अप्रतिज्ञा

अनाशंमिन इत्यर्थः, पर आत्मनश्चक्षुर्भूता देशकाः, अनुत्तगा ज्ञानादिना, स्यात्कैनेतदुक्तं ?, उच्यते-अणुत्तरे य ठाणे से ॥६२७॥
 सिलोगो, ठाणं-आयतनं चरित्तद्वाणं, काश्यपगोत्रेण चर्द्धमानेन, तस्य किं फलं ?, उच्यते, जं किच्चा णिव्वुडा एगे, णिव्वुडा
 सिलोगो, ठाणं-आयतनं चरित्तद्वाणं, काश्यपगोत्रेण चर्द्धमानेन, तस्य किं फलं ?, उच्यते, जं किच्चा णिव्वुडा एगे, णिव्वुडा
 उवसंता, निष्ठानं निष्ठा तं णिद्धाणं, पण्डिता, पापाड्डीनः पण्डितः, अनेके एकादेशे पंडिए वीरियं लद्धुं ॥६२८॥ सिलोगो,
 पंडियं वीरियं संयमवीरियं तपोवीरियं च लब्ध्वा कर्मनिर्घातनाय प्रवर्तते, केणायं ?, चारित्रेण, धुणे पुव्वकृतं कम्मं, तपसा धुनाति
 पूर्वकृतं कम्मं, संयमेन च न नवं कुरुते, संयतात्मा तु सन् न कुव्वति महावीरे ॥६२९॥ सिलोगो, णाणवीरियसंपन्नो, अणु-
 पुव्वकडं णाम मिच्छत्तादीहि, संसुहीभूताः उत्तीर्णा इत्यर्थः, कम्मं हेच्चाण जं मतं कर्म हित्वा क्षपयित्वेत्यर्थः, जं मतंति
 यन्मतं यदिच्छन्ति सर्वमाधुप्राथितं, स्यात् किं तत् ?, उच्यते, जं मतं सबसाधूनां ॥६३०॥ सिलोगो, यत्सर्वसाधुमतं तदिदमेव
 णिमगंथं पावयणं, सर्वकर्मश्रयं कृतन्ति छिनत्तीत्यर्थः, साधइत्ताण तं तिन्ना यदाराधित्वेत्यर्थः, णवविहाए आराहणाए तिण्णा
 संसारकंतार, सावसेमकम्माणो वा देवा वा अभविसु, ते तीर्णा इत्यतिक्रान्त काले निर्वृत्ता, देवाश्च, अभविष्यन्नित्यतिक्रान्त एवम-
 भविष्यन् उच्यते, अभविंसु पुरा वीरा ॥६३१॥ सिलोगो, विराजन्त इति वीराः साम्प्रतं तरति देवा वा भवन्ति, अनागते
 व्यपदिश्यते आगमिस्सावि सुधत्ता तरिष्यन्ति देवा वा भविष्यन्ति, के ते ?-दुब्बिबोहस्स मग्गस्स नियतं निश्चितं दुःखं
 निबोध्यते दुर्णिबोधः ज्ञानादिमार्गः अतं पाउकरा अमनसंतः प्रादुर्बुवन्तीति, तरमाना तीर्णा इति ॥ पनरसमं आदानीयं चा
 जमइयमज्झयणं समत्त ॥

गाम्हाज्झयणस्म चत्तारि अणुओगदारा, अधिकारो अह गंधेण पिंडगवयणेणं, जं पणरससुवि य अज्झयणेसु भणितं सव्व इहं

सन्तु स्यात्, किं तत् ? न अमनुस्सेसु गो तदा मयति, उच्यते-अतः करति कुक्म्बाण ॥ ६२३ ॥ सिलोगो, अमनमन्त,
 दुःस्त्रानि कर्ममि, इति इह प्रवचने, एकेषां न सर्वेषां, अस्माकमेव हि समाख्यात, किंच आघात पुन एगेति आघातमा
 स्म्यते, पुनर्विद्येपणे, नान्येषां, एके वयमेव, किमाख्यात !, बुद्धमेव समुस्सय समुन्नीयते इति समुन्नीयः-अरी, समुन्नी
 तानि वा हानादीनि, किंच-इतो विद्वत्समाजस्त अतः करति कुक्म्बाण सिलोगो, अत इति इतो मनुष्यात्, विद्वत्समाजे
 विद्वत्तये, धर्मादि विद्वन्मार्गस्त उच्येतेषां अथौण पोम्मलपरियट्टेण बोधी लभति, माणुस्सपि उच्येतेषां असंखेज्जा पोम्मलपरि
 यट्टा, आवलियाए असंखेज्जभामेण, किंच-दुल्लमाओ तद्वत्ताओ अर्चा लेख्या, तदेति तेन प्रकारेण तथा अर्चा येषां ते
 इमे तथा वा तीर्थकरा विमुदार्त्ता, अथवा यथा प्रतिपत्तौ लेख्या चात्यन्तं भवति, दुल्लमा वट्टमाणपरियामा अनट्टितपरियामा वा
 इत्ययं, धर्म एवार्थं परं दोमन, तद्वत्ता मोक्षो मोक्षमापनानि च, अपरमशोभनं मिथ्यादर्शनादित्यद्वानादि, धर्मार्थस्त विदितं
 परापरं ये स दुर्लमा धम्मही विदितपरा, के ते !-जे धम्म सुदममन्वसि ॥ ६२५ ॥ मिलोगो, सुदं निरुपह आस्स्याति चानु
 चरति च, पठिपुण्ण नाम सर्वतो विरत पठिपुण्ण ब्रह्ममार्तं चारित, अणेहितं अतुय, न कुषर्मज्ञानादिमिस्तुय तमनेहितं,
 ब्राह्म्यान्ति चानुचरन्ति च तस्मात्तुत्याचारस्य कृतो अन्मकथा भवति !, दातो वेति, अथवा कथास्यपि तस्मात् अन्मकथा नास्ति,
 अत एवोच्यते-कओ कयाइ मेयाधी ॥ ६२६ ॥ मिलोगो, कृत इति कुतस्तस्य अनिघनस्याधीचादुरवत् कदाचिदिति सुन्यमना
 गतफाल उपपञ्चतिपि न पुनस्त्ययते मनुष्यरेनान्यतरेण वा जन्मना, तथा(हा)गता अथास्याधीभूता, मोक्षगतो वा क तथा
 गता !, उच्यते-तथागता ये (ग्रन्थाद् ६४००) अप्पट्ठिण्णा तीर्थकरा, चप्पट्ठणान् कवल्लिणो गगधराश्च, अप्पट्ठिण्णा अप्रतिज्ञा,

अनाशांमिन इत्यर्थः, पर आत्मनश्चक्षुर्भूता देशकाः, अनुत्ता ज्ञानादिना, स्यात्कैनेतदुक्तं ?, उच्यते-अणुत्तरे य ठाणं स ॥६२७॥
 सिलोगो, ठाणं-आयतनं चरित्तद्वाणं, काश्यपगोत्रेण वर्द्धमानेन, तस्य किं फलं ?, उच्यते, जं किच्चा णिव्वुडा एगे, णिव्वुडा
 उवसंता, निष्ठानं निष्ठा तं णिट्ठाणं, पण्डिता, पापाड्डीनः पण्डितः, अनेके एकादेशे पंडिए वीरियं लद्धुं ॥६२८॥ सिलोगो,
 पंडियं वीरियं संयमवीरियं तपोवीरियं च लब्ध्वा कर्मनिर्घतिनाय प्रवर्त्तते, केणायं ?, चारित्रेण, धुणे पुव्वकृतं कम्मं, तपमा धुनाति
 पूर्वकृतं कम्मं, संयमेन च न नवं कुरुते, संयतात्मा तु सन् न कुव्वति महावीरे ॥६२९॥ सिलोगो, णाणवीरियसंपन्नो, अणु-
 पुव्वकृडं णाम मिच्छत्तादीहि, संसुहीभूताः उत्तीर्णा इत्यर्थः, कम्मं हेच्चाण जं मतं कर्म हित्वा क्षपयित्वेत्यर्थः, जं मतंति
 यन्मतं यदिच्छन्ति सर्वमाधुप्रार्थितं, स्यात् किं तत् ?, उच्यते, जं मतं सबसाधूनां ॥६३०॥ सिलोगो, यत्सर्वसाधुमतं तदिदमेव
 णिमगंथं पावयणं, सर्वकर्मशल्यं कृतन्ति छिनत्तीत्यर्थः, साधइत्ताण तं तिन्ना यदाराधित्वेत्यर्थः, णवविहाए आराहणाए तिण्णा
 संसारकंत्तर, सावसेमकम्मणो वा देवा वा अभविसु, ते तीर्णा इत्यतिक्रान्तकाले निर्वृत्ता, देवाश्च, अभविष्यन्नित्यतिक्रान्त एवम-
 भविष्यन् उच्यते, अभविसु पुरा वीरा ॥६३१॥ सिलोगो, विराजन्त इति वीराः साम्प्रतं तरति देवा वा भवन्ति, अनागते
 व्यपदिश्यते आगमिस्सावि सुवत्ता तरिष्यन्ति देवा वा भविष्यन्ति, के ते ?-दुन्निवोहस्स मग्गस्स नियतं निश्चितं दुःखं
 निवोध्यते दुर्णिवोधः ज्ञानादिमार्गः अतं पाउकरा अमनमंतः प्रादुर्कुर्वन्तीति, तरमाना तीर्णा इति ॥ पनरसमं आदानीयं वा
 जमइयमज्झयणं समत्तं ॥

गाहाज्झयणस्म चत्तारि अणुओगदारा, अधिकारो अह गंधेण पिंडगवयणेणं, जं पणरससुवि य अज्झयणेसु भणितं सव्व इहं

यद्वज्रं, यामयिष्ठ्यो एगपदं गाहति, नाम ठयणा ॥ १३० ॥ गाथा, पचयगाधद, चतिरिवा दन्गगाहा पचयपोत्यगलि
 हिता बहा 'वीर' वसुमममराण कमलदलाभ चठण्ड गयणाब । मुणियविसेसा अत्थी अन्धीसु तुमं रमइ लब्धी ॥ ११ ॥ 'अथवा इमा
 बेव गाथा यस्मिन्नव पत्रे पुस्तके वा लिखिता, होति पुण भावगाहा ॥ १३८ ॥ गाहासु उवओगो सागारोत्रयोगोत्तिकाऊण
 सओवसमिय सगं सुतंतिष्ठाऊण सओवसमियणिफ्फणा, मा पुण मधुराभिधाननुवा, सोपतो वा पुच्छतो वा परियवुतो वा गाय
 तीति गीयत वा गाथा, अस्या निम्नकि गापीकताव अस्या ॥ १३९ ॥ गाथा, ग्रन्थत इत्यर्थ, अथवा सामुद्गण छवेण
 एत्थ होति गाथा एत्तो अमोवि पञ्चाओ पण्णरससु अज्झय्येसु पिठितत्वा अवितइ इह सुयती, तमि एव पिठियवय्येण
 गापीकनो अत्थे जतितव्व पठियव्व गतव्व च, तेण पयोवेदमवा, ततो गाथासोलसमे अज्झय्यणे ॥ १४१ ॥ गाथा, एवमे
 तेसुवि सोलमसुवि गाथासोलसएसु ययोक्ताचिस्सरिकेणु अणगागुवा वप्पते अगुवांअ दर्थयति(त्वा)प्रतिपिप्पन्ते येन तेषां पोढ
 ज्ञानामय्ययनानां गाथासोलसमीति तेनोच्यते गाथापोढाणि, नामभिफ्फण्यो गतो । सुवाणुगमे सुपसुवारेयव्व, 'अहाह भगव'
 सुव, अथेत्यय मङ्गलवाची, जान्तये च द्रष्टव्यः, यविद प्रागुवितानां पञ्चदसानामय्ययनानामन्तरे वर्तते, आदौ मगल बुज्जेअचि,
 इहाप्पवसुअद्, अन्तेन सर्वमसुल एवाय सुतरकन्धा, भगवानिति तीर्थकर, एवमाह-जे एतेसु पण्णरससु अज्झय्येसु साधुगुणा
 नुवा तेसुवि बहावत्थितो, तरव पमज्झय्ये मसुमयपरसमयविठ संमचावत्थितो वितियन्मयणे गाणादीहि विदालणीएहि फम्म
 विदालतो वतिए बहामणिते उवमगं महामाणो तत्तवविह इत्थीपरीमहो गरुडणि तन्त्रयफ्फारी चउत्थ पचमे णारगवेदणाहितो
 उग्गियमाणो तप्पओगकम्मचयरिचो छुं बहा महारण जतितं एव अयमाणो, अथिय 'तिरय्यरो सुरमहिओ चउजानी

सिद्धितन्त्रय ध्रुवंमि । अणिगूहियवल्लीरिओ तत्रोवहाणेसु उज्जमति ॥ १ ॥ कि पुण अवसेसेहि दुक्खवस्वयकारणा सुविहिएहिं ।
होइ ण उज्जमियव्वं सपच्चवायंमि माणुस्से ? ॥ २ ॥ सत्तमे कुसीलदोसे जाणेतो ते परिहरंतो सुसीलोवचिओ अट्टमे पंडितविरिय-
संपण्णो ण नमे धम्ममे भणितं धम्ममणुचरंतो दसमे संपुण्णममाधिजुत्तो एकारसमे संमं भानमग्गमावण्णो वारसमे कुत्तित्थियदरि-
सणाणि जाणमाणो अमहंतो तेरसमे मिस्सगुणदोसविदू सिस्सगुणे णिसेवमाणो चोइसमे पसत्थभावगथभावितप्पा पण्णरसमे
आयातचरित्तावत्थितः एवंविधे भवति । दंते दविए वोसट्टकाएत्ति वच्चे, तत्थ दंतो इंदियणोइंदियदमेणं, इंदियदमो सोइ-
दियदमादि पंचविधो, णोइंदियदमो कोहणिग्गहादि चतुर्विधो, दविए रागदोमरहितो, वोसट्टकाएत्ति अपडिकम्मसरीरो उन्हे-
दसरीरेत्ति बुचं होति, एवंविधो वाच्यः माहणेत्ति वा समणेत्ति वा भा हण सव्वसत्तेहिं भणमाणो अहण-
माणो य माहणो भवति, भित्तादिसु समो मणो जस्स सो भवति समणो, अथवा 'णत्थिय से कोइ वेसो पिओ वा' 'भिद दारणे'
धु इति कर्मण आख्या तं भिदंतो मिधुर्भवति, वज्झब्भंतराओ गंथाओ णिग्गतो णिग्गंथो, एवमेते एगड्डिया माहणणामा चत्तारि,
वंजणपरियाएण वा क्वचि णाणचं, 'अत्थो पुण सो चेव, पडियावुज्झंति' सिलोगो, सिस्सो पडिभणति आयरियं, पुच्छित्ति बुइयं
होति, अथवा आहुः गणधराः—भंते ! त्ति भगवतो तित्थगरस्स आमंतणं, कथं दंते दविए ? कथमिति परिग्रहने, कथमसौ पण्ण-
रसज्झयणेषुवि दंते दविए वोसट्टकाए स वाच्यः, माहणेत्ति वा तं णो ब्रूहि महासुणी ! तदिति तत्कारणं ब्रूहि भो महामुने !,
एवं पुच्छितो भगवं पडिभणति—इति विरए सबपावकम्ममे इति एवंविधेण पगारेण जे एते अज्झयणेषु गुणा सुता तेहिं जुत्तो
धिरतसव्वसावज्जकम्मो सव्वसावज्जजोगविरतोत्ति भणितं होति, अथवा विरतसव्वपावकम्मोत्ति सुत्तेण एतदेव भणितं, तं जहा-

मृदङ्गद, नामगिण्ठण्ये एगपद ग्राहयि, णाम ठवणा ॥ १३० ॥ गाथा, पत्तयगावर्द्ध, वतिरिप्ता दङ्गगाहा पत्तययोत्यगलि
 हिता बहा 'वीर' वसुमममरणं कमलदलाज चठण्ण मयणाज । मुनियविसेमा अत्थी अच्चीमु तुमं रमइ लच्ची ॥ ११ ॥ 'अथवा इमा
 नेप गाथा यस्मिन्नेद पत्रे पुस्तके वा लिखिता, होति पुण भावगाहा ॥ १३८ ॥ गाहासु उवओगो सागारोवयोगोसिकाऊण
 स्वओवसमियं सव्वं सुत्तित्थिऊण स्वओवममियणिण्ठणा, सा पुण मधुरामिधानशुचा, चोपतो वा पुच्छतो वा परियडुतो वा गाय
 तीति गीयत वा गाथा, अस्या निम्निकि गायीकताव अस्था ॥ १३९ ॥ गाथा, प्रक्यत इत्यर्थः, अथवा सामुदगण छदेण
 एत्थ होति गाथा एत्तो अबोवि पञ्चाओ पण्णरससु अज्जय्येसु पिठितत्था अवितह इह सुयती, वमि एव पिठियवय्येण
 गाथीइते अत्थे वतितव्व वडियव्व गतव्व च, तेज पयोवदेमणा, ततो गाथासोलसमे अज्जय्ये ॥ १४१ ॥ गाथा, एवमे-
 तेसुवि सोलमसुवि गाथासोलसएसु यथोक्ताधिक्कारिकेणु जगगाएगुत्रा वप्पते अगुणांश्च दर्शयति(त्वा)प्रतिपिप्पन्ते येन तेषां पोढ
 ज्ञानामभ्ययनानां गाथासोलसमीति तेनोच्यते गाथापोढज्ञानि, नामधिक्कण्यो गतो । सुचाणुगमे सुवसुच्चारयव्व, 'अहाह भगव'
 सुत्र, अथेत्ययं मङ्गलवाची, ज्ञान्त्येयं च द्रष्टव्यः, यदिदं प्रागुदितानां पञ्चदशानामभ्ययनानामन्तरे वर्तते, आदौ भगल पुज्जेअचि,
 इहाप्यवडव्व', अन्तेन सर्वमङ्गल एवाय धुतरऊन्वा, भगवानिति तीर्यकरः, एवमाह-जे एतेसु पण्णरससु अज्जय्येसु साधुगुणा
 पुणा तेसुवि बहावस्थितो, उत्थ पढज्जय्ये सुममयपरसमयविठु संमचावस्थितो वितियन्मयणे गाणादीहि चिदालप्पीएहि कम्म
 विदाल्लो वतिए बहामभिते उवसणे सहमाणो तत्त्वविह इत्थीपरीमहो गरुडणि तन्वयकारी चउत्थे पथमे वारगवेदणाहिंतो
 ठव्वियमाणो तप्पओगरुममयरिचो छुं बहा महारएण वतितं एव अयमाणो, वविय 'वित्थययो सुरमहिओ चउम्माणी

सिञ्चितन्वय ध्रुवंमि । अणिगूहियवल्लीरिओ तत्रोवहाणेषु उज्जमति ॥ १ ॥ किं पुण अवसेसेहिं दुक्खमखयकारणा सुचिहिएहि ।
 होइ ण उज्जमियव्वं सपच्चवार्यंमि माणुस्से ? ॥ २ ॥ सत्तमे कुसीलदोसे जाणेतो ते परिहरंतो सुसीलोवचिओ अट्टमे पंडितविरिय-
 संपण्णो णवमे धम्ममे भणितं धम्ममणुचरतो दसमे संपुण्णयमाधिजुत्तो एकारसमे संमं भानमग्गमावण्णो वारससे कुतित्थियदरि-
 सणाणि जाणमाणो असदहंतो तेरसमे भिस्सगुणदोसविदू भिस्सगुणे निसेवमाणो चोदसमे पमत्थभावगथभावितप्पा पण्णरसमे
 आयातचरित्तावत्थितः एवंविधे भवति । दंते दविए वोसट्टकाएत्ति चच्चे, तत्थ दंतो इदियणोइदियदमेणं, इंदियदमो मोइ-
 दियदमादि पंचविधो, णोइदियदमो कोहणिग्गहादि चतुर्विधो, दविए रागदोसरहितो, वोसट्टकाएत्ति अपडिक्कम्मसरीरो उच्छू-
 दसरीरेत्ति बुत्तं होति, एवंविधो वाच्यः माहणेत्ति वा समणेत्ति वा भिक्खुत्ति वा मा हण सव्वसत्तेहिं भणमाणो अहण-
 माणो य माहणो भवति, भित्तादिसु समो मणो जस्स सो भवति समणो, अथवा 'णत्थिय से कोइ वेसो पिओ वा०' 'भिद दारणे'
 शु इति कर्मण आख्या तं भिंदंतो भिक्षुर्भवति, वज्झभंतराओ गंधाओ णिग्गतो णिग्गंथो, एवमेते एगड्डिया माहणणामा चत्तारि,
 वंजणपरियाएण वा किंचि जाणत्तं, 'अत्थो पुण सो चेव, पडियाबुज्झंति' सिलोगो, सिस्सो पडिभणति आयरियं, पुच्छित्तित्ति बुइयं
 होति, अथवा आहुः गणधराः—भंते ! ति भगवतो तित्थगरस्स आमंतणं, कथं दंते दविए ? कथमिति परिग्रहे, कथमसौ पण-
 रसज्झयणेषुवि दंते दविए वोसट्टकाए स वाच्यः, माहणेत्ति वा तं णो ब्रूहि महासुणी ! तदिति तत्कारणं ब्रूहि भो महासुणे !,
 एवं पुच्छितो भगवं पडिभणति—इति विरए सवपावकम्ममे इति एवंविधेण पगारेण जे एते अज्झयणेषु गुणा सुता तेहि जुत्तो
 विरतसव्वसावज्जकम्मो सव्वसानज्जो गविरतोत्ति भणितं होति, अथवा विरतसव्वपावकम्मोत्ति सुत्तेण एतदेव भणितं, तंजहा-

पिउदोसकलइअरुमसुगणपेसुण्णपरपरिवादअरतिरतिमायामोसं, णत्थि मिच्छादसणसल्ले, सत्थ पेअं-येम रागोचि मणित इति,
 दोसो अप्रीति, कल्लो विमोहो सपक्खे परपक्खे वा, अरुमसुगणं वसन्धूतामिनिवेशो यथात्व इदमअरपी, पेसुण्णं करेति पिसुणो,
 परं परियदति दुस्सीलादीहिं, अरती घम्मे अघम्मे रती, मायामोसं मायासद्विय सदनुत, मिच्छादसणं-‘परिथ ण विधो ण कुणति
 क्तु ण वेदति मत्थि विन्वायं। णत्थि य मोक्खलोपायो छम्भिच्छस्स ठाण्णइ ॥१॥ एतं सल्ल मिच्छादसणसल्ल, एवमादीसु पाव
 कम्मेसु ओ विरतो सो विरतसुध्वावकम्मे, ईरियादीहिं समियो, णाणादीहिं सहितो, सदा सुव्वक्कल, ‘यती प्रयत्ने’ सर्वकाल
 प्रयत्नवानिति, णो कुन्हेन्दवा व माणं करेन्द, एवविधो गुणनुचोसजीवे हितस्वमुग्गाहेहिं उवादिस्सति माहमेवि वच्चो, भणस्ति-
 भमणगुणप्रसिद्ध उपदिद्यतो, एरधवि समे य एते पापकर्मविरताया माहणगुणा वुणा जाव माहमेवि, एत्थ पुण ठाणे समगोवि
 पवो अनेन वज्रेण, इमे चाग्रे, तंबहा-अणिस्सित्ते अणिवाणे अबिस्सित्तेचि सरीरे काममोगेसु य, अणियाअसि वा पिदानं
 करेति, आदानं च सेनादीयते तदादान, रागव्रपो हि कर्मादान भवति, ‘अतिवात व’ आयुःप्राणा इदियप्राणा एम्यः विवोएस्ति
 अतिपात इत्यर्थः, ‘यश्चिद्ध’ भैरुनपरिग्रहो, एगगहणे सेसाणवि मूमावादादवादाभाण गदव क्त भवति, उक्का मूलगुणाः, उरर
 गुणास्तु ‘कोइ च मायं च मायं च लोहं च पित्तं च दोसं च, इधेव जअओ जअओ आवाणाओ, इति एव इधेव, जअओ प्राणा
 तिपाततः मृयानादावा आत्मनः प्रदग्हेतून् पश्यति तस्माद्, इधेव जअओ जअओ आवाणाओ, इति एव इधेव, जअओ प्राणा
 निरतो भावप्राणातिपातवेरमणमनुवर्त्तते, एकम्माहणेन मृयानादादिविरतोवि, ‘पुण पडिविरत्ते’चि, पूर्वमादान कैव, ततो
 द्वेपरहितो, वोसट्ठकए, गच्छत्रासी गच्छनिर्गतः ‘ममणे’ इति वाच्य’, मिधुरिदानी, एत्थपि मिक्खन् इयो वाच्यो, तंबहा-अणु

पणओ णावणते ण उण्णते अणुणते, उण्णओ णामादि चतुर्विधो, दब्बुण्णतो जो सरीरेण उण्णतो, भावुण्णतो जात्यादिमद-
 स्तब्धो, एवं स्यात् अवनतोऽपि शरीरे भजितः, भावे तु दीनमना न स्यात्, अलाभेन च ण मे कोइ पूयतिचि णो दीनमणो
 होजा, 'दंते दविए वोएड्ढाए' पूर्ववत्, 'संविधुणिय विरूवरूवे परीसहोवसग्गे'ति, एगीभावेण विधुणीय संविहुणीय,
 विरूवरूवेत्ति अणेगप्पगारे वावीसं परीसहे दिव्वाई सउवसग्गे 'अज्झप्पजोगसुद्धादाणे' अध्यात्मैव योगः अध्यात्मयोगेन शुद्धमा-
 दानं इति अज्झप्पजोगसुद्धादाणे 'उचट्ठिते' सयमुद्धाणेणं ठितप्पा णाणदंसणचरित्तेहिं 'संखाए' परिणेतो गुणदोसे 'परदत्त-
 भोड'त्ति परकडपरणिट्ठितं फासुएसणिजं भुंजतिचि, एवंविधो अट्टविधकम्ममेत्ता भिक्खुत्ति वच्चे । इदाणि णिग्गंथो-एत्थवि
 णिग्गंथो जह दिट्ठेसु ठाणेषु वट्ठति, तेवि य समणमाहु भिक्खुणो णिग्गंथं, किंच णाणत्तं ? एगो एगविऊ, एगे दव्वओ भावओ
 य, जिणकप्पिओवि दव्वेगोवि भावेगोवि, थेरो भावओ एगो, दव्वओ कारणं प्रति भाज्य इत्यादि, एगविऊ एकोऽहं न च मम
 कश्चित्, अथवा 'एगे'त्ति एगचिई, एगंते दिट्ठी, इणमेव णिग्गंथं पावयणं नान्यत् 'बुद्धि'त्ति धम्मो बुद्धो, सोताइं कम्मासत्ताइं
 दाराइं ताइं छिण्णाइं जस्स सो छिण्णसोतो, लोगेवि भण्णइ-छिण्णसोता ण दिन्ति, सुट्ठु संजुत्ते सुसंजुत्ते, सुट्ठु समिए सुसमिए,
 समभावः सामायिकं, सो भण्णइ-सुट्ठु सामाए सुसामाए, आतवादपत्तं विऊत्ति अप्पणो वादो अत्तए वादो २ यथा-अस्त्यात्मा
 नित्यः अमूर्तः कर्त्ता भोक्ता उपयोगलक्षणो य एवमादि आतप्पवादो, सो य पत्तेयं जीवेषु अत्थित्ति, न एक एव जीवः सर्वव्यापी
 एवं जणो, विदुः विद्वान्, दुहओत्ति दव्वओ भावओ य सोताणि इंदियाणि, दव्वतो संकुचितपाणिपादो, लोएसु कारणाणि
 सुणमाणोवि ण सुणति, पेच्छमाणोवि ण पेच्छति, भावतो इंदियत्थेषु रागं दोसं ण गच्छति, अतो दुहतोवि सोतपलिच्छणो,

गो पूयणद्वी न पूयासकारादि पत्यति, पूरुजमाणोवि ण सादिच्छा, 'घम्मद्वी' णाम घम्ममेव वेष्टते मापते मा, नायत्, 'घम्मविद्ध'चि सर्वधर्माभिद्रः 'नियान्' णाम चरिष पडिवण्णो, समय च सम्यगाचरन् 'दते वधिण् बोसट्टकाण् जिग्गथे'चि विज्जू विन्धुचि विगन्, सेयमाणेण च मयतारो, 'म' इति निर्देयः स माहण' समण भिक्खु णिग्गथेचि चा, एवमेनेन प्रकारेण प्रयुक्त' आयागविमेयं गेष्टति, भयतारो इहलोगादिमयाभातारो, भेमिचि अल्लसुहम्मो लुण्णाम मणति, भगवतो वट्टमाणमा भिस्सुवदसेण ब्रवीति, न खेच्छया इति, तज्झा—एगे एगबिदू एग दवगतो मावओ, जिणक्खपिओ दव्वगो मावगोवि, यरा दव्वगतो कारण प्रति भइया, एगविठ्ठ एक्कोज्ज न मे क्खिदू, अथवा एगविदो एगविद्वी, ओहओ इणमेव निग्गय पावयण, दुइतो दव्वगतो भावतो य परिच्छिप्पे, न पूयणद्वी णाम पूयासकारादि पत्येति, पूरुजमाणोवि ण माइज्झ पचममितिओ, घम्मद्वी याम धम्म एन आयेष्टते मापत वा, सुक्त सेवते वा, नान्यत् प्रयोजन, धर्मविट्ठचि सवधर्माभिद्र नियक्त नाम चारिष व पडिवण्णो, मभिमि गति सम्यक् चरत्, दत्त दविण् बोसट्टकाण्, एवगुणजातीए णिमान्वे विद्धा, विद्धति चिट्ठान् ॥ गाथापोडशाकचूर्णिं संमस्ता पन्नमो सुयधन्वधो सम्मत्तो ॥

गाहामालमगाइ सुइलगाइ, महन्नयणाइ इमाइ महत्तरियाइ महति अन्नयणाइ, अइवा महति च ताइ अन्नयणाइ व महन्नयणाइ, मह यिम्मित्तवित्तन्न अन्नयण च, मह छविइ, णामठवणाओ गयाओ, दग्गमह मचिचाइ, सचित्त ओरालाइ, ओरालिय महा मच्छमीरं जोप्रणमहस्सिय, वेउट्ठिय बोयणमयमाहस्सिज्जं, तआक्कम्माइ लोगता लोगतो, सचित्तमह इलिका गत्था कण्डिमग्गयाओ वा, अचिचमह लाऊन्यापी अयित्तमहत्तंभो, भिसिय तस्सेव च मच्छसरीरस्स देव उवचितो, सेवमहं

आगासं, जइ वा खेचमहं जहा इह जम्बुद्वीवे महाविदेहं, कालमहं सनाद्धा, भावमहं उदइओ बह्माश्रयत्वाइ सव्वसंसारिणु विद्यत
 इतिकृत्वा महान् भवति, कालतोवि सो चेव तिविहो—अणादीओ अपज्जवसितो सचित्तअभवसिद्धिअस्स, अणादिओ सपज्जव-
 सिओ भवसिद्धिअस्स, सादीओ सपज्जवसितो णेरइयस्स, सादिरपर्यवसानस्तु नास्ति, खइए केवलणाणे, ण तत्राश्रयमहत्तवं, किंतु
 सादिअपर्यवसितत्वात्, कालओ मह खइओ, खउवसमिओवि आश्रयधट्टत्वादेव महं, स च इन्द्रियादि, कालतो टाणं एकेकं पटुच्च
 साई सपज्जवसितो, परिणामिअस्स सर्वजीवाजीवाश्रयत्वाच्च सव्व महत्, उदइयं यद्यापि पुद्गलाश्रयी तथापि न सर्वपुद्गलाश्रयी,
 केवलमेवमनन्तपएसिआणं खंधाणं अणंतए सरिरमणवायापाउगेसु वट्टइति, कामं अप्पतरो पारणासियो भानो, उत्तं महं। इदानीं
 अज्झयणंपि णामाइ छुव्विहं, दव्वे पत्तयपोत्थयलिहिअं, खेत्ते जलुदीचपणत्ती दीवसागरपणत्ती, जंमि वा खेत्ते काले
 चंदसूरपणत्तीओ, जंमि वा काले, भावज्झयणं आगमतो जाणओ उवउत्तो, णोआगमओ इमाई महंती अज्झयणाणि। पिंडत्थो
 वणिणओ समासेणं। इत्तो इक्किं पुण अज्झयणं वण्णइस्सामि ॥१॥ तत्थ य अज्झयणं पोंडरीयं पढमं, तस्स चत्तारि अणुओग-
 दाराणि उवक्कमादीणि परूवेळण पुव्वाणपुव्वीए, एताए सत्तगच्छगताए खेटीए, णामे खओवसमिअभावणामे समोअइ, पमाणे
 जीवगुणप्पमाणे, तत्थवि लोगुत्तरिए आगमे कालियसुपरिमाणसंखाए, वत्तव्वताए अवस्सगं सव्वज्झयणा सममयवत्तव्वताए,
 अत्थाहिगारो पोंडरीउवमाए, जत्थ जत्थ समोतरति तत्थ २ समोतरियव्वं, तस्स छुव्विहो णिवखेवो, णासं उवणादविण्ण ॥१४४॥
 गाहा, दव्वे सचित्तादि तिविहो—जो जीवो भविओ खल्ल ॥ १४५ ॥ गाहा, पोंडरीयमिति यच्चत्तं पंचं, एगभविण्ण न
 वट्टाउए य ॥१४६॥ गाहा, णरगवज्जासु गइसु जो जीवो पहाणो सो पुंडरीओ भणइ, तं जहा—तेरिच्छिग्या मणुस्सत्ता ॥१४७॥

गाहा, तिरिच्छणमु वा जलपर थलपरा स्वपरा ॥१४८॥ गाहा, जलचरेसु मय्यादि जे पहाणवण्णादिजुणा, थलचरेसु सिंघाधा
ये च यण्णरूचादिजुणा, परिमयेसु फणि मधिरूचादिगुणजुणा, तरपरिसरेषु सर्पाः सुअपरिसरेषु मंडुगादी हरिसणता रुक्वतो य
पगत्था, सुयरेसु दमणरूचमरप्रपत्तथा इसमयूरा कोफिलाद, मजुस्सेसु अरइत्तचक्खवी ॥ १४९ ॥ गाहा, देवेसु भवणवइ
॥१५०॥ गाहा, एवमार्यादि, सव्वेसि एतेसि पहाणाओ पोंढरीया, पुणा सचिचदव्वपोंढरीया, कसाण वूसाण ॥ १५१ ॥
गाहा, मिस्सगचिचाण पहाणाव देसा ठवचिता अवचिया, अवा समोसरिता उमलालंकारविमूसिया अरइत्तचक्खविमूसादी, खेअ
पोंढरीया रेस्ताइ जाई न्वल्लु ॥१५२॥ गाहा, कल्लपोंढरीया जीवा भवट्ठितीए ॥१५३॥ गाहा, भवट्ठितीए देवा अणुसरो
वनाइया, अयट्ठितीए मजुस्सा सुइकम्मसमायसा सुच भवगगहणाणि सुचहु भवाणि वा, ठव्वे मोक्खं प्राप्तस्य ससु, अप्राप्तस्याटो,
अशुपरिअद्वितं असंखेअरामाअप्पु ठववक्कति ततो देवलोग, तिरिस्सुओभिएसु च अे पतणुकम्मा, 'परिकम्म रज्जु रासी वव्हारे सह
क्कलामपण्णे य । पोगल जाव तावं पणे य पणवग्ग वग्गे य ॥१॥' गभिते विन्नेपाः सर्वे, तरव रज्जुगगणित पोंढरीयं, सठाप्पे
वउरंसं संठाण पोंढरीय, एतेसि विवरीया कण्ढरीया, मावपोंढरीए-ओवइए उवससमिए ॥ १५५ ॥ गाहा, ओवइए य भावे
पहाणे अणुतरोवइया तिरयगरमरीरं वा, उवसमिए उवसन्तमोहणिस्सा, स्वाए केवल्लवाभिनो, स्वओवसमिए चउवसपुठ्ठी पर
मोदी त्रिपुलमई, पारिणाभिइ भवसिदीया, उक्का भावपोंढरीया, खेपाः कठरीयाः ये अप्रधानाः । अइवावि णाण ॥१५६ ॥
गाहा, पाप्पे मइणाणपदाणा जे उप्पसिआइमइजुणा, सुचे वतवसपुन्नी, ओहिणाप्पे परमोदी, मणपज्जवनाप्पे त्रिपुलमई, सव्वेसि
या केरल, दमप्पे एाइए, तिरितिएवि स्वाइए, विणए अणुसुहाणादियियजुनो जो अणासंसी अन्नप्पे परमसुक्कसाई, उक्का पोंढ

रीया, एत्थं पुण अहिगारो ॥१५७॥ गाहा, दब्बपोंडरीएण, तत्थवि सचित्तदब्बे गिण्हिअ वणस्सइकाइअजलरुहपउमवरपोंड-
 रिएणाहिगारो, भावमि अ समयेणं, कयरेणं समयेणं, जो सो खाइअणाणदंसणचरित्तविणयउज्झप्पजुत्तो, वुत्ता णिक्खेवणि-
 जुत्ती । इदाणि सुत्तफासिअणिज्जुत्ती, अणुचरित्ते चेव सुत्तिअप्पा च कासइ वा उव्वच्चइ 'उवमाइ पोंडरीए' गाहा, वण्णगुणो-
 वचएण तस्स णिप्फत्ती, अहवा मूलाइं तदंगोवचएण, एयस्स दिट्ठतस्स को उवसंहारो, जिणोवदेसणा सिद्धित्ति अहिगारो, स्यात्
 कथं सिद्धिं गच्छंति, उच्यते—'सुरमणुअ' गाहा, उवगणाम असंजया जीवा, चउण्हं गईणं उवगा भवंति, पभू चरित्तेण उवगा
 चरित्तं, तेण वा सिज्झइ, ते इमे मणुस्सा चेव, मणुस्सेसु अहिगारो, ते चेव महाजणणेतारो भवंति आश्रयणीया इत्यर्थः, तेसु
 विसेसेण रायाणो, तेसु विसेसेण चक्रवर्त्तिनः, तंमि गाहिते प्रायेण सर्वलोको ग्राहितो भवति, उत्तमप्रहता मार्गाः सुखमितरो
 जनः प्रपद्यते, किंचान्यत्—'अवि दुस्साहियकम्मा' गाहा उक्कोसकालट्टितीपओगेवि णेरइआउगणिव्वत्तीए आउयसंबद्धे,
 जिनोपदेशात् संवोहिं लद्धुं केइ तेणेव भवेण सिज्झंति, ते अबंधमोक्खा, पडुपन्नाणागते अमणुएहिं अहियारो, सा य पोक्खरणी
 दुरोगाहा, कंहं?—'जलकइमाला' गाहा, जलमगाहं कइमोवि अगाहो, कलंबुगावह्निमाईउ वल्लीओ, पउमाणि उप्पलसंठाणा,
 जंधाहिं वा बाहाहिं वा, विज्जा केवलणाणविज्जा, सुत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारयेव्वं अस्खलितादि, 'सुअं मे आउसं तेण' (सू० २)
 इत्यादि, श्रुतं मया आउसंतेणेत्यत्र चत्वारः प्रकाराः, इह खु अस्मिन् प्रवचनेसु वा, सुअगडस्स वाचित्ते, एसुत्ति खंधो, पोंडरीएण
 उवमा अतः पुण्डरीकाध्ययनं आदाणपदेण वा पोंडरीअं, से जहाणामए पोक्खरणी पोक्खरं णाम पउमं, पुष्कराण्यस्यां
 संतीति पुष्करणी, सिया, बहुदगा आतीरभरिता, सीदंति तस्मिन्निति स्वेदः पक्क इत्यर्थः, पुष्करिण्यर्थं उपलब्धो यया सा लद्धत्था,

कथार्यः !, प्रश्नोद्देशः, पुष्पादिजलजोन्नमिता, पुष्करन्ते विमल, विसृष्टिआइ पोंढरीआइ तस्यां सन्तीति पोंढरीणिपी, तेनेन
 स्वगुणं बहुपुष्पां मनसः प्रसाद जनयतीति प्रासादिक, दम्ब्या दरिसुणिआ, अभिमतरुणा प्रतीतरुणा प्रतिन्ना, तत्त्व तस्यसि
 वाउ जल पडो अ, देद्रे देद्रे तदेद्रे तदि २ जत्थ पण तत्थ अण्णाणिवि, अणुपुष्पिष्ठिता, पफावुचीर्य अलमतिक्रम्य स्मिता, उस्सिता
 जलतला दूरमतिक्रम्य उस्सिता, रोपन् चक्षुप, यदितरो वर्ण एपां सेतोऽस्तीति वर्णवतः, गन्धाः सुगन्धिः, जत्थ गंधो तस्स रसोवि, फासं,
 स्वेद कोमलः, वण्णमतादिप्रदण्णान् नातिप्रान्तवणा, अवहरा इत्यर्थाः, तीसे(ण)पोक्खरिणीए बहुमज्झवेसमाए एगे मह
 पउमे प्रयाननं गृहीत, अणुपुष्पिण जाव पडिरुये । सवावति च य तीसे दोक्खरिणीए ते बहवो, सज्जावतिचि सर्वा
 व्येव दूगालनालयकेमरस्यिक्काकिंजल्केत्येतानि, अणुपुष्पेण पचाइ जहा आउट्ठा उस्सिवाणि जाव पडिरुवाणि, अइवा सुब्बा-
 वति सुब्बाणि येव पउमगरपोण्ढरीयाणि, अणुपुष्पिताणि सान् पडिरुवण्णं, सज्जावति च एगे पउमवरपोण्ढरीए जाव पडिरुवे,
 जुवा पोक्खरिणीए, तत्प्रयादन तु अइ पुरित्से पुरित्थिमाओ विसाण तीरे ठिवा एव वयासी आत्मसम्भावितत्वात् अइ
 मरिम पुरा दय्थ कालजं वय्थ, देओ येन यथा च तीर्यते, काल दिवसो, कुगलो दयः, प्पवने उत्पतने च उत्पाटने च
 पण्डित, उपायवुः तरितु ब्रहीतु पुनरुत्तरितु च, विअत्ते वयमा वकथ्याः अपोढद्वक, मेवाविचि आशुप्रदणधारणसंपन्नः प्रवा-
 सोऽमुदो वा, भ्यक्कुपुदिवा, एगन्ठिताइ वा सुब्बाइ पयाइ, तेसु २ कवेसु अधिकारित्वात्, मग्गणुपि मग्गविदु जेण उत्तरिअइ
 मग्गम्म गतिआगति जो जेण वा कातेण गम्मइ उत्तरण च, परक्कम्मणू तरिसु आणइ, अइ इ अइमेकः एतत्पोण्ढरीक समयः,
 उत्पागपितु च, उम्भिक्खिविस्सं उण्यादेस्सं, इति वथा धइसा, अभिसुद परएमे अभिपराक्रमेत्, यावत् अभिक्रमे तावत् महने उदए

आगाहे, सेतो-पंक्तो सोखि अगाहो। वेव, पुणवि-केण पडमाणि संभवति, १, जाव २ सेते पादं छुंमइ ताव २ खुण्णइ
 उदये सिगो हत्ये, पादेवि छुंमंतो-अहिअतरं खुण्णति, पहीणे तीराओ भुंयः हीनः प्रहीणः, तीरं अवगंत इत्यर्थः, अपत्ते पडम-
 वरपोडरीयं णो हव्वाए मग्गे, णत्तरंति पच्चुत्तरिउं परकुलं वा गंतुं पोडरीयसमीवं वा उल्लंघेतुं, निवृत्ता कथा त्रोटने, अउत्तरा उद-
 कतलमतिक्रम्य विसण्णे ते सेते खुत्ते पढमो पुरिसे। अहावरे दोच्चे (सू. ३) ॥ एवंचत्तारिवि। अह भिक्खू ल्हहे, रागद्वेप-
 रहितः तौ हि स्नेहभूतौ ताभ्यां कर्मदत्ते, जहा गेहत्थुप्प (तुप्पि) तगतस्स, रुक्खयेण ण लुगइ लग्गा वा पण्णोडिता पडइ, एवं
 वीतरागस्सवि, कस्मा ण बज्झन्ति। संपराइअं, इतरं बंधइ जाव सजोगी, अजोगिस्स तं पि ण बज्झइ, संसारतीरद्वी खेत्तण्णे व्रतसमिति-
 कषयाणां, सव्वठाणपदाणि संजमोवाए समीतारेयव्वाइ, अणत्तरिओ दिसाओ, अणुदिसा अग्गेयादी, समीतारं वा पडुच्च, अणु-
 तरीओ पणवंगदिसाओ दुसप्पसाराओ, भावदिसाओ वा अट्ठारसुपसाराओ, पासंति ते चत्तारिआहिणो तीए णो हव्वाए०, एतेहिं
 पुरिसेहिं एवं णाता वयं एवं पुवं पोडरीयं उनिक्खिस्सामो, न उंवायमुपायाओ अंतरीयं, पोक्खरिणीए एवं उप्पाडेत्तं वं, अयं तु विशेषः,
 अहमंसि खेयन्ने जाव उण्णिक्खिस्सामि इति वुच्चा णो अभिक्कमत्ति तीसे पोक्खरिणीए, तीरं ठिच्चा, सइं कुज्जा उप्पदाहि
 खलु मो पडमवर २, अह से उप्पत्ति ते किट्ठिते वण्णिते, कथिते इत्यर्थः, किमर्थं पुक्करिणीदृष्टान्तः कृतः? अर्थोऽस्य मर्यादया
 ज्ञातव्यः, मते! ति आमंत्रणं, अन्योऽन्यं समर्णा समर्णे वदंति, किट्ठितं णायं दिट्ठितो, से किट्ठिते भगवता, अस्हे पुण से अणु-
 पसंहारितस्य अट्ठं, ण आयाणाओ, भगवान्-आणुमन्! श्रमण इत्यामन्य उवाच, हंतेति संश्रये पृष्टोऽहं भवद्भिः, अहं त्वाख्यामि
 आइक्खामि, विभयामि किट्ठेमि पवेदयामि, अट्ठं अयमेव पुक्करिण्यर्थः, यदर्थमुपेताः स्य, सहेतुमिति हेतुः नास्ति जीवः शरीरा-

दूर्घं वण्णादिरहितत्वादिति पञ्चमादि हेतुः, किं कारण—हेतुवशान्त, उक्तावित्यर्थः, यथा ते पुरुषा अप्राप्तप्राप्तिता विपश्चा एव
 नश्यमाणा अभवत्प्रिया अपारगा संसारस्य, अभिप्रेतस्य वाऽर्षस्येत्युपसंसारकरण, अथवा सर्वज्ञानां निरर्थिका वाक् न भवतीति
 सप्रवृत्त, एव हेतुकारणे अपि, अथवा सह हेतुणा सहेतु, एष कारणेयि, अथवा स्वो हेतु स्वहेतुः, एव कारणपि, सत् प्रत्यसास्ति
 भवयो, श्रोमनोर्ज्यं सदर्थं, सदेतु सत्कारण वा, अथवा निमित्त हेतुरुपदेयः प्रमाण कारणमित्यनर्थान्तरं, लोग च स्वस्तु
 मय अण्पादद्वय मय लोगो अङ्गविहो, यथाप्ययमात्मा एवं लोकात्मा, तमद्विविद् आहृत्य मया सा पुष्करिणी दुरता, अथवा
 आत्मना द्वात्वा मया पुष्करिणी विष्टो दुरचो, नान्यत भुत्वेत्यर्थः, कर्म उदग, कामयोगा सेओ, कर्मोदयादि कामसंगो भवति,
 कामसंगा वा पुनः कर्म ततो बन्ध, पौढरीयाणि पौरवणवया वड्पौढरीय राया, अष्मठत्थिया तं पुरिसा, वम्मो मिक्खु, घम्म
 क्का सरो, विव्यापं उप्पतो, सर्वस्मात्संनारादुचीय लोकाग्रे स्थान, एवं च स्वस्तु मय निर्वाणार्थं दुरत, ताव संखेवेण पोक्खरिणी
 दिद्वतो समोत्तारितो, इदानीं विव्धारिक्का, उक्त हि—पुण्यमभितं हि०, इह स्वस्तु पाइण वा०, इह मज्झिमलोगे पण्यवग पड्डव
 सति-विक्कते एगसिया न सव्वे, अभिगिहीतमिच्छाविट्ठीनो भवति, उपलब्धत्वादनमिगुहीता अपि, के ते ? आर्या अपि खेचादि
 आपरिया, सुव्वरिया अमारिया, इक्किा उवागोअणिवागोआ, अथातिएहि मतद्वुणेहि सुचा उवागोता, तेहि विज्जा पीआ
 गोआ, प्रांनुवः कायवन्तः वामनकुब्बइस्ववतो एक्कसा पुणो सुवणा वेगे भवदाताः अथासा वा वण्णमता काला पिगला वा दुव्वज्जा
 भयवा काला थपि स्निग्घष्ठयावन्तसेवस्तिनय सुवर्णाः, अथदाता अपि फलसल्लविणो दुव्वज्जा, उक्त हि—‘यधु’स्नेहेन मौमाग्य,
 दन्तस्नेहेन मोघन। त्वरुस्नेहे परम सौख्य, नस्सस्नेहेऽशुनाविकं ॥ १ ॥’ सुवण्णा पामेगे सुरूवे मंगा एक्किा, मुरूवा दुरूवा

अहीनपंचिदिया नातिथूरा नातिकृशाथ सुरूपा, इतरे दुरूपा, अहवा ये चक्षुषो रोचते ते सुरूवा, इतरे दुरूवा, तेसिं राया भवति, महं-
 तग्रहणं महाहिमवंते, सक्को चेव मलयो वुचति, मंदरो सुमेरू, महिदो सक्को, तत्थ हिमवंतमलया पच्चक्खा, दिट्ठतो, मंदरमहिंदा
 परोक्खा, सार स्थैर्यं, पर्वतानां औपधिस्तनसंपण्णा, महेन्द्रश्चापि धैर्यैश्चर्यविभवाकुलप्रसूतत्वादमर्यादां न करोति, 'अचंतयिसुद्ध-
 पूर्वकमपि तस्स असकण्णा वर्णा, लक्षणसंपन्नो चिरजीवी निरुपहतं च तस्य राज्यं भवति, मातुं पितुं सुजातं जहिच्छित्ते मणोरहे
 पूरयति, दयालू दाणशीलो वा, दयप्पत्तो, सीमा मर्यादाकारः, क्षेमं परचक्रादिनिरोधो सेऊ-पाली यथा सेतुं नातिवर्तन्ते अपि,
 एवं तत्कृतां मर्यादां नातिवर्तन्ते भूत्याः, केतुर्नाम ध्वजः, केतुभूतं स्वकुलस्य, आसीविसे सो जहा दृष्टमात्रमेव मारयति एवं
 अवक्रारिणो रिऊणो अ आशु मारयति, वग्घो अतीसयदढगाही य, पौडरीयं प्रधानं, गंधहत्थी गंधेण णस्सति एवं तस्सवि,
 एवं तस्स सत्थमलं, सारीर चतुरगं च, पच्चमिच्चा सामंता दाईआ तक्करा डिवं सचक्कं-रज्जखोभादि परचक्कं-परबलं, परिसयतीति
 परिसा, 'उग्गा भोगा राहण खत्तिया संगहो भवे चउहा। आरक्खिगुरुवयंसा सेसा जे खत्तिया ते उ ॥ १ ॥' भट्टा जोधाः, ते
 तावद्धटत्वमग्राप्तवत्वात् कुर्वन्ति ते भट्टपुत्राः, एवं सर्वत्र, लेखकाः धर्मपाठका, रक्षका रसकाद्या, प्रशस्तानि कुर्वन्तीति प्रशस्तारो,
 लेच्छवि कुलं लिच्छाजीविणो वा वणिजादि, माहणा जेसिं अण्णे वणिया ववहरंति ते, इड्डिते वणिया इति इड्भा, आह हि- 'अणु-
 श्रवणपुत्राभ्यां' इत्यादि, तेसिं च णं एगति ए सड्डी भवइ, धर्मशुश्रूषुर्वा धर्मजिघृक्षुर्वा, काममवधृतार्थे, अवधृतमेव हि आश्र-
 यणीयं आश्रीयते, प्रफुल्लसरो वा पत्तोवगादिजुत्तो वा वणसंडो, कमु इच्छायां वा कामयमाणा तं ग्राहिष्यामः, ससमयं परसमयं
 इत्येव समणा पासडी माहणा गिहत्था पहारैसु-पत्थेंति, तत्थ णं मच्छरेण नास्सदीयेन वयमनेन स्वप्पणीतेन धर्मेन पण्णवइस्सामि,

त एव सम्प्रधार्य तद्विद्वद्गत्वाऽहं योऽस्मिन्पथे, अत्यर्धं ज्ञानं पश्यन्मात्रं इति मयात्रातारः, ते तु राजानः,
उप्रापाय तद्गताः, अहा को से धम्मे भय एव प्रत्यक्षः, सुदृढं अकलावोः सुपण्ये, कृतरो लोगायतधम्मो, तेषां आत्मा विद्यते
न तुं धरीरादयन्ति, धरीरेमेवमा, सत्यरिमाणं तद् पायतले अहे, केसगा विरियं तथाप्य, सा धसेनं जीवति, सदा विजति
पवत्रो प्रकरो प्रज्जपकरो, असिमे-इत्स्नं धरीरमात्मा जीवे जीव इति सरीरे जीवति धरीरादनर्पान्तरमेव जीवितं, तद्विनाशो
जीवविनाशो, पावसिचस्ते पवत्र धरीरे त्रिविष्टमद्वयत् वरति, तेषामेव धरायावे धरीरामात्रः, एतत्पतं जीवितं, यावत्सरीरमपि
कृतं, आह हि-एतन्मानेन परमात्मा, वयविवितं धरीरे आहवत् परेहि विज्ज, आहवत् यस्मिन् सुखदो वरति तु आहवत्-स्मद्वानं,
परेहि वरति पुरिसेहि पित्तं अमभिन्नामिप, कवोवो पारेवजो, आहुन वदतीत्यसंही पाय, पयारि गाम पवेन्ति, मचरायि
पाया जायेति, यदि पुनरात्मा विद्यते तेन धरीरे छिपमाने मिपमाने दहमाने वा निस्सरन् उपलम्बेत, इधविनाशे वृद्धिबद्धे
इत्येवं धरीरादूर्ध्वमविषयानां जेहिं वं सुअकलाय, किमाकुयां?, यथा अण्णो जीवो अण्णं धरीरे तस्मादप्येवासु अकलात्वं, को
विविधं पवेदिति, अयमादसो आया दीहेति वा, यदि सरीरादनर्पान्तरमात्मा स्यात् तेन तस्याधरीरवत् संस्थानं वर्जगन्धरसस्पद्धा
उपलम्बेरन्, न वोक्तव्यन्ते, इह यदस्ति धरीरादनर्पान्तरं दीह इत्सं वा आक अहसमाधा, कण्ठेहि जाव तुक्खेहि वा एव
तावच्छरीरादन्यो नास्ति, क्वं ज्ञे, जहाणामय केह पुरिसो कोस्सिओ अस्सि इत्येवमाविभिष्टान्तो धरीरणं आहो अति छेदे
वा को दोषः परमात्मिकोऽस्ति? अविपमाने जीवे, अथवा सरीरादूर्ध्वमविषयमानो जेहिं वं सुअकलाय, किमाकुयां? यथाऽन्तो
जीवोऽन्तच्छरीरे, तस्मात् तमिच्छा, यस्यावैव तस्यात्वं हे मो हवप पयव, उक्क हि-पिब मोत्र साधु धोमने! तावं से जीवा न मर्हति;

गतिं परे लोके, ते एवंवादिनो विष्णुविदेति-विविधं प्रवेदयन्ति २, किरिआइ वा अकिरिआइ वा, यद्यात्मा मृतः परलोकं गच्छेत्
 सक्रियः, क्रिया कर्मबन्ध इत्यनर्थान्तर, ये चाक्रियावादिनः तेसु सुकडडुकडविवागो न भवति, सुकडाणं कल्याणफलविवागो, सुक-
 डकारी च साहू, दुकडकारी असाधू, सुकृतकल्याणाच्च साधोः सिद्धिर्भवति विपर्ययवद्, असिद्धिः असिद्धस्त दुकडकारिस्स इत-
 रस्म णिरयो, तेपामेते एवं प्रकाराः स्वकर्मजनिताः सुकृताद्याः फलविपाका न भवन्ति, त एवं संसारं स्वकर्मविहितं अश्रद्धानाः
 विरुवरुवेहिं कम्मसमारंभेहिं प्राणवधाः अथवा स्वयं परेहिं च, यथा च विरुवरुवाइं सदाईणि कामभोगां समाभन्ति अर्जयन्ति
 रक्षयन्ति, 'भुज पालणाभ्यवहारयो'रिति भोजनायैव एव एगे पागब्भिणि, कम्मप्रागल्भीति धृष्टाः, अण्णं जीवं अण्णं शरीरं,
 जातिस्मरणथणामिलासादिहिं दिट्ठेहिं अथविदितं अन्यत्वं दरिसिज्जमाणं असद्वहमाणा तथापि धृष्टाः णिच्छुजा मामगं धम्मं
 पणवयन्ति, कथमिति यथा नान्यः शरीरादात्मेति, तं मद्वहमाणा तं पत्तिअमाणा साधु अक्खाता आख्यातीत्याख्याता, कामं 'कमु
 इच्छायां' इच्छामि देवाणुप्पिया ! तं तुमे अम्हाणं तज्जीवतस्सरीरको पक्खो अक्खातो, इहरहा वयं परलोगभएण हिंसादीणि सुह-
 साहणाणि परिहरमाणा दुक्खिता आसी, संपति णिस्संकिंतं पव्वइस्सामो, इहरहा हि मज्जं मंसं परिहरामो उववासं करेमो णिस्-
 त्थयं चेव, अस्माच्च कारणात् वयं भवतां प्रत्युपकार कुर्मः, आयुष्मन् ! पूजयामः, केण !, असणेण वा ४ गंधेण वा ४ तत्थ पूय-
 णाए आउट्टिसु, एतेहिं चेव असणाईएहिं सयणामणवसहीहिं वा, तत्थ एगे णिकामइंसु, णिकामं णाम एवं तावं पुव्वं जेहिं सम-
 नेहिं गहिता ते ते पूएन्ति, स्याद् बुद्धिः, यदि नास्ति परलोगो किं ते पव्वइता !, उच्यते, तेसिं लोगायतियाणं पासंडो चेव णत्थि,
 ते पुण अण्णेसिं केसिं गेरुअलिंगमाईण सच्छंइमतिकप्पिअं धम्मं सोतुं भणति-तेसिं अंतिए पव्वइतुं समणा भविस्सामो, अणगारा

जाव पात्र कर्म गो करिस्सामो एव संप्रसाय तदन्तिके प्रयथिता आहवा पढितु सोतु च पच्छात येव रुचि त, अथवा लोकपं
 किनिमिचं पूयमात्रपार्यदमाधित्य विचरिष्यामः, मुद्रलासातिपुत्रवत् । किंच-परगादिलिङ्गमाधयन्ति, लोकपंकिनिमित्त च
 प्रच्छादयन्त्यात्मान पश्यामो, पण्डितु समणा मविस्सामो अणगारा जाव पात्रकम्म जो करिस्सामो, पण्डियादि सन्ता तमेव
 वाद वदंति यथा वय अवगारा अकिंषणा जाव पात्रकम्म जो करिस्सामो, उक्त च—‘अतीते सरइस्स’ इत्यादि, एव ते कुकुडा
 पापदमाधित्य एमेव पवनवाचनमादियसु हिसादसु पावकम्मेसु अप्पणा अप्पण्डिविरता रयमादयति, ज च त अगाराइ सचिचकम्माइ
 हिरप्पणा दियति परेहि य अदचमादियति, अण्णेहि य अदचमादियायति, तेसु इतिरुक्काएसु कम्मसु सुच्छिता, किंच-अ आणाइ
 एव ते सुच्छिता इव न तत्र दोषान् पश्यन्ति, गुदास्तदमिठापिण , ग्रन्थिता बद्धाः न तेग्योऽपसर्प्यन्ति, अद्धोववातो तीयामि
 निषेष्ठा, ‘कामस्य विष च वपुर्वयव’ति मूलमिति कृत्वा कामसाधनेऽपि सुखा तं वानु रक्तास्तत्रत्यनीकभूतेषु द्विष्टा , मनसि
 च्छुन, उपक्करं कृत्वा ताम्यामेव रागद्वेषाभ्यां बाधितमनस्त्वादभद्राणा अप्पण समुच्छिदिति, कुत ?—कामभोगवृष्णापक्रात्, परा
 स्तच्छिष्याः तव्यइरिचद्वजो अप्पण पाणां समुच्छिदिति, यथवा तेसि लोगायतगण संमारो येव परिय, किं पुण मोक्खो ?,
 तेष न युक्त यत्कृतो अप्पण समुच्छिदिति ? , उच्यते, केषापि प्रकारेणासद्भावेनेत्यर्थ , स समुच्छेदो नाम विनाशः अभावम
 वषमित्यर्थ , त एव विप्रलयतोऽप्यात्मनः अभाव वर्तुमसमयाः, कथं ? , वदुक्त—‘वातिस्मरणात् स्वनामिलायात् पूवापरगमना
 गमना’दित्यवमादिमि सरसादन्यो नीव’, ते एव महामोहिताः पपीणा पुण्यसंयोग—गृहावासं जातिसंयोग वा, सारिखो सम
 णाण पम्मो, संसारी वा जीव इति ग्रदान, अथा महारणहि मणितो सञ्चतो अन्योऽप्यूर्ध्व इति उक्त्वदर्शनार्थः, हेतु गिदिवामो अथा

हृत्विपि, तान् रूचान् विघ्नः, पारं प्रव्रज्या फलं वा पारलौकिकं वा सगुणो मोक्षो वा, अंतरा कामभोगंसि पंकमि विसण्णा गर-
गादि दुर्गतिसेयंसि वा । पढमे पुरिसजाते, अहावरे दोच्चे पुरिसजाए । इह खल्ल पाइणं वा ४, संतेगतिया ५ जाव
से एवमायाणह भयंतारो जहा मे से धम्मे सुअक्खाते, कयरे धम्मे ? पंचमहब्भूइए, इह खल्ल खल्विति विशे-
पणे, किं विशिनष्टि ? सांख्यमिद्वान्तो, जहिं णो कज्जइ किरियाइ वा अकिरियाइ वा, क्रिया कर्म परिसपन्द इत्यनर्थान्तरं,
तद्विपर्ययः अक्रिया अनारभः अवीर्य अपरिसपन्द इत्यनर्थान्तरं, सुट्ठु कडं सुकडं, दुट्ठु कडं दुक्कडं, सुकडमेव कल्लाणं पाप-
मितरं, शोभनं-साधुमितरमसोभणं ईप्सितार्थः मिष्ठानां सिद्धिविषयः, असिद्धिः, निर्वाणं वा सिद्धिः, असिद्धिः संसारिणां गिरएत्ति
वा अणिरयः तिर्यग्योनिः मबुण्यामराः, स्यात्कथं महाभूतान्यचेतनानि क्रियाकर्म कुर्वते ? उच्यते, सत्त्वरजस्तमोभिः प्रधान-
गुणैरधिष्ठितानि कर्म कुर्वते, उक्तं च—“सत्त्वं लघु प्रकाशकमिष्टमुपटम्भकं बलं च. रजः । गुरुवरणक्रमेव तम ” इत्यादि, सत्त्व-
रजस्तमसां साम्यावस्था प्रकृतिः, प्रधानमव्यक्तमित्यनर्थान्तरं, तत्र रजोबाहुल्या क्रिया भवति, तमस्तु गुर्वावरणकं चेति कृत्वा
अक्रिया भवति, सत्त्वबाहुल्या सुकडं रजस्तमोबाहुल्यात् दुक्कडं, एवमन्यान्यपि कल्याणसाधुसिद्धिरकादीणि अ०, प्रशस्तानि
सत्त्वबाहुल्यात्, रजस्तमो न यदि स्यात् अवि अंतशो तृणस्य कुञ्जीकरणेऽपि पुरुषोऽनीश्वरः, गुणकृतं फलं भुंक्ते, उक्तं हि—
‘तस्मात्तत्संयोगाच्चेतनं चेतनावदवभाति । लिङं त्वप्रकृतिगुणं कर्तृत्वे च भवत्युदासीनः ॥ १ ॥ तं च पदउद्देशेण पदानामुद्देशः
पदैर्वा पञ्चभिरुपदेशात्, वाच्यस्य समवायणं समवायः, स्यात्-कथं समवायः ? प्रधानत्वात्, उक्तं हि-प्रकृतेर्महान् महतोऽहंकारः ०,
प्रतिलोमं संहारः, प्रधानमेव समवेति, अनिमित्ता न केनचिदीश्वरेणान्येन वा अभ्रेन्द्रधन्वादिवात्, स्वयं प्रादुर्भूताः, अनियया न

निर्मिताः न निर्मितव्यः, येषां असंस्कार्यं तेषामभूत एव क्वाष्टादधिनिर्मियते मृत्युविज्ञाद्य घटः इत्यादि, नैव सांख्यानां, कारणे
कार्यसंज्ञायात्, न हि किञ्चिदधिमितव्यमिति, अक्वडा णो क्वा यथाऽन्येषामकृतकमाकाश एवमक्वडा, यथा च घटः कृत्रिम
एव नो अ कृत्रिमा, अकृत्रिमत्वादेव च अनादी अपिघणा नेचक्षा भवति, ततोऽत्र स्या न नून्या, न तेषां कश्चिन् स्वामी प्रवर्तते
इत्यतः अपुरोरेहिता, पुरुषार्थे तु स्वतः प्रवृत्तिरेषा, आह हि-‘वत्सविद्विनिवृत्तं धीरस्य’ यथा, ‘यथा नैतेषां कश्चिदक इन्द्रिया
णामिव चक्षुः प्रधानं, स्वविषयबलमन्ति हि भूतानि, सकृत्तथा नाम मासतमि, सकृत्तथा स्रक्तवत्त, आयततट पुणेगे उक्तानि
भूतानि मृतकारणाणि च, अकृत्यकमदहकारः तन्मात्राणि, स्यात्-किमेषां प्रवृत्तिरिति?, तदुच्यते, पुरुषार्थं म एतेषां पणु यदर्श
नातिवर्धते, असावपि सुभर, सत्वेऽपि प्रधानवत् ज्ञातवत्, सतश्च नास्ति विनाशः परमाणुवत्, असतः सम्भवो नास्ति त्वानि
पापवत्, आह हि-‘अमदकरणादुपादानं’ एतावत्वात्तुब्रह्मएषि, किमिति?, न कश्चिदुत्पद्यति वा विनश्यति वा, नापि संमरति
सर्वगतत्वात्, कूटस्वदवतिष्ठते, एतावत् अतिय, कोऽस्ति?, यदस्ति तदेतादेव, प्रधानपुरुषावित्यर्थं, एतावत्तावत् सङ्गलोगे प्रयानं
पुरुषानेव लोकः, एतमुहं कारममित्यर्थः, कारणता, अवि अन्तमो प्रधानपुरुषो व्यस्य दृष्टादपि किञ्चिदन्यतो
जायत इति, परमात्मा कारणमात्मा तु करोति, तत्फलं तु परमात्मा भुक्तं, तपथा सत्यकृति पुरुषान्तरं जानीते म किण्किणावि
माणो, जो किणाकिणावेति च सोऽमुकोऽपि जायते, अनुमोदेतेऽपि, कारणकारणाद् पुणो भारियतराद् तेन तद् गदितान्, उक्तं
च-‘जो स्थापन माणुस्सं मांसं अण्णं फतो स मेलेति!’, एव पयणपायणादपि, एतेहि पुण सिद्धिणि जव कोहीओ गदितान्, उक्तं
अधि मन्वसो पुरिममवि विकिणिवा एत्थवि वाण जस्येत्थ दोमो, तेजोऽपि पठिसेरति, सव्व सिद्धने मोए अण्णत्थ फिरिआदि पा

अकिरिआड वा जहा संखनिद्धंते नृचं तहा किरिआड वा अकिरिया २, तेपासुचरं-अत्यन्तानुपलब्धेः प्रधानमेव नास्ति, सत्कार्थमप्येकतेन नास्ति, कस्मात्?, यस्य न भवति उपलब्धेरनुपलब्धेश्च, तथा कारणात् कार्यस्यान्यत्वात्, इत्येवमादिभिर्हेतुभिः सांख्यसिद्धान्तस्योत्तर, एवं तेहि विरुद्धरूपेहि कम्मममारभेहि जाव भोअणाए, एवं एगे मामगं धम्मं पणवेंति, आत्माप्यथैषामकर्त्ता, तथापि निर्लजा मामगं धम्मं पणवेंति, यद्यकर्त्ता तेन पणवणा ण जुअते. बुद्धेरप्यचेतनत्वात् घटस्येव प्रज्ञापनासामर्थ्य नास्तीति, ततस्तदृपदेशद्रष्टुरभावात्, कामं च खलु परलोगणिमिचं ते सहायका सांख्या ते समणमाहणा पूएति, न तु प्रत्युपकारार्थं, लोकायतिक्रवत्, जाव णिकामइसु, पुब्बामेव तेसि णातं भवति धम्मसङ्गाए ते अप्पणा आचरंता उदेसगादीनि आत्तयंति एनं जाव कामभोगसेयंसि० दोचे पुरिसजाते ॥

अद्वाचरे तच्चे पुरिसे (सू० ४) इस्सरकारणिए, इह हि पुरिसाइया धम्मा-स्वभावाः, जीवानामजीवानां च, अत्र जीवधर्मा जन्मन्याधिजराशोफसुसदुःखजीवितमरणाद्याः, अजीवधर्मा अपि मूर्त्तिमताममूर्त्तिमतां च द्रव्याणां, मूर्त्तिमतां तावत् वर्णगन्धरसस्पर्शाः, अमूर्त्तिमतां आकाशदिकालादीनां, दिव्यन्त इति दिशः, परापरत्वादि कालस्य, शब्दगुणमाकाशं, कतरः पुरुषो योऽसौ परमेस्वरः विष्णुरीक्षरो वा?, आह हि-‘पुरुषः कर्मणां कर्त्ता०’ तथा, चाहुः ‘ईश्वरान् संप्रवर्त्तते’ अपरे ह्याहुः-‘एका मूर्त्तिः त्रिधा जाता०’ इत्यतः पुरुषादीया, पुरुषप्रणीताः पुरुषेण प्रणीयमानास्तान् प्रकारानापद्यन्ते क्षीरवत्, पुरुषोत्तमीयाः न स्त्री न नपुंसो, पुरुषः प्रधानः, पुरुषेण प्रदर्शिताः प्रद्योतिताः, यथा प्रदीपेनादित्येन वा घटः, पुरुषेणाभिसमन्वागताः सर्वगतत्वात्, पुरुषेण आभिमुख्येन अणुगता सर्वगतत्वात् मृणालतंतुवत्, न पुरुषमुदस्य वर्त्तते, पलयकालेऽपि पुरुषमेवाधितिष्ठति जलोर्मिवत्,

आह हि- 'जह मल्लिमि तरंगा०' दृष्टान्तं गण्ट वरा श्रीरे जाण बुद्ध जाय अभिभूय चिद्धह, यथा या त ममादिमि क्रियाविनेये
समित मरीमेव अभिभूय चिद्धह एषमेव धर्मा इम्मराईया०, एव सेमाइपि । अणिय इम दूचालमणं गण्णियिउगा, तत्रहा-यायारो
जाव ठिठ्ठीयाओ सन्धमेत मिच्छा, अनीअरयणीमत्तान्, ये हि ईश्वरं न प्रतिपद्यन्ते, तत स्वच्छन्दविकल्पितानि गाम्नाणि प्रथयन्त,
धयं तीवक्करा इति मूढानां वचो, 'सदयतोरवित्रेयाइ यइच्छोपलब्धेकमवचइ' (तथा० १) अमस्य, असत्यत्वात् प्रतयीय अतद्यमि
त्यर्थः, यथातथ्यं आहवहिय एकार्थयाचकानि वा पदानि अकन्द्वन् व्यञ्जनविमिश्रितानि, इम सऽ इम इश्वरकारणीय दरिमण मम
अहचहिय, त एव मोहा मोदिताः सन्त्र कुवन्ति, काउ तत्त्वेव ठवेति, मुदुदु ठवेति, तमिण्ण नो ग मोहिनता, मोहा पुरिमम्म रागो
भवति, तस्सिच्छामावतो तडिठ्ठियेणु च द्वेप, रागद्वेषमोहाद्य कर्मवचहेतव, कमण ममारो तदुच्च च, ननोभ्यत-तमेय न तआ
तीयं दु ल नातिवर्चते सउम पंजरं बहा, त णो विष्णुवदति, इश्वरं मुत्तया अन्त्यव किरियाइ या करेति घम्मेगनि, यदा इह
सल्लु दुवे पुरिमवाते, किरियाण अकिरियाण च इतु, एव ईश्वरस्योपरि तगं छोटु विरुक्त्वेहि भणति, 'यस्य शुद्धिर्न लिप्यत,
इत्था मर्वमिद जगत् । आक्खअमिव पकेन, न म पापेन लिप्यत ॥१॥' तदपि परलोककामी घर्मवुद्धया ईश्वरं भवया पूजयन्ति
जाव विमण्णे । तप्पे पुरिसजात ॥

अहापर चउत्थ (दृ० ५) गितिया जाव उहा बहा मे एम घम्म सुअक्कयाए, कयर त घम्म !, गितियावादे, इह मल्लु
दुवे पुरिमजाता ण्णे पुरिसे किरियामकमति, किरिया कर्म परिस्यन्द इत्यर्थ, कस्यागौ किरिया !, पुरुषस्य, पुम्न गग गमना
दिषु क्रियासु स्वतो अनुमचाय प्रवर्तते, एव मणिषापि त दाज्जि पुरिया तुहा पियतिउत्सेण, गग्न नियतिवादी आरम्भीय दधाने

ममर्थयन्निदमाह—यः खलु मन्यते 'अहं करोमि' इति 'अमावपि नियत्या एव कार्यते अहं करोमीति, तदायत्तत्वाच्चाचरम्य, यत्र चैव २ मेधावीग्रहणं तत्र २ नियतिवादिनः परामर्षः, एषो मण्णति—अहं करोमि, वितिओ मण्णइ—णियती करेइ, एगडा, कत-रोडर्थः ?—कारकार्थः, तत्थ पुण बाले एव पडिवज्जंति कारणमात्रे, अहंमि दुःखामि वा बाधनालक्षणं दुःखं शरीर, शोको इट्-दारापत्यादिविप्रयोगादि, शोकः मानसः, शरीरेण मानसेन वा दुःखेन, शरीरेण जायति, करोमि त्रिभिः कायवाङ्मनोभिः तरयामिति, तप्पामि बाह्यैरभ्यन्तैश्च दुःखविशेषैः, उभयथापि पीडयापि, मव्वतो तप्पामि परितप्पामि, एतत्तर्न दुःखोदयं कर्म अहमकार्षोः परो वा मे दुःखति वा जा परितप्पति वा, परो एवमासी, नेइवरो, नियतिंति, एव खलु सकारणं पर-कारणं एवं विष्पडिवेदंति कारणमात्रणा, मेधावी एवं विष्पडिवेदेइ जं खलु दुःखामि जाव परितप्पामि वा णो एतमहमकासि, किन्तु णियती करेइ, न चाकृतं फलमस्तीत्यतः णियती करेति, जति पुरिसो करेज्ज तेन सर्वभीप्पितं कुर्यात्, न चेदमस्तीति ततो नियती करेइ, नियतिः कारिका, परोऽपि खलु जं दुःखति वा णो परो एतमकासी, णियतीए तं कृतं, एवं खलु सेसं कारणं, एवं विष्पडिवेदंति—इह खलु पाडणं वा ४, जे तसा थावरा पाणा ते पंचत्तं—संघातमागच्छंति, केण संघायमागच्छंति ?, सरीरेण, परि-जातचालकौमारयौवनमध्यमस्थविरान्तः पर्यायमेदः, परि आगाः परिआगाः, एवंविधेणैव शरीरेण बालादिपज्जवे विहिंविवागो विधानं, पृथक्करणमित्यर्थः, त एवंविधो निधिर्विधानं, तच्चैवं—संघानपरियागविवागा विधानं, स्वकृतं वा कर्म विधानं, जन्मजरा-रोगशोकमरणानि वा, नरकतिर्यक्कमनुष्यदेवेषु उत्तमाधममध्यमविशेषाः, विशेषेणाह—इन्द्रसामानिकत्रायस्त्रिंशपारिपद्यात्मरक्षकलोक-पालानीकप्रकीर्णकाभियोगयकिल्विपिकाः दशविधाः, तिर्यक्षु चेकेन्द्रयादयः, पण्णवणापदे जहा मणुस्सेसु संमुच्छिमा गअभवकंतिआ

य ते एव संगतिश्चा उच्येति, नित्यकालसंगता हि पुरुषेण नियती, यथा रूप स्वर्णेन, अभिरौप्येन, अथवा आपो द्रवा अस्मर्यवती
च, यथा ग्रे दद्यिगविषाण सव्येण, एव सख्यजीवा नियतीए णिच काल संगता, तत्कृतानि विज्ञानानि प्राप्नुवन्ति, उपेक्षणा
मुपहा, नियती करोति, पुरिमो उपेक्सा, उपेक्स्या पुरुषवत्, एवं उपेक्ष्या हि नियतीवाद, एव तत्रस्त्रीवधिस्मिता भियती बुधा ।
इदानीं अजीवणिस्मिता, तत्रहान्त एव संपातमागच्छति परमाश्वादयः, अघ्नन्त्रचन्नादिकानां वा संचातपरियाग, तेसि दो वण्णादि
पञ्चया, विवेगः तेमि चेव संचातान मेदो वण्णादिविवेगो य, विषाण तेसि मेदः प्रकार इति, तेसिपि णियतीकृतः, स एव
तंगतिप तेमि अजीयाण, ता भियतीमसरेण णत्थि अण्णतो अकिरियाप्प वा, ज्ञ च अण्णे रण्णति वाममाउड्ढति सभावओ एव,
न पुण जहा नोगायत्तियाण रूपघारणभिमिच ज्ञाव सेयस्सि विसण्णे, एते चेव चचारि पुरियज्जाता षाणापण्णा सुम्मसूस्म
तरमन्दयुद्धादय, गाणापण्णा वा प्रादज्जादयः चातिकृता वर्माः, शरीरा वा कृष्णश्यामादयः, छन्दोऽभिप्रायोऽभिलापमित्यर्थः,
अन्यत्सानिद्वयो भगति, 'अण्णत्स पिप्पा छासी' गाहा, जहा दोहल्लप चेव, महिलाण गाथाविहा दोहल्ला उपपज्जंति जहा महिल्लि
सामिस्स मातु मेहकुमारस्स य, पाणासीत्ता दाळ्णभद्रसीत्ता, गाणाविहो, एते चेव चचारि लोगायत्तिगादयो, एरगगाहये गहण
तिथिप्प तिमट्ठाइ पावाइयमनप्प, पाभारंमा असिमसिक्खिवापिज्जादयो आरंमा, अण्णोण्ण करेति, गाणाअन्धवसाणा सीधमन्द
मत्थाप्पवमाना, मन्वेऽपि पदीण पुब्बग आपरिया मगग अंतरा क्खममोगेसु विमक्का, उक्का पंच यथा भधी, तेऽपि किलापव
गंतो अण्णत्तियाया, संपति मिस्सु बुधइ, वो सो पोहरीयमुणादेति, से वेमि भिक्खोरुपोवृषार्थ विवधुः सोऽह भवीमि, पाइण
घा० पण्णवगदिमाओ गहिताओ, संतिगतिया मणुस्सा, मन्दि-विघत्ते, तज्जहा-आपरिया वेगे जाव दुस्सा वेगे

अणारियावि पव्वयंति, जहा अद्दयो वक्ष्यमाणः, णीयागोत्तावि जहा हरिएसबलो, हश्चान्तो जहा अत्तिमुत्तो वामणा वा,
 दुग्गणरूवेसु सो चेव हरिएसबलो, अण्णो वा जो कोइ दुग्गणरूगो, संपनपि णियागोतवज्जा पच्चाविजंति, अण्णदेशो वा
 हरिएसवज्जा, दुरूदुग्गणा पुण अव्यंगमरीरा मदोमावि पव्वाविज्जंति चेव, खेत्तवथुविभासा, अप्पाइ० दुग्गततणहारादीनां,
 भूयो बाहुल्ये, इदं भूयः इदं भूयः इदमनयोर्भूयस्तर, अल्पेभ्यः बहुतराणि, भुज्जतरे वेगेसिं, तदथा-अहं चिय राजमंडलियव-
 लदेववासुदेवा चकवड्डी य, ण य जहा कम्मं भुज्जतरो, तेसिं च णं जणजाणवताइं, जणः सर्वे एव प्रजाः, जनपदस्यैतानि
 जानपदानि, ग्रामनगरखेटकर्बटादीनि, अथवा जनः प्रजास्तत्प्रतिगृहितानि द्विपदचतुष्पदादीनि जानपदानि, तहप्पगारेहिंतो भिक्खू
 भाणितव्वो उच्चणीयमज्झमेहितो कुलेहितो, कश्चित्केचिद्वा साधुममीपमगम्य धम्मं सोच्चा तं सदहमाणा, अभिभूय, किं?, परी-
 सहोमसगो भिक्खायरियाए समुट्ठिता, दुक्खं भिक्खं अडितुं, उक्तं हि-‘पिंडवातपविट्ठस्स, पाणी०, तथा उक्तं ‘चरणक-
 रणस्स सारो भिक्खायरिया०’, संमं उट्ठिता समुट्ठिता, सतांवि एगे णातयो पुब्बाग्रसंपट्टाणातयो, कामभोगोचकारी उचकरणं,
 ताणि चेव खेत्तवथुहिरण्यसुवण्णादीणि च, जे ते सती वा असती वा, सतिंति अत्थि से णातयो जहा भरद्दस्स, अमतिंति
 णात्थि से णातयो, अहवा नास्य नाती सन्ति अणातयो-अणातगा ते अत्थि, अण्णेसिं उ परिचिन्तगा भिच्चा, अत्थि उचकरणं, उच-
 करणं च उपकरोतीत्युपकरणं घटपटशकट्यादि, नास्य उपकरणं विद्यते अनुपकरणः, अथवा नोपकारं करोतीत्यनुपकरणं यथा छिद्र-
 बुधत्वात् घटः जीर्णत्वात्पटः, एवमन्यान्योपकरणानि एकांगविकलानि यथा स्य स्वं कार्यं न साधयन्ति तान्यनुपकारित्वादनु-
 पकरणं, समुट्ठिता, स्यात् कत्थं समुट्ठिता? धम्मे पव्वाजाए य समुट्ठिता, कथं समुट्ठिता?, पुब्बमेव तेहिं णातं भवति, पुब्बं धम्मं

गुणेति पञ्चा ज्ञाप्यति, एव मोतु णात । इह खलु पुरिसे अण्णमण्ण मम अट्ठाए, अण्ण च अण्णं च अण्णमण्ण, अनेकप्रकार
 मित्यर्थः, अन्यधान्यच अण्णमण्ण, एवमधारणे, विविध प्रवेद्यन्ति विष्यदिवेदयन्ति, किमिति !, विज्ञा, तज्ज्ञा स्वेयगणे जाव
 मया मे, कारणे क्खयवदुपपत्तात्, तावका तावकतोळा आतससुंथा मया एव सर्वेषु कामगुणेषु विभाषा, एते ममाहीणा अह
 मवि एण्णि स्वामी, मेधावी पुब्बमेव, किमिति मममिज्जाणेळा !, एते खलु काममोगा मम अट्ठाए अजिखति परिवट्ठिज्जति परि
 यारिज्जति, न चैस्सन्तेन सुब्बाय मवन्ति, कथमिति !, इह खलु मम अण्णतरे रोगातर्के, विरूगमायासो, पुज वातिओ वा पेच्चिअ
 अमिमियसंणिभाइय, इदु इज्जायां, न इहो अनिह, अरुमनीय - अरुन्तः न प्रीतिकर अप्रिय न शुभः अशुभ अओमन इत्यर्थः,
 सर्व एगशुभो ब्याधि कुष्ठादिच विद्येपत, मनमा ज्ञायते मनोद्ध, मनओ मतः मनोम, दुक्खेयोमहो, दीर्यकालम्बायी रोग,
 सज्जोधावी आत्तक, जे इति अह, तेण रोगातर्केणमिभूयत, काममोगे मणेअ-से हता, हत सप्रे, मयाप्तायत दति मयतारो,
 इम दुक्ख परिमप्पयतु, एग मय अज्जनरुणादिममुत्थ मवशिमित्तमेव दुक्ख ममुत्थित मां वाघते, व भवन्त एवैत प्रत्यापिबतु,
 स्वादु अप्पेतनत्वात्काममोगानां आमपण न विघते तत उच्यते, शुद्धारिकामयूराणां आमपणमिह, तंज्ज्ञा - 'अकतण्णओसि
 तुदिहिय !' तथा थ-'मो ! इम ! निर्मलनदीपुल्लिनादि', तथा च 'बोदित्थ ! ते यतः कान्तास्पृष्टामपि स्पृश्य' इत्येव, तेषां पुत्रे
 म्योऽपि श्रियतराणां काममोगानां पुरस्तादग्रजिरपि पूर्व भवति वा न, अम्हा एव तम्हा काममोगा मशिमिनेहि तु दुक्खेहि अण्ण
 णिमिचदिनो यावि इ वदन्दिथादीहि, वो ताणाए वा, न चात्यन्त भवति, कइ !, पुरिसो वेगइतो पुग्गि काममोगे विण्य
 हइया, जहा सयागविप्पयोगो, काममोगा या पुरिसं पुग्गि विण्यज्झायाह, त वेय पट्टमपुरयाणिजपुत्त, जम्हा ते णत्तिया

भांति ण चेवेगन्तिता, रोगितादीना जहा कालसोयरियंमि, तम्हा एवं णचा अण्णे खलु कामभोगा जाव अण्णमणेहि सुक्कामो,
 इति सखाए ज्ञात्वेत्यर्थः, वयं कामभोगे रांबुज्झितु विप्पजहिस्सामो, बुत्ता कामभोगा, से मेवावी जाणेजा बाहिरगा मे तं एते च
 उपसामीप्ये णी प्रापणे, आसन्नतरमित्यर्थः, तंजहा-माता मे जाव संयुता मे, एते मम अहमवि एतेभिं, कथमिति ?, ममैप
 पिता अहमस्य पुत्रः, भार्या पतिः, एनमन्येप्यपि यथासम्भवं विभाया, से मेधानी पुन्यमेव अप्पणा एवं समभिजाणिजा, इह ग्वल्ल
 मम अन्यतरे दुःखे रोगातङ्गे जाव णो सुभे, तेसिं वा मम भयंताणां जाव एवामेव णो लद्धपुवं भवति, अण्णस्म दुक्खं णो
 अण्णो परिआतियति, अण्णेण कडं णो अण्णो संपडिवेदयति दुक्खं, दुक्खं ता णियमा कृतं कृतं दुःखं वा स्यात्, सुखं वा, अहवा
 दुक्खोदयमपि कृतं यानन्नोदीर्यते न बाध्यत इत्यर्थः, तावत् कृतमेव नाकृतं, यस्मादेवं तस्मादन्येन कृतं अन्यो न प्रतिशंवेदयति
 तम्हा पत्तेयं जाति पत्तेयं मरति, पत्तेयं त्यजति उपपद्यते, जंज्ञा-फलहो, सज्जानातीति संज्ञा तां, भिज्जमेव वेद्यत इति वेदना, इति
 खलु एवं इत्येवं नातिसंयोगा णो ताणाए वा मरणाए वा, पुरिसो वेगता पुव्वि नातिसंजोगे विप्पजहति, जहा भरहो, पुरिसं
 वा एगता नातिसंयोगा विप्पजहंति जह अट्ठणं, बाहिरए ताए एम सज्जोगे इमे उवर्णाततरिए, किमिति शरीर चेन तदवयवा
 हस्तादयः यथा मम पद्मत्तलकोमलौ लक्षणोपचितौ हस्तौ तथा कस्यान्यस्य ? 'इमौ करिकराकारौ, भुजौ परंपरजुतौ । प्रदांतौ गोस-
 हस्ताणां, जीवितान्तकरः करः ॥ १ ।' पादा मे कुर्ममणिभा, आयुं मे दीहं, निरवधृत च वलं, उरसं बुद्धिबलं च, वप्पा अवदा-
 तादी, त्वक् स्निग्धा. छाया प्रभा, वर्णच्छाययोः को विशेषः ?, वर्णः अनपार्या, छाया तु उत्तिन्नपुरिसमनपायिनी, शेषाणां भवति
 च न भवति च, 'अनलानिलसलिलयमुद्रवाग्बुद्धिः पंचा स्मृता छाया' अशुभदा त्रिकार्यलक्षणा, अथवा अवर्णणीयेऽपि समीकारो

ममति, गरीरे गरीरावयवेण वा सद्वर्तपि कोद णेच्छा चेतु, जति णिगिअति ण जीवति, गणगोणसहाताइण मढइ ण च सकुति
पविसेतु, एन अञ्जीपि विद्यासरतुणलभालाई, विही मे पलिया, उज्जुतुगायता भाया, जिह्मावि तणुइआ विसदा, फामा कू-
रुमउओ, इरथीण विपरीतो, एवमन्येऽपि दतोदुक्कालदुममणिढालगलसखउरपट्टिउवादि ममाति-ममीयते जारिसं मम
मरीरं सरीरायगा वा तारिमा कस्मति !, एव ममीयमाणो अमि पढमे मज्झिमे पच्छिमे वा, वयसि वाऽवयवे ममाति, तस्सि
व व भालो द्धरति, क्व !, पढमे तार वरे परिद्वरमाणो मज्झिमो भवति, मज्झिमेवि परिद्वरमाणो पच्छिमो भवति, एवमेकैक
ब्बिन् वयसि परिद्वरमाणो अर्था वयोऽवस्थां प्राप्नोति, जहा वयतोऽयौ परिद्वरति तथा वल्लोवि, ज पढमवयस्स गरिष, सण
कुमारविद्वतो, उक्तं च - 'पण्यासगस्म चक्खु परिद्वरति० परिद्वरमाणे तु वयसि वृद्धिता सयी विसंवीमन्ति, सुणिगूढमसु
गणिमुगसंठिता पाया उद्धटसंठिता वारुसंघातपरिणिआ भवति, वल्लितगे गाते, किन्ना केमा पलिया, अपि इमपि मरीरं तदपि
परायस, व विष्णा आधारेण, तेनोवयवे-आहारोपचय, विष्णा आहारेण सुस्मति मरयति य, सतापि च आहारेण कालोपेकेण णिद्वय
मपुप्पेण पञ्चचेव पदिजमाणेव आणुपुब्बीए बाव तीमवरिमाणि वचिंतु ताव तपि अवहित वा गोमणुयाऊणं, अपि पिरुवक्कम
आउस भवति तपि आणुपुब्बीए परिद्वरति, तज्झा-पण्यामगस्स वक्खु हायति, अथरा समए २ आगीचियमरेण मरमाणो २
जीर्णअकटयत् पवति, एव शरीरं अग्निं अधुर संखाय भिक्खु एव, ज पुरेकसुदेमिक्खु चेव ववहारीयणयस्स, पिच्छपणयस्स
भिक्खु चेव भिक्खापरियममुट्ठितेण, भिनद्धायरियं विष्णा ग्राणी प्राणयिता न ज्ञानावीनि तेन भिक्खायरियग्रहण, दुइतो लेग
आणिआ, किं दुइतो !, तज्झा-जीया चेव अजीरा येन अवरिष लोए, अहितापाळनार्ये, जीया दुयिधा, तज्झा-इमं च अण्णं

जाणेझा, दह नल्लु गारत्था सारंभा सपरिग्गहा आरंभो पयणपायणादीहिंसाप्रवृत्तिः, परिग्गहो खेत्तवत्थुहिरण्णादि, संते-
 गतिया समणा पंच, माहणा द्विजातयो गहिताओ, आह-णणु गारत्थगहणेण द्विजातयो गहिता ?, उच्चते-केचिद्धिजाः घरदारं
 पयद्धिऊण लोइआइं तित्थतचोवणाइं आहिडति मिगचारियादि चरति, समणोवासगा वा, ते तु अविरतत्वात्, जे इमे तसथावरा
 पाणी ते करिस्सणपयणपायणादिमु चहमाणा समारभंति अण्णेहिं समारभावेंति, उद्देसियभोयणा पुण अण्णे समारभंते समणुजाणंति,
 हिंचान्यत्, जे इमे कामभोगा सदरूवा कामा गंधरसफासा भोगा, तदुपकारिणु द्रव्येषु कामभोगोपचारं कृत्वाऽपदिश्यन्ते,
 तेभिं परिणिण्हंति वणियरुमादयो, इस्सरपुरिमा परिणेण्हवेंति परिणिण्हन्ते य समणुजाणंति, एवं समणमाहणेषु विभासा, तिविहं-
 तिभिहेण सारमे सपावए णातुं गारत्थे समणमाहणे य, संसारभया अहं खलु अणारंभे अपरिग्रहे भविस्सामि, स्याद् बुद्धिः-अगा-
 रभो अपरिग्गहो य कथं शरीर धारयिष्यति ?, उच्चते, जह खलु गारत्था सारभा एगतिग्रा समणा दव्वारंभं प्रति जइ णाम केइ
 अणारभा अपरिग्रहा वा, आरभ प्रति असंयतत्वात् सारभा सपरिग्गहा चेव, तत्थ जे ते दव्वारंभं प्रति सारभा सपरिग्गहा भिक्ख-
 ममादी ते चेव णिस्साए आहारोवहिसेज्जादि जायसाणा बंमचेर वसिस्सामो चारित्रमित्यर्थः, कस्स णं तं हेतुं ? कस्माद्धेतोः
 भयांतलुन्सुज्य तानेवाश्रुमति ?, उच्चते, जहा पुवं तहा अवर अहार, तहा पुवं, आहाजुवं-गिहत्थे णिस्साए जुत्तं, किं वा तेसिं
 अत्थि जं देहेंते ?, उच्चते, पुवं एगे सारभा मपरिग्गहा एय आसी, इदाणिपि पव्वइता संता पचमागगा मामादिपरिग्गहेण
 य मपरिग्गहा, जेवि दुग्गता आसी तेवि कामादीणि सेवंति, केवलं तेहिं फणिहा परिचत्ता, कइं कततो ?, उच्चते, जस्सारंभो
 य घरयानपायोगग, अदुवेता रिजुभावेण णणु काता तावैकं धम्मममनुपस्थिता, पुणरत्रि तेऽवि तारिमगत्ति असंजतत्वात्संसारिणः,

ने स्तु गारत्या सारभा सपरिगृहा पासंढर्याधि सारभा, दुहवोधि दोवि ते, अथवा पुष्टि पञ्चा य, अथवा सयं परेहि य, अथवा
 रागेण दोसेण य, इति संताए द्वात्वा, दोहिं अतेहिं अदिस्समापेहितो गारत्पापुवे पासंढवृत्ते इति मिक्खु रीएअप्ति
 इति परिममासौ उपयदद्वेने या, मिक्खु रीएअ इति, सत्य पण्यवगदिसं पइए से बेमि पार्णि या ६ एव दुविघाए परिष्णाए
 परिष्णायकग्गे, परिष्णाअंत्तात् व्यपेतकर्मा अब'षक इत्यर्थे, अब'षकत्वात् पूर्वोपचितकर्मणः वियतिकारिए, अंत करोत्वेव
 माम्थात मगरता, कप अत करोतीति !, अत्रोच्यते, तस्य भगवता छलीवयिक्काय०, उक्त च-‘पुघमणित तु ज भगानी
 तत्थ०’ ते कइं रन्तिउत्तन्वा !, अन्तोषमण, एव अंतोषम्य भवति !, से जहाणामए मम अस्साषण्डेण आठडिलमापस्स,
 आठडिल्ल रीलठ, वहा सीसे इम्मइ खील्लगो तहा सुक्खे आठडिल्लति, इम्मति वल्लभं, पापाए आठडिल्लति इमइ एगट्ठा, देसि
 वा आमल, अयमण्णस्य वुचति जहा खोयभो कूरो मस ददाति, एक एवार्थाः अण्णयधाडमिलवेति, एवमाहननक्रियायां केइ
 आठडिल्लि मणंतिचि, केइ इम्मतिवि भवति, केइ पुण तिहिवि पगारहिं, हाडतिगाढ इप्पल परितावणा, जेण वा मरणसंदेहेण भवति,
 किल्लायण पुण मून्हा, हुळ्ळराण वाय लोमकरण, लूयते लूणति वा तमिति सोम दुक्खाविन्दंतो, अंगम अमिखवतो हिंसति करोति,
 इवेव जणे सवे पाणा जाव सुयम पडिसवेवेति, एवं अंतोषमेण वापिचा सवे पाणा न इंतव्वा, आइ-किप्रय धम्मो
 यदमानन्वाभिनेव प्रणीतः !, आइस्सिन् इमादौरपि तीर्थकरन्येय तत यरेणातिक्रान्तेः !, किमिति !, जमुच सवे पाणा०, एव
 तिप्पण वोदिते आचार्यवास्यं-से बेमि जे असीता अणता जे अ पच्छुल्लसा साम्प्रत यदमानस्वामिकाले पण्णरससु कम्म
 भूमीसु न प्रागमस्मा अणता अरहता भगवतो सन्वे ते एवमाख्यासति अर्थत , अतीतानागतकारुप्रइण्यसूत्रेण

तु वर्तमानकालो गृहीतः, मर्वे ते एवमाइक्खंति, आकारकथनत आख्यानं, यथा 'अवल्लोअणं दिसाणं' नन्वेवमाकारेण भगवन्तो
अरहन्तः धम्मममाइक्खंति, भाषमाणा अपि भृशं ज्ञापयन्ति प्रज्ञापयन्ति, भृशं रूपयन्ति प्ररूपयंति, स्याद्वादतो वा रूपयंति, उक्तं
हि—'नानासागं प्रगममहती०' किं तं प्ररूपयन्ति?, सञ्चे पाणा ण हंतञ्चा 'हन हिमागत्योः' आज्ञापनं प्रमह्याभियोगः
तद्यथा कुरु याहीत्येवं, ण परितवेयन्वा ण उद्वेयन्वा, एम धम्मे धुवे, धुवः नित्यं तिष्ठति, सर्वकर्मभूमिषु नितिओ नित्यः, शञ्च-
द्भवतीति शाश्वतः, एगड्डाहं वा, एवं मंता अंतोधम्मेण से भिक्खू विरते पाणातिवायाओ जाव परिग्गहाओ, तत्परिपापालना-
र्थमेव उत्तरगुणो वि रक्खइ, तंजहा—णो दंतवणेणं दंते धोवेज्जा, गिलाणो अगिलाणो वा विभूमावडिए, आया वा णो अंजणं,
गिलाणो वा रोगा पडिक्कमठाणो वमणवेरमणविरयेणं वा, अज्जध्रुवणेंतमवि धूम पिच्चति कासादिप्रतिवातार्थं, एवं मूलगुणो चर-
गुणेषु सुसंवृतात्मा से भिक्खू अकिरिए नास्य क्रिया विद्यते ते सो अकर्मवन्धक इत्यर्थः, त्थ हिमायां, अहिंसक इत्यर्थः,
अक्रसायाणं णिव्याणंतिकाउं अकोहे जाव अलोभे, स एवं मूलगुणसंवुडो भवति, जे य कमायग्रहं करेइ, कमाइओ पुण मूलगुणे
उत्तरगुणे य खिप्पं अतिचरति, जो पुण अकोहो जाव अलोभो मो चेव उवसंतो भवति मक्काया, अणुवसंतो चेव परिणिन्नुडति,
जहा उण्होदगं, उण्हाणं समाणं परिणिन्नुडति बुच्चइ, एवं कमायो वि उसिणो, तद्वनममे परिनिन्नुडे बुच्चति, एवं ताव इहलोडगमु
विरतो, अथवा परलोइया कामभोगा किमासांसितन्वा?, नेति उच्यते, परलोडएसु कामभोगेषु णो आसंसा पुरतो काउं वियरंजा,
कथमिति?, इमेण मे दिट्ठेण वा दिट्ठं धम्मफलमिहेव, तंजहा—आमोमहि विप्पोमहि अक्खीणमहाणमिआ चारणाविउव्याणिट्ठि-
पत्ताणि, परलोए सगं सुकुलपचायादिमादि, सुतं अदक्खणाएसु धम्मिलवं भट्ठादि, मणजानी, सुतं मयमेव जातीस्मरणादिपुहि

येव विद्, सुत सुवेदिं, विविध विसिद्धं वा षात विष्णात, इमेण वा सुचरितमवणियम० सुचरित तवो वारसविधो, नियमो इदियनोर्इदिय०, प्रहणअरण्यं बभवेरं चारित्रमित्यर्थ, इमेण ज्ञातामातागु(व)त्तिण धम्मेण, यातामाता यस्य वृत्ति म भवति याता मातावृत्तिकः, याथा नाम मोक्षयात्रा, मात्राज्यपरिमाणा या वृत्तिराहारादि, उक्त च-‘यात्रामायाअनो मिद्धु’, परिगुदमलाग्य । विविक्कनियताचार, स्मृतिदोयेनं पाप्यते ॥१॥’ इतो बुतो देवे सिया क्कमरुमिधि यतिमितान् क्कमान् कामयते तान् लभते चासेवतिचि, वसे इंदियाणि वस्स सिद्धति, क्कमवसगविगहणेण अट्टविच लोइय इस्सरिय थइत, तज्झा-अणिमा लुधिमा महिमा प्राप्तिः प्राक्काम्य ईअित्व वअित्व यत्र क्कमागपायित्व, सिद्धे वा अट्टस्सपनुमवतेधि, एतं तेव अट्टविधा विद्धा से, इच्छाए सुह वा दुक्ख वा भवति, एत्थवि सिया एत्थवि जो सियसि एरिसओ मवामि, एरिममिति एरिमओ दवो भवामि, एरिमओ वा पुरितो, इच्छियरूपो, इत्सरिओ वदे-देवे, एरिसिया च मे सदादयो विसया भवतु, एवमादि आसंक्खयोग पुरतो क्कउ जो विह रज्जा, स एव भिक्खू सदेहिं अनुच्छितो जाव फासेहिं विरतो कोदातो जाव मिच्छादसणसह्हाओ जहा अमु छितो सदादिण्णु विमण्णु सुमत्तु, अनुमेसुवि अट्टे, विरतो कोदातोवि विम्माहपरो, भिक्खीमा गन्धमो घय, उत्तरगुणा एतं सुवा अमुच्छेत्ति, इति से मारहणा भावाणतो इतिः परिसमाप्तो उपप्रदर्शने वा, कस्म आदाण !, कोदादि ४, अथवा आरंभो पयणादि परिगमो वा सच्चिचादि क्कमभोगा सण्णातणा मरीरं वा, महति-महत एत क्कम्मादाण, सदाण अमुच्छिनेज्जेपो वा यथाअभि-धीणेषनो उवसंतो व ठइति उवसंतो मोक्ख तु धम्मेसुद्धितो उपसृत्य उपरतो हितादिअम्मसु आपरियमगास वा अविरतिप्रति-विरतो पटिविरतो स भिक्खू भवति, च इमे तससांरा विपयार्थं अचिन्त्यत्मापुण्यद्वयगत्य पूरे च तमा उ पचो, तेजवि गयार्थं

नासइ समारभति पन्वइ योगत्रिकरणात्रिकेण, अहिंसा गता, से भिक्खू जे इमे सचिच्चा मीसा सदरूचा कामा गंधस्सफामा भोगा
 सचिच्चा दुपदेसु सदादि इत्थीपुरिसगीतहसितभणितसदा कोइलसुयमयणसलागा हसाण वा, एतेसिं चेत्र अलंकितानं
 मणुआण तिरियाणं च हंसमयूराणां, रूवसंपण्णेणामेगे णो रूवसंपण्णे० चतुम्भंगो, चउप्पदसदा हयहेसितहत्थिगुलगुलाईयं वसभट्ट-
 क्कित्तादिरूवं एतेसिं च, अपया सदा पोमवणपवादादि वातेरियाण वा सालीणं रुम्बाणं तणाणं वा अचिच्चाणं 'तेसि
 णं भंते! तणाणं मणीण य केरीसए सद्दो किण्णवरित्यादि विभासा, वीणादीणं वा मीसाणंपि भासितब्बा, सद्दे वेणुसद्दो रूवे
 अलंकितानं, बुत्ता कामभोगा, सचिच्चा गंधा दुपदानं पड्ढोच्छासा माणुआ, रसो तत्थेव, फासो इत्थीणं, चउप्पदे विदानं गंधो
 रसोवित्थ तत्थेव, फासो आमडादीणं रसेसु पुष्फफलाण फासे हंसतूलादीणं, एते कामभोगे योगत्रिकरणात्रिकेण णेत्र सयं परिणि-
 ण्हेज्जा ३, से भिक्खू जं इमं सपराइयं कम्म कज्जइ, सम्पराए भवं संपराइयं संपरेंति वा जेण तासु संपराइयं, अव रक्षणादिपु न कृतं
 मात्रं संवेद्यते, तच्च तत्प्रदोपनिह्वत्तमात्सर्गान्तरायासातनोपधातैर्वध्यते जाव अन्तराइय ते कम्महेतवः नापि स्वयं करोति ३ से
 भिक्खू जं पुण जाणेज्जा असणं वा ४ आहारो, इदाणि यस्मादुक्तं 'नाशरीरश्चरेत् धर्मं, नाशरीरस्तपश्चरेत् । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन, कर्त्तव्यं
 देहरक्षणम् ॥ १ ॥' उक्तं च "धम्मं णं चरमाणस्स पंच णिस्साठाणा पण्णत्ता इत्यादि" कंठ्य, अह पुणेवं जाणेज्जा विज्जति तेसिं
 परक्कमे हिंसादिप्रवृत्तिः, पराक्रमः प्रकरणमित्यर्थः, आतपरउभयपराक्रमः स्वभावः धर्मः जस्स अट्ठाए अप्पणो परस्स य भंगा ४,
 वेतित कृतं करिज्जमाणं वा तत्किमर्थं १, उच्यते-अप्पणो पुत्ताईणं भोजणाएत्ति, भुज पालनाभयवहारयोः यत्पालनीयं अभयवह-
 णीयं च वत्ताभरणादि आहारश्च, एवं तस्स अट्ठाए णिहिते, तस्स णिहितं भंगा ४, उग्गमे १६, उप्पादणाए १६, एसणा १०, पसत्था,

अमु दिमायां प्रपति तेनेति अर्ग-आयादि सरथेण ग्रामित जीवयावात् सत्येण अजीवमावात्, परिषमिव जीविता वा,
 पाणामित यन्मासीदि, अर्द्धिभिन उगमदोसादी, स एमभिज एसिय धेसिय न इत्यादि, अहवा अहा धेसीयाणि रूपादि जोपदि
 तपि मामुदाणिय एतरप्रत्ययस्येत्यर्थ, अहया पण्णगाहये कुमणं धेपेचि अमणगाहणा दुक्यभो अयवावादि वा,
 क्काणहा येदपादि, पमाण वसीमं, विलयित्व जहा विले पण्णठ पविमति य य त विल आसातमिक्काउ सम्मिलवेति तदाह, जहा वा
 द्विभिनि तद्दु पन्दरति, एत वित्त समिलवेति आसादेन्ति वा, पण्णठसि जहा पण्णओ किप्पि महुक्कादि अजासादितो प्रमति, भूतेण
 तुल्ल, पर मायुरि को यामानो हणुरानो दाहिय दाहिणओ वा वाम, अण्ण अण्णक्काले, क्कालो दुविचो-गइणक्कालो परिमोक्कालो
 य, दुदितो मिसगावेलाया, अक्कल वरले, तिमितो पाग पित्रति, पुक च सुजेति मन्ने पाणग पित्रति, वरथ वग्गि क्काले परिमुज्जति
 उदुयासु वा, वाम या वामत्तण, सीते या लेण, लगति लीयतेऽम्भिभिति लेण सेज्जा गरिता, जहा य सोउव्व पढिमापडिक्कण
 एणरि जण्णरि से ज्ञाण वमत्ति, सुमप्पादियु उदुव्वे, यामासु सेव्व उलीपति, सेसा विच सेज्जामयत्ति, सयण सयणक्कालेचि
 संथारमज्जा गदिता, जयणाप निदिता गुप्पति, से भिक्खू माप्रदाः आहारो न धिमयणस्वात्पाययानादीनां मात्रां जानातीति,
 अण्णारं दिगं वा रीयमाण आरगेज्ज वम्ममाइन्ने जहा धुते, से भिक्खू वग्गम क्कडेमाणो णो अण्णस्स हेतुं पाणवत्थलेणम
 यण० को अण्णेमिं निरुयत्तवाण पूयामहारमरुगधादिद्रामभोगाण, णण्णत्थ वग्गमं णिज्जदुत्ताए इति खलु हेतु एव गिरुच
 निगममं धग्ग, तस्म भिक्खुस्स अतिथ वो मो उदुदिगमागतो तीरद्वी तस्म अतिथ वग्गम सोधा न सइमाणा उदुत्ताए धीरा
 अस्मि वग्गमे गुद्विता, ते एय गग्गेवग्गता मथारमना उरगता इत्यर्थ, धाहिरेण अहिगतरक्खणेण य आचार्यसमीप गरता उपेस्य

संतो सर्वतो सन्वामेव संता, उण्होदगं वा उसिणं होऊण पच्छा कमेण सर्वात्मतया णिव्वुडा परिणिबुडा, एवं सो भिक्खु धम्ममट्ठी,
 से वेमि पाईणं वा ६, एत्तो आरभेऊण जाव परिणिबुडे वेमिच्चि, एवमवधारणे से इति स भिक्खु एवंगुणजाईओ धम्ममेण
 वा जस्स अट्ठो ३, धम्मं वा वेत्तीति धम्मविदु, णियागं णाणादी ३ चरित्तं वा, से जहामेत्थं बुइयंति से इति निर्देशः येन प्रका-
 रेण यथा, जं एत्थ अज्झयणे किंचि बुत्तं तं सन्वं बुइत्तं, अदुवा एत्तो पोंडरीयं तं सन्वं बुइत्तं केवलणाणं, जहा पत्ते तहा बुत्तं,
 अदुवा अपत्ते अणउत्थिया तंपि बुत्तं, एवं से भिक्खु कतरो जो तिण्णि णाणादीणि उप्पाडेति सो बुत्तो, स एव परिणायकम्म-
 भवति, दुविधाए परिणाए पावाइं कम्माइं जस्स परिणाताइं, एवमेव तु बाहिरवभन्तरेसु वत्थेसु रागदोमादिलक्खणो संगो, गुहं
 समुद्रं सकुडुक्काडादिलक्खणं कलत्रमित्रपुत्रादि, एयंपि दुविधाए परिणाए परिणातं, कोधादि उवसंते, एतेहिं तिहिं कम्मसग्गेहिं
 निहियासेहिं असज्जमाणे उवसंते भवति, रियादिसमितो णाणादिसहितो सदा सव्यकालं जतेच्चि जतेज्जा, हितजाते जतिया जतो,
 अहवा को उवसंतो ? जो समितो, को समितो ? णाणादिसहितो, को सहितो ? जो सदा जतेच्चि, सेत्ति णिइसे स एवंगुणजा-
 तीयो वक्तव्यः, तस्सेवंगुणजातीयस्स भिक्खुस्स इन्द्रशक्रपुरन्दरवत् नामानि भवंति, तद्यथा-समणेत्ति वा माहणेत्ति वा सर्वाणि,
 अथु तपसि खेदे च, श्रमणा, अथवा तो समणो०, ब्रह्म अणतीति ब्राह्मणः, अथवा माहणा ण हणतीति २, खमतीति खंतो
 इन्द्रियणो० इति, त्रिभिर्गुणः, बाह्याभ्यन्तरग्रन्थगुक्तत्वात् नीगंथच्चि मोक्षं ऋषिर्वैत्यर्थः, करोतीति क्रतुः यज्ञः, यती प्रयत्ने यतत
 इति यतिः, विद्—ज्ञाने विद्वान् विदु मुणितं गमितमित्येकोऽर्थः मुनतीति मुनिः भिक्षणशीलो भिक्षुः रागद्वेषविमुक्तत्वात् ल्हइ
 संसारतीरेण जस्स अट्ठो स भवति तीरट्ठी चरंति तदिति चरणं व्रताभ्युपगमं कुर्वन्तीति तदिति करणं पडिलेहणादि पारमन्तगमन-

मित्येकोऽयं, चरणरूपपारं विदंतीति चरणरूपपारविदुषि केभि, एव प्रवीमि तीर्यकरवचनान्, जलसुहृद्मो ज्युणामस्स कहेति ॥
 पोटरीफारुण्यन समासम् ! ॥

किरियद्वयस्म अभिसंबधो-एय तेण चरणकरणपारेण विदुषा मिधुवा कम्माण खवणद्धमग्गुठ्ठिणेण कम्मबंधनद्वयाणि
 वजतज्जाणि तच्चिवरीताणि य मोक्खउय चट्ठाणाणि आसेतज्जाति, एस संबधो, अइवा ते अण्णउत्थिया कइ संसारं अणुपरियदुत्ति ?,
 कम्मणा, त कम्मबंधं वनेति, इमेहि चारमहि किरियद्वयेहि एज्झति, सुवति तेरसमेण, एतेणामिसंबधेयं किरियद्वयं णाम अज्झयण
 आगत, तस्स यच्चारि अणुओगदत्ता णणेतज्जा, अदिगारो पुणए सवधे तइ वधे मोक्खे अ, आइ-अस्सु ताव मोक्खेणाचिकारो,
 संधन किं प्रयोजन ?, उच्यते-अनेनावधे मोक्खो न भवतीति अतो संधेनाप्यधिकारो भवति, तच्च क्रियात्मान क्रियात्त्वेव
 भवति नाक्रियारमु, त च क्रियावन्त केविद् धर्यन्ते केवि सुच्यन्ते तेण इमस्स अज्झयणस्स बंधमोक्खेय य बुच्चो अचिकारो ।
 इदानीं णामणिष्ण्णे किरियाठण, किरियाओ णिस्सुवियज्जा ठाण च, किरियाओ पुब्बभणित्ताओ पडिक्कमणए 'पडिक्कमामि
 पनहि किरियाहि' किरिया णिस्सुवित्तज्जा णामादि, दक्खे किरिएज्जाया ॥१६६॥ गाहा, बीयस्स अनीवस्स वा जा किरिया
 मा दव्यकिरिया, एनू कंप्पन, एवते इत्यर्थ, एवन कम्पनं गमन क्रियेत्यनर्थान्तरं, तत्र बीयनोदना कर्मणो गुरुत्वात् विथ्रसायो
 गाहा या गतिः मा मब्बा अनुयोग इति कत्ता द्रव्यक्रिया, द्रव्यजीवस्यह ग्रयत्नपूर्वकत्वेनापि सति या परप्रयोगादनुपयोगाद्वा इयदपि
 कम्पन अण्यन्ते पधुर्निमेषमात्रमपि मा दव्यकिरिया, भावकिरिया उपयोगपापकरा णिअससुदाणो इरियावट्टसम्मचे मिच्छते, सम्ममि-
 च्छनोपयोगो विविधो मण्ययोगादि ३ नाएणुण्डिर्यनोद्वैरात्मनो योगो भवतीति मण्ययोगा किरिया एव वा अण्यद्रव्यैरपि, उक्क

हि 'गेपहइ य काइएणं०' कायकिरिया गमणादि, उवायकिरिया द्रव्यं येनोपायेन क्रियते, यथा पटं वेमनलिकांछणिचुरिचि-
 लेखनादिभिः पटसाधनोपायैः शिखितग्रयत्नपूर्वकं पटकारः करोति, एवं घटादिष्वपि आयोज्यं, करणं णाम यधेनोपायेन करणीयं
 द्रव्यं तत्तेनैव क्रियते नान्यथा, अथवा करणे हितं, करणीयान्मृतपिण्डात् घटः क्रियते नाकरणीयात् उपदग्धाच्छक्यते पापाणसिक-
 ताभ्यो वा, समुदाणकिरिया णाम समित्येकीभावे जं कम्मं पयोगगहितं तं पसिद्धाएऽण समुदयसमुत्थं पुट्टणिधत्तणिकाचितं स्थित्यु-
 पायापेक्षं करोति सा समुदाणकिरिया, उक्तं हि—'कम्मं जोगणिमित्तं वज्झति०' सा य पुण ममुदायकिरिया असंजतस्स संजतस्स
 अप्पमत्तसंजतस्सवि जाव सकसायया ताव कीरति, इरियावहिया पुण छउमत्थवीतरागस्स केवलियस्स जाव मजोगिति, किरिया-
 द्वाणं पुण एकं चेव सयोगी, सम्मत्तकिरिया णाम जावतियाओ नम्मदिट्ठी कम्मपयडीओ बंधति, प्रायेण अपमत्थाओ ण बंधति,
 इदाणि मिच्छादिट्ठी सब्वासि कम्मपयडीणं मिच्छादिट्ठीओ बंधओ होइ आहारगतित्थगरत्तं च मोत्तणं, मम्ममिच्छादिट्ठी इदाणि
 जाव कम्मपगडीओ बंधति येन बंधति जयाओ विभासियन्वाओ, तंजहा—सम्मामिच्छादिट्ठी मिच्छत्तं पंचगं आहारगतित्थकरवि-
 भासा 'णिदाणिदा पयलापयला थीणद्धि ण बंधतु एवं' तु एवमादि इदाणि । द्वाणं—णामं ठवणा दविए खेत्तऽद्वा ॥१६॥
 गाहा, जहा लोगविजए तहा, तओ भणियन्वाओ किरियाओ द्वाणं च, एत्थ कतराहि कतरेण वा द्वाणेणं अधिकारो?, तत उच्यते,
 समुदाणिपाणिहणयोगद्वा समुदायकिरियाहि अधिकारो बंधणबंधणयो अधिकारो सम्मपयत्तेण भावकिरियाओ, ठाणं च, एत्थ
 कतराहि कतरेण वा द्वाणेणं?, आह—किं इरियावहियाकिरियाए णो अधिकारो?, उच्यते, मा सम्मपयने द्वाणे वट्टमाणस्स भवत्थेव,
 ताइं पुण सम्मपयत्ताइं भावठाणाइं विरती संजमद्वाणं लोगोत्तरियो परिगहो पसत्थभावसंधणा यत्ति एतेगु वट्टमाणो इरियाबंधओ

ना अद्वयश्रो होजा, जो पुण अपमत्येगु भावद्वाप्येसु सो वियमा पायोगिणं वा साधुदायिय वा संपसादय वा धधति, अर्थापसिमात्र
 त्रष्टव्या, मनुदायीयग्रहणान् इरियावद्वियावि गहिता, पसत्यभावद्वानगइणा अपसत्यद्वाप्यमवि गहित, एताहि कि कञ्चति ?, उच्यते,
 क्रिरियादि पुरिमा पासाइयाओ मन्वे परिफिउज्जा, तज्जा—धम्ममेति लोयाणुगामियभाव पदिसवाय तत्थावासे भवति महेन्छे
 महारंम, तदा धम्मपस्सेनि पुणो नउउरुण च विप्पज्जाय भिक्खायरियाए समुत्तेता इति वक्ष्यामि, तस्य धम्मिया धम्मिहा से
 ज्जाप्यामण अबगारा मगयन्तो निधा पासाइया परिबिम्बज्जति मंडलवादिहिता अगणिक्कायपाती य, गिजुत्ती समत्ता । सुत्ताणु
 गमे सुउभाधारयल्ल—सुत मे आउस तेण भगवता इह न्यमु(स)ज्जेण (सू० १७) ज्जे संज्जह संक्षेपः समाम इत्यनया
 न्तर य न क्रियाचन्त न मय्येवि एतेसु दोसु ठाप्येसु पट्टेति, तज्जा—धम्मे अबम्मे च उवसमे या अपुवसमे या, धर्म एवोप
 द्दमः उपद्वम एव च धर्म, उभयावबाराण क्रियत, अथा उपद्वमादमो भवतीति तेन धर्मग्रहणे कृतेऽपि उपद्वमस्य क्रियते ग्रहण,
 तय अर्थमे अनुपद्वमे च विभाषा, अधितत्त्वान् पूर्व धर्मसोपद्वमस्य च ग्रहण कृत, इतरथा हि पूर्वमवमोऽनुपद्वमस्य भवति पञ्जा
 धम्म उयसम च पडिउज्जति, तज्ज एतं दो पय पग्गवा भवति, तज्जा—धम्म एकत्वा अधम्मएक्त्वो य, तस्स पढमस्स द्वाप्यस्स अबग्गम
 पस्सस्स विभगो विभागा इत्यर्थः, इह च त्वत्तु पार्दणं वा ६ सतगतिया मणुस्मा जाव सुत्था वेगे, तत्र घातो हिंसा मारण दढः
 अपर्म इत्यनयान्तरं, तणि पुण मय्यमि अधम्मपक्खो थद्वमाणार्ग इमेताकूव दढममादाणा सपेहाए जाव हिंसापरद्वस्स दढः क्रियते
 एव, अत्र अधम्मपक्कय अनुगम य थद्वमाप्यम्म दढस्स ममानाण ग्रहणमित्यर्थ, सपेहाएचि संम पदाए दट्टेणं, तज्जा—जेर
 इणसु तिरिम्य० मणुम्मगु देवगतीए य एताव ता, पाणादिक ए जाव धमाणिपसुधि, मणुस्माण दढसमादाग ममीक्षितु आह—

यदि મનુસ્સાણં ચડગતિસુ દંડસમાદાણં સેસાણં ઘેરહયતિરિયદેવાણં તેસિં ણામ કિરિયાદ્દાણેસુ વહુમાણાણં દંડો નત્થિ ૧, ઉચ્ચતે,
 અસ્તિ, કથં ૧, જે યાત્રણે તહપ્પગારા, અણ્ણે મણુઅવ્વજાસુ તિસુ ગતિસુ, પ્રકારઇતિ સાદ્દશ્યે શરીરેન્દ્રિયાદિ, ઘેરહયદેવાણં પુણ્ણા-
 દિલક્ષણત્વાત્ શરીરમાદ્દશ્યમન્તિ, તિરિક્કલ્લજોણિયાઓ ઓગલિયશરીરસાદ્દશ્યં ઇન્દ્રિયસાદ્દશ્યં, ‘વિન્નૂં વેયણં વેયંતિ’ ‘વિણ્ણૂં
 સંજ્ઞાનગ્રહણં ઇન્દ્રિયાણાં ચ તાનિ કેપાંચિત્ત સગ્ગાણિ, ઇંદિયણિમિત્તં વેવ, ઉત્તં હિ—“ભવપચ્છયં દેહં” ગાથાઓ તિણ્ણિ, અહવા
 વિન્નૂં વેદંતિ ય મંગા ૪, સણ્ણિણો વેદણં વિજાણંતિ ય વેદંતિ ય, સિદ્ધા વિજાણંતિ ણ વેદંતિ, અસણ્ણિણો ણ જાણંતિ વેદંતિ,
 અજીવા ન જાણંતિ ણ વેદયન્તિ, एत्थ पुण पढमतिएहिं भोगेहिं अहिगारो, वितियचउत्था अवत्थू, तेमिंपिएयाइंति जहा मणुस्साणं
 तथा तेसिपि नेरइय० किरियाठाणां भवन्तीति अक्खाताडं, तंजहा-अट्टादंडे जाव इरियावहियाए। तत्थ पढसे दंडस-
 मादाणे (सूत्र १८) आहिज्जतित्ति आख्यात इत्यर्थः, से जह्हाणामए केइ पुरिसे आतहेतुं वा आतहेतुंति आत्मार्य,
 णातहेतुंति पुत्रदारादीणं अट्टाए, अगारहेतुंति घरस्स खंभे इट्ठकादि वा करोति, परियारोत्ति वासभत्तगचारमट्टआमहत्थिमादि
 परियारो, अहवा घरस्सेव वा पडियादिपरिवार करोति, एवमादीणि अट्टाए दंडं तमथावरोहि पाणेहिं तं च समयमेव णिसिरति,
 तस्स ताव अण्णे आहिउंजति अण्णे वोहंति, अण्णे मंसादीणं अट्टाए उदव्वेड, थावरेवि, अण्णेवि हन्ति अ अण्णे छिंदति अण्णे
 तच्छेति अण्णे आहारहेतुं खाति वा, एवं अण्णेहिवि कारवैति, कीरंतपि समणुजाणति, योगत्रिकरुणत्रिकेण विभामा, एवं खलु
 तस्स तप्पत्तिय तत्प्रतिक सावद्यकर्म पढमे दंडसमादाणे १। अहावरे दोच्चे अणत्थदंडेत्ति (सूत्रं १९) से जहाणामए केइ
 पुरिसे जे इमे तसथायरा पाणा ते णो अच्चाए अर्चयन्ति तामिति अर्चा-शरीरं तस्य मार्यमाणस्य शरीरमुपयुज्यते यथा मृगं,

एतं इति, एव णो अइणाएषि अण णाम चम्मं स वधवादीवगादीण, एवं जाव णो अट्ठिर्मिजाएषि, हिंसिस्तु मेचि
एतेन मम पिता अण्णो वा केइ मारितो जइ कत्तविरियाथराहं० गाहा स मम वेव अण्ण वा मारेहिचि जहा दसारेहि
जरासिंघो हिंसिस्सतिचि गम्मत्य वा बाल वा मारेति जहा कस्तो देवइपुत्ते णो पुणपोसण मारयित्वा पुत्रादीनां मांसानि
हासति, पसुपोसणताएषि गवां यवात्राय आसइत्थीण उदण्णमसादीणि वीपत्ते, अगारहिचूणहेण(विदिहेतुणा)वा अगारं-
गृहं व बृहयति इहककाष्ठादिभिर्वद्वीत्यर्थः, णो समणमाइणेहिं तु समणानं चरगादीणं पचणं भत्तमावसथ वा करेति, एवं
माहाणाववि, सवत्थ वा सरीरादीणि किंचि एति, से इत्ता छेत्ता जाव उच्चवेउ उज्झितु बाले वेरस्स आमागी भवति, वेरा
गिवि इमेकवादीन एमेव, जहा परं बघतो रुक्खस्स पच छेषूण छेइइ, लट्ठीए वा मोढतो पाणाइ ववति, कुदाहिं वा आयुध
वा रुक्खत्ववेसु रुक्खबालेसु वा यिदाईतो ववति, स बाले न किंचि तपो पचं वा पुणं वा आजीवति, केवलमेव वेरं-कम्म तस्स
मागीभवति, अमहुदंढे । से जहाणाअए केइ पुरिसे कच्छसि वा जाव पच्चयदुग्गसि वा तवाणि-सेडियसंगियादीणि पचाणि
पुण हुत्तराणि उत्सविय २ जाव णो दब्बोव० भवत्तुसि अगणिक्काय भिसरति ३, योगत्रिकरुजत्रिकेण ३, एव खल्लु तस्स
तत्पत्तियति सावज्जेचि वोचे वडममावाणे २ ॥ अहावरे तपो वडसमाणे (सूत्र २०) हिंसावेति एसिय अविज्जति,
से जहाणाअए केइ पुरिसे से इति निर्देसे, येन प्रकारेण यथा, नाम परोषस्त्वादियु, केइ अग्रिदिट्ठुणिदेसो फीरती, ममती
ममेव मीयते तन्न तदीय पुत्र त्रातरं वा, अण्ण णाम अणिण्णुय, अणि वेति अणिण्णुय, जहा पुप्पिसप्पेण स्वातो
अमबो, अण्णो साहासरचि, तेण च सो मण्णो गहिंसो, तेण चित्तिव—अइ ताव खइमो मतो य, मा एस जीवतो अण्णयि लोग

खाहिचि तेण मारेमि, एवं सो अण्णस्म अट्टाए तं सत्थं मारेति, अथवा अन्य इति परः पराम्भयः अण्णियं हिसेतीति, एतेण 'कोइ मम मारतो आसि, हिंसति उद्यतायुधः' एवं जहा सुरायादि, हिस्सिस्सतिचि जहा आसग्गीवो तिचट्ठं, मा मे मारेसतिचि मारि-
 तुमिच्छति, रायाणो वाऽट्ठायाए खुट्ठलए चेव मारेति, एवं मम वा अण्णं वा अण्णि वा एकेकं हिंसतिचि त्रिकालो भावितव्यः,
 तसेसु दुपदचतुष्पदअपदादिपु जाव थावरेसु विहिंसिसुचि रुक्खसालियं अजाणंतो आवडितो रोसेण छिंदति, उक्तं हि—'एत्तो
 किं कट्ठर जं मू०' हिमतिचि रुक्खमालं पडंतं अणामंतं चेव आयुधेण छिंदति, हिंसतिचि दब्भस्रइसादीकण्टए मलेति, यथा वा
 साक्यभिक्षुः पलं पत्रं छिन्नं वा, योगत्रिकरुणत्रिकेण णिसिरति, तचे दंडसमादाणे ३॥ अहावरे चउत्थे अकम्हावत्ति-
 एत्ति आहिज्जइ, (सूत्र २१) अकस्सात् नाम हेत्वर्था पञ्चमी अकस्सात्, से जहाणामए केइ ताव पव्वतदुग्गंसि वा मियवत्तीए
 मृगा एव यस्य वृत्तिः सङ्कल्पो नामाभिप्रायः मृगान् मारयिष्यामीतिकृत्वा गृहान्निर्गच्छति तदेवास्य प्रणिधानं बुद्धिरभिप्राय इत्य-
 नर्थान्तर, अथवा प्रणिधानं, वीतं संगमादीहि अप्पाणं ण वेत्ति, उक्तं हि—वीतं मयणो सरणो०, विगट्ठाए गंता एते मिगत्तिक्कट्ठु
 जान णिसिरति से मिगं वधिस्सामिचिक्कट्ठु, तित्तरति वा जाव कविंजलं वा विधिच्चा भवइ, जहा मृगं तथा अनं दुपदचतुष्पदं
 सिरीसिवं वा विधिच्चा भवति, इति खलु से अन्नस्स अट्टाए जाव से जहाणामए केइ पुरिसे सालिमाइ णिलिज्जमाणे निन्दमाणे
 अन्नयर अन्नतरस्स हत्थं निसिरति, सत्थं वा असियगमादि, से समागमे वा मरणकाले सुगंभी तणजातिसालिमाइ छिदिता भवति,
 इति (खलु) से अन्नस्स अट्टाए अनं फुसति णाम छिंदति अथवा फुसंति फुसमाणो चेव दुक्खं उप्पाडेति, किं पुण छिज्जमाणे?,
 चउत्थे दंडे ४॥ अहावरे पंचमे दंडे (सूत्रं २२) से जहाणामए केइ पुरिसे माईहिं वा पितीहिं वा नित्यमात्मनि गुरुषु

न बहुयचन अथा माईहिति सवचीणीओ मातुसियातो पितुस्सिताओ गिटिताओ, पितीहिति पितुपितृव्यादयः पितृवयसा वा,
 सेसाणि मातिमादीणि मित्त अमिषति निग्गइणा, एते चेव पुन्नुदिट्ठा मायादीया गहिता, तेसि एगवरं वा, गतो वा खणखण
 उचिच्छउ घरं अट्ठिवानिति, न वा मिष च अमिषमिति मिचे चचितपुब्बेति, सांष्टक क्रियते, अथ केइ वचितपुब्बे भवति अजा-
 पतो इहेविपर्यास", विट्ठिविप्परियासिया, से अहा० केइ पुरिसे गामघालसि वा रातो वा वियासि वा दिवमतो वा तावडू
 मांवलोचन" अतेण तवति अतेण इतपुब्बे भवति आसण्णे वा भसिमादिणो जइ विट्ठिविपत्तासो ण इतो ण मारंतो वस्स ते
 सावन्नेच्चि पचमा फिरिया, इंदो घात इत्यनर्यान्तरं, स तु पराथय दण्ड समादिपति एभिरिति दढसमादाप्पे । इदणि प्रायेण
 आरमाथयाणि, ण च एकन्तेन तेसु परस्म ववरोवण भवति तहावि कम्मबो भवतिविकाटं किरियाट्टायाणि उचति, आदिछाइ
 पुण किरियाट्टाणचेवि सति इंदममादाणेवि सति दढसमादाणा वुचति ५ ॥ अहावरे छट्टे किरियाट्टाणे मोसावत्तिगत्ति
 (सूत्र २३) से जहाणामए मोसवत्तिए आवहेतु वानहेतु वा सओगावि कोइ चोरो गरितो अवलवति णाइ चोरोचि, भाइहेतुसि
 पुचो वा से अण्णो वा से कोइ ण एम चोरो णो पारदारिओ, एम मसगादी परिवादे सइ, इत्तं मणादेर मोमोववेत्तं करेइ एव
 तुम मयेज्जासि, इंदमन्धी वा करेति, अण्ण वा अणुजावतेचि चेव मणति—सुट्ठु तुज्जेहि अवलच, योगत्रिकरणत्रिकेण ३
 सावज्जेति छट्ट किरिया० ६ ॥ अहावरे सत्तमे किरियट्टाणे अदिक्षायाणवत्तिगत्ति (सूत्र २४), आवहेतु इरि
 स्सामि इति एव गेति, अगारपरिआरइतु वा इरति, योगत्रिकरणत्रिकेण सावन्नेति सत्तमे फिरिए ७ ॥ अहावरे अट्टमे
 अज्जत्थिए (अज्जमत्थवत्तिगत्ति) (सूत्र २५), स अहा० केइ पुरिसे णरिष ण च विसंगादेति, यो हि यत्तिवहुभिक्कीपुर्णा

दितुर्वा कस्याचित् किञ्चित् स यदा अन्येन अपदिश्यते एवं कुरु ब्रूहि वा असत्वादाह म एव विसर्वादिज्ज ता पुण का२ हस्सात्
 कोइ तुस्सति, ण एवं केइ विसंवादेति, मयमेव अज्झत्थियत्तेण हीणो अदीणे, अथवा ममित्येकीभावे सम्यग्वादः विसंवादः,
 क्षेपः प्रपञ्चः, अन्यं वा किञ्चिदप्रियं वचनं काममग्रियमुक्तस्य कोपः, स एवं अविसंवादितो वि अकस्मादेव हीणोति हीणे मरतो
 ओयातो छायातो, दीणो णाम अकृपणोऽपि सन् कृपणवन्निःसंहतोऽवतिष्ठते, दुट्ठोचि अकृतापकारस्यापि प्रदृष्यते, दुष्टमनाः दुर्मणाः,
 इष्टविषयप्रार्थनाभिमुख हि मनः तदलाभे अपहतं भवति, अभिहतमित्यर्थः, मनमा च संकल्पाः मनःसंकल्पचिन्ताः जाय झत्ति
 तत्क्षणं आत्मानमधिकृत्य वर्त्तते आध्यात्मिका अध्यात्मे संश्रिताः अज्झत्थसंमरया, अथवा युक्तमासंमयमेव ममानदीर्घत्वे कृते
 अज्झत्थया आसंसइया, अहवा संशयः अज्ञाने भये च, संशयं कुर्वतीति संशयिता, कमाएहि कपायावृत्तमतिर्न किञ्चि जानीते,
 भय चास्य इह परत्र च भवति, चत्तारि, तंजहा-क्रोधं वा ४, अप्पणो कुज्झति, अगम्मं वा गतु, वादा दुरुत्तरं वा काउं अप्पणो
 चेव रुस्सति, रुट्ठो ओहतमणसंकप्पो अज्झत्थमेव कोहमाणा, सिस्सो पुच्छति-एते कोहादि अज्झत्थतो जाना कि अज्झत्थं भवति?,
 उपपत्तिमाणं भावाणं उभयथा दृष्टत्वात्संसयः, तत्र तावत् तंतुभ्यः पटो जातः ततुग्रत्याख्यानाय भवति, गोलोमविलोमेभ्यो दूर्वा
 जाता, कारणमविलक्षणा भवति, एवमध्यात्मक्रोधाद्या जातो किमध्यात्मं भवति पटमत्तवक्रारादन्यत्थे आहोश्चि दूर्वा यथा स्व-
 कारणेभ्योऽन्या, एवमध्यात्मं कपाया अध्यात्मवतिरिक्ता वा भवंतीति संदेहः?, उच्यते-कपायास्तावन्नियमादध्यात्मं च स्यात्,
 कपायाः स्यादन्यत् खदिरवनस्पतिवत् च, कथं?, येनाकपायस्यापि अध्यात्मं भवतीति, कथं काए विट्ठु अज्झत्थं अकपायस्यापि
 कायवाड्मनोयोगा भवन्तीतिकृत्वा तेऽध्यात्मं भजंते इति, निराशयकपायवतो हि कपायिणश्च, एवं खलु तस्म तत्पत्तियं अट्टमे

कि० फोययत्तिगप्ति आहिते ८ ॥ अद्यावरे णवमे किरियद्वाणे माणवत्तिपप्ति (सूत्र २४), से जहा केइ पुरिसे जाति
 मएण वा अइ जात्यादिविग्रिणं असंकीर्णवर्ण उचमजातीय अन्येचपि विमाया, अणतरेण मतेज्जति, णत्थि एतेहिं तो अट्ठविह
 हितो मदद्वाणहिं तो अप्प मयद्वाण, परिण अत्थि, किंतु संजोगा कायच्चा, तज्जहा-जायमययसे णामेगे ओ कुलमयमचे० जाति
 मदमचेवि कुलमदमचेवि एगे, णो जातिमदमचे णो कुलमदमचे एगो जातिमदमचेवि कुलमदमचेवि, एव चउक्कणपंचगछक्कण
 पदा भइतच्चा, दुगसंयोगो गतो, तिगतिगसयोगे एगो जातिमदमचेवि कुलमदमचेवि, एव चउक्कणपंचगछक्कण
 मतगअट्ठगमजोगा कायच्चा, सुद्धिविमयेण जात्र परं हीलेति, परो णाम यो जात्यादिहीनः, अतुल्यजातीय रत्नं हीलयति लज्जा
 निनि, एव जात्र अग्निस्मरदुगत हीलेयेति, निदितो नाम परजात्यादिन्यूनमसुत्थं, आत्मसमुत्थो मनस्सापः, जहा। इमो वराओ
 हीणजातो दुग्गतओ वेठि, मा मरिमउ कोइ कुलो मोगजो, वोवि केइ मवणवि सिद्धो तपि ण पिंदति, सुव्वग णाम मएहिं तो
 मो वलिओ र्वविओ अयावि दुजानीओपिक्काट, इमद्वाने इव, एवं सव्वे सुव्वोगा मावितच्चा, गरहा णाम परेसि पागणीकरण,
 एम दुजानीओ चडाल ह्वो चम्मारादि वा, परिमवो णाम आत्मनो जात्यादिमदावएम्मात् तहीनेपु परेपु अवड्ढां करोति, त्रिष्वयि
 अनम्पुत्थान न्यूनमामनं अमत्तारिताहासादिप्रदानमित्यादि, इत्तरिओ अत्पप्रत्ययः, इत्तरमित्ययमल्यतरोऽयमस्मात् तात्यादिमि
 अस्मादइ जात्यादिमिर्महत्तर इति अण्णाण विठप्सेइ विविध विग्रिण विग्रिण वा आत्मान विउक्कमतीति अण्णाण विउक्कस्से, सो पुण किं
 जानइ पराओ?, एतामि जात्यादीनि मय्म्वानानि इवैव मयति, अयग वलरुपतयाऽनुल्लामेय्येय्यम्यः इहापि क्कवाचिषु भइयते, किं
 पुन पग्ग?, तथदि अस्यन्तं जातिमदादीनि मयंति तो किं स्थ मज्जितव्व?, इतो पुण देहतो पुत्तो कम्मविल्लो अयमो पययति

तानु नाम उपायिष्वानु नानिषु, उपपन्न इत्यनर्थान्तरं, रगनट इव, सो चेव राया भवति, सो चेव राया भविता सो चेव दामः,
 नो चेव उन्नीति, को वा तस्म माणोऽ, एवं जीवोवि एगता खत्तिओ, अथवा यत्र परवशता तत्र को मानः?, सर्वः कर्मवशेन,
 एवं गन्ताओ गन्धं गन्धाओ अगन्धं अगन्धाओ गन्धं अगन्धाओ अगन्धं, मणुस्मपंचेदियाणं गन्धो सेसाण अगन्धो, जम्माओ
 तम्भं एवं गन्धं गो, जग्गाओ तम्भं चतुभंगो, यावत्स्वकर्मवशादेव सुखी भवति दुःखी वा, मृतश्च कर्मभिरेव शोभनामशोभनां
 मति नीयते, उचं हि—‘आरुडणं कर्म्मो, कर्मणं विरुडती’ति, एतद्भावे उत्कर्षपर्याप्तौ को नाम?, जो पुण मानी तस्स अवमानि-
 तस्म गोमो भवति तेनोच्यते—चंडे थुडे चंडे कोधीत्यर्थः, जाल्यादिधर्मः स्तब्धः, अवमाणितो णिसमा रुस्सति, रुड्ढोऽपि माणं पि,
 का गतिः तेन?, कोयमानथोनित्यमन्योऽन्यस्य विद्यते, चवले नाम० अगंभीरे, सुहुत्तेण अवमाणितो रुस्सति थरथरेति अक्को-
 मनि जाल्यादिभिगत्मानं, प्रशंगति मानी यावि भवति, चशब्दः पूरणे अपिः संभावने, माणी अवमाणितो चंडो चवलो च भवति,
 एवं तस्म माणदोमा सामजंति, गवमे किरियाट्टाणे ९ ॥ अहावरे दसमे मित्तदोसवत्तिएत्ति आहिए (सूत्रं २७) से
 जद्दणागए रंड पुरिसे मातीहि वा पितीहि वा जाव सुण्हाहिं वा जाव सुण्हाहिं वा संवसमाणे तेसिं अण्णतरे निवाइए वा अवरधवइए ताव अक्कोसो
 ता ज्ञाण हत्थेण वा संवडे वा उवक्करणे वा कम्हिहि भिण्णे वा एवमादि लहुसओ—अल्प इत्यर्थः, सीतोदगे वा कायं उवह्लेत्ता
 भवति, तेमंतरातीरु, उसिणोदवियडेण वा कायं उस्सिचित्ता भवति, वियडग्रहणा उसिणतेल्लेण वा उसिणकंजिएण वा अगणिक्का-
 ण्ण वा उम्मुण्ण वा तत्तलोहेण वा कायं उडुहित्ता भवति, कडएण वा वेढेतुं पलीवेति, सो चेव कडग्गित्ति वुच्चति, आह—‘हिंसा-
 थ्राः रेअन! मायया ता, विपेण गोविन्द! दिवाग्गिना वा’ छिज्जति से सओ कसओ, सेसं कंठं, उहालेत्ति चम्माइं लंघावेति, दंडोत्ति

तउदओ, अङ्घ्रिणि कोप्परं, तेन खीळ वेति, अङ्गुष्ठि अङ्गुलिबलसंपातो, सुष्टी, लेखू लेट्टुओ, लीलावयति प्रहारेणेति लेखू कवाल,
वमकचरमित्यर्थः, इहयतीति आठवेति, तहप्यगारे पुरिसे संवममाणे दुरिता दुम्मणा भवति, त एव यथा माञ्जरि प्रोपिते मूषि
कादी सत्या सुद सुदेव विहरति एव तमि पवसिते वीसत्या परे ठिया वा जागरणा गामेछुगा वा, सुब्बो वा जणवतो वीसरथो
स्रक्कम्मपम्मज्झापी भवति, तहप्यगारे दंदगलओवि वचति चारमति वा सब्बस्सहरणं वा करेइ इत्थञ्चिअच्चि व करोति गिअि
नय वा करति, ददपुरस्सदेति वा दण्ड पुरस्कुत्य राया अयोइहा एगहावेति, आउलुगावि दण्डमेव पुस्कुत्य करणे अिवेसेन्ति,
मन्वालिण ववहरति, अप्पणो वेव अहिते अस्मिन् लोगसि कप क्खिि दहेति सो णं मारेति अइवा पुव अण्ण वा से गियछुग
मारेइ वा अवहरति वा अण्ण वा क्खिि अप्पिय करेतिचि तस्स परं वा से इहति सस्साणि वा चहुप्पद वा से क्खिि गोज वा
अस्सं वा इत्थि वा धूरसि-अवहरति वा २, अइ ते परलोगमि एवमादिएहि पावेहि कम्मोहिं सुवहु पाव कम्मं कलिकुसुं सम
जिअिणा णरगतिरिक्खओपीसु वा सुवहुं कल सारीरमाणमाई पण्णुभवति, संजलयेचि संजलति यवाअग्नि , मस्सोपघायी त्वनु
योगादि, मोअपि लङ्गमएचि अवराव लवे २ संजलतीति संजलणा, परं च संजालयति दुक्खसमुत्थेण रोसेण, संजलण एव य
क्षोधणो पुचति, एगट्ठिता ठोचि, परं च अवगारममुत्थेण दुक्खसुप्पावेण कोपयति, एव ताव उरंउरेण सयं करोति क्खारेइ वा,
अण्णो पुणो सयं अममत्थो रुठोचि संतो परस्स दुक्खं उप्पाएतु पज्जा सं रायकुले वा अण्णस्य वा पट्ठीमसं स्वायति चोपनयती
त्यर्थः, पुट्ठिमासं स्वादतीति विट्ठिमसिओ, एव ताव अषालहसए अवराप ओ एरिसं दंढं बलयति सो मंते भवराव दारुगतं
दठ निवचेति, वद?, पुणदारस्सेव यणोक्कानि ददव्वापनानि धीतोदकादीनि अचि रोसेण मयं करोति वा क्खारेचि वा, एवं पुण

केथिवि दोसवत्तियं अट्टमं किरियाट्टाणं भावितुं पच्छा भणंति, परे दोसवत्तियं णवमं किरियट्टाणं पच्छा भाणवत्तियं ९ ॥ एवं
 म्वत्तु तस्स सावज्जत्ति दसमे किरियट्टाणे से जे इमे भवंति गूढायारा 'गुहू संवरणे' गूढो आचरो जेसि ते गूढायारा वा
 गलगत्ता सड्डिलचारो वा, णाणाविधेहिं उवाएहिं वीसंभं जणयितुं पच्छा सुसीत वा मारेति वा जहा पज्जोयेण अभयो दासीहिं
 हरावित्तो तमो तिमिरसन्धकार इत्यनर्थान्तर यथा नक्तंचराः पक्षिणः रत्तिं चरति अदृश्यमानाः केनचित् एवं तेवि चोरपर-
 दारिया तममि कार्यं कुर्वन्तीति तमोकाईया, उलुगपत्तलहुएत्ति उलुकाः—पक्षिणः पात्यतेऽनेनात्मा तमिति पत्रं पिच्छमित्यर्थः जहा
 तं उलुगं पत्तं तणुएणावि वातेण चालिज्जति वा उच्छलिज्जति वा एवं लहुगधम्मो, जेण इधं थोलगुरुएवि कज्जे
 उच्छलिज्जति, पवयगुरुएत्ति जहा पव्वतो गाढावगाढमूलो संवहगवातेणावि ण सकेति चाळेउं वा एवं सोऽवि मायावी मुमावाई,
 जत्थाणेण लंबो गहितो जं वा असंतेणवि अभियोगेण विणासेतुकामो तत्थ अणोहिं अब्भत्थिज्जमाणो वा अवि पादपडणेहिं ण
 सकति उच्छछेतुं, आरियावि संता अणारियाहिं विउदंति, आयरिया खेत्तारियादि, आरियमासाहिं, गच्छ भण भुंज एवमादिएहिं,
 एते चेवत्थे कलादतालाचरचोरादी आत्मीयपरिभाषाएहिं भणंति, मा परो जाणीहीति, अजाणंतो सुहं वंचिज्जइ, अणं पुट्टा आत्मा
 न पट्टः, को विचारान् कथयति?, एवं कोइ सुडिताए गावीओ पंथे हिरंतो कुडिएहिं णाओ, चोरोत्ति विंदमाणो गहितो, राउलं
 नीतो, कारणिएहिं पुच्छिओ भणति—णाहं चोरो, पहिउत्ति, अमुगत्य पडित्तो, कथंचि समावत्तीए एयासिं गावीणं पिट्तो संपत्त-
 मेत्तो चेव गहितो, अथवा कस्मइ किंचि आसिआडितं, पच्छा सो तं चोर किंचि भणति—अवस्सं एतं अमुगेण हितं भविस्सति,
 सो य तं जाणंतोवि जहा तेण हितंति भणइ—अमुगेण हितं अण्णेण वा एवमादि अन्नं वागरेति, अण्णहा संतं अपाणं अण्णधा

दसेतिचि, जहा गलगर्चो णाणाविहेहिं पारसंठवेसेहिं अपर धंनेति, एवं चारिगाधि चारेंति, अण्णहा आइमन्नति, जहा पुड्डो केणइ
 क्खेसि तुम ! मोदेरगालो आगतो भवान् !, सो मणति-णाह मोदेरगतो, मन्नवृत्रायादायातो, विक्कतो वा पुच्छइ कोइ अओ ! निउण
 मणधि, फिम्लो अघियतो एवं कूडकरिसावण ष्ठेय कूडगति, से जहा वा केइ पुरिसे अतो सल्ले मा मे दुक्खाविअिहिचि कट
 भो अपुण्णवति, विखेअ अण्णेष वा ण षीइरावेति, भो पल्लिविदममेतिचि, नान्येन केनचित् ओसहेण कोत्वति, केणइ वा पुड्डे
 दुब्बलो !, ए एतेण पनववे पउजतिचि, मा ससल्लो अल्लवि होल्ला पच्छा एव एवमियति, जह से सुय णो उदरति एवमेव अण्णेषवि
 पुड्डो वेदवभीतो नत्थि सुल्लोचि गिहइ, अविउदमाणेचि परेण पुड्डो वा अणालोएमाणो, तेणान्तर्गतेन दुःखेन पोहल्लखलोविन
 अन्तर्गतदावाधिना जतो अतो ज्जेसियति, एव एत्थ णं पारदारियादि विरइण सप्यति, अलज्जममाणो पोलरुक्खोविव अन्तर्गत-
 पावकः अतो अतो क्षियाति, आइ हि-‘त मित्रमर्गतमूदम मय’ एव दृष्टान्तोऽयमर्थोपनयः-एवमेव मायी मायाकरो वा अचोरो
 अण्णो वा पुच्छिज्जंतोवि णो अण्णो आलोएति, लोउचरिओवि किंचि मूलगुणातिचारं वा उचरगुणातिचारं वा कट्टु भो आलो
 एति, आलोचना आम्मान, त्रीप क्रमण प्रतिक्रमण, निन्दा आत्मसंतापे, गरहा परेसि वा, तस्मात् निवर्त्तन विउदुण भो जवा
 वराह अ जस्स अयराइस्स अणुरूव पायच्छिउ लोगे चरेत्, लोकं तावत् अगम्य गत्वा अगदाधेव, मय पीत्वा, मिश्रितसओ वा,
 मांसं छाइत्ता माणयो धम्मकोविताण उव्वहेति, नाव पच्छिउ ते विति, किंचित् अतिचारं पल्लमक्खणादि कृत्या मय वा पीत्वा
 ‘सपः पठति मासेन’ अभ्यापकानामालोचयति आध पच्छिउ, समये विज्जासाय विरुद्ध कृत्या सयानं सयानं गुरुज आलोएति,
 लोउचरवि एव येव णो आधारिअ, मायी अस्मि लोये मणुसलोए, जे ताव गृहस्था मायी सो कट्टइ उस्सण्णधिदो वा इम लोग

णचेव लब्धमिति, परलोकेण तिरिक्खजोणिएसु अप्पणोगासा पचायंति, जइ कोइ उस्मण्णदोपत्तात् अस्सि चव लोके पचायाति, देव-
 लोगंपि णो लब्धमिति, कुतो मोक्खो ? अणालोइए अपडिक्कंतो वा सम्मदिट्ठी जाव णो सिज्झति, परलोए पचायाति, देवलोक इत्यर्थः,
 किं पुण ? स एवं मारी, निंदापरहानिंदनादयो मिथ्या, उक्तं हि—‘अमायमेव सेवेत’ मारी च निन्द्यते लोकेन इत्यर्थः, आत्मानं
 प्रसंसतीति, सेविता च मए असुद्धं वंचेति अप्पणो तुस्मति, आह हि—‘येनापत्रपते साधुरमाधुस्तेन तुज्यते’ णिगरति यदा मायिना
 परो वंचितो भवति तदा लब्धपसरो अधियं चरतीति णियरतीति, णो णियइति—न निवर्त्तते तस्मात् प्रमद्धान्, उक्तं हि—‘करो-
 त्यादौ०” णिसिरियदंडो णाम हरणे माहणाणं वा तं काउं छादंति, ण करेमिति, अणस्स वा उवरिं छुभति, माई अममाहडलेस्से-
 हेड्डिछाओ तिणिण असमाहडलेस्साओ, सम्यग्भिः त्रियोगैरात्मनाऽऽहत्य अममाहडाओ, उवरिंछाओ तिणिण समाहडाओ, ते एनं
 खलु से मायिस्म असमाहडलेस्मस्स सावज्जत्ति आहिते, एक्कारस्समं किरियाट्ठाणं ? ? ॥ (सूत्रं २८) अद्वाचरे दुवालसमे-
 (सूत्रं २९), एताणि प्रायेण गृहस्थानां गतानि एक्कारस्स किरियाट्ठाणाणि, इमं पुण पासंडत्थाणं चारसमं किरिया० तेनोच्यते—
 जे इमे भवंति आरणिणया अरण्णेषु वसंतीत्यारणिणया तावमा, ते पुण केइ रुक्खमूलेसु य वसंति, केइ उदणसु, आमगहेसु
 वसंतीत्यावसात्थिगा, गामे अंतिका ग्रामाभ्यासे ग्रामस्य ग्रामयोर्वा ग्रामाणि वा अंतिए वसंतीति ग्रामणियंति या, ग्राममुपजीनन्ती-
 त्यर्थः, कणहुईरहस्सिया, रह त्यागे, किंचिद्रहस्यं एपां भवति यथा होमं मंत्राश्च आरण्यं वा इत्यादि, सर्वे वेदा एपां रहस्यं
 येनाब्राह्मणाय न दीयन्ते, णो बहुसंजता णो संजता णो बहुणसु जीवेसु संजता, पंचिंदिए जीवे ण मारेति, एगिंदियमूलक-
 न्दादि उदयं अगणिक्कायं च वधेति, संयमो नाम यत्नः, विगती वेरमणं जहा मए असुओ ण हंतव्योत्ति, पच्छा तेमिं चव जेसु३

विरतो सेसु जतण करोति, मा मे मारेस्सामिचि, अथवा संजमो विरती एगट्ठा, सण्णणजीवसचेहिं, अथवा मो चहुसंजओ-चहु
 संजओ गो बढुविरते म्पणो सबासोसाई एवं वितरंति, सब सोसं कत, तज्जा-अह न इतब्बो अण्णे इतब्बा, माअणा न
 इतब्बा, माअणयातक्ख हि न संति लोक्या, थुट्रो इतब्बा, थुट्रं मारयित्वा प्राणायाम अपेत् विहमि(भी)तिकं वा कुर्यात्
 किंचिदा दयात्, अनस्विक्रानां सुत्थानां छक्कमरे मारयित्वा आसण भोजवेत्, हणण-पिरणं, आआपन असुग कुरु असुग देहि
 येत्वेवमादि, परितावर्य-दुस्सावण, परिचेत्तग्यसि दासमादि परिणेषति, तद्वचं मारब्ब, बहाउत्तिवासाणे अणियसा तज्जा सुस-
 वादादि ३ सहा एतेसु आमवदारेसु अणियसा एमेव इरियक्कमा मारिया, उक्तं च-"मूलमेयमहम्मस्स०" आह च-"सिओदर
 क्खे पायं", अथवा इतिवयासु सहादयो एववि कामा विपते इति, उक्तं च-"पुण्णकलाण च रसो०" सुच्छिता गिद्धा जाव
 अज्झोववण्णा जाव वासाई चहुपंण, पचप्रहण छसच आव छइममाह, मत्थिमो क्कालो गइतो, परेण कम्मा ण गइतो आव वीस
 तीम सयति वा?, उच्यते, एते प्रायेण अण्णउरियया सुक्कमोगा अबबोपादानाई क्कळणं पब्बयति, मोगपिवासाए वा भोगे केवि
 इरति, जीवन्तिचि गतवया जाव अबबाई उपावेति, बोधविय ताव चेव से वयो भवति, आह हि-"या गतिः छेअदग्धाना०" तेन
 चहु पचप्रहण, उक्तं च-"सोयसु न वरण सुहे०" एवं ताव तेसि वेरपग्यइताण एअ कालो उत्सग्गेण मणितो, पच्छा सुचेण चेव
 ज्वदिमति, एतस्मात् यथोदितात् अप्यतरो वा, एक दो वा तिण्णि वा वासाई गइताह, सुअतरो भवति, दसण्ण परेण
 जान सत बालपग्यइणं, जहा सुगल(सु)तस्स, खणे नासिचि अणो न जातो, एव ताव से पब्बइता अणियचमोगा, यया
 आलोका, आवाकम्म आहारो आनमइसयबोवादाणस्सानग पभात्थादिमोगा सुजति, त पर्यं अणियचक्कमा कालमासे क्कळ किंवा

अणानरेणु आगुरिएणु किञ्चिसिएणु जेसु खरो णत्थि ङाणेसु, ताणि पुण अधे लोए खरो भवणवइवाणमंतरा देवा
 तेसुपमंति, किञ्चिसं ऋतुसं ऋतुसं पापमित्यनर्थान्तर, किञ्चिसवहुला किञ्चिसिया, ततोवि किञ्चिसियातो विप्पमुच्चमाणा जइ
 किद्वि अणंतर परपर वा माणुस्सं लब्धंति तहावि एलमूयत्ताए, एलओ जहा बुब्बुएति एवंविधा तस्स भासा भवति, तमोका-
 इयत्ताएत्ति जात्यन्थो भवति वालंथो वा, एवं खलु तस्स दुवालसमो १२, इच्चेताणि दुवालसकिरिया० संमारियाणि प्रायेण
 मिथ्यादर्जनमाश्रित्य, दविओ रागदोसविप्पमुक्को समणेत्ति वा माहणेत्ति वा एगडं, सम्भं पडिलेहितव्वाणि भवंति, ज्ञात्वा न कर्त्त-
 व्यानीत्यर्थः ॥ अल्लवरे तेरसमे किरियट्ठाणे ईरियावहिएत्ति आहिए (सूत्रं ३०), ईरणं-ईर्या ईर्यायाः पथश्च तत्र जातं
 ईर्यापथिकं, ईरणं ईर्या, ईरणात् पथश्च जातं, तत् कुत्र भवति?, उच्यते-इह खलु इह प्रवचने खलु विशेषणे, नान्यत्र भवति,
 कस्य वध्यते? आत्तत्ताए आत्मभावः आत्मत्वं, आह-सर्व एवायं लोकः आत्मात्थं प्रवर्तते?, उच्यते, येनात्मानं निश्चयेन हितं,
 तर्हनात्मवता कर्म?, अशोभनश्चात्मा अनात्मैव, लोकेनापदिश्यते, यो हि दुर्विहितो भवति सः अनात्मैवापदिश्यते, आह हि-
 “अनात्मना चेप दुरात्मवृत्तिः०” यस्य च नित्यो जीवस्तस्यात्मात्थं प्रवृत्तिर्युक्ता, येषां चात्मा नित्यः, कर्मफलं न च, तेषामन्यः
 करोति अन्यः प्रतिसंवेदयते, इन्द्रियानिन्द्रियसंबुडे अणगरः, ईरियासमियस्म जाय उचार० मणसमितस्स वइ० काय०, सम्यग्यो-
 गप्रवृत्तिः समितिरितिकृत्वा अट्ट समिइओ गहियातो, मणोगुत्तस्स वइकायगुत्तस्सत्ति तिणिण गुत्तीओ गहिताओ, एते पुण तिणिणवि
 कायवायमणा य सम्यक् प्रवर्त्तमानस्य समितीओ भवंति, एतदेव त्रयोऽपि योगाः ‘सम्यग्योगनिग्रहो गुप्ति’रितिकृत्वा गुप्तयो भवंति,
 पुनः गुप्तिग्रहणं एतावान् गुप्तिगोचरः, नातः परं गुप्तिरन्याऽपि दृश्यते, ‘गुत्तवं भचारिस्स’त्ति जस्स णवहिं बंभचेरगुत्तीहि

गुण बंमरेरं मरति मो गुप्तवभचारी, 'आउच्छ'ति निषमेव सजमे उवजुतो, मा मे मुहुमा धिरादृषा होजसि अप्रमण इत्यर्थः,
 बाहिरतो वा तस्म प्राणव करति, माणस्य अवमाणस्य कोष्ठस्य प्राणनं कुर्वत प्राणनमानस्य, चिह्नमाणस्य पिप्पीयमाणस्य तु-
 अदमाणस्य वा आउच्छ वथ धिक्स्वमाणस्य वा पढिलेहि पमक्षितमित्यर्थः, आव यधुःपद्म वावत्यरिमाणवधारणयो,
 वप्पतीति पधु नहुपः पप्पाप्ति अशितोमाणीत्यर्थं 'निवागयसि'सि उग्मेसपिमेस करमाणो इत्युक्तं भवति, एवमादि अप्पमोवि
 कोइ मुहुमोवि गायसचरो भवति, संवडा-जाप जीवो मज्जोमी साव निबलो ण सकेइ होउ, उक्तं च—'केवली णं मते ! अस्सि
 ममपमि जलु आगामपदेस्सु' मन्वो आलावगो भावितव्यो, एव सजोमीकेवलीवो मुहुमा गवाधिसंचारा भवति, कम्मयसरीराणु
 गतो जीवो तनमिव च उल्लासमुदक परियचति तेण केवलियो अस्ति मुहुमो गात्रसंचारो, वियमा मात्रा वेमाता कदाचिच्छरी
 रस्य मदती क्रिया भवति न्यानगमनादि कदाचित् उस्मासमुद्गमसंचालादि अप्पा भवति, स पुनर्महत्यामन्यायां वा चेद्यायां
 तुन्यो भवति, कल्लतो द्रव्योपचयतव, कल्लतन्वावत् मो पढममए वन्ममाणो वेव पुढो भवति, न तु सपरार्थस्येव, जोग
 निमित्त गहण जीव, अन्धन वन्ममाण वेव परस्परत पुट भवति, सल्लिष्टमित्यर्थः, वन्ममाण वेव उद्विद्धति, वितिए समए
 संबेदिअति, ततिण ममण निअरिअइ, प्रकृतिस्थित्यनुभावप्रदेअक्रमव वक्कव्योअइ, तस्म पगडिबंधो वेदवियज, ठिठीए दुसमय
 ठितिममपिय, पदेमतो वादरं, युछा पोगला, अणुभावतो सुमाणुभाव, परं साव, अणुचरोववातिगमुहावो, प्रदेअओ पढुमेवस,
 अथिरवंध, उक्तं च—“अप्प वादरमउअं०” अप्प ठिठीए, वादरं पदेसेहि, अणुभावतो सुमयणुभाव, बहु पदेसतो, सुक्खिह वप्पजतो,
 मुगंध गयओ, दानतो मउअं, मदल्व थुल्लइलेववन्, महव्यय पइअं पगममएण अवेति, सासवइल अणुनराणधि वारिसं भाव

णत्थि, वंधो कुमणा थ अत्थि, सपराइयस्सेव बद्धपुट्टणिधचणिकायणा य णत्थि, सेयकाले अकम्म वाधि भवति 'सेय-
 कालो'त्ति एस्सो कालो, सेत्ति णिदेसे, ईरियावहियाए कम्मे अकालो, तस्म दोण्हं समयानं परेणं अकम्मं वावि भवति, चशब्दो-
 ऽधिकवचनादिपु, तथा वेदनं पडुच अकम्म, तीतभावपणवणं पडुच कम्मं गुडघट्टट्टान्तो, दुविधा कम्मशरीरा बद्धेच्छा य मुकेच्छा
 य, मुक्खिए पडुच कम्म, एवं चग्रहणेन संभत्ता चमहेण च लब्भति, एव खल्ल तस्स सावज्जंति आहिज्जति एवं ताव
 वीतरागस्म, जे पुण सरागसंजता तेसि संपराइया, ते पुण जाइ एताइं ईरियावहियवज्जाइं बारस किरियट्टाणाइं तेसु वट्ठंतिपिकाउं
 ते तत्थऽणुव्वया, तेसि प्रमादकपाययोगनिमिच्चो संपराइयबंधो होइ, जत्थ प्रमादतः तत्थ कपाया य जोगा य णियमा, जोगे पुण
 पुब्बिच्छा भजिता, पमादपचइयो णातिदीहकालड्ढितीओ होति, कपायपचइया वा ऊणतरो अंतोमुहुत्तिओ वा अट्टसंनच्छरिओ, जो
 पुण कसायविरहितेण जोगेण वज्झति सो य ईरियावहिओ, हेट्ठिच्छा पुण सावज्जा चेव बारस किरियाट्टाणाइं भवंति, एवं पव्वइओ
 वा उप्पव्वइओ वा, एवं सरागसंयतस्स सावज्जो चेव, एताइं पुण तेरस वद्धमाणसासिणा चुत्ताइं तहा किमण्णेहिं बुत्ताइं? आगमेस्सी
 वा भणित्तिहिंति?, उच्यते-से बेसि जे अतीता ३, एताइं तेरस किरियट्टाणाइ पगांसिं सु वा ३ जहा जंबुदीचे दुवे खरिया
 तुल्लं उज्जोवंति, यथा वा तुल्यस्नेहोपादानात्प्रदीपास्तुल्यं प्रकाशयन्ति, वीतरागत्वात् सर्वज्ञत्वाच्च तुल्यमेवाहन्तो भगवन्तः तीता-
 नागसपत्ता मासिं सु वा ३, अदुत्तर च ण तेभ्यः क्रियास्थानेभ्यः अथ उत्तर अदुत्तर, यथा वैद्यसंहिताना उत्तर जं मूलसंहि-
 तासु श्लोकस्थाननिदानशरीरचिकित्साकल्पेषु च यत् यथोपदिष्टं सद्गुत्तरोऽभिधीयते, रामायणछन्दोपट्टितमा-
 दीर्णंपि उत्तर अत्थि, एवमिहापि तेरससु किरियाट्टाणेषु जं पुत्तं अधम्मवकस्स अणुवसमपुव्वकं उत्तरं उवेति, विजयो नाम मार्गणा,

विविधो विशिष्टो वा विभागो विभक्तः, सं पुरिमञ्जतविभग आहविसस्सामि, केमिं सो विभंगो?, उच्यते-पाणापपण्णाण,
 नानाऽप्यन्तरत्वे, प्रद्राप्यते जनयेति प्रज्ञा, सा य उत्तमाधमा पण्णा, लोकं इष्टत्वात्, छट्ठाणपट्ठिता वा पण्णा, छन्दोऽमिलाप
 इत्यनर्थान्तरं, कोइ उच्यन्दो मयति कोइ बीअच्यदो मयति, उत्तमाधमप्रकृतिरित्ययं, उवे जामेगे उषच्छन्दो उषेणामेगे० मगा
 वचरि, 'पाणासीलान्' सुसीलो दुस्सीलो इति, सुखभावमद्रा सुशीला, पाणादिद्वीण तिथि तिस्रद्वानि पावातियमयानि दिद्वीण
 पाणानुरूपीण आहारविहारसयणासनाच्छादनामरण्यानवाइणगीतवादित्रादिषु अणमण्यस्म रुचति, 'पाणारमाण' कृपिपाशु
 पात्यपाणिक्कविपणिदिब्बकम्मसेरादिषु पाणारंभो आब 'पाणाज्झवसाणसंजुत्ताओ' शुभाष्टुभाभ्यवमानानि तीव्रमरुच्यमानि
 इहलोकपट्टिवट्ठाण परलोगगिगिप्पिवासाण विसयतिसियाण इण पाणाविष पावसुत्तपसग वण्णइस्सामि, तव्वहा-मोम्म
 उप्पाय इरिबलक्खण बहा सति तणुइंषि, तणुइंति तन्वी, पुरिसलक्खणति मानोन्मानप्रमाणानि यथा 'त्वचि मोगाः सुत्त मसिं',
 दिनोति हीयते इयः, म्वत्त मानोन्मानप्रमाणवर्णज्वात्यादिलक्षण गच्छतीति गत्रः तस्य लक्षण 'मत्तगपतिट्ठिते'पि वण्णओ, गोणो
 मानोन्मानप्रमाणवपुर्वर्णस्तरादिलक्षण, एव वेव आब लोगोचि वक्कच्छवत्तम चउदमण्ण मणिक्काकिणि० वक्कव्वड्डिस्म, तस्स लक्खण
 सारप्रमादीणि लक्खणानि, एतानि स्वमूर्च्छिनिप्यञ्चानि लक्षणानि, इदानीं विधानं तत्कम्म पुबुत्ति, तव्वहा-सुमग दुमग सुमग
 करति विआए, गग्गो जेण संममत्ति मोइ मेहुणे वा, जीयकरण, अथवण्णवेदमञ्चादि, इदयत्तद्विपक्खल सदोयेः, पाकान् ज्वालीति
 पाकक्षामनः इन्द्रमत्सेन्द्रजाल विद्या, दग्गाइ मयमपुत्तदुलादीनि दग्गाणि तहि होम करति दग्गहोम, एव मरुचिक्काकम्म, स्वपि
 याव विआ छविपयविज्जा इमत्यं वणुवेदादि, तत्थ पिन्नाओ बहा असन्नञ्जाणि, इदानीं जोतिस पुबुत्ति, तव्वहा-धंदचरिया सं

वर्णसंस्थानप्रमाणप्रमानक्षत्रयोगराहुग्रहग्रहणादि चन्द्रचरित, सूर्यस्य वर्णप्रभा० राहुग्रहनक्षत्रयोगादि, सुक्कचरितं सुक्कचारो 'पढमो
होति सुभिक्वं' वहसती सवत्सरद्वाइं एकैकं रासिं वरिस्सेण चरति, तत्थ केसुइ सवत्सरसु सुभो केसुइ असुभो केसुइ मड्डिमो,
उक्कावाया दिमादाहा वा यथा—'अग्गेय वारुणा माहिन्दा तेजसा मत्थगिगबुहा भावा दिवायवादीया,' एवं वारुणमाहिंदावि भाणि-
तव्वा, मृगा हरिणा, शृगालादि आरण्या तेमि रुतं, दरिमणं ग्रामनगरप्रवेशादि, जहा 'खेमा वामा घाचेति दाहिणा वायमाणं पत्ती ।
सरुद्वाइं परिमंडलत्ति काकाइ उडका धइ करेति ॥१॥' पंसुबुद्धि जाव रुहिरबुद्धि, कंठधं, पुणो विज्जाओ वेताली दंडो
उट्टेति दिमाकालादिसिद्धो, अडवेताली य वेडुतो जाति, पच्छा पुच्छिज्जति, सुभासुभं तोलति, कवाडं मंतेण विहाडेति जहा
पमवो, मोवाई मायंगी विज्जा, सवेरिसवराणं मवरभामाण वा, दामिली दामिलभामाण, कालिगी गौरी गंधारी कंठोक्का, जाए
उप्पतति सयं अण्णं वा उप्पतावेति सा उप्पादणी, जाए अभिमंतितो णिवडति सयं अण्णं वा णिवडावेति सा णिवडणी, जीते
कंपति जाए कंपावेति पासादं रुक्खं पुरिसं वा, सा जंभणी जाए जंभिज्जति, सा थंभणी जहा वइराडए अज्जुणेण कोरवा
थंभित्ता, जाए जंवाओ उरुगा य लेसिज्जति आसणे ना तत्थेव लाइज्जति सा लेसणी, आमया णाम वाधी, जरमादी ग्रहो वा
लाएति. आसयकरणी, मछं पविडं णीहरावेति सा पुण विज्जा ओसधी वा, जहा सो वाणरज्जूहवती०, अदिस्सो जाए भवति
सा अंतद्वाणी अज्जणं वा एवमादि, आउविज्जा उम्मत्तं जोगे य सावज्जया अण्णस्स हेतुं, अण्णेमिं वा विविधाइं विसिद्धाइं रुवाइं
से सित्ताइं विरुवरुवाइं सयणासणच्छादणवत्थालंकाराईण्डा, अथवा समसेण सदादीणं पंचण्हं विसयाणं पउंजति. ते पुण पासंडत्था
गिहत्था वा, जे तान पासंडत्था पउंजति तिरिच्छंते, तिरिच्छं नाम अननुलोममित्यर्थः, जहा गलए अडुगं अडि वा कडु वा लग्गं

विविधो विद्विष्टो या विभागो विभक्त, न पुरिमत्रातविभंग आदभित्समाभि, केभि सो विभंगो?, उच्यते-णाणापण्णण, नाना-धानरत्ने, प्रज्ञापने अनयति प्रज्ञा, मा य उत्तमाधमा पण्णा, लोके दृष्टत्वात्, छद्वाणपटिता या पण्णा, छन्दोऽमिलाप इत्यनधानरं, फेद उगच्छन्दो भवति कोद जीअच्छदो भवति, उत्तमाधमप्रकृतिरित्यय, उभे णामेगे उचच्छन्दो उषेणामेगे० मगा जगारि, 'जानामानाण' मुमीलो दुस्मीलो इति, सुगमावमद्रा सुशीला, जाणादिद्वीण तिभि तिसङ्काणि पायातियसयाणि विद्वीणि पाणागणीण आदातरिहारमयणामनाच्छादनाभरणयानाहपणीतगदित्रादिषु द्यव्यमण्यस्म रुचति, 'जाणारभाण' कृषिपाशु पातयपाविरुपिणिदित्रि ररुर्ममगादिषु जाणारमो जाय 'जाणाउभवसाणसंजुत्ताओ' गुमाद्युमाध्यवमानानि तीव्रमध्यमानि बृहन्नेरपरिद्विपट्टाण परलोगणिप्पियवामाण विमयतिसियाण इण जाणाविच पावसुणपसंग वण्यइस्सामि, तज्जहा-मोम्म उत्ताय गगियलसयण जहा मनि नज्जइचि, नज्जइति वन्ती, पुरिसलक्खणंति मानोन्मानप्रमाणानि यथा 'त्वचि मोगाः सुख मांसे०', दिनेनेति हीयते इय, व्यस्य मानोन्मानप्रमाणगर्जजात्यादिलस्यण गच्छतीति गजः तस्य लस्यण 'मवगपतिट्ठिते' चि वण्णाओ, गोगो मानो मानप्रमानरपुरणन्यगदिसयण, एय एय जाय लोगोचि चच्छच्छवस्म चउदसणइ मप्पिस्सकिणि० चक्खइस्म, तस्स लक्खण माग्रभादीणि लस्यणानि, एतानि धम्मसिनिप्पयानि लस्यणानि, इदाणि चिन्नान तक्कम्म युचति, तज्जहा-सुभग दुभग सुभग रुरति चित्राण, गच्छो जेण मममनि मोद मनुण या, नीमफरण, अथर्वण्येदमभादि, हिरयउट्टियपक्ख सदीपेः, पाकान् आस्तीति पाठनायन-इन्द्रसुख्यन्त्रजाल पिपा, इच्छाद धयमधुमदुल्लानि दस्यणि सदि होम करति दस्यहोम, एय मव्यपिळाक्कम्म, त्वचि याण पिपा तामियपिज्जा इमग्ग धगुचदादि, तथ पिज्जाओ जहा मव्यउत्थाणि, इदाणि जोतिस युचति, तज्जहा-धंदचरिया व

लुपति, जहा विविधा विलुत्ते सत्थे गामो य आहारेतिचि, एवंप्रकारा तत्थ आहारवृत्तिः, द्रोहेणेत्यर्थः, णो वा सो अण्णं किञ्चि
 करिसणं वा आहारणिमित्तं करेइ इति, सोयतीत्युपदर्शने, महद्धिर्महता बहुपदेसिएहिं चिरकालद्वितीएहि य पावेहिं अट्टहिं कम्ममेहिं
 आत्मानं उव समीये आइ मर्यादाभिधियोः रुया प्रकथने, आधावन्नपि स्वयमेव उपेत्य आरुयातीत्यर्थः, यथाऽहमेवाकर्मा,
 तेनैव महता द्रोहेण पापेन कर्मणेति वक्तव्ये एके अनेकादेशादुच्यते-पावेहिं कम्ममेहिं अट्टहिं बज्झति, अहवा एकासिन् प्राणवधे
 कथमष्टविधं कर्म बध्यत इति?, उच्यते, यथा पद्य(पट्प)दार्थिके, जाव अट्टहिवि, से एगतिओ उवचरगभावं पडिसंधाय, उपेत्य
 चरतीत्युपचरकः, भंडिओ भंडेतुं मुसावेत्ति जाव उवक्खाइत्ता भवति, पडिपंथिओ पडिपंथेण सोद्विलाए एगं हंता छेत्ता भेत्ता जाव
 उवक्खाइत्ताणं, गंठिछेदओ लोहमएण मधुगएणं रूवमाणं पोदलियं करेति छिंदितुं, उरब्भा णाम उरणओ, तं बुत्तमलो वा मारेति
 अण्णतरो व तसो पाणोत्ति, तस्सालं, छगलादि वागुरिओत्ति, वहो व सुरं करेति, आहडेत्ता वा रायादिणो मिए वराए वगुराए
 वेढेतुं मारेंति, अण्णतर तसंमि सूकररोज्झवघातिए तत्थ मारेति, सउणा मोरत्तिचिरादि अण्णतरो पाणो, तस्स वाहित्तए अण्णं
 किञ्चि मारेति, ग्राहस्य मारणं वा सव्वं, जहा चक्काई मारिता, मच्छगं जालेण गलेण वा, अण्णतरं वा तहप्पगारादि एगतिओ
 गोघातगव्भवं पडिसंधाय गोणं मारेति तस्यालाभे महिपमेलुगं वा, केई पुण भणंति-सोआरियभावंति महिसं, अण्णतरो तव्व-
 तिरिचो गोणादि, सोणइओ आगारयाणं हुंवो य, अण्णतरंति तदलाभे खाडइलाउ मारेंति, सावगणिययन्ति सुणए पंचंती, सोवागाणि-
 याधिक्ये, अंतसु गामादीणि वसंतीति अंतिया जहा पंचंतिया, एवं सोवागेहिन्तोवि अंतियतरो भवति, रहित इत्यर्थः, जो पुण
 पुरिसं मारेति गोछविसए ब्राह्मणघातक इव पुरिसघातओवि गरहिज्झति, उक्ता वृत्तिः। इदानीं से एग-

न भीषेति, एवं ते अद्वि मोक्षमक्षयिणा सहायि न मोक्षं गच्छति, ते अणारिया अद्वि रोषारिया तद्वि पाणदंशगचरिचार्दं
 पश्य अणारिया, कालमासे कालं क्रिया अणतरेसु वा ज्ञान एलमूअचाए पचायति, पासदत्त्वा, जे पुन गिरहत्या एते लक्ष्मण
 निजजामंते पठति तिरिच्छते, तिरिच्छं नाम खननुकूल, ते ब्रह्मकम्पा निचिद्धा उववणारोवि गच्छति, एव ताव अणुवसमय
 पुण्योपायसु पासंढरत्वाव अधम्मपक्खो मणितो, इदानीं चेव अधम्मपक्खे गृहस्थो पाएण पुचति, सो एगतिओत्ति कोइ पिसंसो
 आवहेतु वा ज्ञान परिवारहेउ वा अण्ण वा क्विचि विपण्णुग णिसाएचि निभिरुज्ज, सो य असमत्थो गिरिद्धु, आह हि—“विवा
 दश्च विवादश्च, तृतीय एइकम्मं वा। न उक्कयमसहायेन, निंस्तुमचनेन वा ॥ १ ॥” सहवासोपि सहवासो, सो पुण धासो एसो
 एकगो अमिच्छाया वा किं करोति !, अद्दुवा अणुगामिओ अवुवा उयषए चाव सोवगणिणएचि, छयनात्तम्रमिठित्त्वा एव एतापि
 संउवेण सुचाइ बुचाइ, एतंसि इदानीं सुवेण चेव विणी मण्णति, जहा वेतालिण, वचारि विणयसमाधिद्वाणा उचारेतु पच्छा
 एक्केस्स विमामा, जहा वा उक्खिषणाए सवाहेचि उचारोक्क पदामि एक्केस्स अज्झयण बुचति, दिट्ठिवातं सुचापि माणिअण
 पच्छा सब्बो चेव दिट्ठिवातो, तमिं मुत्तपदाण एतेव चेव वृत्तिमवति, जहा एयइओ भाणुगामिपमाव पठिसचाय—अनुगच्छती
 त्यानुगामिकः सो पठिचरतु अति एतस्म किंचि इत्थए, पच्छा सोदिलाए पत्थिओ अहमितिक्काउ गलागवोअ्यो वा त अणु
 आगच्छति मग्गेण, सोवि चितेति—एतण खद गच्छामि, पच्छा बलामलेहिं विसंभेक्कण गुविलए देसे गळगवो करति वज्झिय स्वरगं,
 दोरे गले छोट्टु एगसेवेण चेव पाठेति, अणु सुत्तमणिओ पाहरे, सावेक्खलं खलुगादिसु, गिरिवेक्खं गीवाए अण्णएया वेसे, से इवा
 पठिपदाय दूता वेयणग, उलुगादिसु छिदिचा मिदिचा सीसं लठक्कपदारेण, पोहे वा मळएण, उदावेत्ता मारेसु ‘सुंए छेवने’

पहारयुति इति । इदानीं दृष्टिविरुद्धा आगाढमिच्छदिट्टिका युञ्जति, सो एगतिओ समणं वा माहणं वा गामं घरं वा अतितो वा
 अणत्थ वा कत्थह दुल्लभं दंसणं अवसउणंति मणमाणो आसुरुत्ते रुढे अदुवा णं अच्छराए मज्झियारे रोसेण वा जाव भण्णति,
 अच्छरा णाम चप्पुटिका, किं ज्ञापकं ? , तीहि अच्छराणिवातेहि तिसत्तखुत्तो एगाए अच्छराए अप्फोडेतित्ति, भिगुडी कुञ्चितनि-
 डाला फिट्फिट् भणंति, अदुवा णं फरुसं भणंति, कालेवि सेजाति, भिम्खाकाले णो दवावेज्जा, जोवि देत्ति तं पि वारेह, एवं च
 णं वदति—जे इमे धुवणमंतत्ति—धूयतेऽनेनेति धुवणं—कम्मं तणकट्टहारगादि, कर्महता, अशुभैर्वा प्रागुपचितैः पापकम्ममिहता पव्व-
 यंति, भारकंतत्ति कुट्टमचभरेण अकंता, ण तरति, त एवं दृश्यः अमद्धानाः सद्धर्मप्रत्यनीकाः इणमेव धिज्जीवितं धिक् कुत्सायां
 अशोभनं जीवितं धिज्जीवितं इहलौकिकं, बृह बृद्धौ, संपडिवुहयंति संपडिवुहति न परलौकिकं किञ्चिद्वि अत्थं, विलप आलि-
 ज्जने, न विलप्यन्ति न साधयंतीत्यर्थः, इहलोकपरो दुक्खंति, दुक्खेहि संजोएति दुक्खंति जाव परितप्पंति, ते एतेसि साधूणं
 दुक्खणाणानो सोअणाणाओ जाव परितावणातो अप्पडिविरता भवंति, ते पुण केइ इड्डिमंतो भवंति रायादिणो केयि अणिड्डिमंते,
 इड्डिमंते ताव भणति—ते महया आरभेणं परणिमिच्चं चेव ताव इष्टकापाकादिद्वारंभो भवति जाव तसक्कायो वधिज्जति आहारनिमि-
 त्तं, खड्डुगच्छलमहिसखगरादिपु, पुढविदगअगणिचणस्सइकाइया वधिज्जंति, उक्तं च—“तणकट्टगोमयनिस्सिता०” सम्मत्तं छण्हं
 कायाणं आरभसमारंभे विरूवरूवेहि पावकिच्चेहि अण्णं दंडंति अण्णं बंधंति अण्णं रुंधंति कारणा विचिहरणं करंति, एवमादीहि
 पावकम्मेहि धणं उवज्जिणित्ता, बंधणाणुलोमता विभत्तिपदाति, कातुं किं करंति ? , विउला माणुसा जाव भत्तारो भुंजितारो भवंति,
 किमिति ते भुंजंते ? , उच्यते, अण्णं अण्णकाले, सायं पायं च, पाणं उदगं मज्जं च, ष्हातसमालद्धाणं चउत्थकालेणं गब्भधराणि,

तिञ्जो उपरिममज्जातो तद्वेषा अहयेतं हत्वापि, को विसृजो पुण्यतेहिणो !, उज्यते, सो कोई पण्डुपण्य करोति, इमो पुण्य अप्प
मादीण्य झारो प्पिस्संको कडम्मिपिचं वा मंसं वा खाइत्तुक्कामो, इत्थरथो वा, अथमा पयसेवा वप्पिअमापे जावतिया त्रोहकारका
ते केई ममसेण उरिस्संति, एते पुण्य सुब्बे अवरदड्ढा बुचा, इमे अप्पे विरोषिता बुवति, से एगतिञ्जो केइ आदापेण आदीयत
इत्थादान प्रहणमित्यर्थः, तत्कस्य कसो वा आदानं ? धम्मादीनां विषयाणां, सरे ताव आहुतो निन्दितो केणइ पुट्ठो रुठ्ठो भवति,
रुठ्ठेसु य वमया पिट्ठइ मिस्सुक्कादीनि रुस्संति, गवरसे उदाहरणं सोत्रमेव, खलद्रापेण खलमिक्ख सवूण दिण्ण व दिण्णं वा तेण
विरुद्धो, सुरासम्भवि पाल्लगेण सुरा पिबति, तत्थ पटिवाहीए आवेइस्स वारो व दिण्णो उट्ठविचो वा तेण विरुद्धो, इदं ते लोण
मणति-वारविरुद्धो, माहम्मवीच वा गाइत्थविपुचाण वा, सयमेव विस्ससा एक्का आत्तणाखुणापि पगरप्पस्वामि, उम्मगगेण झामति,
अप्पय वा झामावेति, झामित्ताइ अजुवावति सुट्ठु तुमे झामितवति, एवं फ़सेवि, आइतो मरितो वा केम्पइ वसुब्बया खेलेण
उविट्ठेण वा, से एगताञ्जो पूराञ्जो कप्पेइ, साल्लो इवति, किञ्चि इल्लसुवण्णेवि, जाणाइ, तावि मेइलादीपि तापि मइत्ताणि,
मोचिए इत्तादि, एवं तदेव गिदाव विट्ठो, इमो अण्णो पासंढस्याण विट्ठिरागेण वादे वा पराइचो सयमेव तेमि अण्ण किञ्चि गरिव
अं अरिय त अवहरति, तव्वहा-वड्ढग वा मंडग वा आव परिच्छेदनय वा, सयमेव अवहरति आव सादिअति, एवं ताव विरा-
विया गता, इमे अप्पे अविणहिता बुवति सो एगतिञ्जो विविगिच्छादि, नेति प्रतिषेधे, विविगिच्छा गाम विमञ्जो मीमंसा
इत्यर्थः, न विमञ्जति न मीमांसइपि, इह पाल्लोके वा दोषोऽस्ति नास्तीति वा, गाहावर्ण वा सयमेव अमणिकप्पणं सस्साइ झामेइ,
अप्पेण वा नाव समजाण वा इह अवहरिणए, एते ताव असंइणा उक्का। सगगेसु गरगेसु वा गिइस्वपत्संइरत्थेसु य दइण्ठेयणा-

२०१ पवित्रपा, आगमिस्माण, नित्यगणं, तत्थ गरगतो उववट्टे समानो जइ कहधि माणुस्सं लभति तत्थवि दुल्लहवोधिप यांन
 भवति, तस्मा द्वाणस्स इस्सरियद्वाणस्स, उट्ठिता णाम पव्वज्जाममुद्वाणेण ममुट्ठिया, परे पासडिया, तम्हा अमिज्झा लोभो प्रार्थ-
 नेत्यनर्गान्तर, अनुट्ठिता गिहि एव, अमव्वदुक्खपहीणमग्गे एगंतमिच्छेत्ति एगतमिच्छादिट्ठी परिगही, असोभे णाम अमाह ।
 पइमरम अधम्मपक्खस्स विभंगे आहिते (सूत्र ३३) अहावरे दोच्चस्स धम्मपक्खस्स एवमाहिज्जति (सूत्रं ३४)
 एवं तावत् अधम्मपक्खो वुत्तो, छायातपवत् शीतोष्णवत् जीवितमरणवत् सुखदुःखवद्वा, तत्प्रसिद्धये इदमुच्यते-से वेमि पाइणं
 एवं तावत् अधम्मपक्खो भवंति, तंजहा-आयरिया वेगे, तेमिं च णं खेत्तवत्थूणि सो चेव पोंडरीयगमओ जाव सव्वदुक्खाए
 वा गंतंगतिया मणुस्सा भवंति, तंजहा-आरिए केवले जाव माधू, दोच्चस्स ठाणस्स विभंग एवमाहिए ॥

परिनिगुडंति वेमि, एम ठाणे आरिए केवले जाव माधू, दोच्चस्स ठाणस्स विभंगे एवमाहिज्जति (सूत्रं ३५), अधम्मपक्खेण धम्मपक्खे संजुत्तो मीस-
 गपक्खो भवति, तत्राधर्मां भूयानितिकृत्वा अधर्मपक्ख एव भवति, रिणे देशे वर्पनिपातवत्, अभिनवे धा पित्तोदये शर्कराक्षीर-
 पानम् अमेज्ज(मुद्ध)रसभावितं वा द्रव्ये क्षीरप्रपातवत्, एवं तावन्मिथ्यादर्शनोपहतान्तरात्मानः यद्यपि किंचिद्विरमन्ते तथापि
 पानम् अमेज्ज(मुद्ध)रसभावितं वा द्रव्ये क्षीरप्रपातवत्, एवं तान्निर्मपश्च एव भवति, जाव एलमूलत्ताए पच्चायंति, एम ठाणे अणारिए

मिथ्यादर्शनभूयस्त्वात् अविरतिभूयस्त्वाच्च धर्माननुवन्धाच्च अधर्मपक्खस्स विभंगे आहिते ॥

जाव अमाधू, एम खलु तच्चस्स मीसगस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिते (सूत्रं ३६), अथाह-दट्ठप्रयोजनानामप्रयोगः?, उच्यते,
 अहावरे पढमस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिते तु' इह विशेषोपलम्भो द्रष्टव्यः, कथं?,

गत्ता, किन्तु यदत्र नापटिष्ठं तदिहोच्यते, अधम्मपक्खे मीसओ य, उक्तं हि-‘पुव्वगणितं तु’ इह विशेषोपलम्भो द्रष्टव्यः, कथं?,

मादणशले सपनामणाप्रिति, यो वा यस्याभीष्टः कालविभागाः, क्रीडा वेदराणां, विद्यते मो पुनो पुम्वण्डे अवरण्डे ण्हाते कय
 पलिक्रमे-अवणिय रुतेति कुन्देवतादीण क्काउ, आसीकययजोहारो, लोणादीणि च दहति, मगलाणि सिद्धययाहरयालियादीणि
 से करेति, सुवम्भमादीणि च छिवति, पायच्छिउच दुस्सुविणगणछिधातमिच वीपाराण देवि, सिरसि ण्हाते सिरण्हाईणि, मसीमो
 ष्वाति, अविदिमामि चूडासणिः सोवि सुवम्भण हेडा पटिवन्द्यति, सुवम्भामरणेसु प्रायेण मणीओ विच्छति, छप्पित घटित, माला
 नक्खचमालादि, मौली मउडो, सो पुण कमलमुकुलसंयुत्तो मउली बुचति, तिहिं सिहरणहिं मउडो बुचति, चतुरसीहिं विरीड,
 वग्धारिय लेवित, आपक 'आमचउग्धारिय०' सोणि कडी, सोणिसुत्तग छडिसुत्तकं, मालिच्छति, मल्ल सिरदामगडादि, फलाति
 फलाची, कडाह बुंमलगादीणि, पउतकुडाणिमा दासादं सुचतले वा, मइठ वेव मइठो, अक्खामचद गिच्छति, जह आढग पवचो
 वा, 'तल्पं ताड', पण लचगादी, जिरेव वा, घणा वा मेहा, मेहा वेत्यर्यः, उरालाह-उरालाह, आस्यते अनेनेति आस्यक-दुत्त
 तमेव क्रीडंत, 'अणारिय'चि अण्णाणि मिच्छादिद्वी अचरित्री देवोऽय पुरिसो, ण मणुस्सो, पारलोके जावो वसतिचि वा तेण
 णरदयो, इवमिणाएचि स्नातकः धेणुंयन्व वसति इन्द्रतुल्यः, खल्लोवसोमित इव सरो, सपुण्फल्लो वा वणसडो तदधिभिः
 उवजीवणिज्जो, अण्णेवि न पइयय य द्वाधिता अपरिमृता भवति, तदेवं जाणादीआयरिया, अग्निमुत्त क्रान्त, कुरादीणि हिंसा-
 दीणि, अभियूये धूयतेऽनेन तासु तामु गतिपु धानाहिं इव रणू, धूणे कम्मतेरि, तेहिं दिसादीहिं कम्मोहिं, अप्य रक्खतीति
 आपारक्खो, वादिणगामिगयि से अतिरुक्कमा भवसिद्धियाणि ते प्रायेण दक्खिण्णेषु णरणसु वा मणुस्सेसु देवेसु य उववत्तति,
 अस्म भवसिद्धीयस्स अवहुो वोग्गलपरियदो सेयो अन्धसि संसारस्स सुक्खपरिउओ, अधिप कण्हपक्खिउए, भममसिद्धिया सन्ने

॥ ११ ॥ एते पुण उत्कं-
न मायायाः पर्यायशब्दा यथेन्द्रशब्दस्य, अक्रपुण्ड्रशब्दस्य, यद्यपि क्रियानिमित्तोऽभिधानमेदः उत्कंचना-
न मायामतिरिच्यन्ते, एवं जीयामिष्यै चन्द्रमसां अभिधानभेदेनार्थभेदः, दुस्सीला दुष्वता दुष्टशीलं येषां ते भवति
निमित्ताणि निरूपयन्ति, दुरणुणेया दारुणस्वभावा इत्यर्थः, दुष्टानि व्रतानि येषां ते भवति दुष्वा तात्मा यथा हि-
दानां शिरोमण्डने अङ्गणयं दृढमयणं च एवमादीनि व्रतानि तथापि च छगलादीनि सत्ताणि घातयन्ति, आह हि-
यानि निवृत्तयेन' दुर्गतिं यमदो, तस्यानन्दो भवति रुचिदन्त्येन, यस्तु प्रत्यानन्दं करोति प्रतिबूजामीत्यर्थः, स तु गर्वात्
नं प्रत्यानन्दति दुर्गतिं यमदो भवति. आह हि—“उपकर्तुमशक्तिष्ठा, नराः पूर्वोपकारिणम् । दोषमुन्पाद्य गच्छन्ति,
यथा ॥१॥ सदाओ पाणाडवाओति जाव रहिता वंभा य, पुरिमवधादिपागाडवातातोवि अप्पडिविरता, एवं
रयादि, नेममहमासनेणादीन्यामायहाग इत्थिवालतेणादी वा, मेहुणे अगम्मगमणादि, परिगहे जोगिपोस-
तो होहाओ जाव मिच्छादंमणं, मन्वाओ ण्हाणुम्महणं कामं पुण्णुभंजितो वा महिज्जति पच्छा ण्हाति, तथावि
इमहणं पणण्ण उम्महिज्जति तेण, अन्मंगणं गहितं, यण्णओ कुंहुमादि कसाया य, विलेचणं चंदणादि, सदादी
गहितो अप्पडिमिगता, मल्लगंधं वा, एम चेय अलंकारो, अण्णोवि वत्थालंकारादि, सदाओ आरंभसमारंभाओति
॥ १॥ मन्वाओ मण्णहाणं मय एतेमि चेव जहोदिट्ठाणं पाणाडवायादीणं अण्णेमि च सावजाणं कारावणाणुमण्णेहि इस्सरा-
यणपायणंति मामादी. इमग अण्णेहि पायंति, मन्वाओ कोहणं कोइ धरणं अहिमरणं वा वेतु पलं २ कोहंति पिहंति य,

म पृषापमो बहुप्रकारः अपदिश्यते, तकार्णं कार्यं वा, अधर्मफलं नरको एवमिति, तत्र च पापं वभिधा अपार्मिक उक्ता इह गृह्ण्येव
प्रायेणोच्यन्ते, अपार्मिकानि कर्माणि प्रलोकयन्तीत्यतः अधर्मपल्लोदको, रत्नयोरैक्यमिति, तत्रैव चाधर्मिकेषु कर्मसु रत्नवति
इति अधर्मपल्लज्जना 'त्रैरण्यं सु सत्यं' शाफकत्वात्, अधर्ममगृह्णयाचारात् अधर्ममिषितिरिच्छद्दु इत्यर्थमेव, इण छिन्द, इषत्ति
रमस्तसादीदि, छिन्दन्ति कृष्णामोहमीमादीणि, सीमपोद्गाहं किरति, वज्जे, वम्हा रौद्रा, आसुरा रौद्राणि हिंसादीनि कर्माणि
करोति रौद्रा, धुद्रो वाम अमन्दजनमहाचो मांजि न हंषति, अममीषितकारी साहस्सिओ, न च मारेमाणस्म विष्वतीयाणस्म,
मीलीरागस्त्व पीलीय, एवं तस्म मदिममादी मचाणि, लोहियलिना पाणिनि लोहितपाणी, उक्त च 'इव इव कौटिल्ये'
उक्तालोर्ध्वमावेपु, इप्त् इवनें आकृष्य, अहा कोइ किचि मूलाइ मज्जति, एरय काइ मानोन्मानावचक्ष्य तिष्ठति, सो वाणति
मा मरुं छिज्जतं इम दद्रुं अप्रक्खिस्सति एतस्स, राउल वा कोइहिं तो उत्कंखेत्तम अष्ठ ते प्राव सो वोल्ह, वत्तु प्रलम्भने,
वचनें जहा अमयो यम्मच्छेणे वचिनो पज्जोलस्स संत्तियाहिं गणिआहिं, मृगोऽपि मीतेण वचिज्जति, अधिकं कस्ति-
निकस्ति अत्युपचार इत्यर्थं, यथाप्रवृत्तस्योपचारात् तस्य निवृत्तिः, तथा अत्युपचारोऽपि दुष्टलक्षणमव, जहा कस्तिओ सेट्ठी
रायाणपण अत्युपचारण गहिंनो, जं अल्लिय अगल मंखुल वम्मन्सयसीले सखिलखेहिं वीसंमकरवमधिकच्छेलेहिं त वेत
पिगहिंति, देममापावित्रिपययकरणं कष्टं, जहा आसाहमूतिणा आयरियउचणसायसंवाह इलुगाण अप्पणो य चचारि मोद
गापि, कालिना कूडकवडमव लोकसिद्धत्वाच्च यथा कृत्वापण कृत्वापणमिति, सातिपयोगवट्टला ओमाविशेयः मातिश्रयः न्यून
गुणानुमात्रस्य द्रव्यस्य य मातिश्रयण द्रव्येण सह संयोगः क्रियते सो मातिसंयोगो, अगुणवत्तय गुणानुमनं अगुणानां च गुणव

तीति, आह च—‘सो होति सातिजोगो दब्बं जं उचहितऽण्णदब्बेसु । दोसगुणा वयणेसु य अत्थविसंवादनं कुणइ ॥१॥’ एते पुण उत्क-
 चणादयः सन्वे मायायाः पर्यायशब्दा यथेन्द्रशब्दस्य, शक्रपुरन्दरवत् एते शब्दाः, यद्यपि क्रियानिमित्तोऽभिधानभेदः उत्कंचना-
 दीनां तथापि न मायामतिरिच्यन्ते, एवं जीवाश्रित्यचन्द्रममां अभिधानभेदेनार्थभेदः, दुस्सीला दुधता दुष्ट शीलं येषां ते भवन्ति
 दुष्टशीलाः, परिजितावि स्विप्पं विसचदन्ति, दुरणुणेया दारुणस्वभावा इत्यर्थः, दुष्टानि व्रतानि येषां ते भवति दुब्बा तात्मा यथा
 यज्ञदीक्षितानां शिरोमुण्डनं अण्हाणयं दब्भमयणं च एवमादीनि व्रतानि तथापि च छगलादीनि सत्ताणि घातयन्ति, आह हि-
 ‘पट् शतानि नियुज्यन्ते’ दुणदि ममृद्धो, तस्यानन्दो भवति कश्चिदन्वयेन, यस्तु प्रत्यानन्दं करोति प्रतिपूजामीत्यर्थः, स तु गर्वात्
 कृतमत्त्वाद्वा नैनं प्रत्यानन्दति दुप्पडियाणंदा भवति, आह हि—‘उपकर्तुमशक्तिष्ठा, नराः पूर्वोपकारिणम् । दोपमुन्पाद्य गच्छति,
 मद्गूनामिव वायसाः ॥१॥ सच्चाओ पाणाइवाओत्ति जाव रहिता बंभा य, पुरिसवंधादिपाणाइपातातोवि अप्पडिविरता, एवं
 मुसावाता कूडमक्खियादि, तेणमहवामतेणादीन्यासावहारा इत्थिचालतेणादी वा, मेहुणे अगम्मगमणादि, परिगहे जोणिपोस-
 गादि, सच्चाओ कोहाओ जाव मिच्छादंमणं, मच्चाओ ण्हाणुम्महणं कामं पुक्कभं गितो वा मदिज्जति पच्छा ण्हाति, तथावि
 सच्चाओ ण्हाणुम्महणं पणएण उम्मदिज्जति तेण, अब्भंगणं गहितं, वणओ कुंहुमादि कमाया य, विलेवणं चंदणादि, सद्दादी
 पंच विसया, तेहितो अप्पडिविरता, मल्लगंधं वा, एम चैव अलंकारो, अण्णोवि वत्थालंकारादि, सच्चाओ आरं भसमारं भाओत्ति
 विभासा, सच्चाओ करणकारणं मयं एतेसिं चैव जहोदिट्ठाणं पाणाइयायादीणं अण्णेसिं च सावज्जाणं कारावणाणुमण्णेहिं इस्सरा-
 दीणं, पयणपायणंति मांसादी, ईमरा अण्णेहिं पार्येति, सच्चाओ कोट्ठणं कोइ धरणं अहिमरणं वा घेतु पलं २ कोट्ठेति पिदेति य,

चपकलसाक्रमवेचलतालउदादीहिं तऊद, पातावीहिं तालेति, तलपदारा सीलपदिमादीहिं णम पदो मारेति वा पधति च णगला-
 दीहिं, एतेहिं येव परिकिलेसं करेति, अण्णेहि अ करदढादीहिं किलेसेहिं किलेसेह, परं जे आवऽण्णे तहऽपगारा कसिया
 युवंति ?, गोगदणपदियहयादञ्जो, दोहरणा गामबचगामपातमासमसंसंगामादीहिं, मावआ अबोधिकरा कम्मजोगा कम्मंता इह परव
 वा पररपा प्राप्ता—आयुःप्राणादि परेषां प्राणा परिगानेति, एएन्त कियते निर्दयत्वे तेषां, से जहाणामए केयि पुरिसे कलम
 मद्धरं एणतो धा मल्लेजो वा सुसलेख वा उक्खले खेदतो रंवेतो वा ण तेसु दय करेति, अखण अयते, हतो निर्धुजः, मिज्जादडेचि
 अण्णविरुद्धा कुब्धो, एवमेव तहण्यमावेति तीसे दयसु निरवेक्खो विदयो, मिज्जादडे पउजति आ व से तत्थ बाहिरिया परिसा
 मवति तदहा—दासेचि वा अदम्यो दामवत् तसु तसु पेमणेसु विपुजति पमाउलगादी, भवओनि विचीए वप्पति माइलुओ,
 कम्मकारका जे लोगं उबजीवतिवि वरकम्मपायाइवहादीहिं, तेऽवि राउले शिट्टिकारा विज्जति, तेसिपि य णं अण्णतरंसि लहुए
 लहुमज्जो झईअनिचितिया व करति(वा) तत्थ ल्हो गुरुं, मन्सनाह इम रंमेह कटं, प्रायेण विगलवचणो इहिवंषणादिप्पा विवरेण
 करति, जहा मालुवाण, पदोमा वा २ पदादिचि, जूआमकुणपिसुआदीहिं जत्थ बढो चारिजति मो चारओ, अण्णो पुण चारए
 छह विगलहिं दोहिं तिहिं वा सच्चाहिं विगलजोएहिं वज्जति, संकोहितमोहितो नाम जो इहवेसु अ पादेसु अ गलए वन्सति,
 चारए अण्णरथ वा मा वमलपिगलसंसंकोहितमोहितो, इमं इत्थच्छिण्ण करह, एद्धो वा, हाप्पा छिजति, एवं पादात्रि, पोरादीण
 कम्मबवओहे, चारितइताण विरुद्धरजसंचारिणां च छिजति, इत्थीणं वा सीस, बहिरिमाचरियावं सुखे मज्जे छिजति असिमा
 दीहिं, गज्जओ रंवेव आइतल रंमसुवणव छिजति, जीवंतस्सेव विपए उप्पाटति पुरोहितादि आव निग्गमा, ओलवि कुबे पथं

तणदितडिमादिसु वा ओछंविज्जंति, रुक्खि जीवन्तो मारेतुं, झलाइतओ झलाए पोइज्जति, अवाणे खलं छोदुण सुहेण णिकालि-
ज्जति, झलमिण्णो मज्झे झलाए मिज्जते, सत्थेणं कप्पेतुं लोणखारादीहि मिंचिज्जति, बद्धा अवकप्पिज्जति, पारदारिया सीहपुच्छि-
ज्जति, सीहो सीहीए ममं ताव लगओ अज्जति जाव त्थामिगाणं दोण्हवि कइताणं छिण्णत्ता भवंति, एवं कस्मइ पुत्तगा छेतुं
अप्पणए सुहे छिज्जति, कडएण वेटितुं पलाविज्जति कडगिगड्डओ, कागिणिमंसं कागणिमेत्तइ से साइं मंसाइं कप्पेतुं खाविज्जति,
अण्णत्तरेणंति जेण अण्णे ण भणिता सुणिगं भिपागादि कुत्तिता माराः, एवं ताव बाहिरपुरिसाणं दंडं करेइ, जावि से अडिमत-
परिसा भवति, तंजहा—माताइ वा०, तेसिपि आहालहुएत्ति वयणं वा ण कतं उनक्खेवो, कोइ णासिओ हारितो भिन्नो वा इमंसि उद-
एण सिचह जहा मिचदोमवत्तिए जाव अहिते परलोयंसि, एवं ताव बाहिरपरिसाए वा अब्भंतरपरिसाए वा ते दुक्खेति जाव परितावेति,
दुक्खाओ जाव अपडिविरता भवंति, ते पुण किं पु एव करेति?, कामवग्गमा, ते य इमे छेदिणो, तेन उच्यते—एवामेव ते इत्थी-
कामभोगेसु सुच्छिता जाव वामां भुजितुं भोगा पसवितुं वेगयतणाइं, कम्मं चेव, बहूणि अट्टकम्माणि सुव्वहुकालट्ठितीयाइं उस्स-
एणंति अणकसो एक्केक पावायतणं जहादिट्ठं हिंसादि आयरति, समारो णाम गुरुगत्तणं, गर्हितो, से जहानामए, अयं हि पात्रि-
कृतं तरति, सिला वा विच्छिणत्तणेण चिरस्स णिच्छुडांत, गोलओ पुण खिप्पं णिवुड्ढति, एवामेव तहप्पगार वज्जवहुले, 'पाने
वज्जे वेरे०' गाथा, अयमोत्ति एतेहि चेन जहुदिट्ठेहि, उत्कंचणवचनादीहि सहजासद्रोहादीहि अगम्मगमणेहि य अयसो होति,
जेमिं च ताइं वचणहरणकण्छेदणमारणादिकरणादि तेमिं अप्पियं होति, कालमासे 'णिचंधकार०' अणंधमप्यंथी कुर्वन्तीति,
अण्णोवि णाम अंधकारो भवतीति, अप्पगासेसु गन्धर्वरोवरगादीसु, ते पुण जचंधमेव, मेहच्छण्णकालदूरत्त इव तमसा उज्जोतकरा-

भावाच्च, समसातो वा, दोतक्या न्योतिष्का एवोध्यन्ते, वचनगतगृह्यत्वं, रोपण च छिन्दिदाण मरीरावयवोर्ह मेदयसा काओ, किञ्चअगणि लोहे धम्ममाये क्खसिया अभिजाळा णिन्दि तारितो तर्हि वण्णो, फासा य तसिणवेदणाण क्खखड्डफासा, से नहा गामए केइ असिपेत्तेति वा, दुक्ख अघियासिन्धत्ति दुराधियामा, असुभा परगा, असुभा दरिमयेण सइगघफरिसेण वा, वेदणा ओवि असुमा, नो च्च बिदावि वा, बिदा पमुदितस्म हाति, निद्रा च विस्साग्गा इतिक्त्वा, तंग णत्ति, त उखल जाव वेदति, एम ताव अयगोलदिद्वितो, युक्का आगतुणत्वाच्छरा, इमो अब्भो रुक्खविद्वितो मिग्घपट्ठत्तच्च कीरति—से जइणागामग् केप्पि रुक्खे सिया पच्चयग्गे जात (सूत्र ३८), एवामव कालसमए मिग्घ णग्गपुव्वज्जंति, ततो उब्बट्ठ गम्भवक्कतिप्पसु तिरिय मणुप्पसु कम्मभूमगतंस्खत्तवानाठप्पसु ठववत्ति, ततो सुखो गच्छाओ गम्भं जाव णग्गाओ णग्ग दाहिणगामिए जाव दुल्लभयोविए एतस्म ठाणस्म, तस्म द्वाण अवारिय, एतस्म द्वाणस्म अचम्पयक्खस्स विमगे आहिते ॥

अट्ठावरे दोचस्स द्वाणस्स घम्मपक्खस्स विमगे आदिप्पति (सूत्र ३९), इह खलु पाईण या ४ संतेगतिया मणुहसा भवति, अपारंभा अपरिगहा धम्मिया धम्मिद्वा वा विहरति, सुसीला सुग्गया उच्चग्गपट्ठिविरता जावजीराए सग्गाओ पाणा इवायाओ पट्ठिविरता जावजीवाए अ भाक्कण तइप्पगाता, ठक्का विरतिप्रकारा, क च ते विरता ?, उच्यते, से अहा नामए कइ पुरिस अणगारा ईरियासमिता जाव सुदुतं, नत्ति तेमि जाव विप्पमुक्का, तेसि ण भगवत्ताण एतेण विहारेण विहरताणं जाता माताविची होत्ता, यात्रामात्रा यया माध्यते, अक्खोवअणग्गणाणुलेक्खभूता, जयवा अर्चयन्ति तामित्यर्चा—ध्वरीरं, एक्को जेसि गम्भो ध्वरीरं वा, गतिक्खुणा क्खणगती अणुचरोववाइप्पसु वेमाप्पिएमु वा, इत्थमामानिक्कायस्सिन्धलोक्काळपरिपदास्मत्थप्रकी

णं कं न त्वाभियोग्यकिन्विपिक्रकान्दपिकेयु, द्वितिरुह्याणेति उक्कोसिया द्विती अजहण नणुकोमा वा, आगमेसिमहेति आगमेसे
 भवग्रहेणं सिज्झंति, एम द्वाणे आरिए, एस खलु दोचस्म द्वाणस्स धम्मपम्बस्म विभंगे आहिने ॥ अह/वरे तच्चस्म धम्म-
 पन्ध्वस्स मीसगस्स विभंगे (सूत्रं ४०), धम्मो बह्वओ अधम्मो थोवो तिकाउं, तेण अधम्ममीसओवि एस पक्खो अततो
 धम्मपक्खे चैव णियडिति, को दिट्ठतो?, जहा णटीए केइ पुरिसे ण्हायंति, केइ पुत्ताइं सोयंति कड असुईणिवि मुहाइं पक्खालेंति,
 गोमाहिमकं च ल्लगणमुत्तुस्सगं करति, तहावि तं उदगं बहुगत्तणेण ण विस्सीभयति, कलुमी रुतं पि पसादति, जहा तु बहुणेण
 मीतौटएण थोवं उसिणोदगं मीतीकज्जति, एवं सावगाणं बहुअसंजमेणं थोवो असजसो खविज्जति, उक्तं च—‘सम्मदिट्ठी जीवो०’
 जं पि य तं पि य सपदी वक्ष्यमाणमपि च, ते बहु अवरा जीवा जेसु सावगस्स पक्खखायं भवति, ते य इमे, तंजहा—पाईणं वा ४
 संनगतिवा मणुस्सा अप्पिच्छा अप्पारभा अप्परिगहा धम्मिया जाव वित्ति कप्पेमाण। सुसीला एगातो पाणाइवायाओ पडि-
 विरता जायजीवाए एगच्चातो अप्पडिविरता, एगिदिएसु अप्पडिंवरया जाव जेयावणे तहप्पगारा, एगता० ततोविमे से जहाणा-
 भए ममणोनामगा भवंति, उपासंति तन्मज्ञानार्थमित्युपासकाः, अधिगतजीवाजीवाः अभिगमउपलंभकुशलादयः शब्दाः ज्ञानार्थाः
 अन्यान्येन त्वभिधानेनाभिधीयमानः बोधं मानमग्रदमुत्पादयति, किरियंति ना एगडं, अधिक्रियत इति अधिकरणं जीवमजीवं
 च, क्रियादिकरणेण य कम्म वृद्धतिंति बुचड, कुशला, जेण बंधो मोक्खिज्जति सो बन्धमोक्खो, अमहेजा असंहरणिजा, जहा
 वानेहि मेरु, न तु जहा वातप्पडागाणि मकंत विप्परिणावेतु, देवेहि वि, किं पुण माणुसेहि?, अणतिक्रमणिज्जाति जहा कस्सइ
 सुसीलस्स गुरु अणतिक्रमणिजे एवं तेसिं अरहंता माधुणो सीलाइं वा अणतिक्रमणिजाइं, णिस्संकिताइ, ते पुण किह अतिक्रमि-

न्वति ? , संकरीहि दोसेहि अत एवोप्यते विस्संकिता भिस्संकितादि, लद्धद्वा, अदा कोइ अथरवी त बहा तथा पञ्चत्तं अत्थ
 लव्वु तुहो भवति एव तज्जि विषयणलद्धद्वा एव तुहो, गृहीतवचनार्थाः ये ते भवति, पुट्टु २ गृहीतो पुच्छितद्वा, विनिधितो
 निर्नोत्त , अट्टमिज्ज ० अट्टियर्षपि भावेत्तं साव धिज्जपि मज्जा बुबुधति, जस्स रोगण तय आदिक्खउ जाय मज्जा मायिना मो
 दुन्निक्खिओ भवति एवं तं, आमज्जाइ वा मायिना, यथा सो परिवायगो, गिहे मिक्खं हिंढतो जा से महिला रुचति त त
 विजाण अमिज्जोणत्तं एक्काए गुहाए छोटु, विज्जावसितो इरविणिकाउं पडियणवितो, पुरिमो य मत्तगयादि परिणिजेन्तो पयो
 सिज्जावितियाए पडियरित्तु तदि पविस्सितुं कुब्बंतो मारितो, ताओ अ महिलाओ जा जस्स मा तम्ह टिप्पा, मा य इक्का इग्ग
 महिला अमिज्जोइ निक्खाया पत्ति गच्छइ, जावगा पुच्छिता भवति-इति से परिग्गायगग्रहीणि वसितु गीरण दिअति तीसे अपे
 च्चतीण तो, नवि, वगन्ति तस्म अपक्खंतस्म वसितु २ गीरेव मइ क्खंहेसु पाइता, बहा २ पाइअति तथा २ तंमि पुरिसे पेम्म
 आरंमसि, मब्बंसु घट्टसु पीतसु य जहा, परिक्खाए अणुरत्ता बहा मा तम्मि परिक्खाए अट्टियेसेवि ण विरअति एरं मावओडवि
 यतिप्पसु माघूसु अ अणुरत्तो जइवि किंचि लिगस्य वा पामस्य वा उट्ठाइ करेत्तो पामति तथावि पुरिमदोमोत्तिकाउ णवि पव
 यणात्तो विरअति, उवमा, एकंदेसेन शणन्त इतिकत्वा, बहा मा तंमि परिक्खायेगे रत्ता ण्य पवयणाणुरागो सो अट्टमिज्जयेम्मा
 पुरागरत्तो, जस्सिक्खि क्खण्ड विप्परिप्पामति बइषपरयणात्तो-किं तुब्बे एत्थ दिट्ठति ! , तथावि भवति मयत्त-अयमाउत्ते ! इ आपु
 प्पन् ! भिगंगेये पाचयण भट्टे परमट्टे सेस अण्णट्टेनि, तिब्बि विमग्गाइ पावाइययाइं ग्रप्पेओ, अस्सवि क्खस्सवि वम्मं क्खेति सपि
 भवति-अयमाउत्तो ! जाय भट्ट सेमसु अण्णट्टे, तेण गेणइ, ओस्सिमफलइ ० अयगुणव ० किं क्खण विविक्खिण्ण पक्खेत्ति ०

ण वडुइ उगघाडेतुं उगघाडे कवाडे वा पेछेतुं, उक्तं च—‘कवाडं णो पणोलैजा’ पविसंतो णियंतो अ लोभो मा णिच्चं संवरादिणा
 थिरादि विराहेहिचि ते णिच्चमेव फलिह उस्साएतुं अगगदार कोट्टगपमुहे अ कवाडं विराहेतुं अबभगुयदार अच्छंति, चियत्ततेउर०
 अतेउर वरे अणिट्ठिमंतणं जइवि इत्थिआओ अच्छंति तत्थवि णं चरेति, जाव एमो ठाति तत्थेमणं भोधेति, कस्सइ महिट्ठि-
 यस्म अतेपुर भवति, तंपि तेण अणुणाना पविसितुं भावेंति, एष तावत् दर्शनसंपदुक्का । इदाणि सीलसंपत्प्रसिद्धये इदमपदिश्यते—
 चाउहमट्टमुट्ठिपुणमासिए पव्वं मासस्स अट्ठमि पक्खस्स उदिट्ठा—अमावसा, पुनि मा इति चन्द्रमाः पूर्णमानः स्यात्
 सेयं पूर्णिमा, पडिपुणं पोमहंति—आहारपोमहाहि ४ । पोमहिओ पारणं अवस्सं साधूण भिक्खं दाऊण पारेति तेनोच्यते—समणे
 णिगगंथे फासुएसणिज्जं अमणं वा ४ पडि० वासारत्ते पीढकलगे पडिलाभेमाणा विहरति । इदाणि सव्वो सावगधम्मो समाणि-
 जति—बहुसीलवान् सीलाइं सत्त सिक्खावदाइं वयाइं अणुव्वताइं, विहर, वेरमणं मद्दादिविषयेषु जहामत्तीए वेरमणं करेंति,
 अथवा वेरति वा वांति वा वेरमणंति वा एगडं, पच्चक्खणं, उत्तरगुणे दिणे २ पुव्वण्हेउवरण्हे, पोमहं सरीरमक्कारबंधेवर, अथवा
 अवरो वा तिविहो आहारपरिच्चाओ उव्वामो, अप्पाणं भावेमाणा अण्णेसिं च साधुधम्मं च कहेमाणा एक्कारस उवासगपडिमाओ
 फारोमाणा विहरति । इदाणि संणिकासो कीरति, जम्हा अभिगतजीवाजीवाः उवलद्वपूण जाव मोक्खकुसला तम्हा असं० जम्हा
 देवासुरादिसु० अणत्तिकमिजा य पवयणातो जम्हा तम्हा णीसंकितादि जाव अभिगतट्ठा, अथवा गतप्रत्यागतिलक्षणं क्रियते—जम्हा
 णिस्सं० जहा(तम्हा असहेजा) जम्हा असंजहा तम्हा णिस्संकितादि तम्हा णिक्कंखिता, एक्केकं पदं छडुतेहि
 एक्केक्कार भणंतेहि जाव जम्हा अभिगतट्ठा तम्हा अट्ठिमिजा जाव रत्ता तम्हा परेण पुट्ठाव अपट्ठावा वदति—अयमाउसो । णिग्गंथे

पापयजे अहु सेसे अण्डे, अण्डा य एवं प्रतिपद्यन्ते तन्ना उस्तिकल्लिहा जाव पवेमा, अण्डा एवं तन्ना चाठएनहुमीसु, तन्ना
 पारजए समये भिगणे, तेवं एयान्देवं विहारेवं विहारेवं प्राप्नुवति-पाउजति, पाउणिवा प्राप्य, इदानीं अतिमं
 संलेइज' शुचति-अवांसि अत्ययं वाधा आवाधा अरा रोगो वा, मायुसमीवे वा आलोइयपरिकृता माधुतिगं घेसु संघारसमणा
 दग्गसंघारगता सञ्चारसंविध्यसुक्का वहुणि मधाणि० कालमासे काले किंवा अण्णतरसु वेयेसु वेयमइडियसु उजवजारो, ते एवं सत्थ
 मइडिया हारवि० गतिक्कुत्ता जाव वासीसं सागरोवमाई, आगमेसिमहा एगगग्गवमचीपा चरित प्राप्य सिष्यन्ति, उक्कोसेण
 वा अहुमवगइजावि गत्तं सिन्नाति, एसहुण्ये क्कावे परंपरणं सुवविवागोपिकाऊजं आयरिए क्कले, तत्र तवस्म मीसगस्म
 घग्गपक्कस्स आइते ॥ एव भजिता अधम्मपक्कत्वा, तप्यदियक्त्वा य घम्मपक्कत्वा, उमपसंजोगेण य मीसपक्कत्वा, तेसि सव्वेसि
 इदानीं संखवेणं पडिसमणं वीरति-अ ने अधम्मपक्कत्वास्मिता घम्मपक्कत्वास्मिता मीसगपक्कत्वा य सव्वेइवि पाजा पंडिता
 वात्तपंडिता य भवति, के तेति !, सुदेव येव वक्खाजं, अविरति पइव वात्ते विरति पइव पंडिते य, विरताविरति पइव बाल
 पंडिते य, तत्थ दा मा मज्जतो अविरती एम हुावे आरंभहुावे, आरंभो अरंजमो अविरती वा एगहुा, तत्थ दा मा विरती एम
 हुाव अणारंभहुाव संयमत्थानमित्यर्था, तत्थ दा मा अविगतविरती एम हुावे आरंभाणारंभहुाणे, येव परिमियं अबल्लंति तेव
 आरंभहुाव, निज्जपयसुइत्तिकउ तित्थवगावदेमो य, तेइज्जारिए क्कले एव ताव सो वहुविधा अचग्गपक्कत्वा य तिसु हुायेसु अवि
 रतीए संस्वेवितुं समोआरिता यथा 'जीर्णइमोअनमात्रेय' एवमेव संक्षेपः, पुनरपि संक्षिप्यमाणः दोसु हुावसु ममोतरंति यदपदि
 इयत-एव समणुगग्गममाण० (सूत्र ४१), मध्यगगमना गत्यर्था भानवो भानार्था इति कृत्वा मध्यगनुगम्यमानाः मध्यगगनु

चिन्त्यमानाः इत्यर्थः, 'समणुगाहमाण'ति अनु पश्चाद्भावे यदा ग्राहितः कश्चित् तानेवार्थानन्यान् ग्राहयति यदा तेऽर्थाः कर्म
संपद्यते तदा उच्यते तेऽर्थाः समनुगम्यमाणाः, इमेहिं दोहिं टाणेहिं पुन्वुद्विद्वेहिं समोतरति, तंजहा-धम्मे य अधम्मे उवसंते य
अणुवसंते य, तत्थ णं जे से पढमस्स अधम्मपक्खस्स विभंगे एवमाहिते तस्य प्रादेशकानि कारणानि च इमां तिणिण तेवहुदं
आदौ तावदनसीला पावाइया, शास्तार इत्यर्थः, तच्छिष्यास्तु भुशं वदंतीति प्रावादुकाः, तेण समासेण चउसु द्वाणेषु समो० किरि-
यावादी अकिरियावादी वेणइयवादी अण्णाणियवादी, आह—किमर्थमेतानि तिणिण तिसट्ठाणि प्रवृत्तानि ?, उच्यते—यथैव वयं
कर्मक्षपणार्थमृन्थिताः एवं सिद्धिं प्रार्थयमानाः एवं तेऽवि स्वच्छन्दविकल्पैः संसाराभावं क्लेशाभावं वेच्छन्त्यतोऽपदिश्यते—तेऽवि
णिव्वाणमाहंसु, तेऽवि पल्लिमोक्खमाहंसु, तत्र येषां तावदात्मा नास्ति, केचिच्च सत्प्रकारेण कर्मसंततिं नेच्छंति, ते बंधाभावा-
त्केवलमेव कर्मसंततैरुच्छेदात् न निर्वाणमिच्छंति, आह हि—'कर्म चास्ति०' कर्तुरभावे को बध्यते मृच्यते वा ?, केवलमुपादा-
नक्षयात् प्रदीपवत् ते लवन्न्युपादानक्षयाभिर्वाणं, एवं कर्मोपादानक्षयानुपपत्तेश्च संततेरभावो भवति, संतत्यभाव एव
च मोक्षः, आह च—'अर्थोऽप्यनागतस्येव, येषामात्मा न विद्यते' सांख्यादीनां तेऽवि अपल्लिमोक्खं मव्वो मोक्खो पडिमोक्खो, आह
हि—'प्रकृतिविकारविमोक्षो मोक्षः' कस्य ?-क्षेत्रज्ञस्य विद्यमानस्य, विद्यमानैव च प्रकृतिविकारज्ञानान्मोक्षो भवति, अपिच—'प्राप्ता
नामुपयोगः०' वैशेषिकानामपि विद्यमान एव पदचक्रो मुच्यते, एवमन्येऽपि स्वच्छन्दविकल्पैः संसाराभावाभिच्छंतोऽपि न मुच्यन्ते,
आह—जइ संसाराओ न मुचंति ण वा मोएति किं ऋलु लोगो ते सरणं पजयति ?, उच्यते, मिच्छत्ताणुभावत्ति, तेविल्वंति सावगा,
कूटप्यग्राहवत् तेऽवि भावइत्तारो, आश्रवत् आश्रुवाणमित्यर्थः यः शृश्रूषयन् श्रावयति स सावइत्तारो भवति । एवं ताव आदि-

तीर्थं रा कपिनामय माय लवति, तच्छिष्याश्च पारम्यर्थेण मिथ्यादर्शनानुभावादेव तेषु लवति मार्गति सावद्वारो यावदद्यापि
त्रिपयानुहृत धम्म दयमाणा, उक्त हि—“भववीजं” उह ‘गन्तुमश्रुवशुभास’ तथा ‘निरवप्रसक्तः’ तथा बहुएहि अभिसेएणं,
आह—एधं तानि तिष्ठि मयाणि तिमग्गणि मिच्छावादीणि !, उच्यते, ये हिमाशुपदिशति, न इ तेण मोक्खो भवति, ते तावत्
प्ररग्गु एव, अयि मोक्खवादी भइम्म एधंसेति मोक्खस्स एवमगति, यथा मास्स्याणां पञ्च यमाः छाक्यानामपि दद्व कुञ्जलाः
एधंसेपथा, तत्राहिमा मान्या, न चाहिमा तेषां गरियो धम्मसाधने, कय !, मास्स्यानां तावज्जानादेव मोक्षः, आह हि—‘एवं
तस्स० भाषा’ वैदपरिस्सनामपि ‘अभिसेचनोपरासमखचर्यगुरुकुत्तवानप्रसादानयश्चादिनक्षत्रमन्त्रकालनियमा इष्टाः’ तत्र तत्र हिंसैव,
वैदिस्सनां न गरीयस्सा यथापदेयान्, उक्त हि ‘धुव प्रागिवचो यद्व०’ आक्यानामपि सत्य गरीयो धम्ममाधन, कय !, कोऽपि
मिस्सरुगहि भण्णिमो—मिस्सवान गच्छ, तेष सुमात्रादवज्जाई गहिआह, तं वेतुं च मज्जति, मज्जतो धुवो—कीस मज्जसि !, सो मज्जति
सुमात्रादेवरमणं मए न गहित, तण्णं मन्नं अत्तिय वेव, एव तेमि अहिता सीलगा, कय कत्वा !, इत्तक्कस्सस्वादिति हेतु, ते वेव
पात्रादिया अप्पाणुमाप्पण दिक्कतो कीरति ॥ त मन्वे पावाउपा० (सूत्र ४२), प्रवदनशीलाः प्रा० आदिकरा धम्मार्णं, असग्गमा
वपइक्कपाए एतन्मि तित्थगगण तच्छामनप्रतिपथा वा, गाप्पापण्णा त्राव ज्ञानारमा, अधाभावेन कम्पइ कारणेण धम्मपरिक्खण
दुवजानागारण अप्पमप्प्याइ धम्ममापनाई भण्णिछियाई, भण्णयाणा अदिसयत्रमण्णमाणा अणिकएण थव करणएण जहेतुक्कामेण
एगइ, मल्लुं मज्जिता, मंडलिइच काउ चिइ, इहा वोण्णि पाहाओ आहुत्थिताओ, अगगइरएहि मेहिताओ यथा मयंति लोए
अ इरं मइत्तति पुबनि, मउत्तइइइ भइत्तइइइ = केहि नं =

[illegible]

सहजातरूपे, यद्यत्र रागे प्रजयोऽमविष्यत् ॥ १ ॥ 'सर्व्वेभिं श्रीगणं पश्य सुहृदुनखे तुल्ले सम्यक् भवसरण्यमिति तुन्योऽयः', ण
फरुथइ सुमह, पचेय तुला, एकैकं प्रति प्रत्यक्, प्रत्येकमिति एकेकस्म श्रीवस्स तुला, सुहृथियाणां दु'खोद्वेगिणां च, तदेव एके-
कपमाणं ममोमरणं च कीरति, एष पणान्तं अयमर्षोपनयः, तस्य जे ते समणमाहणा एत सुहृदुस्सं तुल्लं, अत्तपरगंति तुल्लमजागंता
मणति-मन्वे पाणा हत्त्वा० उदवेतव्या, कइ च ण मते ! इंतव्या !, उच्यते-उदेसिकादि अ'ज्जानते तेहिं सन्वेहिं पाण। हत्त्वा
उदवेतव्या हि अणुज्जाता भवति, उक्तं हि-'तसयावराण०' तम्हा उदेसियाणं बुद्धो, अयेपामेवोदेसिकादि अनुम'यमानानां च
को दोष !, उच्यत, अनिमोक्षः, अमुच्यमानाव चातुरंत संसारकंतारे आगच्छति छेदाए, यथा ग्रामाय गच्छति, एव आगतारो,
दग्गच्छदो इत्थं च्छेदादि, मन्वच्छेदो सीसादि, जाव कलच्छलिमात्रमागिणो भविस्संति । किंचान्यत्-यहूण तज्जप्पाणं जाय आमाणी
भविस्सति, अणादीय च ण जाव अणुपरियद्विस्सति, ते णो सिन्धिस्संति, जेसिं तुल्ला जे पुण अचोवमेण मज्जजीवेहिं तुल्ला सुह
दुस्सत्तुल्ला, नत्थि तदा माण मरण, पचेय तुल्ला २ एत मज्जमाणा तत्थ जे ते समणा माहणा एवमाइक्खति मन्वे पाणा न इंतव्या
तथाहिंवा, एव उद्विक्खादिविचित्रिणो त णो आगतुगा च्छेदाए, त वेव पडिलोम जाव मज्जदुक्खाण अंतं करेस्संति । भगियाणि
किरियाट्टाणाणि, एतय पुण पडिममेणं कीरति-इरियावहियावज्जा बारस किरियाट्टाणा अचम्मपक्खेऽणुवसमे समोत्तारिज्जति,
तथ पुबुत्ति-इषेत्तसु पारससु किरियाट्टाणेसु बहमाणा जीवा (सूत्र ४३), अतीतकाले जेवि सिज्जसुप्पि, सपयं क्खले
मापि मिज्जति, एय अणागत णोवि मिज्जिस्संति, तेरसमे किरियाट्टाणं बहमाणा मिज्जसु इबाह, एव सो मिक्खुं जो वोढरीए
वृत्ता किरियाट्टाणवज्जओ अचम्मपक्खत्तअणुवममवज्जओ य किरियाट्टाणसेवी धम्मपक्खद्धितो उरसंजो आयद्वी जो अप्पाण रक्खति

जतो आयरक्खिओ भवति आत्मवान्, लोकेशि वेद्यते, अरक्खंतो अनात्मवान्, अथवा अप्पण से अहो आयही, अप्पणो हितो इह परत्थ य लोए, चोरादी दोसुवि लोएसु अप्पणो अहितो, अप्पगुत्ता ण परपच्चएण लोगपंचिणिमिच्चं आत्मनैव संजमजोए जुजति, ण परपच्चइं, मयमेव परक्कमिति, केड पुण भणति—‘ईश्वरात्सप्रवर्त्तत, निवर्त्तत तथेश्वरात् । मर्वभावास्तथाभावाः, पुरुषः स्थासुर्न विद्यते ॥१॥’ ‘सर्वे भावा तथाभावाः’ एतच्च आयपरक्कमगहणेण परिहृतं भवति, एवं प्रकृतिकालस्वभावानामपि आत-परक्कमगहणेण पडिसेधो कतो भवति, अप्पाणं रक्खतो आयरक्खतो भवति, आताणुरक्खतो वा अनु पथाद्भावे किरियाद्वाण-सेविणो, तेण अधम्मफलेण दुक्खेण संपयुत्ते कंप्पिज्जाणे दट्ठं जस्सेवं कंपो भवति से आताणुकंपए, परमात्मानं वाऽनुक्कम्पमानः, आत्मना ह्यात्मानमनुक्कपते, तदनुक्कपते तदनुग्रहात्, आतणिक्फंडए अत्ताणं संमारचारागा णिक्फंडिति, अत्ताणं णाणादीहि गुणेहि णिक्फंडति आतणिक्फंडए, अत्ताणमेव पडिसाहरेज्जासित्ति वेमि किरियाद्वाणेहितो पडिसाहरति २ त्ता अकिरियं ठावेइ ॥ इति द्वितीयश्रुतस्कन्धे द्वितीयाध्ययनं क्रियास्थानाख्यं समाप्तम् ॥

अज्झयणाभिसम्बन्धो—तेण भिक्खुणा कम्मक्खयसमुद्धितेण किरियाद्वाणविवज्जएण तेरममकिरियाद्वाणसेविणा आहारगुत्तेण भवितव्वं, वक्ष्यति—‘आहारगुत्ते समिते सहिए सदा जएज्जासित्तिवेमि,’ जो फासुगाहारो सो आहारगुत्तो भवति, तत्र उच्यते—केयि जीवा सच्चिचाहारत्ति, को वा किमाहारेति ?, एतेणाभिसंबन्धेन ततियमज्झयणमायातं आहारपरिणा, फासुगाहारो सो आहारगुत्तो भवति. चत्तारि अणुओगदारा, पुव्वाणुपुव्वीए पंचगं अणाणुपुव्वीए एगादियत्तगच्छगता जाव ३, णामणिक्फण्णे आहारपरिणा, आहारो णिक्खित्तव्वो परिणाए य, आहारणिक्खेव्वो पंचहा—णामं ठचणा ॥१६९॥ गाहा,

एमो ललु वरुये मयित्त ॥१७०॥ गाहा, दग्गणि आहारेति दग्गहारो, सो तिविहो-सचिचादि ३, सचिचो छम्बिचो-पुढ
 विचो पुढविच्चाईयादि, पुढवी लोणयादी अपि कर्म्ममपि कर्म्ममपिहादान च, आउकाओ सचिचो मोमत्तागादि अंतरिक्खो य,
 तउराओ सचिचो आहारो इदगपागादिष्ट, मइत्तु अ अग्गिगुणेषु अ अग्गियमगा संसुअंति, ते त चेव सचिच अग्गिगमाहारोति,
 समा मणूमादयो ण तरंति वल्लमाण मचिच अग्गिगमाहारो, उक्त हि-‘एको नास्ति अक्कम्बस्याग्रनास्थानमिद्वत्’, लोमाहारो
 पुण नेमि होति इमत सीतवि तावैताणं, सो पुण ओ अग्गीओ प्रकावाः प्रतापः सो सचिचोति वा, सचिचं ते पुण नियमा
 आहारोति जीया, अण सीतण गुणगुणो अद्वमत ओवि आमामति, जहा सुच्छितो पाणिण, वाउकाओ लोमाहारो सीयलएण वातेण
 अप्पाइअति, वस्मयती कन्दमूलादी, तमा अइक जीवते चेव मप्पा गस्संति, मणूसावि केइ छुवावा जीवतिया चेव मइक्कडियिया,
 एर अचिचो मीनओ अत्रि मामित्तवो, पेवरि, पवर)अग्गी अचिचो मणित्तवो, अय ‘भते! कोदये ओदण इग्मासे’ मयित्तो
 दग्गहारो, गच्चाहारो ओ जस्म बगस्स आहारो, आहार्यत इत्याहारः विमओ आहारोति बुवति, जहा मधुराहारो खेवाहारो
 यस्महो य स्तहोदनादि, इदाणि मावाहारो, तेमि चेव मचिसचिचमीमगाण दब्बाण जे वण्णाएणो ते पुदीए वीसु २ काउग आहा-
 रिजमाणो मावाहारो भवति, तत्थमि कइरुमायविलमधुरमादि जिम्भिदियमयोसिक्काऊण प्रायेण वेप्पति, उक्त हि राइमने
 मावतो तिभे वा जाग मपुरे वा, इमरेअपे पातुपणेण, उक्त हि-‘जहो ज वा त’ मइविअदधाणाअमओदनः प्रअस्यते, जीवोदकेन
 प्रअस्यत, जीवोदक तु प्रअस्यते, एव तावद्दमाहारो इक्याभय उक्तः, इदाणि ओ आहारति आहारओ तमाभित्य मात्र उरूपते-
 गच्चो आहारो नो उदइयस्म मायस्स आहारति, कयरस्म उदइयस्म !, वेअणियस्म

जम्हा नुत्तं—‘नउहिं ठाणेहि आहारमण्णा समुप्पज्जति, तंजहा—ओमकोट्टाए छुधावेदणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं मतीए तदट्ठोव-
गेण’ जम्हा उदयिक्कस्स, कुट्ठे उदयीयस्स कर्मणः उदयात् आहारेति, केवलीणवि औदयिकपारिणामिकौ भावौ इति, तम्हा सिद्धो,
भावाहारो तिविहो—ओए लोमो अ पक्खेवे, एणंम तिण्हवि एक्काए चेव गाथाए संखेवक्खणं, तं०—‘सरीरेणोयाहारो तयाइ
फामेण लोमआहारो ।’ पक्खेवो जं सरीरस्स पज्जतीए. पज्जत्तओ वा आहारेति, जो ओयाहारो एतस्म वक्खणं गाथाए पुव्वद्वेण
तं०—ओयाहारा जीया सन्वे ॥१७२॥ गाहा, आहारगअप्पजत्तगा, ओजत्ति सरीर ओजाहारा—सरीराहारा. कतरे ? सन्वे आहा-
रगा, जे आहारंति, ते पुण तत्तत्तसपाणपक्खेन०, इह सरीरपज्जतीए पज्जत्तगा वा पज्जप्पमाणा वा, मरीरपज्जती पुण आहारपज्जतीए
पज्जप्पमाणस्सेव, सन्वचंवे आहविय जान सरीरपज्जत्तगस्म ओयाहारो होति, किं बुच्चते ?—ओयाहारा—जीवा सन्वे आहारगा अप-
जत्तगा उच्यन्ते, इंदियआणुपाणुभासमणोपज्जतीहिं अपज्जत्ता, बुत्तं ओयाहारावक्खणं, इदानीं लोमाहारस्स भवति, तयाइ फामेण
य लोमाहारेत्ति, एतस्म गाहापादस्म पुरिच्छीए गाथाए पच्छिमद्वेण वक्खणं—‘पज्जत्तगा तु लोमे पक्खेवे होइ भयितव्वा’ कतरीए
पज्जतीए आहवेत्तुं ? तत्थ तगा वेवपति फासिदियमित्यर्थः, जं उण्हामित्तो छांयं गंतूण छायापोगलेहि आनासति मव्वगात-
लोमरूग्णुपचिट्ठेहि, आमामयति शीतमातेण वागादीयउक्खेवणगादीवातेण वा, आससति ण्हायंतो वा, एवमादि लोमाहारोत्ति,
गन्धेवि लोमाहारो चेव, जेण पक्खेवाहार इध आहारिज्जंतो आहारो, तेन चक्षुष्मता अन्येन वा ण दीसति लोमाहारः लोप इव, लोपः
अदर्शनमित्यर्थः, जे अदीसंता चोरा हरति ते लोमाहारा बुच्चंति, एसो पुण लोमाहारो णिच्चमेन भवति अनाभोगणिच्चित्तो आभोगणिच्च-
चित्तो वा, पक्खेवाहारो पुण भाइज्जति, का भयणा ? कदाइ आहारेइ जहा उत्तरा कुरा अट्ठमेण भत्तकालेण पक्खेवमाहारमाहारेति,

संगञ्जगवामाउत्राण भगिण्यभ्रो, तथाइ कासेणति बुण । इदाणि पक्खेवगाहारस्म वन्धाण, तेनोच्यते-एगिदिण्यणारगाण देवाण
चेव णत्थि पक्खेवो । सेसाण पक्खेवो संसारस्थाण जीयाण ॥१७३॥ सेमापेगिदिण्यवञ्जाण ओगलियमरीणी जेमि
जिंमिदिण्यमत्थि ते पक्खेवाहारा, एकत्वाचाया एतदेव त्रिविध आहारं अन्यथा भुनते, तज्झा-पन्नेवाहार ओयाहारः लोमाहार
इति त्रयः, जिह्वन्द्रियन उच्यत स्थूलरीरं प्रक्षिप्यते सो पक्खेवाहारो, यो घ्राणदर्शनभवनैरुपलभ्यते घातोः परिणाम्यते ओजाहारो,
य स्पर्शेनोपलभ्यत घातोः परिणाम्यते म लोमाहार, बुधो आहारो, अप्याहारगा बहुआहारगा य इदाणि वत्तम्भया जे वप्पियं वा
फालं आहारगा भवति, कालं ताव भवति-एक्कं च दो व समणं तिणिणं च समणं मुहुत्तमद्वं वा । सादीमणादिमणिहण
वा कालमणाहारगा जीया ॥१७४॥ बुधो कालो गाथासिद्ध एव ॥ इदाणि अप्याहारगा बुधति ते बुविधा, छउमत्या केवली
य, तत्थ छउमत्या अणाहारगा-एक्कं च दो व समणं केवलपरिवज्जिया अणाहारा । अथमि, दोणिणं लोणे य पूरिते
त्तिस्सि समयया तु 'पुणं च दो व समणं' च विगाहणीय, कवली अणाहारा दुविधा-सिद्धकेवली अणाहारा मयत्थकेवलजिअणा
हारा, मयत्थकेवलजिअणाहारा दुविधा, तज्झा-सयोगि० अयोगी०, मयोर्गमवत्थकेवलजिअणाहारा मयुग्घातगता, ते पुण मयमि दोष्णि,
मयं पूरेवो लेणं भवति दइए ममए, मियदुतो पचमममए, लेणं पूरति घउत्थममएषि तिसुवि अणाहारा, इदाणि अजोगिमव
त्थकेवलजिअणाहारो गाथासिद्धो चेष अंतोमुद्रुच, मियकेवलजिअणाहारोवि गाथायिद्धो मादीयअयिधणो सिद्धअणाहारो, जोण
कम्मणण आहारेत्ती अणत्तर जीयो । लेणं पर मीसेण जाय सरीरस्स पच्चस्सी (निष्कस्सी) ॥१७५॥ उवत्तमाणा
यव मन्ववधे कामगज्जोगेण आहारति, तत्रो मीसण जाय ओराणियमरीरपज्जसीए एअचो भवति, पच्छा ओराणियममगरेण येव

आहारंति, एवं वेदवियं, आहारगसरीरेणं पुण नियमा आहारगो चेत्र, वुत्तो आहारो । इदानीं परिण्णा जहा सत्यपरि-
 ण्णा भणिता निमंये, मुत्ताणुगमे सुत्त-सुअं मे आउसत्तेणं० (सूत्र ४४) इह खलु आहारपरिण्णा तस्म णं अयमड्ढो इह खलु
 पाट्ठं ता ४ पण्णमगटिमाओ पड्डुच, मव्वाओत्ति सव्वाओवि टिमाओ उड्डं अथो अ गहिताओ, सव्वावत्तिवि सव्वसंखेवेण चत्तारि
 बीजमाया, बीजमेव मायो बीजं इत्यर्थः, तंजहा-अगं बीजाणि जेमि तिलमादीणं सालिकलमअतसिमादीयावि, तथा, अगं बीजं
 जेमि ता अगमलता मप्पंति पर होति वा ते अगं बीजा, मूलबीजा वा अल्लुगमादी, पोरु उब्बुगमादी, खंधवीजा मल्लइमादी, तदंतं
 नागार्जुनीयाम्तु 'वणस्सइस्साइयाणं पंचविहा बीजवक्कंती एवमाहिजइ-तंजहा-अगमूलपोरुखंधवीयरुहा छट्ठावि एगेदिया
 मंमुच्चिमा बीया जायंते' जहा उदावणे ढड्डे समाणे णाणाविधाणि हरिताणि संमुच्छंति, पउमीणीओ वा नवए तलाए संमुच्छंति,
 पुगणेवि रुत्थयि पुव्वं ण होतु पच्छा संमुच्छंति, उक्तं हि-‘पव्वं च राजहंसाश्च’ ‘तेसिं च णं अहाबीजेणं’ति यद्यस्य बीजं तत्र
 तदेव प्रसूयते यथा शालिमीजे जाल्यहुरो जायते, न कोद्रवादयः, अथवाऽवकाजेन जं जत्थ खेत्ते जायते, यथा सुमज्जितकेदार-
 पल्लवे प्रावृट्काले शालिजयिते यथा शालीबीजे शाल्यं कुरः, पापणोपरि नोप्यते न वा उत्तोऽपि जायते, अथवा भूम्यम्बुकालाका-
 शबीजसयोगो गृह्यत, अथावकाशग्रहेण०, एगतिया एगे ण सव्वे, जेऽवि वणस्सत्तिकारे तेऽवि रुक्खा उम्मज्जणवट्टणा, सेसाओ
 अपुहविजोणिया, पृथग् विघोनियेपा, उत्पत्तिः आधारः प्रसूतियोनिरित्यर्थः, यु मिश्रणे, यौतीति योनिः, मिश्रभावमापद्यन्त इत्यर्थः,
 कर्मणसरीर वा, जीवो वृक्षभावपुरस्कृतः, या च प्रसूतिः क्षमाभूमिमंतरेण न प्रसूयते सो पुहविजोणियो भवति, जहा जलं न
 जायते, जत्थ जस्म जोणी मो तत्थेव संभवति पंकजत्वं बीजाङ्कुरवद्वा, उक्तं च-“कुसुमपुरोप्ते बीजे मथुरायां नाङ्कुरः समुद्भवति ।

यत्र तस्य यीज, तत्रैतौत्यथेते प्रमथ ॥१॥" तथा यथा श्रुतिचन्द्रकस्य विधु ममुद्रव' सु चैकत्र दृश्यते, प्रतिमुखस्य गऽऽदृशके
प्रतिभो दृश्यते, एत एव तदुक्तं भवति-या हि यत्र यस्य योनिः सा तत्रैव सम्भवति, पुनर्विवक्षामस्ति, केसिन्धि आलायगो
चेय एव नत्थि, जेसिन्धि अत्थि तेसिन्धि उत्कार्य एव तस्मग्रद्वयेन, तद्विधे विसेगो युवति, जहा ततुजोणिओ पढो ततु
मय इत्यथ , कारवान्तरितः क्रियमाणो ततुष्वेव भवति, न वेदान्तराम्यां, द्रियते या, वृक्षस्त्वेव, न चैव कथमिति ?, उच्यते-
कोइ मामलपुनर्विवक्षाए पुरस्खढो पुनर्विवक्षायमरीरं विष्यज्जाय तमि चैव दत्त सन्नरीरे अण्णेतु चा तस्सनिक्कट्टपुनर्विवक्षायिएतु
क्कट्टचाए विउट्टति, तस्य क्षयांतरसंक्रमे क्रमो वप्पति, अण्णो पुन देवांतरातो सम्भयातो वा परकायातो वा आगम्म रुक्खचाए
पक्कमति, तजोणिया तस्समावा, नक्कमसि त वेव जोप्पियमिति, जहा वा जस्स जोणी मो तम्मि चैव संभवति, पण्णत्थ यथा
पापाणाव् मुक्खं जायत, न सर्वस्मान् पापाणां जायत इति, एव पुनविजोप्पिओ पुनर्विसंभवो पुनर्विवक्षमो य न मन्नाओ पुन
वीओ जायत, कथ पुग भूमीय तरमरिखे पत्थरावरि वा नो जायते ?, तजोणिपगद्वयेण तु सम्भवत परिहरित गद्वियं, च भवति,
कम्मोवगा कम्मजागा भवति, जो जस्स वोगो भवति सो तस्स टयजोगो वुवति, यथा रूपवानप दारटयजीवनीयो, मो रूपेण
नृत्तप नीलम य तीस एरगुणजातीयाए दारियाए, दारिकाए अथ दास्को, मोडवि एतस्स उवयोगो, एव तेहि वडियघाइ कम्माइ
फत्ताइ रुम्भाराइअणिअत्तगाए जेसि रुक्खाण पण्डवइक भवति, तहा मठगमग्ने किंचि अणिअइ त उवइक, सिणेइस्स या तेखुस्म
वा धयस्स वा ३, मरमाण अण्णोवइक, तहा आढग ग्रमाणो पत् , आढगप्रमाणस्यैव मेयस्य त्रुप्पस्येतरस्य वा उवयोगो, पत्
पुत्तकम्मादित्थण्णय्यतिरिक्तानां न तमि अण्णपुनर्विवक्षायादिद्वारीरणोपयोगो, कम्मणिआणसि णियाण हेतु कारणमिरय

नर्थान्तर, वातिकस्य हि व्याधेः चातलद्रव्याहार एव निदानं, एवं पित्तियसिभियाणंपि पित्तियसिभाणिदानं, यथा नानिदानो
व्याधिः उत्पद्यते एवं कर्मनिदानमन्तरेण न शरीरोत्पत्तिः भवतीत्यत उच्यते—कम्मणिदानेन, तथा च कम्म०, कतर कम्मं ?,
रुक्खणाभागतं तस्सोदएणं णाणाविहजोणियासु, पुढमीति तेसिपि जो पुढवी 'सच्चित्तसंज्ञमिश्राश्चैकशः' तथाप्रकारा योनिः, णाणा-
विधानां च अणोसि पुढविकाइयादीणं ण्हं कायाणं जोणी विउट्ठत्ति, विवियोगे, विशेष्य पृथिवीकायं वृक्षत्वमभिसंप्राप्य
वर्तन्ते विउट्ठंति । ते जीवा तेसिं सिणेहं ते जीवचि जे पुढविकाइएसु उववण्णा तासिंति जासु उवादाणभूतासु उववण्णा
अविद्धत्थजोणियासु उववण्णा, सिणेहो णाम मरीरमारो तं आपिबंति, ण य एगंतेण चेन तं वत्थुं विद्धंसेति, को दिट्ठतो ?, जहा
अगत्यो जीवो मातुगतुम्हं हि आहारेति, ण य माऊए किंचिवि पीलं जनयति, स्त्रीपुंसो वा परस्पग्गात्रसंस्पर्शात् पुष्टिर्भवति, न
च तयोः पीडा भवति, जहा अंचस्स य णिवस्स य, णिवावयवा अंबमणुपविसिचाण दूसेति, ण य णिवस्स पीडा भवति, जेण
वद्धंते णिवः, एसोऽवि वणस्सइकायिको रुक्खो तासिं पुढवीणं सिणेहमापिवेह, ण य तेसिं पीडं जणयति, कदापि पीडं जणयति
असमाणवण्णगंधरसस्पर्शात्, एवं उववज्जमाणान आहारो भवति ता, परिवड्डुमाणा पुण परिवड्डयंते जीवा आहारंति पुढविशरीरं
जाव शरीरसन्निकृष्ट आउक्कायंपि अतल्लिक्खं भोम वा, भोमं भूमीतो उडिभदिय जातो, पाणितं जं भुमं चेव भूमित्थं, वंहतमग्रहतंगं
वा, तेउच्छरादिवाओ भूमिखलणाओ वा आगामाओ वा, वणस्सइ परोप्परं मूला संमत्ता, जहा अंचस्स, तह काउगोकरिसमाणा
पुरिसादि, नागार्जुनीयास्तु अवर च णं असंवद्धं पुढविसरीरं जाव णाणाविधाणं तमथावराणं अचित्तं कुव्वंति जंतवो, पुव्वविउट्ठं
चेव जीवेणं जीवसहगतं आहारचाए गेण्हंति, तपि जया मरीरचाए परिणामेति तदा अचेतनीरुरोति, कथं वा अण्णेण जीवेण

परिगगद्दिनं तान् अण्णमरीरणाण ण परिणमेति !, नया पुण परिषत्तं भवति, जेधेव जीवेण सरीरग निब्बन्धितमासी तदा अण्णो जीवो आहारति, पणिदिदरयति शाक्तेन जीवेन सुत्तं, पुब्बाहारिरियंति, त सरीरग जो घणस्सइच्छओ पुढविसरीरग आहारेति तपि ताहि जीवेहि 'आहारगा य पाप्पा' इतिक्खण्ण वेव विन्यतित, अत एतदुक्त भवति-पुब्बाहारितमेवान्येअविहारार्यते, तथाऽऽहा रितिसि ने णमिदिया एत तथाए वेव आहारेति क्खामिदिण्येस्यत्तं, जेसिपि जिद्धिमदियमस्थि तेसिपि पुब्ब क्खामिदिण्येण सुद्धिसत्त्वा पभात्, जिद्धिन्द्रियमप्यन्धि !, उच्यत, यस्मान् जिह्वा स्वर्गं गृह्णाति, अपिना अनात्वादनीयेन स्पृष्टा दमंते, एवमन्यदपि दन्तौष्ठ तान्गादि स्पर्शं वीचि, न च तत्र किञ्चिदन्यथास्वादयति, विपरिणतति पुढविकारयणम मोक्षूण विविधै प्रकारै तमेव वृष्टत्व परिणत, म्मात्त्विककृति ममानरुक्किटं वृष्टत्वेन परिणमितमित्यर्थं, सवत्पणत्ताए आहारेति, नागार्जुनीयास्तु एव सम्प्रति पम्मा-अवरणर वं, कनरं !, संवत्पमसंवत्प दा, जो पुढविकारयमरीरेहि तस्यापत्तिरैमगे संश्लेष इत्यर्थं, तेमिं तं पुढवितप्पदमताए सिप्पदमाहारयति, असंवद पुण अ पामचो पुढविसरीरं वा त पुण पण्णत्तीआलावगाधि भवति, तेमिं पुराणगुणे गवत्से^२ अवरणयि य म^०, कतर अवर वा !, गावर, तं उवत्तज्जेण गहिंत्त अत्तद्विण्णमूलादिभ्य, महा गम्भराकत्तिरेण जाव लब्धमति, तत्थादि दुल्लहचोद्धि, पच पिल्लाओ इदियाणि वा णिब्बत्तेमि ताव, अत्तद्विण्ण एवमेव नियेक्कादय, एव तेमि रुम्भस्वीवा जा र मूना रीमि विम्भत्तेमि ताव णो अवरं भवति, आदिशरीरमिभ्यर्थं, मूलकन्दादि जाव बीजं ताव अवरदा वुचति अन्यानीत्यर्थं, गाणा यण्णादि, नानार्थान्तरत्वेन यण्णाणि पचविधा, तज्जाह-किण्हा नीत्ता स्वदिश्विद्वपादि, गाणाशरीरिणि पाणाधिचेभ्यः पुद्गलाना हात्वेन गृहीत्वा आत्मग्ररीराभि विविध कुर्वन्ति विद्वर्येति, अथवा पाणाधिघमरीरा गाणाधिघपुद्गला विद्वर्यन्तिचि, मन्यधरीराध

तदा गुरुवा गुरुवा थिरसंघयणा दुब्बलसंघयणा इत्यर्थः, अप्रकाशवप्रकाशत्वेन रसवीर्यविभागं ततश्च भेदाश्च बहवो विभावयि-
तव्याः, विविधपृष्ठलापि विकुर्विता ते जीवा इति, केषांचिद् न जीवाः चानस्पत्याः तत्प्रतिषेधार्थमुच्यते—ते जीवा कम्मा, कथं
जीवाः, कुञ्चानात्सरोहादंकुरात् आपदाहारकर्मचि, कम्मो वणस्सतिणामस्म कम्मस्मोदएण, न त्वीश्वरसुधाः अहरेण
वा द्रव्याणि वेत्यादि, एस ताव पुढविजोणिओ रुक्खो बुत्तो, इदाणिं तमि चेव पुढविजोणिए रुक्खे अण्णो रुक्खत्ताए वक्कमति-
अथाचरं पुरक्कवायं० (सूत्र ४६), अथेत्यनन्तरे अथावर पूर्वमाख्यातं, गणधरो सीमाणं अक्खाति, तित्थगरेण अक्खातंति,
अथेत्यनन्तर्ये पुनर्विशेषणे, आङ् मर्यादाभिविध्योः ख्या प्रकथने, पुनः आख्यायते, घोषवत्स्तरपरतः रुपादेशे कृते पुनराख्यातं
भवति, तस्सेव रुक्खस्स किंचिदन्यदाख्यातं, इहेगतिया सत्ता रुक्खजोणिया, कतरेति ?, पुढविजोणिएसु रुक्खेसु जो एते आदि-
जीवा पुढविजोणिएसु रुक्खेसु रुक्खत्ताए वक्कता तेसु चेव अविभिन्नेसु मूलादिसहितत्वेन तमेव रुक्ख परिवृंह्यमाणा रुक्खत्ताए
विउडंति, सेस तथैव जाव भवतिचित्ति मक्खातं, किं तं पुरा अक्खातं पुनर्वा आख्यातं ?, एव ताव रुक्खो अविसिद्धो बुत्तो, पढमो
पुढविजोणिओ रुक्खो, वितिओ पुढविजोणिओ रुक्खाओ तच्चिश्रयोत्पद्यते, ततिओ रुक्खजोणिओ रुक्खो, यदुक्तं भवति—
योऽसावाद्यनिश्रयोत्पन्नः तस्यैव निश्रया जातः, अत्र च अनवस्था न नोदनीया, वृतीय एव वृक्षः प्रकारे, म चैपामेव भावात्,
एते तित्ति सुत्तदंडगा, चतुर्थस्तु वृतीयवृक्षमूलादिनिवेशप्रतिपादकः, एवमव्याकुलेन चेतसा पर्यालोच्य सूत्रदण्डकाः अन्यत्रापि
नेतव्याः, एवमनयैव भंग्या अज्झारुहेण चत्तारि दण्डकाः, साधारणानामेक एव दण्डकः, तेषु येऽन्ये उत्पद्यन्ते तेषां विभाषाभावः,
रुक्खेहि रुक्खजोणिए, मूलेहि जाव हरितेहिंवि तिणिण, अत्र द्वितीयवृत्तीयावेकमेवेतिकृत्वा चतुर्थसूत्रदण्डकाभावः, अप्कायिकानां

षट्पथोऽत्र द्वयेषु दृढक , अपिस्त्वयिकानां चतुर्थो, आकाशदिषु मृपका , इदानीं मो श्वेव विसेमो मूलादिणा इमविधेण विसेसण
 विसेसिअइ, इरीगवन्, यथा अरीरमधिष्ठित तदेव पाण्यादिमिधिविजैर्निधिप्यते, वनवद्वा ग्रामगृहवद्वा विषयवद्वा, एवं रुक्मेयसि अवि
 श्रिष्टो उरग्नमो बुधो, सो पुण विसेसिअइ मूलषाण्, मूल नाम मूलिया, जेहि मूलिया पड्ढियाओ, भूम्यन्तर्गत एय म कन्द एव
 खोवरि स्तब्धो तथा छल्ली मध्यरुक्ममरीराणि सलेधुवि होइ स्वचाओ, मालो अङ्गुरा इत्यर्थ , प्रगलेहिं तो पद्माला पत्ता पर्वतरेसु
 फलाणि फलेहिं तो बीजाणि०॥ अष्टावर पुष्पम्बाय इहेगतिया० (सूत्र) , रुक्मज्योषिण्यसु रुक्मेसु प्रकमालइसाए, रुह जन्मनि,
 अद्विय आरुहतिवि अज्जायात्वा, रुक्मस्म तगरि, अत्र रुक्मो पगतो, उताअछिरुक्मगति, मो पुण पिप्पलो वा अण्णो वा कोयि
 रुक्मो, अण्णस्म उवरि जातो, एवं तणओमरिरियसु चचारि आलावगा भाणितव्या, कुदण्सु इको चव, मक्खेसि क्खयाण पुढ
 विमूलादारोचिक्काऊण तण पुळ्ळि पुढविसेमवा बुधति, एव ताव एत वणस्मइकाइया, लोगोयि संपडिक्कति जीयति जेण सुहपण्ण
 वणिज्जचिक्काऊण पढम मणिवा, सेमा एगिदिया पुढविक्काइयादो चचारि दुमइविजनिक्काऊण पच्छा बुधति, वणस्मइकाइया
 पत्तरं तु तसक्काओ, मो पुण जेरइओ तिरिक्कज्योषिओ मणुओ देवणि, तस्य नरइया एगतेण अप्पचवत्तुधिककम्म ण मण्णति,
 तं पुनरनुमानप्राप्ता, तण ण मण्णति, तमि आहारोवणि अनुमानिक इतिक्त्वा नापदिपत्त, म तु एयत्तामुमो ओज्जमा न प्रयेपाहारः,
 दवा अपि साम्प्रत प्रायणानुमानिका एव, तेसुवि एगततो आहारे ओज्जमा, मममक्खणण य, मो पुण आमोगगिक्कचित्तो अणा
 मोगगिक्कचित्तो य, महा पण्णत्तीण अणामोगेण अणुममत्तिगो, आमोगण खड्ढं चउत्थ ठक्कोसं तेवीमाए यासमइस्सेहि अत्थतो
 येव बुधति, इइ सुने वक्कमहिक्काइयाणत्तरं मणुस्मा, मतिरिक्कज्योणिएचि मविणत्तरनिक्कठ पढम मूवंत । अष्टावर पाणा

विधाणं मणुस्मान् (सूत्रं ५७) आरियाणं मिलक्खुण तेमि अथ वीजं, मणुस्स वीजमेव हि मणुस्सस्सम प्रादुर्भविष्यतः वीजं भवति, तं तु शुक्र शोणितं च, तं पुण उभयमपि यदा अविद्धत्थ भवति, अथावकासेत्ति जोणि गहिता अविद्धत्था, एत्थ च उव्वभंगो- वीजं निरुव्वहतं जोणी निरुव्वहता वीजं निरुव्वहत जोणी उव्वहता०, एव मत्तकोट्टा इत्थि च्छिच्छाणं अंतोदरस्स अथावकासो भवति, इत्थीए पुरिमस्स यः स्त्रीपुरुषसंयोगः उत्तराधराणिसंयोगवत् संस्पर्शकर्म, आह हि- 'चक्रं चक्रेण संपीड्य, मर्त्यजघनांतराणी' कर्म करोति इति कर्मकरा, कर्मसमर्था वा कम्मकडा, अविद्धत्था इत्यर्थः, विध्वंस्यते तु—पंचपंचाशिका नारी, मत्सप्ततिकः पुमान् । एत्थ पुण मेहुणं मेहुणभावो मिथुनकर्म वा मैथुनं, मैथुनप्रत्ययिकः मेहुणवत्तीओ, अण्णोवि आलिगणावतासणसंजोगो अणंगकीडा च अत्थि, नत्तसौ गण्यते गर्भोत्पत्तौ. ते दुहतोवि सिणेहं, सिणेहो नाम अन्योऽन्यगात्रसंस्पर्शः, तद्यथा आहारस्य आहारितस्य, शोणितमांसमेदोऽस्थिमज्जाशुक्रान्तो भवति पुरुषे नार्या उपजातः, म यदा पुरुषस्नेहः शुक्रान्तो नार्योदरमनुप्रविश्य नार्योजमा सह संयुज्यते तदा सो सिणेहो क्षीरोदकवत् अणमणं संचिणति, गृह्णातीत्यर्थः, 'तत्थ जीवे'त्ति तस्मिन् तत्थमणु- प्पविट्ठे सिणेहे स्वकर्मनिश्चितम्बल्लिङ्गा इत्थि च्छाए पुं० नपुं० विउट्ठति, माओउयं मोणिंयं पितुः शुक्रं, ततो पच्छा जं से माता णाणा- विधाओ रसविहीओ (विगडओ) क्षीरनीरादिआउ णव विगईओ, जोवि ओदणादि अविगतो आहारो भवति सोपि प्राक्तनात् भावा- द्वा विगतो भवति सरिरत्वेन परिणामितो भवति तदा आहार्यते, उक्तं हि—'एगिदि यशरीगणि लोममाहारंति, एगदे सोत्ति तस्स फलवेटसरिसा रसरणीए यथोत्पलनालेन आपि वत्थापः, ततो कायातो अभिणिवट्टमाणाइं, ३ इत्थि चैव एगता जनयति आत्मा, नपुंसको वेत्यर्थः, स्वकर्मविहितमेव तेषां जन्मनि मणुस्सस्स णामस्स कम्मस्स उट्ठणं, न खेत्तवलं, तं तु दुगे मातापितरौ समनु-

गृहीत , विभ्रपतस्तु माता, अथ एतदुक्तं भवति, 'इत्थि वेगया जणयति' एकदा नाम कदाचित् स्त्रिय कदाचित्पुरुष कदाचिद्
 गर्भगत एव भवति, तत न जनिनो भवति, तं नीया दहरा स्त्रीर सप्पि, स्त्रीर मातु स्तन्य, सप्पि घट वा षवणीत वा, सेस फठय,
 एव तां गमयद्धतियमपुस्मा भणिता जहा जायति आहारयति । इदानीं संसृज्जिममपुस्माय अवमरो पपो, सो अ उवरिं दुरुतसंभवे
 पुंश्चिस्सति, इदानीं पंचिदियतिरिक्खञ्जोणिया भण्वन्ति, तत्थेवि पदम जलयरा-अथावर णाणा विघाण जलयराण (सूत्र
 ५८), मञ्जा मत्ता सीतण, अथवा जेण इत्थीए य पुरिमस्स य कम्मकढाए जोषीए एत्थ ण मेद्दुण सिणेह, ते जीवा दहरा ममाणा
 आउ सिप्पह होनि, आउकाओ षव, अथवा न तत्थ मात्रा ओज्जमा षव, आउकापमाहारेति, ण तु पक्खेवेण, तेजेव ते पुत्संति
 परिगृहीती य जहा स्त्रीरादाराव स्त्रीरणेव, पुट्ठी ण अपुममयिक्की बुट्ठी सुट्ठया दिवसदवसिया, गणस्सइकाइयाण सेवालहरियादि
 तमयानरे अति तत मञ्छ षव गायति, आह हि-अस्ति मत्सस्तिमिनाम, अस्ति मत्सस्तिमिगिल । तिम्मितिमिगिलोऽप्यस्ति,
 तिम्मितिमिगिलो राघव ।।१॥ त जीवा पुदविक्काइय कदममधिय स्वायति आठ निसिवा य पिबति, सुधिया मञ्ज पाणिउल्लु गस्मति,
 अगणी उदगादि यावंपि लिहति, वणस्सां पुघो, तमक्कायो जलचरो घेन, मगरा य चउप्पदाणुस्सय उगहति, गाणाविघतम
 पाव जाव पवइया । अहानर चउप्पणाण एगमुत्तराण एतमि अट्ठ, गवरि णत्थि आहारे णाणच, जीवा दहराति, मा पक्खिन्दी
 ताणि संग्गाणि माएव पछिउज्जअत्थति, एव गातुम्हाए फुराति, मरीरं च णिन्अचेति, त पुण बंढज कण येव भवति पळ्हा
 मरीरं जायत विपुलमादी चम्मपक्खी पोतया, एतेसि पुण नणुयाण पंचिदियतिरिक्खञ्जोणियाण य मन्थेमिपि दुविघो आहारो
 भाणिन्थो, तज्जहा-आमागणिक्खचितो य अणामोगणिक्खधियो, युघो पंचिदियतिरिक्खञ्जोणियाण य मन्थेमि पुणाहारो ॥ इदानी

विगलिदिया जे तेमि तिरिक्खजोगियाहारो दुच्चति-अहावरं डहेगतिया(सूत्रं ५९) कम्मणियाणेण जत्थउवक्कम्मा णाणाविहाणं
 तसथावराणं, तसा तिरिक्खजोगियमणूमा ओरालियशरीरगता, तेऊ वाऊवि तमा चेव, थावरा पुढवि अणुद्वयंता, अणुद्वयंता णाम
 शरीरमनुसृत्य जायन्ते, तंजहा-सचिच्चेसु तहा जूयाओ लिक्खाओ सेयवतो छप्पदा य मंक्कुणा पुण माणुमसरोरोवजीविणो मानु-
 पशरीराश्रयादेव जायन्ते, शरोरोपभुज्यमानेषु पर्थङ्कादिषु, न त्वन्यत्र, गोरूपानामपि शरीरेषु यूक्रादयो भवंति गोक्कीडा य,
 अचिच्चेसुवि एतेसु अव्वावणेषु जूवादयो संभवन्ति, अचिच्चीभूतेसु तु कम्मिकाः संभवन्ति, एवं पंचिदिया तेइदियाण चउरिदि-
 याणंपि सरीरेण अणुसित्ता जायंते जहा विच्छिगस्म उवरिं वहवो विच्छिगा संभवन्ति, अचिच्चीभूतेसु य किमिकादयो जायंते,
 उक्काए सचित्ता मूसगा संभवन्ति, जहि अग्गियाणादिवत्थाणि अग्गिसोज्झाण चेव कीरति, जत्थ अग्गी तत्थ वातोवि अत्थि,
 जेवि वाउक्काए निस्माए आगासे संभवन्ति, बुत्ता तमथावरा। उदाणिं तत्था पुढविमनुसृत्य वेइदिया कल्लुगादयो सम्भवन्ति
 तेइदिया कुथुपिप्पीलिक्कादयो चतुरिदिया पतंगा, वरिमारत्ते भूमि पडिलेहंतो उट्ठति सरुभादयः, आउक्काए पूतग्गादयो वण-
 स्मतिक्राए पणगभमरादयो, अचित्तासुवि एतेसु जायंते, ते जीवा तेसि णाणाविधाणं तमथावराणं पुरा णाणाविधाणं तमथावराणं
 सरीरेसु सचिच्चेसु अ अचिच्चे अ वेइदियसत्ता दुरूवत्ताए विउट्ठति, दुरूवा णाम मुत्तपुरिमादी सरिरावयवा, तत्थ मचिच्चेसु मणु-
 रसाण ताव पोटेसु समिगा गंडोलगा कोडाओ अ संभवन्ति संजायन्ते, वाहिपि णिग्गनेसुवि उचारपामवगादिसु किम्मिया मम्भु-
 च्छंति, अचिच्चेसुवि गोरूवकडेवरेसु य, उदरान्तशः कृम्यादयः संमुच्छंति, तिरिक्खजोगियाणंपि मचिच्चे उदरान्तग० उज्जेसु
 किमिया संभवन्ति. उदरातो विणिग्गनेसु उज्जेसु छगणेषु य किमिगा संमुच्छंति, भणिता दुरूवसंभवा। इदाणि खुग्गा वुच्चंति-

अथाचर न्हेगतिग्या बाणाविषा जाव कम्ममुखगए वक्कमति, सुरुदगा गाम जीवताण चेव गोमहिंसादीण चम्मस्स अतो
 संमुच्छति, पच्छा ते भायतो २ चम्म मोलण उट्ठति, पच्छा ते तेणेन सुदेण सोदित णीहरति, अचिचेसुवि एते गवादिमरीरेसु
 संमुच्छति, अभिनवमदेसु धावराणवि रुक्खाण संमुच्छति, अधिषाण विज्जुषणा ते जीवा, तेमिं णाणाविषाणं, इदाणि तिरिक्ख
 दोषियाण अचिकारे चेव वरमाणा एगिदिया चेव धुषति, तत्त्ववि पुन्र आठकाईआ—अहाचर इहेगतिग्या सत्ता० सूत्र
 ६०), जाव उवक्कमा, गाणाविचेसु तसबावरेसु एगरेमो कीरति त सरीरग व त आउकाईया, अहाचरे इहेगतिग्या सरीरग भयि
 स्मति ताव संसिद्धति वाउओपिओ आठकाईओ, उक्त हि—‘उठमे वाते०’ तमासस्म वातेण गन्मा संमुच्छति, यावसंगहिता संघि
 हति, संमुच्छिमा पुन्र सचा आउकाइयए परिणमन्तीत्यर्था, ऊर्ध्वमाणा ये दि भूम्यन्तरे आउकाओ संमुच्छति, वायरहरित
 पुगादी, से उट्ठ च तेहिं पुढविहिंतो उचिक्खतो जो आगासे संमुच्छितो, अधोमार्गेहिं पाढिक्खति, धाराहिं करगवाए वा पुणो
 परिणतो पाढिहि, तिरियमार्गेधि जहा तिरिय मव तिरिक्ख येति जो पाढेति, स तु समुच्छितो गुरुत्वादावं पुण जनयति तद्वि
 धानानि तु, तज्जहा—ओमो हिम नाव सुदोदए, सेतं तद वेव आलावगा । सध्वेहिं काणहिंतो दुरधिगमा पुढधिष्णिकाऊण तेण
 पच्छा धुषिस्सद, अहाचर इहेगतिग्या आगणिओगिया णाणाविहाण तमयावराण (सूत्र ६१), सचिचेसु अधिचेसु
 ग्रामदेसु ताव इत्थीण जुन्झताण दत्तसुद्धन्तासु अगणी समुच्छति, मरिमाण य जुन्झताण मिंसेसु अगणी समुच्छति, अचेतणा
 मडत्थि अट्ठिगाप्पवि, एव वड्ठिदियाप्पवि, तदा ण अट्ठिएसु जहा संमयति माणिनक्य, धावराणं अचेतणाण पत्यगण आगासे, आगासे
 आनठताप्प अगणी समुच्छति, अचेतणाण उणराधरारणिओण अगणी संमुच्छति, तद्विषाणाणि तु इंगालं वाने चचारि आला-

वगा । अथावरणं णाणाविधा, तमथावरणं वाउजोणीण, णाणाविधानं तसथावरणं, ण विणा वाउक्काएण वाउ(अगणि)आए संमुच्छ-
तिचि काऊण जन्थ चेव सचिचे वा अगणिकाओ संमुच्छति, एवं चत्तारि भाणितव्वा ॥ इदाणिं पुढवि-णाणाविधानं तसथाव-
राणं सचिचेसु य अचिचेसु वा, सप्पाण मत्थए मणी जायति, हत्थीणवि मुत्तिचा, मत्थएसु सप्पाण य मच्छाण य उदरेसु, मणुस्सा-
णवि मुत्तसक्कराओ, अचित्ताणं पुणरिणमो कलेवरे छगणगादीणि लोणत्ताए परिणमति, थावरणं सचिचेसु हंसपव्वगेसु मोत्तियाओ
जायति, अचित्ताणवि लवणागरादिसु कट्टभादि लोणत्ताए परिणमति, अगणीविद्धत्थानिगालादीणि लोणीहोति, एवं चत्तारि
आलावगा ॥ इदाणिं सबसमासो-इहेगतिया सत्ता णाणाविधजोणिया णाणाविधा संभवा जे पुढविजोणिया जहा सण्हपुढवीए
सक्करे पत्थरा समुच्छति प्रवालकायस्कान्तादयः, आउजोणिया सरीरेमघजोणि, पुढवी पुढगीए, एवं सेमाणवि, शरीराण्येवाहारयंति,
कम्मुणा गईओ गच्छंति, णिरयादी, कम्मुणा द्विती उक्कोसमज्झिमजहणिया, कम्मुणाऽऽरियादिविपजासो, जहा मणुस्सो गेरईओ
होति, मणुस्सखेत्ता गेरइयखेत्तं गच्छंति, काले-गेरइयकालं गच्छंति, मणुस्सगतिभावा देवगतिभाव गच्छति, आयाणह अगुत्तस्मा-
हारे नरकादिः निपर्यासो, तस्मात् गुप्तः गवेसणा गहणे वासेमणासमिते णाणादि ३, सदा नित्यकालं यावदायुः, शपं निर्वाणं वा
गच्छति, गतो अणुगमो, इदाणिं णया-जाणणा 'णायंमि णिण्हत्तवे' 'सुव्वेसिं पि णया' इति आहारपरिणया सम्मत्ता ॥

एवमाहारगुप्तस्य सतः पापं कर्म न बध्यते, नाप्रत्याख्यानस्य इत्यर्थः, तेनाध्ययनं अपचक्खाणकिरिया णाम, अनुयोग-
द्वारप्रक्रमः, णामणिप्फण्णे अपचक्खाणकिरियापदट्ठानं-णामं ठवणा गाथा ॥१०९॥ दब्बपचक्खाणंति दब्बेणवि पचक्खाणं
दब्बभूतो वा पचक्खन्ति, तत्र द्रव्यस्य द्रव्ययोः द्रव्याणां वा पचक्खाणं जो जं सचित्तं अचित्तं वा दब्बं पचक्खति तं दब्बं, तं

माधु नबगेण य माधुन मणिषादि मण्डद्वयाणि ज्ञावजीवाए पञ्चमयायाइ, मात्रगोवि य कोइ ज्ञावजीवाण आउहाय ज मज्ज
 मधिष, फन्दमूलकलानि पञ्चस्वाति, कोइ मधिषं आउकाय चोइ, अधिष मत्रममादि ज्ञावजीवाण पञ्चमयाइ, कोइ विगती
 भोवि सङ्घाना माधुजीवाए पञ्चस्वाति, यदि हि ण वा कोइ मज्जाता पञ्चस्वनि को, महाविगतिरज्ञाण आगार करइ, मात्र
 गावि कवि ज्ञावजीवाए मल्लमसादि चळति, दस्वण पञ्चस्वाण जहा रजोहरेणेण हृत्थगतण पञ्चस्वनाति, दय्यहुतु साप
 क्त्वाइ जहा घम्मिमल्लम्म, दस्वभूतो वा जो अणुवपुणो, गन दस्वपञ्चस्वाण, चनित्थ ममण ! अतित्थ पमणत्ति पट्टिनेइ पण,
 जहा कोइ कम्मइ जाइतो कवि मणत्ति-ण इमिणि, भागपयस्स्वाण दूधिय-मूलगुणउत्तरगुण ॥१८०॥ गाहा, मूल मज्ज दस्से
 च विमामा, गतं पञ्चस्वाण, इगणि किरिया, मा जहा किरियाद्वये, मात्रपञ्चस्वाणणाधिस्सो, मात्रकिरियाण पयोगकिरि
 याए समुत्तणकिरियाए वा, तस्म रस्वणहु माधुप्रत्यागम्यान तदिह वण्णत, करइ होअइ मण्णाय अग्रत्यागम्यानित्थ ? अप
 षस्वाणकिरियासु वइमाणस्म, अग्रत्यागम्यानिअ क्रिया कर्मेत्यनर्गन्तरमितिकृत्वा अग्रयमव कर्मवधो भवति, एत समारो
 दु त्थानि य इत्यव, अग्रत्यागम्यान वर्जयित्वा प्रत्यागम्यान प्रति यतितव्य, नामलिप्फण्णो गतो गुणान्नाव गुण उच्चारयइ-मुत्त
 मे आउसत्तण भगवन्ता० (सूत्र ६४), इह मल्ल एतम्याश्रयनस्यापमथ -मत्र प्रत्यागम्यानि- आत्मन पञ्चस्वाण भवति
 तदधिकृत्यान्यत, आता पञ्चस्वार्णा अपञ्चस्वार्णा यावि, भवति आत्मग्रहण आत्मन एवाग्रत्यागम्यान भवति, न पञ्चदीना, क्कनर
 स्थारमन ? यस्याग्रत्यागम्यानक्रिया, क्रियत इति वाक्यत्रय जस्म ताव सस्व मात्रस्वजोगा पञ्चस्वाया तस्य मङ्गमाग्रययोगप्र
 त्यागम्यान क्रिया क्रियत, यस्यापि अग्रत्यागम्यानं तस्यापि यन प्रत्यागम्यान, तस्यापि य न प्रत्यागम्याता मात्रययोगा वनइत्य

ध्रुवः कर्ममार्थो भवति, प्रत्याख्यातेभ्यो न भवति, को पुण सो अपचक्खणी ? जो किरिया अकुशलो, धर्मार्थकामार्थमोक्षार्थ
 वा क्रियमाणं कर्म क्रिया भवति, तद्विपरीता तु अशोभना क्रिया अक्रिया भवति, अक्रियासु कुशला अक्रियाकुशलाः, आह हि-
 'अनर्थेषु च कौशल्यं' अथवा न क्रियाकुशलः अक्रियाकुशलः, अज्ञानरू इत्यर्थः, घटात्मवामः, अकुशलशब्दस्य नान्यप्रति-
 पेक्षः, आता मिच्छासंठिते यावि भवति मिथ्याप्रतिपत्तिः—मिथ्याध्यवसायः मिच्छासंस्थितिरित्यर्थः, ततो अततामिनि-
 वेष्टः, सो मिच्छासंठितो एवं धर्मसाधुमत्यप्रादिष्वपि योज्या, एवं तावदर्शनं प्रति मिथ्यासंस्थितिरुक्ता, आचार प्रति अनाचारी
 आचारत्तणं भावेति, मायी उज्जुत्तणं भावेति, जहा उदायिमारओ, असिन्नमूहओ वा, एगंतदडंति न कस्यचिदपि दण्डं न
 पातयति, पितुगपि, कतो तस्य मरिसेति, एगंतचालोत्ति णिच्चमेव डेहसु विमएसु अण्ण्डेसु संपत्तेसु असंपत्तेसु दोहिवि आग-
 लिज्जड बालः, कार्याकार्यानिभिज्ञात्वाद्वा मूढो बालः इत्यनर्थान्तर, एगंतसुत्तेति यथाऽऽद्यम्व्यापसुप्तः शब्दादीना विपयाणां सन्नि-
 कृष्टाना मत्पुपप्रदो न भवति एवं सो हितहितकार्यानिभिज्ञत्वात् हिमादिसु कर्मसु प्रवर्तते, एगान्तग्रहणं न पण्डितबालपण्डित-
 मित्यर्थः, आता सविचारः विचरति यस्य कायवाङ्मनासि स भवति मविचारः, मणवयणकायवक्के, तत्र मनोविचारः इदं
 चित्त्यं इदं मनसा प्रकृत्यं, नाग्विचारस्तु इदं वाच्यमिदं न वाच्यं, कायनिचारोऽपि इत्थं मया न कर्त्तव्यं इत्थं च कर्त्तव्यमिति,
 विचारमणवयणकायवक्कोसि तुम, न किञ्चि कुशलमकुशलं वा मनसा चिन्तयति, वाचा न द्रुवते, कायेन स्थाणुरेव न चेष्टंस्तिष्ठति,
 तस्यापि तावत्कर्म बध्यते, किमंग पुण सविचारमणवयणकायवक्कस्स ? आह—पुनर्वाक्यग्रहणं पुनरुक्तं, उच्यते, एककालं कदा-
 चिद्वा युगपत् योगित्वात् एवं सूक्तं भवति, उक्तं च—'काए बहुअज्झप्पं सरीराया' आता अपडिदत्तपचक्खतातपावक्कमे यावि

गान् नयनेन य मायुष्य मचिरादि सद्यदव्याणि जावजीवाण पचकस्यायाह, सावगोवि य कोई जावजीवाण आउक्कायं ज सव्व
 मविष, फन्दपूठकत्तानि पचकत्ताति, कोइ मचिण आउक्काय वळेइ, अविष मल्लममादि जावजीवाण पचकस्याह, कोई विगती
 प्रावि मद्याना जावजीवाण पचकत्ताति, यदि हि न वा कोइ सज्जता पचकत्तति कोई महाविगतिवज्जाण आगार फरेइ, साव
 गानि क्कदि जावजीवाण मज्जमसादि वज्जाति, दव्वेण पचकत्ताणं ज्जा रजोहरणेण इत्थगतेण पचकत्ताति, दव्वहतु वा पच
 कत्ताइ ज्जा घग्गिमहम्म, इव्वपूठो वा जो अणुवपूठो, गत दव्वपचकत्ताण, अतित्य ममण ! अतित्य वमणत्ति पडिसेइ एव,
 ज्जा कोइ कम्म ज्जाइता क्वचि भणत्ति-ण नमिचि, मावपचकत्ताण दुविष-मूलगुणउत्तरगुण ॥१८०॥ गाहा, मूल मन्व दसं
 य यिमाणा, गत पचकत्ताण, इत्थानि किरिया, मा ज्जा किरियाहाणे, मावपचकत्ताण्णाविक्करो, मावकिरियाए पयोगकिरि
 याण मनुत्तामकिरियाए वा, तस्म गम्भण्णु मावग्रत्तास्यानं तदिह वण्यत, क्क होज्जइ तप्पचइय अप्रत्तास्यानित्त १, अप
 चकत्ताणकिरियासु वरमाणस्म, अग्रत्तास्यानित्तं च क्रिया कर्मेत्यनर्थान्तरमिति क्कत्वा अवश्यमव कर्म्मवधो भवति, ततः संसारो
 दु त्वानि च इत्यय , अप्रत्तास्यानान् वर्जयित्वा प्रत्तास्यान प्रति यतितव्य, नामणिण्णो गतो सुचालाव सुच उच्चारयेव्व-सुत
 मे आउत्ततण भगयत्ता० (सूत्र ६४), इह खलु एतस्याख्ययनस्यायमर्थ -अत्र प्रत्तागम्यानि आत्मन पचकत्ताण मगति
 तदधिकृत्याख्यन, आता पचकत्ताणा अपचकत्ताणा यानि, भवति आत्मग्रहण आत्मन एवाप्रत्तास्यान भवति, न घटादीनां, क्कतर
 स्पातमन १, यस्याप्रत्तागम्यानि क्रिया, क्रियत इति वाक्यगणः, जस्म ताव सव्व मावज्जोगा पचकत्ताया तस्य मध्यसावज्जयोगप्र-
 त्यागम्यानि क्रिया क्रियत, यस्यापि न्यग्रत्तास्यानं तस्यापि यन प्रत्तास्यान, तस्यापि य न प्रत्तास्यानाः मानजयोगा तत्तस्य

यिकः कर्मार्थो भवति, प्रत्याख्यातेभ्यो न भवति, को पुण सो अपचक्षणाणी १, जो किरिया अकुशलो, धर्मार्थकामार्थमोक्षार्थ
 वा क्रियमाणं कर्म क्रिया भवति, तद्विपरीता तु अशोभना क्रिया अक्रिया भवति, अक्रियासु कुशला अक्रियाकुशलाः, आह हि-
 ‘अनर्थेषु च कौशल्यं०’ अथवा न क्रियाकुशलः अक्रियाकुशलः, अज्ञानक इत्यर्थः, घटात्मवामः, अकुशलशब्दस्य नान्यप्रति-
 पेधः, आता मिच्छासंठिते यावि भवति मिथ्याप्रतिपत्तिः—मिथ्याध्यवसायः मिच्छासंस्थितिरित्यर्थः, ततो अतत्ताभिनि-
 वेगः, सो मिच्छासंठिती एव धर्मसाधुमत्यपात्रादिष्वपि योज्या, एवं तावदर्शनं प्रति मिथ्यासंस्थितिरुक्ता, आचार प्रति अनाचारो
 आचारत्तण भावेति, मायी उज्जुत्तणं भावेति, जहा उढायिमरओ, असिन्नमूढओ वा, एगतदंडेत्ति न कस्यचिदपि दण्डं न
 पातयति, पितुरपि, कतो तस्य मरिसेति, एगंतबालोत्ति णिचमेव इडेसु विमएसु अणिडेसु संपत्तेसु असपक्केसु दोहिवि आग-
 लिज्जड बालः, कार्याकार्यानिभिज्ञात्वाद्वा मूढो बालः इत्यनर्थान्तर, एगंतसुत्तेति यथाऽऽद्यस्वापसुप्तः शब्दादीना विषयाणा सन्नि-
 कृष्टाना मत्युपप्रदो न भवति एवं मे हिताहितकार्यानिभिज्ञत्वात् हिमादिरु कर्मसु प्रवर्त्तते, एकान्तग्रहण न पण्डितबालपण्डित-
 मित्यर्थः, आता सविचारः विचरति यस्य कायवाङ्मनासि स भवति सविचारः, मणवयणकायवक्के, तत्र मनोविचारः इदं
 चित्त्यं इदं मनसा प्रकृत्य, वाग्विचारस्तु इदं वाच्यमिदं न वाच्य, कायविचारोऽपि इत्थं मया न कर्त्तव्यं इत्थं च कर्त्तव्यमिति,
 विचारमणवयणकायवक्कोसि तुम, न किञ्चि कुशलमकुशल वा मनसा चिन्तयति, वाचा न ब्रुवते, कायेन स्थाणुरिव न चेष्टंस्तिष्ठति,
 तस्यापि तावत्कर्म बध्यते, किमंग पुण सविचारमणवयणकायवक्कस्स १, आह—पुनर्वाक्यग्रहणं पुनरुक्तं, उच्यते, एककालं कदा-
 चिद्वा युगपत् योगिनात् एवं सूक्तं भवति, उक्तं च—‘काए बहुअज्झप्प सरीराया०’, आता अप्पडिहतपचक्षणातपावक्रमे यावि

भवति, पठित एषस्तुतं पठिसुखित निवारितमित्यर्थ, न पठितपक्षस्तातपावकम्भो अपठितपक्षस्तातपावकम्भे य, आह
 पुनरुक्त प्रागुक्त, आता अपक्षस्ताणी यापि भवति, इदानीमपि अपक्षस्ताणगद्व्या पुनरुक्त, उच्यते, तत्राप्राप्त्याख्यानी उक्तो,
 नस्तु किमस्याप्रत्याख्यानमिति !, इह तु अप्रत्याख्यानस्यैतत्कार्यानि वा पठित्वादि, यथाप्रत्याख्यानी न प्रत्याख्यानि तदु
 च्यते, किंपिद् हिमादि पापकर्मं तदस्याप्रत्याख्यान अपठितपक्षस्तातं, इह स्तु एव इति य उक्त अपक्षस्ताणी न तु
 देमन्यपक्षस्ताणी वा, स एष च असंबतो अविरतो यको असंपतो अविरतो यस्मात् असंबतो अविरतो या अपठितपक्ष-
 स्तातपावकम्भे मकिरिए असंबतो एव त्वार एतद्वतो सुतो एम धालेसि बाले अवियारमन्त्रयणकायवेष्टेति, अधि
 करणेतु अपठितपक्षस्तात० सुविणमपि न पस्मसिपि केमि स्वमान्तिकं कर्म चय न गच्छतीति, अस्माक तु स्वमान्तिक कर्म
 अविरतप्रत्ययाद्भव्यते, सो अ पुण असंबते अविरतं प्राव अविचारवेके अप्वेक स्वममपि न पश्यति यत्र प्राणवशादिकर्मं कुर्यात्
 तद्वानि य से पाव कर्म फलति वच्यते इत्यथ व्यापनापक्ष तत्थ बोद्ध ए पणवग एव बद्धत वयासी (सूत्र ६५) काय
 सद्भि मनाराद्याययोगैराभवइतुमि कर्म वच्यत इति युक्तमेतत्, यत्पुनरुच्यत-असतएव मयेण पावएण असंतणं०, असंता
 अविद्यमायण अमनस्करादिफलन्द्रियाणां संमिनां तु अप्रयुज्यमानेन मनसा एतदिद्याण वाया वरिष जेमिपि अतिथ तेमिपि
 अप्रयुज्यमानया वाचा काय सर्वपापण्णति त्रिमिरपि योगैरविचारत्रावकस्मपि, सुविणमपि अपस्सतो हिमादि पावकम्भे णो
 इत्यति, एणान् आकाशं, यथा-‘काशममनस्करादिषट्पाच कर्मणा न वच्यते एव तस्यापि वचो न युक्त, फस्स पा त
 हेतु ! कस्मादुतारित्यथ, अथ कस्मात्तेता’ कर्म न वच्यते !, उच्यत-अयोगित्वात्, इह हि अण्णतरणं अण्णतरमनस्कस्य

निरुद्धविचारमनःप्रयुक्तमनोवाकायकर्मिण इत्यर्थः, अप्येकं स्वयं पश्यतः एवंगुणजातीयस्य गुणाभिनिवेशः क्रियते, अथवा वचं
 प्रतिगुण एवामौ भवति येन बद्ध्यते कर्म, युक्तमेतत्, तत्थ इचेवमाहंसु एवमाख्यान्ति, असंतणं एंवईए काणं तस्म अम-
 वणवकस्स अविचारजाववकस्म सुविणमवि अ पावे कम्मे कज्जति, जे ते एवमाहंसु मिच्छं एवमाहंसु वा, चोदकः पथः, एंव नदंतं
 चोदगं पणवणे एवं वयासी-जं मया लघु वृत्तं स्यात्, किमुक्तं?—असंतण मणेण पावणं जाव पावे कम्मे कज्जति तत्तम्मयक्कु
 न मिथ्येत्यर्थः, कस्स ण त हेतु कस्माद्धेतोरित्यर्थः, तत्थ छज्जीवनिकाया हेतुं, न व्यापादयितव्याः, इतिहेतुरुपदेशप्रमाणे,
 तंजहा—पुढविकाइया जाव तस्मा, इचेहि छहिं जीवनिक्काणहि रुदाचिदपि न तस्य अमथकचित्तमुत्पयते, अनुत्पद्यमाने
 च अवधकचित्ते तस्याप्रत्याख्यानिनः तेषु आता अपडिहतअपचक्खातपावकम्मो, अपडिहतअपचक्खातपावकर्मत्वादेव चास्य
 णिच्चं पसद जाव दंडे, णिच्चं मवक्कालं, भुजं शठं प्रशठं, मततं निगन्तरमिन्यर्थः, विविधो अतिपातः, अतिपाते अनिशब्दस्य
 लोपं कृत्वा वियोपाते इति भवति, तेन वियोपाते चित्तदंडे, तजहा-पाणातिवातं, वर्त्तमानस्येति नाम्यशेषः, तत्र प्राणा 'छन्नाया
 पुढवादि' एवं सुमानादेऽपि, अपडिहतअपचक्खातपावकर्मत्वादेव णिच्चं पसदं अलियभागणे चित्तदंडे, अदिष्णाह्मणेवि णिच्चं पसदं
 परस्वहरणचित्तदंडे, मेथुणे णिच्चं देवादिमेथुणसेवणे पसदचित्तदंडे न किंचि दिव्यादि भंथुनं परित्तरतीत्यर्थः, मर्वपरिग्रहगणं
 पसदचित्तदंडे न किंचिन्न परिगृह्णातीत्यर्थः, कोहेण ण कस्स न स्सग्ग अण्वेव मानापिप्पोः पुत्रस्य वा, एंव सेसंमु विगामा, मिन्ना-
 दमणं प्रति, तम्हा ते चेव मिच्छंते पसदचित्तदंडे संस्मारभोचकवैदिकलोकायतिलोकोः श्रुत्यादिभिः भावितान्तगन्मा, न
 शक्यते तस्मादमद्ब्रह्मोचयितुं, स्यादेन बुद्धिः—अभुवनः प्राणातिपातं कथं तन्नत्ययिक्तं कर्म त्यन उति प्रतिज्ञा, स एव न

दूतान्तापदिदत्तपञ्चमगातपापकर्मस्त्वादित्थिर्दुर्गमिर्निन्द्यन्, तस्य म्बुदु यषण्णिं दिव्वुते, से जहाणामए वइए गादावदस्स वा बाव
 रायपुरिमस्स वा सोई ताए पिति अबिरोधेवि पुण वा मारेति, कोइ पुच अबिरोधे पितरं मारेति, कोइ दोवि ते मारेइ, अण्णं क्विचि
 अद्योमरदंदंउअयादि दुक्कए उण्णातयति, एव राजा रायपुरिमाणवि विमामा, स तु अपकृते वा वषखण भिदाएसि-अप्पणो स्वण
 मररा माग्रतमधणिक्कोइइ क्कणन ताएत्तरोति पुत्रं पिचाइ च रोगतिगिच्छ वेत्यादि पयादधयिप्पामि स्वण लव्वुयुति यावचस्स
 छिद्र लभे, तस्य स्वणो, एए चचारि भगा, नागाजुनीया अप्पणो अक्खणचाए तस्स वा पुरिमस्स वा छिद्र अलन्ममाणे णो
 यहति, स उदा म न्णो मविस्सति, तस्म वा पुरिसस्स छिद्र लमिस्सामि तदा म पुरिसे अबस्सं यवेतब्बे मविस्सति, एव मणे
 पदारमाप्पति एए मन प्रचारयन् सट्ठययभित्थय्यं, सुखे वा जागरमाणे वा, सुखे कए पय्यत इति चेव ननु सुतोऽपि स्वम किल
 पय्यन् तमेगामिअ यत्तयति, तद्वयादा अपैति, त वाऽमिअ न पय्यन् त मयाइनुचावति, किञ्चान्यत्-प्रत्याख्यानं च आचाराद्
 अनाचारतय प्रत्याख्याता, उक्तं सम्यगः, चकारो वणिज इणन्त, मिअ एवामिअभूत अमित्रीमवतीत्यर्थः, मिअस्सं तिष्ठतस्म
 संगम ययपि सिच्चिदुत्थानामनरादिनिअ विधमइतु एवोपचारादा कस्यचित्त्रयुक्ते तथापि दुष्टप्रण इवान्तर्दुष्टत्वादमौ अम
 द्वायापचार इति, अमद्वागोपचारान् इतिक्रम्या मिथ्यासञ्चिता एव भवति, मिअ पसइ अहा धीरणत्तम्बस्य अण्णोऽण्णे गतमूलो
 दूक्कए उज्जेत्तु एव तस्मवि मा वषयरिणामो वेरा दुःस्व उज्जेत्तु, मारेऊणवि ण उत्तसमति, अहा रामो कत्तवीरिय पितिव
 घवरियं मारऊणवि अणुपसंणण मम वारा जिस्सगिय पुइवि कासी, आइ हि-‘अपकारममन कर्मणा, न नरस्तुष्टिमुपैति अक्कि
 मान्। अधिमां दुन्नइरियतनां, टिपतां मूलमअपमुदरन् ॥ १ ॥’ एए एणन्त, अथो एवमेव बालपि सज्जेसि पाणाए साव

सत्ताणं अविरतत्वात् अमित्तभूते मिच्छासंठिते णिच्चं विउवाते अग्रत्याख्यानत्वात् प्राणातिपातस्य तत्प्रतिकेन कर्मणा जस्स दिया
वा रातो वा जाव जागरमाणो वा बध्यते. यथा तस्य राजादिघातकस्य अनुरूपशमिते वैरे घातकत्वं न निवर्तते एवमस्यापि अप्र-
त्याख्यानिनः सर्वप्राणिभ्यो वैरं न निवर्तते, अनिवृत्ते च वैरे प्राणवधप्रत्ययिकेन कर्मणा असौ बध्यत एवेति, उक्तः उपसंहारः,
निगमनस्यावसरः, 'प्रतिज्ञाहेत्वोः पुनर्वचने निगमन'मितिकृत्वोच्यते—तस्मादपडिहतपञ्चक्खायपापकर्मत्वात् तस्य अकुर्वतोऽपि
प्राणातिपातं तत्प्रत्ययिकं कर्म बध्यत इति, पञ्चावयवमुक्तं, एवं मुसावादादीसुवि योजयितव्यं जाव मिच्छादंसणसल्ले, इक्केके
पञ्चावयवं, एस खलु भगवता अक्खाओ असंजते अघिरतो अपडिहतजावपावकम्मे, एवं पण्णवत्तेण वहगदिट्ठते उपसंहृते चोदक
आह—जहा से वधके तस्स वा गाहावइस्स जाव पुरिसस्स पत्तेयं पत्तेयं वीप्सा, एक्केकं प्रति प्रत्येकं, कोऽर्थश्च?—यस्मिन् तस्या-
पकृतं तस्मिन्नेव तस्य वधकचित्तमुत्पद्यते नान्यत्र, अन्न ह्यसौ वधकः प्राप्तमपि तत्संबन्धिनं पुत्रमपि न मारयति, तस्मिन्नेव कृता-
गसि वैरिणि तद्वधकचित्तं मनसा समादाय गृहीत्वा इत्यर्थः, अमुक्तवैरः दिया वा रातो वा जाव जागरमाणे अमित्तं जाव
चित्तदंडे एवामेव बाले, एवमवधारणे, एवमसौ बालः सन्वेसि पाणाणं, किमिति वाक्यशेषः, पत्तेयचित्तं समादाय, कतरं चित्तं
समादाय?, वधकचित्तमित्यर्थः, दिया वा जागरमाणे वा राओ वा अमित्तभूते, मिच्छासं णिच्चं जाव दंडे भवति, सो चेव
चोदओ एवं पच्छा भणति, णोत्ति, स्याहुद्धिः—कथं न भवति?, पच्छा सो चेव चोदओ भणति—इह खलु इमेण समुस्सएण शरीरं
चक्षुरादीणां इन्द्रियाणां मनसश्चाधिष्ठानं इमेनेति मदीयेन, पणवगं वा भणति—त्वदीयेन चक्षुपा, तदीयेन चक्षुपा न दिहा पुव्वा
सुक्ष्मत्वात्सन्निकृष्टा अपि, स्थूलमूर्त्यस्तु विप्रकृष्टत्वान्न दृश्यते, तस्मान्नो दृष्टा, श्रोत्रेण न श्रुता, मनसा न श्रुता, एभिरेव त्रिभिः

चतु शोधमनोभियध्यागम्य न शुन, श्रुतरपि विद्वाना न भवन्ति, जम्हा य ते तेण न दिष्टा वा सुसा वा विष्णाया वा अणव
 मारिणो अश्रुपयज्यमानाथ दस्यन तस्य तसु णो पचेय दिया वा ज्ञान जागरमाणे वा अमिच जाव दढे, कथ भविष्यति इति
 पणिगहा ण्णुरनइ येन, एय चोदण्ण युग पण्यतो मणति-जइमि तस्म अपयन्खाणियस्म अणवकारेसु अणुवजुअमायेसु यत्
 मभिष्ठणु विप्ररुणेणु चयन्ति ण ठप्पयति तहावि मो तेसु अत्रितिप्रत्ययादमुक्करो भवति ॥ तस्म भगवता पुवित्रा
 दिद्वन्ना पण्णत्ता, तज्जहा-संनिदिद्वत्त असनिदिद्वत्त य (सुअ ६७), संघा अस्पास्सीति सच्चिक्क, न संघी असण्णी, असंघी
 दणन्त क्रियते, संनिदिद्वत्ते २ इम संणिचिद्विया पचदिवि पञ्चवगा एतेमि छजीवनिकाण पाइव बुधति, कायग्ग
 इप्पदि णा छजीवनिरुप्प आरम्भत, न या आरम्भते, यां श्रतीत्यापि वैरिणो, वैरिणो वैरं च मयते अत्रितस्य, से एगओचि चोदओ
 उगति, एम ग अण्ण वा कोइ इद पुढविद्यण्ण, पुढविचि मर्वा ण्ण श्रियित्री अविच्छिद्या, तद्विद्वेषास्तु लेखुसिलोपललवणादय
 कृत्यन्तो, नन तमि तस्मा नद्वत्ते, ननति सिल वा लेखु वा रिउद, लवण्ण वज्जनं लवणयति, तस्मिन्निति चक्रमणादि करोति,
 तस्मादिति नुत्पिण्णान् घग्गदि रुगति, नदिति तद्वत्त मुद्रव्य मययति, एय तात्त्वय करोति, अण्णेण वा कारवेति, तेहि खेव
 इउहि पमारिहि नेन नग्गिंस्समादति, णो यय ण तस्म एय मयति-इमेण वणि, तज्जहा-कण्हमदिआए वा ५ जाव से जा जाव
 तिति, शमण्णे वा दूर वा, कण्हा वा ज्ञान पण्यमवियातो, ण्तया किचि १, लिपण अण्णुस्सवणमसोयादी करोति, अण्णेण वा,
 जति य विप स ण्णग्गण कउ तहा तहा विसमपाण्ण वणत्थे मति अण्णग गा गुणान्तरे तुत्थपगुणाय, णो एव मयति अमुगाय
 वा २ भानादीनि रुरिप्पामि, जत्थ स गमारन्ति, तथथा-विद्ववण णिमीण वा उथारादिवासिरण वा, म एव तो पुढविक्का

यानो मन्त्रागो चैत्र अपडिहत्तपचक्रवानपात्रकम्मे याचि भवति, से एगे आउ० ण्हागपियणसेअगभंडो नगगणधुणादी, जड विसेमो
 भवति स्वादूउदकादिषु तथापि ममास्वादाविशेषो, तेउकाएणवि पयणविपाचणप्रकाशादि, स्वात् धातुवादिक्को, महिपच्छगगादि-
 चिंशेषस्तथापि महिपीछगणेषु अविसेमो, एवं अगिगरुम्मियदीणं खदिरांगारादिषु त्रिसेसेऽत्रि समाणासु खादिरगालेसु अविसेसो,
 एव वाउकाएणवि विवूवणथीयणादिसु, धुणनानावागमणादिसु वणस्मत्तिराएण, कंदादिममाणे विभामा, तसकाएणं वेडंदियादि
 समाणे विभामा. तदूपयोगस्तु पानवहनआज्ञापनमांमाधुपयोगादि, से एगइओ छहि जीवनिराएहि किच्च करेति कारवेइ वा, छहिं
 जीवनिराएहिति संयोगेण तिगचउपंचलसंयागा विभासितव्वा, तत्थ संयोगे दव्वगिणिदरिसणं, जहां कोइ वणदव विउज्जवेमाणो
 धूलि तत्थ छुभति पाणियंपि अगणीवि पत्तिदव्वं देति वातंपि वाहविकखोभणादीहिं वणस्मइं रुक्खमालिमादीहिं, तसा च
 तेसु चैव काएसु संसिता सुन्निगउवयोगादिणा गोधं वा पुच्छं घेत्तूण ताए समेति, ण पुणाइं से एव भवति इमेणं वा इमेण वत्ति,
 दुगसंयोगेण वा जाव छक्कायसंयोगेण वा, णिच्चं करेतिवि, ण कदाइ उतरमत्ति, असंजते जाव कम्मे, तंजहा—पाणातिवाते, एवं
 मुमावातेऽवि, ण तस्स एवं भवति—इदं मया वक्तव्यमनृतं इदं नो वत्तव्वमिति, से य ततो मुमावाआतो तिविहेण असंजते, अदिष्णा-
 दणे इदं मया घेत्तव्वं अमुगस्म ण, मेथुणं इमं सेवि इमं ण, परिगहे इमं घेत्तव्वं इमं ण, कोहे इमस्स रुसितव्वं इमस्म ण, एवं जाव
 परपरिवाए इमं वा विभामा, मिच्छादंसणे इमं तच्चमिति शेषमतच्चमिति, स्याद्विचारणा ण भवति, अभिग्रहे तु मिच्छादंसणे यत्ते-
 नाभिगृहीतं तत्तस्य तच्चं प्रतिभामते, सेसेसु अणभिगगहिएसु ण तस्स एतं भवति इमं तच्चमिमं अतच्चमिति, एस खलु अक्खाते
 असंज तेतस्याकुर्वतोऽपि हिसादीणि पापानि अचिरतत्वात्कर्मजस्समाश्रवत्येवेति सिद्धान्तो, सेचं मणिदिट्ठो ॥ से किं तं अस-

२। नोऽग्रमनाभियथाभिपय न युतं, युतेरपि विज्ञाता न मयन्ति, जग्धा य ते तेण ण दिट्ठा वा सुता वा विष्णाया वा अप्पव
 झारिणो अप्परायू पमानाय दत्ततः तस्य तसु णो पचेय दिया वा जाव जागरमाणे वा अभित्त जाव दढ, कय मविप्यति इति
 पाणियहो अप्पानद पेय, एय योदण्ण नुत्त पण्णत्तो भण्णति-ज्झदि तस्स अप्पवस्त्वाणियस्स अप्पवकारेसु अणुवजुलमाणेसु यतः
 गधिरुएणु निग्रहणेणु रचन्ति ण उण्णञ्जति तद्वावि मो तेसु अविरतिप्रत्ययादमुत्तरो भवति ॥ तस्स भगवता सुविद्या
 दिट्ठता पण्णत्ता, तज्जहा-संनिदिट्ठतं असनिदिट्ठतं य (सूत्र ६७), सच्चा अस्यात्तीति संघिक्कः, न संघी अमग्गी, असंघी
 दणान् नित्तं, मच्चिदिट्ठतं २ इमं सणियच्चिदिद्या पचच्चिदि पञ्चचीहि पञ्चसगा एतमिं छञ्जीवनिक्काए पड्ढ बुद्धति, कायग
 हणहि ण उज्जायनिक्काए आरम्भते, न या आरम्भते, यां प्रतीत्यापि वेरिणो, वेरिणो वेरं च द्यते अविरतस्य, से एगजोचि चोदओ
 बुद्धति, एम या अम्म या कोद इदं पुढविच्चण्ण, पुढविच्चि सर्गं एव श्रुचिची अविच्छिष्टा, तद्विच्छेपास्तु लेखुसिलोपलवणादय
 रत्यन्तं, तन तेमिं तस्माद् नदति, तनति सिलं वा ललु वा खिन्नं, लण्णेण वज्जण लवणयति, उस्मिभिमिति चक्रमणादि करोति,
 तस्मादिति नूनपिण्डान् घटादि कराति, तदिनि तद्वत् मूढस्य मच्चयति, एवं तावत्स्य करोति, अप्पेण वा कारवेति, तेहि केव
 हउहि पमारिहि तन नम्मिंस्तम्माडेति, णो वेय ण तस्स एव मच्चति-इमेण वणि, तज्जहा-कण्ठमट्ठिआण वा ५ जाव से जा आव
 न्ति, चामण्ण या दूर वा, कण्ठा वा जाव एणगममियातो, एतथा किंचि १, लिपणअन्नु म्बवणसोयादी करोति, अप्पेण वा,
 वति य निय म ण्णयआण कज्ज नद्दा तद्वा विरमपाअण्ण वणत्वे मति अप्पेण वा गुणान्तरं सुवयगुणाए, णो एव मयति अमुगाय
 म २ म्मानादीनि रुरिप्पामि, जग्ध से गमाउदति, तयथा-चिद्धवण पिप्पीयण वा उप्पारादियासिरण वा, म एव तो पुढविका

यातो मन्वाओ चैव अपह्निहतपच्चक्खातपाचकम्मे यावि भवति, से एगे आउ० ण्हागपियणसेअगभंडोउगगगधुनणादी, जइ विसेमो
भवति स्वाहुउदकादिषु तथापि ममास्वादाविशेषो, तेउकाएणवि पयणविपाचणप्रकाशादि, स्थात् धातुवादिक्को, महिपच्छगगादि-
विशेषस्तथापि महिपीछगणेषु अविसेमो, एवं अग्गिकम्मियादीणं खदिरांगारादिषु विसेसेऽवि समाणासु खादिरगालेसु अविसेमो,
एव वाउकाएणवि विधूवणधीयणादिसु, धुवणनावागमणादिसु वणस्मत्ति काएण, कंदादिममाणे विभामा, तमकाएण वेइंदियादि
समाणे विभामा, तदुपयोगस्तु पानचहनआज्ञापनमांसाद्युपयोगादि, से एगइओ छहि जीवनिकाएहि किच्चं करेति कारवेइ वा, छहि
जीवनिकाएहिति संयोगेण तिगचउप्पंचलसंयागा विभासितच्चा, तत्थ संयोगे दव्वग्गिणिदरिसणं, जहा कोइ वणदव्व विज्झवेमाणो
धूलि तत्थ लुभति पाणियंपि अगणीवि पत्तिद्वं देति वातंपि चाहविकखोभणादीहि वणस्मइं रुक्खमालिमादीहिं, तसा च
तेसु चैव काएसु संसिता सुन्निगउवयोगादिणा गोधं वा पुच्छं घेत्तूण ताए समेति, ण पुणाइं से एव भवति इमेणं वा इमेण वत्ति,
दुगसंयोगेण वा जाव छक्कायसंयोगेण वा, णिच्चं करेतिवि, ण कदाइ उवरमति, असंजते जाव कम्मे, तंजहा—पाणातिवान्ते, एवं
मुमावातेऽवि, ण तस्स एवं भवति—इदं मया वक्तव्यमनृतं इदं नो वत्तव्वमिति, से य ततो मुमावाआतो तिविहेण असंजते, अदिणा-
दणे इदं मया घेत्तव्वं अमुगस्स ण, मेथुणं इमं सेवि इम ण, परिगहे इमं वेत्तव्वं इमं ण, कोहे इमस्स रुसितव्वं इमस्स ण, एवं जाव
परपरिवाए इमं वा विभामा, मिच्छादंसणे इमं तच्चमिति शेषमतच्चमिति, स्याद्विचारणा ण भवति, अभिग्रहे तु मिच्छादंसणे यत्ते-
नाभिगृहीतं तत्तस्य तत्त्वं प्रतिभामते, सेसेसु अणभिग्गहिएसु ण तस्म एतं भवति इम तच्चमिमं अतच्चमिति, एम खलु अक्खाते
असंज तेतस्याकुर्वतोऽपि हिंसादीणि पापानि अविरतत्वात्कर्मजस्रमाश्रयत्येवेति सिद्धान्तो, सेतं सण्णिदिट्ठतो ॥ से किं तं अम-

भिद्विद्वन्ने !, अस्मिन्दिद्वन्ने संज्ञीनामसंज्ञीनां मनःमद्रूप्यतया तदभावाभावश्च तीव्रतीव्राध्यवसायकृतो विद्वेष प्रसुप्तमचमृच्छते
 नरादिति विज्ञेयः, न इमे अस्मिन्ने तज्ज्ञा-पुनर्विज्ञाण या जहा छद्रा वेगति या तया पाणा, ते तु वेदविद्या जाव संसृष्टिमपधि-
 द्रियतिरियस्मरजोषिगा, संसृष्टिमपणुस्मा य, जमि नरिय तकाइ वा जाय वीति वा तेषां हि मनःमद्रूप्यतायाऽभावात् प्रसु
 तानामिह पदुधिज्ञान न मरति, तदभावे तेषां तर्कादीनि न संभवति, तर्को मीमांसा विमर्श इत्यनर्थान्तरं, यथा संज्ञिनः स्थानु
 पुरुषविज्ञया मित्रा मन्दप्रकाश स्थानुपुरुषोचिते देशे तर्कयति किमय स्थानुः ? इति, एवमसंज्ञिनां ऊर्ध्वमात्रालोचना तर्का
 न मरति स्थानुः पुरुषो वेति, सज्ञान संज्ञा एवं श्रेष्ठे उत्तरकालमालोचना, न एवायमर्थ इति प्रत्यभिज्ञान प्रज्ञा, शृङ्खं झा प्रज्ञा,
 प्रत्यभिचारिर्णत्यर्थं, मनन मन मतिरित्यर्थः, मा धावप्रज्ञादिः, वयतीति वाक् जिह्वेन्द्रियगलविलास्तित्वाद्यपि, वाग् विद्यते
 द्नीन्द्रियादीनां त्रयानां तथाप्येषां पापं हिमादि क्रोभि कारयामि वेत्यध्यवसायपूर्विका न वाक् अवागेन मन्तव्या, सदसतो
 गविज्ञपान्, यदज्योपलब्धेरुन्मत्तमुत्तमप्रज्ञापान् पुष्पाश्रितवदा स्वय पापकरणाय अण्वेहि वा कस्वेति य, यद्यपि न कारयन्ति न
 द्रव्यन्ति न्वय नहति न पाता, मन्वेमिपि पाषाण ४, अग्नितत्वात् दिया वा रातो जाव अमितमूला मिच्छा णिच पमद जाव
 ददाति पाणादवात, न जहा मूमावादेऽपि, मया पृथो अथुवाः विष्टुवत्वाच्च कम्पणो, ण मूमावाता विरतो मरति, एतेऽपि अमामता
 अप्यन्ति चिक्किचिक्किग्रन्द् करमाणा सुमावातातो न विरता मरति, अप्येव संज्ञीनां चाप्यावाच्यविद्वेषोऽस्ति, तेषां तु तदभावात्
 मर्मण मिच्छा मरति, अदत्तमपि तेषामिदमस्मदीय परकियमिति विचारणाऽममभवात् अदत्तादान मर्म स्तेयं मरति, यद्यपि किञ्चि
 क्काष्टादागस्मादि ममीद्वरन्ती तथापि तत्तेषां केन दत्तमित्यदत्तादानं मरति, मणूनमपि यश्चिक्कादीनि नपुसक धेदं वेदयति, आहारेपु

न इन्ध्रेण परिग्रहः, क्रोधोऽप्येषा, न तु तीव्रः, जात्र मायामोसोत्ति विभासा, मिच्छत्तं अणभिगहितं, इच्चवं जाण णो चेव मणो
 णो चेव चई पापं क्तुं कारयितुं वा सन्वेमि पाणाणं ४, कतरेसिं सत्ताणं असण्णीणं दुक्खवणत्ताएत्ति दुक्खावणाए, परिताव्णं
 माणं वा दुक्खवणं वा, स्वजनधनविप्रयोगो शोकः, जीरणं जूरणं स्वजनविभवानामग्रासौ प्राप्तिविप्रयोगेन, त्रीण्यपि कायवाङ्म-
 नोयोगान् तापयति तिप्पायणा मर्यतस्तापयति परितापयति, बहिरंतश्चेत्यर्थः, अमण्णी सण्णिमादि, मच्छो मच्छं, मणूसो वा, खज-
 माणस्स जं दुक्खं ततो मो दुक्खावणातो अपडिविरते, विभावैः दुक्खतोवि दुक्खावेति, तच्चाधनानां सधनानां च तस्मिन्नष्टे मृते वा
 शोको भवतीत्यतो शोचावनादविरता, झूरेति जेमिं बहुविप्रयोगं करोति जे वा तद्भक्षिते णो जीवंति ण मरंति ते झूरंति, त्रिभिस्ता-
 पयंति तानेव भक्षमाणा परितापयंति च, तद्धान्धवाश्च, असंणिणोवि ते संणिणो इव ते दुक्खावेंति, जेसिं मणो नत्थि तेवि मणवज्जेहिं
 दोहिं, दोविति सोमेवि तेसिं मुच्छितो भवति, इच्चवं तस्स सण्णी असण्णी वा दुक्खावणा जाव परितावणातो अपडिविरता, वधस्ताडणं
 मारणं वा सिंगपुरादीहिं विसंताण गवियाओ, एतेहिं चेव वहंबंधणादीहिं परिकिहेसेन्ति केई, आख्यायन्ते बन्धमोक्षविद्वद्भि-
 स्तीर्थकरैः णिच्चं मुमावादे उवजीवसि, दंसणसण्णे उवउत्तं, अमण्णिणदृष्टान्तद्वयं किमनेन माध्यते ?, सण्णिणो य अहणंता अमणंता
 य अविरतत्वाद् वध्यते, तथा चावभापितं च जे मणेण णिव्वत्तणं निक्षेपाधिकरणं णिक्खविणो संजोयणि णिसरणंति अधिकरणं
 णिव्वत्तितं अवसट्ठं च, स तेण परंपरभवगतोवि अणुवज्झति, तज्जापनार्थमिदं सूत्रं—‘संव्वजोणियावि खलु सत्ता’ कामं मर्वे
 योनिग्रहणादिदहणप्रयोगयोगा कायव्या, इह खलुशब्दो विशेषणे, ग्रहणात्कायग्रहणं मंतव्यं, कायाधिकारश्चानुवर्त्तत एवेति, तत्थ
 पंच काया तसकायवज्जा, णियमा असण्णी, तसावि बेइंदिया तेइंदिया चउरिंदिया तिरियमणुस्सा य संमुच्छिमा असण्णी, जे संमु-

चिन्तेष्वेति नो उग्ररज्ज्वाति षोडशयुग्मेभ्यः तद्वि जाय अपञ्जसगा ताव अमण्णी नय, मण्णी होजा अमण्णी, मण्णी जहा
 भवति तो अमिभिभागाय, निमगत सिद्धा, तण्ण कथिन् संघी वा जीवः निमर्गमिद्धः, तत्र भूयश्च भानागम्यीयकर्मोदयादसमोत्त्व,
 तत्परश्रयोपग्रमालसंघित्व, 'एव यथावद्विद्यते' इति तेन संघिनः पूर्व, तत्प्रतिपद्यातु पुन' प्रतिषेध क्रियते, न सञ्चो, तत्र सञ्चिना
 व्याख्यान इतरपु निरुद्धाः कथाः तेन संघिन' अदावभिधीयते, यथापि त्रमयागता तत्रापि गुगुसुरययपदेन्द्रादव क्रमो भवति,
 जहा आगममाणा पुरिमो भवति निरोदयान् निराधयाव पुन प्रतिपुष्यत प्रतिपुदय पुन स्रपिति, एव सञ्चित्व जीवानां नेमि
 भिक्त न निमर्गिगहमिति बोद्धव्य, यन्मात्रेण कायानां न निमर्गो संघित्वमसञ्चित्व वा नस्माद्'योऽयसक्रमत्वमविरुद्ध, अविरुद्ध
 च तस्मिन् गतिप्रत्यागतिलक्षणं युक्त, यतोऽपदिश्यते होत्र मणिय अदृगा अमणि, तस्य से अवहिद्या 'विचिरं पृथग्मावे' अवि
 विच्य ज्ञानावरणीयादि कर्म्य ग्रथकृत्वेत्यया, विविक्ते-पि अविश्रोयित भवति, यदृच्छिष्ट उदनास्वायत्, जहा पेरइओ मात्रससव चेव
 कम्मम उरुगडिय पदनुवणानु निरिस्सज्जोणिपसु उववज्जति, देयावि प्रायेण सुइङ्गाणसु वेनुववज्जति, उक्त हि—'कथित्वमारोग्यम
 तीय मथा०' अविश्रुणिय जहा धूमिय पोरत्तग परिदुवङ्ग गत्तं पुणो घोवेति, कवनी वा पीनेउ, पुणो पुच्छो उज्जति, एव मव्वे
 निधुवे पुणो तत्तनय विद्रोघवन्, अममुच्छियति 'छिदिग् द्वेवीरुवे' असमुच्छिद्य रिणवन्, जहा 'सुच् विमर्गे' अनुत्तुप्प मित्र
 कलप्रवन्, भण्णुतापी यो तदि हिमादीहि आमगगरहिं त पार्थ उगयितं तां क्काळण णाणुसप्यति, हा! दुदुदु कपति, जहा मव्यापि
 मगगट्टियाणि, अकम्बवेतु पृथक्काडयाण चिसगाणि कम्माणि से य तमा असण्णी मण्णी वा तस्मिन्वर्तकानि च नामादीनि कमावि
 तांसेपि मनिप्पजोग अणुतावधिय नः स्यकर्मठ्ठे कर्ममि अनुमिद्धाः मण्णिकथायातो या तत्परश्रयन्वयकमकतियतिरियमणु

मत्तविभक्तानु, सेमा अमण्णी, त सण्णिक्कायं संक्रभति, भंगा जे संगी वा असंगी वा जहा एगे गामनगराडं वा अन्योऽन्यसंक्रान्त
गत्यागतप्रत्यागलक्षणानुगतिनः असंज्ञिन. सञ्ज्ञिनो वा दृष्टान्तद्वयेनोपसंहताः तेषां सर्वेषां मर्षण, अधुना मर्वे ते मिच्छाचारा
अप्रत्याख्यानत्वात्, कथं, सर्वकडुकविपाक सुचरित्तमपि पुद्गलस्य मिथ्यादृष्टेः, इदानीं चरितार्थस्यापि सूत्रस्य निग-
मनार्थं पुनरामन्त्रण क्रियते, अपचक्खाणित्वात् सव्यजीवसु णिच्च पमहदण्डे सर्वाश्रमद्वारेषु, तानि चैतानि तंजहा—पाणातिपाते
जात्र मिच्छादंमणसह्ले, एवं खलु भगवता अक्खातो, चोदग पण्णवगो एव भणति यदुक्तवानिति, आदौ अहणंतस्म अणक्खस्म
पाचकम्मे णो कज्जति तदेतत् एवं खलु एवमधारणे यथेतदाऽऽदाबुक्त वधक्कट्टणान्तेन सण्णिअमण्णिदिट्ठेहि एवममावप्यप्रत्या-
ख्यानी असंजते अविरते जाव सुविणमवि ण पामति पावे य से कम्मे कज्जति, एवमुपपादिते अप्रत्याख्यानी अविरत इत्यर्थः,
स चाविरती हिमाद्यैः, तेण पाणाइवातेणं, जाव परिग्गहे, क्रोधो जान लोभेत्ति कमाया गहिता, पेज्जा दोसेत्ति कपायापेक्षावेव
रागद्वेषौ गृहीतौ, कलह जाव अविगतिंति णोऽक्रमाया गहिता, ते य एतेसु चेव दोसेसु पाणवधाटिसु समोतारेयव्वा, मिथ्यादरि-
सणाविरतिप्रमादकाययोगाः पंच बन्धहेतवो एतेषु पदेसु विभासितव्वा, उक्तमप्रत्याख्यानेन अप्रत्याख्यानवतां क्रिया च भवति,
कर्मबन्ध इत्यर्थः, तद्विपाकस्तु शारीरमानमा उडूकाओ वेदणाओ तंजहा—उज्जलतिउज्जला जाव दुरधियासे, जे पुण संजतविरत-
पडिहतपचक्खातपाचकम्मा भवति तस्स किरिया ण भवति, कर्मबन्ध इत्यर्थः, तद्भावा नरकादिषु नोपपद्यते, एव सो चोदओ
पचक्खाणकिरियाफलविवागं सुणेत्ता भीतो तत्थ जाव संजते तओ पण्णवगं वंदित्ता एवं पुञ्छति—से किं कुब्बं किं कारवंचं?
संजतविरतजावकम्मे भवति (सूत्रं ६८), सेत्तं सोउं, किमिति परिग्रहने, किं कुब्बं, व्रतं तवो धम्मं नियमं शीलं संयमं

च्छिमेहि नो उववञ्चति पेरय्यदेवेमु तंऽवि जाय अणत्तगा साय अम्मणी नर, मण्णी होआ अम्मणी, मण्णी जहा
 भवति सो अमिविमागाय, निमगत सिद्धा, तण्ण कम्मिन् सधी वा जीव' निमर्गमिद, तय भूयस धानागम्भीयकमोदपासन्नोन्व,
 तत्तरय्योपन्नमात्संस्मिन्, 'पूर्वे यथाश्चित्तं द्रयो'रिति तेन संस्मिन् पूर्व, सत्प्रतिपत्त्या तु पुन' प्रतिपेधं स्मियते, न संस्मो, तय सत्तिनां
 व्यास्थाने इतरपु निवृत्ता कया' तेन संस्मिन्' अष्टावभिधीयते, यथापि प्रमयागरा तथापि गुगागुग्गदगपदद्वादच क्रमो भयति,
 जहा जागरमाणो पुरिमो व्यपिति सिद्धोदयान निद्रावयाव पुन प्रतिपश्यत त्रतिपुदच पुन व्यपिति, एव मच्चिन् नीडानां नैमि
 त्तिक न निमर्गिगममिति बोद्धव्य, यस्मात्तेषां व्यापानां न निपगो सच्चित्तमसंस्मिन् या मस्मादयो'पसकृमत्तरमरिद्ध, अविरुद्ध
 च तस्मिन् गतिप्रत्यागतिलक्षण युक्त, यनोऽपदिप्यत होज मच्चिज अदृश कम्मपि, तथा स अयद्विया 'मिदिग्गुग्गमाव' अत्रि
 विच्य ज्ञानावरणीयादि कर्म प्रयकृष्येत्यर्थं, विविचेऽपि अविप्रोषितं भयति, यदृच्छिष्ट उदनागयात्, जहा प्परइओ मारमसग देर
 कम्मम उच्चङ्गिय पदपुवण्णमु निरिक्कज्जोणिण्णु तत्रवज्जति, देयात्रि प्रायण सुवद्वाणमु चेनुववज्जति, उक्तं हि—'कच्चित्तरमारोग्यम
 तीव मवा०' अविधृम्बिय जहा धूमिय पोहत्तग परिदुद्धेऊव वर० पुणो घोवेति, कवरी वा पीडेउ, पुणो पुच्छो दग्गति, एव मग्गे
 विधुचे पुणो तत्तत्राप विप्रोषयन्, अममुच्छिपति 'छिदिग्गुग्गमाव' अममुच्छिन्न रिणवत्, अद्वया 'सुज्ज विमग्गे' अनुत्तमुग्ग मित्र
 कलत्रवत्, अण्णुनापी यो तद्धि हिमादीहि आमगगरदि तं पाव उन्नित तादं काळण गाणुन'पति, हा! दृदुद्ग कयति, अद्वया मग्गानि
 एगद्धियाणि, अक्खवेतु पुव्विकाडयाव विणगाणि कम्ममाणि अ य तथा अगम्भी मण्णी या सच्चिरर्षकाणि च नामादीनि कमाणि
 तांपि यच्चिप्पजोग ण्णुतावविय नैः स्वकर्मकृते कर्मभि' अनुपिदा मच्चिक्कायानो या सच्चिरयदयगग्गमरत्तियनिरियमणु

सत्त्वविभक्त्या, सेमा अमण्णी, तं सण्णिकायं संरुभंति, भंगा जे संगी वा असंगी वा जहा एगे गामनगराहं वा अन्योऽन्यसंक्रान्त
गत्यागतप्रत्यागतलक्षणानुमर्त्तिनः असज्जिनः सज्जिनो वा दृष्टान्तद्वयेनोपसंहताः तेषां सर्वेषां मर्पण, अधुना सर्वे ते मिच्छाचार्या
अप्रत्याख्यानत्वात्, कथं?, सर्वकण्डुकविपाकं सुचरितमपि पुद्गलस्य मिथ्यादृष्टेः, इदानीं चरितार्थस्यापि सूत्रस्य निग-
मनार्थं पुनरामन्त्रणं क्रियते, अपचक्खवाणित्वात् सव्वजीवसु णिच्च पमददण्डे सर्वाश्रमद्वारेषु, तानि चैतानि तंजहा—पाणातिपाते
जाव मिच्छादंमणसहे, एवं खलु भगवता अक्खातो, चोदग पण्णवगो एव भणति यदुक्तवानिति, आदौ अहणंतस्म अणक्खस्म
पावकम्मं णो कज्जति तदेतत् एवं खलु एवमधारणे यथेतदाऽऽदावुक्त वथरुदृष्टान्तेन सण्णिअमण्णिदिट्ठेहि एवममावप्यप्रत्या-
ख्यानी असंजते अविरते जाव सुविणमवि ण पामति पावे य से कम्मं कज्जति, एवमुपपादिते अप्रत्याख्यानी अविरत इत्यर्थः,
म चाविरती हिमाद्यैः, तेण पाणाइयातेणं, जाव परिग्गहे, क्रोधो जाव लोभेति कसाया गहिता, पेज्जा दोसेति कपायापेक्षावेव
रागद्वेषौ गृहीतौ, कलह जाव अविगतिं चि णोकमाया गहिता, ते य एतेसु चेव दोसेसु पाणवधादिसु समोतारेयव्वा, मिथ्यादारि-
सणाविरतिप्रमादरूपाययोगाः पंच बन्धहेतवो एतेसु पदेसु विभासितव्वा, उक्तमप्रत्याख्यानेन अप्रत्याख्यानवतां क्रिया च भवति,
कर्मबन्ध इत्यर्थः, तद्विपाकस्तु शारीरमानसा उड्डकाओ वेदणाओ तंजहा—उज्जलतिउज्जला जाव दुरधियासे, जे पुण संजतविरत-
पडिहतपचक्खवातपावकम्मा भवति तस्स किरिया ण भवति, कर्मबन्ध इत्यर्थः, तद्भावा नरकादिषु नोपपद्यते, एव सो चोदओ
पचक्खवाणकिरियाफलविवागं सुणेत्ता भीतो तत्थ जाव संजते तओ पण्णवगं वंदित्ता एवं पुच्छति—से किं कुब्बं किं कारवं?
संजतविरतजावकम्मं भवति (सूत्रं ६८), सेत्तं सोउं, किमिति परिप्रश्ने, किं कुब्बं, व्रतं तवो धम्मं नियमं शीलं संयमं

पा संयमनिरयन्नाक्रमो भवति, जेष सुखेन सज्जनकुलाय, किं क्लरवति किमन्य कारयन्ति, शिष्याचार्ययोः संबधो दन्वित ,
 धर्मकथामन्त्र इत्यर्थः, आचार्यो ब्रवीति-वत्सलं सलु भगवता कथाया हेतु पण्यता, अथा च पचकत्वाणिस्म संसारस्स ते हेतु
 छत्रावनिष्ठाया ते येन हेतु मोक्षसाय, तस्य निवृत्तस्य पुनः आगतु सुखदुःखलक्षणं नाहु भिषख् विरतो पाणादवातातो ब्राह्म
 मन्त्रातो, तदेव प्राणातिपाताया मिथ्यादर्शनावसाना' संसारहेतवो, विपरीता मोक्षहेतवो भवति, उक्तं हि- 'यथाप्रकृता यावन्त ०'
 तनोच्यते-एय से भिस्सु विरत पाणादवातातो जाव मन्त्रातो, से भिस्सुः अकिरियाण जाव संवृहे, ज पुन्निस्त सुदग्गमा कय
 संजतो भवति !, तदवमाकृता-एव सलु भगवता आस्सायते संजते जाव संवृहे, एगतपठिते यावि भवतिति वेमि ॥ इति
 पचयन्त्याणकिरिया सम्मत्ता ॥

एव पठितयपचकत्वायपाक्रमस्म आपातो भवति, एतेन आपारसुवज्जपणं, पठिपचखेण अनायाससुच, पददय, आचारो
 यिन्निगवियन्वो, इत्तिके चउद्वगिन्नेवो-जाम ॥१८१॥ गाथा, आपारे णिकमेवो चउकजो गाहा, आपारस्म जहा सुद्धिपा-
 चारय, सुतस्म जहा विजयसुते, आगारस्सुय मणिय ॥ १८२ ॥ गाहा, आपारो यत्र वर्धते भुते तदिद आचारयुत तस्य
 अनाचारयुतम्, नकारणेन प्रतिषेधं कियत, न आचारयुतं अनाचारयुतं, अनाचार इह वर्धते इत्यतो अनाचारयुत, अनाचारोय
 वज्जयत आचार एव भवति, मार्गविपरिक्लृप्तमन्त्रमार्ग्यन्त, यथा मार्गविपरिक्लृप्तः उन्मार्गं वर्धयेत्, नापचगामी भवति,
 न चो मागदोर्पेदुज्यते, एवमनाचारं वर्धयन् आचारयान् मयसि, न चानाचारदोर्पेदुज्यते, ते तु अनाचारे अपमसुतो न आपजति
 तस्य कारणेण आचारसुभ मणति, 'वज्जयन्ता मदा अणापारा' 'अवज्जसुत' गाथा एतस्म उ पठितेदे ॥ ॥ एतरस्म ? जो

अज्ज्ञत्थच्चियस्सत्ति तेण अणायारसुत्त णामेण होति अज्झयणं, मो पुण पाविओ इह अणाचारो वणिज्जति, गतो णामणिप्फण्णो ।
 सूत्तालावगणिप्फण्णे-बंभचेर आदाय (सूत्रं ६३६), (इत्थो शीलाङ्कीयायां आदाय बंभचेर) गृहीत्वा आचारोत्ति वाऽऽचरणंति
 वा संवरोत्ति वा संजमोत्ति वा बंभचेरति वा एग्ह, 'आसुपन्ने' आसु प्रज्ञा यस्य भवति स आसुग्रज्ञो, केवली तीर्थकर एव तस्य
 वक्तव्यव्यापारः 'तीर्थग्रवर्त्तनफलं यत्प्रोक्तं' अन्ये तु केवलिनो धर्मोपदेशं प्रति भजनीयाः 'इमं वई' तं इमां वक्ष्यमाणां वाचं क
 उक्त्वां कतरां वा ? यस्मिन् धर्मे 'अणाचारे' अणाचारेज्ज, अस्सि तावके धर्मेऽनाचारः अकर्त्तव्यमित्यर्थः, अनाचारवर्त्तो च न
 ब्रूयात् कदाचिदिति, अहनि रात्रौ च सर्वावस्थासु, ते तु यथा लौकिका 'न नर्ममयुक्तं वचनं हिनस्ति' तन्न, मम्यग्दर्शनज्ञानचारि-
 त्राणि मोक्षमार्गः' सम्यग्दर्शनाचार एवादाबुच्यते अनादीयं परिन्नाय ॥ ६३७ ॥ नास्य आदिर्विद्यत इत्यनादि अनवदग्गमि-
 त्यपर्यवसानं चास्ति, तदनित्यमिति परतन्त्री ब्रूते, सद्कारणवन्नित्यमिति, सांख्यानमप्यहेतु सन्नित्यं, तदेवमनाद्यविपर्यवसानं च
 शाश्वतं चैकेषां, शाक्याः पुनस्तद्विपरीतां ब्रूते —सर्वमदिमवदग्गं च घटवदशाश्वतमित्यर्थः, तदेवं परतन्त्रा केचित्शाश्वतमादिन
 इत्यर्थः, 'सासयमसासए वा इति दिट्ठिं न धारए' इत्येवं दृष्टिं दर्शनं न धारयेत् हृदि मनसि, दोषः, कतालम्बेन चैतत्,
 एतेहिं दोहिं ठाणेहिं (सूत्रं ६३८), विविधो विशिष्टो वा अवहारो व्यवहारः अनुपदेशः अनुभारः, अनित्यादिव्यवहार इत्य-
 नर्थान्तर, कथं ? एकान्तेन च शाश्वतवादिनो न व्यवहारिणः, ते तु हि सर्वे सर्वत्र सर्वथा सर्वकालं च नित्यमित्येकं ब्रूयते, तेषां
 संसाराभावात् तदभावे प्रागेव मोक्षाभावः, अशाश्वतवादिनामपि सर्वेषां सर्वत्र सर्वकालं चानित्यमिति ब्रूयतां क्षणभङ्गित्वात्संसा-
 राभावस्तदभावे च प्रागेव मोक्षाभावः, बन्धमोक्षार्थश्चायं प्रयासः, किंचान्यत्-सुहृदुक्खतंपयोगो एगंतुच्छेतम्मि य, यस्य चैतो

प्राप्ताप्राप्तप्राप्तावेकान्तेन न व्यग्रहारमनरत इत्यतः 'ननेहि दोहि ठाणहि अणाचारं विजाणणहि' मय्यग्रदुर्धनविराघनेत्यर्थः ,
 मदमात्रं प्रागपि धानचारित्रयोरप्यभायः स्यात्, कथं प्रतिपत्तव्यं कथं वा ध्यवहारो भवति ? उच्यते—मदमकार्यस्यैवात् सत्प्रति
 पत्त्यं अंगुलीपरकृष्टान्तः, यथा सुवर्णं गुणस्वेनाविधिनमत्र क्लृप्तान्तरतः अंगुलीयकस्वेनोत्पद्यते, तद्विनाम च सुवर्णस्यानिवृत्तिः ,
 अन्वेषे च जीवो जीनस्वेनाविधिन एव नामकर्मप्रत्ययाभरकादिभावेनोत्पद्यते नारकादिगिगमाच्च मनुष्यत्वेनोत्पद्यते, जीवत्रयं तु
 नारककाले मनुष्यकाले चावस्थितं, यन्मृगदिश्यव्यायोज्य, स्यात्—आकाशाद्रिपूरपादविगमो न विद्येत, तत्राप्युत्तरं आकाशादौ
 तिष्ठ परपश्यतो, अत्राह—ननु आक्यदृष्टिरेव उच्यते, तेषां हि पुत्रलो नित्यामित्यस्य प्रत्ययानीयः, अस्माकं तु नित्यामित्या
 मयमाया इति वाच्यमतत्—उत्थापयविगमधौक्यपर्यायत्रयसंग्रहः। कृत्स्न भीषर्दमानस्य प्राप्तन (आमन सुवि) ॥१॥ एव सर्वमायानां
 मयमाना उच्यमाना यग्रहारमनरति, व्यग्रहारोदयत च मन्यमानमव्यमान वा न आचारं विज्ञा, अयमन्यो दर्शनाचारः ,
 'योश्चिञ्चिस्सति सत्थारो' यस्य किलापगर्गोऽस्ति न चास्ति नवनवोत्पादः, तस्यानन्तरात्कालस्य सत्थारोवि ताव योश्चि
 जिस्सति तीर्थकरा इत्यर्थः, किमपि पुन ज अण्णस्म य परिवारो मोक्खं गच्छति, आह हि—“स्येद्वानामतीत कालं किमिदं
 त्वन्नननद्विगुणं” तन्नूक्तं 'अदिदच्चद्विगुणादं' गाथा, अमहद्वा—अक्षीणकृदुपशब्दनेन गतिग्या भविस्सति, ग्रथिं न मक्ता
 मेतु गठियमस्या इति वाक्याध्यवहारः, स्यात्—अतीति-यक्यपु सिद्धेपु अमक्याः आम्यन्ति, यत् संसार परिह्रास्यति, ग्रथिं न मक्ता
 न मोधाभाय इति न दोषः, अग्रथ च संसारभाधाविति इदं विद्वद्वा भवितव्यं, मुख्यं स्वप्न सीतोन्नायइत्यादि, अथ मा गुरुंमार
 इति तत्र अपवग एव नाम्तीति मन्तव्यं यत्तव्यं वा, तथाज्जादि माययति णो यदज्जा, मा भूत्संसारभाय इति दोषः, अथवा

भणति मपक्वत्वचोदओ सव्वे भनसिद्धिं० एवं मासतिच्चि, जडवि जीवा भिज्झिस्संति तहावि भवसिद्धियविरहिओ लोगो न भवि-
 स्सति, ण णामऽभनसिद्धिः, एवं सासतिच्चि वा अमामतिच्चि वा णो वदे । एतेहिं दोहिं ठाणेहिं ववहारो (सूत्रं ६४०),
 इमाणि दोर्माण द्वाणाणि-वोच्छिज्झिस्संति भविआ अथवा णो वोच्छिज्झिस्संति, णो णामऽभविआ, अथवा सेमा सव्वे गंठिया भवि-
 स्संति, तहावि एतेहिं दोहिं ठाणेहिं ववहारादीत्यतथ दर्शनं न भवति, एतेहिं दोहिं ठाणेहिं अणाथार विजागए, कतरं अनाचार ? ,
 दर्शनानाचार, स्यात् कथं मन्तव्यं, वक्तव्यं वा ? “जयन्तीति ! से जहा णामए सव्वागाससेही” एवं मन्तव्यं, परेण वा पुट्टेण
 वक्तव्यं, उक्तो दर्शनाचारस्येति । इदानीं चारित्रं प्रति श्रद्धानमुच्यते-जे केइ खुड्डया पाणा ॥ ६४ ? ॥ वृत्तं, इन्द्रियाणि प्रति
 खुड्डया सव्वे एगेदिया वेइदिया कमवृद्धि जाव पंचेन्द्रिया, अथ शरीर प्रति कुंथुमादी खुड्डया हत्थिमादी महालया, संति-विद्यन्ते
 सर्वे लोकप्रत्यक्षा, आलयः शरीर, महानालयो येषां ते महालयाः, तौव जिघासुर्यदि कश्चित्पृच्छेत् आर्जवचां दुर्विदग्धो वा-सरिस्सं
 वेर कम्म ते मारेमाणस्स, कि सरिसो कम्मबंधो भवतिच्चि, तत्थ को ववहारो ?, उच्यते-एतेहिं दोहिं ठाणेहिं ॥ ६४२ ॥ वृत्तं,
 कथं न विद्यते ?, जइ भगति-सरिसो कम्मबंधो तो महालया परिचत्ता, इतरथा ते थूलत्ति कया, अथ न भीरू लोगरवभीरू य
 ते परिहरति खुड्डलए य कुंथुमादि एगिंदिए वहतो, दोहिं ठाणेहिं ववहारो न, समं ब्रुवता महालया तथाऽनुज्ञा, विपमं ब्रुवता खुड्ड-
 लाघातानुज्ञा भवति, तेन धर्मसंकटमेतत्, न कश्चिज्जानानो धर्मसंकटमनुप्रविशेत्, अत्र दूषगणिक्षमाश्रमणशिष्या भट्टिया-
 चार्या ब्रुवते-अत्र निस्तुपमेव वाक्यमतो अवचनीयवाद इति, स तु तैरेव पुनर्विशेषितः, यथा शाक्यानां नित्यानित्यावेत्यवचनीयः
 पुट्टलः अस्माकं तु विशिष्टं अवक्तव्यं, कथं न वक्तव्यं ?, तुल्योऽतुल्यो वा घाते बन्ध इति तृतीयमवक्तव्यं, अन्यमस्या आचारं

शनि पृष्ठा-आगरारम्भ(इमाणि) च ॥६४३॥ इतः, आधायिकर्म साधु मनस्याधाय प्रकरणमित्यर्थः, 'अन्योऽन्य' इति त्रीप्ता,
 अन्य इति प्रथमतः तस्यादन्य संयतस्यत्यस्यत तस्यान्यस्याधायकर्म कर्तुं कर्मलेपेन किं लिप्यते नोपलिप्यत इति प्रश्नः?,
 उपरा-गणवि दोहि नणेति ॥६४४॥ वृत्त, कथं अवग्रहरोज्जाचार्यः?, उच्यते, यति प्रवीति अतिय कम्मोवल्लिषोति एका
 न्नन नन इत्यथारम्भमाग भ्यतिक्रान्ता, माधर परित्यक्ता, स्यादत उगलिषेचि, उद देवोवि वज्जति ननूक्तं 'तिदि छप्पेहि
 नीरा अण्णाउप्रणाण कम्म भवति' 'तुम किं मम अप्यवचाण चेय आहाकम्मणेण दिग्गेण?' यत दाता वध्यते, अलयायुष्क च कर्मो
 पपीयत, द्विज-अकृतास्याग्नदोषे चय क्वचिरपि पश्येत्, नैय मन्वेत्, तेन उगलिषेति न वक्तव्य, अइ मणति—गवि अण्णे
 रंगार कट्टनि एर नान्यस्य कम्मणा अन्यो युज्यत तन मुगएणन्तन दातव्यमेव च इति अत्र दोषः, जो देति सो पात्र कम्म
 छन्दे नीगारयात करइ इति परिचया, नज्जि पाण वचेति तेऽवि परिचया, तदेव चर्मसकइमिति कृत्वाऽन्योऽन्यस्य कर्मणा
 उगलिषो अनुगलिषो वरपुष्पमान व्यरारं नापरति पगतण, किंवाण्यत्-ये यदान एससंति० तद्वतोवि जे पियेसेवेति, अपमन्यो
 इदमने प्रति रागाचारः, मयथा-जमिद ओरलमिति ॥६४५॥ वृत्त, ये इति अग्निदिष्टस्य निर्दोषः, इदमिति सत्तलोक प्रत्यक्ष
 आहारमपि कर्षानिरप्रत्यक्षमय, ऐक्यमपि प्रत्यक्षमेव, तेजमकार्मणे प्रत्यक्षानिनां प्रत्यक्षे, एतस्मिन्मोक्षारिके साधिते दोषा
 व्यपि माप्तितानि मगति, विष्णु प्रच्यति एतदौदारिकं श्रीरं कार्यं कार्मकक्षरीरा निष्पन्न तस्मिन्मनयोरकृत्यमुताहो अ-यस्व?,
 इतः संत्रय इति चेत्, उभयथा एतन्नात्मायमगणयोरिह तत्पुण्योत्पुण्यमिदं दृष्ट्वा, तत्र एव कारणान्तरतः अभिमदं प
 निरर्पयति, आदेशे रगादन्नदन्त्यमयोगा मदग्रन्थाया उपलब्धे सति कार्यकारणयोः तस्यै मिथश्चय एषा इत्यतो नः सञ्चयः,

किं कर्मणशरीरमौदारिक भिन्नदेशमारभते प्रतिबिम्बवत् उताभिन्नदेशं तंतुपटत्रदिति तत उच्यते, एकाश्रयत्वाच्च प्रतिबिम्बवद्भि-
 न्नदेशं, तंतुममूर्हेर्नो वा स्याद्, उक्त हि—‘जले तिष्ठति०’ आहारात् तावत्तंतुपटमदभिन्नदेशः कार्यकारणसंबन्धः कर्मकौदारि-
 ककार्यौ, तत्क्रमेकत्वमनयोस्तान्यत्वं इति, उच्यते, मदमत्कार्यत्वात् घटगदेतत्स्यात्, उक्तं च—“गत्य पुढगी विमड्ढो घडो”ति
 एवं न कर्मणशरीर प्रत्याख्यायौदारिक भवतीति एकत्वं सिद्धमनयोः, सूक्ष्मस्थूलमूर्तिमन्मादचाक्षुषत्वान्निरुपभोगसोपभोगत्वाच्च
 स्पष्टं अन्यत्वमित्येवं सदसत्कर्मकौदारिकयोरैकत्वान्यत्वं प्रति भजनीयता, वैक्रियाहारकयोरपि, तैजसमपि कम्मकातो णिष्क-
 ज्जति, तत्थवि भजना, इत्थेवं एकात्तेन तु एकत्वमन्यत्वं वा ब्रुवतो वागनाचारो भवति, तेण एतेहिं ठाणेहिं ॥ ६४६ ॥ वृत्तं,
 पच्छिमद्वसिलोएण वित्तिज्जिया पुच्छा, सन्वत्थ वीरियं अत्थि यथा कार्यकारणयोर्वक्तव्यावक्तव्यतोक्ता एवं कर्तुं कर्तव्ययोरपि, किमे-
 तत् सर्वं सर्वकार्ये किं कर्तुः सामर्थ्यमस्ति उत नास्तीति प्रच्छा, उच्यते, शिक्षार्थं पूर्वमशिक्षापूर्वकं च, केषु कर्तुः सामर्थ्यमस्ति
 केषु च नास्ति, तत्र शिक्षापूर्वकं घटादिष्वपि सामर्थ्यं अशिक्षापूर्वकं गमनादानभोजनाद्यासु क्रियासु चैवं सामर्थ्यनास्ति, उक्तं
 हि—“छाहिं ठाणेहि जीवस्म नत्थि उट्ठाणेइ वा० लोगं च अलोगं च’ एवमवचनीयत्वादः प्रसक्त इति कृत्वा साम्प्रतमपवादः क्रियते,
 न सर्वत्रावचनीयवादो भवति, तंजहा—णत्थि लोए अलोए वा ॥ ६४७ ॥ वृत्तं, प्रत्यक्ष एव दृश्यते म कथं नास्तीति संज्ञा हृदि
 निवेशः इति, व्यवहारो वक्तव्यो, यच्चास्ति लोक इति लोकविरुद्धं चैव, प्रतिषेधश्च कथं?, प्रतिषेधकोऽस्ति? अप्रतिषेधे लोको
 नास्ति?, स हि लोकान्तर्गतो वा न वा?, यदि लोकान्तर्गतो यथा भवानस्ति किमेवं लोको न भविष्यति?, उत लोकवहिर्भूतो
 वा ननु लोकस्यास्तित्वं सिद्धं यस्य भवान् बहिर्वर्तते, वक्तव्यवचनाव्यविशेषा न च कश्चित् प्रतिषेधयति, लोकास्तित्वे अलोक-

यति एत्या-आरात्म्य(इमाणि) च ॥६८३॥ दृष्ट, प्राप्ताधिकर्म साधु मनस्थापाय प्रकरणमित्यर्थ, 'अन्योऽन्य' इति वीप्सा,
 अन्य इति प्रमंयत तस्मादन्य सयतस्वत्यसंयत तस्यान्यस्याधायकर्म कर्तुं कर्मलेपेन किं लिप्यते नोपलिप्यत इति प्रश्नः ?
 उपान-गणहि दोहि द्राणेहि ॥६४४॥ दृष्ट, कथं अवधारोऽज्ञाचार्य ? उच्यते, यति प्रतीति अतिय कर्मोवल्लिखति एका
 नीया अप्ताउपमाए कम्म भवति' 'तेण किं मम अप्पवषाण वेव आहाकम्मेण दिग्घेण ?' येन दाता बध्यते, अदयापुष्कं च कर्मो
 पपीयत, दिग्घ-अठ्ठाभ्यागनदोषं चर कधिदपि पडयेत्, नैर मन्येत, तेन उवल्लिखेति न वक्तव्य, अह भवति—णवि अण्ये
 म्भार कट्टति णं नान्यस्य कम्म भन्यो पुज्यते तेन मुगएणान्तेन दानव्यमव च इति अत्र दोष, को देति सो पाव कम्म
 एव जीवोरपाल करद इति परिगृह्यो, नैत्रि पाण ववेति तदपि परिचला, तदेव धर्मसंकटमिति कृताऽन्योऽन्यस्य कर्मणा
 उगन्निनो अनुगतिसो धत्तुच्यमान व्यग्रारं नाचरति एगतण, किंचान्यत्वे यदा न पससंति० तद्वतो विजे भिसेवेति, अयमन्यो
 दन्नन शति गगागर', तपया-जमिद ओरलमिति ॥६४५॥ इव, ये इति अनिर्दिष्टस्य निर्देशः, इवमिति सग्यलोक प्रत्यक्ष
 आहारकमपि कर्पाचितप्रत्यक्षमय, पेरिकमपि प्रत्यक्षमेव, तत्रमकर्मणे प्रत्यक्षानिनां प्रत्यक्षे, एवमिदं धौदारिके मायिते दोषा
 व्यपि मायिनानि भवति, द्विगः प्रव्यति एतदौदारिक त्रीर कार्यं कर्मकृतीरा निष्पन्न तरिभनयोरेकत्वमुताहो अन्यत्व ?
 इव सत्रय इति गन् उभयथा एणरात्मायकारणयोरिदं संतुपयोरपुगपतिमिद्विष्टण, तत्र एव कारणान्तरतः अभिमर्शं पट
 निरर्त्तयति, आदन् गदनुदइत्यमयोया मदव्युत्थाया उपलब्धे मति कार्यकारणयोः संबंधे भिद्यद्वयता एता इत्यतो न संशयः,

किं कर्मणशरीरमौदारिकं भिन्नदेशमारभते प्रतिधिंवचत् उताभिन्नदेशं तंतुपटवदिति तत उच्यते, एकाश्रयत्वाच्च प्रतिविम्बवद्वि-
 न्नदेशं, तंतुममूहैर्नो वा स्याद्, उक्तं हि—‘जले तिष्ठति०’ आहारात् तावत्तंतुपटवदभिन्नदेशः कार्यकारणसंयन्त्रः कर्मकौदारि-
 ककायौ, तत्किमेकत्वमनयोरुतान्यत्वं इति, उच्यते, मदमत्कार्यत्वात् घटादेनत्स्यात्, उक्तं च—‘णत्थि पुढमी विमड्ढो घडो’ति
 एवं न कर्मणशरीरं प्रत्याख्यायौदारिकं भवतीति एकत्वं सिद्धमनयोः, सूक्ष्मस्थूलमूर्तिमत्पाटचाक्षुपत्वान्निरुपभोगयोपभोगत्वाच्च
 स्पष्टं अन्यत्वमित्येवं सदसत्कार्मकौदारिकयोरैकत्वान्यत्वं प्रति भजनीयता, वैक्रियाहारकयोरपि, तैजसमपि कम्मकातो णिप्फ-
 ज्जति, तत्थवि भजना, इच्चैवं एकात्तेन तु एकात्त्वमन्यत्वं वा द्रुवतो वागनाचारो भवति, तेन गतेहिं ठाणेहिं ॥ ६४६ ॥ वृत्तं,
 पच्छिमद्वसिलोएण वित्तिज्जिया पुच्छा, सन्वत्थ वीरियं अत्थि यथा कार्यकारणयोर्वैकल्यावक्तव्यतोक्ता एवं कर्तृकर्तव्ययोरपि, क्रिमे-
 तत् सर्वं सर्वकार्ये किं कर्तुः सामर्थ्यमस्ति उत नास्तीति प्रच्छा, उच्यते, शिक्षार्थं पूर्वमशिक्षापूर्वकं च, केषु कर्तुः सामर्थ्यमस्ति
 केषु च नास्ति, तत्र शिक्षापूर्वकं घटादिष्वपि सामर्थ्यं अशिक्षापूर्वकं गमनादानभोजनाद्यासु क्रियासु चैवं सामर्थ्यमस्ति, उक्तं
 हि—‘छहिं ठाणेहिं जीवस्स नत्थि उट्ठाणेइ वा० लोग च अलोगं च’ एवमवचनीयवादः प्रयुक्त इतिकृत्वा साम्प्रतमपवादः क्रियते,
 न सर्वत्रावचनीयवादो भवति, तंजहा—णत्थि लोए अलोए वा ॥ ६४७ ॥ वृत्तं, प्रत्यक्ष एव दृश्यते म कथं नास्तीति संज्ञा हृदि
 निवेशः इति, व्यवहारो वक्तव्यो, यच्चास्ति लोक इति लोकविरुद्धं चैव, प्रतिषेधकोऽस्ति? अप्रतिषेधं लोको
 नास्ति?, स हि लोकान्तर्गतो वा न वा?, यदि लोकान्तर्गतो यथा भवानस्ति क्रिमेवं लोको न भविष्यति?, उत लोकवद्विर्भूतो
 वा ननु लोकस्यास्तित्वं सिद्धं यस्य भवान् बहिर्वर्तते, वक्तृवचनवाच्यविशेषा न च कश्चिन् प्रतिषेधयति, लोकास्तित्वे अलोक-

न्याय गुरादृशग्रीनाण्डीविनयगच्छायातप्यदिति दृढसिद्धस्तस्याश्वेन सदा मनसि निवेद्ययेत् । किन्तु 'अन्धि लोण अलोण
 यः' अत्रापि मवनीय अस्ति मन्त्रो, आदिद्वो लोक' अरिपता अपद्रवादिद्वो णस्ति तथावि लोकविच्छदमिति कृत्या मज्जनावादो
 नात्यन्त । अग्नि जीया जीया वा ॥ ६४८ ॥ इत, जीयद्रूपमिद्वो तद्गुणासरो यत उच्यते-गन्धि धम्मे ॥ ६४९ ॥
 तत्र नृणां नृणां न ताम्युपगमो भवति, वमनो हि अम्युदयनि धयमयो मिदिरिति, अयथाग्युपगम्यते धर्मिकस्य, स
 धर्म प्रथमो वा, उच्यते तु 'अन्धि धम्म अचम्मे या' धमायमानन्तरं धर्ममोक्षो मन्त्रः अचर्मश्च कारण धन्वस्य, धर्मस्तु
 गगगधर्मो वीनगगधर्मश्च, तत्र मरागधर्म' न्याराज्याय, धर्म' स्वगाय, वीतगगधर्मस्तु मोक्षाय, तं तु प्रायेण विप्रितलोका
 नोदयनाया धमायमा धर्ममोक्षो नच्छति, प्रकृर्त्तनादयाम (भान्) अम्युपगमनिरियदोषाध वाच्या, धर्माधर्मधन्व मोक्षस्ति
 यः ॥ ६५१ ॥ इत, तत्र धर्म पुण्य णयविध, पुण्य सुखादि, अथवा योगलक्षणा च सुम गोत्रादि, यत्र पापा न्ति, पुण्यतिक्काउ
 पुण्यपायानन्तरं नामवा मंगरक्रिया या, न्ति क्रिरियसि अक्रिरियायादिषो भणति, कश्चित् एषत-मर्त्यद्वत्याद्यते धन्वन्, यन्धो
 नान्न तत्र क्रियातद् धर्म्यदेत्यत अक्रिरिया न्ति, उत उमयमत एतदर्थं नन्ति क्रिरिया अक्रिरिया वा, अरिय क्रिरिया
 अक्रिरिया वा, तत्र जीरपृद्रत्तामगम्विती च क्रियासन्तो, धयायर्वाकाद्यानि, निष्क्रियानि, प्राणमिहित आधर, मन्त्रेदास्तु णस्ति कोदे

च साणे वा ॥६५६॥ वृत्तं, दृश्यन्ते हि यथास्वं क्रोधादिरूपायाभिभूता वधैरप्रवृत्ताः तत्कथं कपाया न भविष्यन्ति, नत्थि
 पेज्जे ॥ ६५७ ॥ वृत्तं, प्रीतिः पेमं वा पेज्जं वा, तद्विपरीतं दोषः, एतेहिं चैव-कमाएहिं चैव, कसाएहिं पेज्जदोसेहिं वा संसारो
 वा चाउरतो णिव्वनिज्जति, तेण णत्थि चाउरतो संसारो ॥ ६५८ ॥ वृत्तं, चत्तारो अंता जस्स स भवति चाउरंतः, तत्थ
 तिरिक्खजोणियमणुस्समा पच्चक्खत्तिक्राउं ण वदति णत्थि य मणुयो, रइयजुमलय जहा सेसाणं, णेरइयपज्जंता अणुमाणगिज्जा०
 बुचंते, ण बुचंति-णत्थि देवो व देवी वा ॥६५९॥ अत्थि देवो व देवी वा । देवाणंतर णत्थि सिद्धि असिद्धि वा ॥६६०॥
 केचिद् भुवते मोक्षोपायो णत्थि, तेण बुचंति, 'णत्थि देवो व देवी वा, णत्थि सिद्धि असिद्धि वा' जइ कोइ भणेज्जा सकपुव्वो उ,
 'जले जीवा थले जीव'त्ति, कोइ जीववहुत्ता अहिसाभावा च णत्थि सिद्धी नियंठाणं ॥६६१॥ तत्प्रतिपेधार्थमुच्यते-अत्थि
 जीववहुत्वेऽपि, कथमिति जीवत्, तदुच्यते 'जलमज्झि जहा णावा' णत्थि साधू अमाधू वा, णिव्वाणसाधगा अहिंसादि हेतू
 साधयंतीति साधू, तत्केचिद् भुवते विणावि जीववहुत्वे नैव शक्यते मोक्षः साधयितुं कसाद् ?, यतश्चलं मनः, अविनयवंति चलानि
 चेन्द्रियाणि, ताणि न सुखं निग्रहीतुं, अनिग्रहीतेषु च कथं मोक्षः स्यात् ?, उक्तं हि 'चंचलं हि मनः पार्थ०' यसादेवं तस्मान्नास्ति
 साधुः, साध्वभावाच्च तत्प्रतिपक्षभूतस्य प्रागेवासाधोरभावा इति, तदुच्यते-अत्थि साधू असाधू, कथं साधू भवति ?, उच्यते, णाणी
 कम्मसक्खो, विसयाण अणुवत्तणं, अथवा साधुरेव साधुः संयत इत्यर्थः, विवरीतो असाधुः, णत्थि कल्ल्याणेति ॥६६३॥ (सूत्रं),
 यथेष्टार्थफलसंप्राप्तिः कल्याणं, शाक्या भुवते-सर्वमनिमित्तमनात्मकचक्रात् कल्याणमेव न विद्यते क्वचित्, पात्रं कथं णत्थि ?,
 सर्वमीश्वरविकार इति कृत्वा, कुतः पापं नेच्छंति परलोकिके ?, शाय्यास्तु कल्याणमेवैकं नेच्छंति, तेषां त एवानाश्यासादयो दोषा

अभिप्रायः, यं तु अत्रि फलान्ते पापे या कथं फलान्ते, फलान्ते विद्यागन्तान्, प्रत्यक्षतो हि कल्याणपापफलविपाका दृश्यन्ते,
 रातिगुणितदुःखितादिषु मुदविद्यागदृष्टिवागाद् एष्य दरिभ, उक्तो दृष्टि प्रत्यानाचार आचार, अयमन्यो दृष्ट्यामनाचारः, पाप
 राति फलानि फलोति वेदयति वनि, अत्रैकनन एम फलान्ते पावउ(ग) ॥६६४॥ (सूत्र), पुरिसे मण्यामाणे ववहारो न विव्रति,
 तत्र वन् धरणे, कथं वादायधरी न भरत्येकान्ननः, उच्यते, मात वेत्यादि फलान्ते, एतेमि सेमाणि य एतेम क्करणेण पाव,
 जात्र मुदमसंपादयद्वधत्रो मो आउमोहनिजवत्तात्रो छ कम्मपयडीओ वधमाणे पाणावरणिजअंतराईयाद् वधति, ताओ जाओ
 प्रायस मुदं वेधति, तदापि एफान्नन यल्लणकारी न भवति, अथ वेदनं प्रति अणुचरोरवाइयावि किंचि अद्यमं गाणावरणिज
 वदेति, नय तेमि न मन्धं वापाररणीज सीण, एव दरिमप्पारणिजपि अंतराईयपि, मणुस्सेसुनि तित्यगरोवि सीउण्ढादीणि असा
 ताणि वदति जय उति मो गीण्ठमायो ण पाणा० पात्र वधति, तात्र वेदति नामगोच अमात च, तेम एगतक्खणो ण वधन्तो,
 एगतपाओ मिच्छादिद्वी परमक्खलेस्सो उक्तोस संकल्लिङ्गणि परिणामोच्यते, वदवि मो वधं प्रति एगतपाओ तदावि कदाचित्
 मानावदधो इजा, उभागीतो मुमगाभोदयो वा, विजया पविदिओ उत्तमसंघयणो य, एव गगतपावोचि मो न व्यवहारमवतरति,
 यमाभय तन्मादफान्न निद्वेद्यव्यवहारो न विजति, ववदारायेदं च मण्यामाणमुच्यमान वा वैरं प्रगृहे, कर्मण एव च वैराभ्या, उक्त
 दि-‘पाव धजे वर०’ एव दि लोकरिउदमुच्यमान वैराय, उक्त दि-ज्ञाता यथा०, अत्रोच्यथाऽल्लाप च वैरं, तथा चोक्त-जीहा
 अहा पमाण ज म’ एव तु गृहमं प्रय, ऊरएयः धमणा अपि तावच्च जानन्ते ज्ञान्पादय’ किमु गृहस्याथ पाला, मूला एव अत्रा
 नस इत्यर्थ, यद्यपि न मन्त्राग्रपरत्रावधिदाराः लोकन पण्डिता इत्यपदिन्यत तथापि पण्डिता इति पाला एव प्रत्यवसेया,

अयमन्यः अवाच्यसंग्रहः प्राक्तनेनैव श्लोकेनाभिधीयते असेसं अवग्यं वावि ॥६६५॥ (सूत्रं), अशेषं कृत्स्नं सम्पूर्णं सर्व-
 मित्यनर्थान्तर, न सर्वमुक्तमेव भवति, सर्वो ग्रामो आयात इति अवाच्यमेतत् एकान्तेन, कथं?, जीवाजीवसमुदायो हि ग्रामः
 स कथं सर्व आयास्यति, अशेषो वा ओदनो त्वया मया युक्त इत्यव्यवहारः, तत्र हि शिक्थादयः, शिक्थैकदेशावयवा ओदनः,
 गन्धश्च विद्यत एव, यद्यपि अशेषा मिथ्या वा युक्ता अणत्थ वा पक्विक्ता तहावि गंधोऽस्ति, न चापद्रव्यो गन्धो भवति, एवं
 चेव जह भणति-देहि देहि भुंज भुंज वा अज्जवि अस्वयो कूरो अच्छति, न हि कृतकानां द्रव्यानां अक्षतता विद्यते तेण ण सव्व-
 मस्वयं वत्तव्वं, ननु संमारः कथं?, उक्तो हि सो सव्वकालदुक्खो, उच्यते, 'पणवणामग्गोऽयं' जेण वुच्चति तो सव्वकालदुक्खो,
 इहरहा सुहंपि अत्थि दुक्खपि, ननुक्तं सादं च वेदणिजं, सातं च नवपदार्थः, तत्थ पणवणं पडुच्च तत्थिमो पदत्थो-सुहोदयं,
 किं पुण्णं पुव्वम्मिज्जति पावं पच्छा मिज्जति, एगमेगंतेणं सर्वदुःखमुच्यमानं व्यवहार नावतरति, वज्झमाणाण वज्झति सर्वलोके विरु-
 द्धमेतत् वज्झं पाणाति मणमावि ण सम्मतं किमुत्त वक्तुं?, कम्मुणा वा कर्तुं, अतो न वक्ति वध्याः प्राणिनः, अथ अवज्झा, कथं न
 वाच्यं?, नन्वेतदपि लोकविरुद्धमेव, कथं?, अहिंसकः स्वयं न च वक्ष्यति अवध्याः प्राणा इति, उच्यते, सत्यमेतद् स्वयं क्रियते
 तदन्यस्याप्यपदिश्यते, किन्तु यदि कश्चित् सिंहमृगमार्जारादीक्षुद्रजन्तुजिघांसु ब्रूयात्-भो माधो! किमेतान् क्षुद्रजंतून् घातयामि
 उत भुञ्चामीति, तत्र न वक्तव्यं भुञ्च भुञ्चेति, ते हि मुक्ता अनेकाना घाताय भविष्यन्ति, एवं चौरमच्छवद्रवंधादयो न वक्तव्या
 भुञ्च घातयेति वा, आह च-'ग्रसत्येको मु०' अव्यापार एव साधोः, तेन व्यवहारपक्षे नावतरति, यस्माच्च व्यवहारपक्षातिक्रान्ता एवं-
 प्रकारा वाक् तस्मादिति वाचं ण णिसरे, एवं ताव लोगो जं भणति 'असेसं अवग्यंति वा' तं तहा ण वत्तव्वं, उच्यते किञ्चि-

दन्त्यपा, बहा वि !, वीसंति० ॥६६६॥ (गुप्त्रे), निद्रुअण्णो सत्ताओक्कन पिधानेन निमृत्त तात्मा वेपो न भवति निमृता
 त्मानः पुगतरपदिट्ठो परिपूठपाणियपायिणो मोइणो णगपिणो विविषिका, नेमिपि णो घ्यायिन इत्येवमादि न निमृत्त, निम्बवा
 मेधविपिणो साधुजीविणोसि ण कस्सइ उवग्गयेव जीयति, क ? , कइदागइमयायअिणो, एव घचे ते मिअ पडिवअत्तिनि, एव
 दिट्ठि न चारेख, परेव पुट्ठेण एव मणेखा—एते वरागा चालतपस्सिणो मन्त्र मिअ करेति, लोकरिउद व, स भणतस्स ते लोण
 गावरुहीयूता पच्छा डोगो मा मणिदित्तिपि एत मदीये मत्तिवया गुणदेपिण , अविदुः कस्सति ण य उवममति, वेडवि य जार
 मेवेखा ताव उववअंस्ति तो कइ एगवेण एव युचति—सुअयेतं गिरत्थग किलिम्सति, नो णिचपुट्ठो वा भणिति—अणागाइमिअ
 दिट्ठो, एतेवि किंचिद्वेलोणफल्लिग गिअवणन्ति, अयमणो अअउत्थियगिइत्थाणं दाण प्रत्यप्यगहा—‘अकिअणाण पडिल्लभो
 ॥६६७॥ (बन्ने), दान देसि देयेते वा दक्षिणां, दक्षिणां प्रति लभो, दक्षिणायाः प्रतिलभ’, अथवा दक्षिणाया लभे प्रति दक्षिणाल
 मत्तया वा लमितः स प्रतिलम्भ प्रतिमानवत् सम्मानितो वा भवति, एव प्रतिभारत्थयक्कराश्रतिपूजादिग्यायोज्य, न कि यात्रे
 वाऽपात्रे वा प्रतिलामित ? , ततो पडिल्लभो अरिब बत्थि पुच्छिअति भवति—एकान्ते नास्ति तस्य दोमा, आरिसं वा विनीय
 तारिसेवेव फल्लेण होतव, तं अयम्मियस्स कस्सइ इट्ठदाण दिण्णं तेववि मा णाम इहेण फल्लण होतव, पावे वा अंत पम
 दिण्ण तेणावि णाम अंतफल्लेव होतव, एवमनेअन्त’, पचे तु इट्ठमणिट्ठ वा मग्गाए अणुपरोपी दिअमाण मदण्णल मरति, अपचे
 तु इट्ठमणिट्ठ वा दच यवाय, सहावि ण वारिअति अंतराईयदोमोषिकाअग, तथाऽणुआयेते न ददिसि मआरपोमगादिट्ठण मा
 अविगारं भविस्समिति, तेण असज्जतगिइत्थाण अअउत्थियाण ददिसि, किंच—इत्थ पुण पात्र पुण्ण ण वियागरजा, मधारी नइ

पुण भणति-किं पचं जस्स मए दातव्यं?, कथं? वा किं वाऽस्य फलमिति तदाऽस्य कथ्यते, यो दातव्यं देयं, एवमेतान्यव्याकृतवक्तुनि यथा येषु स्थानेषु वक्तव्यानि तथोक्तानि अवक्तव्यान्यप्यन्येषु स्थानेषु यथा च वक्तव्यानि तथाप्युक्तं, एतेन लक्षणेनान्यान्यपि तथाऽवक्तव्यानि वक्तव्यानि च विज्ञेयानि, अतोऽतिप्रसक्तं लक्षणमिति कृत्योच्यते, एवं सर्वत्रैव तद्विकल्पं करिष्यति तेनोद्धारः क्रियते-एकान्तेनैव 'सन्तिमग्गं च बूहए' शमनं-शान्तिः मग्गे-मार्गः जेण कथितेण उवमभंति सत्ताणि शासनवृद्धिश्च भवति तथा कथयति, सो पुण संतिमग्गो धम्मं कहंतेहिं पावाउतेहिं संगिहतेहिं उवगिण्हतेहिं बृंहितो भवति, उक्तं च-'प्रावचनी धर्मकथी०' एत्थ णत्थि भयणा, एगंतेन चैवं तथा तथा कहेनव्वं जहा जहा संतिमग्गो वृहिज्जति इचेएहिं ट्ठाणेहिं ॥६६८॥ (सूत्रं), कतरांइ ठाणांइ?, जाणि अणादीयं परिणणादीयं परिणणादीणि अववहार णावतरति, जो अत्थि लोए वा अलोए वा ववहारं अवतरति, तेसु सव्वेसु संजयति तिरियमाणेसु अप्पाणं, कथ अप्पाणं वारयति, अववायं भणंति, एवं धारितो अप्पा किंयंतं कालं?, आमो-कखाए जाव ण मुचइ सव्वदुक्खेसु अस्साद्धा, शरीरकत्वे, परि समंता वएज्जासि मोकखाय परिव्वएज्जासिच्चि त्रेमि ॥ अनाचार-

श्रुताख्यं पचममध्ययनं समत्तं ॥

अनाचारश्रुतमुक्तं, यथा केन वर्जिता अनाचाराः, अनाचारश्च सेवितो सो भावतो तावदुच्यते-जहा अदएण, एम अज्झ-यणसंवंधो, णामणिप्फण अदइज्जं, अदं णिक्खितव्वं-णामह ठवणहं ॥१८४॥ गाथा, आर्दकमिति नाम, वत्थाण खिवमदेण, वण्ह चित्तकमादिसु आर्दकं लिखितं, आर्दानिक्खं लिखितं, उदगहं सारहं ॥ १८५ ॥ गाथा, उदकादं यथा उदकादं गात्रं, केवि हरितया सुकंतयाए य अब्भन्तरे जं पंडुरगं, संसारो पण्णाणे णियसे अज्जवि प्रीत्याद्रः, एवं उल्लोहो अत्थिच्चि चिन्ति, तया

यथाऽय पुरुषोऽस्मिन् निदो गच्छद्, सं मभिक्षताद् अंगाद्, आह हि—“त्वंचि भोगा सुख मांसे”, सिलेसद् जहा कोइरचमो विततो
समागो पय्या सिलेसेण मभिक्षति, पय्या भिक्षति, गलितिचि, एवमादि, द्रव्याद्र् द्रव्याद्र् जहा उदग सिलेसो य एते दोवि
मय पिय जहा अण्यपि आर्द्र कुर्वति, सारद्, छवियद् पुण केमल समयमेवाऽर्द्रा, मावद् रागर्द्रं लोग मणति, आर्द्रसतानो देवदत्त
स्तद्दामित्यर्थ, वेददुष्टितगच्छस्स रेणु, उपलप्पिचं च त कमद्, इह तु आर्द्रकान्ता पुरुषेणाधिकार, तत्राप्यथाधरणमेवेति कृत्या
तत्रयोजनबुक्कमेव मवति, द्रव्यमाशार्द्रकविशेषास्तु पुनरुच्यन्ते, तत्तथाजो तिविचो—एगमभिययद्दाउय ॥१८६॥ गाथा, अहाओ
नामगोच वदतो ततो समुद्धिवा गाथा, यथापि मृत्तवादीनामार्द्रकसंज्ञा तथापि तेभ्यो नाप्ययनमिदं समुत्पन्नं तस्माच्चैनाधिकार,
ओ येव सो जहामिषाणो साधू तेनात्राधिकार, तदेव अद्वयप्यपी मणितन्वा, ‘तत्तो समुद्धियमिग’ सा एया गाथा, जेण च त,
पतिद्धिक्क नाम गामो, तर्हि सव्वे उ परिवसति, संसारमपुग्गिया, वम्मचोसाण अतिए पकाहो सह भारियाए, सो विहरति
मापुर्हि सह, इतरावि अज्झियाहि सह, ताद् केताए नगरे समोसरिदां, तेण सा भिक्खु हिंसाया दिट्ठा, सो तर्हि अन्तोवज्जण्णो,
तेण सधाडिगो बुवति—एमा मम घरणी, पढिमज्जाविज्जउ, ण्ण पितित—अक्कअण्ण ण उवेक्खित्तन्वं, तेण मण्यति—अजेव क्त
वा मए, सो एव मणिउ गतो पक्कायापडितय, तेण महारियाए सिट्ठो स उल्लोचो, पय्या महारिताए मा मणिया—अज्ज! अप्प
विमयं वचादि, ताए मण्यति—अह ओल्लिया कहिआमि, सो पुरिमो, सो उ दूरं अण्णदंसपि वलेआ, अह मय पक्कस्वामीति, एवति
मणति, इतरण दित्तस्स आगतूण कहिअति, जहा इमं समोसरण दुक्कद, तस्य भिन्निहामो, इतरथा ण मक्कति, सो इच्छति, दियसं
गर्भेतो, इतराएवि त दिवसं आमण्यचि क्कअण्ण वेहावसं क्त, तेहि आयरियाण भिवेदित, जहा पठयद्दना कालगता, इतरस्म

मोक्षेण अद्विती जाता, अकजं, महचरणं तवस्सिणी कालगया, तेणवि भत्तं पच्चक्खात्तं, तं सो कालं गयो, समणी देवलोएसु
 उववणा, ताओ देवलागाओ चुता संती मेच्छविसए अहगस्स रण्णो धारणीए देवीए कुच्छिसि पुत्तत्ताए वक्कता, तीसे
 णण्हं मामाणं दारओ जातो, तस्स णामं कीरति अहओ, इतरोऽवि कालकाऊण देवलोएसु उववण्णो, तओ चुओ वसंतपुरे णगरे
 सिद्धिकुले दारिया जाया, इतरोऽवि जुव्वणत्थो जाओ, अण्णदा कयाई सो अहओ राया सेणियस्स रण्णो दूतं विसज्जति, तेण कुमारेण
 पुच्छिज्जति-रुहि वच्चसि ?, तेण बुच्चति-आयरियविसयं सेणियस्स रण्णो सगासं, सो तुज्झंमि पितियवयंसओ होति, तेण बुच्चइ-
 तस्स अत्थि कोइ पुत्तो णत्थि ?, तेणऽत्थिच्चि बुत्ते अहकुमारो विचित्तेह-तेण मित्तता होतु, सो तस्स पाहुडं विमज्जति, एयं अभ-
 यस्स उवणेत्तव्वं, सो दूतो तं गेण्हितुं रायगिहं नगर आगतो, सेणियस्स रण्णो सव्वं अप्पाहणियं अक्खातियं, इतरदिवसे अभयस्स
 दुक्को, अभयकुमारमत्तं पाहुडं उवणेति, भणिओ य-जहा अहकुमारो अंजलिं करेइ, तेण पाहुडं पडिच्छिअं, दूतो य सकारिओ,
 अभओऽवि परिणामिताए बुद्धीए परिणामेऊण सो भवसिद्धीओ जो मए सद्धीं पीतिं करेइ, एवं संक्कपेऊण पडिमा कारिज्जइ, तं
 मंजूमाए छोडुं अंच्छति, सो दूतो अण्णतावि आपुच्छइ, तेण तस्स मंजूसाए अप्पिता, भणिओ य एसो-जहा कुमारो भण्णइ-एतं
 मज्जसं रहस्से उग्घाडेजासि, मा महायणमज्झे, जहा ण कोइ पेच्छेइ, बहुपाहुडं पेसति, सो दूओ परं णगर पडिगओ, अहस्स
 रण्णो सेणियपेसितं पाहुडं उवणेति अहस्स, सक्कारेत्तूण पडिविसज्जिओ, कुमारस्म मूलं गओ, अभयपेसवितं पाहुडं उवणेति अप्पा-
 हणियं च अक्खाति, तेणवि सक्कारेऊण पडिविसज्जितो, इतरोऽवि तयं गहेऊण उवरिं भूमिं दूरूहित्ता जणविरहियं करेत्ता मंजूसं
 उग्घाडेति, सो पेच्छेति उगममामिस्स संभं पडिमं, तस्स ईहापोहमग्गणगवेसणं करेतस्स कहिं मए एयारिसं रूवं दिट्ठति ?,

यथाऽयं पुरुषोऽस्मिन् निदो वस्त्राद्, से मस्तिताद् अंगां, आह हि—“त्वचि मोगा सुख मांसे”, सिलेमद् जहा कोदरमो विततो
ममापो पन्था सिलेसेण मस्तिस्मति, पन्था गितति, गलितिति, एवमादि, द्रव्याद्रि द्रव्याद्रिः प्रहा उदग सिलेसो य एते दोषि
मय स्थि अहा वक्ष्यपि आर्द्र इवेति, सारह, छवियहा पुण केवल मयमेवाऽऽर्द्रा, मावद् रागद् लोग मणति, आर्द्रसतानो देवदत्त
स्नेहानित्यर्थः, पहातुप्तिगतस्म रेणु, उपरुप्ति च त कमद्, इह तु आर्द्रकनाम्ना पुरुषेणाधिकार, तत्राप्यर्थाश्रयणमेवेति कृत्वा
तत्रयोबनमुक्तमेव भवति, द्रव्यमागर्द्रकविशेषास्तु पुनरुच्यन्ते, तत्पराओ तिविधो—एग-मखियवद्वाऽय ॥१८६॥ गाथा, अहाओ
पामगोच वेदेतो ततो मस्तिहिता गाथा, यथापि गृह्णेरदीनामागर्द्रकसङ्गा तथापि तेभ्यो नाध्ययनमिदं समुत्पन्न तस्मात्तैनाधिकार,
नो केव सो अहाभिवापो सायू तेणात्राधिकार, तदेव अर्द्रकउप्यपी मणितस्त्वा, ‘तचो मस्तिहियमिण’ सा एया गाथा, जेण च त,
पत्तिट्टिक प्याम गामो, तर्हि सन्वे त परिवसंति, ससारमवृद्धिगगा, वग्मबोसाण अतिए पवइतो मद् भारियाए, सो विहरति
मापूहि सह, इतरगवि अज्जिपाहि सह, ताए क्ताए नगरे ममोमरिताह, तेण सा मिकस्व हिटभाणा दिट्ठा, मो तर्हि अज्जोववप्पो,
तप सघाडिगो बुद्धति-एया मम घरणी, पढिमजाविज्जउ, एव चितित-अक्कएण ण उवेप्पित्तवच्च, तेण मण्णति-अजेव कलं
वा मए, मो एव मण्णित गतो पक्कइयापण्डिसय, तेण महसरियाए सिट्ठो म उल्लावो, पन्था महतरिताए मा मणिया-प्रज्ज ! अप्प
विमयं वक्काहि, ताए मण्णति-अहं ओल्लिया फडिआमि, मो पुरिमो, सो उरुं अप्पइसपि यजेआ, अहं मच पक्कस्सामीति, एवति
मणति, इतरण दिचस्म आगतूण फडिअस्ति, अहा इमं समोसरण दुक्कह, तत्थ मिल्हिरामो, इतरथा ण सक्कति, सो इच्छति, दिवसं
गण्णेतो, इतरापवि ते दिवसे आमण्णपि काउण येहाणसं कन, तेहि आयरियाण विषेदित, जहा पक्कइता कालगता, इतरस्म

तां पंचसत्तां, तेहिं तो पच्चभिण्णाए य पंचवि सयाइं पव्वइताइं, सो जाति तित्थगरमूलं, सो रायगिहं नगरं पविसतओ, गोसालेण
 समं वातो, बुद्धेन समं वादो, धिजातिएहिं परिव्याएहिं तावसेहिं, सव्वे पडिहंतुं सामिपादमूलं जाति, तस्स वच्चंतस्स हत्थी चारि-
 छुट्ठओ, सो हत्थी अद्दगं पेच्छिऊण एवं चित्तेति-अद्दगस्स तेयपभावेण मुंचामि, तस्स य तेयपभावेण बंधणाणि छिण्णाणि, हत्थी
 नट्ठो, अद्दओ भणति-ण दुक्करं वारणपासमोयणं, गतो गामणिप्फणो, सुत्तालावगणिप्फणो सुत्तमुच्चारेतव्वं-पुराकडं
 अद्द ! इमं ॥ ६६९ ॥ वृत्तं, तवत्तमाद्रकं राजपुत्रं प्रत्येकबुद्धं भगवत्पादमूलं गच्छमाणं गोसाल आह-‘पुरेकडं अद्द ! इमं सुणेहि’
 सव्वेपि तीर्थकरैः कृतं पुरेकडं, आद्रक इति आद्रकस्यामन्त्रणं हे आद्रक राजपुत्र !, इमं यद्दक्ष्यामस्तच्छृणु ‘एगंतयारी समणे पुरासी’
 सोऽयं वर्द्धमानः यत्सकाशं भवान् गच्छति पूर्वमेकान्तवारी आसीत्, तदेकान्तं द्रव्ये भावे च, द्रव्यैकान्तमारामोद्यानसुण्णघ-
 रादीणि एतेसु एगंतेसु चरति एगंतचारी पुरा आसित्ति, एस मए सद्धिं लामालाभसुहदुक्कहाइं अनुभवितवां, तत्थ भावणाठाण-
 मोणासणादीहिं उग्गेहिं तवचरणेहिं निब्भत्थितो समाणो दुक्करं एरिसा चारि जानजीवाए धारेयव्वत्तिक्काउं मामवहाय बहवो
 भिक्खुणो मद्विधां प्राणादमात्राहार्यां मुंडेति, पिंडिते य मुंडेत्ता य २ तेहिं बहूहिं परसतेभ्यः इण्हि-साम्प्रतं आइक्खइ पुव्वावरणं,
 अदो व णं भिक्खुचरियादिकायकिलेसे गियचच्चित्तो पृथक् पृथक् पौनःपुण्येन जो जहा उव्वसति तस्स तहा परिकहेतो अपरि-
 तंतो गामणगराइं आहिंइति, वित्थरेणांति अनेकैः पर्यायैवसु किल एए, सर्व इति लोकोत्पत्तिः, यतो पत्तियंतु पवत्तयंतो, एवं
 पूआगरवपरियारेहं कथेति हिडति गामाणुसामं, इत्थसात्कारणात्-साऽऽजीविया पट्टविद्या ॥ ६७० ॥ वृत्तं, इत्थथा हि
 एगाणियं विहरतं ण कोइ पूइइ, ण वा अभिगच्छति, अथिरधम्मा अथिरो, कधमस्थिर इति चेत् यदा सो एगंतचारी भूत्वा स-

चिन्तमानस्य वादमरण उपपन्न्य, अहो मम अग्रण जाहकिय कय, रहस्यग त च काऊग परिमोग उचित न परिसुत्रति, ताहे
रणा कचित्-अहो कुमारस्स वप्पमिति आयरियविमयासो पाहुं आपीत तप्पमिं जहोचित परिमोग न परिसुत्रति, रायाए
चित्तित-अहो कुमारो भवति, ववतस्स अण्णेहि अप्पस्सिक्खति, सण चिन्तित-अहो किंइह नस्सामि तो नहु कल भवति, मव्ववावि
जहोचित मोग भवामि, रणा सुतं परिसुत्रति, तस्सगासे पव्वह कुमारमथसताण पच पुणसुयाइं प्राणविदिप्पाइ, मप्पियाइओ-
अहो कुमारो जस्सति तो सुप्पे विणासेमि, ते त कुमारं आदरेण खस्सति, कुमारेषोवायो चित्तितो, आमवाहगियाए बिगगन्धामि,
एव पिस्सासेण पत्ताओ आसं विसजेऊअ, देवताए य मणिय-मउवयग, इतरेइवि पविसिचा अहवीए चोरिय करिता अल्लिछति,
इतरोइवि गाओ एकारमम मावमपडिम पडिगखिचा आगतो वसंतपुरं नगरं, आयावैतस्स पाडिदेर कव देवताए, तस्य आतवितो
अल्लिछति, ताए दारियाए मप्पति-अहो मम पती आहमि, ताहे अदतेरमहिरण्णोहिओ पाडियाओ, राया ओडितो घेतु, सप्पा
उड्डेत, देवताए मचित-एत तीसे दारियाए, पितुणा संगोवित, सोइवि पगतो, मा सेट्ठिपूता अब्बेहिं वरिक्खति, तीए मातापितु
मज्ज-एइस्स दिप्पा, वस्सेत वपं ईअ, तुमं वाणसि कहिं सो ?, जत्थि, नगरं पाए खाणामि, ताहे मा ताहिं भिन्नस्स दवा
विज्जति, वसि जाणसि तो गेण्हुआमि, इतरो वारमण्हुं वरिमाण आगतो, सो तीए पाणहिं जातो, तस्म पन्थावो थिमज्जिता, तो
चित्तिय-उड्डाहो, पडिमगो, तस्म तहिं पुत्तो जातो, वारमण्हुं थरियाण तहिं आपुच्छति, मा तहिं पकभिया, सो दारओ मप्पति-
किं कर्हमि ?, पिता ते पव्वइउक्कामो हो तुअ जीविस्मानि, मोऊण पुणेण वेडितुमारदो, तेणपि चित्तित-अइणहिं तत्तुहिं चोहति
सधिगाभि वरिस्साणि अल्लामि, तेण वारसहिं भवितो ताह वारम वरियाभि, पन्ठंओ पुणवेहिं पण्णइतो, ताए अहवीए कोलेति जीए

ताई पंचसताई, तेहिंतो पच्चभिण्णाए य पंचवि सयाई पवइताई, सो जाति तिथ्यगरमूलं, सो रायगिहं णगरं पविसतओ, गोसालेण
 समं वातो, बुद्धेन समं वादो, धिजातिएहिं परिन्नाएहिं तावसेहिं, सव्वे पडिहंतुं सामिपादमूलं जाति, तस्स वच्चंतस्स हत्थी चारि-
 छुहओ, सो हत्थी अहगं पेच्छऊण एवं चित्तेति-अहगस्स तेयपभावेण मुंचामि, तस्स य तेयपभावेण बंधणाणि छिण्णाणि, हत्थी
 ण्हो, अहओ भणति-ण दुक्करं वारणपासमोयणं, गतो णामणिप्फणो, सुत्तालावगणिप्फणो सुत्तमुच्चारेतव्वं-पुराकडं
 अह ! इमं ॥६६९॥ वृत्तं, ततस्तमार्द्रकं राजपुत्रं प्रत्येकबुद्धं भगवत्पादमूलं गच्छमाणं गोसाल आह-‘पुरेकडं अह ! इमं सुणेहि’
 सव्वेएणि तीर्थकरैः कृतं पुरेकडं, आर्द्रक इति आर्द्रकस्यामन्नं हे आर्द्रक राजपुत्र !, इमं यद्वक्ष्यामस्तच्छृणु ‘एगंतयारी समणे पुरासी’
 सोऽयं वर्द्धमानः यत्सकाशं भवान् गच्छति पूर्वमेकान्तचारी आसीत्, तदेकान्तं द्रव्ये भावे च, द्रव्यैकान्तमारामोद्यानसुण्णघ-
 रादीणि एतेसु एगंतेसु चरति एगंतचारी पुरा आसिचि, एस मए सद्धिं लामालाभसुहहुक्खाइं अणुभवितवां, तत्थ भावणाठाण-
 मोणासणादीहिं उग्गेहिं तवचरणेहिं णिब्भत्थितो समाणो दुक्कर एरिसा चारि जाज्जीवाए धारेयव्वचिकाउं मामवहाय चहवो
 भिक्खुणो मद्विधां प्राणादमात्राहार्यां मुंडेति, पिंडिते य मुंडेत्ता य २ तेहिं बहूहिं परंसतेभ्यः इण्हि-साम्प्रतं आइक्खइ पुव्वीवरण्हं,
 अदो व णं भिक्खुचरियादिकायकिलेसे णियत्तचिचो पृथक् पृथक् पौनःपुण्येन जो जहा उववसति तस्स तदा परिकहंतो अपरि-
 तंतो गामणगराई आहिंडति, वित्थरेणंति अनेकैः पर्यायैवसु फिल एय, सर्व इति लोकोत्पत्तिः, यतो पत्तियंतु पवत्तयंतो, एवं
 पूआगारवपरियारहेउं कथेति हिडति गामाणुमामं, इत्यसात्कारणात्—साऽज्जीविया पट्टविया ॥ ६७० ॥ वृत्तं, इत्थथा हि
 एगाणियं विहरंतं ण कोइ पूएइ, ण वा अभिगच्छति, अथिरवम्मा अथिरो, कथमस्थिर इति चेत् यदा सो एगंतचारी भूत्वा स-

मातिगृहस्थानज्जाममता पा इष्टमृत्वाभितो गृहं सरणमित्यथ , त्यक्त्वा गृह किं पुनः गृहप्रवेशनन ? , गण समूहः , गणमण्ये
 आस्थायति, नैककस्य, मिश्रमण्ये सर्वेषामनुआहुरण परिसाद परिबुद्धो, मनाय दित अन्य बहुप्रनाय बहुप्रन्य त चार्यं कथयति,
 न सस्य ' पा सचायसि ' चि न संचिति, अवरं पाम जनिम तं साम्प्रतीय बुध-रत्नशिलापटः सिंहासन छत्र चामरं, प्रयवा-
 'अशोकश्च सुरपुष्पदण्डिदिव्यध्वनिषामरमासन च मामच्छत दुन्दुभिरातपय, सत्प्रातिहार्याभि जिनेश्वराणाम् ॥१॥' अनेन दवे
 न्द्रदुर्लभनापि विपुलिरूपेन यत्पूर्वादेत एगतचारिण तदन्योज्यव्यापाशाभ संति । किंच-एगतमेव अनुवाचि इण्डि ॥६७१॥
 यदि एकान्तचारित्व शोभनमतद्वात्यन्त कण्ठममविष्यत्, उत मन्यसे इह महापरिवारवृत्तं साधु तद्विदमादवेवाचरणीयमासीत्,
 तो किं चारममधियधं वरिसम किलेसितो ? यद्यस्मादिद साम्प्रतीय वृत्त पोराण च दो-वि अप्योऽप्य ण समेन्ति न तुल्ये मयत
 इत्यर्थ , तस्मादतो पूवापरव्याहृतवादी करी च नामिगमनीयोऽस्ति, एव गोशालनोक्ते भगवानाद्रुक् प्रत्येकबुद्ध तद्वाक्यमव
 द्यैव शब्दैश्च आह च-मो गोभ्रात ! म हि भगवान् बद्धमानः ' पुष्टि वा पञ्चा वा ' पुष्टि छउमत्यकाले पञ्चचि गाये समु
 प्यम अजागत जाबभीवाए तमु तेसु तिकालसु भगवान् 'एगतमव पठिसंभवाती'ति वक्तव्ये ग्रन्था-लुलोम्यात्सुत्वमोक्त्वोधारणादृ
 चबन्धानुज्ञेभ पसरय याति, म्यात्किमव कथयति ?- 'समिद लोग ॥६७२॥ वृत्त, सम्यक् ज्ञात्वेत्यर्थः, तसां यावराण जीवाण
 तम मय करति, अवधमित्यथ, 'अण्वेति जीव अण्वेति च जीवाण स्वैर्म काउकामो कथेति, ममवेति वा माहयेति वा 'एगदं,
 स एव 'आइक्कनमाणोऽवि' अपि पठार्थाणिपु उनगहस्यो वनमहत्वाभां वा मध्ये एकमावः एकत्वं, सर्वेदातो सारि इत्येव कृत
 सुत्रति स्मिदित्येवं विगृह्य मारयतीति मयति एकस्व गमयति, कथ नाम मव्या एकत्व मध्ययुः, प्रबन्धमिस्यर्थ , रागदेय-

विप्रमुक्तं हि एकं तस्स बल्लुलो (त्युतो), आत्मानमपि च एगंतमेवं मारयतीति, रागद्वेषप्रहीणत्वं, जेण मज्जेवि वसंतो, तथा चोक्तं
 'कामक्रोधावनिर्जित्य०', स्यात्-तदेतदेकत्वावस्थितस्य कृतार्थस्य च किं परोपदेशेन ?, तदुच्यते कर्मक्षयार्थं, आह हि 'येनैतच्छुभं
 तीर्थकरत्वनाम 'तीर्थकरस्वाभाव्यात् वेति, उक्तं-'तत्स्वाभाव्यादेव०' तं ब्रूति, अर्वा नाम लेख्या, सा य शुक्लेसो चेव, न राग-
 दोसाभिभूत इव संकलिङ्गलेसाओ परिणमति, अथवा अचंति मरीर, सीहासणे आविड्ढो वि धम्मं कहंतो तेण पुप्फवत्थगंधादीहि
 अलंकारेहि तहा अर्च एव निर्भूष इत्यर्थः, निर्दोषत्वाच्च, धम्मं कहंतस्स उ णत्थि दोसो ॥ ६७३ ॥ वृत्तं, क्षान्तिग्रहणं यतिवि
 दुन्वियड्ढुद्धि चोदेति न वा कथयमान परियच्छति तत्थवि ण रुस्सति 'दंतो'ति कसायदंतो 'जिइदिओ'ति इंदियदंतो, पृथगु-
 च्चाणा इंदियणेइंदियदतविसेसो दरिस्सितो कक्कुगणिट्ठुर सावजा य भामादोसा, हितमितदेशकालादि भासागुणेहि, आहहि-
 "दिट्ठं मितं असंदिद्धं" स्यादसौ भाषादोषगुणज्ञो किं भगवान् समाख्याति ?, उच्यते-महव्वए पंच अणुव्वए य ॥ ६७४ ॥
 वृत्तं, साधूणं महव्वए सावगाणं अणुव्वए य, महव्वए तन्विचरीता एव प्राणवधादयः पंचाश्रया भवन्ति, 'संवर' इति इंदियाणं
 'विरति'ति महाव्रतवत्ता, इंदियसंवृतस्य सतो विरतिर्भवति, अथवा असंजमाविरते 'इहे'ति इह प्रवचने लोके वा श्रमणभावं
 श्रामणीयं प्रज्ञानवान् प्रज्ञो, ण आख्यान्नपि वाक्यशेषः 'लवं' कर्म ततोऽवसकति लवावसर्का न, नो वाचिकेन कर्मणा मानसेण
 वा युज्यत इत्यर्थः, श्रमणो भगवानेव एवं ब्रवीमि स्वयमपि 'भगवं पंचमहव्वयगुत्तो इंदियसंवुडो य विरतो य । अणोसिं पि तमेव
 य धम्मं देसेति गाहेति ॥ १ ॥' यस्मात् ब्रवीमि वयमपि व्रतमन्तः इन्द्रियसंवृत्ता विस्ताथ, यदि च मन्यसे शीतोदकपायित्वाद्
 बीयादिकन्दभोजनात् उद्विड्ढभोजनात् स्त्रीविषयोपसेवनाच्च किमस्माकं ?, अमाधुत्वं, तत्रेदं कारणं शृणु-अस्माकमाजीविकानामयं

कृतान्तः, क इति चेद् उच्यते-सीओदग सेवत ॥६७५॥ इष, सीतमसत्योवहत सीतमेव जल, वीज जस्त, को एस भवति ?
 मध्वो येव वणस्तवी गहिरो, आत्मन्याषाय कृतं आषाकर्म, इत्थियाओ य, अग्ने एताइ पडिसेवामोचि तेण असवेति सणु क्कारण-
 आउपपम्परिताविता सीतादकण अप्पाइआमो, कन्दमूलादीणि आषाकम्म च उरीरसाषारणहुमेव पडिसेवामो, न चान्यकृतं
 कर्मणाज्यो वप्पते, प्राणानुग्रहाय आषाकम्मानुष्ठा, एव कृतादीन्यपि अरुमानाषाय कीतानि कल्पन्ते, इत्थियाओवि आसेविञ्जति
 मनमो येन ममाभिमुत्पादयन्ति, सेव्यमानास्तु उबारप्रभरणनिसर्गइएन्तसामर्थात् मन 'समाभिमुत्पादयन्ति, ततो व्यावाद्याः
 नृपाः क्रियाविशेषाः स्वमपिचै सुखमासेव्यते, परानुग्रहाय सेव्या', आह हि-"सुखानि दत्त्वा सुखानि" अपि य एवेहि सीतो
 दगादिपहि इत्थीपञ्चमायेहि कम्म उवविञ्जतिचि यदि मन्यसे, एगतचारीसु एगते उखाषादिसु चरति एगतचारी इहइ आजी-
 वकम्म जम्माणं आतावणमोणस्याणासपअनमनास्नानच्छादीहि बोराणि एतेहि येव एगतवषादीहि गुणेहि खविञ्जति, जतिय
 सीतोदगादिदोसोवचित कम्म न सुकामो त्ववितु ततो अणेगभवसइम्मसमजित कम्म कष खविस्सामो ?, तेण 'अप्पेण बहुमे
 सअ' सीतोदगादिसेवा अणुस्मिता तदवगादिदोसेसु अदोपद्वित्वादेहि आगच्छ, एव गोसालेनोक्ते आह-सीतोदग वा तह
 वीअ० ॥ ६७६ ॥ इष, इह सीतोदगं वीथच्छाय आषापकम्म इत्थियाओ य सेवणावि वय समणा दोमो यदुकं त्वया तेन
 ममानइएत्तात् अगारिणो समणा भवति त्वन्मतेन, तवि हि सीतोदगादीणि सञ्जति, तेन प्रकारेण तहा सेवि ठहप्पणारं पृथ कुयन्ती-
 त्वन्पथा वा क्व प्रत्यामा ?, अथ मन्यसे ममानइचे वयमेव भमणान गृहस्या पणिसञ्च न मोत्रयितव्या जे यावि सीतोदगं
 मेव (वीओदगमोत्ति) मियम् ॥६७८॥ इष, कोइ णम्मिस्सीओ परिहति लोकरवमीतो, बाळो वृद्धो वा, न धर्मयोग्यो वा

स्त्रीवर्जमपि सीतोदगभोजी नामभिक्यू भिक्षा च इह तात्र के जीन्तो ध्याननिमित्तं जीवितदृता एवंप्रकारा, गातीण संजोगो गाति
 संजोगो पूर्वार्पसंवंधादि, अपि पदार्थादिषु, गातिसंयोगमिति दुष्पज्जहणिजं, सुमुखोऽपि संतः कायोपका एव भवंति, अनंतं
 कुर्वन्तीत्यनन्तराः कर्मणां संसारस्य भवस्य दुःखानामेवेत्यर्थः, एवमुक्तो आर्द्रकेन गोशालो जाहे अण्णं उत्तरं न तरति ताहे
 अण्णउत्थिण् वितिजण् गिण्हति, दुब्बलो वा कडुच्छडीए, एवं वाई तुमं (इमं वयं तु तुमं) ॥६७९॥ वृत्तं, एतां एतत्प्र-
 कारां, प्रादुःप्रकाशने, प्रकाशं कुर्वन्तीत्यर्थः, कथं ? भणति-सीतोदकायं आधाकम्माइ इत्थिया जीवो आउ य सेवमाणा अममणा
 भवंति कायोवगा, कायोवगत्वाच नांतरा भवंति, तेन शाक्याः सर्वे शीतोदगभोजका ये आवाकम्माइ सेवंति अवंभमवि प्रेष्य-
 गोपसुवर्गणां, मांख्यास्तु 'प्राप्तानामुपभोग' इति वचनात्, एवं वाचः प्रादुः कुर्वन्ति, प्रवदनशीला प्रावादुकाः तान् गरहसि
 आत्मोत्सेकेन, न चोत्सेकः शिवाय, आर्द्रक अह-ननु पावादिनोऽपि पुढो, ते हि पावाडिया पुढोत्ति आत्मीयं पक्षं कीर्त्तयन्तो-
 वर्णयन्तः स्वं स्वं दृष्टि कुर्वन्ति-रुरेति प्रादुः, प्रकाशयन्तीति-अण्णमण्णस्स तु ते (ते अण्णमण्णस्स उ) ॥६८०॥ इति
 प्रागुपदिष्टाः प्रावादुकाः अन्यश्चान्यश्च अण्णमण्णं अण्णमण्णस्स विविधं विशिष्टं वा गरहमाणाः कुदृष्टिमाचरन्ति, वाक्याध्याहारः
 आख्यान्ति परशास्त्रदोषांश्च आविः कुर्वन्ते, श्रमणाश्च ब्राह्मणाश्च, किमाख्यान्ति, 'सतो य अत्थि असतो य' स्वमात्मीयवचनमित्यर्थः,
 तस्मात् सुतं श्रेयोऽस्ति निर्वाणमित्यर्थः, परस्मात्परतः, अन्यस्मात्प्रवचनादित्यर्थः, नास्तीति नास्ति, निःश्रेयसं वा निर्वाणमित्यर्थः,
 एवं ते सर्वे अहमिति व्यवस्थिताः स्वपक्षसिद्धिमिच्छन्ति परपक्षस्य चासिद्धिं, उक्तं च-"जहिं जस्म जं ववसितं" वयमपि स्वपक्ष-
 मेवावलंब्यापरा शाक्यां दृष्टिं गरिहामः तान्, ननु किंच गरहामो ? न यथा त्वं पापदृष्टिः मिथ्यादृष्टिः मूढो मूर्खः अजानको वेति,

त्रिचिद्रूपत स्वरमिति यथा लोको लोको कस्मिन्धिदपरावे आक्रोशति काण कुञ्ज कोटी वेति, जाल्या वेति चण्डालकर्मं करोति,
 नेत्र त्रिचिद्रूपं त्रिदण्डिदं दुष्ट परित्राजकं द्रुप ! इदं ते दुष्टं शासनं, तन मूर्धकपिलेन किं दृष्टं यन रुषां क्षत्रज्ञ, घट च करोमीत्य
 मंघिकरान्ति, कुम्भसरोऽङ्कुरेन कथं कुम्भकारः, कुर्वन् कुम्भसरो भगति, एत न द्रुप्ते, शीतरागोपदेव्राघेयमेगा दष्टिरुचात्मा निर्लेपम
 मर्गो घट साधयामीति मूर्तिपददण्डाणुपादानक्रियैव न युज्यते, निर्लेपस्य च शौचक्रिया वा किं क्रियते !, कथं चास्य कवलज्ज्ञान
 नोत्पद्यत शुद्धस्य !, यत द्वाकया अपि नो रूपताः प्रत्यक्षमित्यर्थः, हे कपायकृद् द्वाकया कृद् द्वाक्यपुत्र कथमिदं ते इष्टं सुख
 मन्ति चेन्न च गुरती एहा स्कन्धा, न च कलिस्मतां, न किं चूस्पते, येनामेगा दृष्टिं सुखमस्ति चेन्न च सुखी, त एव दोग्या
 अभिमूलं अभिधारयाम, याच वेमीत्यर्थः, किन्तु स्वं दृष्टिं सदिष्टं करोमो कुर्मः प्रादु प्रकाशयित्यर्थः, तद्यथा-जीन प्रति सद्
 तोऽज्यो मूर्धोऽम्स्यात्मति, यस्य पुनर्वादिन नास्त्यात्मा तस्य जातिस्मरणादीनि न विद्यन्ते, दानदमास्ययनक्रियाश्च न युक्ता,
 न तु प्रमः द्वाकया अन्य वा नास्तिरुवादिनः हे मूर्खा !, यद्यात्मा नास्ति ततोऽमो शुद्धोदनपुत्रो बुद्धो नास्ति, दानदृवचनराज्या
 विद्वया न किं कन कस्म वोपदिष्टमिति, ननु मर्गो मरुग्रताप, एवमयत्रापि प्रवादित्वायोज्य, इत्येव दृष्टिं गरहामो, ननु किञ्चि
 दादिनां संमूले भूमो चिह्नमास्य, मूम्बदृष्टिभिर्भ्यादृष्टिर्वेति एव स्वष्टौ प्रादु क्रियमाणायां विणिज्जितसद्वा इदिष्टिमता इ परुविस्मति,
 मिञ्जततिकाठ नेसु दिष्टी न कायज्या, स्यात् किं तत्प्रादुःक्रियते !, 'मर्गो इमे किद्विष्ट आरिष्टि' मर्म्यगदर्शनादिमाग कीर्तितः
 आम्भ्यात पाणारियादीनि, नास्योचरोऽज्यो मार्गो विद्यत आगनपुरुषगर्ववत्त्वात्तथाकारित्वाच्च अजकृद् अजो न पूर्वोपरज्याहृतः
 आम्भ्यस्येव, यथा प्राग्निमुत्पद्य, आद्रकं च रामपुत्र मृतं न क्षातवान्, स्यादेकं किं निन्दुरं स्पष्टं नामिधीयते, त्वं मूर्खो वा कुदृष्टि

वेति, तदुच्यते, मा भूत्तस्य दुःख, स्यात्किं वा निष्ठुरमुच्यमानस्य मनो दुःखाच्छरीरमपि स्याद् हृदयरीगादि, तेण उहु अहेय
 ॥६८२॥ पणवगदिमाओ गहिताओ ते थावरा तमा पाणा भूयाभिसंक्राए सकालये अण्णाणे च, इह तु भवे वुसिय, वुसियं वुसिमं
 वुत्तो, ण किंचि गरहति णिदति वा सव्वलोए, सव्वलोएत्ति त्रैलोक्ये पासंडलोके वा, एवं निर्लोठिते वादे आजीविकगुरुराह—यद्य-
 सावेव गुरुर्वीतरागोऽनुत्तरमार्गोपदेशकत्वात्सत्पुरुषः सर्वज्ञश्चाथ किं यथा वयं आगतरादिसु ण वसति सत्तूजणे ?, आगतारे
 आरामगारे ॥६८३॥ वृत्तं, आगत्य २ यस्मिन्नरास्तिष्ठन्ति तदिदं सभा प्रपेत्यादि, आरामे आगार २, ममणो मो चैव जो भंतिति
 तित्थगरो, भीतो ण अवेति वा स्यात्, कस्य भीतः ?, उच्यते—दक्खा, दक्खा नाम अनेकशास्त्रविशारदाः साख्यादयः किंचिदूणेण
 केचिदतिरिक्ता जत्थ ऊणा अतिरिक्ता वा तत्थ समाधि अत्थि, जपलप व्यक्ताया वाचि लपालप इति वीष्मा भृशंलपा लपालपा
 वा, जहा दवदवादि, तुरितं वा गच्छ गच्छ वा, उक्तं हि—“देवदेवस्म”, अथापिय एवं वडवडादि किमेवं लवलवेसि ?, त एव दक्षाः ?,
 पुनरुच्यन्ते मेधाविणो ॥६८४॥ वृत्तं, ग्रहणधारणाममर्थाः, शिक्षिता अणेगाणि व्याकरणमाख्यविशेषिक्कवौ द्वाजीवकन्यायादीणि
 शास्त्राणि, बुद्धिरुत्पत्तिक्राद्या तत्र विनिश्चयज्ञा इति, निपद्यानि सूत्राणि जानन्ते पठन्ति वा गद्यन्यूतकानि, तानि च परोपपेतानि,
 अर्थ चानेकप्रकार जानते भापन्ते च दिशारदाः, जानका एवैते चैवं जानका बहुजनसन्निपातेषु वसतं पुच्छिंसु, मा णे अणगारा
 शाक्यदीयकाद्याः पृष्ठवन्तः, पुच्छिंसुत्ति पूणं कत्थइ, सो बहुजणमगासे सभादिआवासे आत्रसितो संतो, तेहिं पुच्छितव्वो अन्न-
 र्वहन्तो तद्भयान्मा मं पुच्छिस्संति, अनियमंतो य महाजणमज्जे लज्जावितो होमु परिभूतो अ अज्जाणओत्ति, ‘इति’ एव ‘संक्रमाणे’
 नीहमाणे इत्यर्थः, ‘ण उवेति तत्थ’ सुण्णघरजिणुज्जाणगिहेसु पंडितजणेण सुरभिगंधेसु आसेवति, आह च—“पाएण खीणदव्वा”

इत्यादि, ममयत्नान् न वीतरागो न च संशय इति, किंचायन्—कृत्यति दूरं गतुं कथयति, क्वाणि यं गामजगगणि ण चेय
 गच्छति, क्वाणि यं बालेऽपि कथेति, न च वीतरागस्य चैयम्य युज्यते, म हि पञ्चय इव सर्वत्र ममकारी, आह च—“विद्यावि
 नयसंपत्ते, ब्राह्मणः” उच्यते, णो कामकिष्वा ॥६८॥ इत्थं, ‘कमु इच्छायाम्’ कर्णाय कृत्य अक्राम कृत्य करोति अक्रामकिष्वा
 दश्च तावदक्षम कथयति बालवत् मन्यमानोऽपि परानुरोधान् न गौत्राद् वा, न बालकिंयति न बलानगराद्, इत्थं दीर्घेति विष
 प्पानुलोम्यात्, बलकिंयति वक्तव्ये चक्षरस्य दीर्घत्वं कृते णाम बालकिंया भवति, अहा बल, णामादिमति यो येण, कृतमदिद
 मय वित्तमयस्य !, स्यात्कथं न्याकरोति !, तदुच्यते—एमिरकामकृत्यादिदार्पैविश्रमुक्तः विविध विशिष्टमन्येभ्यो बालादिभ्यो वा
 करति विविधं करति, पुच्छं नितमिति प्रश्नं पुच्छो अपुच्छो वा, अथ अपुच्छं कृत्वाहपि अस्ति, अहा विसंसमद्वोऽपि मं गौत्रमा ! आयाति-
 ठाजाणि य, अथ ब्रविपि किं वीतरागस्य धम्मदमगाए !, कथं वा गतुं कथेति !, तत्थदि अणियमो, कृत्ययि गतुं कथति,
 मज्झिम गतुं तप्यहमतए गबधरा संबोधिवा, तत्थ गतुं कथति, ए वंदब्बवधीयादीहि आगताण देवाण पाएणति वेद, तेनो
 च्यते—गता ए तत्थ ॥ ६८६ ॥ इत्थं, पसिणं प्रश्नं प्रश्नात्तत्थं वाक्यति धुव पडिक्खिस्संति तत्थ गतुं कथति, जेवि मोउ
 एति तमिपि द्वाणद्धिनो धंय कथयति, ए वाक्यति अ ज्जुल अत्थ ए कोइ पडियज्जति तत्थ ए ववति, अमृडलप्रत्वाए ठाणत्थोमि
 म कथति अत्थ म कोइ पडियज्जति, किं यणसि !, अहं मो एव ‘धीतरागो सगण्ण कथयतो कीम अणारिए देसे गतुं ए संयो-
 धयति’, तत् उच्यते—अणारिया अ दसा मगज्जन्नादी दष्टिदर्थन परिणा इति परिणदयना दीर्घदर्शना न दीर्घसंसारदधिनस्सद
 पायदधिनो वा, इत्थोक्कमवैच पश्यन्ति, को जाणति परलोको !, शिञ्जोदरपसायणा !, न एते धम्मं प्रति पश्यन्ति इति उक्कमान

इत्यर्थः, शंकाशब्दो ज्ञानार्थ एव तदुभये मन्तव्यः, आह हि—“शङ्के प्रहर्षतुला०” जेवि य आरियदेशेषु अणारियदेशेण अपरित्ता
 गामा णगारा य तत्थवि ण वच्चह, ण वा तेसिं कथयति, तदेवं भगवंतो देसे तारिमएवि-अणारियतुल्ले ण इत्थं धम्मं कोइ पडि-
 वज्झइत्ति, नतु भयाद्भवतां, सदेवासुराए परिमाए, देवा अज्झराइयाणं तिणिण वा, तिदिमिं चेव तेमिं चेव, भगद्विधाः परपासंड-
 तित्थगरापि न शक्नुवन्त्युत्तरं दाउं, किं तहिं तच्छिण्या आत्मवल्लियाः प्रमममिद्राः, तिष्ठन्तु ताव, एवमुक्त आर्द्रकेन गोशालः
 पुनराह—अस्तु ताव जत्थ जत्थ पडिवज्झंति धम्मं तत्थ गमणं कथणं च—पञ्च जहा वणिग् ॥ ६८७ ॥ वृत्तं, तुल्लो सो णासो,
 पणं जहा, पणंति तमिति पणगं गणिमथरीमादि, उदओ लाभओ, उदयस्स अट्टाए आयस्स हेतुं, एतीत्यायो लाभ इत्यर्थः,
 ‘पंज संगे’ पंजनं सक्तिर्वा संगः, जन्थ लाभओ तत्थ वणिग्या भंडे घेतूण वचंति, एव णाम तुज्झवि तित्थगरो जत्थ लाभओ तत्थ
 वचनि कथेति वा इत्युक्तौ ब्रवीमि ‘ततोवसे’, इति एवं इत्थं होति मम तक्का, तर्का मति मीमांसा वा इत्युक्तो गोशालेन राजसू,
 नुराह—अस्तीयं एगदेसोपमा जहा लाभगट्ठी वणिओ ववहरति एवं भगवं लाभट्ठी तवं च संजमं च करेइ, तस्म के गुणा भवंति?,
 तदुच्यते—णवं ण कुज्जा ॥ ६८८ ॥ वृत्तं, जतो ताव कम्मखवणट्ठा उट्ठितस्म ण वज्झति तेण संजमं करेति, जेण विधुणिज्झइ पुरा-
 णं पावं तेण तवं करेइ, चिच्चा छट्ठुतुं असोभणमतिं अमतिं, अण्णहेतुं वा पूजापरियारहेतुं वा ण कथेति, तीर्णो वि परान् तारे-
 तीति, स्याद् धर्मकथायां कः प्रस्तावः संजमस्य तपसो वा यद् ब्रवीति ‘णवं ण कुज्जा विहुणे पुराणं?’, तदुच्यते—णाणं सिक्खति
 णाणं गुणेति णाणेण कुणइ किच्चाइं! णाणी णवं ण वंधेति० किंच—सो य खलु णाणपरिणतो, तेण संवृतो, संवर एव संवरस्त-
 थावि अन्नतरो धम्मकथावसाणो पंचविधो सज्झाओ, इत्थं धम्मकथाएवि संवरट्ठाणं उत्तरोऽस्ति तेनोच्यते—‘णवं ण कुज्जा विहुए’

एतान्तो वमचरं, एतदव तत् अक्षण पद, अक्षणपद वा, अक्षयतं वा, किमिति चेत् ब्रह्मति चरितं द्रविष नयपरण संजमजोगो
 न उवेत , उदइजा सामजो संजमस्त तवस्म ना, उक्त हि-उदइग पक्षवे' उदएण वा अस्त अहो भवति, समणो भगवानेव,
 एव व्रीमि, नतु मर्वमाधर्म्यमस्ति भगवतो वणिजेहि, कथ !-समारभते हि वणिग्या ॥६८९॥ वृष, समारभत क्रयविक्रय
 मडमगडाइशयवययावार्दाहि शारमता समारभति छकायभूतग्राम, परिग्रहो दुपद चठपद घण वण्णहिरण्यसुयण्णादि त एव
 ममायमाणा रक्खता णट्टविषट्ठ व सोअंता उचणिअंता य सुणु पायकम्म कलिकुलुम तु एव वृणा, स एव कम्मममाचारो य
 वासिसंजोगो, त अभिप्रदाय तमि अप्पणो य अट्टाप, आयदेतुति आयलामजो लामट्टाप एए वासंजोगा तस्सट्टापि युव
 हेति, मृअं करेति प्रकरेति, मक्कि संय । किचान्यत्-से हि वणिजा-विस्तसिणो ॥ ४९० ॥ वृष, 'विच' हिरण्यसुवण्णाविष त
 एमति गणो, मिधुनमावो मैपुन, सं ग्रगळा २ समस्तं गाढाः, सुअत इति भोजनं अअनादि व्रजंति, भोजन अअनादि, व्रजन्ति
 दिअं संक्षुपार्थं त वयिअो, विष किमयमिपमाणा दिअो व्रजन्ति !, उच्यते, मैपुनार्थं भोजनार्थं वेति, आह हि-“अिदनोदरकृते
 पार्थ !” विरक्ता स्त्रीकामेभ्यो जितविद्वान्त्रियाव, यय तु तुर्विद्वपणे विरक्ता अपतीर्षिभ्या, कि पुनर्गृहीभ्यः, त एव इति
 कमेतु विज्ञादि मोयणे रससु अ अन्नोवयणा वणिग्या, नदा रससु तदा सेससुवि विमयसु सदात्तिष्ठ, अथवा रस इति सुगुस्व
 आस्स्या, आह हि-‘आअनाड णीअमावे च’ तथा वाह-‘विपया विनिवर्णन्त, निराहारस्य दहिन ।’ रसव्रजं, रसेसु गृदति सुखेसु
 गिटा इत्यर्थ , इतभ मामान्यपुण मवर्ता वमिजा, कथम् !-आरभग वेव परि० ॥६९१॥ वृष, आरम्भो, उअसकम्मरावीणां
 पवणपाथनच्छेदनादीनां च हिमाढाराणां, परिग्रहे ममीकार घनधान्यादि, संरधण च, परिग्रहायमेव चारमः क्रियते तमारम च

परिग्रहं च अविउस्मिया णाम अत्रोसिरिउं, णिस्सिता तंमि आरभे परिग्रहे वा, पुब्बापरसंबंधे च णिस्सिता, आत्मन इति जीवान्
दण्डयति बन्धवधपरितावणोद्दवणादीहिं तहुःखोत्पादनाद्वा आत्मानं दण्डयंति संसारे । किंचान्यत् 'तेसिं च से उदए' तेसिं वणि-
याणं 'सो उदए'त्ति सो लाभओ चाउरंतमणंतसंमाराय भवति, ण तु इह धम्मकथारज्जलाभो पुण चाउरंतसंसारविप्पमोक्खाय
किंचान्यत्, णेगंत णच्चंतिय (व) ॥६९२॥ वृत्तं, सव्वेसि वणियाण एगंतिओ होइ किरियाइ छेदओ होति, कदाइ लाभओ,
जइवि लाभओ तोवि अग्गिचोरादि सामणत्तणेण य जं खज्जइ दिज्जइ तेण आणच्चंतियं वदंतित्ति, जुज्जइ, एते दोऽवि पगारा
अणेगंतिए, अथवा विपद अवार्या, दोऽवि पगारा अणुदए चेव, न लाभ इत्यर्थः, तद्विपरीतस्तु णिज्जरा उदयो, यत उच्यते से
उदए से णिज्जरा लाभः, मोक्षगतस्य सादिअणंतत्वं अणंतपत्ते तं उदयं, लाभक इत्यर्थः, साहयति-आख्याति सिलाहति
वा प्रसंसतीत्यर्थः. णातीति जातिः कुली, यः त्रायतीति त्राती, स चैकः एकान्तिकत्वाच्च परमलाभक इति, तदेवं वणिग्भ्यः
भगवंतं सुमहद्भिर्विशेषैर्विशिष्टं संतं यत्नैः समाणीकरोपि तं पुनरयुक्तं, कतरैर्विशेषयन्ति णणु जे समारंभादिभिः पंचमिविशेषै-
राख्याताः, इमे चान्ये विशेषाः, तद्यथा-अहिंसकं(य) ॥ ६९३ ॥ वृत्तं, अहिंसको भगवान्, ते हिंसका, सव्वसत्ताणुकंपी च
भगवं ते णिरणुकंपा, दसविधे धम्मे द्विवो भगवं, ते तु वणिज्जा, किमत्थं धम्मे स्थित इति चेत्, कम्मविमोक्खणद्धाए, पुनः
कम्मविमोक्षार्थं अभ्युत्थिता, धनार्थं तूत्थिताः, तदेवं अणेगणुणसहस्रोपेतं, 'आयदंढे'ति आत्मानं दण्डयंति जीवोवधातित्वात्,
समाचरति इति समं आचरता समाचरता, तुल्यं कुर्वन्ता इत्यर्थः, समानयंतो वा समानं कुर्वन्त इत्यर्थः, एतद्धि तओअघोरम-
ज्ञानं चेति, तमेवं प्रतिहत्य निर्वचनोऽयमिति कृत्वा चाजीवकपुरुषं गोशालं भगवंतमेव प्रति ययौ, तथार्द्रकेन गोशालमवधीरितं

भवता दाम्यां सरणाभ्यां तुष्टा आक्यशुश्रीया भिन्नव, कथमिति चेत् यद्यपो ब्रह्माकप्रत्यक्षतो-नेन निगृहीत, यथास्माकमिदानीं
 न्नाया पदपरिहारो रात्रपुत्रो-स्माकमायासतीति, अत गुणशीलमुपान भगवत्प्रमीप प्रस्थायातस्य संचहुला भूत्वा पुद्गलसिद्धान्त
 प्रादयिष्यामेति पुरस्तात्स्थित्या मो भो भव्य महाधव आर्द्रकरात्रपुत्र स्वागत ते ' कुनः आगम्यते !, क्व च यासीति ' स भगव
 त्प्रमीप यामि, इत्युक्तं मिशुका इयमृषु -इदमपि ताम्रस्म सिद्धान्तं शृणु, शुभा च संप्रतिपद्यस्व, पण्डितवेदनीयो सरमस्मिद्धान्त
 एवमप्य निरमूलत्वादुर्ममस, तदेव च नियुज्य, किं फायेन स्तुभृतेन वृषा तापितेन !, आह हि- 'मनपुत्रगमा' तथा चोक्त-
 'निरं तापितव्ये' इत्येव चित्तमूलो घर्मा, अधर्मोऽपि चित्तमूल एव स्यात्, कथं न घर्मयिषमूल !, उच्यते, विगणागर्विन्ही
 । ६९४॥ वृत्तं, त्रयं क्रोडं आमलवरो वेरित्रो जो बालरूपाई सोयति मो तेवि मारिण(रेण), मारेतु येदरूपाइपि मारेमिति बवमितो,
 सुचति य एव वेरिया जे गवमेवि विगिनिति महिलाण, मा एतं वदमाणा सतुणो होरिति, तस्य समावसीए मलपिंडी पछरुद
 सोसण ओहाडिना मन्दप्रदाक्षे गुरैरुदस ना मो नन निगवेरामिमूतण एम दारजोनिक्काऊण सति कुवो वा सनी वा तियूल
 पा, एव त्रिदशु चितति-छदायि एम अयम्मविद्रो बीरो, ता तदेव दलप्रोतं अगिगम्मि पयनि, एवमेव अलाउय वावि कुमार
 ओचि पयति धल त्रिदशु अवेशुशु वा, न प्रदुष्टनिषत्वात् लिप्पति प्राणिवधेण अहणतोयि सत्त 'अमद'ति अमद सिद्धत, एव
 तामदकुञ्जलचित्तप्रामाण्यादिति, कुर्वन्नापि प्राणातिपात प्राणघातफलेन न सयुज्यते अयमन्य कुञ्जलचित्तप्रामाण्यात्, भद्रव्यश्चापि
 प्राणातिपातं ताकलेन सयुज्यते. यत्राय एव-अहवावि विदुषूण मिलफस्व सले ॥ ६९५ ॥

या अथवा आरिणि जेस्ति अल्लोउअबुद्धि पडल्लु खाइससस सु पल्लु, क लल्लुयति वा
शूलेण वेदुधुं अमणिकाए पएजा खाइलुकामो, कुमारग वाविं अल्लोउअबुद्धि पडल्लु खाइससस सु पल्लु, क लल्लुयति वा
इधेण अम्हं, एवं तामदसाकं अपचेतनकृतप्राणातिपाते नास्ति, यद्यपि च भवानन्यो वा कश्चिन्मन्यते अनपाये अपायदेशी यथा
भवतो मांसासिन इति तत्रापि अनभिसंधित्वादेयास्माकं त्रिकरणशुद्धं मांसं भक्षयतां नास्ति दोषः, कथं ? इह हि-पुरिसं च
विदुधूण ॥६९६॥ वृत्तं, जइ कोइ अजाणंतो पुरिसं वेदुधुं कुंतेण वा सुलेण वा अपकाशावस्थितं कुमारकं वा बालमित्युक्तं, एत
निलणाभिक्षुस्त छिन्नभत्तस्स दुब्बिभक्खादिसु जायतेए पडतुं पिंडीयमिति पओलितं सुगंधं सुह खाइस्संति मती बुद्धिः तस्यां
कल्पति, 'बुद्धाणं'ति नित्यमात्मनि गुरुषु च बहुवचनं, बुद्धस्मवि ताव कप्पति किमुत ये तच्छिष्याः?, अथ बुद्धिः पापापत्यानि चोद्वानि
तेसि णं कप्पति पाणए भोजनायेत्युक्तं भवति, सर्वावस्थासु अचित्तं कर्मयायं न गच्छति, अविज्ञातोपचितं ईर्यापथिकं स्वमा-
नित्तकं चेत्यस्माकं कर्मचयं न गच्छति, एवं तावच्छीलमूलो धम्म उक्तः ।-अथेदानीं दानमूलः-स्मिणायगाणं ॥६९७॥ वृत्तं,
चतस्रो तासु त द्वादशसु धूतगुणेषु युक्ता, एतेसि एवंगुणजायियाणं अभिगतं यथा तस्यानन्दो दोणिण सहस्से भिक्षुयाणं
भोजावेति समांसगुडदाडिमेनेएन भत्तेन, तेण पुण्णखंध, संस्कारो नाम पंचधा, स त्रिविधः पुण्यः अपुण्यः सतिजा इति ते, तं
आरोधं, ते हि प्रक्षीणकल्मषपायाः चतुःप्रकाराः आरोधा देवाः, ते भवन्त्याकाशोपकाः विज्ञानोपकाः अकिंचणीकाः णोसणिणो
दातारः, सर्वोत्तमा देवगतिं गच्छंतीत्यर्थः, महतां इति प्राधान्ये महाशब्दः, अथवाऽऽर्द्रकस्याऽऽमन्त्रणं क्रियते हे महासत्त्व ! इत्यर्थः,
तदेवमिह स भगवता बुद्धेन दानमूलो शीलमूलश्च धर्मः प्रणीतः तदेहि समागच्छ बौद्धसिद्धान्तं प्रतिपद्यस्व, इत्थेवं बौद्धभिक्षुकैरुक्तं
आर्द्रको आर्द्रकानादरयाऽव्याकुलया दृष्ट्या तान् दृष्टोक्तवान्-भो शाक्या यदून् जो पिण्णागं पुरिसबुद्धीए सुल्ले विंथति पचति

वा ज्ञानं य अलाउञ्चं वा इमारपुद्दीए किं लिप्पति पाणवपण अकुटलचिषो, अण्णो पुण पाणवपणि करंतो पयंतो पाणे कुट्ट
 नन चिचन मुबन्ति पाणातिपाणो, तत्र एव -अयोग्यरूपः ॥ ६९८ ॥ वृत्त, इदं न योग्यमयोग्य, रूपमिति स्वभावेत्युच्यते,
 यथा अर्थिक्त्वनधिन् रोपनः प्रत्ययपद्मगचिक्लीपुन्तगनं भावमावि कुर्वन् प्रकृतिं करोति कथां त्वारां वा इष्टि निपातयति, उक्त
 रि-‘इदं स्वग दिद्वी’ गाथा, एतं स्वभाव रूपद्वन्द्वं निवेदय उच्यते अयोग्यरूप कूरस्त्रमात्रमित्यर्थः, अत्रिस्तुष्टुमुष्टुनं कृत्वा
 प्रवृत्तिता इमिति लिङ्गानुरूपं येषां युञ्जत, आह रि-“वय मकर्मणोऽर्थस्य” तेनोच्यत-अयोग्यमेतत् प्रवृत्तिरूपस्य अहिंसा
 धर्मयुक्त्यस्य इति इदंस्मात् प्रयचन, अहिंमार्यकं इत्सादिसंयता वा पावं ह्य, तुर्विष्टपणे हिमेव सर्वपापेभ्यः पापीयसी, प्राणाः
 इति मन्त्रप्रतिपद्या, तव तुग्मेवि अयोग्यरूप हिमादिबला अ तुग्मे संपदिवज्जह, मणुमादि प्रमद्व अस्मीत्य कव वयं प्राणिनो
 मारयाम मागारयामो वा तदुच्यन्-नो मंता व अकुटलण चिचण पिष्णागपिदी खोदी वा पुरितोविकाण्डं अलाउय अण्ण वा
 तजो मालिक्त्वन इमारस्येयमिति प्राणातिपातन, आजादोपो न युज्यत इति ब्रूमः, यत्तु पिष्णागपुद्दीए पुरितं विद्वमाणो मारे
 माणो वा इमारगं वा अनाउअपुद्दीए न लिप्पति पाणवपण अर्थं सिद्धान्त इति वाक्यशेषः, ‘अपोचिप् दोण्वि’ अबोधिः—
 प्रमद्वपेय प्रमद्वयन, विगताधिगतिविगणयैय मति, अन्यथा वाक्का प्रत्याज्ञा, निर्दयं ततो विकृता, कर्षं, इदंवाचि ताव लोगो
 इवगण अहिमन्त्रं स्थापने, तुग्मं य मणह मारन्तो इगलचिनेन अहिमत्रो भवति, तद्वं प्रफारं वो वचः ‘अमापु’ अदोभनं,

'दोण्हवि'चि तुठभे यं जे य पडिसुणंति अज्झावणे, हतुंयि अणुतप्पति, ते परिचत्ता, हंतुं वीसत्था होहिंति, आह च—“केचित्
 मून्यं नष्टाः” यदि च अज्ञानमदोषाय तेन वैदिकानामपि परमात्मके श्रेयबुद्ध्या छक्काए घातयता न दोषोऽस्ति, संसारमोचकानां
 च, घातयामिति किं भणह ? तुठंयपि एवं रोचयति जहा असंचित्तो कम्मबन्धो णत्थि ? इत्यत्र ब्रूमः—उड्डुमहेयं ॥६९९॥
 वृत्तं, चत्तारिं दिमाओ गहिताओ, पणवगं पडुच्च, विविधं विशिष्टं ज्ञात्वा विज्ञात्वा विज्ञाय, लीनमर्थं गमयतीति लिङ्गं, त्रसंतीति
 त्रसा, तिष्ठन्तीति स्थावराः, तेसु तसथावरेसु, किंच लिंगमेषां ? उच्यते—उवयोगो लिंगं लक्षणमित्यर्थः, आह हि—‘निमित्तं हेतुर-
 पदेशः’ यथा अग्रात्रौण्यं सांसिद्धिकलिङ्गमेवमात्मनां त्रसानां स्थावराणां च सांसिद्धिकलिंगं, येन ज्ञायते आत्मनाऽऽत्मेति, स चोप-
 योगः स्पर्शादिषिन्द्रियेषु सुखदुःखयोरुपलब्धिरित्यर्थः, तच्च सर्वप्राणभृतां समानं लिङ्गं, सुखं प्रियमप्रियं दुःखं, तदेवं
 अत्ताणुमाणेणं ‘भूताभिसंकाए(३)दुगुंछमाणे’ कता भूताहं संक्रंति तसथावराहं दुक्खाओ, तं च दुक्खं त्रमा वा दुगुंछंति, तस्मादुद्विजत
 इत्यर्थः, एवं जाणामि, णो वदेज मारंतो मुच्चति, दोसो णत्थि, करेज वा णिस्संक्रो प्रमादं, अण्णाणेण दोसो णत्थि, कुत एतद्
 ब्रूमो माया च कुचकुचा वा प्रवचनेऽस्ति ?, किंच—पुरिसेत्ति विन्नत्ति ॥७००॥ वृत्तं, जं वा भणिसि पुरिसोऽयमितिकृत्वा पिण्णा-
 गपिडिं अलाउअं वा कुमारंगति अकुशलचित्तो विधमाणो अदोसोवि विज्ञानो विण्णुत्ति, एतं जहा हिंसकत्वे चिन्तिज्जमाणं ण
 युज्जति, अणारिए वा से पुरिसो भण्णति, अलाउअं वा कुमारबुद्धिए विबुत्तु, अज्ञानेन अस्य द्रोहः संपद्यते, एवमज्ञानेन चैवं पुरिसं
 पिण्णागपिडीबुद्धीए कुमारंगं वा अलाउयबुद्धीए विवाइन्तो किं च ण बडिहस्सति, किंच—को संभवो ? पिण्णागट्टाए संभवणं,
 संभूतं वा संभवः, कः पुरुषे सचेतने पिण्णागबुद्धिमुत्पादयिष्यति ?, निमुष्टसुमस्य च नोद्धर्त्तनपरिवर्त्तनाद्याः क्रिया भवन्ति तेन

संमोक्षं हि पिष्णागपिण्डपुरुषस्य, तत उच्यते-नैतदेवं, यत एव पिष्णागपिण्डे पुरुषस्य काष्ठे वा यद्वाञ्छादिते उपपचिरिति, अत
एव किममात्रमेतदुभय ज्ञानमानो निस्संक करति, किमय पुरुषः स्यात्पिण्डीकाष्ठ वेति स्यादिति, अथ सम्भवे विद्यमाने निशः
दुप्रदारी पश्यते निर्मांश इत्यर्थः, एव मे वायाप्यसौ कृच्छरचित्वेन पुरुष पिष्णागपिण्डीबुद्ध्या घातयति तस्याप्युभय सम्भवत्वात्
युक्तो विमर्श - किमय पुरुष स्यात् उत पिष्णागपिण्डी?, एव कुमारोऽपि प्रलाठक स्यात्कुमार स्यादिति, जम्हा न एव संभवो
दिष्टो नन्दा य तदप्यगारा बलिव, 'वाया पुरति'सि बुद्ध्या असत्या अज्ञोभना, अथवा सत्य इति संयमः असत्य इति सयमगदी
त्यर्थः, निषपस्य निजुः स्यात् मद्रोदित्यादि, किमय पुन कम्बुबा?, 'किञ्चान्यत्-वायाभियोगेन ॥ ७०१ ॥ उच्यते इति वाचा,
पायाएचि अभियोगो अभिमनो योग अणियोगः अभियाग्योग, एवमुक्त भवति-इवेति हवति संयमः? इति वाक्यश्लेष, क
पिष्णाग-संयमोऽपि? वायाभियोगेन यदा हवति संयमः, तदा भगव मांरेतो ब्रह्मोमोचि 'ण तारिसं वायमुदाहरेत्वा' सद्रोदमित्यर्थः, क
अद्यात्मन युज्यता वदति-यथा कच्छन्नात्मा साह वा सलिलस्याम्बान एव तुभ्यमपि इम वपणं, अज्ञानदोषोऽस्तीति, अद्विचक्ष्वादीनां
गुणानामस्थान अनरकमाजनमपि, निज्जे विद्यरेण विद्वन्नातो मोक्षत्वत्थ गृहि निसृत्य शिरस्तुण्डमुच्छेदन कृत्वा ब्रूयात् 'सुराल'
मिति, धुरानमेतत्सूतं हिमस्तूनां अदिक्रिस्तस्मिन्, किं पुन विद्विस्तस्मिन्?, एव अर्धविन्तो न कर्मवचो भवताति अज्ञान
धेयसं सर्वमभ्यगद्विग्रमह्वसति, पैदिज्ञा संमारमोचकाय निर्दोषा' एव भवमतेन श्लाक्य देवयित्वाऽऽर्द्रको मुखीभूत्वा प्रपचमाह
तद अष्ट अहो एव तुभ्ये ॥७०२॥ इव, लम्बाः प्राप्नो यदब्रान भेषस्ततः किं धानाधिगमः क्रियते?, इतो एव तुभ्येहि अहो
तदो जग अज्ञानता मय्यतो ह्वसति?, शालमत्तो मयप्रमपादय, अहो देयविषयादिषु, देव्य तावत् जहा कोयि कंश्चि विमृष्ट

उपपहेण अडंतं दद्रुं भणति-अहो अयमेवं वराओ किलिहो किलिस्सति, एवं तुब्भे उम्मग्गपडिव्वा मोहं किलिस्सह, साख्खयेति
 विस्सये, अयं शोभनो अहो सिद्धान्तो यत्राचिंतितं कर्मचयं न गच्छति, कार्यकारीसमता एवं अयं जीवाणुभागे सुविचिंतित-
 यंता ॥७०३॥ वृत्तं, कथं पां अनुभागस्तनुसुखप्रियताः दुःखोद्विगिता, तत्किमुक्तं भवति ?, एवं जीवाणुभागे सुत्तिओ भवति,
 यदुत सर्वमन्वयानामात्मोपमानेन न किंचि दुःखमुदपसदिति, अहोशब्दः सर्वत्रानुवर्त्तते अहो वचस्तेन गुरुणा करतल इवामलकं
 मर्वलोकोऽपलोकितः, ज्ञात इत्यर्थः, किमुक्तमुच्यत इत्यर्थः, इति चेत् येनाज्ञानं श्रेय इति, स्यादेव भवतां किंचिन्तितः कर्मचयन्यो
 भवत्याहोसिदचिंतितो मोक्षो वेति, अत उच्यते-‘ओधारीया अन्नविधीए सोहि’ मोक्ष इत्यर्थः, स्यात्करोत्यन्यो विधियेनार्या शोधि-
 मिच्छन्ति, तत उच्यते, जहा छणं, नापि संचितितं कर्म बद्धत इति सिद्धान्तः, किं तर्हि ?, अस्माकं प्रमत्तस्य कर्म बध्यते,
 अप्रमत्तस्य सुच्यते, अप्रमत्तः शुद्ध्यत इत्यर्थः, एव शोधिराहुराचार्याः, ण वियागरे ण वाकरेंति, छद अपवारणे, छज्जते तस्स
 छवं छन्नमप्रकाशमदर्शनमनुपलब्धिरित्यनर्थान्तरं, पदं चेष्टितं, छन्नपदेन उचजीवनधर्मा छन्नपदोपजीवि, कथं ?, अजाणस्स बंधो
 णत्थि तथा ण विआगारे, छणपदोपजीवि, पळ्ळते गूढविजागरे छणपदोपजीवि, छण हिंमायां छणणमेव पदं छणणपदं ततो
 वागरेजा, जहा अजाणंतस्स कम्मबंधो णत्थि, ते एवं श्रोतृणां निर्दयादयो दोषाः, स्यात्किं व्याकरितव्यं कथं न ?, उच्यते, जहा
 छणं न होति जीवाणं, अज्ञानकृते तु बंधो णत्थि उच्यमानेन प्रमादं करिष्यति, तेण छणं अनुज्ञातं भवति, तदेव पिण्डार्थः-
 जहा छणपदोपजीवि ण छणपदोपजीविणो वाकरेंतीति वाक्यशेषः, तथा ण वियागरेज्ज, अयं इदानीं आपोऽर्थः, जीवाणुभागं
 अनुचिन्तयतो वियागरे अछणपदोपजीवि, एकागत्यस्य लोपे कृते छणपदोपजीवि भवति, अचिन्तिते कर्मचयधो नास्ति ण च साधु

त्रियागरे, अछप्यपदोपजीवि 'एसोऽनुषमम्भो' अनु पथग्नानेऽनुषमर्म्मीर्त्तीर्यकृताधीर्णोऽयमुपचर्यते इति अनुषमर्म्मीर्त्तीर्यकरानुषमिम्भण
 साधव इहेति, इह श्रवणेने संबयाण एव सील, न घटते मन्त्रतां, बोऽत्रि अ तुज्झ अशीलमताण दति सोऽवि अप्येव वच्यते, ण
 सुच्यते, चं मणसि-सिणातगाण तु सुवे सहस्से ॥ ७०४ ॥ वृष, सिणातगा सुदा द्वादस्यूनगुणमारिणो मिश्रव, जेवि
 दोऽत्रि सहस्से सुजावेति सोऽत्रि साध सुचति, किं पुन जो एक वा दो वा तिग्भी वा, एते णिष दिने दिणे असंजता लोहितार्द्र-
 पाणि सघषातीत्युक्त मवति, गर्हो निन्दा इत्यर्थः, शानाचार्याणां धर्मः अज्ज, जइ लोके भिसुक्काणां च गरहितो धर्मः अज्जाण
 माम्भायं, इह दिसानुमानन् अपात्रदायस्सिक्कठ गरहितो, सारथ छट्ठाववेषेण, अज्जयाण अपात्रेषु च दिज्जमाण, कर्मव चाय
 मवति, इतथ तुग्मे य अपात्राणि दधिजाया इत्यर्थः, जण मसं छायाइ तर बरिष एतय दोमो, अइवा छील तुज्झ इस्सित दाणपि
 न जुजति, इतथ झीलं नास्ति, अ मणइ-यूल उररम्म ॥ ७०५ ॥ वृष, 'पुत्तो'ति महाकायो उपचितमांमवेइ लोकं शाक्यधर्मं
 एव मारेइ, यवा शाक्या उरिस्सितु भिसुसंघं प्रकल्पयतः, केव सावेति !, त लोणतेलपिप्पल्यादीनि वेण्णानि गृहीतानि हिगु
 कुचमरादीनि वाज्ज्यानि, तमेवमादीहि वेसण्णि मिक्खुव्वाण पकरेति । त सुजमाणा पिपितमिस्सि ॥ ७०६ ॥ इत, मांसं
 प्रभूतमाकण्ठाय बहुप्रकारं वा, अप्येव दिणे दिणे केव लिप्पामो वर्य, कसात् !, त्रिक्कणसुइत्वात्, इवेवमस्माक, अहं सु पुद-
 तेन प्रमायमित्यतस्तस्यामाप्यम्भणाम्, तदुच्यते- 'इवेवमाइसु, मणखुदो वा अण्णे वड्ढो केव एवमक्खातयन्त' साम्प्रत आइ
 वसंति वा मांसदोपमिति, सर्वे ते अणारिया बाला मूढा रसेसु, रमयन्तो वा सुखे मवति, सुखेसु वियण्णसु, सुखे गिदा । जे यास्मि
 सुजति ॥ ७०७ ॥ वृष, जे य पुदा वा अपुदा वा पुत्रमांसोपमं मांसं प्रवोपंतिक्कठं सुजति, षड्भ्यादुपदिशन्ते मांममदोपमिति,

सेवन्ति ते पावमजाणमाणा, हिमादी उपार्जयन्तीत्यर्थः, अहवा ते मांसासिणां गिरणुकं जीयेसु बुद्धसंज्ञिकं पावं सेवन्ति, तद्दोषम-
 जानमानाः, अथवा जावंणं मंसखायणेण पावं वज्झति तं च तुमं पावं अजाणमाणो, जहा एत्थ वधाणुमाणागतं घणं चिक्कणं पाव
 वज्झति, तेण खणं ण, एवं कुशला वदन्ति तंमि मासादे, सुद्धे, मांमभक्षणेपदेमएण एवं तच्छमाणे कुवन्ति भुक्तिमीत्यर्थः मंस-
 भक्षणे, वा अथवा 'मणं ण एतं सुद्धं, कुशला जाणका मनज्ञाना मणंमि न कुवन्ति ज्ञातपुत्रीया, वतीति एसा मंसमदोसंति बुडया
 असच्चा, किल कम्मणो कर्तुः, स्यादुद्दिष्टं भक्तं, उच्यते-सब्बेस्सि ॥७०८॥ वृत्तं, पाणा पृथिव्यादयः तेसिणिकायं णिक्खिस्वप्प, दंडो
 मारणं, सहावज्जेण सावज्जं पचनपाचनानुमोदनानि, यो वाऽन्येन प्रकारेण दंभनवाहनमारणा, दण्डं सावज्जं दोसं परिवज्जायित्ता
 'तस्संकिणो' वा, शंक ज्ञाने अज्ञाने भये च, ज्ञाने तावत्कथं जानमानः उद्दिश्य कृतदोषं तं गृह्णीयात्, अज्ञाने संकितो कल्पो
 वित्तिनिच्छासमावण्णो संक्रमणो, भए 'आहाकम्ममणं भंते ! भुंजमाणे किं पगरंति !, उच्यते अट्टकम्मपगडीओ सिट्ठिलवंधण-
 वद्धाओ धणित०' एवंविधा संक्रा जेसिं ते भवंति तस्संकिणो इसिणो णातपुत्ता णातस्स पुत्ता ते भूनाभिसंकाए दुगुञ्जमाणा
 ॥७०९॥ वृत्तं, जम्हा भूतो भवति भविस्सति तम्हा 'भूते'ति, संक्रा भये ज्ञाने अज्ञाने च पूर्वोक्ता, इह तु भए द्रष्टव्या, तच्च
 मरणभयमेव, मारेमाणोहि इह पस्त्र च संकते विभ्यत इत्यर्थः, इह तावत्प्रतिवैरस्य संकते बंधवधरोहदंभणां च, परलोए णर-
 गादिभयस्स, उक्तं च-"जो खलु जीवं उद्वेति एम खलु परभवे तेहिं वा अण्णेहिं वा जीवेहिं उद्विज्जति" इह लोके तु भयेण
 'सब्बेसु पाणेसु'ति पाणा एणिदियादिया आयुः प्राणादि, घाइणो घातयति निक्षिप्यते, एवं समणुणाते, 'तम्हा ण भुंजंति' तस्मा-
 द्वाऽनुमत्याः कारणान् इहपरलोकापायदर्शनाच्च न भुंजंति 'तहप्पगार' अन्यदपि जं साधुं उद्दिश्य तं कृतं 'एसोऽणुधम्मो, जहा लोए

अपुराप्रणो धम्मो, उक्तं च-“यद्यदाचरते धष्टः” तथा “देहे २ दाहणो पा सिगो वा” एयमिदापि, अनु पयाद्वावेतिरुत्वा
 तीर्णकरगणधरोहिं बजितमुदेदित, तदनु तच्छिष्या अपि परिहरति, अथवा अणुः दृष्टम् इत्ययं, धम्मो धर्मो भगवता प्रणीतः
 स्वीकृताप्यतिचारेण बाध्यते द्विरीयुष्यमित्र तदनुतापेन, सयताः माधयो, निगयधम्ममाण (धम्ममि) ॥ ७१० ॥ दृष्ट, विगययस्स धम्म एव येषां धर्मः तेन भवति निगयधम्मणो, अधवा विगयधो भगवानेव, गथा अतीता अवा, चेअणभूतेण
 विगयधेय तुल्लो जेसि ते भवति निगयधम्ममाणः, तत्सहवर्माणः इत्यर्थः, इवो इति प्रत्ययः क्कारणे, समाअधिः समाधि मन
 समाधानमित्यर्थः, अथवा मयस्म हि इदं समाधी भवति, दन्तामावात्, परमसमाधी य मोक्षो, ये पुनः पचनपाचनरता आरम्भ
 प्रवृत्ताय तेषामनेस्समीमावः, पुनः समाधिः !, उक्तं हि-“स्नानाया देहसंस्कारा” मयणे भगव मदाधीरे इति खलु से भगव
 मदाधीरे ममन्तात् ग्रामोति, मोक्षमित्यर्थः, इहार्चनं श्लोकं च ग्रामोति, श्लाया कयने, श्लोको नाम श्लाया, कथं श्लाग्यते ?
 इदं तावत् उरता कित्तिवण्यसस्सिसोगा परियुयति इति खलु सम्ये ३, परममि सिद्धे बुद्धे, तथा वा “नवि अतिय माणु
 सार्थ” परत्र च श्लोकं ग्रामोति श्लावामित्यर्थः, यस्तु अबुद्धोऽशीलगुणोपपेत पचनपाचनाधारमममद्वयः सातापडुलस्नानादि
 दरीरसंस्कारग्रामादिपरिग्रहे ध्यायिषमाणोऽममाधियुक्तः इति निन्वो भवति यथा “ग्रामयेअगुदावीना” तथाऽऽहुः-“यथाऽपरे
 संकयिक्का” मावयुधास्तु तच्छिष्या श्लाया भवन्ति “नैत्रास्ति राजराजस्स तत्सु” य एवं तान् श्लावयान् मप्रपंच निहत्य मग
 पतामेव प्रतिपद्यमान् उर्द्धन्वलङ्घिग्याहिर्मिः परिवार्यायिदियथे-मो आर्द्रक राजपुत्र ! मा तावद्द्वय, तावदस्माकं वेदसिद्धान्तं
 मृशु तपसा-आदिसर्गे किल विष्णोर्नाम्ना स्मृत्यय एवं नैककेमराहु, तस्मिन् प्रया सद्युपयजस्तेन सद्यमिदं भगव, स मुखवो

ब्रह्मणोऽमुज्ज्व, ततः शूद्रांस्त्रिवर्गपरिचारकान्, क्षत्रियान् सु०, एकमेव वर्णं परिचरन्ति, तत एव च श्रेष्ठोऽवाप्नुवन्ति, यस्मा-
 चयं तस्माद् ब्रह्मोत्तर जगद्, तदेवं त्रयाणामपि वर्णानां ब्राह्मणा एव पूज्यतमाः, आह च—“ब्राह्मण एव जायते०” ते च द्रव्य-
 क्षेत्रकालभागोपधानशुद्धेन दानेन पूजनीयाः, तत्तेनोपधानशुद्धेन गोहिरण्यसुवर्णधणादीनि देयानि, क्षेत्रशुद्धमपि स्वगृहेऽभ्यागत-
 स्थानाविसृक्तक्रियस्य सुखामनासीनस्य, अथवा क्षेत्रशुद्धं पुष्करादिषु क्षेत्रेषु दीयते क्षेत्रमिदं विख्यातं, कालशुद्धमपि दर्शपूर्णि-
 माऽमात्रारयासु, तथा अन्येषु च सर्वेषु पर्वस्विति, तथा चाह—‘अतुष्याण्यत्रिरात्राणि, तीर्थाण्यनभिगम्य च । अदत्त्वा काञ्चनं
 गात्रं, दरिद्रस्तेन जायते ॥ १ ॥’ भावोपधानशुद्धमपि लोकप्रत्युपकारादित्यतः अदिन्न ए यद्दीयते तद्भावोपधानशुद्धं, अभानो,
 भावस्तु पात्रमित्यर्थः, पात्रशुद्धमेव हि शुद्धिसुत्पादयति, अहन्यहनिं दातव्यं, तत्र पात्रशुद्धिमधिकृत्योच्यते—स्मिणायगाणं तु
 दुचे सहस्से ॥७१॥ वृत्तं, स्नातकाः शुद्धात्मानः, यज्ञादिषु पट्कर्मभिः स्नातका इति वेदपारकाः प्रवक्तारः,
 आह च—“समं न ब्राह्मणे दानं” ते यदात्मानं पात्रीकृत्य केवलं परानुग्रहार्थमेव परिगृह्णन्ति तदा दातारमात्मानं च तारयति,
 तत्परिमाणं दुचे सहस्से, तेषु च एगदिणेन बहुएहिं वा दिणेहिं दोणिण सहस्सेहिं पूरति जो भोजयतीति, बद्धानुलोम्या भोजये-
 जेति, येति दिणे दिणे, नेकतियं वा णितियं एगे अणेगे वा भोजावेति सदक्षिणे वा जये य पौडरीमादी वा यज्ञं यजते, तत्फल-
 प्रप्तिद्वये त्वपदिश्यते, ‘ते पुण्णखंधे सुमहज्जणिता’ ते इति ते प्रागुपदिष्टाः द्रव्योपधानशुद्धैर्दानैः स्नातकब्राह्मणपूजयितारः,
 पुनातीति पुण्यं, स्कन्धग्रहणात् सुमहत्पुण्योपचयं सम्यगुपाजयित्वा, परत्र बह्वेद्रप्रजापतिविष्णुलक्षादिषु देवा भवन्तीति प्रद-
 र्शनार्थः, यथा तावत्परसमये क्रियावद् गुणवद् गुणवद् समवायि कारणमिति द्रव्यलक्षणं, समयेऽपि इचेएहि छहिं जीवनिक्काएहिं, वेदानां

वादो वेदवादो, वेद एव हि परं प्रमाण, आह हि—“वेदाः प्रमाण” एव त्रयो वक्ष्यमानमामृत्य, राज्यं गत्वा राज्यमप्येकं प्राप्य
 श्रेष्ठस्य स्नातकेभ्यः बाह्येष्वप्य गोहिरण्यादीनि दानानि त्यजन्त्य ग्रयन्त्यस्य, आह च—“यान् यान् क्षामान् बाह्येभ्यो ददाति
 तान् क्षामान् प्रवनोपसृक्ते” यद्वापि भूहिरण्यदक्षिणां यजस्य, आह च—“घृता विउडे जण्णे” तदेव श्रयसीमवाप्स्यति, तत्कथं?,
 यदा हेतानि ययोरिष्टानि धर्ममाचनानि ब्रह्मद्वयिक धर्ममुद्दिश्य करोति तदा नापवर्गमवाप्नोति, यदा त्वपवर्गमुपदिश्य धर्ममाच
 नेषु वर्तते तदा अपवर्गमवाप्नोति, तदेव स्वर्गपवर्गकृत वेदानां धर्मं प्रतिपद्यस्व, किं तैर्विनैः संयमपुरस्सरैस्त्वपोमिः अपायकै
 रावीर्णैः !, तानेव बात्यादिमदोदतां संभारमोचस्तुल्यधर्मा भगवानार्द्रः उवाच—यद् ब्रूत जातिशुद्धा पट्कर्मनिरताश्च शीलमन्त
 रेषापि स्नातका बाह्या भवन्ति, कथं !, व्याघ्रक्रोषारूपानात्, आह हि—“सप्त व्याघ्रा दग्धानेषु” तथा च “सद्यः पतति मांसेन”
 किंचान्यत्—“वर्णप्रमाणके”, अथवा पञ्चमिरिमे कारणैः बाह्यणत्वं न घटते, तथयात्—“नीनो जातिस्तथा देहः” एव च इत्येकं,
 किंचान्यत् “विद्याचरणसंपन्नैः” तथा चाहुः “न जातिदृश्यते राजन्” यस्यमिमेव ‘पञ्चनादिप्रवृत्ता बाह्यणा भवन्ती’ति (तत्र)
 करमाद्विमर्श्यात् यस्यस्य, आह हि—“पद् उतानि नियुज्यते” न च हिंस्रान् मोक्षयमानस्य स्वर्गोपवर्गो वा भवति, न भोदाहरण
 लोकाभिन्नाः। सिंहायगाण तु युवे सहस्ते ॥७१२॥ ब्रूत, स्नातका ग्रामारण्या वा विद्यालम्पकादिमांसाश्चिन किलादारद्य
 स्युः, ते स्नातकत्वे सति शुद्धानां परिमाणता च द्वे सहस्रं पितृषु पित्रे—द्विषे वा दो महस्माणि अचिगाणि वा कुत्सित
 ऐतिर्लोयते वा मार्मरा ‘से गन्धति लोतुत्रसंपगाढे’ एव हि सपापो लोलुपः स्वामाधिकैः शीतोष्णामिः परस्परोदीरितैः संक्षिष्टा
 सुपेदीरितैश्च दुर्लभैर्मिगता अभिगता लोलुप्यन्ते लेलविद्धंते वा भृशं गाढं तीक्ष्णं, एव शीताद्याः स्वामाधिक्यः परकृता या शीया

नुभावा येषु अनु पश्चाद्भावे जेहिं अण्णे सत्ता दुःखेहिं ताविता ते पच्छा दुःखमनुभवंतीत्यनुभावः णरकः उक्तः, पठ्यते च-तीव्रा-
 भितावी, तिव्वं अभितावेति जे चिति ततोऽधीको अभितावो जेसु णरएसु ते तिव्वाभितावा णरका तीव्रमित्येकोऽर्थः, सेवितो,
 जहा सो कुललभोजी णरगं गच्छति जण्णिका ते वराते मारेमाणा, ये चान्ये पापके तृणकाष्ठगोमयाश्रिता संस्वेदसिताः महीसिता
 चेव कृष्णादिषु च कर्मसु वर्त्तमाना बहून् जीवान् घातयन्ति ते च विषयोपभोगदृष्टान्तसामर्थ्याद्विसामेव प्रज्ञापयंति ब्रुवन्ति च,
 “आततायिनमायात, अपि वेदान्तगं रणे। अहत्वा बह्वहतो वा, हत्वा पापात्प्रमुच्यते ॥१॥ तथा च शूद्रं हत्वा प्राणायामं जपेत्,
 विहस्सतिकम्मं वा कुर्यात्, यत्किंचिद्वा दद्यात्, तथा ‘अनत्थी कानां अकटभार मारयित्वा बाह्वणं भोजयेत्’, एवं ते हिंसकं धम्मं देशंतो
 जहा कुलाला कुलपोमगा य णरए पच्चयंति एवं तेवि द्विजा हिंसकत्वात् कुलाला एव नरकं वच्चंति, जेवि तेसिं देति तेवि कुलपोसगा,
 इह सह तेहिं णरगं वच्चंति। तएवं दयावरं धम्म ॥७१३॥ वृत्तं, दूसेमाणो दया परा जस्स दयाणरः, दमो वा दया वा वरा
 जस्स स भवति दयावरः, यः किल आततायिनमायातं न धातयति सो णरगं गच्छति, वहावहं धम्मं वधा पराः वधादिति
 पंचमी, वधाद्वि परो धर्मः, कथं?, आह हि-“हत्वा स्वर्गे महीयति” तथा चाह-“अपि तस्य कुले जायासदो” ण उ तमेवं
 वधावध पसंसमाणा एगंपि जे भोजयती कुशीलं, प्रगाहस्य ग्रहणं कृतं भवति, यत्रायं पाठः-‘दयावर धम्म दुगुंछमाणो’ वधावधं
 पसंसमाणा एगंपि’ अथवा दया परिगृह्यते, दयावरं धम्मं दुगुंछमाणा, वधावधं धम्मं पसंसमाणा, एवं प्रकारा दया एगंपि भोज-
 यति कुशीलं, किं बहुए?, कुत्सितं शीलं कुशीलः हिंसाद्याश्रवद्वारप्रवृत्तको हिंसकधर्मोपदेशको, अणिधो णिधं णाम अन्नः उस्सितं
 अधिकार, दुरुत्तर नरकमिति वाक्यशेषः, अन्तकाल इति मरणकालः। तानेवं बह्वत्रातिनः प्रतिहत्य भगवानार्द्रको भगवन्तमेव प्रति

ग्रान्तिपत्र, अथन विद विष्णुपञ्चमीय आर पविषागिदित्ययता परिग्राजकाः परिवार्य उभयपथाचिरुद्गामिराक्षीमिदण्डमागा एव
 मृ - मो धा आठ ह गजपुत्र ! इद मादस्माक सिद्धान्त शृणु तद्यथा-‘तमाः खन्विदमगो आसीत्’ अव्यक्तमित्यर्थ , तस्मा
 दस्यन्तमा मात्रन्त्रियभूतानां ग्राह्या, आह दि-“प्रकृतेर्महास्ततोऽश्वात्तरस्तस्माद्गणेषु गोष्ठग्रक । तस्मादपि गोष्ठग्रकस्त्यचभ्यः
 यय भूतानि ॥१॥ इत्यनपतुगिग्रक ध्वज, पञ्चविंशतितमः पुरा, तत्र न किञ्चिदुत्पद्यते विनश्यति वा, किन्तु केवलमभिव्यज्यते
 तमपि प्रदीयत एव यथा, भूमिदग्निगोयदा मूलोदगार्दान्यमि यज्यन्ते, एव प्रमदः, संद्वारकाले च यद्यस्मादुत्पन्न तच्चैव
 मीयत इत्याः मरुद्गर्ग, मरुतामपि च द्रव्यगर्गनया नित्या सवमावा, इत्यत मत्कार्यपरिग्रह एव यथाऽस्माक, स्वरूप चैतन्य
 पुरास्य न धर्माक मोध इत्यर्थ, न तस्यदुदयिक इणविषयप्रीतिग्राह्यमागस्मरु, अनैकान्तिको वाऽमौ य नियमलक्षणो धर्मः,
 तद्यथा यमा अहिमाग्यो मरुतामपि वच मरायतानि पञ्चयमो धर्मो, नियमोऽपि पञ्चप्रकार एवेन्द्रियनियमः, ‘अस्ति सुष्टिब’ति,
 यथा मरुताऽस्मिन् एवमे यमनियमलक्षण एव यम्यना एव यम्यपि स्वे धर्मे यमनियमलक्षणे स्थिताः, न कस्युक्तरुक्कुर
 सञ्चारनार्य नो द्यत्यत्याथ वा ‘जमभन’ति गारजीवा, न एव तावदावयोरविद्यया, किंच-आचारशील ० तत्राचारः यथा मरुता
 गुणमागारार्थिण्य एवमस्माकमपि, यथा रजोहरण प्रमाद्वनार्थं एवमस्माकमपि क्लमरिका, यथा वधो वाक्यमिति एवमस्माक
 मपि मीनानां नारपुर्वेमाप्य वा, अथवा मीन मद्र मद्रस्वमायता आक्रोशमगमरो वा, बुद्धि पुर्ण, ज्ञानमृपवद्वा आचार’ मील
 एव ज्ञानस्य नदिदमाभारमीन, अग्रा ज्ञानमिति मरुतामपि चैतन्यात् अनन्य आत्मा, तदेव सर्वमधिष्ठिष्ट ‘न संपराए विसेम
 मन्वि’ पदम्, मनुष्यमाथ, किं मनुष्येनोनि !, पूर्वोक्तकाण्यानि ‘दृष्टोनि च धर्ममि मनुष्यायो’ यथा एतेत्यपि अधिग्रहः एवं

संपराइतोवि, संपरीत्यशिन्निति सम्परायः स च संसारः भवतामपि संमरत्यात्मा अस्माकमपि कारणात्मा संसरति, आह हि—
संसरति० वेदयन् मुञ्चन् सर्वथैवाविशेषः, कस्मात्?, परमात्मनोः संमारित्वात्, उक्तं हि—अधत्त रूवं पुरिसं महंतं ॥७१५॥ वृत्तं,
अन्यक्तं रूपं यस्य स भवत्यव्यक्तरूपः, पंच तन्मात्राणि बुद्धिर्मनोऽहङ्कार इति पुर, अथवा से शरीरं पुरं तस्मिन् पुरे शयत
इति पुरुषः, 'महन्त' इति सर्वगतः, सर्वथा वा प्रकृत्या गतः, सनातनः पुरातन इत्यर्थः, आह हि—“अजो—नित्यः शाश्वतो यो न
धीयते घटयत्” इत्यतः कृतो—‘नैनं छिदन्ति शास्त्राणि’ अव गतिप्रजनकान्त्यशनखादनेषु, अक्षयोऽपि कश्चिद्वायति परमाणुवत्,
परमाणुर्व्ययति गच्छतीत्यर्थः, आह हि—‘अच्छेद्योऽयमभेद्योऽयं’ से सव्वपाणेषु स सव्वगतोऽसौ सर्वप्राणाः करणात्मानः, अथवा
आयुरिन्द्रियशरीरबुद्धिपाणा, ‘से’ इति तस्यात्मनो निर्देशः, सर्वत इति सर्वासु दिक्षु, सर्वकालं च नित्यमित्यर्थः, आह हि—“सर्व
सर्वत्र सर्वकालं च” नित्य इत्येको विशिष्यते, सर्वकारणात्मनामन्यः, यथा चन्द्रमाः सर्वग्रहनक्षत्रताराभ्यो वर्णप्रमाणसंस्थानलक्ष्म-
लक्ष्मीप्रभाकान्तिमौम्यतादिभिर्विशिष्यते एवमसावपि परमात्मा कारणात्मभ्यो विशिष्यते, सांख्यप्रक्रियाचारः, अथवा वैदिका-
नामयं सिद्धान्तः ‘अव्वत्त रूवं पुरिसं महंतं’ तेषामेक एव परमात्मा, शेषास्तु तत्प्रभवाः, आह हि—“यस्मात्परं नापरमस्ति किञ्चित्”
स एव च सनातनोऽक्षयो अव्ययश्च पूर्ववत्, ‘सव्वेषु पाणेषु’ कथमिति?, ते उच्यते—यथा हिमहम(पट)लविप्रमुक्तत्वात् भूरि-
तेजसाऽऽदित्यविम्बाद्रश्मयः सर्वतो निस्सरते, निःसृत्य च तमेव पुनः प्रविशन्ति, न च तस्याबाधां कुर्वन्ति, एवं सर्वात्मनस्त्रिका-
लावस्थिताः कूटस्थानिस्सरति निःसृत्य च तानि स्वकर्मविहितानि शरीरानि निवर्तयित्वा सुखदुःखादि चानुभूय पुनः पुनस्तमेव
परमात्मानं प्रविशन्ति, एतच्च सूत्रं सांख्यवैदिकयोस्तुल्यं व्याख्यायते, नैके परमात्मानो, वेदिकानां तु एकः, सांख्यवैदिकयोः प्रक्रि-

गाता, तदुचं तु यदि मर्मगत आत्मा सांस्पर्शानां एव न श्रियन्ति न संसरति ॥७१६॥ यत्, 'मृक् प्राणत्यागे' अमर्षं
 गतस्य हि प्राणत्यागो युज्यते, यथा-द्वयदृष्ट स्वगृहं त्यज्या अन्यत्र गच्छति, न चैव सर्वगतस्य शरीराविप्राणत्यागो युज्यते,
 अमरगतस्य संसारो पतने दयदृष्टदेव, न मर्मगतस्यैव, सर्वगतस्य न तु किञ्चिदप्राप्त यत्र गच्छतीत्यतः समारो न घटते, किंच-
 'न वयस्य गमिग वेग वेगा' तत्र ब्रह्मबोऽपत्यानि शुक्लमनस्साक्षा ब्राह्मणा, धनप्रायन्तीति धन्त्रियाः, कलाविभिर्विद्वन्ति लोक-
 मित्यपमिद्वान्तः प्रद्वाराश्च आरन्तोऽप्यप्राणत्यागनां प्रवेद्यास्पृशः, उत्र कश्चमवसीयते यथा तुल्ये चात्मानि शरीरं तनु श्रेयाणा-
 नयमिति, यत्र चाद्रप्य शरीरं तथा धन्त्रियविद्वद्भ्रूशरीराण्यपि मर्वात्मनां ममानीत्यतयातुर्वर्गे न घटते, किंच—'कीटा (य)
 पणस्तौ (ग) सरीसिया (ग)' सर्वगतत्वे मति अय कीहोऽय न कीह इति न घटते, तदेव बाष्पणशरीरयत्समानः सर्वः, एव
 पतंगी या, गर्पतीति मर्षं नर, अयया दग्धोरुषु भया दवलौकिका अमरा इत्यर्थः पतदेर चोत्तरं एकात्मकवादिवैदिकानां,
 किञ्च-द्वाराश्चैव च मति पितृपुत्रादिरिति याता न घटते, तत्सर्वप्राणाण्यात्मास्यद्वानप्राणयात्, वद्वापि च किल सर्वद्वः,
 तत्र गौक्त—'यस्मात्परं नापरमस्ति किञ्चिद्' तत्तद्वच कालद्वानपष्टपनृत मविष्यति इति, उच्यते—नैन ते केवलिनो मवन्ति, कयः,
 अनन्तरादित्यात्, इव त्वष्टमिति, उच्यते, ननुक्तमेव 'न मिद्वति च संसरति', वैदिश्वनामपि एक्यत्तमकत्वे च ये कयलद्वानेन
 लोहमगात्ता जडा युदादीमिस्तीर्षं वार्षयन्ति तेषां कय वाक्य प्रमाण स्यादिति, अथ द्वाय-लोप अयागितिह केयलेज
 ॥७१६॥ यत्, लोको नाम द्रव्यशुक्लभावानां यथावस्थिति त लोहमगात्ता तेन येन धर्मे कषयन्ति अयाणमाणा पारसति

अप्पाण पर च णट्ठा जहा अन्धो देशकोऽध्वानं अप्पाणं परं च णसेति एवं तेवि, जे पुण लोकं विजाणाति च केवलं—केवल-
 ज्ञानेन 'पुण्ये'ति पुण्णेण 'नाणेण' ज्ञानेन 'धम्मं समनं च क्वहति जे उ' समस्तो नाम सर्वैर्वचनीयदोषैर्विमुक्तः, जहा देसिओ
 जाणओ अदिगामूहो णरो पेमं अकुडिमं मगं अवतारेऊण जहिच्छं देसं सम्मं वा णयति, एवं तेवि केवलणाणेण भगवन्तो तित्थ-
 गरा अप्पाणं पर च संभारसमुद्दमदाकान्तागतो तारंति, सर्वगतत्वे सत्यात्मनि जे गरहियं ठाणमिहावसंति ॥७१९॥ वृत्तं,
 गरहितं—निन्द्य जातितः कुलतथ, तत्र जातितथाण्डालाः कर्मतथाण्डालत्वेऽपि सति ये सौकारिकाश्च, स्थानं वृत्तं कर्मेत्यनर्थान्तरं
 आप्रसन्ति उवजीवन्ति, चरण वृत्तं मयादित्यनर्थान्तरं, चरणेणं उववैनि, तदपि जो जातितो वृत्तश्च, जातितो मिथ्यादृष्टिः लोकः,
 ममता वात्सल्यः परिव्राज् व्रजितः, एतदुभयमपि भवन्मते नैव, उदाहरति हि उदाहरणं भवति, अथार्थापत्तिः एतदापद्यते सर्व-
 गतत्वे मति सर्वात्मनां समतेति, समता समं तुल्यमित्यर्थः तुल्याहृतद्रव्यवत्, सतिएत्ति बुद्धीए, एवंप्रकाराए सर्वगत आत्मेति,
 मत्तीएत्ति वा एगड्, 'अथाउसे विप्परियासमेव' अथ इत्यानन्तर्ये, सर्वगतत्वे सति सर्वात्मा निकृष्टोत्कृष्टयोः समता इत्यर्थः,
 'आउसे'त्ति हे आयुष्मन्तः ! विद्धी योगो विपरीतो असौ विपर्यासः, विपरीत इत्यर्थः, कथं ? सर्वगतत्वेन चेदानीं निकृष्टो-
 त्कृष्टानां साम्य भविष्यति, अथवा संविदधिगमो ज्ञानं भाव इत्यनर्थान्तरमिति कृत्वा विपरीतभावमेव सर्वगतग्राह इत्यर्थः, अथवा
 विवजास इति मत्तोन्मत्तप्रलापवदित्युक्तं भवति, तावन्न चैतत्स्यात् सर्वगतत्वे सति सर्वात्मनां, निकृष्टोत्कृष्टानां तुल्यत्वे च सर्व-
 गतमित्यन्यथा वा का प्रत्याशा ? एतदेवोत्तरमेकात्मवादिनामिति, एवं सांख्यान्त्रिलोह्य भगवंतमेव प्रति तिष्ठन्तमार्द्रकं केचि-
 दतिदीर्घमश्रुनखरोमाणो जटाशुकुटदीपशिरसो धनुष्पाणयो हस्तितापसाख्याः परिव्राजोऽभ्येयुः, भो भो ! क्षत्रियकुमारः आर्द्रक !

तिष्ठ तापदीपसं इमामस्माक सिद्धान्तोदितां पुष्करचर्यां शृणु, श्रुत्वा रोचयिष्यसि यास्यसि ज्ञा, तत ईषद् व्ययस्थिते राजपुत्रे पञ्चद्वतपुरुषपरित्रो हस्तितापमानो ब्रह्ममस्वमुवाच, यय द्वादशप्रातृ अभ्युदयार्थिनः मुमुक्षवो हस्तितापमा वा इति श्रान्त्या मदा दनेन, तं च वयं परमकाष्ठयिका सन्धेयु, वने हि वयतां मूलरूढवोवधात आहारार्थं मुमदादोष इति मत्वा तेण संवच्छरेणास्मि य एगमेग ॥७२०॥ ब्रह्म, संवमन्ति तस्मिन्मिति संवत्सरः, एकैकमिति वीप्सा एकैके, मासे एकैके 'वापेय' मरेण विमलितेण वा मेम भृशुषि मारुत, महागज्जति गर्जति वा गज महाकाय महागजं मय मज्जमाण गच्छा, सेमाण जीराण सेयस्य विज्ञा, ययस्मन्ति काश्यमृत्पत्रपुष्पकृत्प्रग-आहुताया वानस्पत्या त्यावरा वज्रमाद्य मुगाद्या, दयानिमित्त, मांममास्माद्य स्वां वृद्धि परिकल्प याम । लंढोत्सर्गि काठ ममे मागेसु कवल्हूरं पठयेत्स्व त्यायामो, एवमेगण वीवधातेण सुषद् जीवे रक्तामो, ने पुण वण्तावसा बह्वि कन्दकृताणि घर्मेति ते दिप्यज गामभात करेति, न चाद्रीरो घर्म्मो भवतीत्यतः अल्पेन व्ययेन बहु रक्षाम धणिजवत्, अपितर्षं क्षितित्वाप भवति तदपि आतावणोववापजापब्रह्मचर्यैः क्षपयामः, विद्वामित्रेणाप्युक्त-“अथ कर्तुं जीवता कर्म पाप” मयु च तुम्हेव पदिकृन्नादिच्छाउत्सगेण मोघधा, अय चास्माक स्मृतिविहित एव हस्तितापमघर्मस्तमेन प्रतिपद्यस्व आगच्छ, मानव हनानान् आर्द्रक आह-संवच्छरेणादि य ॥७२१॥ धृत्त, एकर्तरे प्राणिन इस्तिन, मा हिमा, वतो अणियथा अणि पचिदोसा जिहिमदियदोमाओ य, क्षिबान्यद्-जा सा जिर्भाया मा रौद्रता, कथ इस्तिनि परं मग्गमाथा मंसलोदुपा अत एय देतुठ हिमा एका यं यरापवन्ता, किंवा सेसाण वीवाण ? , ज च गणह-‘सेमाण वीवाण इयदुताए’पि त न भवति, सो इत्थी निदो उष्कडितो वयस्मतिम्मए इस्ते गुच्छगुमादीण पेळे सणाति महेते य रुस्ते भंभति, कुंयुपिप्यीलिकादि ए य जाय पचिदिण

पेछेति, जे य मंसं पयंता सुंटीए चुल्लीसु वा अगिमथेण वधए, उक्त च—“तणकडुगोमयमाहणस्मिया संसेदमिदा मडिस्सिता
 चेव” एवं सेमाण जीवाण लग्गह पाणातिवाते, सिया यथैव, स्यादेतत् सर्वमपि त सह हत्थिवधेण जे य अण्णे य पडंतो मारंति
 एगे य उज्झंति, सर्वमेतं शोवमुच्यते, गिहिणोवि ते य बहुजीवे जे ण मारंति, कथं ? तेलोगं सर्वं जीवेहि ओतग्रोतं, सो य गिही
 तिरियलोए वसति, उड्डलोए अधोलोए य ण मारंति, एवं जाव जंबुदीवे भरहे मगथाए सुणगरे, ते छव्विसे खेत्ते वा, एवं सोऽपि
 नाम धार्मिकः । किंच-संवत्सरे ॥७२२॥ वृत्तं, प्राणं हस्तिनं, श्रमणव्रतानि अहिंसादीनि तानि ‘किलास्य हस्तितापसस्य श्रमण-
 व्रतानि सन्तीति’ श्रमणवती, तुर्विशेषणो, किंच मारयति, च कस्येदं हास्यं न स्यात् ? ‘आताहिते’ आत्मनः अहितो य, एवं परू-
 वंते आयरिचं च, सो नड्डो अण्णं पि णासेति, जहा सो दिसामूढो अण्णे य देसिए णासेति, अणारिओ दंसणाओ चरिचाओवि
 प्रागेव ज्ञानतः, ण तारिसं धम्मं हिमकं केवल्लिणो भवंति करंति वा, किं व्रते ? बह्मा केमली, तेन तदुपदिष्टं हस्तितापसव्रतं,
 तदुच्यते-ण तारिसे केवल्लिणो भवंति करंति वा, जे हिंसगं धम्मं पणवेंति तिलोति, सा जेण णो तिण्णा अण्णतेसु च, सो नड्डो
 अण्णं पि णासेति जहा हाणिकताणि, एवं बह्ववद्भिः संमारमोचकैर्दिक्कादीनां पक्षसिद्धिः प्रमाधिता भवतीत्यन्यथा वा का प्रत्याशा ?
 इत्येवं तास्तापसान् प्रतिहत्य भगवत्समवसरणमेव प्रति प्रतिष्ठते, तत्थ य आरण्णो हस्ती णवग्रहो आलाणखंभे चद्धो सण्णी, तं
 जणसइं सुणेति, जहा एसो अइओ रायरिसिपुत्तो णियआलाणाणि भंजिऊण तित्थगरममीवं पड्डो, परतित्थिए पडिहणिऊण, लोएण
 अभिथुव्वमाणो पुक्कंजलिहत्थएण अचिजमाणो वंदिजमाणो गिरवेक्खो हतपचत्थिपक्खो वच्चति, अहो धण्णो य, तं जइ अहंपि
 एतस्स पभावेण इमाउ वंधणाओ सुच्चेज तो णं वंदिज, वंदिता णमंसिचा णियगवणं पाविऊण संजूहे णागस्स चह्हिं लोड्डएहि य

पवृद्धिं कृतमेदि हत्पीदि य २ नवृद्धिं उन्माराणहि जाव सन्दंइसुह विहरेआ, एउ चितितमेव एव तहततस्स पधणां छिप्पाइं,
 छिप्पबंणो उंसितइत्थो मगववमार्द्रकरिपितेण संपत्थितो, पच्चा लोएण मीतेण कलकलो कओ, हो हो अहो ! आर्द्रक्राज
 पुओ इमिआ दुइइइयिआ मारिअतिचिक्काऊण, इवेष भाणित्तव मयसंमंतो सग्गओ समता विप्पलइत्तो, तते णं सो वणइत्थी भवि
 संममेणवगइत्थो विधलक्कण्यक्कओलो विणयणठचिमगो घरथितलपिमितगवदतो आर्द्रक्राजपुअस्य पावेसु विवठितो, मनमा
 वेव इवमवधीद-‘मद्र ते मो आर्द्रक्रायरिमि यथाजमिलपितान् मनोरथान् प्राप्नुहि, वंघनादिप्रमुक्त’ इत्येव मतसा उत्त्वा ययेद
 वन प्राप्तवान्, तत्तुमदान्त प्रमाव एट्ट लोक्कस्यातीव तपस्सु सविस्मया मत्तिर्बभूव, एताए एव वेलाए सेणिओ राया मद्धारक
 पादममीवं बंदिउ परित्तो किमेयस्ति पुच्छति, गहियस्सेदि य से महामवेदि य मिचेदि य पउरेदि य कयित, बहा सो सन्व
 लक्खणसंपप्यो आरणो इत्थी चारि पाणिय च अन्नमिलसमानो आर्द्रकस्य रायरिसिस्स तवप्पमावेव वधणाइ छिदिज्ज अइय
 रायरिमि वदिज्ज फलाओ, पच्चा सो सो गियराया तं सोत्तन्न वणकलकल अविग्गय अइरायपुष वदिज्ज गमसिचा एवं वदाली-
 अहो मगवं दुक्करामि तपांसि महानुमावानि च, कव !, तपमा तप्यते पाप, तप्त च प्रविलीयते । देवलोक्केपमानानि, सुअत्य
 प्परसः स्त्रिय ॥ १ ॥ विन्यत्तानि हि पुण्यानि, येषां तपः फलं ततः ॥’ सेणिओ वरीति, जणु मगवत एव दुक्कराणां तपमां
 प्रमारादसो वनइत्थी आयसानि शृद्धत्तपचनानि शस्सरपि तीस्सेदुंछेयानि छिप्पा ययेद वन प्रयात’, इत्यहो दुक्करं, आर्द्रक
 उवाप-“ण दुक्करं वा गरपाममोयणं, गयस्स मत्तस्स वणम्मि राय । अहा उ चणावलिपण ततुणा, सुदुक्करं मे पडिदाइ मोयण
 ॥ १ ॥” इत्येवमुक्त्वा मगवत्समीपं प्राप्यार्द्रकः तापि पंच सिस्ससुताणि मगवतः शिष्यतया प्रददौ, मगवानपि च तान् प्रमज्ज्य

तस्यैव तान् शिष्याननुज्ञातवान् । बुद्धस्स आणाएँ इमं समाधिं ॥७२३॥ वृत्तं, कतो स बुद्धो ? ननु भगवानेव वर्द्धमानः,
आह-अज्जवि सो ताव भट्टारगं ण पेच्छति तो कहं तस्स आणाए बुद्धो वट्ठति ? उच्यते-ननूपदिष्टानि महाध्ययनानि, अनागतं
चेव तेण भट्टारकेण णातं जहा आर्द्धको नाम तत्सभीपं एतौ अण्णउत्थिए हंतुं विहरिस्समति, बुत्तो य समाणो एताणि एरिसाणि
उत्तराणि दाहितिच्चि तेण भगवता भासितं, गणधरेहिं तु सुचीकृतं, उक्तं च-“अणागतो भासियाणि” कायेत्ति अतिक्रंतं एवमिणं,
अथवा प्रत्येकबुद्धो सो तेण पुणं एते अत्था आगमिता, तेण तेसिं अण्णउत्थियाणं तमुत्तरं देइ, इच्चमेसा भगवतो पुव्वतित्थ-
गराणं च समाधी बुत्तो, एत्तो तिविधो दंसणादि, तत्थ विसेसेण दंसणसमाधिणा अधिगारो बुचति, जेण मिच्छदिट्ठीसु पडिहतेसु
संमत्तं धिरीहोति, सति य संमत्ते णाणचरिच्चाइपि होति, अस्सि समाधौ त्रिविधेऽपि सुट्ठु स्थित्वा चा, तिविधेणपि मणमा वयमा
कायसा, मणसा तावत् ण मिच्छदिट्ठीए समणुण्णाति तिणिण तिसट्ठाणि पाचादियमताणि, जेसिं एतेसिं पंचण्हं गहणेण सव्वेमिपि
गहणं कतं भवति, ते सव्वे असम्भावित्थते मण्णाति, वायाएवि पडिहणति, कायेणवि तेसिं अबुट्ठाणाति चा अहो सन्मार्गावि-
स्थिताः यूयमिति हस्तपरिवर्त्तनादिभिः क्षेपैस्तात्रिरासत्करोति, एवं अण्णाइपि साहचर्यैशेपिकचौद्धादीनि तिविधेण करणेण गच्छति
गरहति, इच्चेतानि तिणिण तिमट्ठाणि कुप्पावयणाणि य सताणि मिच्छादंसणसमुद्धं तरिच्चा, मिच्छादंसणसमुद्धओहमिति जलं, मिच्छा-
दंसणे हि तस्मिन् मिथ्यादर्शनसमुद्धवो भवतीति कारणे कार्यवदुपचारो, महाभावो महोत्थामो भावो, यश्च महाभावोऽयः महंतो चा
भवौधो यथा मिथ्यादर्शनो घन्तरिच्चा संमत्ते ट्ठाति एवं अन्नाणौघं भवकारणं तिकाज्जण तं तराते, अचरित्तोघं संवरणावास्सो तरिअ
आदाणवत्ति, आदीयत इत्यादानं, एतान्येव ज्ञानदरिमणचारित्राणि आदानं, मुमुक्षोः कम्मं उदीरेज्जा कथयेत्त्यादि, उक्तं-“अट्ठिते

न टोनि पर' तथा श्लोक्त-‘गुणसुद्धितस्य वयन०’ इति प्रथमीभिः अत्रसुप्रसन्नो जयुमार्मी भवति, इति उदाहरेऽसिचि
मुग्धो, परोपद्राघेन परीमि ॥ इति आर्द्रकीयाक्य पष्ठमव्ययन समाप्तम् ॥

माग्नत बालदञ्ज, तस्य संरघो, अद्रे आयास्तुण युच, इम सागमुर्ण, यन्नाशेषपरिहारेः भावम्न वर्ण्यन्ते, अथवा प्रायेण
आयार गुणगढ य हेद्वा माधुमुमाद् गुणार, इह तु मागवधम्प्रविगारो, क्व ? मावयस्य साधुमूले यूले पाणातित्राते पचन्त्वा
यमि सुद्धमा बाधुवापति, अथवा छेदे श्वप्रउत्थियएहि मर वातो, इह तु मतिस्त्रिषएहि, सुवस्यापि सूत्रेण ‘आदाकच धम्म उदा
हरता’, मा य धम्मो दूषिषो-माधुयम्मो अ गिरीधम्मो अ, माधुयम्मो पचमल्लहेसु बुषो, इह तु मावगवधम्प्रो इत्युक्तः सम्बन्धः,
यामणिष्ठान् गान् इज, बाल्त्रा, नगरभति, आह व-‘गत न गम्यते किञ्चित्, अगत नैव गम्यते । गतागतविनिर्मुक्तं, गम्यते’
तमराय, अज्ञाने वर्णमानमेवार्थं प्रतिपद्यति, यथाऽव्यय, माकाग क्रियानिषेधकः यथा मा गच्छ, मा कुर्वीत, आह व-‘मा कर्णु
द्धम्माभुत्थिय रणे’ मा मीत्र तिष्ठन, अन्योर्ध्वजातिधम्मात् स्वात्मान वधत, शान्त वा, नोत्तरस्तु प्रवेक्ष्य प्रतिपेक्षयति, म च त्रिष्यपि कालेषु,
यथा नो अहमेव कृतवान् नो क्कामि नो क्करिप्पामि, तदुपयोगस्तु नो सदाऽऽसीत्, इदानीं नक्करस्त्रिकालविषयी, नाहमय कृतवान् न
इदामि न क्करिप्पामि, आह रि-‘नामिस्तुप्पति अण्णानां०’ उक्तो नक्कर’, इदानीं अलभ्रन्दस्व व्याख्या, अत्र गाथा-गाम अल
म्बण यत्त ॥२०१॥ पर्याप्तिमूलनारण्येण, अत्र गाथा-पञ्चत्तीभावे ब्यलु पठमो बीओ भवे अलकारे ॥२०२॥ पर्याप्ती ताव
अन देवदत्ता यत्तदपाय, अत्र कालज्ञान मर्ममाधोपलम्भौ, प्रलं च मुत्तज्ञान उपलब्धौ, माये स्वेव, उक्त च-‘द्वय्यास्तिक्कन(द)या
स्स, पर्यापोयनध्ममुक्कः। युत्तिमथादयान् वादी, अ(प्र)यादिम्यो भवत्यत्त ॥२१॥’ विधृण्णेऽपि, अलंकारैः अल कृता स्त्री, वर्णमानेन

अलंकृतं नमश्चन्द्रमसा, उक्तं च—‘भवतस्त्वलमेव संस्तवेन’, वारणेऽपि अलं, अलं तत्रैवेहि, अलं प्राणातिपातेन यतः इहामुत्रा-
 पायाः, उक्तं च—“अलं कुतीरैरिह पर्दुपासितैरलं वितर्काकुलकाहलैर्मतैः। अलं च मे कामगुणैर्निपेवितैर्मयंकरा ये हि परत्र चेह च
 ॥१॥” अत्र प्रतिषेधेऽलंशब्देनाधिकारः, अत्र गाथा—पडिसेहणगारस्सा इत्थिसहेण चैव अलसदो० ॥२०३॥ स्त्रीलिङ्ग-
 भेदेत्, रायणिहे नगरंमि णालंदा णिवासिणा देति विभवं सुखाद्योश्च इत्यतो णालंदा, बहिर्नगरस्य बाहिरिका, णालंदायां भवं
 णालंदइज्जं, अत्र गाथा—णालंदाए समीवे ॥२०४॥ ‘पासावच्चिजे’ पश्यतीति पार्श्वः तीर्थकरः पामस्म अत्रचं पामावचं, नासो
 पार्श्वस्याभिना प्रव्राजितः, किन्तु पारम्पर्येण पार्श्वपत्यस्यापत्यं पामावच्चिजं, स भगवं गौतमं पामावच्चिजो पृच्छिताहो अज-
 गौतमं उदओ, जहा तुब्भं सावगाणं विरुद्धं पच्चक्खाणं, पुच्छा गतो उत्तमं, चोरगहणविमोक्खणता, तथा च—इह खलु गाहा-
 वत्तिपुत्ता वा धम्ममवणवत्तिचाए एज्ज वा, से तां जाव सचेव से जीवे जस्म पुव्विं दण्ढे अणिविखत्ते इदाणि णिविखत्ते, एवं
 परियागावि, तद् दीहाउअ अप्पाउअ समाउअत्ति, एवमाइयाइं, उवम्माइं सोतुं उवसंतो। सुत्ताणुगमे सुत्तमुच्चारितव्वं—तेणं
 कालेणं तेणं समएणं (सूत्रं ६९) अतीतानागतवर्त्तमानस्त्रिविधः कालः, तेनेति च तृतीया करणकारकं, तेन यदतीतेन कालेण
 राजगृहस्य सम्प्रयोगोऽभूत्, समयग्रहणं तु कालैकदेशे, यस्मिन् समये गौतमो पुच्छितो स व्यावहारिकः नैश्चयिकोऽपि तदन्तर्गत
 एव, जहा कज्जमाणो कडे, एवं पुच्छेज्जमाणे विबुद्धो, अत्र समयो गृहीतः, सेमा तु णो पुच्छासमया, एत्थ णयमग्गणा कायव्या,
 राज्ञो गृहं राजगृह, पासादीयं०, तस्य राजगृहस्य बाहिरिया णालंदा अद्धतेरस कुलकोडीओ०। तत्थ लेवे नामं गाहान्चई
 (सूत्रं ७०) लेवे णाम संज्ञा, गृहस्य पतिः गृहपतिः, होसुं होत्था, आदिः आदित्यो वा आढ्यः दीपचिचो नाम तुष्टः, पर्याप्तघन-

चान् 'विच्छिन्नाविपुलमवनसयगासण(जाण) चाहवाइण्णे' विस्तीर्णानि आयामतो विस्तरस्य, क्वानि तानि !, मयनअयनासनानि,
 रिउलानि वट्ठानि, 'पुल मइत्ते' विच्छेपेण पुलानि विपुलानि, क्वानि तानि !, यानानि वाहनानि 'यथासंख्यमनुदेअ ममाना' मिति
 इत्था वीविस्तीर्यः मयनअयनामनैविपुलेअ यानवाहनैराकीर्ण उपभोग्यताः संग्राह्या इत्यर्थ, घनं कुट, अथवा घनअइणेन वैदूर्योदीनि
 रत्नानि परिगृह्यन्ते, घनचान्य इति च कृता, क्षान्त्यादीनि घान्त्यानि बहुजातरूपरयत कञ्चमेतत्, आयप्पज्जोत इति आयोगो
 षडिस्सप्रयोग (व्यापारः) इत्यर्थ, अथवा आपोगस्यैव प्रयोगः, इन्दो वा समाससंज्ञा, ताभ्यां संयुक्त, विविच विच्छिष्टं वा छड्डित
 निष्ठान्दितं दीयमानं सुजमान वा सुकट्ठेणं च, बहुदासीदत्तं कञ्चमेतत्, 'बहुजन' इति उच्चमाधममध्यमो जनस्तस्य जाति-
 इत्तरयइत्तापरिपूतो मान्यः पून्य इत्यर्थः, से ण छेवे समणोवासाण होत्था, जाव विहरति । तस्स ण छेवस्स
 गाढाअइस्स पाल्हाण पाहिरियाण पडिता उत्तरपुरच्छिमे विसिमागे एत्थ ण (सूत्र ७१) लेखस्म गाहावइस्स इत्थि
 त्तमे काम यत्तं होत्था, किण्हे किण्हायो, प्रावेण दि इत्थानां मध्यमे वयसि पत्ताणि किण्हाणि भवन्ति, तेसि किण्हाण
 छाया किण्हाया, कलित्तत्तयेण आदित्यरसिमारणात् कृण्णो भवति, वात्थावत्थानि क्कान्तानि पणानि झीतत्थानि भवन्ति, योवने
 तान्येण किमलयमत्तिक्कान्तानि रक्कभावा इपद्धरितालामानि पाण्णनि इरितानीत्यपदिश्यते, इरितानां छाया इरिसच्छाया, एत एव
 ठण्णनीलहरिता वणा यथास्व स्वे स्वे वर्षे अस्पर्धे पुक्ततमा भवन्ति, स्निग्धाअ तेण भिदो घणकडित्तिच्छायधि अन्योऽन्य
 आगामआरानुप्रपेया घणकडित्तिच्छाया, रम्मे मद्दामेव इति जलमारणाये प्रावृत्तमेव, समूहः संघात इत्यनयान्तरं, मूलान्येणां
 वट्ठानि दुरारगागानि च सुतीति मूलवन्ताः, एव द्वेपाणपि, पिट्ठदूरं यद्यपि पाण्णरसीर्णरयावयाङ्कं द्रुष्यते तथाप्यच्छेयात् तन्निरुप

भोगमात्रं वृक्षाणां कालेनैवापाण्डुरा भवन्तीति मूलवन्तः, एवं ताव पासादीया, तस्स णं बहुदेसम-
 उज्जभाए लेवस्स गाहावतीस्स सेसदविया णाम तस्स णवग घर, तथा जं सेसं गृहोपयोज्यं काष्ठेष्टकालोहादि, तेण कृता,
 केचिद् भुवते-गृहोपयोज्यात् द्रव्यात् यच्छेपं तेन कृता, उदयशाला उदकप्रवाहो सुहं होत्था । तस्सि च णं गिहपदेसम्मि
 (सूत्रं ७२), तत्थोवरगउवट्ठाणियगपाणियघराणि पदेसा, तत्थणतरे पदेसे भगवं गोतमे विहरति, कथं ? द्वितो, कथं विहरति ?
 उच्यते, ण चंक्रमणादिलक्षणो विहारो गृहीतः, किन्तु उद्धंजाणुअधोसिस्साणकोट्ठोवगते, विसेसेण वा कम्मरजो हरतीति विहरति,
 कथं सावओ ? कथं प्रपा ? उच्यते, प्राग् श्रावकत्वात् प्राक्श्रावकता, साम्प्रतं निरुपभोगित्वादल्पसागारिका, अत एव भगवान्
 गौतमः अत्रावस्थितः, भगवं च णं अहे आरामंसि आगत्य रमंते यस्मिन् इत्यारामः, अहे वा आरामस्य, गृहं अधो ; तत्थ
 भगवान् वर्द्धमानसामी द्वितो सेसा य साधवो, तत्थ तत्थ देउलेसु सभासु द्वितो, अह उदए पेढालपुत्ते पासावचिज्जे ॥२०५॥
 निगन्थे निर्गन्थो, किलायं भगवं वर्द्धमानस्वामी भवति न भवतीति ? दुक्खं हि भगवान् अयं ज्ञास्यत इति गौतमस्वामी आगत्य
 भगवं गौतमं एवमाह-अत्थि खलु मे आउसे ! (सूत्रं ७३), प्रदिश्यते इति प्रदेशः, प्रवचनस्य प्रश्न इत्यर्थः; तथाऽहमपि,
 व्याकराहि, एवं पुट्टे उदएणं पेढालपुत्तेणं सवायं शोभनवाक् सवायः, शोभना तु 'अलियमुवघातजणणं' इत्यादि, अथवा निर्व-
 हणसामर्थ्यात् शोभनवाक्, सोच्चा जाणिस्सति, किंचि सुच्चतेवि ण संमते, वितियचउत्था भंगा सुण्णा, तदेवं ब्रूहि-यदि श्रुत्वा
 ज्ञास्यामः ततो वक्ष्यामः, न चेत् ज्ञास्यामो भगवंतं प्रक्ष्याम इत्यर्थः, भगवता गौतमेनोक्ते-सवायं उदए पेढालपुत्ते य एवं
 वयासी सवायंति न मिथ्याहिमानात् पूयाविमत्या, केवलं तच्चोपलंभात्, अत्थि खलु गौतम ! कम्माउचिया णाम कम्म करो-

तीति कर्मकार सौम्या त्रिन्पी वा कर्मकारस्य पुत्रा कर्मकारपुत्राणि कर्मकारीयपुत्रा, समये उवा
 मन्तीति ममभोज्यामगा, तुल्यप्रागति युष्माक प्रवचनं, सूर्यादितौ वा वचन प्रवचन, गाढादिति समभोज्यामए 'एय पक्षस्त्वावेति'
 स्यात्कथ मया युत तत्र क०, साधुमयीय गतेन वा, वमता तवाम ममीषा गतागते तुस्तस्य, कथ ते प्रत्यान्वयानमित्युक्त एव
 माह-'वचनस्य अभिप्रेक्षण' अन्यत्रेति परिवर्जनार्थ, अभियुज्यत इत्यभियोगः, तत्राह—रायामिओगेण गणामि० पलामि०
 रायामि० अहा वरुणो पागमन्तु(वस्तु)ओ रायामियोगात् संग्रामं कृतवान्, अणो वा कोयि रायविचो वा नीवो संग्राम परा
 हन्ते, एवं गणामियोगेति, मष्टगणादी, अहा रायामियोगो तथा हि सव्याधमादिजीयितान्तकराभिचारयत्, नादरीरस्, धर्मो
 भवतीत्यतः त, अत्रापि रायामियोगगृह्य, आकार एव च एतावान् भवति, अ पक्षस्वाओ वेव रायामियोगादि आगारं करोति
 अहा न हिमादिभूमिभूतो पलायतो तसे पछेति, स्यात्, कथ तमपायेसु निश्चिखितस्स आयरियस्म एगिदियववाजुणा न
 भवति?, उच्यते—'चोरगृह्म(वि)मोक्तलयाए'ति उदाहरण—एगंमि नगरे रण्णा तुष्टेण यंतपुरस्म रत्ति सच्छदपयारो दिष्णो
 पागरदिवि रायपुषपीए, वरिसे वरिसे तद्वितं महिलाचारोऽणुष्णातो य, पचे च दिष्य रण्णा वोमावित-ओ पुरिओ अती ते
 तस्म दहो सारीरो, ते च गिति, चिद्वेसु वारसु ताओ रायामिओ वगरमहिलाओ य सच्छंद सुह रत्ति अभिरमति, तत्प कदापि
 एगस्स वागियस्म पुसा माग्णे ववहारमाणा अतीव कयविकये वरमाणा अत्यलोमी नहिष्ठित पयिय विक्कमाणा ते वट्टिता आव
 सरो अरवंतो, महिलाओ य आहिदिउम पग्गयाओ, ते य भीता तंमि वेव साग्णे गितुक्का, वसे महिलाचारो एव केहि रण्णो
 कदिता, वज्झा आपणा, पिता य तमि सग्गपगतीहि सम पिण्यवेति, दण्डं केमि, अप्पण मम पुसे, राया अतीव वट्टिअमाजो

भणति—एकं ते जेडपुचं मुआमि, सो भणति—सन्वे मुअह, इतरो भणति—जेडपुचं ते मुआमि, इतरे ण मुआमिचिकट्ठु, तं मोलुं
 सेसा विस्समाणस्स दातेति, एवं साधूवि भावगं भणति—छसु जीवणिकाएसु णिविखण्ण दंडं, सो णेच्छति, इत्यतः चोरग्रहण-
 मोक्खणट्ठताए साधुणा सेमा काया अणुणाता ण भवंति, स्यात् कथं चोरास्ते खगृहे तिष्ठन्तः?, उच्यते, राज्ञा न तेषां अनु-
 ज्ञातस्तस्यां रात्रौ नगरे वास इत्यतः, अथवा सेत्ति पुत्ता रण्णा कम्हि य आयोए णिउत्ता, तेहिं किञ्च किञ्च तत्थ अविहतं,
 तत्रापि तदेव जाइजमाणो राया चिराणुगतोत्तिकाऊण एकं विमज्जेति, उदए आह—तसेहिं बेइंदियादीहिं ‘णिधय’त्ति धकारस्य
 हसत्वे कृते निधय भवति, निक्षिप्येत्यर्थः, एवं तेसिं साधूणं पच्चक्खंताणं सव्वगतिग्राहित्वात् त्रसाना दुपच्चक्खातं भवति, तथा
 च—न जातिव्रसः कश्चिज्जीवोऽस्ति, त्रसानां सर्वकालत्वात्, तथा प्रत्याचक्षाणानां श्रावकाणामप्यसर्वकालत्वादेव त्रसाणां दुपच्च-
 क्खातं भवति, एवं ते परमं पच्चक्खावेति—माणंति, पर इति, साधूनां तावत्परः श्रावकः, अतिचरति सयं पतिण्णं, अतीत्य चरंति
 अतीत्य वर्तन्त इत्यर्थः, कतर?, पतिण्णं च यथा वयं तसेभ्यो विरता इत्यर्थः, यदि हि अत्यन्तत्रमाः स्युः त्रसकाये मोलुं
 अणत्थ, अणत्थ ण उचवज्जेज इत्यर्थः, श्रावकानामतिचारेयुः स्वां प्रतिज्ञां, जम्हा य ते साधुणो जाणंति णत्थि कोयि अचंत-
 तसाति, सो हि य पच्चक्खावेन्ता धिजादिता भवंति श्रावकाः, मृपावादादिवाचातिचरन्ति, स्वां मृपायादेवमणप्रतिज्ञां, श्रावक-
 स्यापि साधू पच्चक्खंतिओ परो तेण परेण अप्पणो पच्चक्खावेमाणा असर्वकालत्वात् त्रसानां अतिचरंति स्वां प्रतिज्ञां, य था वयं
 त्रसेभ्यो विरता इति, अप्पणं साधुं च पच्चक्खायंतयं विसंवादयन्ति ‘कस्स णं तं हेतुं’ति कस्मादेतोस्त्युक्तं भवति, संसारित्वात्स-
 र्वजीवानामिति हेतुः खल्विति विशेषणे, किं विंशिनहि?, न कश्चित्संसारी जीवोऽस्ति हि तासु तासु गतिसु न संसरति, थावरावि त्रिप्र-

स्मरः' त्रिप्रकारेष्वेव त्रसेषूपपद्यन्ते, त्रमा अपि त्रिप्रकाराः त्रिप्रकारेष्वेव स्यादेषूपपद्यन्ते, यात्रा पाषा विष्णुसुचमाणा केयि धावरा, धारणा य कर्तुं क्रिया तसक्यसि उवजते ततो सावगस्य तसस्त द्वाव पद्वण भवति, जत्रो सावगेण स्यावराण ण पवक्खा येति, तमायि क्क तमपाओ काल क्रिया धावरक्यसि उवपखेआ, ततो सावगस्य त यावरद्वण अथच भवति, जतो सावगेण तमाय पवक्खावति, धाननीय धात्य वा वत्तं, दोषव एताइ संमारिजीवद्वणाइ, तसद्वाण यावरद्वण च, त च तसद्वाण सावगस्य इत्तरात् प्राणातिपातस्य तीव्राप्यवसायोत्पादक्त्वाछोःकगरहितत्वाव अवच, स्यावरद्वण पुनस्तैरेव क्कारेण सह तेजोवायुभ्यां पण, इष्टान्तो नागरक्कपनिवृत्तिवत्, यथा क्कच्चिद् भूयात् मया नागरको न इत्तव्य इति, स च पदा त नागरक ग्रामगत इ पात् तदा तर्त्तिक प्रत्याम्भान न मय भवति ?, स्वात्क्क सुप्रत्याम्भ्यापित भवति साधोः क्व च सुप्रत्याख्यात भवति धावकस्य ?, उदओ आह-नत उप्पते, तेसि साधूण पवक्खायंताण एव पवक्खायमाणं सुपवक्खात होआ सावगाव तेहि माधुहि पवक्खावेंताण एव मोपपम्मातं होआ, एव त परं पवक्खावेमाणा, परद्वदो हि तमयग्गाहि, पवाइक्खतस्स हि पवक्खावेमाणे परो, पवक्खावेंतस्मिं पवक्खाइओ परो, इत्युवाच, यथापि परद्वद नातिचरन्ति स्वां स्वां प्रतिघ्ना, ण्णत्थ अमिजोएणति, सो हि गाहावत्तिनि यागय प्रतानि तावद् गृहपतीत्युच्यते गृहीतानुव्रतस्तु थावक उपासको वा, 'तमयूतेहि पाणेहि' ति अजुअवादा रम्य मव एव उपरिमा कया नैयायिका से तु वर्त्तमानमेवार्थं प्रतिपद्यन्ते न त्वतीतानागते इत्यसो नैधयिकनयमधिकृत्योच्यते प्रमत्त भूत येषां तत्र भूता, वर्त्तमानमित्यर्थो, न त्वनागत घृतपट्टदृष्टान्तसामर्थ्याच्च ते भवन्ति त्रसभूताः, ते हि त्रसभूतेहि पवक्खतस्स साधुस्स अलिपयणवेरमण ण भग्ग भवति, पवक्खावेंतस्स य सावगस्य स्थूलगणातिपातवेरमण ण भग्ग भवति,

को दृष्टान्तः?, क्षीरविगतिग्रत्याख्याने दधिपानवत्, यथा क्षीरविगतिग्रत्याख्यायिनः सस्वरमपि दधि पिबतः प्रत्याख्यानं न
 भजते एवं त्रसभूता मया सत्त्वा न हन्तव्या इति स्थावरानपि हिंसतोऽपि न प्रत्याख्यानातिचारो भवति, एवं तसभूते पञ्चकखांडं
 सावगस्स, थावरेसु त्रसत्वं नास्तीतिकृत्वा स्थावरान हिंसतोऽपि न त्रसप्राणातिपातातिचारो भवति, एवं सति भामापरक्रमे—
 विज्रमाणे भामापरक्रमे णाम वाग्निपयविशेषः, स्यात् को विशेषः? ननु भासाभिधानभूतशब्देन सङ्गृहीतं नित्यं यो विशेषो
 विज्रमाणो, को हि णाम अविसेसीतं पञ्चकखाइ?, कोधेण, माणोऽपि कोधाणुगतो चेव धूमाग्निवत्, लोभेण सावगा जाता संता
 अहं असणादी दाहन्ति, देशो नाम उपदेशः दृष्टिर्वा उपदेशः, अपिः पदार्थादिषु, उम्मगगदेसणा य भवति, यत्तु पञ्चकखाणं
 सुज्झति, मोक्खं णयणशीलो जेयाउओ, अविद्याइं जाव रोयइ। गौतमो भगवानाह—णो खलु आउसो! (सूत्रं ७५),
 पेढालस्य तत्कथं न रोचति?, उन्मार्गवर्जनवत्, को णाम सचेतणो जाणमाणो उज्जुयं खेमं आसण्णगमणं च पथं मोचूण तच्चि-
 वरीतेण पंथेण वच्चेजा?, को वा जाणंतो णिव्विसं भोअणं मोचूण सविसं गुंजेजा?, समणा चेव माहणा तत्पुरुषः समासः,
 अथवा माहणा श्रावकः, एवं आइक्खंति जाव पण्णवेंति—णो खलु समाणे ममाणा समणेहि तुल्या समाणा असच्छूमणैस्तुल्या
 इत्येवमाख्यान्ति, अणुगामियं खलु जाए अणुगच्छन्ति संसारं सा अणुगामिया भवति, अभूतोऽभावनं अभ्याख्यानं भवति, निहुवो
 वा, संयतवत्, सो असंयतं संयतं ब्रवीति सो अभ्याख्यातो भवति, संयतं वा असंजतं भणति सोऽपि अभिख्यातो भवति, उक्तं
 हि—“जे णं भंते! परं असंतेणं० अप्पमंपि अब्भाइक्खा०” विधिं अजाणंति, अहं पञ्चकखाणविधिजाणगा, ते समणेत्ति ते आय-
 रिया सिस्साणं समणाणं उवदिसंति जहा सावगाण एवं पच्चमखावेजाह, जेहिवि अण्णेहिं पाणेहिं जाव सत्तेहि संजमंति तेवि

स्यात्कपरे स्यादन्वे प्राणा पर्णिदि० पचिदि०, तत्त्व वणस्मत्तिकाण दूरिमणेद, वणस्मत्तिकायसमारंभस्य पञ्चमस्वाण त आर्द्र
 छेदस्मेत्यर्थः, तत्त्व वाम तेन वणस्मत्तियुतस्य पञ्चमस्वात, किं कारण !, सोचि ससारी कदापि पुढविक्षाएसु उरवञ्चति तेण स
 पुढविच्छेदय वधतेण तुन्मवण पञ्चमस्वाण भग्ग भवति, अय भूतञ्चन्दमतेरेणपि वणस्सदधि समारंभपञ्चमस्वाण सुञ्चति, कस्म
 प्रसेव्वपरितोप , अबया अेहिदि अब्बेदिधि पचाइस्सति सेवि ते अन्माइस्सति, कय सदि !, अत्र हि प्रत्याम्भेया गृहन्ते, नतु
 पञ्चमस्वावैतयो वा कय अमाइस्सिवा भवति !, जब तेसु भूतञ्चन्द प्रपुन्यते, भूतञ्चन्दो हि यातोऽगगतिं गत्वा
 औपम्ये वा तदय वा, औपम्ये तागत् सो देवलोकमृतेज्जेपुरे गतो, तदयेन सीवीभूतो परिणिञ्चुतो, औपम्ये तावन्न घटते, किं
 कारण !, इति अब्बो कोयि नसञ्चयो, नहा देवलोकं देवही, तत्र छन्ददिगुणोपेतत्वादेवलोकभूत अतेपुरं वरं, एव ताव न्तिय
 छेद अतसजो जेण तसा तसमृता पुबेआ, तदबोऽपि न पटते, कय !, जात्यमेदात् यथा तदक अमिआयामुदकजातो अञ्जीव
 सीवीभवति, छीत वा अञ्जीवीभवति, किमेव वसस्समत्वेनाविगत एव सन् वसीभवति, वसीभूतव पुनस्ससीभवति ? यस्मादेव
 तस्मादतञ्चन्दो होइ एव, होइवाम्यास्यानमित्यतो वेऽपि प्रत्याम्भेया तेऽपि अन्माइस्सति, कय !, जो हि साधु साधुमृत
 मयेआ तेण सो अन्मस्सयातो, कय वाम मो साधु साधुभूतो पुण असाधु साधुभूत मणतो त साधुमन्माइस्संति, कस्म ण त
 हेतु !, कस्मादेतो अन्मस्सया होति, जेण तसयावरत्तं पाणाण अब्बोण संकमण अयिक्ख, मत्तप्ययिरोचे तसेसु उयवण्णा वावरानं
 तसद्वाण अपय अघातनीयमित्यर्थः, अर्थता प्राप्त तमाण वावरेसुतवण्णाण टाणमेत वध, तदपि अण्णाए अपय, अण्णाए पच,
 देवं फट्ठ वामरजो मए ण पातेत्तिव्वोपि त गामपि गत वो-घतेति तेण पञ्चमस्वाण भग्ग भवति, एव तसा मए ण पावयि

तब्वा, सो य थावरेपि तच्चाए गते घातेंतो तमथावरेण पुड्डो, जइ पुण तमभूतो भणेज तो सुवेजा, तदद्युक्तं, कथं?, णिच्छयणए
पडुच्च णगरट्ठितो णागरओ तीर्थकाकवत्, एवं सो मए तसो ण घातेयव्वोत्ति तस्यामेव जातौ वर्त्तमानोऽघात्यः, थावरगतो पुण
ण चेव तसो भवतीत्यतो तसट्ठाणं अधच्चं, उदओ सवायं उदए (सूत्रं ७६), ण रोसेण पडिणिवेसेण वा, ओभावणट्ठता वा
न केवलं, किं तु कुमलं गवेपित्वा, कतरे तुब्भे वदह तमपाणा कंठो, मवायं भगवं गोयमे उदयं पेढालपुत्तं एवं वयासी-जे
तुब्भे वयह तसभूता पाणा ते वयं वदामो तसा पाणा भूता, एते तमा विजंति, तमा य तमभूता, यद्यप्येकः भूतशब्दोऽधिकः,
तस्याप्यर्थः भवतो न भवतीत्यतो तुल्या, एकाश्रयत्वात् एगट्ठा, सुखं सुखोच्चारणात्, स्रपनीतराप्येवं उपनीयतरा, तसा पाणा,
अर्थमुपनयतीत्युपनीतं भवति, किं सुखतरं तसभूताभिधाने अत्थो वणिज्जति?, मन्यत इत्यर्थः. तसाभिधानेन सुखतरं उवणि-
ज्जति, भूतसहो पुण औपम्ये तदर्थे च वर्त्तते, तदर्थे तावत् जम्हा भूतो भवति भविस्सति तम्हा भूते, अथवा सीतीभूते परिणि-
व्वुडे य, तम्हा उस्सिणे उस्सिणभूते जाते आविहोत्था, औपम्येऽपि स देवलोकाभूते, स एवं द्विधा भूतशब्दो वर्त्तते, अप्येवं संभोहं
जनयति नतु निणयं, कथं?, न हि कश्चिन्नसतुल्योऽन्यः कायोऽस्ति जेण वच्चेज्ज, परिशेणात् तदर्थ एव घटते, तदर्थोऽपि च भूत-
शब्दमन्तरेणापि स एवार्थः सेत्स्यति, परि समन्तात् कुश आक्रोश, नेनिंदध आक्रोशत इत्यर्थः, नयनशीलो नेयाडओ मोक्षं नय-
तीत्यर्थः, अभिमुखं नंदध प्रशंसत इत्यर्थः, अयंपि निदेशे, दर्शनं दृष्टिर्वा देशः उपदेशो मार्गः, स्वसिद्धान्तख्यापनार्थमित्यर्थः,
किंचान्यत्-जं तुब्भे भणह तसभूएहि पाणेहिं णिक्खिण्ण दंडंति तं समयविरुद्धं, कहं?, भगवं च उदाहु संतेगइया पुरिसा
भवन्ति, गब्भवक्तिया संखेज्जवासाउया आयरिया बुत्तपुव्वत्ति अतीतकालो गहितो, एगगहणेण वट्टमाणो वि गहितो अणागतो वि,

ब्रतीतगाहण तु अनादिसिद्धमागन्थापनार्थं, 'गुपू रक्षणे' तस्या गात्र भवति, उक्तं हि - "न विन्यदे मन्तपदेण गोचं" संप्रममित्यर्थः, 'अमुपुस्वेन' ति अनुवतानुक्रमः, अथवा योवयोव संवममाणो जात्र एगारस समयोवासगपडिमा, एवं अणुपुन्नीण 'माणुस्सखेत्त वाति०' अथवा 'अहुण्ड पगदीण' अथवा 'सुवणे भाणे य विष्णाणा' संत्वं उवेति, किं?, कोयि एक अणुवत कोयि दोष्णि जाव पच एउ उखरगुणेषु विमासा, नागार्सुनीयास्तु एव अण्णाण संक्रसावेति, 'कम गतो' तस्मिन्नेव गृहीधर्मे सम्यक् आरमान कमा- येति संक्रमवेति, न प्रवज्जतीत्यर्थः, तापि पुत्र वतापि एव गेण्ठति गण्णत्थ अमिन्नोएण जाव अदाकुसलमेव, जहा साधू सम्बतो विरतो एव वेसिपि, जहा इत्युपमाने, यकारस्य व्यञ्जनलोपे कृते आकारे अवशिष्टे भवति, किं व्यापकः?, ततो पच्छा तसा अद्या लहए स गाम पडुवेतब्बे सिया, जेसु पुण सो पबन्थाण करेति तसयावरा वा स्यात्, कथं?, तसो यावरो वा भवति?, उच्यते-तसावि वुच्चति (सूत्र ७७), तदा लहए स नाम एस्सा तमपि संज्ञा मा दूविधा, गोष्ठी पारिमापिकी च विमापि- तप्या, इय तु न पारिमापिकी इन्द्रगोपकवत्, गोष्ठी मास्त्रवत्, तत्कथ संभारकडेण तसा गाम, गामसमारोभो गाम, त्रसत्त्वत् त्रसेपुपपचते, किमुक्तं भवति?, अवि तेहिं यावराणामकर्म पद त च लहू यावरेवि, यावरेसु न उववळति, उक्तं हि-यहुत्तं पबामन्न, त्रसंतीति त्रसा गोष्ठीसंज्ञा, जति पुण तसा ववेज्जा तेज तसभूतणामं गामकर्मं युवेज्ज, तत्रोपतो तेज तसा येव अन्नं वगतति, लोगुत्तरे च तमा येव अम्युपगम्यन्ते, न तु समभूता, उदग आह-केषिरे तसा वुच्चति?, जाव तसात्त अपलिक्खीण, उच्चोसेणं जात्र वेणीसं सागरोयमाणि, नागार्सुनीयास्तु आठवं च न पलिक्खीण भवति तसक्कयट्ठिणीए वा न ततो माउवं विप्पजडिवा तिण्ड यावराण अण्णतरेखवजंति, यावरापि वुच्चति संभारकडेण, उदिजमाने उदीरेण इत्यर्थः, काम च न तदेव

अपलिवस्वीणे दो आदेसा, ते ततो आउयं विष्पजहिच्चा, लोगोचि, ते तमा ते पाणावि, अपि पदार्थादिपु, पाणावि भूता जाव
 सत्तावि, एवं ताणं चत्तारि णामाणि अविशिष्टानि तसेसु वटंति, इदं तु विशिष्टं तसा बुच्चंति, महाकायिनि, प्रधानेनाहिगतं तीर्थ-
 करवैक्रियाऽऽहारकशरीराणि प्रतीत्य बहुत्वं वैक्रियं प्रतीत्य, योजनशतसहस्रं, चिरद्वितीयं तेत्तीसं सागरोवमाहं ॥ सवायं उदए
 भगवं गोतमं (सूत्रं ७८), आउसंतो ! गोतमा ! छिण्णं सो कोयि जाव सव्वपाणेहिं स दंडो णिक्खित्तो स्यात्, को हेतुः ? ,
 उच्यते-‘संसारिया खलु’ खलु विशेषणे, संसारिया एव संसरति, ण तु सिद्धा इत्यर्थः, अविरुद्धः संक्रम इतिकृत्वा, सव्वेवि तसा
 थावरकाए उववणा, तेसिं च सव्वेसिं पाणाणं थावरेस्सववणाणं ठाणमेयं घत्तं, जं तसपाणा एव सव्वे तसथावरा होजा, थावरा
 वा तसा होजाचि, ततो सावओ कतरे ते तमा जेसु संजतो होजा ?, सवायं भगवं गोतमे उदयं पेढालपुत्तं-अस्माकं वक्तव्यं, किं
 उत्तरमत्र ? निमित्ताभावे नैमित्तिकाभाव इतिकृत्वा प्रदीपप्रकाशवत्, तावकं प्रवादं अनुसृत्य वादोऽनुप्रवादः, अनुसृत्य योऽन्यः
 प्रवादः, जहा ‘पुढवीआउजलेण य अग्निगधणेणं तणेण य भूइहं । कज्जं जणो करेति अत्थत्थी धम्मकामे य ॥१॥ एवं उववत्तीए
 णज्जति, जइ सव्वे थावरा तसेसु उववज्जेजा जेसु य सावएण णिक्खित्तो दंडो, पच्चा सावगस्स तेसु थावरेसु तसीभूतेसु ठाणमेतं
 अधत्तं, कतरेसु थावरेसु ?, जेसु सावओ दंडं णिक्खिवति, ज्ञापकं प्रियमाणावि हु उदयं रुचंति, उदगं अप्काएवि पुणाए,
 अथवा अपगंतव्वयं संसारिणो पाणा तमा थावरेसु उववज्जंति, थावरावि तसेसु, एवं अमहं वत्तव्वे तुम्हेवि अणुवदह, जइ एवं
 सम्मं मुणह से एगतिया, ण सव्वेसिं, थावराणं तसेस्सववणाणं ठाणमेयं अधत्तं, ते पाणावि बुच्चंति ते अप्पतरा ते बहुतरा जाव
 णो णेआउए ॥ इह खलु संतेगतिया मणुस्सा (सूत्रं ७९), संखेज्जासाउया कम्मभूमगा आयरिया असावगा, दंसण-

मातङ्गा तु ना, पुन्य त्रिविधो कालो गदितो, ज इमे भुङ्गा एतेषु इमो आह मर्यादायां जायती या ए उक्तं भवति, तेषां च अगारीण
 फलं गन्धानां, पञ्चा मां, ते नद्यां पुन्य अपकारिणो तथापि न उदयेति, कदाह ते पञ्चाइत्या पञ्चा पञ्चस्वाग्नी, अहवि उदयेति
 शरणं अश्विनं वा सन्नाहं क्षरणेण तद्विधिं तस्मै तस्मै त पञ्चस्वाग्ना न भवति, उक्तो दृष्टान्तः अयमर्थोपनय - एवमेव समणो
 गामगस्मिन् गाररेषु पापेषु दण्डो निमित्तोचो, त य यावदा कालं काळं तस्यैषु उदयवज्रति पञ्चा सो तमेव न मारोति अहा सो
 पञ्चस्वाग्नी पञ्चइत संनं न मारति उपपन्नइत मारोति एव सायजोडवि तस तसीभूत न मारोइ, पुनरत्रि यावरीभूत मारोमाजोवि
 न अपपरायावीति, ते एवमाज्ञापयद्वि उवसंसारो गदितो एव च ज्ञायमाने वा सुम्भ नाथ पडिवज्ज भवति, एवं ताव चेसु
 रपचगुणं करोति तेषु कर्मभूतेषु विचिक्कं, इदानीं प्रत्याख्यानिनो गृह्यन्ते, ते च पूर्वप्रत्यारूपानीभूत पञ्चात्प्रत्याख्यान्ति,
 पञ्चा पुनरत्रि अपपस्वाग्ना भवति, त ब्रह्मा-मगव च न उदाह्नु पियठा स्तु गाहावतिं तद्व्यगारेहि कुलहिं वारिएहिं भोस्त्रि
 यद्विपयपरागारिया, दुषं छट्ठ, सुभोड्य्याधिः, कुष्ठादिन्तु विद्येपतः, मनमा ज्ञायते मनोष्ठं मनमा नामः, दुक्खिणो सुहो
 ज्ञरि अह तेन रोगान्तफणं अमिसुनो पपवे मयेज्ज, इत सप्रेपवे, मयाभापवीति प्रातारो इमं दुक्ख पस्सित मम अज्जनरक्षणादि
 ममूत्थ भवति, निमित्तमयं दूतवमुत्थित मा पवत, तद्भव तदणं प्रत्यापयन्तु, स्यात् अयेतनरात्, क्खममोयानामाममम, उक्तो
 आगार, दृष्टान्त उच्यत, एषहं धृष्टीमरुणः, उच्यते, निक्खेवो बुभो विविणं दढे, निक्खेवेषु सुवतिक्खमो दरिसितो, अथया
 ममवोयामगा अपिहता, तस्मिं च णो कण्णति अणउत्तिया या अथउत्तिययदेवताणि या, साधुणा ते दुरलो वलेयध्वपिक्काऊण
 ते उद्धितेति न पयक्खानेस्सति इत्यत एषहं धृष्टीमरुणं, पियठा पुच्छितवज्जवि, ते चेव पामावधिका पियठा पुच्छितंति तुम्भति,

किं पुरा संमतं उदाहृणावि, अथवा पुच्छिञ्जति तुभंपि किं दाष्टान्तिक्कोऽर्थो दष्टान्तेन साध्यते?, न तु प्रतिज्ञामात्रेण, देवसिद्धिः
 आज्ञामात्रादिति चेत् सर्वस्य सर्वसिद्धिरिति परिशेषात् दष्टान्तसिद्धिरिति, तत्र दष्टान्तः, इह खलु परियागा चरगादयः परिया-
 इयाओ तेसिं चेन यथास्वं प्रव्रजिताः स्त्रियः, यथा चरिका भिक्षुणीत्यादि, अण्णउत्थियाडं तित्थायतणाइं, ते चेन पासंडिया चरि-
 गादयः, ते पुण केइ चरगेसु चेव वच्चंति, केइ अण्णे चरगतव्यणियादि बुत्ता जेसु पच्चक्खाति सावओ, जे य पच्चक्खायंता सावगा
 आगारिणो परियाइगा य, इदाणि जं बुत्तं ण से केइ परियाए जेण समणोवागमस्स एगपाणाएवि दंडे णिक्खित्ते सव्व-
 पाणे हिसादंडे अण्णिक्खित्ते, तत्थ बुत्ते ते दुविधा सावगा साभिग्गहा य निरभिग्गहा य साभिग्गहे पडुच्च बुच्चति भगवं च णं
 (सूत्रं ८०), भगवं तित्थगरो वशब्देन शिष्या ये चान्ये तीर्थकराः, संतेगइया समणोवासगा जेमिं च णं जो खलु वयं पव्वइत्तए,
 वयं णं चाउइत्तमुद्धिडुं पडिपुणंति चतुर्विधं, थूलगं पाणाइपातं पच्चक्खाइस्सामो जान थूलग परिग्गहं, सो चतुर्विधं पोसहिन्नो
 णियमा सामाइयकडो चेव होति सामाइयकडो य भणति-मा खलु ममट्टाए किञ्चि रथणपयणण्हाणुम्मइणविलेयणादि करेह,
 महेलियं अण्णं भणति-कारवेह, होति इस्सरो महेलियं दोसीणमहाणसियाण वा संदेसं देति, तत्थ विपस्सामोत्ति, एवं अगारिसं-
 देसए दायव्वे, अथवा यदन्यत् सामाइयकडेण कर्नव्यं तथावि पच्चक्खाणं करिस्सामो ते, अमोज्जति अपेयति आहारपोसहो
 गहितो, असिणाइत्ति सरीरमकारपोसहो, आसंदपलियं० दब्भसंथारगतो पोसहो चेत्त, सातामोनखाणुचन्धो य सुसिरं च, जे
 पुण ते तहा पोसहिया चेव दंडणिकखेवो, एवं सव्वपोसहेवि, जेण वातादिएण वग्घादीण वा कुइडपडणेण वा ते केवि वत्तव्वा
 संमं कालगता, न बालमरणेनेत्यर्थः, नागार्जुनीयास्तु सामाइयकडेइहिकाउं सर्वपाणातिवातं पच्चक्खाइक्खिस्सामो तद्विवसं, उक्तं

दि—“माणाश्रयि तु कृते०” यतथैव तेन ज मणित षत्थि नं से कथि परियाए जेण समणोवायसग्गस्स एगपाणाएपि दब्बे
 निनिगजे, जसु पोमहस्सयेव नेर दढिक्खमेवो एव सन्यपोमहे देमपोमहेवि देमदढणिवस्सेवो, उक्क व—‘जसो जसो णियसि०’
 एव नार गामिगहा युपति । भगव च ण उदाह संतेगइया समणोवायसा मत्तति तेसि च ण एव खलु मुहा भविषा णो खलु
 यय अणुव्वताइ मूलगुण अणुपालेच्छण, वो खलु उच्छरणे, नाउदमद्वमीसु पोमह, अणुव्वय सग्गमईसजमारा, अपच्छिम्ममारणत्तिम
 मरच्छरामाजोत्ति, मा य इ पितेस्सामि जीवामि, यरं सग्ग पाणसिवाय पक्कस्साइस्सामि, बुवा चठहि आलावएहि पक्कस्साइणो,
 इदावि जसु पप्पस्सगति ते गुणो पुप्पति—भगव च ण संतेगतिया मज्झिमा महारंसा महापरिगहा अधम्मिया सव्यातो पाणाइ
 यातानो अपठिविरता जाय परिगहातो, आदाणमोचि कम्मपाणामादाव जाव कर्मादानानां प्रकारा हिमाधा तेसु ‘सगमादाए’पि
 वरुग्गमं आदाय दूगतिगामिण्योति पिरयदुर्गतिं गच्छति, ते पाणावि बुचति तमावि जाव येयाउए । जइ सव्वे तसे मरिउ
 वायर उवरज्झा सोवि तु मच्चय वयव ण गेच्छ होव्वा, जेण कइ तसा तसेसु चैव उव्वज्जति तेव अवेगतिपा वा प्रमाण । भगव
 य णं संतगतिया मणुस्सा अपरिग्गहा अधम्मिया जाय सगमादाए सोग्गइमायाए सोग्गइगामिण्यो देवेपूत्तयन्ते देवगतिं गच्छ
 तीत्यर्थं, ते पाणाइ०, भगव च ण संतेगतिया मज्झिमा अप्पारंसा अप्पपरिगहा जाव एगथाओ पाणाइवायाओ पठिविरता एग
 थाओ अपठिविरता नेर साग्गा, जेहि समणोवासग्गस्स आदाणसो दढे निक्खिस्सो ततो आउस सगमादाए सोग्गइगामिण्यो
 देवेपूत्तयन्ते, उओसं जाय अन्नुओ कप्पे, स पाणावि बुचति, भगव च ण संतेगइया पथायान्ति से पाणा यित्थ य परत्थ य संसे०
 नो विप्पज्जदवीतिवद्दु, तेसु माग्गस्स मुपचक्खता भयति, जग्गहा य ण गच्छे तसा थावरेसु उव्वज्जति, तग्गहा अवेगतो, अवेग

तिकश्च हेतुः ? भगवं च० संतंगतिया पाणा दीहाउया, कयरे पाणा !, तसा, तत्थवि नारकदेवा अवज्झा तहवि सावओ तेसु पच्च-
 कवइ, सेसतिरिक्खज्जोणिया वेइंदिया जाव पंचिंदियतिरिक्खा मणुस्सा, एतेसु दव्यपाणातिवादो भवति, भावपाणाइवादो तु
 चउसुवि गतिपु, मणुस्सतिरिया पुण दीहाउया गिरुक्कमाओ उत्तरकुरुगादीणं अवि दव्यपाणाइवादो णत्थि, धम्मचरणं पडुच्च
 दीहाउया वा अप्पाऊ वा, सेसेसुवि सुममकालेसु उसणं गिरुक्कमाऊया, दोसु दुस्समकालेसु चउट्ठाणपडिता, इह तु चरणकाले
 चेव सावगो भवति, तेहिं दीहाउएहि सावओ पुव्वामेव कालं करेति, ते य दीहाऊया तसत्तणं विप्पजहति, तेसु सावगस्स सुप-
 च्चक्खातं भवति, समओ विसए सुपच्चक्खातं भवति, कथं !, भो तेहिं समाउआ इच्चेंव कालं करेति, ते य तसेसु वा अण्णत्थ वा
 उववज्जति जावज्जीवं पच्चक्खाणंति तसेसु विरता चेव होंति, तेण अप्पाउआ तसा ते पुव्वामेव समणोवासगाओ कालं करेंति, तत्थ
 जइ तसेसु उववज्जति तेसु पच्चक्खातं चेव, अथ स्थावरेसु आसी ततो सोऽविरतो चेव, दृष्टान्तः स एव क्षीरप्रत्याख्यायी, तदेव
 क्षीर दधिभूतंपि, सुग्रत्याख्यातं भवति, इदानीं दिसिन्नं देसावगासियं च पडुच्च बुच्चइ, भगवं च उदाहु एवं वुत्तं भवति—णो
 खलु वयं संचाएमो मुंडे भवित्ता० णो खलु चाउइ० णो खलु अपच्छिम० वयं पव्वदिवसेसु वा दिया वा रातो वा अभयं तं
 चंक्रमणादि कुर्वते न भवति, खेमं करोतीति खेमंकरः, सामाह्यदेमावगा० पुरओ काउं पुरस्कृता पाइणं खेमं पयच्छामो अभयं,
 तं चंक्रमादि कुर्वतो न भवति खेमं करोतीति खेमंकरः ॥ तत्थ आरेणं (सूत्रं ८१), परेणं जावतिए णिविखत्ते दिसिन्नं देसा-
 वगासियं वा कतं, णव भंगा नवसूत्रदण्डकाः, श्रावकेन पञ्च योजनानि किल देसावगासिकं गृहीतं तत्र चेयं भावना—पंचभ्यो
 योजनेभ्यो आरतो ये त्रसाः प्राणिनस्तेषां प्रत्याख्यानं करोति, तत्र ते पंचयोजनाभ्यंतरे केऽपि त्रसाः ते स्थानत्रये उत्पद्यंते,

तत्र प्रथमं तात्पर्यञ्च योजनीयम् अंतरवर्षिषु त्रसेप्याधय प्रथमस्य दण्डक, तथाऽमावेर ग्रमः पचयो जनीय उत्तरवर्षिषु स्यात्
रपूत्ययते द्वितीयः, तथाऽमावेर पचयो जनवर्षी स्यात्वरः पञ्चम्यो य परेण वर्तन्ते ग्रमस्वारराशेः पृथगे तृतीये, दानीं ते पचम्यो
यो बनेत्य- परस्य वर्तन्ते त्रसस्वाररास्ते पंचयो जनाभ्यन्तरवर्षिषु त्रसेपूत्ययन्ते त प्रथमं तथा न ण्य पचयो जनवर्षिषु द्विर्वर्षिनो ग्रम
स्वारराः पचयो जनाभ्यन्तरवर्षिषु त्रसेपूत्ययन्ते द्वितीयस्तु, य एव पञ्चयो जनवर्षिषु त्रसेपूत्ययन्ते तृतीय, एते च सर्वे मिलित्वा
नव सर्वेति, अथ भावार्थः-पञ्चयो जनीभ्यन्तरवर्षिषु त्रसेपु स्य दण्डकत्रय, एव पचयो जनाभ्यन्तरवर्षिषु स्यात्तरपु द्यदण्डक
त्रय, तथा च पचयो जनवर्षिषु ये त्रसाः स्वाररास्तेषु स्य दण्डकत्रय, अत्र च ये ते पचवर्षिषु त्रिनो ग्रमाः स्यात्तरास्ते परि
शारमन्त्रीकृत्यैकाक्षरा एव, अपि दिसि वत न संखेचितं भवति तपि दिने दिने देमायगासि एण संखेचेति, जन्म दिवसं स्मिच तरति
संखिचति, अद्वा नाम कृष्णादिकर्मसु जे तसे विगधेति, अथवा आयद्वाए परद्वाए उभयद्वाए वा, अथवा नाम भमतो सुरुतो
वा विगधेति, ज च शुभ बहा सन्वे तना धारा होति तेन त ठाण वपंति काउ कय सावओ विरति करिस्मति, जेत भूत
वा मव्वं वा बण्ण सम्बन्धावग तसीहोहिन्ति, ये ते ण पाएचि सावओ तेण अविरते मविष्यतीत्यत्र घूमो-भगव च ण ण एत भूतं
ना मव्वं वा, एव सो उदओ वण्णसो जाइ भगवआ गोतमण वहुहिं हेऊहिं विरुत्तरो क्तो ताहे अतो हितण्ण एवमेतति पढि
वत्तमाणो बाहिरं वेह्ण ण पयुवति, बहा एवमेत तुग्गे, वीरत्तेण वोण्ह वोच्छदचि, तवे ण भगव गोतमे ण उदग एवं वदामी-
आउसो ! उदग जेण समण वा माहण वा मम्म पण्णवेमाण वा म परिभासेमिति-परिमवति मभवति एव पुट्ठा गुह्याति मिथ्या
ध्यवसायेन, अपवा परि समन्ता मामेसु परिभाष्यते, अत्र नाम ण्य दण्डकत्रय

दंसणचरित्तजुत्तं मग्गं परिभापते सेव ते पारवज्जा, आसिजमाणं आगमिंत्ता आगत्येत्थं; पाण सुतणाण आश्रयं वा आगमिंत्ता, एवंक्रम्मा परलोअं दन्वभावे पलिपंथो, विग्घा वक्खोडा, मोक्खं ण गच्छति, नागार्जुनीयास्तु जो खलु समणं वा हीलमाणो परिपासति, द्वी-लजायां, हेड्ड्यमाणः परिभामति मनसावि, तत्र वयमा तस्मिं स दूते, अड्डे भासिजमाणे यटि सत्यमेव तन्मनसा गृह्णाति तथावि वाहिरकरणेण वायाए ण पसंसति यथा साधु साध्वित्ति, कायेन नागुलिस्फोटनादिभिः प्रशंसति, मनसा नास्य नेत्रवक्कप्रसादो भवति, अथवा वायाए हेलयति छिन्धतीति तदा काएण विक्षिपति मनसा नेत्रवक्कप्रसादो न भवति आगमि-त्ताणं २ भावाणं जाणणत्ताए आगमिंत्ता चरित्तं पायाणं पावाणं अकरणता, से खलु परलोहा अपडिमंथत्ताए चिट्ठति, प्रशस्तमिदानीं सो खलु समणो वा माहणो वा परिभासति सत्तिमिति मण्णति त्रिभिरपि कायवाङ्म-नोभिर्निन्दति साधु सुष्ठु वा अंगुलिस्फोटनादिभिः प्रशंसति मनसा नेत्रवक्कप्रसादेन परलोगविसुद्धित्ति मोक्खं आगमेसिभद्रो देवेषु उव्वज्जति १, एवं पृथो भगवता गोतमेणं, तते णं से उदए जमेवं स्यात्, कि कारणं अणाढायमाणो प्रस्थितो, जतो ण जाणामि कि भगवं गोतमेणं भण्णिहिति १, तते णं भगवं गोतमे उदग एवं वयासी-आउसो उदगा जो खलु तहारूवस्स मच्चस्स समणस्स वा माहणस्स वा अतिए एगमवि० सोच्चा अप्पणो चेव सुहुमा अप्पणो चेव आत्मनिगता सूक्ष्मः अन्तगता, नान्ये, ज्ञायते अनन्यतुल्यं अनुत्तर, योगानां क्षेमं निरपायं लमिंत्ता प्रापिता अथवा सूक्ष्म पडिलेहति किं एसो जाणति छिण्णसंशयः सोवि ताव तं वंदति जाव पज्जुवामति अर्थतोऽपदिश्यते, इत्युक्तो भगवं उदगाह-वंदियन्वे जाव पज्जुवासियन्वे, गौतमाह-जट

ण्य नाणसि किं ण पवसि?, इत्युक्तो गौतमेन उत। स उदग' पेठालपुत्तो भगव गौतम एवं घदासी-एतसि ण भत! पदाण
 स्सगं जां पुर्यणाए पुत्तापि मदीयपथस्य तानीत्यर्थः, अण्णाणवा० एवमट्ट नो सद्विदं, एतेसिणं इयाणि जाणताण एतमट्ट
 मदरापि उर एतति पेयय्य सज्जमिति ॥

नमः सर्वज्ञदेवाय विगतमोक्षाय, समाप्त चेद धूर्णितः सूत्रकृतमिथान द्वितीयमहमिति ॥

